

NYELVTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

HUNFALVY PÁL.

KILENCZEDIK KÖTET.

ELSŐ, MÁSODIK, HARMADIK FÜZET.

PESTEN.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

1872.

NYELVTUDOMÁNYI

KÖZLEMÉNYEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

HUNFALVY PÁL.

KILENCZEDIK KÖTET.

PESTEN,

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

Hoffmann és Molnár.

1872.

A'

KONDAI VOGUL NYELV

A' POPOV G. FORDÍTÁSÁNAK ALAPJÁN.

ÍRTA

HUNFALVY PÁL.

PESTEN,

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

Hoffmann és Molnár.

1872.

Ájtom: az Athenaeum ajándékában, Pesten,

ELŐSZÓ.

A' magyar nyelvtudomány kedvelőjének örömmel adom által e' jelen munkát, a' melly a' déli vogul nyelvet egy evangéliumi fordítás szerint tárgyalja. A' vogul (és osztják) nyelvnek lehető teljes tudását bizonyosan inkább, mint más rokonét fogja megkívánni az, a' ki a' magyar nyelvet úgy ohajtja megismerni, a' mint vérrokonaival együtt az idők homályában megalakult, a' mellybe minden történelmileg lett dolognak gyökerei belémélyednek. Minden nyelv, tehát a' magyar is, kész és önálló egység ugyan magában: de mivelta, sőt tulajdonságai egy nyelvnek sem világosak, ha rokonainak tanúsága által nem lesznek azokká. Az egyes embert is, bármilly eredetinek tartjuk, azok a' történetek és viszontagságok ismertetik meg legjobban, a' mellyek közt fejlődött; ezek nélkül talán érthetetlen maradna előttünk, legalább igen bajos volna helyesen itélnünk róla.

Az emberi nyelvnek általános eredetéről sok bölcselő igen sok bölcsét írt már: de se a' nyelvfajok eredetét, se azok körébe tartozó egyes nyelvekét nem lehet ám kibölcseelni, annál kevésbbé lehet amúgy gondolombul a' nyelvek sajátságait kimagyarázni. A' minek létét is csak tapasztalásbul tudhatni meg, hogyan lehetne annak mivelta, sajátságait tapasztaláson kívül, tisztán elmélkedésbul, megtudni? A' rokon nyelvek ismerete szolgáltatja egyedül a' kellő nyelvbeli tapasztalást; 's minél rokonabb,

IV

azaz közelebb álló valamely nyelv a' mienkhez, az annál szükségesebb a' nyelvünk tényeinek felvilágosítására és megértésére. A' vogul (osztják) nyelv olyannak tűnik elő, melly legközelebb áll a' mienkhez; annak ismerete tehát legszükségesebb eszköze a' magyar nyelvtudománynak.

Szerencse azért reánk nézve, hogy a' kondai vogul nyelvet is legalább evangéliumi fordításbul tanulhatjuk meg. Fordítás ugyan nem ér fel az eredetivel: ámde a' nyelvanyagot és nyelvalakokat még is azon mértékben közli, a' mellyben amaz a' fordított tárgyba fér, 's ezeket a' fordító ügyesség alkalmazni bírja. Még az ügyetlen fordítás is lehet tudományos segédeszköz; a' kondai vogul evangéliumi fordítást pedig olyannak tarthatjuk, melly visszatükrözi a' kondai vogul nép nyelvét.

Ezt a' nyelvet tehát az említett fordítás szerint tárgyalván, egyedül azt hozom fel, a' mi ebben megvan. Mégis, hogy a' vogul fordítások mind együtt legyenek, egy másutt közlöttet is hozzáadtam, melly fogyatkozása mellett is tanúság nélkül nem szűkölködik.

Legközelebb az éjszaki osztjákat ismertetem meg hasonló módon, részint más meglevő forrásokbul is. Azután valahára teljesebb készüllettel fogom a' vogul nyelv grammatikáját és szótárát kiadni, a' melly a' „Vogul föld és nép“ czimű, már 1864-ben megjelent munkának kiegészítő része lesz.

Pesten, 1872 tavasz elő-havában.

Hunfalvy Pál.

TARTALOM.

Bevezetés.

	Lap.
1. Máté evangéliumának fordítása a' kondai vogul nyelvre . . .	1
2. A kondai vogullal Reguly hol ismerkedhetett meg? Satigin . . .	2
3. Satigin és Popov fordításainak egybehasonlítása	3
4. Egybehasonlítása az éjszaki és déli vogulnak	7
5. Orosz szók a' kondai vogulban	10
6. Persa, arab és török szók abban	11
7. A vogulnak viszonya a' magyarhoz , kimutatva a' számnevek által	13
8. A hetes számrendszernek oka és alapja	16
9. A napnak, holdnak nevezetei	19
10. A tizedes rendszert mikor fogadták el a' finn-ugor népek? . . .	20
11. Az ugarság főjellemje az igének tárgyi ragozása	21
12. A munka részei	24

ELSŐ RÉSZ.

Szó-tan.

13. A szótan osztályai	24
14. Eredeti tárgyi nevek	24
15. Származott tárgyi nevek	28
17. Eredeti tulajdonsági nevek	29
18. Származott tulajdonsági nevek	29
19. Viszonyragok	31
20. A vogul névszónok egyes, kettős, többes száma	37
21. A névragozáskor történő változások	38
22. A tulajdonságnevek ragozása és fokozása	39
23—25. A számnevek	40
26. A névmások	41
27. Az alanyi vagy személyi névmások	42

VI

	Lap.
28. A birtok-ragok	43
29. A birtokragos szók változásai	49
30. A birtokragos szókhoz viszonyi ragok és a' határozó <i>t</i> járulnak	50
31. Mutató névmások	51
32. Kérdő- és visszamutató névmások	52
33. Egyéb névmások	53
34—35. Viszonyszók	53
36. Igehatározók és mondatviszonyítók	59
37. Az igeszó	61
38. Eredeti igetők	61
39. Származott igetők. Névszókból valók	63
40. Igeszókból valók	65
41. Szenvedő jelentésű képzők	68
42. A szenvedő képzőkkel rokon képzők	69
43. Kat, chat képző	70
44. Mat, mant képző	70
45. Módotok, idő, számok, igeragozás	70
46. Névmódotok ; <i>chv</i> igésnév	71
47. <i>p</i> - és igésnév	74
48. <i>ne</i> igésnév	76
49. <i>m</i> igésnév	78
50. Igeragozás	80
51. Alanyi ragozás. Egyszerű igetők	80
52. Az <i>u-s</i> és <i>a-s</i> igék	82
53. A jelenidő egyes száma	82
54. A jelenidő többes száma	83
55. A jelenidő kettős száma	84
56. Mult idő	85
57. Föltételező mód	86
58. Parancsoló mód	87
59. Tárgyi igeragozás	87
60. Egyes számbeli tárgy a' harmadik személyben ; jelen idő	88
61. Mult idő	91
62. Kettős szám	92
63. Föltételező mód	92
64. Parancsoló mód	92
65. A harmadik személyű egyes tárgynak jelelője	93

	Lap.
66. Az egyes tárgy a' második és első személyben	94
67. Többesszámú tárgy a' harmadik személyben	95
68. Többesszámú tárgy az első, második és harmadik alanyi személyrel	96
69. Mult időben az egyesnek személyével	97
70. A többesszámú tárgy a' többes első, második és harmadik alanyi személyrel	97
71. A többesszámú tárgy az első és második személyben	98
72. Kettősszámú tárgy	99
73—79. Igeragozási példák	99
80. A névviszonyok az igék mellett	100

MÁSODIK RÉSZ.

Hang-tan.

81. A betűk vagy hangjelelők	106
82. A magánhangzók egyezése	106
83. A magánhangzók egyenkint	106
84. Az ikermagánhangzók	108
85. A mássalhangzók	109
86. A magánhangzók egyenkint	108
87. Előhangban nincs ü, utóhangban nincs o	112
88. Mássalhangzók összetorlása.	112

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

89. A mondattan feladata	113
90. A tulajdonságnév mint jelző	113
91. A birtoki vagy genitivusi viszony	115
92. Idő-viszony	116
93. Hasonlítási viszony	117
94. Alany és mondomány	117
95. A mondomány vonzása	118
96. A kiható igének vonzása	120
97. A <i>ne</i> viszonyítót követelő igék	121
98. <i>ne</i> viszonyító szenvedő igével jár	121
99. Adni, mutatni jelentésű igék <i>el</i> viszonyítóval járnak	121

VIII

	Lap.
100. Igehatározók	121
101. A viszonyítók mondatbeli szereplése	122
102. Idő határozásai	122
103. A' mondatok különbségeit az igemódok fejezik ki	124
104. Példa a' mondatok különbségeire	124
105. A mondatok összeszerkezése	125
106. Toldások	126

MÁTÉ EVANGELIUMA	127
----------------------------	-----

SZÓTÁR	1
------------------	---

Függelék	199
--------------------	-----

Az állítólagos kún Miatyánk ^{ml} Vámbéry Ármin	~~220~~
---	----------------

215

NYOMTATÁSI HIBÁK.

A' nyelvtámbul.

11. lap felülről 10. sor. skopec	helyett olv. skopec
11. » alulról 14. » išto	» » ištobi
23. » » 3. » megfelőkkel	» » megfelelőkkel
18. » » 2. » 43,	» » 47.
29. » felülről 12. » 44.	» » 48.
32. » alulról 19. » chotelnek	» » chotelnel
32. » » 14. » jun	» » jun
32. » » 7. » le	» » te
34. » felülről 4. » pene	» » perne
34. » » 16. » nav	» » nar
35. » » 12. » alesane	» » alesanel
36. » alulról 11. » asrajne	» » asrajl
37. » » 16. » chálkišpi	» » chulkišpi
39. » felülről 8. » érech	» » erech
39. » alulról 7. » 21.	» » 22.
39. » » 4. » ostn'uv	» » ošt'uv
40. » felülről 15. » 90.	» » 99.
41. » » 3. » akoe-t	» » akve-t
48. » » 15. » selmen-	» » 's elmen-
50. » » 4. és 5. » jore-am	» » jorelam
51. » » 3. » näng-k	» » näng ki
52. » felülről 11. » nem szóval ; <i>ati</i>	» » nem szóval <i>ati</i>
53. » » 16. » 33.	» » 34.
54. » alulról 8. » 34.	» » 35.
57. » felülről 5. » tanne	» » tanme
58. » » 10. » chlolves	» » cholves
59. » alulról 8. » 37.	» » 36.
60. » » 5. » išto	» » ištobi
61. » felülről 4. » 100.	» » 102.
68. » alulról 15. » igető	» » igetőt
68. » » 13. » mértetik	» » méretik
71. » felülről 9. » fejezi	» » fejez
82. » » 1. » jej-vet	» » jejev-et
82. » alulról 3. » 35.	» » 29.
85. » felülről 10. » 1-ső személy	» » személyek

X

88. lap. alulról 3. sor	nanane	helyett olv.	tanane
98. » felülről 18. »	jorment	» »	jormant
98. » » 19. »	19,	» »	10,
107. » alulról 17. »	püleu	» »	pälen
108. » » 11. »	nam	» »	nem
112. » » 7. »	chašéhti	» »	chaščhti
126. » felülről 3. »	kogy	» »	hogv

A szótárbul.

Jegyzet. A' szótárban *chott a'* hol, *aji* iszik, *kuj* fekszik, *choji* méltó, *taji* lehet szók így vanuak írva : *chot, aj, kuj, choj, taj*. Kijavítandók még :

a' 21. lapon alulról 13. sorban **esep** gondolat helyett olv. **esep** (tör.) gondolat

27. » felülről 14. » *ojt* feslik » » *ojt* 2. feslik

37. » » 13. » örző » » fogság

40. » » 1. » *kalemtel* kivetendő, mert az *l* tárgyi rag.

41. » alulról 9. » *nanel* helyett olv. *nananel*

48. » » 16. » *kajne* » » *kujne*

71. » » 2. » *mustár* » » *mustári*

109. » » 18. » **nak** » » **nach**

115. » » 19. » *vitet* » » *vitne*

122. » felülről 17. » **sonchenl** » » **socheml**

132. » alulról 2. » **rats** » » **rac**

135. » felülről 4. » *taj mich* » » *taji michv*

141. » » 16. » beléteendő *tavanel* tőle

162. » » 11. » **pellachv** helyett olv. **peltachv**

173. » alulról 7. » *lajlanä* » „ *lajlame*

177. » „ 18. » *jole varem* tagadom, elvetni való, lásd a' Toldásokat a' 129. lapon.

180. lapon felülről 12. sorban **viouvat** helyett olv. **viouvat**

192. » » 14. » *mimkun* » » *mikun*

183. » » 3. » **voľchv** » » **voľchv.**

BEVEZETÉS.

(Felolvasatott 1871. jan. 23.)

I. Szerencsés véletlen juttatá kezembe 1869-ben Máté evangéliumának kondai vogul nyelvre való fordítását, melyet Popov G. készített, 's Bonaparte Lucian Londonban 1868-ban kinyomatott, a ki más illyféle fordításokat is nyomtatott már ki. Szokása neki azokat 250 példányban nyomtatni és szétosztogatni; azért venni nem, hanem csak szivességből lehet megkapni. A' melly nyelvek az ugorfinn ághoz tartoznak, azok fordításait Wiedemann néz: által, ki a pétervári tudományos akademiában a' finn nyelvek tudós képviselője, 's a' kinél ott az ilyen munkára képesebb ember nincsen. Wiedemannak az az előnye is van, hogy megszerezhet egy-egy embert ki az illető nyelvet beszéli, 's ügyes móddal használva, felvilágosításokat adhat a' szók kiejtésére, jelentésére és alkalmazására. Ekképen az illető fordítás mintegy igazoltatik, mit a' nyelvudomány nagyra becsül.

Magammal elhozván a' kondai nyelvü evangéliumot, melyet a' dorpai eszt irodalmi társaság engedelmeiből hosszabb ideig tartatok kezeim közt, akademiánk nyelvtudományi bizottságának helyeslésével dolgoztam fel Közleményeink IX. kötete számára. Előbb a' szótárt szedetvén, 's azután a' nyelvtant. a' melly a' szótár elébe lesz füzve, a' Közlemények IX. kötetének egyes füzetei nem jelenhetnek meg addig, míg az egész munka elkészülend. Azért említem meg ezt a' körülményt, hogy ki legyen mentve a' nevezett kötet füzeteinek elkészése, egyúttal engedelmet is nyerjek arra a' tisztelt osztálytól.

A' kondai evangéliumbeli fordítás tetemesen bővíti a' vogul nyelv ismeretét, a' mellynek nagy szerep jut magyar nyelvtudomá-

nyunkban. A Reguly-hozományon kívül eddig más forrásunk nem vala a' nyelv anyagának és alakjainak kiegészítésére, s' a' mi nagy nyomosság, egyszersemind Regulynak igazolására is. Mind a' két tekintetben tehát jeles szolgálatot teszen nekünk a' Popov fordítása.

2. A fordítóról nem tudok semmit; de hogy orosz pap lehetett a' vogulok közt, szinte bizonyos; legalább nem valószínű, hogy orosz tisztviselő a' tobolszki kormányzóságban annyira megtanulta legyen a' nyelvet. A kondai nyelvről, azaz a' vogul nyelvnek Konda vidéki tájnyelvről sem tudtam vagy tudhattam egyebet annál, a' mit Reguly hozott. Úgyde épen a' déli vogul nyelv jegyzetei vagy gyűjteményei homályosabbak, mellyekkel legnehezebb boldogúlni. Ez egyébiránt megmagyarázható. Reguly utazása előtt a' vogul-ságról igen bizonytalan tudomás vala; az éjszaki Szoszva voguljait rendszerint osztjákoknak nevezték volt, pedig a' legszebb vogul nyelvanyagot, mint a' teremés és az özönviz mondájit 's a' kereskedőről való elbeszélést Reguly ott írta fel. Eleinte tehát, míg el nem volt tájékozva, 's míg az éjszaki voguloknál mintegy az eredeti vogul forrást föl nem fedezte, ő is, ha szabad így mondanom, bizonytalankodék.

Reguly Tobolszkból az Irtis-folyón lefelé Demianszkba 's innen szárazon a' Konda vizéhez utazék. A Konda mellett, úgymond maga, a' Bolcsarova egyházas faluban mulata, hogy a' kondai osztjákok nyelvével megismerkedjék. Bolcsárovából fölfelé, t. i. a Kondába siető kisebb folyók ellenébe, ismét vogulok közt folytatván utját egész Sájmgig halada s' innen szárazon a' Pelim folyóhoz csapa által, Pelim városába.

A föld- és néprajzi viszonyok felfogására tudnunk kell, hogy a' Konda folyó éj-zak-keletről nyugat-délfelé hajlik, mintegy tojásdad félkört képezvén, 's azután délről megint éjszak felé kanyarodik, míg az Irtisbe szakad. Nyugati hajlásában a' Pelim folyóval, déli hajlásában pedig 'a Tavda folyóval képez egyenközöket. Mind éjszaki, mind déli mellékei az osztjákok földjén vannak, a' kik itt a' vogulok keleti határosai; de a' folyónak nyugati hosszas vonala a' vogulok földjét hasítja; 's éjszak felől a' Jagva, Tapja s más vizek folynak abba. Reguly tehát az Irtis melletti Demianszkból Bolcsarovába mène, a' mely osztják helység már a' Kondánál van, s innen a' Konda ellenében a' vogulok földjén, egész Sájmgig, a' hol

a' Kondát elhagyva Pelim felé irányult. A' kondai vogulokat tehát Reguly ezen Jagva, Tapja és Sájmi között tanulmányozhatta volna, de rövid ideig tartózkodék itt. Az Uralról Tobolszkba pedig többek közt azért utazott volt, hogy Satiginnal, az utolsó Konda-melléki vogul fejedelem tudományosan kimivelt fiával, találkozzék, a' ki Tobolszkban mint császári tanár lakik vala. Ő Satiginban, ugymond, ki őt vogul fordításával ajándékozta meg, jeles férfit talála ugyan, de ki honától hosszas távolléte miatt már felejtteni kezdi anyanyelvét. A' Satigin vogul fordításai volnának e' szerint az első kondai vogul nyelvemlék.

3. A Reguly hagyományaiban két darab ilyenféle fordítást találtam, az egyiknek czime: O Torim kvoshin = isten¹imádságáról, s' tartalma a' miatyánk, kérdésekben és feleletekben, vagy az úgynevezett hét kérés; — a' másiknak czime: O lov zapoved Torim — tiz parancsolatjáról istennek, hasonlóképen kérdésekben és feleletekben. A felhozott czimek mutatják, hogy a' fordító szerfelett oroszosan 's vogul nyelv ellenesen irt. Regulynál nem találtam ugyan jegyzést, melly e' fordítást Satiginénak mondja: de minthogy más ilyenféle fordítás a' hagyományban nincsen, azt annál inkább Satiginnak lehet tulajdonítanom, mert a' nyelv a' kondai vogulhoz tartozik, ha a' Máté vogul evangéliumával egybevetjük. Én a' két darab fordítást úgy tekintvén, „mint a' vogul nép saját erőködését, bejuthatni a' keresztyén népek sorába,“ „a' Vogul föld és nép“ című munkám 243—254 lapjain közöltem. Most annál kevésbbé sajnálom, mert össze lehet hasonlítani a' Popov fordításával, mi nem lehet érdek nélküli az előt, a' ki a' vogul nyelvvel meg akar ismerkedni. A két fordítás különbségét már a' miatyánkából is meg lehet látni, melly így szól

Satigin szerint:

1. T'át man, kotih oli numin!
2. da svätitsa name nag,
3. ju carstvo nag,
4. tokv' imti tav, nar nürin
kumle numin, tokve i ma tar-
mint;
5. nañ man mäjñ techv i tä kotil;
6. i kvultin manon arint man,

Popov szerint:

1. Man ault olep jegov!
2. tak jälpenlachte nag namen,
3. tak jejmte nag naerlachen,
4. tak jejmte nag erken šemel
mat, chumle ault;
5. man šochen lat nañov majalen
fä chotel kašel;
6. i chul'tepten manane man aren-

kumle man kvultov, kon tar-	tenov, chumle i man chultepti-
mint man arint inčov ;	lov mank arenten charenovne ;
7. i vul totin manov iskušeniĵ	7. i ul tulen manov krechne, os
kivirne, os urin manov lušnil ;	uren manov asrajnel ;
8. kumle oli nag carstvo i vag i	8. ton mos nag naerlachen i van
slav sav talne. Amin.	i sujn inra oli. Amin. .

1. Satigin az oroszot követvén mondja: tat man — oče naš. A' tat = atya szó Popovnál is előfordul: šariš tat, nag jomas erptanen tocho oles = bizony atya, a' te jó kedved (akaratód) így volt. 11, 26. De gyakrabban van nála a' jeg = atya szó, 's vogulosan mondja e' helyen: jegov = atyánk, nem: jeg man. Azután ezt: ki vagy a' mennyben, melyet Satigin is így fordít: kotih oli numin, Popov eredetiebben, bátrabban de vogulosan így fejezi ki: man ault olep jegov, azaz szószerint: mi mennyben való atyánk, vagy: mennyei atyánk. Ez egy kifejezés is elég bizonyosság arra, hogy a' kondai evangéliumi fordítás nem nyögi az orosz nyelv igáját, hanem szabadon mozog a' vogul nyelv sajátságai szerint. — Egyébiránt a' Satigin: kotih oli numin-ja se vogul-ellenes. A' mennyet az numnak nevezi, mi felsőt jelent, 's azután eget; kotih oli numin tehát = a' ki fent van, azaz mennyben van. Popovnál a' menny mindig aul; aul-t olep = menny-t (ha lehetne mennyben helyett mondani) való.

2. A Satigin da svätitsa name nag-ja szörnyen oroszos. A két első szó tisztán orosz alak is; a' name nag vogul szók ugyan, de oroszos füzéssel. Popov vogulosan mondja: tak jälpenlachte nag namen = ugy szenteltessek te neved. Jälpen szent, jälpenlacht szentelődik. E' szónál meg lehet említenem, hogy „Egy vogul monda“ czimü értekezésemben 1859-ben a' jälping, jälpen szót találgatás és szófejtégetés után mertem csak szentnek fordítani.*) Popov, a' kiről nem állíthatom, hogy magyar értekezésemet olvasta volna, az orosz svätitsa szót jälpenlacht-ra fordítván igazolja értelmezésemet; azt tehát bizvást el lehet fogadni. A' szentet a' finn pyhä, a' vogul jälping, jälpen-nek mondja: a' magyarban nincs meg arra megfelelő szó, ha volt is, azt a' szláv svät, szent kiszorította. Bizonyosan nem tudjuk ugyan, volt-e arra magyar szó; de látván, hogy a' finn-nek, vogulnak van, 's tudván, hogy a' magyarnak is hitval-

*) Lásd az idézett értekezés 361. lapján a' jälping cikket.

lésa volt, mielőtt a' keresztséget elfogadta: nem kicsi a' valószínűség, hogy neki is volt, de azt kiszorította a' szláv szó.

3. Ju carstvo nag. Ju = jöjj vogul szó; a' carstvo orosz, 's a' vogul nag szó is orosz helyen áll. Popov így mondja: tak jemte nag naerlachen. Jemte lesz, jemte legyen; naer fejedelem, naerlach fejedelemség, ország. Azért a' mennyország a' kondai evangéliumban: aul naerlach.

4. „Tokv' (e' helyett tokve) imti tav, nar nürin, kum' e numin, tokve i ma tarmint“ ez *mind* vogul, 's helyesen van kifejezve = úgy legyen az, a' mit akarsz, mint a' mennyben, úgy a' földön is. Satigin imti-t mond jemti helyett. A' ma tarmint tulajdonképen annyit teszen: föld rajta, tehát földön. Popov nem írja körül az akarat szót, hanem erch-nek fordítja, mely a' birtokos ragokkal így van: erkem, erken, erkä = akaratom, — od, — a. Šemel ma fekete, setét föld; így nevezi a' kondai vogul rendszeren a' földet az ég ellenében, melly azon ellentétből pasen ma = fényes föld De nem mindenkor él emez ellentétes kifejezésekkel; itt is a' šemel ma mellett aul van. Satigin is a' negyedik parancsolatban posne kotil-nak = pasen chatel-nak, azaz fényes napnak nevezi a' hetedik napot. „Tak jemte nag erken šemel mat, chumle ault“ = úgy legyen te akaratod a' földön, mint a' mennyben.

5. Ezt: a' mi mindennapi kenyerünket stb. így fordítja Satigin: náñ man mäjn techv i tä kotil, azaz: kenyerünket add enni e' napon (= ma) is. Ez a' náñ man = kenyér mi, náñov kenyérünk helyett, oroszos = chleb naš; a' többiben a' mäjn vogul ugyan, de nem helyes. Popov így fordítja: man šochen lat náñov (a' mi mindenkori kenyerünket) majalen tä chotel kašel add e' nap (mai nap) kedvére, azaz mai napra. Popov nem mondja: majen adj, mint Satigin mondja: mäjn, hanem: majalen, add, az l itt tárgyi rag, melly a' náñov tárgy miatt szükséges.

6. „I kvultin manon arint man, kum' e man kvultov, kon tarmint man arint inčov“ = 's hagyd nekünk adósságunkat, mint mi hagyjuk, a' kin mi adósságot birunk. Az arint man oroszos = dolgi naš; a' kvultinben is a' tárgyi rag nincs meg. Popov így fordítja: i chul'tepten manane arentenov, chumle i man chul'teptilov mank arenten charenovne = hagyd (bocsásd) nekünk adósságainkat, mint mi hagyjuk magunk adós embereinknek. Popov birtokragosan fejezi ki az arentenov és charenovne szókat, és tárgyrago-

san a' chul'teptilov-ot. A' Satigin kvult-ja és a Popov chul't-ja azonosak, csakhogy a' chultept szóban ept képző van, melly igen gyakran előfordul. Végre a' char szó érdemel egy észrevételt. Ez tulajdonképen azonos az éjszaki vogul kár szóval, melly him nemüt, férfit, fiút jelent. A' kondai vogulban igen gyakran 's mindenféle szó mellett előfordul; sokszor a' magyar való szónak felel meg, legalább ilyenekben: enni való, inni való, stb. P. o. aku char egy valaki, ton char az, chot char a' ki, mot char más, tene char enni való, jáni char nagy, viš char kicsiny. stb. Az arenten szó adóst teszen, de arenten char is az; azért van egyszer arentenov adósaink, 's másszor ugyanott arenten charenov.

7. „I vul totin manov iskušenij kivirne, os urin manov ľulnil = 's ne vigy minket kísértet belé, hanem őrizz minket a' rosztól. A' Satigin fordításában csak az iskušenij szó orosz, a' többi vogul, és helyesen van kitéve. A' kivirne szó Popovnál és más vogul tájnyelvekben keurne, azaz belé. A' káher, keher, a' kondai vogulban kaher (kacher) szó, belet, hasat, méhet jelent; a' h (ch) u-vá változván — a' torokhang k, h-nak önhangzóvá változása szokott tünetny, p. o. a' finnben kakra = kaura zab, nakla = naula szög; a' magysr eger (egér) ott hiir, a' vogulban pedig táger, tänger — tehát a' h (ch) u-vá változván, keher káherből keur lesz = be, keurt pedig benn, keurne belé. Keurne helyett Satigin kivirne-t ír. — Popov: „I ul tulen manov krechne, os uren manov asrajnel“ = ne vigy minket bünbe, de őrizz minket az ördögtől. Popov az orosz krek, krech = bün, 's az arab-török asraj = ördög szókat használja. Külömben a' ľul = rosz szó közkeletű az egész vogulságban.

8. „Kumlé oli nag cartsvo i vag i slav sav talne“ = mint van te országod, hatalmad és dicsőséged sok télre. A' cartsvo és szlav orosz szók. Ezt: mind örökké, oroszul: vo vjeki, Satigin igazán vogulosan fejezi ki: sav talne = sok télre, télíg. Tal, tél, itt évet jelent. — Popov így mondja: Ton mos nag naerlachen i van i sujn inra oli. Ton mos szó szerint: az-ért; nag naerlachen te országod; van hatalmad; sujn dicsőséged. Az éjszaki vogulban vau erő, hatalom, Satiginnál vag; a' vag és vau ismét a' torokhangnak önhangzóvá változását mutatja; a' kondai vogulban va erő, hatalom, vam, van, vatä = erőm, — d, — je. — Suj hír, dicsőség; sujm, sujn, sujtä hirem stb. Uj és tudtomra más vogul tájnyelvben sem

ismeretes szó a' kondai inra, melly örök, mindig való jelentésű's nem gyér használatú. Iura at = nem mindég; inra moš mindég; inra moš ul soha ne.

Az előadott egybevetésből világos, hogy Satigin fordítása sem tanúság nélkül szükölködik, de hogy Popov sokkal ügyesebben, helyesebben irt vogulul. Satigin p. o. a' birtokos ragokat nem tudja használni, 's az ő fordításáról ítélve azt következtethetné az ember, hogy a' déli vogul nyelv, a' melly az oroszszal határos, felhagy már a' birtokragozással, mi másutt is történik. Az eszt nyelv is nagyon elhagyogatja már ezen ragokat. A' kondai vogul nyelv az ellenkezőt bizonyítja. — Egy másik nagy különbség a' két fordítás közt abban áll, hogy Satigin az igének tárgyi ragozását sem ismeri, Popov pedig ismeri és szerte használja, habár néha, mint nekem látszik, el is véti. A' vétés azonban inkább abban tűnik fel, hogy nem mindenkor használja, mikor kellene, mintsem abban, hogy helytelenül használná.

4. A' kondai vogul nyelvet, mellyet tehát a' Popov fordításából van szerencsénk megismerhetni, leginkább avval a' nyelvvel kell összehasonlítani, a' mellyet Reguly hagyományaiban találunk, mit ezennel a' hangokra nézve kísérték megtenni. Rövidség okáért a' Reguly-félét éjszakinak, azt pedig délinek fogom nevezni.

Az éjszaki nyelvnek iker önhangzóit a' déli nem szereti, tehát:

aum	betegség, fájdalom	agem
mau	méz	mag
auti, äüti	hiszen	agti
mauint mevet, nevet		maginti
pauerti	gördit	pagerti
sajri	vág	šagri
saur	tehén	sager
nejli	látszik	negli stb.
au	ajtó	av
lau	tíz	lov
lauri	szól	lavi
lauinti	olvas	lovinti
lauri	mos	lovti
sau	csillag	sov
šau	morzsa	jov

aut, aurä	hegy, csúcs	ovte
aul, aulä	kezdet	ovle
jouti	vesz (emit)	jovti
ňaul	hús	ňovl stb.

Az éjszakinak ä-je a' déliben a, mint:

äji	iszik	aji
äkve	egy	aku, akv
äh	hegy	ach
päti	esik	pati
näm	név	nam
näng	te	nag
äli	öl	ali
ät	öt	at
äti	szed	ati
ät	iz, éz	at
äm	én	am
än	ime	an
äčerm	hideg	čerm
äs	lyuk	as
päl	fül	pal
äri	sok, több	ari
tärmel	rajt	tarmel stb.

Az éjszakinak a-ja gyakran o a' déliben:

ajimati	alszik	ojlmati
aňši	bir, van neki	onči
antel-lu	kilencz	ontel-lov
as,	és, de	os
as	szín	oš
ater	úr, fejedelem	oter
tarem	isten	torem
taul	toll	toul
l'am	szunyog	lom stb.

Az éjszakinak s-je a' déliben gyakran š-

sem	szem	šam
sim	szív	šim
uos	város	uš
sat	száz	šat
sau	sok	šav

sat	boldog, áldott	šot
sunzi	néz	šunši
tas	kész	taš
tas	száraz	toš stb.

Az éjszakinak š-je a' déliben č :

anšuh	öreg	ančuch
aňši	bír	onči
káš	öcs	kač
šah	só	čach
šeš	kedves	čač
šeš	farkas	čač stb.

Az éjszakinak k-ja igen gyakran ch a' déliben (a' magyarban h) :

kum	férfi	chum (hím)
kal	köz	chal
koli, kali	hal, moritur	cholí
kóli	hall, audit	choli
kul	hal, piscis	chul
kuľp	háló	chuľp
korom	három	churum
kump	hab	chump
kär	férfi, valaki	char
kosä	hosszu	chočä
kot	ki	chot
kanži	ismer	chaňči
kanzi	ir	chanši stb.

Az éjszakinak g-je is néha ch a' déliben :

lang	út	lonch
nong	fel	nonch
tangi	akar	tanchi
vuongi	út	vonchi

Az éjszakinak n-je g előtt a' déliben sokszor nincs meg :

näng	te	nag
ňangre	erős	ňogre stb.

De e' tünemény ugyanazon tájnyelvben is előfordul ; tehát az éjszakiban van punsi és pusi nyit 's a' déliben punči és puši nyit ; az éjszakiban unti és uti ültet (unli ül), tumsi és tusi áll, a' déliben tunči és tuši áll, vonchi és vochi üt stb.

Az éjszakiban, tudtomra, *ü* nem fordul elő: a' déliben van püv fiu, az éjszaki pi helyett, pümti fog, az éjszaki pümti helyett, kür kemenceze, az éjszaki kur helyett stb. *Ö* egyikben sincs.

Körülbelül ezek a' két tájnyelvnek hangi különbségei.

Azon senki sem fog fenakadni, hogy vannak szók, a' melyek vagy egyiknek vagy másiknak sajátjai. Így a' déliben megvan a' kav kő szó, mely általános az ugor és finn nyelvekben: de az éjszakiban ahtes (achtes) szokott lenni kav helyett; a' karech = kell is csak déli szó; taut tűz, az éjszakiban tol.

5. A' kondai nyelv, a' mint az evangéliumi fordításban találjuk, nem hajhássza az orosz szókat, de nem is kerüli, mert talán el sem kerülheti. Popov az evangéliumot jomas járpen lachel-nak = jó szent beszéd-nek, a' prófétát najt-nak = bűbájosnak, a' barátot jurtnak nevezi; am jurtem = barátom; a' zsinagogát chaüchtachte ma = tanuló helynek; az oltárt tatem matetä = vitt dolog helyének nevezi; a' keresztelő neki perne punep = keresztet tevő, csináló; a' gehenna, mi az oroszban is megmaradt, neki onch-put = szurok katlan; az alamizsna adást így fejezi ki: torem mos michv = isten kedviért adni; — mind ezek mind sok más azt bizonyítják, hogy a' fordító nem ragaszkodik az orosz eredetihez, a' hol nem kell. Orosz szók, melyeket a' magyar nyelv is felvett, következők:

anis	ánis	señ	szin (kocsi-szín)
angel	angyal	solom	szalma
igo	iga	subote	szombat
uksus	eczet	služitl	szolgál
kušša	kovász	pätnice	péntek
lom	darab	pečet	pecsét
mašter	mester	milost	malaszt.

Más orosz szók ezek:

akrid	sáska	krech, krek	bűn
arkep	főpap	chosnä	kincstár
oslicä	szamár	gorčič	mustár
kozajn	gazda	gorčičnoj	mustári
kozal	kos	jazičnik	pogány

josech	adó	ženich	völegény
lubnoj	kaponyai	točilo	sajtó
lunatik	holdkórságos	pod	alatt; ebben : pod točilo
licemer	képmutató	potop	özönviz
lokot	réf	priččë	példabeszéd
lekar	orvos	blagoslaviti	áld
čas	idő, óra	bludnic	parázсна asszony
sut	ítélet	verblud	teve
skopeč	herélt	vinograd	szőlő
slave	dicsőség	vinovat	bűn
smokve	fige.	volchv	böles
šeni	gomb	melnica	malom
zakon	törvény	mitar	vámszedő
turma	torony		

De vajjon a' déli choče, éjszaki koš, kvoš = ámbár kapcsolatban van-e az orosz chotja-val? piktove, mely a' 14,26-ben a' görög φάρασμα έστι és az orosz: jeto prizrak kifejezést fordítja (tit piktove!) nem orosz, hanem eredeti-e? nem tudom.*) Legtöbb uraságot gyakorol már az isto szó, mely az orosz čto — bi = hogy, 's mely sokszor a' multban veszi magához az igét, mint az orosz. Például: urchatan michv torem mos choloeh šam chalt, ton mos, istobi tan nanen usanel = örködjetek adni istenért (alamizsnát) a' nép szeme előtt, azért, hogy ők titeket láttak, e' helyett: lássanak. Az orosz így mondja: čtobi oni vas videli (láttak.) — Vegyük észre hogy az orosz čtobi-t a' vogul istobi-nak ejti, mint a magyar is tenné.

6. Az ugor nyelvek, 's köztök a' vogul is, egy-két századja, hogy ki vannak téve az orosz hatásnak, mely növekedőben van, a mint azon nyelvek népei fogynak vagy keresztyénekké lesznek. De a török nyelvek hatása sokkal régibb, 's máig tart. Lássuk

* Nevezetes, hogy Károlyi Gáspár ezt: φάρασμα έστι: nem tudá másképen kifejezni magyarul, mint így: Ez valami elmulandó állat!

tehát ennek is tanúbizonyosságait, azaz a' török nyelvekből vett szókat.

Ezek azonban háromfélék: perzsák, arabok és törökök. Vajjon a' vogul, szóval az ugor nyelvek valaha közvetlenül érintkezének-e a' perzsákkal, bajos tudnunk: bizonyosabb az, hogy az arab hódítás nem terjedt el hozzájuk. Tehát az izlamra tért török népektől kerültek nemcsak a' török, hanem az arab, különösen az iszlam vallásra tartozó szók is, az ugor nyelvekbe, 's míg részletebben nem tudjuk meg történeteiket, a' perzsa szókat is azon az úton lehet beléjük származtatni. Azért a' szótárban a' fölismert perzsa, török és arab szókat mind így „(tör.) jegyeztem meg, azt akarván ezzel kifejezni, hogy az illető szó a' török nyelv útján jutott a' vogulba.

A' perzsa szók közül nagyon elterjedt használatuak a' náa kenyer és poser vásár, mindkettő a' török és ugor népeknél fordul elő. Náa-nak nevezi a' kenyeret az Új testamentom orenburgi török nyelvű fordítása is (nan-muzni = kenyer-ünket; az oszmanli-törökben: etmeg-ümüzi); a' szó megvan az északi és déli vogulban, az osztjákban, zürjänben, votjákban. A' kondai vogulban előfordul poser szó a' perzsa bazar, mely a' török bazar güni = vásárnap kifejezésben is megvan, mint nálunk; mert a vásár és vásár(nap) egy, 's azt bizonyítja, hogy a' vásár vásárnapon szokott volt lenni, mint általában az ünnepek a' sokadalmak eszközölői a' régi pogány népeknél is. A' vogul nyelvben a' poser csak vásárhelyet jelent, ebben: viš charet, chot charet posert unlenanel ujl vovot tank jurtanel = gyermekek, kik vásáron ülven híjják társaikat. 11, 16. — Az ünnep pojrem, mi hasonlóképen az iszlami törököktől átvett szó (bajram.)

Egyébiránt a' poser, pojrem (bazar, bajram) szóknak vogul kiejtése azt mutatja, hogy a' nyelv az arab, perzsa és török szókat is a' maga kiejtése szerint változtatja el. Jelesen az a-t, sokszor o-nak, a' b-t mindég p-nek, a' k-t többnyire ch-nak, a' d-t pedig t-nek ejti; néha vogul képzőt is ragaszt a' szókhöz, mi nagyon különös. P. o. ochče pénz, akče; oroch bor arak; choloch nép, arab chalk; tonoch tanu, tör. tanik; tochem nemzetség, tör. dogma születés; akilim irgalom, akiliml irgalmaz, melyet az arab akil okosból alakultnak gondolok, mert Reguly szerint az északi vogulban is akel, akilm okost, jó szivüt teszen, minek ellentéte, ugyancsak

Reguly szerint, tušmen haragos, ellenséges; perzsa dūšmen, dūšman ellenség. Az akilim m-je nincs az arabban, az vogulos. Az ochčes kulcs szóval is fenakadásom van; a' szótárban töröknek adom ki, úgy gondolván, hogy a' török ačik, ačk áttétel útján akč-ból való, mely akč azután ochč lett a' vogul kiejtésben, 's s vogul képzőt vette fel. A' szó ebben találatik: nagnane miganem aul ochčeset = néked adom a' mennyország kulcsait. — Nem tudom, vajjon kevesebbé merész-e az ochersom világ vége szónak származtatása. Hogy nem vogu', világos; hogy az arab achir-zeman = postremum tempusból alakult, előttem nagyon valószínű; achiri zeman = világ vége. Még az asraj ördög szót is bátrabban az arab esrafil-ből lettnék veszem, mi a' halál angyalának neve. — Arab szók még: ačel halál ežel; amel dolog amil, nepek könyv, írás nebk. Különösebb az esep gondolat, mely az arab haseb = számol, vetetet szóból lett, a' votjákban is esep számolás. A' vogul esep (= valamihez hasonlít, vél, tart valamit) igét is alkot belőle; a' votjákban esep karo tanácskozni, gondolkozni, esep kartek gondolatlan. — Atem ember, arab adem; puti búza, tör. bogdaj stb.

7. De nagyobb érdek talán tudni, millyen viszonyban áll a' vogul a' magyarhoz? 's mivel azt képzelem, hogy ezen kondai vogul nyelv, mert a' Máté evangeliumát, tehát nagyon ismeretes dolgot közöl, tanulásra legalkalmasabb lehet, bővebben akarok eleve is amaz érdeknek megfelelni. A' viszony világosabb feltűntetésére legelőbb a' számneveket sorolom elő, a' mellyek leginkább hirdetik a' nyelvek rokonságát. Összeállítom pedig az éjszaki, a' kondai vagy déli vogul, azután a' magyar és finn számneveket, mert így nemcsak az általános finn-ugor rokonság, hanem a' különös ugor rokonság is jobban szembe tűnik.

De hát mit és miért nevezünk ugornak? Ugor, ogor, uger nevűek azon népek, a' mellyek az avarok feltűnése óta a Káma és Volga tulsó részéről Európa dél-nyugati tájaira költöztek vagy rohantak. Úgy nevezik őket a' byzantinus írók Constantinus Porphyrogenetus előtt, úgy a' latin írók is a' X. században, a' kik egykoruak a' magyarok kijövetelével. Ez általános név ragadt azután a' külföldi, tehát szláv, német, római nyelvekben a' magyarokra; a' geographiai Ugoria, Juharia név pedig azután is megmaradt az Ural-tuli ország megjelölésére. Most az ugor nyelvek és népek nevén a' tudomány a' magyarokat, vogulokat, osztjácokat

érti, a' mellyek nyelveiben az ugarság határozott jellemét találja fel, azután az úgynevezett permi nyelveket, a' zürjánt, permit és votjákot, a' mellyek összekötő szemei a' finn-ugorságnak; végre a' mordvint és cseremiszet is, a' mennyiben az ugarság jellemét magukon viselik. Ez a' jellem pedig az igének tárgyi ragozásában áll.

A' finn név leginkább a' nyugati, vagy tulajdonképi finneket és esztekét foglalja magában; a' finn-ugor nevezet tehát igen alkalmas a' szoros és legszorosabb rokonság megjelölésére. 'S mint-hogy azt a' grammatikai alakokon kívül a' számnevek tüntetik ki legjobban, ezekkel kezdjük kimutatni azon viszonyt, a' melly a' vogul és magyar nyelv között szorosabb, ezek és a' finn nyelvek között pedig tágabb.

	<i>Éjszaki vogul.</i>	<i>Déli vogul.</i>	<i>Magyar.</i>	<i>Finn.</i>
1.	äkve	aku	egy	yht
2.	kit, kiti	kit, kitag	két, kettő	kaht
3.	korom	churum	három	kolme
4.	níle	nil	négy	neljä
5.	ät	at	öt	viit
6.	kat	chot	hat	kuut
7.	sat	sat	hét	seitsemän
8.	ńala-lu	ńala-lov	nyol-cz	kahdeksan
9.	antel-lu	ontel-lov	kilen-cz	yhd-eksän
10.	lau	lov	tíz	kymmenen
20.	kus	chus	husz	kaksi kymmentä
30.	vat	vat	harmincz	kolme kymmentä
40.	nelimen	nilmen	negyven	neljä k.
50.	ätpen	atpen	ötven	viisi k.
60.	katpen	chotpen	hatvan	kuusi k.
70.	sat-lau	sat-lov	hetven	seitsemän k.

	<i>Éjszaki vogul.</i>	<i>Déli vogul.</i>	<i>Magyar.</i>	<i>Finn.</i>
80.	nol-sat	nol-šat	nyolczvan	kahdek- san k.
90.	antel-sat	ontel-šat	kilenczven	yhdek- sän k.
100.	sat	šat	száz	sata
1000.	sater	šoter	ezer	tuhannen

Nagyobb egyezést annál, melly a' magyar és vogul számnevek közt van, sehol sem találunk az ismeretes nyelvekben; ez a szemmel látható tény, egymagában teljesen és véglegesen eldönti a' legszorosabb rokonság kérdését. A' ki még tagadni akarná, az hozzon fel nyelvet, mellynek számnevei nagyobb egyezést mutatnak a' magyar nevekkel, mint a' vogul. 'S ha nem tud illyet felhozni, hagyjon már fel a' nyelvtudományi fészkelődéssel; 's a' helyett, hogy azt keresi, a' mi nincs, tanulja meg azt, a' mi van és már elöttünk is van, 's nyelvtudományunk haladni fog, holott most sűrög-forog ugyan, de nem haladva, hanem keringve, sőt szédülésig keringve.

Sok tanúság rejlik a' felhozott számnevekben; sok történeti adat van azokban lerakva, mellyeket, bár ismételve teszem, újra megemlítek.

A' magyar, vogul, finn, sőt a' török számnevek is (az áltáji rokonságon kívül lévő nyelvekről nem beszélünk itt) 1-től—7-ig egyszerűek, mint a' 10, 100, 1000 is, de a' 8 és 9 's a' többi mind két szóból alakultak. A' 20—90 tizesek és a' 200—900 százások minden ismeretes nyelvben össze vannak téve, de nem a' 8-as és 9-es. Nevezeteseek tehát ezek összetételei, mert azt tanúsítják hogy a' mi nyelveink nem mindjárt 10-ig számláltak, vagyis világosabban szólva, nem a tizes rendszer szerint, hanem csak 7-ig vagy hetes rendszer szerint számláltak. Az időt pedig, a' mellynek folytában a' hetes számlálást tarták, az együttlakás idejének mondhatjuk; azaz a' finn, ugor nyelvű népek addig még együtt, legalább nagyobb közelségben egymáshoz, mintsem más nyelvű népekhez, laktak. Ezen együtt-lakás idejében alakulának tehát az 1—7-ig való számnevek, a' mellyek azonosak, mert a' k, ch, h váltakozása, mint az l és r-é (harm, kolm), (l) l és gy-é, ugyszólván, csak tájbeli kiejtés különbségei. Még a' t utóhang miatt is nevezeteseek azok. Azt fogjuk t. i. látni, hogy a' vogul (és finn) szók utó-

hangbeli *t*-je a' magyar szókban *z*-vé vált, mit a' számnevekből a' *sat*(-a) *sat* (*šot*) száz is mutat, mint például:

vogul *kat*, finn *kät*, magyar *kez* (kéz);
 vogul *vit*, finn *vit*, magyar *víz*;
 vogul *taut* — — magyar *tűz*, stb.

Ugyanez történik a' belhangbeli *t*-vel is, mit a' vogul *sater šoter* és ezer szó is bizonyít (mellynek azon tüneménye, hogy az előhangbeli *s* (*š*) a' magyarban elenyészett, utóbb lesz világossá). Ennélfogva a' *kit*, *ät*, *kat*, *sat* és *két*, *öt*, *hat*, *hét* és *kaht*, *viit*, *kuut seits* — szók, már utóhangbeli *t*-jökkel, világosan bizonyítják, hogy az együtt-lakás idejében alakultak 's mintegy csontosodtak meg.

Mind a mellett az 1—7 számnevek is olyasmit mutatnak, mi az ugor és finn népek támadó elválását kitünteti. Az ugor nyelvekben máig az egyes és többes számon kívül dualis is van, mint a' vogul nyelvben fogjuk látni. A' magyar *kettő*, 's a' vogul *kiti* meg *kitag* dualisok; a' *kit* és *két* nem azok. A' finn *kaht* szón nincs dualisi jelelő. A' magyar dualisnak nyoma a' *kettő-n* kívül még az elavult *monnó* szóban maradt meg; — mind erről maga helyén lesz szó.

8. „Együtt laktak tehát még a' finnek, vogulok és magyarok ősei, mikor nálok a' hetes számlálás divatozik vala. Nem utasíthatjuk el a' kérdést, vajjon mi lehetett azon számlálásnak külső oka? Mert hogy a' gondolkodás, az értelem törvényeiből se a' tizes, se a' hetes számlálás nem foly, világos. A' tizes rendszernek külső oka alkalmasint a' két kéznek tíz újja: miért nem hatott hát ezen ok az ugor-finn népeknél is? vagy inkább, mi lehetett az, a' mi azoknál a' tíz újak számláltató hatását megelőzte? A' *hold járása szerinti időmérés*. De honnan tudjuk ezt? A' mi nyelveink világos tanuságából. — A' hét, *sat* magyar-vogul szó a' hónapnak negyed részét is, vagy a' holdnak egy változását jelenti; vogulul *ñile sat* négy hét, egy hónap, vogulul *kit sat két hét*, fél hónap. A' *hold* változásnak eleje vagy feje magyarban *hét-fő*, vogulban *sat-pong*, a' hol az *újhold*, vagy *hold-ujság* is *hold-fej-nek jonchep pong* vagy déliesen *jonchep pank* *) neveztetik. Továbbá a' voguloknál, oszt-

*) Máté 17, 15. am *püvem jälpel jonchep pank oščiti asrajl* — én fiam új hold főn biratik az ördög által, azaz: én fiamat új hold-főn az ördög leli.

jákoknál mai napig tizenhárom hold-fordulat teszen egy évet, azaz nálók 13 hónap egy esztendő. Négy hét egy hónap lévén, tehát $28 \times 13 = 364$ nap. Látjuk, hogy a' hold-fordulatok szerinti évmérés csak $1\frac{1}{4}$ nap hijával jár; 's akadtam már egy bizonyosságra, melly megmutatja, hogy az illetők tudják és pótolják vala e' hijat.

Ha a' holdfordulatok változásai voltak a' hetes rendszer szerint számláló népeknél az évmérés alapjai, mindenütt 13 hónapot kellene találnunk, a' hol 7-ig egyszerűek a' számnevek: de hol van még a' vogul és osztják népen kívül 13 hónapos esztendő? van-e annak még a' magyar nép között is nyoma? Hupelnél (Topographische Nachrichten von Lief- und Ehistland. Gesammelt und herausgegeben durch Aug. Wilh. Hupel. I—III. kötet, Riga 1774 — 1782.) ezt találjuk idézett munkája III, 366. lapján: „Für Ehsten und Letten werden zwar jährlich in ihrer eigenen Sprache Kalender gedruckt, und wohlfeil verkauft: aber die oeselchen Bauern machen ihren Kalender selbst, wozu sie, da sie nicht schreiben können, gewisse Zeichen erwählt haben, die sie ohne alle Kunst auf 7 kleine durch eine Schnur zusammengebundene Bretter, oder eigentlich auf 13 Seiten mahlen. *Auf jeder Seite ist ein aus 28 Tagen bestehender Monat.* Aus diesem Kalender wissen sie gleich jeden Wochentag, jedes stehende Fest, jeden ihnen merkwürdigen und durch einen abergläubischen Gebrauch ausgezeichneten Tag; denn jeder hat sein eignes Zeichen. *Alle Jahr fangen sie um einen Tag später an zu rechnen.* Bei dem Gebrauch des Kalenders folgen sie den Hebräern und andern morgenländischen Völkern, die ihr Buch von hinten anfangen, und von der Rechten zur Linken lesen. Von diesem Kalender liefere ich eine erhaltene getreue Abschrift, die manchen nicht unangenehm sein wird.“

Az Oesel szigete, melly a' Balttenger legnagyobbja, mint tudjuk, a' Rigai tengeröböl irányában van, 's azt esztek lakják.*)

---

*) Az esztek Saare maa — sziget-földnek, vagy Kure-Saar — Kur-szigetnek nevezik, mi vagy daru-szigetet jelentő, vagy az elenyészett Kurok emlékezetét fentartó név. A' finn nyelvben Yö-salo (éj-sziget) a' neve, mellynek vajjon az Oesel szó csak elferdítése-e, nem tudom. De már Lett Henrik (1227 tájban, a' ki az esztek elleni hódító háborút, mint szemtanú írta le) Osilia-nak nevezi, mit bajosan alakított Yösalo-ból, mert az eszt nyelv, tehát a' finn is, nem vala ismeretlen előtte.

Tehát világos nyoma maradt fen annak, hogy a' 13 hónapos esztendő az eszteknel is megvolt, a' kik szorosan a' finnekhez, 's nem az ugorokhoz tartoznak. Föltehető azért, hogy minden finn-ugor népnél 13 hónapos esztendő volt. Lehet, hogy ennek a' mi népünk közt is lappang még valami emléke; azért is közlöm szó szerint a' Hupel tudósítását, hogy a' kik olvassák, figyelmesekké legyenek, mire vigyázzanak. Ki gondolhatta volna például, hogy az Ukko-pohár felköszöntése nálunk is megvolt, míg a' véletlen a' Hegyaljai oklevelekből elő nem hozta? Szintugy lehetséges, hogy a' 13 hónapos évnek is megvan még nyoma népünk hagyományai között.

A' Hupel tudósítása világosan értesít arról is, hogy az esztek minden évet egy nappal később kezdének olvasni; tehát pótolák a' hiányzó napot.*) E' szerint időszámlálásuk egészen megegyezik vala az ugynevezett Julianus-számlálással. Érdekes még a' tudósításban,

---

*) Ennek már világos nyomai megvannak a' magyar és finn nyelvekben is, a' mire az oita (1871. jan. 23-ka után) bukkantam, lásd „Utazás a Balt-tenger vidékén a' II. köt. 15. 186. lapját, a' honnan ezt irom ide:

A magyarban *szökő év*, a' finben *karkaus vuosi*, azaz szökés-év, kifejezések azon évet teszik most, a' melly minden negyed évben elő szokott fordulni. Hogy a' magyar *szökik* szó itt valóban nem azt jelenti, hogy *told*, 's a' szökőnap nem is *toldó nap*, hanem inkább kieső nap, az, ha nem eléggé kitetszenék a magyarból, a' megfelelő finn szólásbul lenne világossá. A' finn *karkaus* szó futást nem toldást jelent; a' finn szótár-író, Renvall, a' karkaus vuosi (szökő év) kifejezés valódi jelentését, a' melly ellenkezik avval, a' mit most teszen, nagyon jól tudván el sem mulasztja azt az észrevételt kimondani: vox male ficta. Ámde a' rosszul csinálnak látszó szó jeles tanuság a' régi korbul. Kresznericsnek, a' magyar szótár-írónak, nem tetszik vala fel az ellenmondás, a' melly a' szónak saját elentése és a' között van, mit most jelöl, mert „szökő esztendő annus bissextilis, ntercalaris“ irván, nem teszen olyanféle észrevételt, mint Renwall. A' felhozott magyar és finn szók pedig világosan azt a' napot jelentik, a' melly a' tizenhárom hónapos év számlálása mellett elmarad, elszökik, finül karkaa; vagy a' mellyen által kell szökni, hogy az új évnek első napjához érjünk. Ezen áltszökő jelentés megvan még a' dorpati eszt nyelvben is, a' mellyben a' szökő évet üle-astja aas-tag-nak — átlépő évnek mondják.

A' finn, magyar és eszt nyelvek szólásai tehát világos nyomát őrzik meg a' régi időszámlálásnak, melly tizenhárom hónapos évet tartott vala, s a' melly mellett minden évben egy, 's talán némelley évben *több szökő* nap fordult elő. Ezt a' kifejezést azután az új évszámlálásban is megtartották, jöllehet itt az ellenkezőt (nem szökő vagy áltszökő, hanem betoldó esztendőt vagy napot) jelent.

hogy az esztek jobbról balra olvasák kalendáriumjokat; mert az eredeti magyar írásról is azt tartja a' szóhagyomány, hogy így folyt volna.

A' finn-ugor népek 13 hónapos évszámllálása az együttlakás idejéből származik, tehát azon korból való, midőn azok még nem estek volt a' 12 hónapos évet számláló népek hatása alá. Nem csuda tehát, hogy a' napi és évi szakok elnevezései is nagyon egyezők a' vogul és magyar nyelvben, mint éj je; est et, jét, estve eti, jéti; hol (reg) chol, holva cholva, cholge; ev ji-s; tél tél és tal; tava-sz toja, tuoja; ősz tákus, takus. — A' tákus, takus a' finnben syksy (sykys) és syys; tehát a' vogul előhangbéli t, melly a' finn szóban s(sz), a' magyarban elenyészett. Hasonlót láttunk már az ezer szónál, melly a' vogulban sater, šoter. Ez a' tákus, takus, sykys szó egyszersmind a' belhangbéli k-nak elolvadását is mutatja, mert a' finn sykys már ott is syys: a' magyar ősz szóban is el van olvadva az eredeti belhangbéli k. Ez is igen gyakori tünemény a' rokon nyelvekben, a' mellyet már feljebb említettem (a' 6. lapon.)

9. Csudálatos, hogy a' nap és hó, hold nevei nem közösek. A magyar nap (dies és sol) szó, eddigi tudomásom szerint, magában áll; finnben päivä (dies, sol), vogulban katel, chotel (dies, sol). A' vogul szónak el-je képző, melly gyakran előfordul, 's azonos a' magyar el képzővel, p. o. vogul pänt magyar fed, vogul päntel, päntil magyar fedel, fedél stb. A' kat-el, chot-el szónak töje tehát kat, chat; 's ha a' kezet jelentő vogul kat-nak magyarban kez, kéz, a' vogul kvot-nak magyarban köz; továbbá a' vogul korom, churum-nak a' magyarban harm stb. felel meg, a' vogul chat-el, chot-el szó töjének a' magyarban kez, vagy hez felelhetne meg. 'S aligha ilyen szónak nyomát nem őrzötte meg a' magyar nyelv az elavult ez-fekben, melly hez-fek helyett volna. A' régi biblia-fordításban (lásd Régi Magyar Nyelvmemlékek I. kötet.) az ezfek-et hol auster, hol septentrio jelentésében veszik a' fordítók vagy leírók, nyilván azért, mert az ez szótagban a napnak jelentése lappang vala, mellyet a' hasonlóképen most már ismeretlen fek szótag határoz meg, hogy éjszaki vagy déli napot tegyen-e. De akárhogyan legyen is az ez-nek do'ga, a' magyar nap rokon nélkül áll.

A' magyar hó-nak (luna, mensis) megfelelője a' finn kuu (iuna, mensis). A' két szó fényt jelent, kuut(-am = hód (hold) = fény, hód-világ. Vogulban pedig jangep, jongep, déliesen jonchep.

a' hó, hold, 's ez forduló-t jelent ; mert jan gém, jonchem fordulok, jangep, jonchep forduló.

10. Mi birta a' finn-ugor népeket a' hetes számrendszer elhagyására, 's a' tizedesnek elfogadására, nem tudjuk ; de azt ismét a' nyelvek magok hirdetik, hogy akkor, mikor az történt, azon népek nem valának többé együtt, mint az előtt, 's hogy nemcsak a' tulajdonképi finn népek elváltak volt az ugoroktól, hanem ezek közt is tágitás állott be. Mert ime a' 8-as, 9-es és a' sokszorozott 10-es számnevek alkotására más-más szókat alkalmazának. A' 10-es magyarban tiz, vogulban lau, lov, finnben kymmen ; tehát mindegyikben más más, de bizonyosan a' közös finn-ugor kincstárból vett szó van. A' magyar tiz-nek hasonmása a' zürjän, votják, perm das : de jelentését nem tudjuk. A' finn kymmen szót sem értjük jól. A' vogul lau, lov-nak értelme világos, mert az számot és szót jelent, 's megvan a' lappban (lokke) és finnben (luku), sőt a' magyarban is (olv). Innen a' vogulban lauém szólok, 's lauintém vagy lovintem olvasok (pénzt) ; finnben luen lukea olvasok (könyvet és pénzt).

Lássuk most a' 8-as és 9-es alakulását. A' finnben kahd-eksan (8), yhdeksän (9) nyilván a' kaht (2), yht (1)-et mutatják, mellyekhez az ismeretlen ksan, ksän, vagy eksan, eksän járult, 's bizonyosan úgy, hogy a' 2 és 1 kivonva vannak gondolva a' ksan vagy ksänből. A' finnben tehát a' 8-as és 9-es számnevek utórésze ismeretlen.

Vogulban a' nála-lu, vagy nála-lov (8) és antel-lu vagy antel-lov (9) nyilván a' lau (lu), lov (10)-ot mutatják, melly elé az ismeretlen nála és antel, antel járultak. Minthogy a' lau (lu), lov tizet jelent, a' nála bizonyosan azt jelenti, mit a' finn kaht, azaz 2 ; 's az antel, antel azt jelenti, mit a' finn yht, azaz 1. Tehát itt is a' nála-lu vagy nála-lov és antel-lu vagy antel-lov kivonás által fejezik ki a' 8-ast és 9-est, így : 2—10, 1—10. A' vogul nyelv a' 80-as és 90-es kifejezésére is ugyanezen uton jutott, ſ nála-sat vagy nól-šot lett neki 80, antel-šat vagy antel-šot pedig 90. Annysira ragaszkodott a' nyelv a' nála-lu vagy nála-lov és antel-lu vagy antel-lov analogiájához, hogy nem is gondolt reá, hogy nól-sat vagy nól-šot tulajdonképen 2—100, 's antel-sat és antel-šot tulajdonképen = 1—100, hanem úgy vette, mintha 20—100, 10—100-at jelentének.

De a' vogul nól-sat vagy nól-šot-ban megtaláljuk a' magyar

nyolcz-nak első részét, a' szó nyol-cz lévén. A' cz a' tiz-nek rövidítése, tehát nyol-tíz (nyol-tz) is annyit jelent, mint 2—10. E' szerint kilencz sem lehet más mint kilen-tíz (kilen-tz), 's nem is jelenthet egyebet, mint 1—10. A' magyar kilen(-cz) szónak hasonmását Strahlenberg hozza fel az osztják killien-ben, melly 9-et jelent*); de a' vogul antel, ontel eddigelé még-társ nélkül való.

A' sokszorozott tizes számokat (20—90) a' finn nyelv a' maga szavaival fejezi ki, így: kaksi kymmentä = két tiz stb. Az ugor nyelvek, tehát itt a' magyar és vogul, különböznek a' finntől, mert másképen fejezik ki a' 20—90 számokat. A' kus, chus = húsz nelimen negyven, atpen, ätpen ötven, katpen, chotpen hatvan számnevekre nézve magok közt egyezők; 's bár a' sat-lau vagy sat-lov (70), iol-sat vagy iol-šot (80) és antel-sat vagy ontel-šot (90)-re nézve nem is egyeznek meg magok közt, de ezek által is különböznek a' finntől.

A' 100 = sata, sat, šot, száz egy szó a' finn-ugor nyelvekben; de az 1000 = sater, šoter, ezer csak az ugor nyelvekben van meg, a' finnben tuhante lévén 1000, mi germán szó. Vannak, kik az ezer, sater és šoter, meg a' száz, sat, šot, sata szókat a' perzsából valóknak hiszik. Az ezer, sater, šoter-re nézve az azért nem valószínű, mert bajos a' perzsa hezar szót a' tőr-es (osztják) šoter, sater (vogul), šurs (votják) szók apjának tartani, minthogy a' hangok változásai ellenzik. T-ből válhatik s és ebből h: de megforditva, h-ből nem válhatik s vagy t. Ellenben

$$\left. \begin{array}{l} \text{a' tőr-es} \\ \text{šur-s} \end{array} \right\} \text{és} \left\{ \begin{array}{l} \text{šoter} \\ \text{sater} \end{array} \right. \\ \text{ezer törvényes alaku változások. —}$$

Š ha ezer és társai nem lettek a' perzsa hezARBól: a' százat és társait, a' mellyeket kivétel nélkül minden finn-ugor nyelvben megtalálunk, még bajosabb a' perzsa sad-ból eredeztetni, ámbár a' hangok változása nem elleneznék.

II. Az ugarság jelleme azomban leginkább az ige tárgyi rázásában áll, mellyet az éjszaki vogul mutasson meg a' következő példával:

*) Vogul föld és nép. 4. lapján.

kietém	követek	kieteu	követünk
kietén	követsz	kietän	követtek
kieti	követ	kietét	követnek.
kietsem	követtem	kietsu	köveltünk
kietsen	köveltél	kietsän	köveltetek
kietes	követett	kietsset	követtek.
		és	
kietilem	követem	kietilu	követjük
kietilen	követed	kietilän	követitek
kietitä	követi	kietilänl	követik.
kietislem	követtem	kietislu	köveltük
kietislen	követted	kietislän	köveltétek.
kietistä	követte	kietisänl	kövelték.

A' vogul ige azomban a' tárgyi ragozásban gazdagabb a' magyarnál; az, mint tudjuk, csak a' harmadik és második személyű tárgyat fejezheti ki, azt is külömbség nélkül a' tárgy egyes vagy többes voltára nézve. Sőt a' második személyű tárgyat csak az első alanyi személylyel használhatja. Követem, követed, követi stb. azt jelenti: követem azt és azokat stb. — követlek téged és titeket. A' vogul ige az első, második és harmadik személyt egyaránt teheti tárgyba, még pedig egyes, kettős és többes számban. Tehát: kietilém követem őt, kietiaum követem a' kettőt, kietianem követem a' sokat. Az egyes számú tárgyat, mint a' felhozott ragozási példa mutatja, az első és második alanyi személlyel l rag, a' harmadik alanyi személlyel t rag jelöli. Ezen két rag az első és második személyű tárgyat is kifejezi az egyes számban, p. o. agtne ašen jälteptestä nagen hited meggyógyított téged. 9, 22, de a' kettősben és többesben a' tárgyi jelelő a' számbeli jelelővel olvadt össze.

A' kondai, vagy déli vogulban legjobban megmutathatom a' tárgyi ragozást, ha az evangelium elejéből veszem a' szükséges példákat.

Atinarel viš at olen judejskoj ušetnel, vajlen nagnanel kvali pank, chotchar uritä am mirem Izrailme = semmivel kisebb nem vagy a' judeai városoknál, mert belöled kél fejedelem, a' ki örzi én népemet izraelt. Itt olen vagy, kvali kél csak alanyi személyek, mint a' kieten, kieti.

vajlen látod, második alanyi személy, mint olen, de *l* tárgyi raggal, mint kietilen, mert vajem látok, vajlem látom, vajlen látod. De a' vajlen látod szó, itt mondatkötő, mert jelentéssel, mint számtalanszor az evangéliumban. — Uritä örzi, harmadik alanyi személy, mint kvali, de *t* (*tä*) tárgyi raggal, mint kietitä. Tehát urem, uren, uri örzök *) stb. urilem, urilen, uritä örzöm stb.

menan i lani kalemtelan püvme, i chun chontilan tavame, 'suj latan amnane = menjetek 's szorgalmassan kérdezzétek a' fiut, s ha megtaláljátok őt, hirt mondjatok nekem. — Menan menjetek, latan mondjatok alanyi személyek tárgyi ragok nélkül, de halemtelan, chontilan alanyi személyek *l* tárgyi raggal, mint kietilän követitek. Kalentem kérdezek, kalemtilem kérdezem, kalemtilan (vagy kalemtelan) kérdezzétek; chontem találok, chontilem találok, chontilan találjátok.

man uslov tav sovä, tont jejsov pank chuteltuehv tavane = mi láttuk ő csillagát, azért jöttünk fejtet hajtani neki. Uj lát, jej jö, usem láttam, jejssem jöttem, usov láttunk, jejsov jöttünk, de uslov láttuk, az éjszakiban kietislu követtük.

Jegipetnel vovislem am amk püvem = Egyiptomból híttam én fiamat. Vovem hiok, hivok, vovisem híttam, vovislem híttam őt mint kietislem.

sov, chotcharme usanel = a' csillag, a' mellyet láttak. Usem láttam, uslem láttam őt, uslov láttuk, uslan láttátok, usanel látták őt: az éjszakiban kietisänl.

am pernel punganem nanen vitel = én megkeresztellek titeket vízzel. Punem, pungem tesztek, pernel pungem keresztellek; pungilem keresztellem = őt, és keresztellek, punganem nanen keresztellek titeket. Itt a' punganem ige a' második személyü többes tárgyat fejezi ki.

titetme šocho miganem nagnane = ezeket mind adom ne-

*) Az ur — örz azon igékhez tartozik, a' mellyek a' jelentő mód jelen idejében sz, z-t vesznek föl, mint te' tesz, hi' hisz, le' lesz, vi' visz, ve' vesz, alv alszik, fekv' fekszik stb. Ezeknek sz-je a' mult időkben eltűnik. De vannak olyan igék is, mellyek töjében a' rokon nyelvbéli megfelelőkkel összehasonlítva, nincsen sz, mint u, usz-ik, finnben vogulban uj; von-vonz, fin. ven; ör örz, vogul ur, de a' magyar nyelvszokás már többelinek kezdi venni az sz hangot.

ked. Mim, mijem és migem adok, migtá adja, miganem adom azokat; egyszersmind a' punganem nanen = teszlek titeket 's miganem titetme = adom azokat mutatják, hogy a' második és harmadik személyü többes tárgyat egy alakkal fejezi ki a' nyelv, mirül többet a' maga helyén.

12. Rendszeren a' hangok elősorolásával és osztályozásával 's azon ünemények meghatározásával, a' mellyek a' szók hangjaiban szemlélhetők, mit összesen hangtannak neveznek, kezdik meg a' nyelvtant, melly a' szeriet hangtanra, szótanra és mondattanra oszlik. De az így tárgyalt hangtan szinte érthetetlen az 'előtt, a' ki a' nyelvet nem tudja. Én azért a' szótan után adom elő, a' mikor az olvasó a' névszót és igeszót már ismerheti, 's maga is egybe alkothatná a' hangtant. Itt előre csak annyit tudjon meg, hogy az l, n, f, r, s jegyek a' szokott magyar ly, ny, ty, 's a' szokatlan rj, sj, (ry, sy) hangokat fejezik ki; hogy továbbá š, ž, č a' szokott magyar s, zs, cs hangokat jelölik.

ELSŐ RÉSZ.

S z ó - t a n.

13. A' szótan két osztályt foglal magában: a' *névszót* és *igeszót*. A' névszó alá foglaljuk természetesen a' *tárgyi* nevet (dologi nevet), *tulajdonsági* nevet, *név-mást*, *számmebet* és a' *viszonyi* nevet.

T á r g y i n é v.

14. Eredeti tárgyi nevek a' kondai evangeliomban szinte következők fordulnak elő:

a	leány	as	lyuk
aul	menny	aš	dolog
akve	napa	at	íz
aln, alen	ón, ezüst	av	ajtó
aná	edény, tál	amp	eb
ane	sereg	ät	hajszál
aňeuch	öreg	el	év

eri	ének	jor	hely
et	est	jov	morzsa
ini	töves	jur	áldozat
inki	szolgáló leány	jurt, jort	társ
oj	tanács	lajl	láb
onch	szurok	lach	vidék
oš	juh	lat	kor
oš	szín	lich, lig	szálka, hegy
oter	fejedelem	lil	lélek
ovle	kezdet	lupt	levél
ovte	dárda	lonch	út
uj	vad	lomi	szúnyog
uš	város	luš	sírás
kacher	has	naer	fejedelem
kan, chan	hely, tér	nam	név
kač	öcs	ne	nő
kaš	kedv	nilm	nyelv
kat	kéz	nir	vessző, nyír
kav	kő	nor	gerenda
kul	ördög	nájt	büvölő
kum, chum	férj	nál, nóvl	hús, test
kval	ház	nál	orr
kvart	ing	nál	eskü
char	valaki	nál	bőr
char	föld, puszta	nál, nuop	menyegző
chap	hajó	čak	csecs
chol	láz	čach	só
chont	had	čač	farkas
chor, kur	kép	čor	bú
chom	arcz	čukv	anya
chul	hal	saj	ajándék
chul'm	hamu	sajt	ész, eszmélet
chur, kur	végszél	sak	gyöngy
chump	hab	sach	napfény
jej	éj	sal	villám
jejv	fa	sir	féleség, szer
jeg	atya	sov	csillag
jol	haszon, hatalom	su	bot

suj	szó	pank	fej, fejedelem
surń	arany	pank	fog
šanč	térd	pas	fény
šam és sem	szem	paš	erő
šip	nyak	pač	béke, köszöntés
šim	szív	pat	fazék
šot	boldogság	pät	vég
räch	eső	piš	fészek
ret	csalás	pos	jel, idő
rig	melegség	pul	bogyó
taut	tűz	pur	vendégség
tal és tel	tél	pute	méc
tal	ág	pum	fű
taš	készlet, áru	püv	fiu
tar	gyökér, ér	va	erő
tarvit	teher	vaj	vaj, zsír
tin	becs, ár	vant	feleség
toul	tallu, toll	vat	szél, part
tol	ujj	vit	víz
tor	vászony	vonch	árok
torem	ég, isten	vot	szél, ventus
tujt	hó	ma, mag	föld
tul	felhő	män	meny
tus	száj	met	bér
tuš	baj	mil	mélység
paul	falu	mul', muli, mulg	vendég, ven-
paľ	fül		déghely, főhely.

Ezeket a' vogul nyelv terén eredeti, nem származott, tárgyi neveknek vehetjük. Az agem betegség, alem bal, ačerm hideg, eserem szégyen, szemérem, išem hőség, olm és ulem álom, ulem öltő, ruha, ušem irigység, kavem sereg, lušem tetem, csont, votem arcz az *m* miatt nem látszanak eredetieknek, mi bizonyos az olm, ulem álom, ulem öltő, ruha szókra nézve, a' mellyek tőjét a' magyarban az *al* és *öl* mutatják ki; másokra nézve az nem olyan bizonyos. Az eredetiek közt felhozott chuľm hamu ép olyan eredetinek tarthatjuk, mint a' magyar hamu-t. Az arent adósság, bajosan eredeti szó, ha igazán vogul. A' keneš tanács, čaneš veréb,

sariš tenger, poresš por, variš üldözés, markeš keselyű, tárgyi nevek eredetieknek látszanak, mi legalább a' pores-re nézve bizonyos volna, ha a' magyar *por* szót a' *por-ěš*-sel azonosíthatnók. De a' pures disznó eredeti voltát a' finn porsaha = disznó bizonyítja. Különösek az ochšer róka, ochter zokogás szók is.

Az eredetiek közzé az összetételek is sorozhatók, ha az egyszerű szók eredetiek, a' mellyekből állanak, mint: a-püv (leányfiú) gyermek, ma-kan (föld-tér) föld, fölkeresség, jega-püv (jegä-püv) atya-fi vagy atya-fia (atyafi, testvér*), sager-püv, (tehen-fi) borju, su-jeiv (bot-fa) bot, šat-pank (száz-fej) százados, šam-pal, lajl-pal, kat-pal (szem fél, láb-fél, kéz-fél) félszemü, fél-lábu, fél-kezü, űol-šam (orr-szem) orcza; vajjon a' magyar is összetett szó volna-e? Paul-kan (falu-tér) útcza, falu-köz, jeiv-vaj (fa-zsir) faolaj, vat-chal (rövid köz) néha. Különös figyelemre méltók az elem-choles (ég halandó) ember és uj-chul (vad-hal) állat. Az ember a' vogulban choles = halandó, melly, mint látni fogjuk, chol = hal igéből származott tárgyi név, de szinte még gyakrabban elem-choles. Ennek első része, elem, elm ugyanaz, mi a' finn ilma = levegő, ég, 's az embert égi vagy levegői halandónak azért hívják, mert a' vogul hitrege szerint az első ember az égből, vagy levegőből jött alá. Szinte bizonyos, hogy az ember hasonlóképen összetett szó: em (elm) és ber; az em-nek jelentését találjuk meg a' vogul (finn) elm-ilm-ben, de a' ber még ismeretlen előttem. — A' vogul teremtési hitrege, a' melly az elem-choles (az éjszaki vogulban elm-kals) eredetét tudja, azt is elbeszéli, hogy a' vadat (uj) és halat (chul, az éjszaki vogulban kul) az égből jött ember gyúrta földből és hóbul; a' vogul nyelv tehát az állatot, az ember ellenében uj-chulnak (vad-hal) nevezi. A' fajnevek rendesen későbbi eredetűek, a' magyarnak sincs kifejezése az animal fogalomra, mert az állat annyi mint lény. Azért van a' magyar nyelv szerint okos állat (= ember), oktalan állat (= animal), asszonyi állat (= nő) lelkes állat (= az élő) stb. Hol vette a' magyar a' *madár* szót, nem tudom, valamint szószerinti jelentését sem tudom: a' vogulnak sincs kifejezése a' fajra vagy nemre, 'š azért toulen uj (az éj-

---

*) A' mí (magyar-vogul stb.) nyelveink a' frater germanus, soror germana fogalmakat atyafi és testvér szókkál fejezik ki, Két atyafi tehát egy atyjának fija; két testvér egy anyának két fija.

szakiban tauleng uj) = szárnyas vadnak, sőt toulen vagy tauleng uj-chulnak = szárnyas vad-halnak is nevezi a' madarat.

A' pojrechš ur is összetétel. A' rechš nyilván egy az éjszaki vogulban járó rész, riš, melly ott gedélő szókat alkot, mint pi fiu, pirész, vagy piriš kedves fiu, pirišem fiacskám, mint kuđer szegény, kuđeriš szegényke. — Az első rész vagy poj gazdag, vagy pojer ur.

Összetételeket adhatnak még aš, char, szók is. Az aš leginkább igésnevekkel társul (16. a' p és ne igésneveknél) 's igen gyakran képez tárgyi neveket. A' char hasonlóképen igésnevekkel társul, de tárgyi nevekekkel is, mint met bér, metchar béres. Egyébiránt mindenféle szóhoz járulván uj névszókat alkot, mint: aku char egy valaki, tā char az, chotchar a' ki, elol char első, mot char más, tene char enni való, urp char őrző stb. Lásd a' szótárban az aš és char szókat.

15. A' származott tárgyi nevek tulajdonsági nevekből, vagy igeszókból valók.

Tulajdonsági névtől származott tárgyi név kevés fordul elő p. o. lach képzővel poj gazdag, poj-lach gazdagság.

16. Annál számosabbak az igeszóktól származott tárgyi nevek, mellyek képzői:

ch (k) mint: er kell, akar, szeret, er-ch erő, hatalom; ur, ör-z; ur-ech ör; urel vág, arat, url-ech gyümölcs; narem ad narm-ech adomány, lav szól, az éjszakiban lau, lach sőt la-nch is beszéd, szó; — bizonytalan, ha vajjon jurch tájék, tujmach nyár, marek szárny ezen ch, k képzőből és igetőből állanak-e? Bizonyosabb, hogy tonuch tanú a' török tanik.

l (el) mint: ajg kiált, ajg-el kiáltás, azután a' régi magyar kégy, stadium; just jutalmaz, just-el jutalom, bér; ilyen származások nyilván a' pon-el fonal, chot-el nap, jöllehet itt a' pon = fon, chot fénylik, világít nem fordulnak elő; ilyen jašmel vonás is. Bizonytalanok kepel vidék, sipel tok. — Ezen képző a' ch képzőhöz is járul, mint lachel szó, szózat, melly lett la-ch és el-bül.

s mint: chol hal, choles halandó, mort mér mort-es mérték. Hasonlónak látszik

t, mint num-t elme.

p, melly igésnévi képző (l. 43.) 's nagyon gyakori, mint majd látjuk. Némelly afféle képzett szó valóságos tárgyi név, mint:

tul-p tolvaj, čaku-p csecsemő, šagre-p sarló, fejsze, jonch-ep hold (forduló), chaš-ep kárpit, jut-ep szűrő, tövis, chol-p holt; kétségessebbek chort-ep szóró, chul-p háló (a' vogul és magyar azonos), ent-ep öv, kel-p vér, von-p horog. Figyelemre méltó a' votp, mi özvegyet teszen. Az éjszaki vogulban vuatpe árvát teszen, azután vuatpe kum özvegy ember, vuatpe ne özvegy asszony. Bizonyossá lesz hát előttünk, hogy a' magyar öz-vegy szónak utó része vegy azonos a' vogul vuatpe vuotp szóval; minélfogva az özvegy szó is összetétel.

A' p képzőjü igés nevek a' char vagy aš szók összetételével mind tárgyi nevekké lesznek.

ne is igésnévi képző (l. 44.) és nagyon gyakori mint: aj iszik, aj-ne ivás stb.

A' ne képzősök is a' char és aš által igazi tárgyi nevekké válnak.

Tulajdonsági nevek.

17. Eredeti tulajdonsági név nem sok fordul elő az evangéliomban, jelesen: alem bal, ari feles, as'e szoros, is ó, régi, ošt vékony, kamelt zsenge, alázatos, kigne könnyü, chočã hosszú, jáni nagy, jorli szegény, jomas jó, ločt tágas tuł rossz, sajr fehér, šar igaz, šav sok, šemel fekete borús, puš ép, viš kicsiny, poj gazdag, puš ép, morče kevés.

18. A' származott tulajdonsági nevek vagy általában névszóbul vagy igeszóbul lesznek.

ch által az alembul új tulajdonságnév alme-ch lesz, melly bal-t jelent. Igy más nyelvjárásban poal fél poalo-h (ch) is ugyan az; kum poaloh tul férfi nem, ne poaloh tul nő nem. — Viszonyzóhoz is járul e' képző, mint jol al, le, jolech is le; la' és la'ch ellen.

p képző tárgyi névbül képez tulajdonsági nevek, mint: kat kéz, kat-p kezü, nam név, nam-p nevü, šam szem, šam-p szemü, šim szív, šim-p bator, merő.

n képző is tárgyi névbül képez tulajdonsági nevet, a' melly azon tárgygyal való biró vagy bővelkődő tulajdonságot jelent, mint ačel halál ačel-en halálos, arent adósság arent-en adós, kav

kő kav-en köves, lil lélek, lil-en lelkes, nam név nam-en neves, numt ész numt-en eszes, nólt poklosság nólt-en poklos, čach só čak-en sós, šim szív šim-en szives, šot boldogság šot-en boldogságos, boldog, ret család ret-en csalárd, tajp erő méltó tajp-en méltó, tarvit teher tarvit-en terhes, tin becs, ár tin-en becses, árus, toul toll toul-en szárnyas, pas fény pas-en fényes, pol baj pol-en bajos, vit viz vit-en vizes, moš betegség moš-en beteges. stb.

Innen méltán gondolhatjuk, hogy így elemezhetők a' pälén szabad, panchun bő, tágas stb. szók is, bár az eredeti päl, panch nem fordul is elő. De a' panch az éjszakiban pang bő, panchun, éjsz. pangung tehát bőves.

n tulajdonsági névből is képez új tulajdonsági nevet, mint sajr fejér, sajr-en fehéres.

Az *n* (en) képző előtt a' *ch* hang *k*-vá 's az elmaradt *u* vagy *j* hang *g*-vé válik, mint čach só, čaken sós; va (vau, vaj) erő, va-gen erős.

tal, melly a' magyar talan, telen képzőnek felel meg, mind névszókbul mind igeszókbul képez tulajdonsági neveket, mellyek az illető tárgynak vagy létnek hiját jelentik, tehát ellenesei az *n* képzősőknek.

N é v s z ó k b u l :

at	iz	at-tal	izetlen
eserem	szemérem	eserem-tal	szemérmetlen
och	ok ?	och-tal	ok nélküli
urlech	gyümölcs	urlech-tal	gyümölcstelen
kat	kéz	kat-tal	kezetlen
choles	ember	choles-tal	ember nélküli
lajl	láb	lajl-tal	lábatlan
saj	szó	suj-tal	szótlan
šam	szem	šam-tal	vak
pał	fül	pał-tal	siket stb.

I g e s z ó k b u l :

agt	hisz	agt-tal	nem hívó, hitetlen
er kell,	szeret	er-tal	szertetlen
us	visel ?	us-tal	viselhetetlen
lovt	mos	lovt-tal	mosdatlan

taj	kell, ér	taj-tal	méltatlan, kelletlen.
jocht	jut	jocht-tal	a' mi nem juthat; innen
		va-jocht-tal	lehetetlen.
oš	bir	oš-tal	a' kinek nincs stb.

Származott tulajdonsági nevek lehetnek: alpel és jálpel új, šemel fekete, kert bizonyos. A' jepeš sötét bizonyosan így származott: jej éj, jej-p éjü, jej-p-eš éjüvé = éjes, sötét, minélfogva az ő-ben viszonyítót találnának, mellyet láss a' viszony ragok közt.

Viszonyragok.

19. Miután némileg megismerkedtünk a' tárgyi vagy dologi meg a' tulajdonsági nevekkel, lássuk a' viszonyító ragokat, a' melyek által azok a' mondatba illeszkednek. De a' viszonyító ragok előszámlálásánál nem szoritkozunk azokra, a' melyek rendszeren a' tárgy és tulajdonsági neveknél fordulnak elő, hanem felhozzuk azokat is, a' melyek csak viszonyi neveknél vannak szokásban.

A' viszonyi ragok az úgynevezett eseteket (casus) fejezik ki. Ezek általános elnevezése azért bajos a' mi nyelveinkben, mert másban más viszonyi rag lett esetjelelővé. Megnevezésökre a' latin kifejezések elégtelenek, új nevek pedig nem igen találnak tetszésre. Azért a' *ki* és *ho* szókat használjuk az esetek jelelésére, s lesz *ki-eset*, *kié-eset*, *kinek-eset*, *kit-eset*, *hol-eset*, *honnan-eset* stb. a' hányra szükség lesz.

1) *t* helyben lételt jelent: aul-t mennyben, aul naerlacht mennyországban, Jegipet-t Égyiptomban, put-t katlanban, onch put-t szurok katlanban, gyehennában; poch-t nál, oldalt, aú šagrep jejev poch-t kuji már a' fejsze a' fánál, fán, fekszik; pal-t'oldalt, nál, ma-t helyen, földön, ton-čuv-t akkor; ton-t tehát, keur-t benn; katät kezében, katä keze, kachra-t méhében, kachrä méhe, kachreta-t a' méhében, kachretä a' méhe. — A' *chot* szó *hol* jelentésben áll mindenütt, pedig *chot-t* kellene; mert *chot* ho, *chot-t* ho-l, *chote* = hova, *chot-el* honnan.

2) *e* helyre mozgást jelent, *chot-e* hová, *chot(t)* hol, menamkaš cbote menen megyek akárhová mégy; — *el-e* elé, *el el*, *ele*

menen amnanel menj el tőlem; — kvan-e kive, ki, kvan ki, kvane rastalen vesd ki; — jol-e alá, le, jol al, jole ali leöl, megöl, tanme jole alesanel azokat megölek; — moš vég, moš-e végig, —ig, Avrammel David moše Ábráhámtól Dávidig.

ge hasonlóképen helyre mozgást jelent, vat közel való, rövid, vat-ge közelre, Joan tav vatge jochnat elpalt laves János & közel (hozzá)jövése előtt monda; chol hol, chol-ge holva (reggelre); cholge pala lavine holva mondjátok.

g magában is azt jelenti p. o. ti ez, tig ide; tig, am viglem kvane nag šament olep lichme ide, én kiveszem a' te szemedben lévő szálkát.

v ugyanezt teszi, mint: to az, tov oda, pilmes tov menuchv féle oda menni.

3) *l* (el, il, ol, ul) helyről, helyből való mozgást jelent, chot(t) hol, chot-e hova, chot-el honnan; chotel oles honnan volt; — num föl, num-el felől, felőlről, numel jole moš felőlről aláig; tončuvt torem kval jálpen av chašep pali manemtachtes numel jole moš akkor isten háza szent kapujának kárpítja felhasada felülről aláig. 27, 51. — kvan ki, kvan-el kívül, kívülről; — el el, el-ol elől; ton chotelnek elol azon nap elől (—tól fogva); — to az, tov oda, toul és tovul onnan; — ti ez tig ide, tigil innen; tigil toul jejp charet innen onnan jövő emberek; — lachven tigil mot mane menj el innen más helyre.

4) *n* helyben lételt jelent: ju be, meg, ju-n benn, hon, chuš am paltem juń kuji agmeltam szolga én nálam benn fekszik beteg; — num fel, num-en fenn; suj numen cholves szó hallatszék fenn.

5) *ne* *α*) helyre való mozgást jelent. Vifleemne Bethlehembe, Egipt-ne Egyiptomba, Vavilon-ne Babylonba, kval-ne házba, sutne itéletbe, ton sutne pati ő itéletbe esik; — torem elpal-ne isten el-felébe; — esep-ne számba, nag tušsan tanme aku esepne man jortelov le tettet őket egy számba (egyenlökké) velünk; 20, 12. = panchun lonchet tatat ačelne széles utak visznek a' halálba, halálhoz.

β) Azért megfelel a' kinek, minek kérdésre is, a leány, a-ne leánynak, latan Sion ane mondjátok Sion leányának; — David-ne Dávidnak, chotchar püv Davidne a' ki fja Dávidnak; — Vifleem ma Juda-ne Bethlehem Judának földje; — Joan majves urechet-ne

János adatott az őrhelyeknek, fogságba; — aul naerlach jorti rovtet cholesne a' mennyország hasonlít vető embernek = emberhez; am latam nanane én mondom nektek; — namtes tavane nam Isus neveze neki Jezus nevet; ton charne jomasúv olni annak jobb volna.

γ) S a' mire kérdésre. Šochen küchštap tak jurtä tari chajerel, joreli sutne; os chon lavi: eseremtal, joreli chariletal tautne (sut itélet, taut tűz) minden haragvó a' maga társa ellen hijába, méltó ítélre; de a' ki mond neki: szemtelen, méltó oíthatatlan tűzre. — A' čuv, lat, puš, va szóknál különböző jelentésű, de ide tartozik, p. o. tičuv annyi, tičuvne annyira; šat latne, kus latne száz annyi, húsz annyi 13, 8; pušne at unli épen nem marad 12, 25; vane chontlat bajosan, erősen, hallanak 13, 15.

δ) A' ne rag okot is fejez ki, mint a' magyar *bele*, ilyenekben: beteg lett bele, meghalt = tőle beteg lett, meghalt; azért járul hozzá a' szenvedő ige is. am am asrajne mučtove én leányom az ördög által kínoztatik; — nar mos aše av i marem lonch, tatpe charet lilen toremne, i chumle šavne at chotvet tan mert szűk az ajtó és keskeny az út, vívők az élő istenhez, 's mi sok által nem találhatnak azok; — tav peritoves volchvetne ő megcsalatott a' bölcesek által.

6) *nel* helyről és helyből való mozgást jelent, azért megfelel α) a' magyar től, ről, ből-nek. Vooz ponštestä Ovidme Rufnel Boaz nemzé Obedet Ruthtól; — Avraammel David moše Ábrahám-tól Dávidig; — ele menen amnanel menj el tőlem; — ton latnel čovletes Isus chanětachv az időtől (fogva) kezde Jézus tanítani; — ati náunel akve lilenag jejmti elemcholes, os šochen lachnel kvalpnel torem tusnel nem kenyérből (vel) egyedül lesz élővé (él) az ember, hanem minden igéből, kikelőből isten szájából; — lachel aulnel sujti szó hangzik az égből. — Jegipetnel vovislem am amk püvem Egyiptombul hittam én en fiamat.

β) Mennyiben a' valamitől való viszony genitivusi viszony is, az a' rag ezt is kifejezi, 's ekkor nagyon megegyez a' ne raggal. Matpinel jälpen jomas lachel Máténak (és Mátétól) szent jó beszédje (evangeliuma); — chun nag püv toremnel, laven ha te fija (vagy) istennek, mondd.

γ) A' hasonlítottnak viszonyát is jelöli. lil tene charnel janiúv i nóul mašnanel a' lélek az enni valónál jobb 's a' test a' ruhá-

nál; — chañtachtap jani ati chañtapnel, i chuš jani ati tak pojeretanel a' tanítvány nagyobb nem a' tanítónál, 's a' szolga nem nagyobb a' maga uránál; — net ponštam charetnel jani atim oles Joan pene punepnel, os tavanel višnúv aul naerlacht jani nók szülte emberekből nagyobb nem volt János keresztlónél, de nálánál nagyobb a' kisebb is a' mennyországban. i nájtnel pel jani a' prófétánál is nagyobb; — atichon jomas toremnel targe senki sem jó istennél kül (istenen kívül).

nen ritkábban fordul elő, többnyire az *el* viszonyzóval. nan choleslan, išto elnen latem oli ti hallottátok, hogy előbb mondva volt; — vajlen torem elnen pimentam lates mert isten előbb parancsolva mondta: — nar mos Mojsej elnen lates michv taretane nepek miért Mózes előbb mondta, adni elbocsátó levelet.

7) *me* a' határozott tárgyat jelöli, mikor tehát az határozatlan, a' *me* rag nem tétetik ki. Avraam ponštetsä Isaakme Ábrahám nemzé Izsákot; — ati pel ton, nav tuv tusne, lulemitä cholesme, os nar tusnel kvane kvali, ton lulemitä cholesme nemis az, mi bemegyén a' szájba, fertézteti meg az embert, hanem mi a' szájból kikél (kijő), az fertézteti meg az embert! — titetme šocho migamem nagnane ezeket mind adom neked; — chun kvalen chumme namtesanel Veelzevuli ha a' házi embert (gazdát) nevezik Bélzebulnak: — migtä aluchv jegepüv kačame i jeg püvame oda adja ölni a' bátya az öccsét, 's az atya a' fiját; — at aštine multachv Izrail ušetme, tončuvt elemcholes püv jochti nem mulhatjátok (kerülhetitek) meg Izrael városait, akkor az emberfija jó; — tak lile-tame urp char choltilitä tavame, os am mosem lilä choltilap char chontitä tavame a' maga életét őrző ember elveszti azt, de én miattam életét vesztő ember megtalálja azt. Itt lilä choltilap char = életét vesztő ember, a' *me* nélkül áll, *lilame* helyett.

Rag vagy jelelő nélküli tárgyak példái: nag eren ton, chotchar jejchv úrsen, amne mot char manane uruchv karech te-e az, ki jönni akart, vagy mást (mot char, nem mot charme) kell nekünk várni! — ul numsan, išto am jejsem olmel tatem ma tarmelne, am jejsem ati olmel tatem os siri ne gondoljátok, hogy jöttem békét hozva a' földre, én jöttem nem békét hozva, hanem kardot; — jälteptes šochen agem (nem agemme) gyógyítja minden betegséget; — am vargam ninen alislachv elemcholeset (nem — setme) én teszlek fogni embereket.

8) *l* azt jelöli, *a'* mivel valami történik, perne kereszt, pernel keresztel, am pernel punganem nanen vitel én keresztel teszlek titeket (= megkeresztellek) vizzel; — taut tűz, tautel tűzzel, os solomme teltitá chariletal tautel de *a'* szalmát elégeti olthatatlan tűzzel; — kat kéz, katel kézzel, katel viganel nagen kézzel (kézen) visznek téged; — šav sok, šavel sokkal, tončuv annyi, tončuvek annyival, elol charet numseset, išto tan majvet šavelnův; os majveset i tan aku tončuvek az elsők gondolták, hogy ők fizettél nek ki többel (szó szerint sokkal-abb): de fizettél ők is egy (ugyan) annyival; — to charme vohsanel, os to charme alesanekavel egyikét megverték, másikat megölték kövel; — lavveset ulem pätet, at jonkuchv Irod pochne, mot lonchel menuchv tank maganelne megparancsoltattak álomban (meghagyatott álomban) nem fordulni Heródeshez, (hanem) más úttal menni magok földjére; — atinar semmi, atinarel semmivel, atinarel viš at olen semmivel kisebb nem vagy.

9) *i* valamivé levést, vagy valaminek voltát jelenti. — náñ kenyér, náñi kenyérré. laven, ištobi tá kavet jejmtet náñi mondd, hogy *a'* kövek legyenek kenyérré; — viš kicsiny, viši kicsinnyé és kicsinynek; jáni nagy, jángi nagygyá, nagynak: ton char viši, ton jángi lavekti az kicsinynek, az nagynak mondatik; — chun úran jejmtuchv chojpi, menen, perten ha akarsz lenni méltóvá, menj, adj el; chon mot charme vanti vigtä, ton char tak chajerli; *i* kvalen neme vanti vim char, ton pel chajerli (vant feleség, vanti feleséggé) *a'* ki *a'* másikat feleséggé veszi, az paráználkodik; 's az elvált nő feleséggé vevő, az is paráználkodik; — chun kvalen chumme nantesanel Veelzevuli ha *a'* házi embert (gazdát) nevezték Bélzebulnak; — perne punepi keresztelőnek 16, 14. jomasnův nagnane tuchv lilne lajlpali amne katpali (lajlpal láb-fél, katpal kéz-fél = féllábu, félkezü, lajlpali félkezüvé, félkezünek) jobb neked bémenni az életbe féllábusnak vagy félkezünek; — chum ember, chumi embernek, joltilem numten sajten chumi tartom eszes okos embernek.

β) *A'* valamivé levés helyre való mozgást is tevén, tehát az *i* rag azt is jelenti. vat part, vati partra. os Isus galilejskoj sariš vati jomentanat ujl chotsa kit jegepüvinčagme de Jézus *a'* galileai tenger partjára menvén találta két atyafiat;

γ) időt is jelent, *a'* melyben valami történik. et est, eti estve, eti lavine, jejmti jomas chotel, ton mos išto aul kelpi oli estve

mondjátok: lesz jó nap, mert az ég veressé lett; — chošgan, ištobi ul jejmte nan menne ašan teli amne subotat imádkoztatok, hogy ne legyen a' ti menéstök (futástok) télbe avagy szabaton 24, 20.

10) *ag* is valamivé levést vagy valaminek voltát jelenti. tav čuktä Mariag eren lavekti? ő anyja Máriának nemde neveztetik? 13, 55. — Archelaj naerag oli Judejt tak jegä jort Archelaus királyul van Judeában atyja helyett 2, 22, — mir pakses chontem tus-nilemtal charetme latepag, mosen charetme puši, lajlpaletme jomitapi i šamtaletme šunsilapi a' nép csudálkozék látván a' némákat szólóknak, a' betegeket egészségeseknek, a' sántákat járóknak, 's a' vakokat látóknak 15, 31. — šemel fekete, borus, šemelag borussá, borusnak. tā chotel ľul torem, ton mos išto aul šemelag oli ma rossz idő lesz, mert az ég borus(nak van), — lil lélek, lilen lelkes, élő, lilenag élővé, élőnek, ati nánnel akve lilenag jejmte elemcholes nem kenyérből lesz egyedül élővé az ember; — čach só, čaken sós, čakenag sóssá, chun čach attal pati, tončuvt narel varilen čakenag ha a' só ízetlen lesz, akkor mivel teszed sóssá; — chon ki, chonag kinek, chonag eseplianel elemcholeset anem kinek tartanak az emberek engem; — tak maga, (takt a' maga?) taktak magáénak, chon níri menuchv am jortelem, taktag pel ul lavekte a' ki akar menni én velem, magáénak ne mondassék; *aku materet Joan perne punepi, mox charet Ilii, os to charet aku materag nájdetnel* egynémellyek keresztelő Jánosnak, mások Ilyésnek, meg mások egy valakinek (tartanak téged) a' próféták közül. 16, 14.

ag ig jelentéssel is jár, mint: churum chotelag olmanel jejmtes am pochent három napig tsrtózkodásuk lett nálam. 15, 32.

11) *iš* hogyan kérdésre felel. *tav jäpel jonchep pank ošchti asrajne, i tarviteniš mučtachtí (tarvit teher, tarviten terhes, nehéz, tarviteniš nehezen) ő ú,holdkor (fején)az ördög által tartatik, 's nehezen szenved. Illyenek šariš bizonyosan, jängiš nagyon stb.*

12) *ašt* hol kérdésre felel. Zavulon ma i Neffalim ma lonchašt sarišne Jordan mant Zabulon földje és Nephthalim földje a' tenger útján a' Jordánon túl.

Az előszámlált ragokbul a'

<i>kit, mit</i>	kérdésre me felel
<i>millyenül</i>	" ag "
<i>mivé</i>	" i
<i>hova</i>	" ne e ge g v

<i>honnan</i>	kérdésre nel l (el, il, ol, ul) nen
<i>hol</i>	" t n ašt
<i>kivel, mivel</i>	" l
<i>hogyan</i>	" iš

Közönséges névszói ragoknak vesszszük fel: *me, ag, i, ne, nel, t, l*. A többiek vagy a' viszonyneveknél fordulnak elő, vagy inkább igehatározói jelentésűek, mire a' *millyenül, hogyan* és *hol* kérdésre felelők, különösen az *ag, iš, ašt, n* ragok alkalmasak.

20. A' vogul névszó három számbeli különbséget fejez ki egyes, kettős, többes számbelit.

Az egyesnek nincsen jelelője; a' szó-tő magában jelent egyes számbeliséget. Azonban a' meghatározott tárgy a' *t* ragot veszi fel, mely a' mutató névmásbul való. Ezt a' kondai vogul csak a' birto- kos ragokkal együtt használja még, azért alább (a' 28, VII.) lesz róla szó.

A' kettősnek jelelője 1) *i*, p. o. *chulkišp halkereső, halász, chulkišpi két halász. tav tin šami sartitam laves ő a' kettőnek két szemét dörzsölvén monda. 9, 29. — punsanel tanme Isus lajli po- chane tevék őket Jézus (két) lábához, 15, 20.*

2) *ag*, p. o. *kit két, kitag kettő, jegepüvinč atyafi, jegepü- vinčag két atyafi. Os Isus galilejskoj sariš vati jomentanat ujl chotsa kit jegepüvinčagme, Simonmc laveltemme Petr i Andrejme tav kačame, machtanta chulpet sarišne, vajlen tin olsi chál-kišpi de Jézus a' galileai tenger partjára menvén, talála két atyafiat Simont a' Péternek mondottat, és Andrást ő öcscsét, vetőket a' há- lókat a' tengerbe; mert ők valának halászok. — Itt a' kettős szám- beliségnek valamennyi jelelőjét együtt találjuk. Chotsa igező, chotem és chontem talállok, chotsem találtam, chotes talált, chotsi tárgyi raggal: chotsa egy talált kettőt. — machtanta két vető, machtantem vetek, machtantene vető, machtanta két vető, — jege- püvinčag két atyafi. — tin azok ketten. — olsi kettő volt, olem vagyok, olsem voltam, oles volt, olsi kettő volt. — (A' chotsa, machtanta, olsi kettős számbeli alakok az igező-tanba valók; a tin alak a' névmásoknál fog előfordulni.) A' névszónál tehát csak az *i* és *ag*-féle kettős számbeli alakról lehet szó. Ugy látszik ne- kem, hogy az *i* mondományi jelentésű, 's nem veszen föl viszonyító ragokat: ellenben az *ag* alanyi jelentésű 's azért veszen föl viszo- nyító ragokat.*

A' többes szám jelelője *t* (et). püv fiu, püvet fiak; ini túske, inget; nájt próféta, nájtet próféták; naer fejedelem, naeret fejedelmek; tit ez, titet ezek.

A' magán- és iker-hangzó után csak *t*: judej zsidó, judejt zsidók; farizej farizeus, farizejt, puti buza, putit, ma föld, ma-t.

Sokszor a' többesi *t* előtt a' szótag átvétést szenved, p. o. agem betegség, agmet betegségek; volchev bölcs, volchvet bölcsék; kepel vidék, keplet vidékek; érech erő, csuda, erket csudák. 11, 23.

A' többes szám változtatás nélkül veszi fel a' viszonyi ragozat, a' mellyek hozzájárulnak, mint az egyes szám. A' mi változások ragozáskor a' névszókön esnek, azokat lásd a' 21. szám alatt.

<i>Egyes szám.</i>	<i>Kettős szám.</i>	<i>Többes szám.</i>
kval ház	kvali, kvalag	kvalet
kvalme házat	kvalagme	kvaletme
kvalag háznak		—
kvali házzá		—
kvalne házba		kvaletne
kvalnel házból	kitagnel 21, 31.	kvaletnel
kvalt házon		—
kvalet házzal		—

21. Helyén van most azon változásokat felhozni, a' mellyek a' szókön a' ragok előtt megesnek.

1. A' többes képzője *t* mássalhangzó után rendesen *e*-vel jár, mint kval ház, kvalet házak; püv fiu, püvet; choles ember, choleset; char valaki, charet; nepek-chašp írástudó, nepek-chašpet stb.

Némelly *em*, *el* végűek a' többesben (más képzők előtt is) elejtik az *e*-t, mint agem betegség, agmet betegségek; kepel vidék, keplet (agmen beteges); volchev bolcs, volchvet.

A' *ch* a' többes képzője és magánhangzóval járó rag előtt *k*-vá lesz, (valamint *en* képző előtt is), mint čach só, čaket sók (šaken sós), krech bün, kreket bünök, erch hatalom, erket stb. Ezt a' szótár készítésekor még nem tudtam, azért abban nincs világosan kitéve.

Magánhangzó után a' többesi *t* közvetlenül járul, mint: a leány, at lányok; ne nők, net nők; puti búza, putit.

De némelly *ni* és *i* végűek a' többesi *t* és a' ragok előtt *ng*-vé változnak, mint jani nagy, jänget nagyok, jängi, jängag, jängiš;

ini csipkebokor, inget csipkebokrok; — ari sok, arget; tari ellen, target (lásd 32. 20.) tar.

2, Az *e* (ä) vég *a'* ne, nel, me és *a'* hol kérdésre felelő *t* előtt *a*-vá lesz, p. o. anä csésze, anane csészének, aname csészét; morče kevés, ebbül van morčane kevésre, és morčel kevéssel; atichot tičuv morčane íajt at jorlove sehol olly kevésre nem becsültetik *a'* próféta 13, 51. morčel nag olen sári kevéssel voltál igazságos (igazságossá) 25, 21. — mate ménta, matanel méntábul, pole baj, polane bajba; chočä hosszú, mennyi, chočat messze.

A' *ne* igésnév (lásd *a'* 48.) kivétel nélkül *a*-vá változtatja az *e*-t *a'* ne, nel, me, *t* ragok előtt, p. o. tene étel, evés, tenane ételre, nergesap char tenane choji *a'* dolgozó ember az ételre méltó 10, 10.

De *ane* nyáj, *anene* nyájba; *ne* nő, *nenel* *a'* nőbül, nőtül, megtarják az *e*-t.

A' melly utóhang *e* tehát némelly rag előtt *a*-vá változik, azt mind *ä*-vel volnék hajlandó írni, mint: morčä kevés, morčane kevésre, morčäl kevéssel, morčät kevesek.

3. Némelly *a* és *e* végűek némelly ragok előtt visszaveszik az elejtett *g*-t (mint *a'* *ni* végűek, mellyekben az *i* lett *g*-bül); tehát *ma* föld, hely, magi helylyé; *va* erő, vagenel erejük. Képzők előtt is történik ez, innen *va* erő, vagen erős. Ezt sem tudtam világosan *a'* szótárt készítésekor. Vesd össze *a'* 18. *n* képző.

4. A kettősszámnak *i* és *ag* képzője van. Az elsőhöz nem járulnak viszonyító ragok, az utóbbihoz járulnak. 28, 5-ben előforduló *negiane* (angel pümtes latuchv *i* laves *negiane*: ul pilan = az angyal kezdé szólni és monda *a'* két asszonyrak: ne féljeteK), ugy látszik, *negiä*-bül való, *a'* mellyhez *ne* rag járult, 's *a'* mellyben *a'* *g* *a'* kettős számu *i* előtt az előbbi (?.) számban előadott okbul magyarázható.

21. *A'* tulajdonsági nevek ugyanazon ragokat veszik föl. Azonkivül *a'* fokozás kifejezésére *a'* *núv* képzővel társulnak, melly olly lazul ragaszkodik *a'* tőszóhoz, hogy *a'* többesi képzőt és *a'* viszonyi ragot is követheti; p. o. ošt vékony ostnáv vékonyabb; jáni nagy, jániúv nagyobb; jomas jó, jomaset jók, jomasetnáv jobbak; šav sok, šavel sokkal, šavelnáv többel (sokalabb, *a'* mit *a'* nép között hallani is lehet).

S z á m n e v e k.

23. A' tulajdonság-nevekhez legközelebb állanak a' ssámnevek. A' vogul evangéliumban következők fordulnak elő:

1. aku egy	11. aku kujp lov tizenegy
2. kit két, kitag kettő	12. kit kujp lov tizenkettő
3. churum három	13. —
4. nile négy	14. nile kujp lov tizennégy
5. at öt	15. —
6. chot hat	16. —
7. sat hét	17. —
8. —	18. —
9. ontolov	19. —
10. lov	20. kus húsz

30 vat. 40 nelimen, 50 —, 60 chotpen, 70 satlov, 80 —, 90 ontolšat, 90 ontolšat ontolov, 100 šat, 1000. šoter, 10000 šat churi.

Az éjszaki vogulbul tudjuk (lásd a' 14. l.), hogy ott 8 nála-lu miből a' kondai nyelvbéli nála-lov, vagy nól-lov-ot következtethetjük; a' 9-et itt ontolov (ontollov), de az éjszaki antel-sat és a' kondai ontol-šat = 99 azt mutatják, hogy a' kilenczes számnév antel, ontol és lau-, lovbul van szerkesztve.

11—19 a' számnevek kujp szónak segítségével vannak szerkesztve, így: aku kujp lov 11, kit kujp lov 12, nile kujp lov 14, a' mellyek után a' többieket is szerkeszthetjük. A' kujp szót nem értem még.

A' sokszorozott tizesek (20—90) nem egyféleképen vannak szerkesztve, mert kus 20, vat 30, nelimen 40, chotpen 60, satlov 70, ontolšat 90. A' šat churi 10,000 nem tulajdonképi szám, mert churi zacskót, erszényt jelent, melly szó a' török nyelvü népeknél a' 100-at képviseli.

A' számnevekhez a' *mot* más és *čuv* mennyiség is vehetők, mert az első a' sorszámok közt fordul elő, a' másik meg az alapszámokra való kérdést fejezi ki.

A' kit és kitag közt azon különbség van, melly a' magyar két és kettő között, minélfogva kit és két tulajdonságnévül, tehát viszonyító ragok nélkül állanak a' mondatban, kitag és kettő pedig

önállóak, mint tárgy-nevek, 's azért vesznek föl viszonyító ragokat.

Az aku-nak is két ragosa divatozik, *akvat* együtt és *akvane* együvé, a' mellyek *akoe-t* föltételeznek.

24. A' sorszámok közül megvannak: elol első, motit másod-ik (e' kettő tulajdonképen nem számnevek, mint a' jol char utolsó, sem az, melly az elol char = elsőnek felel meg), churmit harmad, chotit hatod, ontolovt kilenczed, lovt tized. A' négy szó mutatja, hogy a' sorszámi képző *t*, a' melly *i*-vel jár rendesen, mint a' magyarban *d* (másod, harmad), melly hasonlóképen magánhangzóval jár (o, ö, e másod, hatod, ötöd, heted).

A' churmit még külsőleg is azonos a' harmaddal, mellyek tője tehát churm, harm, a' régi magyar nyelvben is charm.

De a' churmit helyett churment is van, ebben *churmentag*, hármadszor, mellynek végtagja *ag* a' már ismeretes viszonyító rag, p. o. chošges churmentag imádkozék hármadszor. 26, 44.

25. Az alapszámokra a' *čuv* mennyiség, teszen kérdést a' *kes* szor szóval, mint: *nečuv kes amnene karech taretachv amk kačemne? taretachv amne at sat kes? hányszor kell nekem megbocsátani öcsémnek, kell-e megbocsátani vagy nem hétszer?* 18, 21.

N é v m á s o k.

26. A' névmások a' kondai vogulban következők:

1) *alanyi* nevek, mint:

am év	min mí ketten	man mí
nag te	nin tí ketten	nan tí
tav ő	tin tí ketten	tan ök.

Ezekhez *k* társulván (talán *ku*, mert *kv* előfordul, 's az éjszaki vogulban *k* helyett *ki* van) lesznek *amk* magam, *mank* magunk; *nak* (nag-k) magad, *nank* magatok; *tak* (tav-k) maga, *tank* magatok. A' kettős számbeli *min* *nin* *tin* alakok nem mutatják ezt. a' *k* járulékot.

2) *mutató* névmások, mint:

ti ez,	tä ez, az;	ta- to az
tit ez		ton az

A' k vagy ch képzővel (raggal?) van: ta-k úgy, to-cho úgy; a' t raggal van: ta-t akkor, úgy, ton-t akkor, úgy; a' tont al szótaggal egyesül; tont-al addig.

Összetételek: ti-mil ilyen, minek megfelelője az éjszakiban tä-mle olyan. Továbbá to-ma nem úgy, nem olyan, vagy nem az. E' szó kétszer fordul elő: os nultan tocho: tä tä, toma toma de esküjetek úgy: az az, nem az, nem az. 5, 38; -- úran eren, man tov menem lištsenov? os tav laves: toma akarod-e, mi oda menvén kitisztítsuk? de ő monda: nem úgy. 13, 28. — A' to-ma tagadó jelentése nyilván a' ma tagban rejlik, melly talán a' törökből való, a' hol, mint tudva van, ma mä tagadást jelentő képző az igékben. — Végre a' tenanki ez az, a' mellyet inkább tänanki-nek kelene írni.

3) kérdő és visszamutató névmások, mint:

chon ki	nar és ne mi,
chot ki	mat mi.

Chu is ki, (mi azonos a' magyar ho szóval, ho-l, ho-gy), n raggal chu-n mikor. Összetétel: chu-mle = chu-mil hogyan, mint az éjszaki vogulban tä-mle = tä-mil, ti-mil. A' chot-bul lesz chot-t hol, mi az evangéliumban csak chot-nak van irva.

A' chot-al hova felé, mint tonta' eddig.

A' chot-hoz char járul, 's visszamutatóvá lesz (relativ).

A' mat-nak összetételei mater millyen; az éjszakiban mäter millyen, 's matsir miféle. Az er tagnak eredetét és jelentését nem sejttem még. A' sir azonos a' magyar szerrel.

A' chon-bul cho képzővel lesz chon-cho úgy, által. A' névmásoknál előforduló k, ch képző vagy rag azonos lehet a' magyar gy-vel a' ho-gy, ú-gy, í-gy = chon-cho, ta-k, to-cho.

4. mot más,
möten másik.

27. Az alanyi neveknek, vagy személyi névmásoknak következő ragos alakjaik fordulnak elő:

Egyes szám.	Kettős szám.	Többes szám.
am én	min mi(ketten)	man mi
anem engem	minmen	manov minket
amnane nekem	minane	manane v. manan nekünk
amnanel tőlem		mananel tőlünk

amk magam	—	mank magunk
nag te	nin tí(ketten)	nan tí
nagen téged	ninen	nanen titeket
nagnane néked	ninane	nanane nektek
nagnanel töled	—	nananel tőletek
nak magad	—	nank magatok
nakven magadat	—	nankven magatokat
nakventel magaddal	—	naknane magatoknak.

A' *nakventel* alakban a' *t* azon határozó rag, a' mellyről a' 20. 28, VII-ben van szó. *i* tont chun migen torem mos, ul vitmelen nakventel, chumle vitmelapet varat 's akkor, mikor alamizsnát adsz, ne kérkedjél magaddal, mint a' képmutatók tesznek. 6, 2.

tav ő	tin (ő ketten)	tan ők
tavame öt	tinme	tanme őket
tavane neki	—	tanane nekik
tavanel töle	—	tananel tőlök
tavatel vele, töle	—	
tak maga	tink magok (kettőé)	tank magok
takvame magát	—	
taknane magának		tanknane magoknak
taknanel magátul		

A' *tavatel* alakban is ott van a' határozó *t*. — Föltetszik a' *taktag* magáénak alak; chun chon úri menuchv am jortelem, *taktag* pel ul lavekte ha ki akar menni én velem, magáénak ne is mondassék. 16, 24. E' *tak* szóhoz a' határozó *t* járult, a' mellyet a' *tavatel* és *nakventel* alakokban láttunk, 's azután az *ag* viszonyító ragot vette föl.

28. Az am én, min mí (ketten) man mí; nag te, nin ti (ketten) nan tí, tav ő, tin ők (ketten) tan ők alanyi nevekbül lesznek a' birtokragok, habár származásuk magábul a' vogul nyelvbül nem válik világossá.

I. Az am én alanyi névnek 1) egyes számu birtokát *m* (em) jelöli: jeg atya, jegem atyám; kač öcs, kačem öcsém; püv fiu püvem, chuš szolga chušem, kval ház kvalém, ič nén ičem, čukv anya čukvem, a leány am.

2) többes számu birtokát *anem* jelöli: kač öcs kačem öcsém,

kačanem öcséim; sagerpüv borju, sagerpüvem borjam, sagerpüvanem borjaim. chon am čukvem i chon am kačanem ki én anyám és kik én öcséim? 12, 48. — am sagerpüvanem i nar am jänemtesem šocho alem olat én borjaim 's a' mit én fölneveltem, mind meg vannak ölve. 22, 4.

3) kettős számú birtokát mi jelöli? Ez a' vogul evangéliomban nem fordul elő, mert a' hol helye volna, a' fordító nem alkalmazza. laten, ištobi titä am kit püvem utset nag pochent mondd, hogy ez én két fiam üljenek (üljön) te melletted. 20, 21. — Az éjszaki vogulban a' lu = ló szóhoz az *äm* (*am*) én alanyi név így teszi a' birtokragokat: lu-m, lu-anem, lu-aum; itt tehát a' kettős számú birtokot aum jelöli, a' melly ag kettősszám-beli képzőből és m-ből áll, így: agm, de az m előtt a' g u-vá lett, lásd erre nézve a' Hangtanban a' 86. 2.

II. A' *min* mí (ketten) alanyi névnek 1) egyes számú birtokát a' vogul evangéliomban nem találom meg.

2) többes számú birtokát *namen* fejezi ki, mint šam szem, šamem szemem, šamanem szemeim, šamenanem kettőnk szemei. lata tavane: pojrechš! ištobi min šamenamen pušhtesi mondának (ketten) neki: uram! hogy mí (kettőnk) szemeink nyiljanak ki. 20, 23. A' šamenamen többes számban áll, de pušhtesi kettősben, minél fogva szorosán ezt mondja a' vogul szöveg: hogy kettőnknek szemei nyiljanak ki.

3) kettős számú birtokát sem találom kifejezve.

Az éjszaki vogulban a' luhoz a' min alanyi név így teszi ki a' birtokragokat: lu-men kettőnek egy lova, lu-anamen kettőnk lovai, lu-agamen kettőnk két lova. Ha kondai szóval lehetne utánozni, a' šam = szem így menne: šam-men kettőnk egy szeme, šamenamen kettőnk szemei (a' mellyet 20, 33. találunk), šamegamen kettőnk két szeme.

III. A' man mí alanyi névnek 1) egyes számú birtokát *ov* jelöli, mint: jeg atya, jegem atyám, jegov atyánk; náñ kenyér, náñem kenyérem, náñov kenyérünk. man aul olep jegov mí égben lévő atyánk. 6, 9. — man šochen lat náñov majalen tä chotel kašel mí mindenkori kenyérünket add e' nap végett (mai napra). 6, 11.

2) többes számú birtokot *enov* jelöli, mint: arent adósság arentov adósságunk, arentenov adósságaink; areten char adós,

arenten charov adósunk, arenten charenov adósaink; šam szem, šamov szemünk, šamenov szemünk. chultepten manane man arentenov, chumle i man chulteptilov mank arenten charenovne bocsásd meg nekünk mi adósságainkat, mint mi megbocsátjuk mi adósainknak. 9, 12. jängag oli man šamenovt nagygyá lesz szeminkben. 21, 42.

3) kettős számú birtokát nem találom.

Az éjszaki vogulban a' *man* birtokai így vannak kifejezve: lu-u lovunk = šam-ov szemünk, luanu lovaink = šamenov szemünk, luan mi (két) lovunk = šaman mi két szemünk volna.

IV. A' *nag* te alanyi névnek 1) egyes számú birtokát *n* (en) jelöli, mint: saj ajándék, sajn ajándékos; šam szem, šamen szemed; kat kéz, katen kezéd; nam név, namen neved; naerlach ország, naerlachen; erch akarat, erken. chun jomas pal šamen nagen kujtita ha jobb fél szemed kísért 5, 29. — tak jälpenlachte nag namen; tak jejmte nag naerlachen, tak jejmte nag erken šemel mat chumle ault úgy szenteltessék meg te neved, úgy legyen te országod, úgy legyen te akaratod a' földön mint az égben. 6, 9, 10. Ezen *n* rag a' határozó *t-t* veszi föl a' viszonyító ragok előtt, p. o. nam név, namen neved, namen-t-el a' te neveddel. nag namentel eren man űajtechlesov? i nag namentel eren šav amel varsov? a' te neveddel nemde mi jövendöltünk? 's a' te neveddel nemde sok csudát tettünk? 6, 22.

2) többes számú birtokát *an* jelöli, mint: chaűctachtep tanítvány, chaűctachtepen tanítványod, chaűctachtepan tanítványaid; krech bűn, kreken bűnöd; krekan bűneid. šunšen, nag chaűctachtepan varat, nar varuchv at taji subotä olep chotelt nézd, te tanítványaid tesznek, mit tenni nem szabad szombat napon. 12, 2. — kvalen, pűv, taretechtat nag krekan kelj föl, fiam, megbocsáttatnak te bűneid. 9, 2.

3) kettős számú birtokát nem találom az evangéliomban.

Az éjszaki vogulban a' *näng* = nag alanyi névnek birtokai így vannak kifejezve: lu-n lovad, lu-anen lovaid, lu-agen v. lu-aen két lovad.

V. A' *nin* = tí (ketten) egyes számú birtokát *an* fejezi ki, p. o. aš dolog, agtne aš hit, agtne ašan hitetők, agtne ašan chojtel jejmte ninane hitetők szerint legyen tí néktek (kettőtöknek). 9, 29. A' többit nem találom.

Az éjszaki vogul szerint volna; nin šamen kettőtek egy szeme, šamen kettőtök szemei; šamegen kettőtök két szeme.

VI. A' *nan* = tik 1) egyes számú birtokát *an* jelöli, mint: pas világosság, nag pasan te világosságod, nan pasan tí világosságtok; šar igazság, šaren igazságod, šaran igazságtok. aku tocho paste nan pasan atem elpalt azonképen fényeljék tí világosságtok az emberek előtt. 5, 16. — chun nan šaranme nonchal at pattilan ha a' tí igazságtokat feljebb nem ejtitek. 5, 20. — chot oli jomaslan, nan šiman pel tov meni a' hol van jószágtok, tí szivetek is oda megyen. 6, 21.

2) többes számú birtokát *nan* jelöli, mint šim sziv, šimen szived, šiman szivetek, šimenan sziveitek; püv fiu, püven fiad, püvan fiatok, püvenan fiatok; jeg atya, jegen atyád, jegan atyátok, jegenan atyáitok. chun nan chašine jomas mater michv nank püvenanne ha tí tudtok valami jót adni a' tí fiaitoknak. 7, 11. — os taultelan nan nank jegenan mortesme de bétöltitek a' tí atyáitoknak mértékét. 23, 32. — os nan šamenan jomaset, nar šunšat, i nan palenan, nar chontlat de ti szemeitek jók, mit látnak, 's ti füleitek, mit hallanak. 13, 16. — ul tuštan nank šimenantel, nar techv i nar ajuchv ne aggódjatok sziveitekkel, mit enni és mit iuni. 6, 25.

3) kettős számú birtokát nem találom.

Az éjszaki vogulban: nan luan tí lovotok, nan luanen tí lovaitok, nan luagen két lovotok.

VII. A' *tav* ő alanyi névnek 1) egyes számú birtokát *ä* jelöli, mint: telem aš születés, telem ašä születése; Isus Kristus telem ašä oles timil amelel Jézus Kr. születése volt illy móddal. 1, 18. — kacher méh, kachrä méhe; tav onči kachrat jālpen lilnel ő visel méhében szent lélektül; — mir nép, mirä népe; tav krekanelnel multitā tak mirame ő büneitől megszabadítja a' maga népét. A' kachrat méhében, mirame népét mutatják, hogy a' birtokot jelelő *ä* a' viszonyító ragok előtt a-vá változik.

Itt fordul elő leggyakrabban a' határozó *t*, mely nyilván a' mutató névmásbul való, mint: ne nő, net a' nő, netä a' neje; kacher méh, kachret a' méh, kachretä a' méhe; kum férj, kumt a' férj, kumtā a' férje; čukv anya, čukt (čukvt helyett) az anya, čuktä az anyja; ma hely, mat a' hely, matä a' helye; a leány, at a' lány, atä a' lánya; kval ház, kvalet a' ház, kvaletä a' háza; nam név, namet a' név, nametä a' neve. Példák: vistä tak netame vevé a' maga

nejét 1, 25. — i jáltes tav atá ton čast 's meggyógyula a' leánya azon órában. 15. 28. — ton mos činklam char tav kachretat oli jálpen lilnel mert a' fogantás az ő méhében a' szent lélektül van. 1. 20. — atichot tičuv morčane nájt at jorlove chumle tak telem matat i tak kvalat sehol olly kevésre a' próféta nem becsültetik mint a' maga születése helyén 's a' maga házában, 13, 51. — Itt matat = ma hely, mat a' hely, matä a' helye, matat a' helyén, helyében; kval ház, kvalä háza, kvalat házában, ebben nincs meg a' határozó *t*. — chotchar utestä tak kvaletame šopocht tarmelt a' ki ültette a' maga házát homokra. 7, 24. — tt kval is a' határozó *t*-vel van. — elemcholes püv jejs michv tak liletame šav char jovtne mos az emberfia jött adni a' maga lelkét soknak váltságára 20, 28. Itt lil lélek, lilä lelke; lilet a' lélek, liletä a' lelke.

A' nyelvszokás, úgy látszik, ok nélkül is ismétli a' határozó *t*-t, mikor p. o. matä helyett matetä-t mond, mint: chulteptalen nak sajn tatem matetat hadd a' te ajándéodat a' vitel helyén (oltáron). 5, 24. — vistä kujne matetame vevé fekvő helyét = ágyát. Illyen ismétlést a' magyar nyelv sem kerül, mikor *ötet* hallunk és mondunk *öt* helyet, vagy *aztat* *azt* helyett.

2) többes számu birtokát *an* jelöli, p. o. chuš szolgálja chusä szolgálja, chušan szolgálja; urlech gyümölcs, urlechä, urlechan. os chun vatmes pul achtne lat, ketsan tak chušan vinograd varpet pochanelne vichv tak urlechan 's midön elközelített a' szőlőszedő idő, elküldé a' maga szolgálját a' szőlőművesekhez, venni a' maga gyümölcseit. 21, 34. — kač öcs, kačä öccese, kačan öccsei; ič nén, ičä, ičan. tav čuktä Mariag eren lavekti i tav kačan Jakov i Josi i Šimon i Juda? i tav ičan šocho man chalovat eren? ő anyja Máriának nemde mondatik 's ő öccsei Jakab és Josias és Šimon és Juda? 's ő néneji mind mi közöttünk nemde? 13, 55. 56. — Rachil luñči tak püvanne Rachel sír fiainak (sírátja fiait). 2, 18.

3) kettős számu birtokát *ä*, *a* jelöli, p. o. pitem ajak, pitmem, pitmen, pitmä ajakam -ad, -a; pitmä két ajaka; lajl láb, lajlem, lajlen, lajlä; lajla két lába. Úgy sejtem, hogy pitmä ajaka, 's pitma két ajaka, mint van lajlä és lajla. i tav pušsa pitmä (a?), čovletes chañtetchv tanme 's ő megnyitván két ajakát kezdé tanítani őket, 5, 2: — inra moš ul nultan . . . ati mal, ton mos tav lajla tušne ma soha ne esküdjetek . . . se a' földre, mert az két lába álló helye. 5, 35. — A' birtokrag nélküli kettős szám *i*, a' birtokragos kettős

szám pedig *a*; punsanel tanme Isus lajli pochne tevék öket Jézus két lábához. (15. 30). Itt lajli = két láb, birtokrag nélkül van.

Az éjszaki vogulban *a' tau* = *tav* alanyi névnek birtokragosai: *tau luä lova*, *luanä lovai*, *luagä v. luajä két lova*.

VIII. *A' tan* ök alanyi névnek egyes és többes számu birtokát *anel* fejezi ki 's azért *a'* számnak jelölése bizonytalan. p. o. *krech bün*, *kekä büne*, *kekanel bünök és büneik*; *chor kép*, *chorä képe*, *choranel képök és képeik*; *naer fejedelem*, *ur*, *naerä*, *naeranel urok és uraik*; *ma föld*, *ország*, (*mam*, *man*) *magä földje*, *országa*, *maganel*. — *tav* *kekanelnel multitä tak mirame* ő büneitől mulatja (szabadítja) maga népét, 1 21. — *ul tuštan chumle vitmelapet*, vajlen *tan tank choraneltel pel peltachtat* ne szomorkodjatok mint *a'* képmutatók, mert azok képeik is változnak. 6, 16, — *tav jurtan tä ašet um šakñuv očeset*, *i jochtem latset šocho tank naeranelne* ő társai *a'* dolgokat látván, nagyon méltatlankodának, selmenven megmondák mind uroknak. 18, 31. — *lavveset at jonkuchv Irod pochne*, *met lonchel menuchv tank maganelne*, megparancsoltattak nem fordulni Herodeshez, más uton menni magok országukba. 2, 12.

A' tan-nak kettős számu birtokát nem találom.

Az éjszaki vogulban *a' tan*-nak birtokragosai így folynak: *tan luanl lovok*, *tan luanl lovaik*, *tan luaga nekik két lova*.

IX. *A' tin* (ők ketten) alanyi névnek birtokragosai nem számosan fordulnak elő. p. o. *pušcheteset tin šamanel megnyilatkoznak kettejök szemei*. 9, 30. *Isu akilmat jejm sartitesa tin šamenan*, *i aku ton lat šunšpeset tin šamet* Jézus megkönyörülven megdörzsölé kettejök szemeit, 's azonnal látának szemeik. 20, 34. Ezen példa azt is mutatja egyuttal, hogy *a'* birtokragok el is maradnak, mint: *tin šamet*, *a' tin šamenan helyett*.

Az éjszaki vogulban *a' tén* = *tin* alanyi névnek birtokragosai: *tén luen kettejök lova*, *luagen kettejök két lova*, *luanen kettejök lovai*. *A' tin šamenan* tehát kettejök szemei; *a' tin šamanel* pedig *a'* VIII-ban felhozott alakhoz tartozik, ott *a'* többes szám áll kettős szám helyett.

Egybeállítván *a'* birtokragokat, *a'* mellyek az evangéliumban előfordulnak, következő képet kapunk:

Alanyi v. birtokló	Egyes számu birtok	Többes számu birtok	Kettős sz. birtok
I. am én	šamem szemem	šamenen szemeim	—

II. min ketten mí	—	šamenamen kettőnk szemei	—
III. man mí	šamov szemünk	šamenov szemeink	—
—————			
IV. nag te	šamen szemed	šaman szemeid	—
V. nin tí ketten	šaman kettőtök szemei	—	—
VI. nan tí	šaman szemetök	šamenan szemeitek	—
—————			
VII. tav ő	šamá, šametä	šaman szemei	šama (ä) két szeme
VIII. tin tí ketten	—	šamenan kettőtök szemei	—
IX. tan ök	šamanel szemök	šamanel szemeik	—

A' kettős szám általában ritkábban fordul elő, helyette gyakran a' többes állván.

29. A' birtokragos szók némi változást is mutatnak. Rendszeren, mint a' példákbul kitetszik, az *am* és *nag* birtokragjai mássalhangzó után *em* és *en*, mint *jeg atya*, *jeg-em*, *jeg-en*; *šam szem*, *šam-em*, *šam-en*. Magánhangzó után közvetlenül, de némelly *i*-sek után nem közvetlenül járulnak a' ragok p. o. *širi kard*, *širiem*, *širien*, sőt e' szó viszonyító ragok előtt is így foly. tončuvt Isus lati tavane: punalen nak širien šipeletane, ton mos išto šocho širi al-mepet širi el cholat akkor Jézus mond neki: tedd a' kardodat a' tokjába, mert hogy minden kard emelők karddal haluak meg. 26, 52. Itt van *širien kardod*, *širi el karddal*. Ellenben ma föl, mal földdel 5, 35. A' *širietä* a' kardja tehát föl sem tetszik: i tat aku olemetnel Isus jot katä naritam tak širietame levetestä 's akkor egy a' Jézussal levők közöl kezét kinyujtván, a' maga kardját kihuzá. 26, 51. A' *puti búza*, azt lehetne vélnünk, a' *širi* szerint veszi föl a' birtokragokat, így: *putiem*, *putien*, *putietä*, ámde de 3, 12. *putiatä* áll.

A' *maganel földjök* is meg volt már jegyezve, valamint a' *magi helylyé* is, a' mellyek mutatják, hogy a' *ma* némelly ragok előtt fölveszi az eredeti *g*-t, mint: *menuchv tank maganelne menni országukba* 2, 12. *am kvalem chošgene kvali lavecti, os nan tavame*

vareslan olne magi choročšetne én házam imádkozó háznak mondatik, de tí azt lakó helyévé tettétek a' zsványoknak 21, 13.

30. A' birtokragos szók úgy veszik föl a' viszonyító ragokat, mint a' csupas szók, mit a' felhozott példák is mutatnak. At jore-am, ištobi nag tusen am kva'em-ne nem vagyok méltó, hogy bémenj házamba. 8, 8. chumle i man chušteptilov mank arenten chare-nov-ne a' mint mí is megbecsátjuk adósainknak. 6, 12. kaš nan varsan titme aku viš charne am tā kačanemnel akár tí tettétek azt egy kis személynek az én öcséimbül. 25, 46. — Rachel lunči tak püvanne Rachel sír a' maga fiainak (sírátja fiait). 2, 18.

De néha a' birtok- és a' viszonyító rag közt *t* áll, a' melly egyik raghoz sem tartozik. Lássunk néhány példát: nak pankentel ul űlten te fejedre se esküdjél. 5, 36. Itt pank fej, panken fejed; az ige pedig *l* ragot követel, mit az: ati mal űltan a' földre se esküdjetek (5, 35.) bizonyít; annál fogva csak panken-el kellene. Hasonló példa: tont at tachnan kav ali nak lajlentel akkor nem érintkezel kőhöz te lábaddal. Lajl láb, lajlen láb, lajlen-el lábaddal. — Így namentel neveddel stb. — vajlen tan tank choraneltel pel peltachtat mert ők a' magok képeivel is változnak. 6. 16; choranel-el helyett. — chon pali kvaltkti netatel narnechtal a' ki elválik nejétől hijába. 5, 32. netä a' neje, neta-el a' nejétől; netatelben tehát fölös a' *t*. Isus chontes attech atne mat unlep cholesme nametatel Matpime Jézus találta a' vámszedőhelyen embert, vevével Mátét. 9, 9. nameta-el helyett.

Hogy e' *t* nem a' magánhangzók torlásának mellőzése végett van, bizonyítják a' namen-t-el, paken-t-el, choranel-t-el példák. Hajlandó vagyok tehát ezt a' *t*-t is egynek venni a' határozó *t*-vel, a' melly gyakran a' *tav* ő alanyi név birtoka jelölésében fordul elő, minél fogva azt lehetne gondolnunk, hogy a' határozó *t* általában a' birtokragok kisérétében szeret megjelenni, még pedig vagy a' birtokrag előtt (ne-t-ä a' neje), vagy utána (panken-t-el fejeddel), 's hogy a' nyelvszókás azt ismétli is, ne-t-a-t-el, name-ta-t-el). A' határozó *t*-nek a' birtokrag utáni állása a' *pojerat* az ura, szóból is világos; mert pojer úr, pojer-ä ura, pojr-a-t (pojer-t-ä helyett) az ura. tujtestä tak pojerat alen elrejté as ő urának pénzét. 25, 18. tav pojerat laves tavane az ura monda neki. 25, 23.

Azon *t*-t másutt is megtaláljuk, p. o. motentag másodszor szóban, melly mot más, moten másik, moten-t a' másik, 's ennek ra-

gosa moten-t-ag. A' tav ő szó is, az l ragot e' t-vel veszi fel: tava-t-el; ugyanazt találjuk a' nakventel (magaddal) szóban is, lásd a' 27.

Nevezetes még a' *jäntetatel*, a' mellyet láss a' szótárban. Itt háromszor fordul elő a' t, a' mit így fejték meg. Az elavult jäng-hez járulván a' határozó t jäng-t helyett a' szokás *jänt*-et ejt, 's elefelejtven, hogy ott van már a' határozó, *jäntet* szót képez, ismételvén a' t-t. A' *jäntet*-hez az (e)l viszonyító ragot tevén, a' *netatel*, *nametatel* hasonlóságára *jäntetatel*-t képez.

31. A' *mutató* névmások, mint a' 26. 2. láttuk:

ti ez	tä ez, az,	ta-, to az
tit ez	—	ton az

A' *ti* nem fordul elő az evangéliumban, de ragosai: *tig* ide, *tigil* innen, *tit* itt megvannak; összetételekben is szerepel, mint *ti-mil* millyen, *ti-čuv* annyi.

A' *tü* mind magában mind ragos állapotban fordul elő, p. o. *tä chotel* e' nap, azaz *ma*, *tä kavet* e' kövek stb. *tänel arine oleske*, *ton char asrajnel* ennél többre ha van, az az ördögtől (van). 5, 37.

A' *ta* sem fordul elő magában; de *ta-t* ott, akkor, *ta-k* úgy, tehát.

A' *to* az, magában is előfordul, 's ismételve *to to* azt teszi, mit a' magyar *ki . . . ki*, de többnyire más szóval társul; teles *oslem to char šat*, *to chotpen os to kus latne* terme gyümölcsöt *ki száz*, *ki hatvan*, *ki meg húsz* annyit. 13, 8. — *To char* némely, *to mat néhol*, *to šam* némely szem.

Ragosai *tov* oda, *tozul* onnan; *to-cho* és *aku tocho* így. A' *to-ma* nem az, lásd 26. 2.

A' *tit* és *ton* úgy veszik föl a' viszonyító ragokat, mint a' közönséges névszók, p. o. *titme ezt*, *titet ezek*, *titetme ezeket*; *ton* akkor, tehát, *tonet azok*, *tonetel azokkal*.

A' *tont* (bár ragos alak) a' viszonyítóval társul, így: *tontal* 's jelent addig.

Ide tartozik a' *tenanki* = *tä-nan-ki* ez az, az az, *mutató* névmás is. Ennek első tagja *te* (*tä*) világos; utolsója alkalmasint azon *k* (*ki*), melly a' személyi vagy alanyi névmásokat nyomósítja, *am-k*, az éjszakiban *äm-ki* magam, *nak*, (*nan-k*) az éjszakiban *näng-k* magad stb. Hát középsőjét, a' *nan-t* nem vehetnők-e azonosnak *avval* a' *nen*, *nön-nel*, a' melly a' magyar *en-nen*, *ön-nön* szókban fordul el?

32. A' *kérdő és visszamutató névmások* :

chon ki   nar és ne mi
 chot ki   mat mi
 chu ki.

A' *chon* ki magában is áll; *chon* vatä jocti permelachv, ton perme a' kinek ereje jut (van) türni, az türjön. 29, 12.

Ismeretesebb ragosai: *chonme* kit, *chonel* kivel, *chonag* kinek. Hogy több ragosai nem fordulnak elő, a' *chot-char* teszi, melly nagyon szerepel.

A' *cho* képzővel lesz *choncho* által, úgy.

Az *ati* nem szóval; *ati chon* azt teszi, hogy senki.

Nar mi felveszi a' viszonyi ragokat, p. o. *narel* mivel? *narne* minek? stb. *Ati-nar* semmi; *nar mos* miért?

Ne mi, nem igen veszi föl a' viszonyi ragokat, ámbár magában is áll, p. o. *ne ašen oli patem minane mi dolgod van esve nekünk* (mi dolgod van velünk)? 8, 29.

Mintegy összetételek: *ne-sir* millyen, *ne-voj p* millyen, *ne-čuv* mennyi, mekkora.

A' *chot* ki, melly magában is áll, mint: *zakont chot pimetpe jänüüv* a' törvényben melly parancs legnagyobb?

A' *char* szó társulván hozzá, lesz *chot-char* a' ki, visszamutatóvá, p. o. *aul naerach jorti gorčičnoj tajmne, chotcharme elemcholes vim rovtestä tak kanetat, chotchar kaš viš šochen tajmnel* a' mennyország hasonlít mustármaghoz, a' mellyet az ember vevén elvetette a' maga földjében, a' melly akár legkisebb minden magnál. 13, 31. 32.

A' *t e l* viszonyító ragokkal lesz: *chot-t* hol, *chot-e* hová, *chot-el* honnan; az *al'* viszonyzóval lesz *chotal'* kire, mire, hova felé. A' szótárban a' *chot* ki, meg *chot* hol, két szó gyanánt állanak; de azok egy szó, 's a' *chot*? hol? minden bizonynyal *chot-t* helyett áll. Mert valamint az evangeliomban *onch putt* = szürokkatlanban (10, 28.) megvan, úgy mindenütt *chott* hol-nak is kellene állania. Lehet azomban, hogy a' nyelv a' kettős mássalhangzókat nem szereti kiejteni, a' minthogy *onto-lov* tizenegy *ontol-lov* helyett van: de a' grammatika kénytelen azokat elismerni és megtartani, a' hol a' szó követeli.

Mat mi, magában nem igen fordul elő. Az ismeretlen *er* taggal lesz *mater* melly, *aku mater* egy valamelly, valaki; *ag* viszonyiraggal *materag* valamellynek. *Chonag* eseplianél elemcholeset

anem, elemcholes püvme? Tan lavset: aku materet Joan perne pü-
nepi, mot charet Ilii, os to charet Jeremii amne aku materag náj-
tetnel kinek tartanak az emberek engem, az ember fíját? Azok
mondának: némellyek János keresztelőnek, mások Ilyésnek, meg
mások Jeremiásnak vagy egyvalakinek a' prófétákbul. 16, 13. 14.

Összetétel *mat-sír* miféle.

Chu = ho- magában nem áll, de ragosa *chu-n* mikor, midőn,
hol, *chumle* pedig összetétel = *chu* és *mil*.

33. *Névmással* és *számnévvvel* közös természetü a' *mot* más,
mellynek származéka *moten* másik; *moten moten* azt teszi: egyik,
másik.

Mot-it másod, *motentag* másodsor, *motent-ši* mas különben
számnévi képzőkkel vannak.

Mot-av eddigelé ismeretlen raggal jelenkezik, melly a' birtokra-
got elfogadja, p. o. *motavanel* másai. Lásd a' Sztóárt.

V i s z o n y s z ó k.

33. A' viszonyzó k kiváló szerepük a' mí nyelveinkben ;
nagy számmal is vannak. A' kondai vogul evangeliomban követ-
kezőket találom :

aí csak összetételekben ;	íal ellen
el el	noch fel
os meg, és	(íu- nál ?)
keur bél	num fel
kvan ki	sar első
chal köz	tari iránt
jat köz	tarmel rajt
jej utó	pal fél
jol al	pari vissza
jol utó	poch oldal
jortel vel (jort társ)	mant mantem alatt
jot vel, együtt	mont kor
ju be ; hon	mos ért
lach szél	moš -ig
lat kor	

Legtöbbje viszonyító ragokat vesz föl a'

<i>chott</i> hol ?	<i>chote</i> hová	<i>chotel</i> honnan kérdésre:
el el	ele elé	elol elől

os meg	ose mege	—
	osne mégis	
keurt ben	keurne belé	keurnel belől, ből
kvan ki	kvane kive	kvanel kívül
chalt között	chalne közzé	(chalnel?)
jatt közepett	jatne középre	—
jejt után	—	—
jol al	jole alá, meg	—
jolt utóján	—	—
jortel vel (társsal)	—	—
jot vel	—	—
jun ben	juv belé, meg	—
(lach köz, kör)	lachve széllyel	—
lat kor	latne	—
laht ellen	—	—
noch fen	noncho felé, fel	—
(nú nyi,) núnt nál	núv elébb	—
numen fen	—	numel felől
sar első	—	—
tari ellen	targe ellenében	—
tarmelt rajta	tarmelne rejá	—
palt nál	palne és pali felé	palnel felől
pari vissza, meg	—	—
pocht oldalt, nál,	pochne hoz	pochnel től
mant, mantem alatt,	—	—
közben,		
mont most, kor	—	montel
mos ért	—	—
moš -ig, tovább	moše	—

34. Most sorra vesszük azokat.

1) *aľ* csak összetételekben fordul elő más viszonyítókkal és névmásokkal, mint: *el-aľ* előfelé, *jol-aľ* lefelé; *chot-aľ* kire, mire, hova felé; *tont-aľ* addig. — Az ejszaki *vogulban* *äl* fel(é) és föl*) ott mind magában mind összetételekben divatozik.

2) *el* el; *elt* előtt (csak birtokragokkal), *elé* elé, *elol* elől, *elnen*

*) Meg kell-e jegyezni, hogy a' magyarban *fel* a' fél, oldal, *vogul* *pal*, *poal* szóból, *föl* pedig a' fő szóból való?

az előtt. Az igével *ele* azonos szerepü a' magyar *el* -vel, p. o. *ele* menen amnanel el-menj én tölem. asrajt *ele* ketan ördögöket üzze-tek el. Az *ele* a' *niv* fokozóval lesz *eleniv* elébb.

elol elől, előlső (most első), még pedig azon kettős jelentésben, a' mellyel a' magyar is jár, hogy innenvalót és túlvalót teszen. Mert azt mondván: *jöjj elé*, azt akarom, hogy a' megszólított ember felém jöjjön; azt mondván: *menj el*, azt akarom, hogy ne felém hanem tölem elmenjen. Innen erdő — *elv* = erdőn túl; havas-el föld a' havason túli föld. Vogulban is *elol chotel* első nap, hétfő, *elol piv* első fiú; *elol char* első valaki; *elol . . . motit* első . . . másik, p. o. ton mos *elol charme* jachstachv pümitä, os *motit charme* ereptachv azért az elsőt (egyiket) gyűlölni, de a' másikat szeretni fogja. — *elolt* elsőben, kinšan voš elolt torem naerlach keressétek csak elsőben isten országát. — at kvalen tovul, ton moše, chun *elol ligen* pal kvane miglen nem mégy ki onnan addig, hogy az utolsó félpénzt ki nem adod. — ton *chotelnel elol* azon naptul fogva.

elnen hajdan, előbb. nan *choleslan*, išto *elnen* latem oli tik hallottátok, hogy előbb, hajdan, mondva van.

Hogy a' vogul *el* igazán első és tulsót jelent, mutatja az *el-ma* tulsó, idegen föld, *el-ma char* idegen földbeli, utazó; mutatja az *el-k* származék, melly tulsót jelent, mint: *el-k torem* tulsó világ.

Leggyakrabban a' *pal* fél viszonyítóval együtt fordul elő: *el-pal* el-fél, elfel-é, *el-palt* előtt, *el-palne* elé, *el-palnel* elől, (elfelől). Ezen *el-pal* veszi föl a' birtokragokat is: *elem-palt* előttem, *elen-palt* előtted, *elt-palt*, *eltü-palt* előttte; *elan-palt* előttetek, *elanel-palt* előttök, de *eltü-palanelt* is.

Úgy látszik *elt* előtt is fölveszi a' birtokragokat, így *eltem-palt* előttem, *elten-palt* előtted, *eltü-palt* előttte; *elten-palent* is előtted.

3) *os*, az éjszakiban *as* söt *s* is, azonosnak vehető a' magyar *es*, 's, és szóval, de inkább mondat-viszonyító, mint szó-viszonyító. Jelentése: és, meg, megint, de. Példák: *chotchar piv* Davidne, os David piv Avraamne a' ki fija Dávidnak, és (de) Dávid fija Ábráhámnak. i *os* jole varetestä és megint eltagadá. amnane *karech pernel puneltachtuchv nagnanel*, nag *os* jejsen am pochemne nékem kell keresztelkednem általad, te meg jöttél én hozzám.

Két raggal is fordul elő: *os-e* és *os-ne*, *ose pel* latam nanane mege is mondom nektek. — *osne* tonuch manane *karech* mégis tanu kell nekünk.

4) *keur* bél. A' kondai vogulban kacher (kaher) méh, has; az éjszakiban käher, keher. Ennek torokhangja (ch, (h) u-vá levén *keur* viszonyító támad mind a' két nyelvjárásban; mint a' magyar bél szóból a' be, ben, böl, belől viszonyító lesz. Tehát *keurt* ben, *keurne* belé, *keurnel* böl, belől.

A' *keur* a' birtokragokat is fölveszi, így: *keurem*, *keuren*, *keurü* és *keuretü* bennem, benned, benne; (*keurov* nem fordul elő), *keuran* bennetek, beletök, *keurenan* beleitek, belsöitek, *keuranel* bennök, belök.

A' birtokragos viszonyítók ismét viszonyító ragokat vesznek fel, mint azt különösen a' *pal* szónál fogjuk látni; p. o. *keurenant* licemeriel i chajerlane ašel tagle belseitekben képmutatással és rosszasággal (vagytok) teli. os tan numseset keuranelt de ök gondolák magokban.

5) *kvan* ki. A' magyar kül-ső, kil-ső (mert ezt is nagyon sokszor lehet hallani) bizonyítja, hogy a' vogulban is *kva*, éjszaki vogulban *kvo* a' tö = kü; tehát *kva-n*, *kvo-n* = kü-n, *kva-ne*, *kvo-ne* = ki (a' régi nyelvben: szám kive = számkivetni), *kva-nel*, *kvo-nel* = kívül, küel, kül. I *kvane* *kva*lem šak lunčes 's kikelvén (kimenvén) nagyon síra. 26, 75. — *chotcharet* *kvanel* šušne čuvt choremenet a' mellyek kívülről nézéskor szépek. 23, 27.

Ez is a' *pal* szóval társul; tehát *kvanpal* külső (kifel). lištılan šochen anet *kvanpalme* megtisztítják minden pohárnak külsejét. 23, 25.

6) *chal* köz; *chalt* között, *chalne* közzé, (*chalnel* közöl); érdekesek a' šam *chalt* = szem közt; ton *chalt* = a' közben, mert azonosak a' magyar szólásokkal.

Fölveszi a' birtokragokat, a' mellyekkel megvannak: *chalov* közünk, *chalan* közetek; *chalanel* közök.

7) *jat* közép. De talán inkább tárgyi, mintsem viszonyító név az. *Jatne* középre, *jatt* közepett. Birtokragosan nem fordul elő az evangeliomban.

8) *jej* utó, az éjszaki vogulban *juj*, a' hol *jujt* megett, *juje* megé, *jujl* megöl. A' viszonyi ragok közül csak t fordul elő a' *jej*-vel, ebben *jejt*. Birtokragosai *jejm* utánam, megettem, *jejn* megetted, 's *jejtem*, *jejten*, *jejtü*. Azomban ezek mind a' *pal* fél szóval társulnak, 's a' birtokragok hol egyikhez, hol másikhoz, hol mind a' kettőhöz ragadnak, p. o. *jejmpalt* utánam, de *jejtüpalemt* és *jejtempalemt* is;

jejtüpalovt utánunk; így *jejtenpalent* utánad; *jejtüpalt* és *jejtüpale-tat* utána.

9) *jol* al, *jole* alá, *jol-ał* lefelé. A' *jole* nemcsak alá, hanem el és meg jelentéssel is jár, mint: *jole vojles* alászállott (8, 1.): *jole erkelesanel* tanne letartóztaták őket (19, 13.); *jole tunčpam* megállván (20, 22.); *jole alesanel* tanme megölelék őket (22, 6.) stb. — Származéka *jolech* 's ragosa *jolchag* is alá-t jelent, p. o. *jolech* *chaluchv* aláásni.

A' *jol* is *pal* szóval szeret társulni, tehát *jol-pal* al-fél, alatti, mint: *erch jolpal* elemcholes hatalom alatti ember (8, 9.). Ezen *jol-pal* lesz azután viszonyítóvá: *jolpalt* alatt, *jolpalne* alá, *jolpalnel* alól, a' melly a' birtokragokat fölveszi ugyan azon módon, a' melylyet már ismerünk, minél fogva *jolpaltem* és *jolempalt* = *alattam* stb.

Más összetételekben is szerepel a' *jol*, mint *jol naer* alfejedelem, al-világ fejedelme; *jol ma* alföld, alvilág; *jol torem* is alvilág.

10) *jol* utó; ebből tudtomra, csak *jolt* utójára van az evangéliomban;

jol char utolsó, *elol char* első;

jol aš utolsó dolog.

11. *jort* társ, *jortel* társsal, és mint viszonyító vel; birtokragokkal: *jortelem* velem, *jortelen* veled, *jortelü* vele. Ez utolsónak több alakja fordul elő, mint *jortelat* és *jortelatü* vele; *jortelanel* velök.

12) *ju* be, meg. Ennek két viszonyítója van meg: *jun* ben hon, és *juv* belé, mege, meg, p. o. *chuš* am *paltem jun kuji* egy szolga nálam ben (hon) fekszik. 8. 6: — *juv jochtem* megjövén, visszajövén; *verbludme jun* náltalan a' tevét bényelitek.

13) *jot* vel, miből *jotü* vele, és *jotov* velünk. *Emmanuil*, nar *chašhti*: man *jotov torem* *Emmanuél*, mi jelenti: *mí* velünk *isten*.

14) *lach* világ, környék, vidék; az éjszakiban *lah*, *loag*. Abbul van *lachve* széllyei, világgá.

15. *lat* kor, idő; *latne* annyi. Talán nemis számítható a' viszonyyszókhöz.

16. *lal*. A tö-szó nem fordul elő, de ragosa *lalt* ellen-t teszen; birtokragokkal: *lalttem* ellenem, *lalten* ellened, *laltü* ellene. *chon* am *jortelem* *atim*, *ton char* am *lalttem* a' ki én velem nincsen, az én ellenem (van). — Származéka *lalch* (v. ö. *jol*, *jolech*).

17) *noch*, az éjszakiban *nong* fen. Ebből való *noncho* fel, fölé, *noncho jältne* föltámadás. *Noch-pel* felesen, máris, nagyon; *nonchal* tölfelé, feljebb; *nonchal pattilem* feljebbre ejtem.

18) *íu*. A tö-szó nem fordul elő, de ragosai megvannak: *íut*, és *íuv*. A' *íut* mindenkor birtokraggal van, így *íutü nála*, magában, lásd a' szótárt. A' *íuv* pedig, szerintem, a' tlajdonságnevek fokozója. Lásd a' szótárban is, a' hol a' *íute* és *íuv* szókat két külön szó gyanánt adtam elő.

19) *num* felső, *numen* fer, *numel* felől, p. o. *num sut* felső bíró; *suj numen chloves* szó hallatszik fent; *numel jole moš* felülről aláig.

Gyakori a' *pal* szóval társulása, tehát: *numpal* felső; *numpalt* felett, 's ez veszi föl a' birtokragokat a' szokott módon, így: *num-paltem* és *numempalt* felettem; *numtäpalant* felettök.

20) *sar*. Az éjszaki *vogulban* elsöt jelent; az evangeliomban *sare* = *ele* van meg belőle, mint: *tan sare menemanel jejpalt* azoknak elmentök után. 9, 7.

21. *tari* ellen, iránt. *nerep char tari ul nere* a' haragos ellen ne haragudjál.

Azon *i* végűek közé tartozik (l. 21.), a' mellyek a' ragok előtt visszaveszik az elveszett *g*-t; tehát *targe* ellenre, ellenében, külön; *targem*, *targen* ellenem, ellened. E' viszonyzó *nel* ragu névszókat követel, mint: *toremnel targe* istenen kívül. Igészóval azt teszi, hogy külön; *targe vovelam* külön híván; *targe tunčpam nagnanel* külön állok tőled = elállok tőled.

22) *tarmel* reá; *tarmelt* rajta, *tarmelne* reája; *tarmelen*, *tarmelen*, *tarmelü* és *tarmeletü* rajtam stb.

23) *pal* fél, oldal, leggyakoribb használatu viszonyzó, mert, mint láttuk, más viszonyzókhöz is társul. Magában *palt* félen, nál, *palne* felé, hoz, *palnel* felől, től; *palttem*, *paltten*, *paltü* nálam, nálad, nála; *paltov* nálunk, *paltan* nálatok, *paltanel* nálók. — De *pali* felé, is gyakori, mindannyiszor igével, mint: *pali punšem* felnyitván, *pali latuchv* feljelenteni stb.

Ismerjük az *el-pal* előfél, *elpalt* előtt, *elpalne* elébe, *elpalnel* elől; *jopal* al-fél, alsó stb. *jejpalt* utófél, utolsó stb. *kvanpal* külfél, külső stb.

24) *pari* vissza, meg. Minthogy csak igékkal fordul elő, nem név-viszonyító, hanem igeviszonyító, p. o. *Isus laves tavane pari*

Jézus monda neki vissza; pari numelmatem meggondolván, megbánván; pari joctem megjöven.

25) *poch* oldal, az éjszakiban *poag*, *póg*. Mint viszonyító: *pocht* oldalt, -nál, *pochne* oldalra, -hoz, *pochnel* oldalrul, tól; továbbá birtokragosan: *pochem* oldalom, *pochemne* oldalomra, hozzám; *pochen* oldalod, *pochenne* oldalodra, hozzád; *pochü* oldala, *pochane* oldalára, hozzá, mi leggyakrabban előfordúl az evangeliomban; p. o. vatge tuncelmantam tav pochane asraj laves közel állván ő hozzája az ördög monda.

26) *mant* alatt, közben, mellett, azomban; tehát név-és igeszó-viszonyító. Tő-szója ismeretlen előttem. Jordan mant a' Jordan mellett, v. mentében? Isus jomi ton ma mant Jézus jó azon hely felé; aku šam chalt olenen mant szemközt létedben, léted alatt; nag pičelanen mant böjtölésedkor; ton mant azomban stb.

A' *mantem* nemcsak igeszó, hanem mondatviszonyító is; ennek *m* ragja azért érthetetlen, mert a' tő-szót nem értem.

27) *mont* kor, idő. Ennek tő-szója is ismeretlen. Mint viszonyító *montel* tul-fogva, p. o. tigil montel ettül fogva; višne montel kis koromtul fogva.

28) *mos* ért, az éjszakiban *maos*, *mős* mód, azután szerint. Šam mos šam szemért szem; ton mos azért, nar mos miért stb. *am mosen*, *nag mosen* én érettem, te éretted; *tan mosanel* érettök, miattok, fellők. *tan mosanel* tav lati rólok beszél ő.

29) *moš* vég, -ig, az éjszakiban *maoš*, *mőš* vég; — *moš* . . . at soha; többnyire ragosan *moše*, mint: ton *moše* addig; *šočen* tochem Avraammel David *moše* nilekujplov tochem minden nemzetség Ábráhámtól Dávidig tizennégy nemzetség.

Igehatározók és mondatviszonyítók.

37. A' vizsanyszókhöz legközelebb állanak az *igehatározók* és *mondatviszonyítók* (conjunctio). Sok viszonzyszó az igével társulván nemcsak a' névszót hanem az igeszót is viszonyítja; ilyenek a' magyarban be, ki, meg, fel stb. mint: elmenni, bemenni, kimenni, megjönni, felmenni. A' régi magyar nyelv az illető ragjával füzte össze a' viszonzyszót az igével, így belé-menni, kive-menni, mege-jönni: a' vogul nyelv most is úgy teszen, midőn azt mondja: ele menen amna-nel menj el tőlem; at kvalan tovul ton moš, chun elol ligen pal

kvane miglen nem mégy ki onnan addig, hogy az utolsó felpénzt kiadod.

Az idetartozó szók, az ismeretes viszonyzókon kívül, vagy más szóktul származnak, vagy eredetiek, legalább látszólag.

S z á r m a z o t t a k :

eren vajjon, nemde, tulajdonképen akarsz-e? vajlen tudniillik, mert, tulajdonképen tudod; kaš akár, tulajdonképen kedv, akarat; sariš bizony, jängiš nagyon, tarviteniš nehezen,

motentši különben, a' mellyek š rag által válnak igehatározókká.

Így az *ag* rag is, mint motentag másodsor, churmentag harmadsor, tulmechag titkon stb.

A' helyet, időt, módot jelentők számnevek és névmások ragosai, mint: akvat együtt, akvane együvé, chun mikor, atichun soha, chumle miképen, tončuvt akkor, ton mant azomban, tov oda, toul onnan, tocho és tont úgy, tig ide, tigail innen.

E r e d e t i e k :

Ezeket betűsorban hozom föl, a' mondatbeli különböző szerepökre való tekintet nélkül.

ale majd

añ ím, most

at nem

atim nincs, a' melly tulajdonképen névszó, mint a' magyar, mert a' többes képzőt is fölveszi, atimet nincsenek, p. o. Rachil lunči tak püvanne, ton mos tan atimet Ráhel síratja fiait, mert azok nincsenek.

amne vagy

inra örökké, mindég való; iúat nem. Nem tudom, in-ra, iú-at tagokra elemezhetők-e? 's vajjon egybevetethetők-e a' magyar in-nel ezekben: in-ség, in-cs, n-in-cs?

išto hogy orosz, 's az oroszot még abban is követi, hogy az ígét a' mult időben veszi magához, holott csak jelen idő kellene. Urchatan michv torem mos choloch šam chalt, ton mos ištobi tan nanen usanel őrizkedjetek alamizsnát adni a' nép szeme előtt, azért hogy titeket láttak (lássanak helyett).

os de, és
ul ne
ke, che ha, melly az illető szóhoz ragad, sőt belé is olvad az
igébe, lásd a' 100.

choče ámbár, chočetag azért

jerte mindjárt

ne még

šak nagyon

pel is

vinčt, a' mellynek értelmét nehéz kivennem, lásd a' szótár-
ban; valamint azt sem tudom, micsoda szóból való.

voš hadd.

I g e s z ó.

37. Az igetöket úgy kapjuk ki, ha elválasztjuk azoktól a'
névi mód *chv* képzőjét, melly rendszeren *a* vagy *u* magánhangzóval
jár (*achv*, *uchv*) hozzájuk.

Eredeti igetők.

38. *u*, *u-chv* lát, tud; *jej* jó; *te e'*, eszik; *tu* bémegyen; *mi*
ád; *vi vi'*, viszen. Ezek legegyszerűebbek; közvetlenül veszik ma-
gokhoz a' képzöket, de nem az alanyi személyragokat; *mi* és *vi*
hangzó változással is járnak, mint látni fogjuk.

aj i', iszik

pil fél

kuj fekszik

peľ változik

nej, neg köt

—

taj szabad, lehet

chan ragad

vaj lát

pun leteszen

—

men megyen, mén

pak szenved

—

voch, *vonch üt*, szegez

oš, *onč bír*; tart

räch (*räk*) esik az eső

kiš, *kinš kér*, keres

sag szó

chaš, *chanč ismer*, tud

—

luš, *ľunč sír*

al öl

šuš, *šunš néz*

ol val, lenni

šoš omlik

kval kél

tuš, *tunč áll*

chal ás
 chol vész, hal,
 chol hall
 jal mégyen, jár
 jol kér
 nál esküszik
 tel születik
 tul kerül, fut
 tul veszen, lop
 tul befogad
 kit kérd
 chot, chont, talál, lát
 lat mond, szól
 rótot segít
 sat imád
 šet fojt
 rat ver
 ret csal
 tat hoz
 pat esik
 vat gyüjt
 (mat nyugszik)
 —
 lav mond
 nov mozog
 vov hí, híni
 puv fog
 —
 jom jö, megyen
 (num gondol)
 ram elás, temet
 —
 vojł leszáll
 taul telik
 nejl, negl látszik
 urel arat
 jorł szegényül van
 šagr vág

poš csúfol
 puš, punš nyít
 maš ölt, öltözik
 —
 er kell
 ur őrz, vár
 nir nyő, szakít
 nūr akar
 var csinál
 at szed
 ket küld
 čagt örül
 rocht retten
 urt oszt
 lochš hal, meghal
 paks álmélkodik
 —
 chang hág
 jonch fordúl
 vonch, voch üt
 tanch akar
 onč, oš bir
 kinč fölserken
 kinš, kiš kér, keres
 lunč, luš sír
 chanš ír
 chanč tud, ismer
 unš általmegyen
 šunš, šuš néz
 tunč, tuš áll
 ponš végez
 punš, puš nyít
 —
 unt, unl ül
 junt varr, ölt
 vant vezet
 chart húz
 just jutalmaz

—	lišt tisztít
ojt old, feslik	rast vet
chajt fut	mučt kínoz
tujt titkol, rejt	chošg imádkozik
acht gyűjt	čišg kiált, sivít
agt hiszen	pošch vádol
jocht ikt-, jut	—
locht kopog	alm emel
úalt nyel	perm szenved
úult megtér	

A' *kvanmit* megfog, bajosan eredeti ige, de származását nem is sejtetem.

Sz á r m a z o t t i g e t ő k.

39. Ezek származnak névszóktul és igeszóktul.

N é v s z ó k t u l l e s z n e k :

- 1) *l* képző által: akilim könyör, akiliml könyörül
 amp eb, ampel ebnek tart, csúfol
 erch erő, hatalom, erkel erőtét
 erm tetszés, ermil tetszik
 (orm íz?) ormel ízlel
 karech kellő, karechl kell, szükségel
 chajer rossz, álnok, chajerl paráználkodik
 chuš szolga, chušl szolgál
 jor tisztelet, jorel tisztel
 jov morzsa, jovel morzsolódik, romlik
 (čurčim öröm), čurčiml örvend
 sum hang, suml hangzik
 šiv restség, šivel restel, megvet
 tep tévedés, tepl téved
 tonuch tanu, tonuchl tanúl, tanuskodik
 pač csók, köszöntés, pačel csokol, köszönt
 piš, pič böjt, pičel böjtöl

A' magyarban is *l* képző által lesznek névszókbul igék, mint:
 gond, gondol; böjt, böjtöl, szolga, szolgál stb.

2) *t* képző által, mint:

aš dolog, ašt dolgozik
 lig, lich szög, száлка, licht szögez
 nam név, namt nevez
 sim harag, szív, simt haragszik
 suj szó, hír, sujt szól, hirdet
 sum hang, hír, sumt hangoztat, hirdet
 taš kész, áru, tašt készít
 tuš baj, tušt bajol, aggódik
 pas fény, past fénylik.

Ezen *t* által nemcsak eredeti, hanem igéktől származott névszóktul is lesznek igék, mint:

al öl, alp ölv, alpt mint ölv tesz, ölvök
 er kell, erp szeretet, erpt szeret
 choltil gyakran öl, choltilap ölv, choltilapt öl
 chult hagy, chultep hagyó, maradó, chultept maraszt, hagy
 jált éled, jáltep éledő, gyógyúlv, jáltept gyógyít
 pušmel gyógyúlv, egészsé lesz, pušmelap egészséges, pušmelapt gyógyít.

A' magyarban *z* felel meg a' *t* képzőnek, mint: név, nevez; szög, szögez stb.

2) *m* képző által leginkább tulajdonságnevekből lesznek igék, mint: jáni nagy, jánim nő, lu' rossz lulem rosszá lesz, puš ép pušem épül, noigre erős nogrim erősödik, šav sok šavim sokasodik, vat közel vatem közeledik.

Dolognevekből is, mint et est, etm, etem esteledik. Néha az *m* képzőhöz *l* is járul, mint vot szél voteml szél fúj; vagy *l* meg *t* járulnak hozzá, mint agem beteg agmelt beteggé lesz, beteg ő.

4) Ritkább képzők *acht*, *echl*, *lacht*, *alecht*, *alt* vagy *lalt* mint: ulm álom, ulmiacht álomban megjelent neki, álmodik; nájt bűvész, próféta nájtechl prédikál; entep öv, enteptalecht övedzik*) chont had, chontlacht hadakozik; chotel nap, napfény, chotlalt világosodik; et est, etlalt esteledik.

5) Néha *i* képző is alkot igét névszóbul, mint lil lélek, lili föl-éled; chum ember, férfi, chumi férjhez megyen. Ezen *i* képző lehet az ulmiacht szóban is az *acht* képző előtt.

*) Az entep öv szó tulajdonképen igéből lett névszó, ent mint junt ölt, varr jelentésű lévén. Entep tehát ölv, öv, mely a' *t* képzővel entept igét képez, a' melly azután l(al) és cht új képzőket veszen föl.

6) Némelly névszó mint igeszó is divatozik, p. o. eri ének, és énekel, mert az erg igében a' g az i-ből lett, mint látni fogjuk (vesd össze a' 22.); eserm szégyen, eserm (bár szenvedő képzővel esermov) szégyenkezik; oči harag és háborodik; luš sírás és sír, sal villám és villámlik.

40. Igeszókbul lesznek új igék :

1) *t* képző által, a' melly

a) benható jelentésű igékbül kihatókat képez, mint: eserem szégyenkezik, eseremt szégyenít

kval kél, kvalt kelt

chol hal vész, cholt veszt

jänim nő, jänimt nevel

jonch fordúl, joncht fordít

lušem rosszá lesz, lušemt rosszá tesz, káromkodik

nejl látszik, nejlt mutat

taul telik, tault tölt

tel születik, telt szül

tuš áll, tušt állat, állít

pat esik, patt ejt

manem szakad, manemt szakít

maš öltözik, mašt öltöztet

mul múlik, mult mulat.

Ide való az amert merít, ha amer merül.

b) Kiható jelentésüekbül tétető igéket képez, mint :

aj iszik, ajt itat

te eszik, tit étet

ret csal, retet csalat

šunš néz, šunšt nézet, láttat

ňul esküszik, ňult esket.

c) Képzős vagy származott igékhez is járul, azokat is kihatókká tévén, mint: chaš tud, chaš-ch tudatik, chaš-ch-t tudat, ismertet. Különösen az *l* képzővel származott igék veszik föl a' *t*-t, mint tutel bémegyén, tutelt márt; így magyarázható a' lavelt mond ígét, mellynek egyszerű tője lav mond.

Jegyzet. Néha a' *t* képző nem látszik kiható jelentésünek, mint: jom jó, megyén, jomit lép, jomlit jár. Ide tartoznak az agmelt betegl, és jejmtelet lesz (jejmt lesz) igék is.

Hogy a' *t* képző a' magyarban is kihatóvá teszi a' benható

igét, e' példákbul is látjuk: telik (taul) tölt (tault), vész, vesz (chol) veszt (cholt), múl-ik (mul) múl-at (mult) stb.

2) *l* (al, el, il) képző az igének jelentését gyakorítóvá, tartóssá teszi, mint:

amert merít, amertal merítget	fejmt lesz, fejmtel gyakran lesz
ut ül, utel üldögél	jecht vág, jechtel vagdal
kit küld, kitil küldöz	sat áld, satil áldoz
chaš tud, chašl ért	šunš néz, šunšil nézeget
cholt költ, chotil költöget	tat hoz, tatil hozogat
chol elvész, cholil, cholel vesz	perm szenved, permel tűr.

Ide tartoznék az *al* = *öl* igétől származott alisl fogdos, öldös is, a' mellyben a' gyakorító *l*-t más képző előzi meg.

Az *al*, *lal* (el, lel) ugyanazon jelentésű az előbbivel, mint; *ol van* (*val*), *olilal* gyakran *van*; *chont talál*, *chontilal találgat*; *cholt nyilvánít*, *chotilal nyilvánítgat*; *pil fél*, *pilel ijedez*; *mig* (*mi*) *ád*, *miglal addogat*.

A' *puntlalive* tétetik, tevődik, alkalmasint *puntlalive* helyett *van*, mellynek egyszerű tője *pun tesz*, a' mitül *punkt* (lásd 41. γ) tevődik; ehhez járult *lal* gyakorító egy új szenvedő képzővel (lásd 41. α). *ton mos jálpel oroch puntlalive jálpel teremne* azért új *bor* tevődik új edénybe 9, 17. — A' *taulelavle* ebben: *šoohen chotel taulelavle tak ašetne minden nap elégíttessék ki, elégedjék meg, a maga dolgaival* (6, 34), úgy hiszem, *taulelavle* helyett *van*.

Kiható jelentést is *ád*, mint *tepl téved*, *tepl-al kísért*, *tévesztget*.

A' *tiglel* repül talán a' *tig* (szárny?) *tigl* (szárnyal?)-től való, így *tigl-el*.

Képzős igékhez is jár, mint: *maš ölt*, *maš-kat öltözik*, *maš-kat-il öltözködik*.

A' magyar *hurezol* (voglban *chart* = *hurecz*), *visel*, *szaglal* (*szagol egyszer*), *számlál* (*számol*) stb. azt mutatják, hogy *l*, *l-l* nálunk is gyakorító jelentésű.

3) *nt* (*ant*, *ent*) képző, úgy látszik, ellenkezője az előbbinek, mint: *ol van*, *olent egyszer van*, p. o. *tit olentan i chošgan am jortelem itt legyetek* (*most*) 's *imádkozzatok én velem* 26, 38. *hol-ott olilal* = *gyakran van*, *szokott lenni*; *alm emel*, *alment viszen*; *chol hal*, *cholent meghal*; *jält éled*, *jältent föléled*; *jej jó*, *jejent most jó*; *jol kér*, *jolent most kér*; *jom jó*, *joment egyszer jó*; *lat*

beszél, szól, latent megszólal; licht szögez, lichtent megszögez; vojl száll, vojlent leszáll, maj (mi) ád, majant egyszer ád; vatem közeledik, vatmant közelít.

Ide tartozik az učint lát, tud ige, mellynek egyszerű töje u lát, tud, a' mellyhez *č* és *int* képzők járultak (mint a' magyar ácsorog nyilván *áll-csorog*bul való). atichun tit at učintoves Izrailit soha ez nem tapasztaltatott Izraélben. 9, 33.

A' nyomint, érint, legyint félék bizonyítják, hogy hasonló képző hasonló jelentéssel jár a' magyarban is.

4) *s* képző nem nagyon változtatja a' jelentést; mint: ket küld, kets szokott küldeni? tav ketsi räch šar charet i chajer charet tarmelne ő küld esőt igazakra és hamisakra 5, 45. — jól kér, joles egyszer kér? am amk arentem nagnane rasteslem šocho, ton mos išto nag joleseslen anem én a' magam követelését neked elengedtem mind, mert hogy te engemet kértél. 18, 23. — jom jó, jomes megyen, jó; tin ton lat chulpet chulpteptam jomesesi tav jejpalt ök azonnal a' hálókat (ott) hagyván menének ő utána 4, 20. — junt varr, junts varr; chotcharet juntseset tank chulpanel a' kik varrják vala hálójikat 4, 21. — lišt tisztít, lišts u. a. úran eren, man tov monem lištsenov akarod-e mi odamenvén kitisztítsuk? 13, 28.

A' num-s gondol, emlékezik, hasonlóképen ide tartozik, mert a' numlecht ért, numelmat gondolkodik, emlékezik, a' num igető teszik föl.

5) *p* képző is alig érezhető változást okoz, mint: kit kérd, kitep kérd; tunč áll, tunčep állapotodik, i tunčes ton mat, chott oles apüv és megállapodék azon belyen a' hol vala a' gyermek. 2, 9; — šagr vág, šagrep vág, chun jomas pal katen kujtitä nagen, šagrepalen ele ha jobb fél kezed kisért téged, vágd el. 5, 30; maj (mi) ád, majep ád, chon oli timil choles, chotchar, chun tav püvä voveli tavanel náñ, majepitä tavame kavel kicsoda olyan ember, a' ki, midön ő fija kér tőle kenyeret, megajándékozza azt kövel? 7, 9. Hogy a' majep ugyanazon jelentésü az egyszerű igetővel, a' következőkből látjuk: i chun voveli chul, migtä tavame pupichurel 's ha kér halat megajándékozza azt kigyóval 7, 10. A' majepitä és migtä*)

*) A fordításban az ajándékoz igét azért veszem ád helyett, mert vogueban az ád ige a' személyt, kinek adatik, accusativban, 's a' tárgyat, mely adatik, vel viszonyítóval kívánja, így: adja a' fiut kenyérrrel — migtä püvä fanel.

azonos jelentésűeknek látszanak. — nigl föltetszik, niglep u. a. chun top kvaies i ojtes, tončuvt niglepeset takenaket midön a' gazona kikelt és virágzott, akkor föltetszének a' konkolyok, 13, 26.

41. A' szenvedő jelentésű képzők sokfélék, mint:

α) *ov*, p. o. pümt kezd, pümtov kezdetik; *lat* mond, *latov* mondatik; *šagr* vág, *šagrov* vágatik; *rast* vet, *rastov* vettetik; *mučt* kínoz, *mučtov* kínoztatik; *karechl* kell, *karechlov* kellettik; *taret* ereszt, *taretov* eresztetik; *lupt* ítél, *luptov* ítéltetik.

A' *t* képzős kiható igék szeretik ezt a' szenvedő képzőt, mint: *jonch* fordul, *joncht* fordít, *jonchtov* fordíttatik; *ľulem* rosszá lesz, *ľulemt* rosszá tesz, *káromol*, *ľulemtov* káromoltatik, *rágalmaz* tatik.

v az előbbinek rövidülése, azért helyette is áll, mert úgy találjuk: *pümtovan* és *pümtvan* p. o. tončuvt michv pümtovan*) *mučtachv* akkor adni kezdődtek = adni fogtok kínozni (kínzásra) 24, 9; *šotenet* nan, *chun* pümtvan rušgeltachv boldogok tük, ha kezdődtek szidalmazni = ha szidalmazni fognak, 5, 9. — *tat* hoz, *tatv* hozatik, *tatov* helyett; *chol* hall, *cholv* hallatszik; *čaš* tud, *čašv*, vagy *čašvu* (*čašov* helyett) tudatik; *cholt* jelent, *choltv* jelentetik; *šagr* vág, *šagr*v és *šagrov* vágatik; *rast* vet *rastv* és *rastov* vettetik; *chot* talál, *chotv* találtatik.

β) *k*, *kv* vagy *ku*, mely *k* gyakran *ch*-vé változik, és maga elibe *n*-t veszen, úgy hogy *nkv*, vagy *nchv* (néha csak *nk*) alakban jelen meg a' képző, még pedig *a*, *e*, *i* hangzóval, P. o. *chol* vesz, *chol*-*chv* vesztetik; *mort* mér, *mor*-*ch* (*mort*-*chv* helyett) mértetik;

ret csal, *ret*-*ankv* csalatik; *lupt* ítél, *lupt*-*ankv* ítéltetik; *miglal* adogat, *miglal*-*enkv* adogattatik; *ňult* megtér, *ňult*-*enkv* tértíttetik; *ešč* dicsér, *ešč*-*enkv* dicsértetik; *u* lát, *u*-*nkv* láttatik; *kačel* lát, *tud*, *kačel*-*ankv* tudatik; *čaně* ismer, *tud*, *čaně*-*inkv* tudatik; *jej* éj, 's talán setétté lesz, *jej*-*nkv* sötétedik;

tel születik lesz, *tel*-*enku* terem; *mi* ád, *mi*-*nku* adatik. Kissé föltetszők lévén ez alakok, ide teszem az illető helyeket. Ul *lupt*-*tach*tan, *ištobi* *nank* ul *lupt*ankvan. *Ton* *mos* *chumle* *lupt*achtine, *aku* *tocho* *lupt*ovan, *i* *chumle* *mort*ine, *aku* *tocho* *morch*van ne ítél-

*) A' vogulban a' szenvedőség a' segédigével, nem a' kiegészítő névimpódal jár; a' vogul tehát így mondja: *ratuchv* pümtovem verni kesdödöm, azaz engemet verni kezdenek.

jetek, hogy tik ne ítéltesetek. Mert a' mint itéltök, úgy itéltettök, s a' mint mértök, úgy mérettök. 7, 1, 2. — am pernel punganem nanen vitel nultenkvane kašel én megkeresztellek vízzel megtérítetéstökre, 3, 11. — ištobi ešchenkvet tan cholesetne hogy dicsértessenek ők az emberek által. 6, 2; — ištobi tan unkvet cholesetne hogy láttassanak az emberek által 6, 6; — ištobi cholesetne ul chašcinkven pičelapi hogy az emberek által ne láttassál böjtölőnek. 6, 18; — atinar tujtem, ištobi ul kačelankve semmi (nincs) elrejtve, hogy meg ne tudassék. 10, 16; — tončuvt vatge jomem tav pochane chašctachtepet jejnkem mat akkor közel jövén ő hozzája a' tanítványok homályosodott helyen. 24, 3; — chotel jole jejnki a' nap elsötétedik. 24. 29; — ištobi tene charel miglalenkvet pose:at hogy étellel adogattassanak meg idejében. 24, 35; — inra moš ul telenkun nag pulne soha ne teremtsél meg bogyó által = soha ne teremjen rajtad bogyó. 21, 19. — Ezeknél fogva világos, hogy az 5, 25-ben előforduló *mimkun* is *minkun*-ra javítható: ton jejpalt suten chumne ul mimkun furma urepne azután bíró által ne adassál a' tömlőcz őrnek.

γ) *kt* vagy *cht* hasonlóképen szenvedő képző, mint: var csinál, varkt csináltatik; mi ád, mikt adatik; vi veszen, vikt vétetik; kvalt kelt, kvalt-kt keltetik; lav mond, lavekt mondatik; pun leteszen, punkt letétetik;

chaš ismerl chašcht ismertetik; pun leteszen, punecht letétetik; tat hoz, tatecht hozatik, puš nyit, pušcht és pušicht nyittatik; sat áld, kiván, satecht és sateht áldatik, imádkozik; ket küld, ketcht küldetik; oš (onč) bir, ošcht biratik.

42. A' szenvedő képzővel rokon mind alakjára mind jelentésére nézve az alanyra ható (reflexiv) *cht* képző, melly *a* vagy *e* hangzóval már képzős igetökhöz járul, mint azt a' kvalkt = keltetik ige mutatja, a' mellynek származása ez: kval kél, kval-t kelt, kval-t-kt keltetik. Tehát az *acht* vagy *echt*, mint alanyra ható képző, járul:

α) *t* képzős igetökhöz, mint: namt nevez, namtacht neveződik, neveztetik; mučt kínoz, mučtacht kínoztatik; molemt sietet, molemtacht siettetik, siet; šunšt mutat, šunštacht mutatkozik; nultept gyón, térit, nulteptacht megtér; sartit illet, sartitacht érintkőzik; pert árul, pertacht árultatik; pełt változtat, pełtacht változik, taret ereszt, taretacht bocsátkozik, bocsáttatik; (punelt) puneltacht tevő.

dik; pernel puneltacht keresztel tevődik = kereszteltetik; sovetacht aggódik, gondol; početacht akaszkodik; — chañčt tanít, chañčtacht tanul; innen chañčtap tanító, 's chañčtachttep tanítvány; — manemt szakít, manemtacht szakad; chulčept hagy, maraszt, chulčeptacht marad.

Ide való a' tovtacht záródik is, mellynek tovr tője itt nem fordul elő.

β) l képzős igetökhöz, mint agt hisz, (agtl) agtlacht hiszen; num, numel gondol, numlecht ért; rast vet, rastel veteget, rastelacht vetegettetik; pušmel gyógyít, pušmelacht épen marad; lišt tisztít, (lištil) lištilacht tisztúl;

az enteptalecht övedzik, jälpenlacht szenteltetik, šarmelacht bizonyossá lesz, šavmelacht szaporodik, šochtelacht botránkozik, az enteptal, jälpenl, šarmel, šavmel, šochsel, igetöket teszik föl, de mind nem fordul elő. A' šochtelecht öntetik, azért föltetsző, hogy abban a' cht képző kétszer van meg.

γ) s képzős igetökhöz, mint numš gondol, numšacht gondolkodik.

43. *kat, chat* képző, melly a' magyar kod, koz (köd, köz) ige-képzővel azonos, szinte hasonló jelentésű, mint: acht gyűjt, achtkat gyülekezik; unt ül, ültet, untkat ülepedik; ur vár, őrz, urchat és urkat várakozik és őrizkődik; urt oszt, urtchat osztakodik; cholt nyilvánít, choltechat és choltchat jelenkezik; chont talál, chontchat találkozik; lat szól, latkat szóval egyezkedik; lišt tisztít, lištkat tisztúl; rast vet, rastkat vetődik, vetkezik; telt éget, teltkat ég; tujt titkol, tujtchat titkolózik; maš ölt, maškat öltözik.

artkat elfordúl, tagad, nyilván ezek közzé való, jóllehet art magában nem fordul elő.

44. *mat, mant* l képzős igetökhöz járul, mint numelmat gondol, gondolkodik, emlékezik, melynek egyszerű tője num; tunčelmat megállapodik, mellynek egyszerű tője tunč.

M ó d o k.

45. A' névi módon kívül a' jelentő, föltételező és parancsoló módot fejezi ki a' vogul ige.

A' névi mód négy igsnevet foglal magában. Az első vagy a' *čhv-* és, az infinitivus, se viszony- se birtok-ragokat nem veszen föl

a' második, a' p- s, viszonyragokat veszen föl, de birtokragokat nem; a' harmadik a' ne-s, és negyedik, a' m-s mind viszony- mind birtokragokat veszen föl, p. o. olu-chv lenni, ol-p vagy ol-e-p való, ol-ne lévő, ol-e-m volt, lévén.

A' jelentő módnak nincs képzője, de két időalakot különböztet meg, jelent és multat; p. o. ol-e-m vagyok, ol-s(e)m voltam, valék.

A' föltételező módnak képzője az éjszaki nyelvben *nu* p. o. ol-nu-m volnék, a' déliben *olni* volna; de nem fejezi ki időkülömbiséget.

A' parancsoló módnak *sincs* képzője, hasonlít a' jelentő módhoz, de időt az sem különböztet meg.

I d ő k.

A' mondottakbul világos, hogy csak a' jelentő mód különböztet meg idő-alakokat, még pedig kettőt: a' jelent és a' multat.

A' jelen időnek nincs képzője, azonban alakja sokfélesége nagy.

A' mult időnek képzője *s*; alakja egyféle.

S z á m.

A' vogul igének egyes, kettős és többes száma van.

S z e m é l y.

A' vogul igének első, második, harmadik személye van.

I g e r a g o z á s.

Az vagy *alanyi*, melly a' mód, idő és szám jelölésén kívül csak az alany személyeit fejezi ki, 's *alany-tárgyi*, melly a' mód, idő és számjelölésén meg az alany személyein kívül a' tárgyat is jelöli. Minthogy az alanyi személyek az ige fogalmával járnak, az alany-tárgyi ragozást röviden csak tárgyi ragozásnak nevezzük.

N é v i m ó d.

1) *chv* igésnév.

46. Ez semmiféle ragokat nem veszen föl; jelentésére nézve a' magyar *ni* (lát-ni, men-ni) képzős névi móddal egyez meg. A'

kondai vogulban a' néhány legegyszerűbb igetűhöz közvetlenül járul, mint: u-chv tudni, látni, jej-chv jönni, te-chv enni, tu-chv bémenni, vi-chv vinni, mi-chv adni. A' te = e' eszik, vi', viszen azt mutatják, hogy ezek megfelelők a' magyar nyelvben is a' legegyszerűbb igetűkhöz tartoznak.

Minden egyéb tűhöz u vagy a hangzóval járul, miszerint a' képző *uchv* vagy *achv*. Jelentésbeli különbség rejlik-e abban, az elősorolt igekbűl fog kitetszeni.

uchv igék:

aj-uchv inni
 acht-uchv gyűjteni
 al-uchv ölni
 alm-uchv emelni
 alment-uchv vinni
 onč-uchv birni
 unt-uchv űlni
 unš-uchv által menni
 ur-uchv várni, őrzeni
 urchat-uchv várakozni, őrizkedni
 urt-uchv osztani
 chutelt-uchv hajtani
 ket-uchv küldeni
 kinš-uchv keresni
 kvalt-uchv keltetni
 chańč-uchv ismerni, tudni
 cholt-uchv mutatni
 chont-uchv találni
 chošg-uchv kérni
 jal-uchv menni
 jält-uchv éledni
 jejmt-uchv lenni
 jocht-uchv ikt-ni, jutni
 jovt-uchv venni, emere
 jonk-uchv fordűlni
 jom-uchv jönni
 lat-uchv mondani
 lav-uchv mondani
 sartitacht-uchv érintkűzni

achv igék:

ajel-achv iddogálni
 alpt-achv ölni
 alisl-achv fogni, ölni
 ampl-achv szidni
 ečl-achv kölcsönözni
 kitil-achv kérdezni
 kvaltkt-achv elválni
 chajerl-achv paráznalkodni
 chontl-achv hallgatni
 charil-achv oltódni, aludni
 chańčt-achv tanítani
 chojlt-achv mozdítani
 chultept-achv hagyni
 jachst-achv gyűlölni
 jorl-achv tisztelni
 jänim-achv nőni
 jältept-achv menteni
 joncht-achv fordítani
 lanit-achv szaggatni
 lałpt-achv építeni
 řultept-achv téríteni
 nirimt-achv elvenni
 čapt-achv temetni
 čorit-achv rágalmazni
 šagrep-achv elvágni
 šunšt-achv nézetni, mutatni
 suditl-achv itélni
 rušgelt-achv szidalmazni
 ret-achv csalni

sujt-uchv hirt adni
 šunš-uchv nézni, látni
 zlušitl-uchv szolgálni
 rast-uchv vetni
 rovt-uchv magot vetni
 taremtaptecht-uchv eresztődni
 tel-uchv születni
 tit-uchv étetni
 tujtchat-uchv titkolózni
 pak-uchv szenvedni
 palimt-uchv nyilvánítani
 pert-uchv eladni
 pun-uchv letenni
 puneltacht-uchv tevődni
 perne p. keresztelődni
 puv-uchv fogni
 var-uchv csinálni
 vonch-uchv ütni, ostorozni
 vov-uchv híni, kérni
 maš-uchv öltetni, öltözni
 men-uchv menni.

tel-achv születni
 telet-achv fizetni
 taret-achv eresztetni
 telit-achv botránkoztatni
 taget-achv akasztani
 tonuchl-achv tanuskodni
 palimt-achv nyilvánítani
 pakep-achv támadni
 pełt-achv támasztani
 perekt-achv perelni
 pičel-achv börtölni
 postl-achv eltörteni
 punkt-achv tevődni
 pupt-achv általbúni
 mašt-achv öltöztetni
 mučt-achv kinozni
 mult-achv mulatni
 permel-achv türni

Nem minden igének, mely az evangéliumban találtak, chv névimódja fordul elő; lehet, hogy minden előfordulót nem is jegyeztem ki, de az *uchv* és *achv* félék elég nagy számmal kerülnek össze. Van-e hát értelmi különbség a' kettő között? Azt látván, hogy egy szónok mind a' két alakját megtaláljuk itt, p. o. *telachv* és *teluchv*, *palimtachv* és *palimtuchv*, 's hogy a' szövegből értelmi különbség nem tetszik ki [chot karech *teluchv* *Kristosne* hol kell születni *Krisztusnak* 2, 4; — at taji *jomas* *jejvne* *telachv* *luł* *urlech* nem születetik jó fától rossz gyümölcs 7, 18; — *Josif* *oles* *jomas* at *ńurem* *palimtachv* *tavane* *József* *volt* *jó* *nem* *akarván* *fölfedezni* *őt* 1, 19; — *os* *chun* *jomesi* *palimtuchv* *tav* *chańctachtepanne* *de* *midőn* *menének* *fölfedezni* (*azt*) *ő* *tanísványainak* 28, 8. 9.]; azt is látván, hogy a' két orosz szó *suditl-achv* *ítelni* és *zlušitl-uchv* *szolgálni* *achv* és *uchv* alakúak, jelentésbeli különbség nélkül: azt lehetne gondolnunk, hogy az *achv* és *uchv* *nem* *fejveznek* *ki* *jelentésbeli* *kölömbséget*. Azonban ezen alakbeli különbség, úgy szólván, keresztül vonul az igezón, azért föl kell jegyezni; mert lehet, hogy

azt nem csupa nyelvbeli önkény, vagy épen fordítói ügyetlenség mutatja fel; ámbár az éjszaki vogulban nem vesszük észre.

Ott a' névi mód *ngve*, p. o. *ol-ungve* = *ol-uchv* lenni, *men-ungve* = *men-uchv* menni, *šunš-ungve* = *šunš-uchv* nézni, *šunšt-ungve* = *šunšt-achv* mutatni. Látjuk a' *chv* és *ungve*-nak összehasonlításából, hogy az éjszakinak *g*-je a' déliben *ch* (*h*), melly elől kiveszett az *n*, melly magában a' déliben is hol megvan, hol nincs meg, p, o. *voch* és *vonch* üt, *chot* és *chont* talál, *tuš* és *tunč* áll, *puš* és *punč* nyit, *šuš* és *šunč* néz stb. Az éjszaki vogul *ngve* képző megfelel a' magyar *nyi*, *ni* képzővel is, minélfogva *men-ungve* a' hangok szerint is *men-nyi*, mit most csak a' vidéki beszéd hallat itt ott, *men-ni* helyett. Hogy a' vogul *g* a' magyarban *ny*-nyé lágyult, bizonyítja az éjszaki *kinegu*, a' déli *kigne*, mely magyarban *kön-nyü*, az osztjában *kéne* és *kannach*. *)— Egyébiránt ezen névi mód a' zürjában és votjában *nü*, mint *juni inni* (*ju-ni* = *ivni*).

2) *p*-és igésnév.

47. Jelentésére nézve a' finn *va* (*vä*) és a' magyar *ó*, *ö* (*av*, *ev*) képzőjü igésnévnek felel meg, miszerint *ol-p* vagy *ol-ep* = *ole-va* = *val-ó*, *men-p* vagy *men-ep* = *mene-vä* = *men-ő*. De a' finnben is *va*, *vä* helyett *pa*, *pä* fordul elő p. o. *aj-p* = *juo-pa* = *iv-ó*, *te-p* = *syö-pä* = *ev-ő*. Az alaki azonosság tehát világos. Jelentésbeli különbség sincs. A' magyarban ugyanis *evő* (ember) a' tevő, *evő* (étel) a' tevés tárgya, és *evő* (tál) a' tevés eszköze; a' vogulban hasonlóképen *te-p* az *evő* ember, 's *tep* étel, *gabona*, innen *tep kval* a' *gabona ház*, *tep kan* mező; *ňajtet latelp* próféták szava, mondása. A' vogul *p* igésnév fölveszi a' ragokat, mint a' magyar és finn.

Ezen *p* képző is a' legegyszerűbb igetökhöz közvetlenül járul, tehát: *jej-p* jövő, *te-p* evő, *vi-p* vevő, *mi-p* adó (*u-p*, *tu-p* tudó, *bemenő* nem fordul elő).

A' többi igetökhöz vagy közvetlenül, azaz *e* hanggal, melly

*) A' vogul *ng* hang a' magyar *ny* hangnak felel meg, a' magyar *hattyú* szót is elemezhetjük, melly a' vogulban *koteng*, az osztjában *chodeng*, *chodang*. A' vogul és osztják *ng*-nek a' magyarban *ny* felel meg, a' *hattyu* szó eredetileg *hat-nyu* lehetett, mi a' vogul *koteng* és osztják *chodeng*-nek felel meg. A' magyar szónak *ty*-je tehát hanghasonulásból lett.

csak a' kiejtés miatt maradhat el, vagy a hanggal járul, melly nem marad el. Tehát:

aj-p vagy aj-ep ivó
 al-p „ al-ep ölé
 alm-ep emelő
 erg-ep kiáltó, éneklő
 er-p szerető
 ol-ep való, levő
 oš-p biró
 unl-ep ülő
 ur-p, ur-ep váró, őrző
 kuj-p fekvő
 kiš-p kereső
 chaňč-ep tudó
 chaňčacht-ep tanítvány
 chaš-p tudó
 chart-ep húzó
 choj-p méltó
 chojt-ep betegen fekvő
 chol-p haló, holt
 chol-p halló
 jonch-ep forduló
 jom-p jövő
 junt-ep szűrő, tü
 jut-ep szűrő
 lat-ep mondó
 latel-p mondó és mondás
 luš-p síró
 ner-ep haragvó
 nűr-p, nűr-ep akaró
 sujt-ep hirdető
 šagr-ep vágó, fejsze
 šunš-p néző
 rovt-ep magvető
 taj-p érő, kellő, méltó
 tat-p hozó
 tul-p vivő, lopó
 tunš-p álló

agmelt-ap beteglő, beteg
 alpt-ap ölé
 erg-ap kiáltó
 erpt-ap szerető
 obiditl-ap háborgató
 urel-ap arató
 karechl-ap kellő
 kašpel-ap magasztalódó
 chaňčt-ap tanító
 choltl-ap ölé, vesztő
 choltl-ap vezető, mutató
 chontl-ap hallgató
 jälpenl-ap szentelő
 jänim-ap növé, növény
 jejent-ap jövő
 jomit-ap járó, lépő
 locht-ap kopogó
 lovnt-ap olvasó
 nerges-ap dolgozó
 numš-ap értő
 nurel-ap haragvó
 šunšil-ap nézegető
 čakvt-ap szoptató
 tel-ap szülő, termő
 tiglel-ap repülő
 tonuchl-ap tanúskodó
 tulil-ap elfogadó
 pakep-ap kelő (nap)
 pičel-ap bőjtölő
 pónšt-ap nemző, tevő
 masterl-ap mesterséget űző
 mučt-ap kinzó
 vojent-ap kereső.

tuš-p álló
 pert-ep áruló, árus
 var-p csináló
 voj-p hasonló (féle)
 vov-ep hívó.

Azon kevés ige, a' mellynek mind *achv* mind *ap* igésnevei előfordúlnak, azt mutatja, hogy az *achv* alak az *ap*-ot követeli, tehát megfordítva az *uchv* alakból a' *p*-t vagy *ep*-et lehet következtetni. Mert ha alpt-achv alpt-ap, chaňčt-achv chaňct-ap, chontl-achv chontl-ap, jänim-achv jänim-ap, pičel-achv pičel-ap, mučt-achv mučt-ap következetesek, a' var-p, kuj-p, tunč-p stb-bül viszontag a' var-uchv, kuj-uchv, tunč-uchv alakok folynak. Ennél fogva a' tel-ap-bul is tel-achv-ra lehet következtetni, 's a' tel-uchv inkább kivétel volna.

3) *ne* igésnév.

48. Ezen képző a' néhány legegyszerűbb igetőhöz közvetlenül járul, mint: u-ne látó-, látás; jej-ne jövő, jövés; te-ne evő, evés; tu-ne bemenő, bemenetel; vi-ne vivő, vitel; mi-ne adó, adás.

A' többi tőhöz úgy járul, mint az előbbi, vagy közvetlenül, ha az ejtés miatt kiesik az *e*, vagy *a* hangzóval, a' melly nem esik ki. Tehát legalább néhány például:

agt-ne hívő, agtne aš hit	akiliml-ane könyörülő, akilimlane
achtkat-ne gyülekező	aš irgalom
al-ne ölő, alne aš ölés	agmelt-ane beteglő
at-ne szedő	erept-ane szerető, szeretett
ešch-ene dicsérő, ešchene aš dicséret	urel-ane arató
ol-ne való, olne ma lakó hely	chaňčt-ane tanító, chaňctane aš tanítás
kuj-ne fekvő, kujne ma ágy	jachšt-ane csikorgó, pank jachštane fogcsikorgás
kval-ne kelő, kikelő, kikelés	lavelt-ane mondó és mondató
chaš-ne tudó, chašne kaš kisértet	lułemt-ane rágalmazó, lułemtane aš rágalmazás
chaňctacht-ane tanuló	num-ane gondoló, num-ane char gondolat
chol-ne haló, cholne aš halál	čapt-ane temető, temetés
chošg-ene imádkozó	taret-ane eresztő, taretane nepek
jält-ne éledő	
jejmt-ne levő	
lat-ne szóló és szó	

lav-ne mondó	elbocsátó levél
lochš-ne haló, halál, lochšne moš halálíg	tepl-ane tévesztő, teplane aš bot- rány
ner-ne haragvó	tolet-ane fizető és fizetés
ňov-ne induló, ma ňovne föld- dulás	tonuchl-ane tanuskodó, tonuchlane aš tanuság
šuš-ne látó, látás	pakep-ane támadó, chotel pake- pane napkelés
rast-ne vető, vetés	pičel-ane böjtölő
tunč-ene álló, magasan lévő	vatel-ane kereskedő, vatelane ma vásárhely.
pat-ne eső, eset	
var-ne csináló	
mašne öltő, ruha	
men-ne menő	

Az alakra nézve látjuk, hogy agmelt-ap és agmelt-ane, erpt-ap és erept-ane, urel-ap és urel-ane, chaňčt-ap és chaňčt-ane, numš-ap és numš-ane, tonuchl-ap és tonuchl-ane, pičel-ap és pičel-ane az *a* hangzóban megegyeznek, valamint al-p, al-ep és al-ne, at-ep és at-ne, ol-p és ol-ne, chaš-p és chaš-ne, chol-p és chol-ne, lat-ep és lat-ne, tunč-p és tunč-ene, var-p és var-ne az *e* hangzóban megegyeznek, a' melly azomban el is marad. 'S ezekrül a' többiekre is lehet következtetni, a' mellyek nincsenek felhozva, mert vagy nem fordulnak elő, vagy nem jegyeztem ki.

A' *ne* igénév jelentése a' felhozott példákból eléggé világos. A' mellette járó aš dolog, ma hely, kaš kedv, vég. char valaki, valami, szók tulajdonsági természetét tüntetik ki: de a' pank jochštane = fog-csikorgás, lochšne moše = halálíg, azt mutatják, hogy dolognévül is állhat. Az *ane*-féle szenvedő jelentéssel is jár, mint: olmies ušne laveltane Nazaretne lakék városban, Nazaretnek neveztben 2, 23; tit tenanki am ereptane püvem ez az én szeretett fiam 3, 17.

A' *ne* igénév fölveszi a' birtokragokat és a' viszonyító rago-
kat is, p. o. lavnem moš mondásom szerint 22, 44; nag jochtnen
elpalt te jövésed előtt 24, 3; chotganel elemcholes püvne jejnat aul
tulet tarmelt látják az emberfiát jövésében az ég felhőin 23, 30;
cholp charet noncho jältnane at lovntaleslan a' holtak feltámadását
nem olvastátok 22, 31; nergesap char tenane choji a' dolgozó em-
ber ételre érdemes 10. 10; aku materet tit tušpetnel at vaganel
ačelme elemcholes püvme unanel elpalt mennat tak naerlach keurt

némellyek az itt állókból nem látják a' halált az ember fiját látásuk előtt mentében a' maga országában = mi előtt az ember fiját meglátják bémentében 16, 29. nan šušnan čuvt tí látástokkor.

4) *m* igénév.

49. A' legegyszerűbb tökhöz közvetlenül jár, mint u-m tudva jej-m jöve, jöven, jött; mi-m adva, vi-m véve, tu-m bemenve.

A' többiekhez hasonlóképen vagy közvetlenül járul, elejtven az *e* hangzót, vagy fölvevén az *a* hangzót, mint:

acht-em gyűjtven	agmelt-am beteg lévén
ol-em levén	olmi-am lakván
onč-em birván	untel-am üldögélvén
unl-em ülvén	kačel-am látván
unš-em általmenvén	kenešl-am tanácskozáván
ut-em ülvén, ültetvén	kvalekt-am elválasztván
kalkat-em keletkezzvén emel-	kvalent-am kelvén
ködvén	kvanmit-am megfogván
kval-em kelvén	čančt-am tanítván
kinč-em ébredvén	cholil-am veszzvén
kuj-m fekvén	chontl-am hallgatván
čanč-om tudván	chulčept-am elhagyván
čanš-em írván	jomlit-am lépvén
chol-em halván, cholem char holt	jovchst-am haragudt
chol-em hallván	joment-am menvén
choltlal-em nyilvánítván	latent-am szolván
chont-em találván	lałpt-am ujtván, lałptam aš ujulás
chošg-em kérvén	lovent-am olvasván, olvasott
jocht-em jutván	ňajtechl-am jövendölvén
jonch-em fordúlván	namt-am nevezvén, nevezett
jom-em jöven	ňoult-am mozgatott
lat-em mondván	čapt-am eltemetve
lav-em mondván	činkl-am méhbe fogadva
lavelt-em mondatott	satil-am kívánva
lišt-em tisztítván	sacht-am áldva
narit-em nyújtván	sonchenl-am alapítva
neg-em kötvén	šetil-am fojtva
ňur-em haragudván	šunšp-am nézve
ňult-em esküdvén	taret-am eresztve

retelal-em csalogatva	telt-am teremtve
šoš-em ontva	tunčelmant-am állapodva
taj-m lehető, lehető	tunšp-am megállva
tat-em hozva	paks-am csudálva
tel-em születve, telem aš születés	pelemt-am gyújtva
toš-em száradva, toš-em katp száradt kezü	peri-am választva
tušt-em szomorkodva	pers-am kötve
tujt-em titkolva	peset-am oldva
pat-em esve, esetl	pilm-am félve
pert-em eladva	piment-am parancsolva
pan-em letéve	punecht-am tevődve
punš-em nyitva	pušmel-am gyógyítva
pełtacht-em változva, eljegyezve	pujkt-am bújva
puv-em fogva	vovel-am híva
var-em csinálva	manemt-am szakasztva
vojl-em leszállva	metel-am bérelve, metelam char
vov-em híva, vovem char meghívott	béres, napszámos.
maškat-em öltözve	
men-em menve.	

Itt is agmeltap agmeltane agmeltam, chačtap chačtane chačtam, lovntap és loventam, čaptane és čaptam, taretane és taretam találkoznak, minél fogva állítani lehet, hogy egyfelől az achv ap ane am, 's másfelől az uchv p ep, ne enc em is megfelelők egymással. 'S habár az *a* alakok nem látszanak is az értelemre nézve különbözni a' többiektül, a' mellyekben nem *a*, hanem más hangzó van: annyit mégis elfogadhatunk, hogy az *a* hangzó nem csupán segédhang, ellenben az *u* és *e* hangzó csupán az.

Az *m* igésvénekv különbözö jelentése a' következő példák bul tünjék ki, a' mellyek annak ragozását is felmutatják. Isu-Kristos *telem ašü* oles timil amel Jézus Kr. születése vala illy móddal 1, 18. *pełtachtemat* jejpalt tav čuktä Maria eljegyeztetése (elvátoztatása) után ő anyja Maria u. o. — at *šurem* palimtachv tavame, numelmates pali kvaltktuchv tavatel nem akarván nyilvánítani, gondola félre kelni (elválni) töle 1, 19; — ton mos *činklam char* tav kachretat oli jälpen lilnel mert a' méhében fogantatott a' szent lélektül van 1, 20; chott alpel *telem* judejskoj naer? hol az új született zsidó király? 2, 2; tonme *cholem* naer Irod azt hallván

Herodes király 2, 3; tan menemanel jejpalt az ő elmentők után 2, 13; tulmentesanel tavame *man kujmov* lat ellopták őt mi fekvénk = mi fekvésünkör 27, 13. — os nan tonme uman čuvt, pari at numsahtsan de tí azt látván (látvátokkor) nem bántátok meg 21, 32.

Az *m* igésnév az *ol* igével azon mult idők kifejezésére is alakokat képez, a' mellyeket az ige egyszerű alakkal nem fejezhet ki. choren palt *chanšem oli* az írásban irva van 4, 4; tončuvt Isus *tatem oles* lilnel char mane chašne kašel asrajnel akkor Jézus vite-tett volt a' lélektül a' pusztába, az ördögtöl való kísértés végett 4, 1.

Az igésnevek alakjai tehát következők:

1) mi-chv	mi-p	mi-ne	mi-m	= adni, adó stb.
2) ol-uchv	ol-p	ol-ne	ol-m	= lenni, való, volt stb.
	ol-ep		ol-em	
3) numsa-achv	numsa-ap	numsa-ane	numsam	= gondolni, gondoló, gondolva stb.

I g e - r a g o z á s.

50. A' vogul igeragozás kétféle: *alanyi és tárgyi* (45.)

Az alanyi ragozás szerint nemcsak a' benható és kiható, hanem a' szenvedő és az alanyra ható igék is folynak; a' tárgyi ragozást csak a' kihatók követhetik.

A l a n y i r a g o z á s.

Jelentő mód jelen ideje.

51. Az egyes és többes szám alanyi ragjait az *ol-uchv* igén mutatom fel, a' melly így van: *olem* vagyok, *olen* vagy, *oli* van; *ol-ov* vagyunk, *ol-ine*, *ol-ne* vagytok, *ol-at* vannak. Az egyes számbeli alanyi ragok tehát; *m*, *n*, *i*; a' két első *e* hangzót vesznek maguk elé, az utolsó nem szorúl reá. A' többes számbeliek: *ov*, *ine* (*ne*), *at*.

Mint hogy az igésneveket három sorba raktuk ki, 's az elsőbe a' legegyszerűbb igetöket tettük: lássuk itt is ezeket legelőbb, s kezdjük az egyes számbeli 3-dik személyvel.

ol-i van. Mit találunk erre nézve az *u-chv* tudni látni, *jej-chv* jönni, *te-chv* enni, *tu-chv* bémenni, *vi-chv* vinni és *michv* adni igékrül?

Az *u-chv*-nak 3-dik személye *uj* vagy *uv-e*? nem tudom, mert nem fordul elő.

A' *jej*-*chv*-nek 3-dik személye *jejv* (nag naeren *jejv* nag pochemne te fejedelmed jö te hozzád 21, 5.).

A' te-*chv*-nek 3-dik személye *teg* (9, 11; 11, 19.)

A' tu-*chv*-é *tuv* (7, 21.); a' vi-*chv*-é *vig* (7, 8.); a' mi-*chv*-é *mig* (17, 24 stb.). Ezek 3-dik személye tehát: *jejv*, *teg*, *vig*, *mig*, *tuv*, 's annyiban rendhagyók az *oli*-hoz képest.

Az (*olen*, *olem*) második és első személyt összefoglalván, a' *jejv*-nek első személye *jejvem* és *jejgem* (am *jejvem*, pušmelilem tavame én jövök = megyek, meggyógyítom őt 8, 7; suj latan amnane, am pel *jejgem* pank chuteltuchv tavane hírt mondjatok nekem, én is menjek, fejet hajtani neki 2, 8.) A' *jejgem* a' felhozott példának fordítása szerint fogláló módbeli volna, ha más példák által is igazolhatnák; de nem igen lehet ám igazolni. — A' *mig*-nek 2-ik személye *migen* (chun *migen* torem mos midön adsz isten kedviért 6, 2.): tehát föltehető, hogy az 1-ső személy is *migem*, annál is inkább, mert a' tárgyi ragozásában *mig-l-em* adom azt, *mig-tü* adja azt. — A' *vig*-nek is 2-ik és 1-ső személyei *vigen* és *vigem*, mert a' tárgyi ragozásban *vig-l-em* veszem azt, *vig-tü* veszi azt. 'S minthogy így találjuk, hogy *tuv-ov* bémegyünk (26, 18.) *tuv-ne* bémentök (5, 20.): azt hiszem a' tu-*chv* igének 2-dik és 3-dik személyeit így tehetjük ki: *toven*, *tuvem*.

Az *u-chv* igén kívül tehát a' legegyszerűbb igetők (*jej*, *te*, *vi*, *tu*) egyes számu jelen ideje:

<i>jejvem</i> v. <i>jejgem</i>	<i>tegem</i>	<i>migem</i>	<i>vigem</i>	<i>tuvem</i>
<i>jejven</i> „ <i>jejgen</i>	<i>tegen</i>	<i>migen</i>	<i>vigen</i>	<i>toven</i>
<i>jejv</i> „ <i>jejg</i>	<i>teg</i>	<i>mig</i>	<i>vig</i>	<i>tuv</i> .

Ezekben idáig föltetsző a' g.

Mit találunk meg a' többes számbul?

A' *jej*-ből a' többes szám 3-dik sz. *jejvet* jönnek (7, 15; 8, 11.) a te-ből *tet* esznek (15, 27), a' vi-bül *viget* vesznek (17, 25). Ugyanezen szám 2-dik személye a' mi-bül *migne* adtok (23, 23), a' vi-bül *vigne* vesztek, a' tu-bul *tuvne* bémentek (5, 20); 1-ső személye a' tu-bul *tuvov*, mint láttuk, a' te-bül *teve* eszünk (6, 31), mi talán *te-ev* helyett van. Ennél fogva ezek többes száma így foly talán:

<i>jej-ov</i>	<i>teve</i>	<i>migov</i>	<i>vigov</i>	<i>tuvov</i>
<i>jej-ne</i>	<i>te-ne</i>	<i>migne</i>	<i>vigne</i>	<i>tuvne</i>

jej-vet tet miget viget tuvet.

Kettős számbeli példa nem igen van a' nevezett igékből az evangéliumi szövegben.

52. Szerintünk a' második sörba az (u) e-s igék, valamit a' harmadikba az a-s igék jutnának. De kezdjük itt is az egyes számbeli 3-ik személyel.

oli van, onči bír, kvali kél, chanši ir, chañči tud, chañči tanít, jonchi fordul, jonchti fordít, ali öl, čovletti kezd, namtachti neveztetik, lunči sír, jejmti lesz, rasti vet, pati esik, pefti változtat, lavi mond, vari csinál, lilii élő lesz, rastkati veti magát stb.

oš-ch-ti bíratik, kvalt-kt-i válik, chaš-cht-i tudatik, jule-cht-i történik, lave-kt-i mondatik, var-kt-i csinálódik, puš-cht-i nyitattik, vi-kt-i vitetik, mi-kt-i adatik stb.

Néhány igének 3-dik személye, melyet a' londoni kiadás így ír: ai iszik, kui fekszik, choi méltó, tai lehet, ezen írás szerint bizonytalan, ha egytagu-e, mint az öt-hat legegyszerűbb igetőé, 's így aj, kuj, choj, -aj-nak kell-e írni, mint én teszem, vagy két taguak, így: aji stb. Az egytaguság ellen szól már ezen igék mult ideje, melly nem egytagu, mint az ismeretes igéké (jej-s, te-s, mi-s, vi-s, tu-s, u-s), hanem kéttagu, mint más kéttagu igékké (aj-es, kuj-es, taj-es. Ennél fogva talán ezen igék 3-dik személyét is így kell ejteni: aji, kuji, choji, taji. — Az eddigiekből az tetszik ki, hogy a' jelenidőnek egyesszámbeli 3-dik személye, az e-s és a-s jellemre való tekintet nélkül, *i* végzetű.

Az *ov, v* képzőjü (41. a.) szenvedő igealakok mintegy kivételt tesznek, mert ezek egyes számbeli 3-dik személye *e* végű, mint: rastove és rastve vettetik, šagrove és šagrve vágatik, cholve vesztetik, jorlove tiszteltetik, mučtove kínoztatik, lulemtove rágal-masztatik, puntlalve (punktlalve) tétetik, vive vitetik stb. Az *e* az előző *v* miatt *u*-vá is válik, mint chašvu ismertetik.

Az *ov, v* képzőjü szenvedő igealakokat ('s a' legegyszerűbb igetőket) kivéve az egyes számbeli 3-dik személynek raga *i*, mind az *e-s* mind az *a-s* jellemű igékben.

53. Az első személy (ol-em) ragja: varem csinállok (19, 16.), varam (21, 24.) sőt vargam is (4, 19.); ajem iszom és ajam (26, 42. 35); ošgem (ončem) és ončam birok (8, 9; 9, 28.): e' három példa mutatja, hogy az e-s vagy a-s jellemre való tekintet nélkül az első személy lehet em, am vagy gem, gam.

De az *am* közönségesebb, mint: menam megyek (8, 19.)
latam szólok, úram akarok, jorelam méltó vagyok, lavam mon-
dok, sartitachtam érintkezem, jältam éledek, gyógyúlok, vort pach-
tam elfordúlok, ketam küldök, kitepam kérdek, permam szenvedek
dek stb.

A' második személy (ol-en) ragja hasonlóképen en vagy an,
megelőző g-vel vagy a' nélkül: menen mégy, holott ugyan ott me-
nam megyek: chańčtap, menam am jettepaleńt, kaš chote menen
tanító, megyek én te utánad, akárhová mégy 8, 19; — kvalan
kelsz, chošgan imádkozol, chošg-uchv imádkozni; numelmatgen
emlékezel; úran akarsz, latan szólsz, justkatgen jutalmaztatol
varan csinálsz, tész. Tehát:

1) varem	varam	vargam	menem	menam,	ošgem	ončam
2) varen	varan	vargan	menen	menan	ošgen	ončan
3) vari	vari	vari	meni	meni	onči	onči
- ošgi?

Van-e értelembeli különbség ezek közt? 19, 16: nesir jomas
am varem, ištobi chontuchv jálpen chotel? miféle jót én teggyek,
hogy találni a' szent napot (örök életet); — 21, 24: tončuvt i am
nanane latam, nesir val am tocho varam akkor én is nektek meg-
mondom, millyen erővel én úgy teszek; — 4, 19: jejan am jejm-
palt, am vargam ninen alislachv elemcholeset jőjjetek én utánam,
én teszlek titeket fogni embereket. — A' varem és varam közt
nincs értelembeli különbség; a' vargam-rul lehetne gondolni, hogy
a' ninen benneteket, miatt a' tárgyi ragozáshoz tartozik. De az
ošgem és ončam közt sincs különbség, p. o. 8, 9: ošgem jolempalt
chont chumet tartok magam alatt had-embereket; 8, 28: agtlach-
tine, išto am va ončam titme varuchv? hiszitek-e, hogy tartok erőt
(van erőm) ezt tenni?

54. A' jelenidő többes számbeli ragjai (ol-ov, ol-ine v. olne,
ol-at) *ov, ine ne, at*.

A' többes számbeli 1-ső személynek példái: ajov iszunk,
mašov öltünk, cholov halunk, veszünk, pičelov bőjtölünk, ončov
bírnunk, menov megyünk, lištsenov tisztítunk, lavov mondunk, var-
sov teszünk, pilov félünk, chańčov tudunk stb. Itt nincs alaki kü-
lönbség.

A' többes számbeli 2-dik személynek példái: agtlachtine
hisztek, aštine végeztök, ončine bírtok, urchatine vártok, váarakoz-

tak, untine ültök, karechline kelletek, chančine tudtok, choline hallotok, chontline hallgattok, chašine ismertek, chontine találtak, chošgine imádkoztok, jejmtine lesztek, latine és lavine mondtok, luptachtine itéltök, negine köttök, numbine gondoltok stb.

Mint hogy oline helyett olne is van a' kuine feküdtök 26, 65, taine lehattök, tudtok, taine latuchv mondhattok 12, 34, vaine látok 13, 17. így is lehetnek: kujne, tajne, vajne. Tehát itt sem volna más alaki különbség.

A' többes számbeli 3-dik személynek példái: achtat gyűjtenek, olmiat laknak, ončat birnak, latat mondanak, čagtat örülnek, tatat hoznak, pičelat böjtölnek, numsat gondolnak, jejmtat lesznek; — os jängetnel šav char jejmtat viši i višetnel jängag de a' nagyokból sokan lesznek kicsinyé 's a' kicsinyekből nagygyá 19, 30; — szenvedő alakok is mint: lavektat mondatnak, lachkvat közledek.

De van jejmtet is; mint a' szenvedő alakok, p. o. majvet adatnak, esermovet szégyenkeznek, chotvet találtatnak, rastvet vettetek.

Vannak kvalget kelnek 13, 49; menget mennek; nar kinšuchv tan menget? mit keresni menjenek ök? 14, 16. — Ezen személyrag különbségei tehát: *at, et, get.*

jejmtov	varov	kvalov	pičelov
jejmtine	varine	kvaline	pičeline
jejmtat és jejmtet.	varat	kvalget	pičelat

Kettős szám.

55. A' jelen idő kettős számának nem sok példája találtatik az evangéliumban: machtanta ketten vetnek; chotsa kit jegepüvinčagme, machtanta chulpet sarišne talála két atyafiát, (kik) vetnek hálókat a' tengerbe 4, 18; tin lata tavane: agtimen ök (ketten) mondanak neki: hiszük. 9, 28; chun šamtal vantemlitā šamtalme, tončuvt aku jot pata vonchane midön vak vezet vakot, akkor együtt esnek ketten a' gödörbe 15, 11. Itt machtant vet, márt, machtanta ketten vetnek; lat mond, lata ketten mondanak; pat esik, pata ketten esnek; agt hiszen, agtimen ketten hiszünk, kettős számbeli alakok. A' *chotsa* is az, de mult időbeli és tárgyra vonatkozó alak.

Tehát: 1. agt-imen ketten hiszünk lat-imen
 (2. agt-ine ketten hisztek) (lat-ine)
 3. agt-a ketten hisznek lat-a

Szenvedő alakban: karechlova ketten kellenek, taretova ket-
 ten bocsátódnak.

Mult idő.

56. Ennek képzője 's (ol-s-em valék, voltam, ol-s-en valál,
 voltál, ol-s vagy ol-es vala, volt), mely a' kiejtés végett e-t veszen
 vagy maga után vagy maga elé.

Az egyes számbeli 1-ső személy példái:

1) az egyszerű igetőkéi: u-s tudott, látott, jej-s jött, te-s evett,
 tu-s bément, mi-s adott, vi-s vett; tehát: usem usen us; jejsem
 jejsen jejs, tesem tesen tes stb.

2) más igetőkéi: lav-s-em mondtam, urchat-s-em tartózkodtam,
 vov-s-em hittam;

ńul-s-en esküttél, ńur-s-en akartál, var-s-en tettél;

lav-es mondott, lat-es mondott, nejl-es látszott, ončas birt,
 kitiles kérdezett, lachves közeledett, jocht-es jutott, kval-es kikelt,
 men-es ment, jejmt-es lett, tat-es hozott stb. Ez alakra legtöbb al-
 kalom van az evangéliumban.

A' szenvedő alakok sem különböznek, mint: majvesem adat-
 tam, majvesen adattál, majves adatott. Ennek is a' 3-dik személye
 fordul elő leggyakrabban, mint: cholves hallatott, lavves monda-
 tott, parancsoltatott, peritoves megesalatott, učintoves láttatott,
 rovíves vettetett a' mag, tatves hozatott, tatechtes u. a. varves csi-
 máltatott. Tehát:

<i>kíható:</i>	<i>szenvedő:</i>
var-s-em	varve-s-em
var-s-en	varve-s-en
var-es	varve-s.

A' többes számbeli (ol-s-ov valánk, voltunk; ol-s-an valátok,
 voltatok, ol-s-et valának, voltak) 1-ső személy példái; var-s-ov
 tettünk, ńajtechle-s-ov jövendöltünk, erge-s-ov énekeltünk, perme-
 s-ov szenvedtünk; = 2-ik személy példái: jal-s-an jöttetek, luš-
 s-an sírtatok, jechv-s-an tánczoltatok, var-s-an tettetek; — 3-dik
 személybeliek: jocht-s-et jöttek, jejmt-s-et lettek, pümt-s-et kezd-
 tek, lav-s-et mondtak, jutej-s-et jutottak.

Az egyszerű igetők: jej-s-ov jöttünk, vi-s-an vittetek, u-s-an tudtatok, te-s-et ettek, jej-s-et jöttek.

A' szenvedő igetők: metelove-s-ov bérlődtünk, majveset adattak, tatveset hozattak.

Tehát:

vi-s-ov	lav-s-ov	majve-s-ov
vi-s-an	lav-s-an	majve-s-an
vi-s-et	lav-s-et	majve-s-et.

A' kettős számnak leginkább a' 3-dik személye fordul elő: erkelo-ve-si tiltatának ketten, pušchte-si nyiltak ketten, jomesi jöttek, olsi voltak, menesi mentek, olmiesi laktak, pümtsi kezdtek ketten stb. chaňčtachtepa menesi i tocho varsi, chumle laves tinane Isus a' két tanítvány mene és úgy teve, mint mondott nekik Jézus. 21, 6.

Föltételező mód.

57. Ennek képzője *n*, melly az éjszaki vogulban *u*-val jár, így: ol-nu-m volnék, ol-nu-n volnál, ol-nu volna; ol-nu-u volnánk stb. Az evangéliumi nyelvben az egyes számbeli első és második személyt nem vettem észre, de a' harmadik személy ez alakban: *ol-ni* volna, gyakran található, mint: chuľt-ni maradna, taj-ni lehetne, mi-ni adna.

A' többes számbul megvannak: ol-n-ov volnánk, joch-n-at jönnének (11, 21.), minél fogva a' többest bátran így tehetjük fel:

ol-n-ov volnánk
 ol-n-an volnátok
 ol-n-at volnának

Még összetett idő-alakot is képez, a' mikor az olnov föltételező multat jelent: olnov ol-che ha voltunk volna. Chun man jegenov olne lat čuvt olnov olche, tončuvt tan kenešanel keurt at olnov, ištobi šošuchv nájtet kelpme ha mí atyáink idejében voltunk volna, akkor tanácsaikban nem volnánk (voltunk volna), hogy önteni a' próféták véréért. 23, 30.

A' föltételező mód szenvedőjének példái: pert-n-ov-e eladatték, urt-n-ov-e osztatnék. Tä vaj jáni tinel ele pertnove, os ton ochče jormitne urtnove e' zsír (kenő) nagy árért adatnék el, 's a' pénz a' szegényeknek osztatnék ki. 26, 90.

Parancsoló mód.

58. Ennek nincs képzője, hasonlít tehát a' jelentő módhoz, a' mellytől csak az alanyi ragok alakjával különbözik. Mert a' parancsoló mód egyes számbeli 2-dik személyének ragja mindenkor *en*, habár az *an* is a' jelentő módban, mint *latan mondasz*, de *laten* mondj; úran akarsz, de úren akarj; a' 3-dik személyének ragja *e*, pedig a' jelentő módban többnyire *i* (kivéve a' legegyszerűbb igetöket, és a' szenvedőket).

A' többes számbeli 2-dik személynek ragja *an*, holott a' jelentő módban *ine* vagy *ne* (oline vagytok, olan legyetek); 3-dik személyének ragja *et*, holott az a' jelentő módban többnyire *at*.

2-dik személy: olen légy, alen ölj, uren tarts, örizz, erpten szeress, perten adj el, ul chajerlen ne paráználkodjál, nulten esküd-jél, jomen menj, tulen lopj, vigy, chultepten hagyj, pilen félj; — jejen jöjj, tujen menj bé. De a' *te e'*, eszik, *vi vi'*, viszen, *mi* ád tök a' parancsolóban taj, vaj, maj-vá lesznek, tehát: tajen egyél, vajen végy, majen adj. — Többes számban: olan legyetek, alan öljetek, chajerlen paráználkodjatok, nultan esküdjetek, pilan féljetek, jejan jöjjetek, menan menjetek, tujan menjetek bé; — tajan egyetek, vajan vegyetek, majan adjatok.

3-dik személy: jejmte legyen, paste világojjon, sarme teljesedjék, chontle hallgasson, jochte jöjjön, numsache gondolkodjék, emlékezzék; taje egyék, vaje vegyen, maje adjon. — Többes számban: jejmtet legyenek, pastet világojjanak, sarmet teljesedjenek, chontlet hallgassanak, latet mondjanak (atichonne ul latet, isto tav Isus Christos 16, 20.); — tajet, vajet, majet. Tehát:

olen légy	majen adj	tajen egyél
ole legyen	maje adjon	taje egyék
olan legyetek	majan adjatok	tajan egyetek
olet legyenek	majet adjanak	tajet egyenek.

A' parancsoló módnak kettős számbeli alakjai nem igen fordulnak elő az evangeliomban.

Tárgyi-ragozás.

59. A' tárgyi ragozás, a' melly a' tárgyat személy és szám szerint különbözően fejezheti ki, nagyon sok alaku lehet. A' ma-

gyar nyelv, mint tudjuk, csak a' második és harmadik személyü tárgyat fejezi ki, még pedig számbeli különbség nélkül. Mert *lát-l-ak* mind az egyes számra (tégedet) mind a' többesre (titeket) vonatkozik; *látom* is mind az egyes (azt) mind a' többest (azokat) tárgyzzza. 'S a' magyar nyelv továbbá a' három alanyi személyt csak a' harmadik személyü tárgygyal kötheti össze (*látom, látod, látja, látjuk* stb.); a' második személyü tárgygyal csupán az egyes számbeli első alanyi személy jár (*'átlak téged: de ő lát téged, mi látunk tégedet; ők látnak tégedet, tárgyi rag nélkül valók*). A' vogul nyelv az igében a' tárgyat személy és szám szerint különbözően fejezhetvén ki, nagyon sok alakra képes. Neki egyes, kettős és többes számbeli alakjai vannak, 's az első, második és harmadik személyü tárgyat hasonlóképen három számban teszi ki. A' logikai lehetőség felette sok alakra megvan; a' nyelv maga takarékosabb, 's a' kondai evangéliomban bizonyosan nem minden alakot találunk meg, a' mellyeket a' nyelv valóban hassnál. Lássuk tehát az evangéliomban előforduló alakokat, — megjegyezvén legitt, hogy a' névi módok nem vehetik föl a' tárgyi ragokat.

I. Egyes számbeli tárgy.

a) Harmadik személyben.

60. Az evangéliomi nyelvnek legtöbb alkalmja van az egyes számbeli és harmadik személyü tárgy kifejezésére, a' mellyet az első és második alanyi személyben *l*, a' harmadik személyben *tü* és *anel* ragokkal jelöl, így: *var* tesz, *csinál*, *varem* csinállok, az említett tárgyi ragokkal tehát lesz a' *jelenidő*: *vari-l-em, vari-l-en, vari-tá, vari-l-ov, vari-l-an, vari-anel* vagy *varg-anel*, sőt *var-anel* is, *csinálom, csinálod, csinálja* stb.

A' *varilem* példája: *al öl, alilem ölöm; vi, vig veszen, viglem veszem; cholt nyilvánít, mond, choltilem mondom; pun leteszen, punilem leteszem; unt ültet, untilem ültetem* stb. *urpme alilem, i lachve menat ošet az ört megölöm, 's széllyel mennek a' juhok.* 26, 31. — *tig, am viglem kvane nag šament olep lichme ide, én veszem ki a' szemedben való szálkát.* 7, 4. — *tončuvt choltilem nanane: am atichun chašsanem nanen akkor mondom nekik: én sohasem ismertelek beenneteket.* 7, 23. — *punilem amk lilem tav tarmeletane teszem én lelkemet ő reája.* 12, 18. — *nag Petr, i tá*

kaŕ tarmelt am untilem amk torem kvalem te Péter (vagy) 's e' kőre én űltetem az én egyházamat. 16, 18.

A' *varilen* példáji: namt nevez, namten nevezesz, namtilen nevezed; tat hoz, tatilen hozod; va lát, vailen látod stb. chun čach attal pati, tončuvt narel varilen tavame čakenag? midőn a' só izetlenné leszen, akkor mivel teszed azt sóssá? 5, 13. — ončitā pŕv, i namtilen tavane nam Isus szűli fįjāt, 's nevezed neki a' Jėzus nevet. 7, 21. — chun tatilen nak sajn torem elpalne mikor hozod (viszed) te ajándékokat Isten elé. 5, 23. — i nar nag řunřen kačen řamt olep lichme nak řament norme at vailen? 's miért nézed az őcséd szemében lévő szálkát, a' te szemedben a' gerendát nem látod? 7, 3. Ezen idézet azt is mutatja, hogy a' fordító nem mindenkor teszi ki a' tárgyi ragot, a' mikor talán kellene, mert ezt: nar nag řunřen kačen řamt olep lichme, talán így kellett volna mondania: nar nag řunřilen kačen řamt olep lichme, — hacsak ilyen értelmet nem gondolunk oda: minek látsz te szálkát őcséd szemében, holott stb.

A' *varitā* példáji: onč bír, szűl, ončitā bírja, szűli; mult mulat, enyésztet, multitā enyészteteti, elveszi; ur őrz, uritā őrzi; liřt tisztít, liřtitā tisztítja; acht gyűjt, achtitā gyűjti; telt eget, teltitā egeti stb. ončitā pŕv, i namtilen tavane nam Isus, ton mos iřto tav krekanelnel multitā tak mirame szűli fiāt (fiűt) 's nevezed neki Jėzus nevet, azért mert ő bűneitől megszabadítja a' maga népét. 1, 21. — vailen naganel kvali pank, chotchar uritā am mirem Izrailme mert belőled kél ki fejedelem, a' ki őrzi én népemet Izrael. 2, 6. — chortep tav katat, i tav lřsitā tak artentā i achtitā tak putiatā purane, os solomme teltitā chariletal tautel szóró lapát ő kezében, 's ő megtisztítja a' szerűjét, és gyűjti búzáját csűrébe, de a' szalmát elégeti olthatatlan tűzzel. 3, 12.

A' *varilov* példáji: chuľtept bocsát, chuľteptem bocsátok, chuľteptilem bocsátom, chuľteptilov bocsátjuk; chaň tud, chaňčilov tudjuk, řunř lát, řunřilov látjuk, al öl, alilov öljük. chumle i man chuľteptilov mank arenten charenovne a' mint mí is megbocsátjuk adósainknak. 6, 13. — chaňčilov iřto nag řar tudjuk hogy te igaz (vagy). 22, 16. — řunřilov jeŕv amne ati Ilija lássuk, jő-e vagy sem Illyés 27, 49. — tit pŕvā, menov, alilov tavame i vigenov tavane patne charet itt fįja, menjűnk, öljük meg őt 's vegyűk (el) a' neki eső holmiket. 21, 38. Jó lesz itt a' *vigenov* alakot, valamint

amott a' *varilem* példáji között a' *chašsanem*-ét megjegyezni, a' mellyek többes tárgyakra vonatkoznak, mint alább látni fogjuk.

A' *varilan* példáji: pant fed, béteszen, pantem béteszek, pantilem béteszem, pantilan béteszitek; taret ereszt, taretilan eresztitek, joncht fordít, jonchtilan fordítjátok; aj iszik, ajilan isszátok; lat mond, latilan mondjátok; sujtelt hirdet, sujteltilan hirdetitek; vi, vig vész, vesz, viglan veszitek. — pantilan aul naerlachme elemcholesetnel, ton mos isto i nank at tuvne, i tuchv úrup charetme at taretilan béteszitek a' mennyországot az emberek előtt, azért magatok sem mentek be, 's a' bémenni akarókat sem eresztitek. 23, 13; — chun jonchtilan aku charme, tonču vt varilan ta vame kul naer püvi midön megtérittök egyet, akkor teszitek őt ördög fíjává. 23, 15. Itt jonchtilan aku charme = megtéritek egy valakit, mi magyarul nem jó. — am ajne anem ajilan (az) én ivó csészémet isszátok. 20, 23. — nar latam am nanane jejpeš mat, t onme latilan pasen mat; nar latam nanane palne, nan sujteltilan lep tarmelt a' mit mondok nektek setét helyen, azt mondjátok világos helyen; a' mit mondok nektek fülbe, tí hirdessétek a' (ház)-tetőn. 10, 27. — chumle numtne at viglan, isto am ati pel nañ mos lavsem nanane hogyan észbe nem veszitek, hogy én nem is a' ke nyér végett szóltam nektek. 16, 11.

A' *varanel*, *varianel* vagy *varganel* példáji: ret csal, retem csalok, retat csalnak, retilem csalom, retianel csalják; chol hall, cholanel és chologanel hallják; u lát, ujanel látják; vaj tud, vaganel tudják; numš ért, numšanel értik; namt nevez, namtganel nevezik; chot talál, chotganel találják; ur őriz, tart, urganel tartják urt oszt, urtganel osztják, utelal ültetget, utelalganel ültetgetik. šav char jejvet am namemtel latem: am christos, i šav charme retianel sokan jönnek én nevemben mondván: én Krisztus (vagyok), 's sokat megcsalnak (megcsalják). 24, 5. — isto tan um at vaganel, i cholem at chologanel i at numšanel; istobi ul ujanel šamel i ul cholanel palel hogy ők látván nem tudják és hallván nem hallják és nem értik; hogy ne lássák szemmel 's ne hallják füllel. 13, 23. 25. — namtganel tavame namel Emmanuil nevezik őt Emmanuel névvel. 1, 23. — šotenet sout charet, tan chotganel mame boldogok a' szelidek, ők megtalálják a' földet. 5, 5. — popet torem kvalt subote chotelt at urganel subotame a' papok az egyházban szombaton nem tartják meg a' szombatot. 12, 5. — kvalget angelet, i pali urtganel

jomaset luletnel kimennek (kelnek) az angyalok 's elosztják a' jókat a' rosszaktól. 13, 49. — pelemtam čamme at utelalganel tavame anä jolpalne a' meggyujtott gyertyát nem ültetgetik azt tál alá. 5, 15.

Jegyzet. A' jelenidőnek kettős számbeli példái, tudtomra, nem fordulnak elő.

61. A' mult időben ugyan azon tárgyi ragokkal következő alakok állanak elő: vares-l-em, vares-l-en, vares-tá; vares-l-ov, vares-l-an, vars-anel csináltam, csináltad, csinálta; csináltuk stb:

A' *vareslem* (*varislem*) példái: vov hí, vovem hívok, vovsem hittam, vovislem hittam őt; peri választ, perieslem választottam őt. Jegipetnel vovislem am amk püvem Egyiptombul hittam én az én fiamat. 2, 15. — tit am püvem, chotcharme am perieslem ez én fiam, a' kit választottam.

A' *vareslen* (*varislen*) példái: tujt titkol, tujteslen titkoltad; cholt nyilvánít, choltislen nyilvánítottad. Apüvet tusnel i čakupetnel vareslen ešchene ašme gyermekek szájából és csecsemőkbul csináltad a' dicséretet. 21, 16. — nag tujteslen titme amelen i numten sajten charetnel i choltislen tonne apüvetne te eltitkoltad ezt okos és eszes emberek előtt, 's kijelentetted a' gyermekeknek. 11, 25.

A' *varestä* példái: ponštesta nemzé, vistä vevé, chañčestä megismeré, chontestä látá, cholestä hallá. chulteptestä hagyá, multestä multa, mulatá. — Avraam ponštestä Isaakme Ábrám nemzé Izsákot. 1, 2. — at chañčestä tavame, chumle voš ivolt tav ončes elol püv taknane nem ismeré meg őt, míg nem lett első fíja neki. 1, 25. — vistä tak netame elvevé a' maga nejét. 1, 24. — tončuvt chulteptestä tavame asraj akkor elhagyá őt az ördög. 4, 11. — cholestä Isus, išto Joan majves urechetne hallá Jézus, hogy János adatott által (az öröknek) fogságba. 4, 12. ušnel menes kvane Vifaniane i multestä tat aku jejme a' városbul kimene Betfaniába 's mulata ott egy éjt. 21, 17.

A' *vareslov* példái: u lát, um látok, usem láttam, uslem láttam őt, uslov láttuk őt; chultepteslov hagytuk, chašleslov megértettük; man uslov tav sovä chotel pakepane palt mí láttuk ő csilagát a' nap keleten. 2, 2. — man an chultepteslov šocho i jomesov nag jejtepalent mí íme elhagytuk minden(ünket) 's jöttünk te utánad. 19, 27. — chašleslan eren titme? Latat tavane: chašleslov,

pojtechš megértettétek-e azt? Mondanak neki megértettük, uram. 13, 51.

A' *varleslan* példáji: *choleslan* hallottátok, *loventaleslan* olvastátok, *chašleslan* értettétek. nan *choleslan*, nar latem oli: šam mos šam tí hallottátok, mi mondva van: szemért szem. 5, 38. — aš moš nan at *loventaleslan*, nar vares David? ime soha tí nem olvastátok, mit tett Dávid? 15, 2. — *chašleslan* eren titme? megértettétek-e azt? 13, 51.

A' *varsanel* példáji: *usanel* látták, *chotsanel* találták, *nachvsanel* elkapdosták; *tatsanel* hozták, *punsanel* tették, *utsanel* ültették. — tončuvt sov, *chotcharme* *usanel* tan *chotel* pakepane palt, *lachves* tan *elanelpalt* akkor a' csillag a' mellyet láttak (volt) napkeleten, méne ő előttök. 2, 9. *kvalne* tum *chotsanel* apüvme tav čuktä Maria jot a' házba bémenvén találák a' gyermekket az ő anyjával. 2, 11. — i olat *skopceet*, *chotcharet* tankvaime tank *varsanel* *skopceg* aul *naerlach* mos 's vannak meddők, a' kik magokat magok tették meddővé a' mennyország végett. 19, 12. — to šam *pates lonch* vatane, i *toulen* ujt *jochtem* tavame *nachvsanel* némelly szem esett az út szélire, 's a' szárnyasok jöven azt elkapdosták. 13, 4. — *tatsanel* *oslicame* püvetatel i *punsanel* titme tink mašnenantel i *utsanel* tavame tin *tarmelne* elhozák a' szamarat a' fiával együtt, 's betéríték azt ruháikkal, 's ültetétek őt reája (a' vogul fordítás szerint a' két számarra). 21, 7.

62. A' kettős szám ritkán találkozik, mint *chulteptesten* ketten hagyának. Os tin ton lat *chulteptesten* *chapme* i tink jegen menesi tav *jejpalt* 's azok (ketten) azonnal elhagyák a' hajót és atyjokat menének ő utána. 4, 22.

63. A' *föltételező* módnak is, tudtomra, csak két példáját lehet találni: *vinilem* vinném, venném, 's *minitä* adná. Vi, vig visz, vesz; visem vittem, vettem; vislem vittem, vettem azt, vini vinne, venne, *vinilem* vinném, venném; hasonlóképen *mini* adna, *minilem* adnám, *minitä* adná. ton *chočetag* *nagnane* tajni am *alнем* *mičhv* tin *chumetne*, i am pari *jochtem* *vinilem* am *charem* *argetatel* azért neked kellene én pénzemet adnod az árus embereknek, 's én megjövén elvinném az enyimet nyereségével. 25, 27. — ton at *minitä* *jolech* *chaluchv* tak *kvaletame* nem adná (hagyná) aláásni a' maga házat. 24, 43.

64. A' *parancso'ó* módnak egyes számbeli példáji: *vajalen*

vedd, majalen add (a' vi, mi tökből, lásd a' 58.) perit kísért, peritalen kísérsd; chultept hagy, chulteptalen hagy; rast vet, rastalenen vesd; šagrep vág, šagrepalenen vág; erept szeret, ereptalenen szeresd; lovt mos, lovtalenen mosd; var tesz, varalenen tedd; lav mond, lavalenen mondd stb. multatü mulja azt. — kvalenen, vajalenen apüvme i tav čukvä i tulen Jegipetne kelj föl, vedd a' gyermekeket és ő anyját 's fuss Egyiptomba. 2, 13. — nürep charne vichv nagnanel kvartme, majalenen tavane i chulenen a' vinni akarónak tőled az ünget, add neki felső ruhádat is. 5, 40. — ul peritalenen nak pojrechš toremen ne kísérsd a' te úr istenedet, 4, 7. — chulteptalenen nak sajn tatem matetat hagy a' te ajándékosat az oltáron. 5, 24. — chun jomas pal šamen nagen kujtitü, kvane manentam rastalenen ele ha jobb fél szemed téged botránkosztat, kiszakítván vesd el. 5, 29. — chun jomas pal katen kujtitü nagen, šagrepalenen ele i rastalenen ha jobb fél kezed botránkosztat, vágd el és vesd el stb. — A' multatü példáját lásd a' 66-ben.

A' parancsoló módnak *többszámű példái*: kalemten kérd, tudakozik, kalemtenal tudakozzátok; numselan gondoljátok; miglan adjátok, vajalenen vegyétek, majalenen adjátok stb. menan i lani kalemtenal püvme, i chun chontilenen tavame, suj latan amnane menjetek és szorgalmasan tudakozzátok a' fiút, 's ha megtaláljátok hirt mondjátok nekem. 2, 8. — Ez tanúságos példa; menan menjetek, latan mondjátok alanyi parancsolók; kalemtenal tudakozzátok tárgyi parancsoló, melly, mint a' magyarban is, nagyon meg egyez a' jelen idő *többszámű második tárgyi személyével*: chontilenen találjátok. — ton mos ul numselan cholt chotelme azért ne gondoljátok a' holnap napot (ne aggódjátok a' holnap nap miatt). 6, 34. — ul miglan jälpen mater ampetne ne adjátok a' szentet az ebeknek. — ele vajalenen tavanel talantme i majalenen lovtalant ošp charne vegyétek el tőle a' tálentomot 's adjátok a' tiztalentom bírójának. 25, 28.

Kettős számű példát nem igen lehet találni.

65. A' harmadik személyü egyes tárgynak jelelője tehát *l* az első és második alanyi személyek előtt, mint: vari-l-em vari-lenen, vari-l-ov vari-l-an; vares-l-em vares-l-en, vares-l-ov vares-l-an; varni-l-em; vara-l-en vare-l-an. Hogy miért van a' parancsoló mód egyes száműban varalenen, multatü 's *többszáműben vare-l-an*, nem tudom.

A' harmadik alanyi személyekkel azomban össze van főrva az egyes tárgynak ragja, úgy hogy bajos tudnunk, vajjon az egyes számban a' *tü* (varitá) egészen tárgyi rag-e, alany-személyi jelelő nélkül, mint magyarban a' *ja*, tud-ja? 's vajjon a' többes számban az *anel*-bul mi tartozik a' tárgyi raghoz, 's mi az alanyi személy jelelőjéhez? Azt vegyük észre, hogy ezen *anel* tárgyi rag és alanyi személy a' írvészónak *anel* birtokos ragjával azonos; tehát *vaganel* erejük és erejik, 's *vaganel* tudják azt ('s azokat).

b) Első és második személyben.

66. Az egyes számbeli tárgy, a' mely első és második személyü, tehát *anem* = *engem*(et), *nagen* = *téged*(et), ugyanazon ragok által jelöltetik meg, mint azt a' következő példák bizonyítják: *kujt* kísért, *kujtilen* *anem* kísértesz *engem*, *menen* *amnane*, *asraj*, *nag* *anem* *kujülen* *per ašne* menj tőlem, ördög, te *engem* kísértesz rossz dologra. 16, 23. — *aku* *tä* *jej* *tochoch* *ergemanä* *elpalt* *churum* *kes* *últan*, *išto* *anem* *at* *chañcilen* még ez éjjel, a' kakas szólása előtt háromszor esküszöl, hogy *engem* nem ismeresz. 26, 34. — *chon* *tulitä* *aku* *timil* *viš* *apüv* *am* *namem* *mos*, *ton* *char* *anem* *tulitä* a' ki elfogadja egyik ilyen kis gyermeket én nevemben, az *engem* fogad el. 18, 5. — *šariš* *latam* *nanane*, *ak* *char* *nananel* *migtä* *anem* bizony mondom nektek, egy közületek elád *engem*. 26, 21; — *ton* *anem* *migtä* az *ád* el *engem*. 26, 23. — *chun* *jomas* *pal* *šamen* *nagen* *kujtitä*; *chun* *jomas* *pal* *katen* *kujtitä* *nagen* *ha* *jobb* fél *sze-med* *téged* kísért; *ha* *jobb* fél *kezed* kísért *téged*. 5, 29. 30,

at *vajlan* *anem* *tigil* *montel* *ton* *moš*, *chun* *lavine* *nem* láttok *engem* *mostantul* *fogva* *addig*, *hogy* *mondjátok*. 23, 39. — *när* *teplilan* *anem*, *licemeret*? *miért* *botránkozattok* *engemet*, *képmutatók*? 22, 18.

chun *man* *nagen* *uslov* *techv* *úrpi* *i* *titeslov*, *amne* *ajuchv* *úrpi* *i* *ajteslov*? *chun* *aku* *ton* *chojtel* *nagen* *uslov* *el* *ma* *chari* *i* *tulileslov*, *amne* *úarne* *i* *mašteslov*? *mikor* *láttunk* *téged* *enni* *akarónak* *és* *étettünk* *meg*, *vagy* *inni* *akarónak* *és* *itattunk* *meg*? *mikor* *azonképen* *láttunk* *téged* *idegen* *földön* *levőnek* *és* *fogadtunk* *be*, *vagy* *meztelennek* *és* *ruháztattunk* *meg*? 25, 37. 38. — *nan* *anem* *titeslan*, *nan* *anem* *ajteslan*, *nan* *anem* *tuleslan* *tí* *engem* *étet-* *tetek*, *tí* *engem* *itattatok*, *tí* *engem* *béfogadtatok*. 25, 35. — *chonag* *eseplianel* *elemcholeset* *anem*, *elemcholes* *püvme*? *kinek* *tartanak*

az emberek engem, az ember fiját? 16, 13. — os nan chonag anem esepililan? de tí kinek tartotok engem? 16, 15.

šim fat! chun taji, anem multatá ta anä édes atya! ha lehet engem muljon e' pohár. 22, 39. — torem akvane nar neges, tonme elemcholes pali ul manitatá isten egybe a' mit kötött, azt ember fel ne szakítsa. 19, 6.

II. Töb b e s s z á m b e l i t á r g y.

a) Harmadik személyben.

67. Az egyes számbeli *első alanyi személy* a' többes tárgyi raggal ilyen alakot képez: úram akarok, úrilem akarom azt, *úriganem* akarom azokat. at ončat nar techv, os tetal taretachv am at úrganem nincs mit enniök, de étlen elereszteni én nem akarom őket. 15, 32. — mi, mig ád, migem adok, miglem adom azt, *miganem* adom azokat. titetme šocho miganem nagnane ezeket mind adom néked. 4, 9. — ket küld, *ketganem* küldöm, hajtom azokat. chun am Veelzevul val asrajtme ketganem, os nan püvan chon val ketat? os chun am torem lilel ketganem asrajtme ha én Belzebu' erejével hajtom ki az ördögöket, de a' tí fiaitok ki erejével hajtának (ördögöket)? de ha én isten lelkével hajtom ki az ördögöket. 12, 27, 28. — De *ketilem* (hajtom azt) is van *ketganem* helyett, p. o. am ketilem nan paltan úajtetme, amelen i nepeken charetme én küldöm hozzátok a' prófétákat, bölcs és tudós embereket. 13, 34.

Az egyes számbeli *második alanyi személy* alig fordul elő a' többes tárgyi raggal.

Az egyes számbeli *harmadik alanyi személy* a' többes tárgyi raggal igen gyakori, 's ilyen alakot képez: migan, ketgan, titgan, taretian, šunštian, chaňčtian, tuštian, urtgan stb. tá lül varp charetme teren ačelne migan a' rossz munkásokat gonosz halálba adja. 21, 41. — tav asrajtme ketgan asraj oter jolel az az ördögöket az ördög fejedelem hatalmával hajtja ki. 9, 34. — ault olep nan jegan titgan tanme a' mennyben lévő tí atyátok éteti őket. 6, 36. — nan jegan at taretian nan krekan a' tí atyátok nem bocsátja meg tí bűneiteket. 5, 15. — os vistá tavame asraj šak tunčen achne i šunštian tavane čar lachve olep ušet i tan sujanel és vivé őt az ördög igen magas hegyre 's mutatá neki a' világon lévő városokat és

azok dicsőségeit. 4, 8. — chon chanőtian tocho elemcholesetme a' ki tanítja így az embereket. 5, 19. — i tuštian ošetme jomas pal kat nupel, os kozletme almech palne 's állatja a' juhokat jobb kéz felé, de a' kosokat balra. 25, 33. i urtgan tanme moten motennel, tocho chumle urep pali urtgan ošetme kozletnel és elosztja (elválasztja) egyiket a' másiktól úgy mint az őrző elválasztja a' juhokat a' kosoktól. 25, 32.

68. A' többes számbeli *első alanyi személy* a' többes tárgyi raggal ilyen alakot ad: *vigenov* vigyük azokat. tit püvä, menov, alilov tavame i vigenov tavane patne charet ez fija, meujünk, öljük (meg) őt, 's vegyük (el) a' neki eső dolgokat (örökségét). 21, 38.

A' többes számbeli *második alanyi személy* a' többes tárgyi raggal ilyen alakot képez: *vagan látjátok*, *algan* ölitek, *vochgan* szögezitek, *pümtian* fogjátok azokat. *vagan* amne ati tä vartulet? látjátok-e vagy sem e' csinálmányokat? 24, 2. — am ketilem nan paltan újajtetme, i nan tanme jole *algan* i *pername* *vochgan*, os to charetme *vonchuchv* *pümtian* *nank* *sinagogant* én küldöm hozzátok a' prófétákat, 's tí azokat megölitek, és keresztre szegezitek, 's némellyeit ostorozni fogjátok *sinagogáitokban*. 13, 24.

A' többes számbeli *harmadik alanyi személy* a' többes tárgyi raggal így alakul: *achtganel* gyűjtik azokat, *rastganel* vetik, *ošganel* bírják, *punganel* teszik, *varganel* teszik, *kvaltianel* kikeltik azokat. *keti* (ketirä helyett) elemcholes püv tak *angelan* i *achtganel* *tav* *naerlachnel* *šocho* *luł* *numtet* i *chajer* *varem* *charetme*, i *rastganel* *tanme* *tauten* *kürne* *küldi* az emberfija az angyalait s (azok) gyűjtik ő országának minden rossz elméjü és hamisan cselekvő embereit, 's vetik őket tüzes kemenczébe. 13, 41. — nan *chančilan*, *išto* *elemcholes* *oteret* *urat* *atemetme*, i *jäni* *charet* *ošganel* *tanme* *tí* *tudjátok*, hogy az ember-fejedelmek tartanak embereket, 's a' nagyok bírják azokat. 20, 25. — os *tank* *šochen* *ašanel* *varganel* *tont*, *ištobi* *šunštachv* *tankvame* *mot* *charetne*; *pali* *punganel* *tank* *šumechanel*, i *kvaltianel* *tank* *mašne* *char* *kepletme* de *ők* *minden* *dolgaikat* *teszik* azért, hogy mutassák magokat másoknak; *szélyel* *teszik* *filakteriumaikat*, 's *kikeltik* *ruhájok* *széleit*. 23, 5.

A' kettős számbeli alanyi személyek nem igen fordulnak elő a' többes tárgyi raggal.

Tehát:

1. varganem (varianem) tesztem őket
2. — — — — —
3. vargan, varian teszi őket
1. varganov (varenov?) tesszük őket
2. vargan, varian teszitek őket
3. varganel, varianel teszik őket.

Mult idő.

69. Az egyes számbeli *első alanyi személy* a' többes tárgyi raggal lesz *varsanem*, mellyet 8, 23-ban találunk: tončuvt choltilem nanane: am ati chun chašsauem nanen akkor mondom nektek; én soha sem ismertelek titeket.

Az egyes számbeli *második alanyi személy* a' többes tárgyi raggal nem igen fordul elő.

Az egyes számbeli *harmadik alanyi személy* a' többes tárgyi raggal ilyen alakot képez: ponšl végez, ponšlesan végzette azokat; mult mulat, megkerül, multesan megkerülte azokat; ketsan küldte a. visan elvette, permelesan szenvedte, türte azokat stb. chun Isus ponšlesan tá lanchet, choloch pakseset tav chaňčtane ašetne midőn Jézus elvégezte a' beszédeket, a' nép elcsudálkozóék tanításán. 7, 28. — Isus multesan šocho ušetme i pojletme Jézus megkerülte mind a' városokat és falukat. 9, 45. ketsan urelap charetme tak kanetane elküldte az aratókat az ő földjére. 9, 38. — tav sirsan asrajtme aku lachel, i šocho chojtep charetme jálteptesan ő kihajtá az ördögöket egy szóval, 's a' betegeket mind meggyógyítá. 8, 16. — tav visan man agmenov i permelesan tanme ő elvette betegségeinket 's hordozta azokat. 8, 17.

70. A' többes számbeli *első alanyi személy* a' többes tárgyi raggal lesz: *pošilesenov* mi kikergettük őket. nag namentel eren man najtechlesov i nag namentel eren asrajtme ele pošilesenov? i nag namentel eren šav amel varsov? te nevedben nemde mi jövendöltünk, 's te nevedben nemde az ördögöket kihajtottuk, 's te nevedben nemde sok csudát tettünk? 7, 22.

A' többes számbeli *második alanyi személy* a' többes tárgyi raggal így volna: varsanen, mert varsenov tettük őket, varsenan tettétek őket; de nem találom példáját. Külömben az egyes tárgyualak is áll a' többes tárgy helyett, p. o. chotcharme nan aleslan

(alesenan helyett) torem kval i jur pasen kitchalt a' kiket ti megöltetek az isten háza és az oltár között. 13, 25.

A' többes számbeli *harmadik alanyi személy* a' többes tárgyi raggal így alakul: *tatsanel* hozták azokat, *achtsanel* gyűjtötték azokat, *rastsanel* vetették azokat; *punsanel* tették azokat; ez az alak tehát azonos az egyes tárgyú alakkal. *chotcharme* mane *tatsanel*, i *jomas chulet* *achtsanel* teremne, os *lulet* *rastsanel* kvane a' mellyeket a' földre húztak, 's a' jó halakat gyűjtötték edényekbe, de a' rosszakat kivetették. 13, 48. — *šoohen* sir *agmen mošen* *charetme*, i *punsanel* *tanme* *Isus lajli* *pochne*, i *tav pušmelesan* *tanme* mindenféle beteg, nyavalyás embereket, 's tevék azokat Jézus lábához 's ő meggyógyítá azokat. 15, 30.

b) Első és második személyben.

71. A' következő példák azt bizonyítják, hogy ugyanazon alakok, a' mellyek a' harmadik személyü többes tárgyakat jelölik, az első és második személyü többes tárgyakra nézve is állanak. Am *pernel punganem nanen vitel én megkeresztellek benneteket vízzel.* 3, 11. — *añ am ketganem nanen jorment ötset čačet chalne ím én küldelek titeket mint juhokat farkasok közzé.* 19, 16. — *jejan am paltem, i am sajmelianem nanen jőjjetek én hozzám, 's én megnyugosztallak benneteket.* 11, 28. — *ul rastan nank tinen sakan pureset elpalne, ištobi tan pari jonchem nanen ul manitanel ne vessétek a' magatok becses gyöngyeit a' disznók elé, hogy megfordulván titeket meg ne szagassanak.* 7, 6. — *šariš latam nanane, at chašganem nanen bizony mondom nektek, nem ismerlek titeket.* 25, 12. — *tončuvt chotilem nanane: am ati chun chašsanem nanen akkor mondom nektek: én soha sem ismertetelek titeket. — ištobi tan nanen usanel hogy ők titeket láttak.* 6, 1.

Az első személyü többes tárgy nem fordul elő az illető tárgyú igével, mert a' hol legjobb alkalma volna, a' fordító nem fejezi ki tárgyi raggal az igét: *ul tulen manov krechne*, os *uren manov asrajnel ne vígy minket bűnbe*, de *őrizz minket az ördögtől.* 6, 13. — Más helyütt tárgyi ragos igét teszen ugyan a' fordító, de olyat, melly egyes tárgyra vonatkozik, mint: *asrajt chošgeset tavane tocho latem chun: ketilan manov kvane, tončuvt laven manane tuchv pures anane az ördögök könyörgének neki így szólván: ha*

kiküldesz minket, tehát parancsolj nekünk bémenni a' disznónyájba. 8, 31. Itt a' *ketilan* ketilen helyett látszik lenni. — *akilimalen manov*, tá cholov szánj meg minket, itt halunk. 8, 25.

III. Kettős számbeli tárgy.

72. Lássuk előbb példákat, 's azután ki fog tetszeni a' tanúság. *Sariš vati jomentanat ujl chotsa* kit jegepüvinčagme a' tenger partjára mentében talála két atyafiát. 4, 18; — *chontes* mot kit jegepüvinčagme, i *vovelesa* tinme talála más két atyafiát, és meghívá őket. 4, 21; — *tav pušsa* tak pitmä ő megnyitá maga (két) ajakát. 5, 2. — *jole tunčpam* Isus *vovelesan* tinme i *laves*: *narne nin amnanel núrine*? megállván Jézus hívá őket (kettőt) és monda: *tí tölem mit akartok?* 20, 32. — *tin toul kümen pümtsi ojguchv latem*: *akilimlan* minmen ök (ketten) annál inkább kezdének kiáltani mondván: *szánj meg minket.* 20, 31. — *os Isus akilimat jejm sartitesa* tin šamenan 's Jézus megszásában jövéen megilleté kettejük két szemét. 20, 84. — *kit šampaltal tav jejtápalt čišgeset i latset*: *akilimlen* minmen két vak kiabála utána és monda: *szánj meg minket.* 9, 27. — *lati tinane*: *jejan am jejmpalt*, *am vargam ninen alislachv clemcholeset* monda kettejüknek: *jőjjetek utánam, én teszlek titeket fogni embereket.* 4, 19.

Az első példában *chotsa*, a' másodikban *vovelesa*, a' harmadikban *pušsa* az ötödikben *sartitesa* mult időbeli alakok a' kettős számbeli tárgyi raggal. A' negyedik példában *vovelesan* többes számbeli tárgyi raggal *van*. De a' második példában *chontes*, a' negyedikben *akilimlan*, 's a' hetedikben *vargam* tárgyi rag nélküli alakok. Az *akilimlan* és *akilimlen* külömbsege onnan lehet, hogy az első talán nyomtatási hiba; mert habár a' jelenidőben *varem* és *varam*-féle alakok előfordúlnak is, de a' parancsoló módnak ragja mindenkor *en*.

73. Az *igeragozást* ekképen állathatjuk össze:

N é v i m ó d o k.

1) <i>chv</i>	<i>uchv</i>	<i>achv</i>
<i>u-chv</i>	<i>aj-uchv</i>	<i>ajel-achv</i>
<i>jěj-chv</i>	<i>al-uchv</i>	<i>alpt-achv</i>

te-chv	alm-uchv	alisl-achv
tu-chv	onč-uchv	ampl-achv
vi-chv	unt-uchv	kvalkt-achv
mi-chv	ur-uchv	chajerl-achv stb.
2) <i>p</i>	<i>ep</i>	<i>ap</i>
te-p	al-p	agmelt-ap
vi-p	alm-ep	alpt-ap
mi-p	ol-ep	erg-ap stb.
3) <i>ne</i>	<i>(e)ne</i>	<i>ane</i>
jej-ne	agt-ne	akiliml-ane
te-ne	al-ne	agmelt-ane
vi-ne	at-ne	erept-ane
mi-ne	ol-ne	urel-ane stb.
4) <i>m</i>	<i>em</i>	<i>am</i>
u-m	acht-em	agmelt-am
jej-m	ol-em	olmi-am
te-m	onč-em	utel-am
tu-m	unl-em	kačel-am
vi-m	kval-em	kvalekt-am
mi-m	chol-em	cholil-am stb.

A) Alanyi igeragozás.

74. I. Benható és kiható.

Jelenidő.

Egyes szám:

jejv-em	v. jejg-em	teg-em	mig-em	vig-em	tuv-em
jejv-en	jejg-en	teg-en	mig-en	vig-en	tuv-en
jejv	jejg	teg	mig	vig	tuv

Többes szám:

jejv-ov	teev (teve)	mig-ov	vig-ov	tuv-ov
jej-ne	te-ne	mig-ne	vig-ne	tuv-ne
jejv-et	te-t	mig-et	vig-et	tuv-et

Egyes szám:

var-em	v. var-am	v. varg-am	men-em	v. men-am	ošg-em	v. ončam
var-en	var-an	varg-an	men-en	men-an	ošg-en	ončar
vari	vari	vari	meni	meni	ošgi?	onči.

Többes szám :

jejmt-ov	var-ov	kvalov	pičel-ov
jejmt-ine	var-ine	kval-ine (kvalne)	pičel-ine
jejmt-at és jejm-tet	var-at	kvalg-et	pičel-at

Kettős szám :

agt-imen ketten	hiszünk	lat-imen ketten	szólunk
agt-ine	„ hisztek	lat-ine	„ szóltak
agt-a	„ hisznek	lat-a	„ szólnak.

Mult idő.

Egyes szám :

u-s-em	te-s-em	lat-s-em	var-s-em
u-s-en	te-s-en	lat-s-en	var-s-en
u-s	te-s	lat-es	var-es

Többes szám :

u-s-ov	te-s-ov	lat-s-ov	var-s-ov
u-s an	te-s-an	lat-s-an	var-s-an
u-s-et	te-set	lat-s-et	var-set

Kettős szám :

ol-s-i kettő volt   mene-s-i kettő ment   pümt-s-i kettő kezdett

Föltételező mód.

Egyes szám :

—
—

ol-ni volna

Többes szám :

ol-n-ov volnánk
ol-n-an volnátok
ol-n-at volnának

Parancsoló mód.

Egyes szám :

ol-en légy	maj-en adj	vaj-en vigy	taj-en egyél
ol-e legyen	maj-e	vaj-e	taj-e

Többes szám :

ol-an legyetek	maj-an	vaj-an	taj-an
ol-et legyenek	maj-et	vaj-et	taj-et

Kettős szám ?

II. Szenvedő.

75. A' szenvedőseget kifejező képzők, mint a' 31-ben láttuk, következők: *ov* vagy *v*; *k*, *kv* vagy *ku* (*ch*, *chv*); *nk*, *nchv*; végre *kt* vagy *cht*. Előforduló alakok tehát a'

Jelenidőben:

Egyes szám:

rastovem vagy rastvem	—
rastoven	rastven
rastove	rastve

varkti

Többes szám:

rastovov	rastvov	—
rastovan	rastvan	—
rastovet	rastvet	varktát

A' *mi-chv* adni igének szenvedő alakjai:

majvem	és miktem	és miglalenkvem
majven	mikten	miglalenkven
majve	mikte	miglalenkve
majvov	miktov	miglalenkvov
majvan	miktan	miglalenkvan
majvet	miktet	miglalenkvet

Ezen alakok nem minden személye van meg ugyan az evangéliumban, de a meglevőkbul úgy lehetne az egész sort kiegészíteni. A' *mikti* adatik, *vikti* vétetik, úgy látszik, kedvelt alakok; *nirktet* szaggattassanak, *varktát* tétetnek. — A' *majv* alak szerint a' *tajv* evődik, *vajv* vevődik is lehetséges. — A' *mig* mutatja, hogy a' *mi-chv* adni, *te-chv* enni és *vi-chv* venni igék a' szenvedőben a' tőnek magánhangzóját a-vá változtatják, tehát: *majv* adatik, *tajv* evődik, *vajv* vétetik. A' *miglalenkv*-nek tője *miglal* = addogat. A' *michv* igének még egy negyedik alakja is megvan, a' mellyből *minkun* adatol találtatik az 5, 25-ben. E' szerint lehetne: *minkum*, *minkun*, *minku*, vagy *minkve* is stb.

Mult idő.

Egyes szám:

var-v-es-em csinálódtam	maj-v-es-em adattam
var-v-es-en stb.	maj-v-es-en stb.
var-v-es	maj-v-es

Többes szám :

var-v-es-ov	adattunk	maj-v-es-ov	adattunk
var-v-es-an	stb.	maj-v-es-an	stb.
var-v-es-et		maj-v-es-et	

Kettős szám :

erkel-ov-es-i ketten eltiltattak.

Föltételező mód.

Ennek az egyes számnak 3-dik személye van meg: *per-n-ov-e* eladatnék, *urt-no-v-e* osztatnék, a' melly szerint a' többi személyeket is képezni lehet.

76. Vannak két szóbul összetett igealakok is, mint már a' 49-ban megemlítettük ; de azokrul bővebben a' mondatban (102.) lesz szó.

B) Tárgyi igeragozás.

77. I. Egyes számbeli tárgy.

a) a' harmadik személyben.

Jelenidő.

Egyes szám :

vari-l-em	teszem őt	vig-l-em	veszem őt
vari-l-en	teszed őt	vig-l-en	veszed őt
vari-tä	teszi őt	vig-tä	veszi őt

Többes szám :

vari-l-ov	tesszük őt	vig-l-ov	vesszük őt
vari-l-an	teszitek őt	vig-l-an	veszitek őt

} var-anel
 } vari-anel teszük őt
 } var-ganel

vig-anel veszük őt

Kettős szám ?

?

Mult idő.

Egyes szám.

vares-l-em,	varis-l-em	vis-l-em
vares-l-en	stb.	vis-l-en
vares-tä		vis-tä

Többs szám:

vares-l-ov	vis-l-ov
vares-l-an	vis-l-an
vars-anel	vis-anel

Kettős szám:

vares-ten ketten tették azt

Föltételező mód.

Egyes szám:

var-ni-l-em tenném azt	vi-ni-l-em venném azs
var-ni-l-en tennéd azt	vi-ni-l-en vennéd azt
var-ni-tä tenné azt	vi-ni-tä venné azt

Többs szám:

(var-ni-l-ov tennők azt	vi-ni-l-ov vennők azt
var-ni-l-an stb.	vi-ni-l-an stb.
var-n-anel	vi-n-anel)

Parancsoló mód.

Egyes szám:

vara-l-en tedd azt	vaja-l-en vedd azt
vara-tä tegye azt	vaja-tä vegye azt

Többs szám:

vare-l-an tegyétek azt	vaje-l-an vegyétek azt
— ?	— ?

b) Az első és második személyben.

Ugyan azon alakok állanak, a' mellyek a' harmadik személyben.

78. II. Többs számbeli tárgy.

a) A' harmadik személyben.

Jelenidő.

Egyes szám:

varg-an-em teszem azokat	—
(varg-an-en teszed „)?	—
varg-an teszi „	tušti-an állatja azokat

Többes szám :

varg-en-ov	tesszük azokat	vig-en-ov	vesszük azokat
varg-an	teszitek „	vig-an	veszitek „
varg-anel	teszik „	vig-anel	veszik „

Multi idő.

Egyes szám :

vars-an-em	tettem azokat	vis-an-em	vettem azokat
(vares-an)?		(vis-an)?	
vares-an	tette azokat	vis-an	vette azokat

Többes szám :

vares-en-ov	tettük azokat	vis-en-ov	vettük azokat
—		—	
vars-anel	tették azokat	vis-anel	vették azokat

b) Az első és második személyben.

Ugyan azon alakok állanak, a' mellyek a' harmadik személyü tárgygyal.

79. III. Kettős számbeli tárgy.

Multi idő.

chot-sa találta kettőt; puš-sa nyita kettőt, vovele-sa hiva kettőt.

A' névviszonyítók az igék mellett.

80. Mint a' magyarban, úgy a' vogulban is a' névviszonyítók az igék mellé is járulnak, 's viszonyítják jelentéseiket: azomban a' vogulban a' viszonyítók még ragosan járulnak az igékhez, mint a' régi magyar nyelvben, p. o. kvane menes régiesen: kive ment, most: kiment; menen ele menj el; jole tunčpam megállok, régiesen: mege állott; pali urtem felosztok, elosztok, mintegy felé osztok; pali latem nyilvánítok; keurne menes bément, tulajdonképen belé ment. A' keurne azonos a' belé-vel. — A' vogul nyelv tehát arra nézve nagyon becses tanúságot nyújt, hogy a' névszókból mint lesznek névviszonyítók 's ezekből továbbá igéviszonyítók.

MÁSODIK RÉSZ.

H a n g - t a n .

81. A' kondai evangelium nyelvében előforduló hangjellelők vagy betűk: a o u, ä e, ü i; au ou eu, aj oj uj ej; k ch g j, l' n ú, s é š č, z ž, r, t f, p v m.

82. Az egyszerű magánhangzók (a o u, — ä e, ü i) hang-egyezése, melly a' magyar és finn nyelvben három (a o u, — ä ö ü, — meg é i) sorra osztja azokat, alig vehető észre, mert például a' *maš-ov* öltözünk és *viso-v* vittünk egyaránt állanak, 's a' névszó többesi *t* ragja, mikor magánhangzóval jár, mindenkor *et*, akár-milyen hangzóju is a' névnek töje, valamint az igeszó többesi *t* ragja hasonlóképen, mikor magánhangzóval jár, többnyire *at*, akár-milyen hangzóju is az igének töje. Tehát: amp-et ebek, ajp-et ivók, chum-et férfiak, emberek, ing-et tuskék, jäng-et nagyok; var-at tesznek, pičel-at böjtölnek. A' jejv-et jönnek, mig-et adnak, vig-et visznek, jejmt-et lesznek, meng-et mennek nem tanúskodnak az állítás ellen, mert van kval-get kelnek, tuv-et béménnek, van ošgem és ončam bírok, van men-am megyek és men-en megy is. A' képzők hasonlóképen azt mutatják, hogy a' nyelv a' magánhangzók egyezését nem ismeri, mert p. o. ugyanazon egy tőtül valóok urlech gyümöles és urelap arató. Tehát a' hangegyezésnek példái nem sokat bizonyítanak a' 6, 31; 13, 29; és 14, 2-ben, a' hol ezeket olvassuk: ul tuštan tocho latem: nar man *teve*, nar man *ajov*, nar man *mašov* ne aggódjatok úgy mondván: mit mi eszünk, mit mi iszunk, vagy mit öltünk. Itt a' *teve* (teev) te-ov vagy teg-ov helyett van. Továbbá: ištobi takenaket nirem ul nirktet tan jortelan i putit hogy a' konkolyokat nyövéen ne nyö vessenek ki azokkal a' búzák is; — ton mos amelet varktat tavanel azért csudák tétetnek általa.

83. Tekintve az egyes magánhangzókat, az 1) *a* hang vagy olyan, melly az éjszaki nyelvben is megvan, mint amp eb; vagy olyan, melly az éjszaki nyelvbéli *ä* nek felel meg, mint am én, nag te-, tav ö az éjszaki nyelvben äm, näng, täu. Illyenek még nam näm név, ali äli öl, at ät öt stb. lásd a' 8-dik lapon. Nevezetes az,

hogy az *e* vagy *ä* utóhang, ha nem többeli hang egyszersmint, a' *ne, nel, me* és a' helyjelelő *t* rag előtt a-vá változik, mint morče kevés, morčane kevésre, morčanel kevésbül, morčame a' keveset; chočä hoszu, messze chočat messze. Csak *ane* nyáj tesz külömbéget, mert *anene* nyájba. De *ne* nő, *nenel* nőtül; *netä* a' neje, *netame* a' nejét.

2) *o* hangrul is áll, hogy vagy olyan, melly az éjszaki vogulban is megvan, mint *oli van, oš juh*; vagy olyan, melly az éjszaki nyelvbéli a-nak felel meg, mint *onči, vagy ošgi bir, az éjszakiban aňši, ontel-lov kilencz, az éjszakiban antel-lau*. Illyenek még *torem isten tarem, oter fejedelem ater, os és as stb.* Minthogy az éjszaki nyelvnek a-ja a' déliben sok esetben *o*-vá lesz, azért az éjszaki au itt rendesen *ov*, mint *lau tiz itt lov, aulä kezdet itt ovle, autä csúcs, hegy itt ovte stb.*

3) *u* állandóbb hang az éjszaki és déli nyelvben, a' meny nyiben arra nézve a' szók nem változnak, mint: *uj vad (éjszaki és déli), ul ne, ulem álom, unl ül; unt ül, üttet, ur őriz stb.* De a' déli *u* az éjszaki *uo* helyett is van, mint *uš város, az éjszakiban uos.*

4) *ä* és *e* hangokat együtt kell tekinteni. Az evangéliumi nyelv a' Londoni kiadás szerint az *ä*-t csak néhány szók töjében mutatja, mint *ät hajszał, jält gyógyit, jälpen szent, jälpel új, jáni nagy, jáp bátya, pülen szabad, päte vég, — a' mellyeket én is az eddigi vogul közleményekben ä-vel irtam: a' harmadik személybeli biriokragot, a' mutató névmást (tä) és az utóhangokat általában soha sem fejezi ki ä-vel, hanem e-vel. Én a' szók töjét illetlenül hagyván úgy írom itt, mint az evangéliumban találom, kivéve a' mutató névmást, mellyet nemcsak magában (tä ez, az), hanem rag képében (vari-tä teszi azt, kum-tä férje) ä-vel mertem írni. Erre bátorított nemcsak a' déli vogul *tav ö*, melly nyilván szorosan egybe függ a' mutató *tä*-vel, mellyet az éjszaki nyelvben is úgy találok Regulynál, hanem az a' körülmény is, hogy a' *tä* min *t* rag a' *ne nel me* és a' helyjelelő *t* előtt a-vá változtatja az *e*-t, mint az *a* hang alatt megvan érintve, 's az olvasó számtalan esetben tapasztalta. Azért mertem az *anä* csésze szót is ä-vel írni, hogy külömbözzék az *ane* nyáj szótul, mellynek *e*-je nem változik a-vá. Az *anä*-n kívül csak néhány szónak *e* utóhangját írtam *ä*-nek: ámbár ez oknál fogva az említett ragok előtt a-vá változó utóhangu *e*-t mind ä-vel kellett volna írnom.*

A' többeli *e*-t változatlanul hagytam meg, habár a' szó az éjszaki nyelvben *ä*-vel van is írva, mint jeg atya, az éjszakiban jäg.

A' nem többeli *e* néha kivettetik, mint agem betegség, többesben agmet stb. lásd a' 21. 1'

5) *ü* hangot, melyet az éjszaki nyelv nem ismer (valamint az *ö* hangot egyike sem ismeri) néhány szóban mutatja az evangéliumi nyelv, mint kür kályha, püv fiu, pümt fog, a' mellyek az éjszaki nyelvben így vannak; kur, pi, pumt. Továbbá: küchči rossz, күnem akarva, күмен inkább.

6) *i* hangrul meg kell jegyezni, hogy néhány esetben *e*-bül lett, mint *tít* étet, a' *te* (*teg*) = *e'* eszik tőből. Más esetben nyilván *g* olvadásából áll elő, melly *g* azután ragozáskor ismét előkerül, p. o. ini túske, többesben ing-et; jáni nagy, jäng-et, jäng-ag, stb. jäng-iš; ari sok, arg-et; tari ellen targ-e ellenében. A' 74. lapon a' vogul (*chv*) *njve* névimódnak egyezését a' magyar *ni*-vel (*men*(*u*)ngve = *menni*) érintettem meg: a' jäng, ing, arg, targ példái, a' mellyek a' *g*-nek *i*-vé változását mutatják, így: jáni, ini, ari tari, támogatják azt az egyezést.

84. Az iker magánhangzók a' déli vogul nyelvben au ou eu, aj oj ej. Az *i*-s ikerhangzókat az evangéliumi kiadás ai, oi, ui, ei-nek írja: én a' magyar szokás szerint aj oj uj ej-nek írtam. Igaz, hogy az *u*-s ikerhangzókat nem írhatjuk ki másképen, mi a' magyar nyelvben bajt sem okoz, abban nem lévén meg azok (a' tájnyelvben megvannak azok is): de a' többiekre nézve mégis a' magyar szokást követtem. Az evangéliumi kiadás így ír: jeiv, jeis (jó, jött) és jejan jöjjetek. Ebből világos, hogy az igének töje je egy szótag, nam je-i: holott a' jeiv, jeis-t így írva je-iv, je-is-nek is lehetne olvasni. Én tehát mindenütt jeiv, jeis-t írtam. Az evangéliumi kiadás ai- oi- ui- ei-t írván, mintegy az olvasó belátására bízza, hogy p. o. a' kui fekszik, tai szabad, vaine láttok szokat így ejtse: ku-i, ta'i, va-i-ne, vagy így: kuj, taj, vajne. Az én írásom szerint kénytelen az olvasó emígy kiejteni azokat, 's lehet, hogy meg én írom hibásan. Az éjszaki nyelv világosan kuj-i-t ír: de a' déli nyelvben tuv-ne bémentek, vig-ne vesztek, van, nem tuvine vigine, tehát a' vajne, tajne láttok, tehettek sem lesz rossz, va-i-ne, ta-i-ne helyett; továbbá a' déli nyelvben van tuv bémegyen, teg eszik, mig ad stb. tehát a' kuj, taj-féle kiejtés sem lesz nagyon

hibás. Mégis, minthogy kujes, tajes van, 's nem kujs, tajs (mint van jejs, mis, tus, vis, us), legbiztosabb volna kuji, taji-t írni.

Az u-s ikerhangzók gyakoribbak az éjszaki nyelvben, mint a' déliben, a' mellyben amannak *au*-ja legtöbb esetben vagy *ov*, vagy *ag*, mint *aulä* kezdet *ovle*, *aum* betegség *agem*, lásd több példáját a' 7. lapon. — Az evangeliomi nyelv az *au*-t következőkben tartja meg: *aul* mennyország, *paul* falu, *naur* fiatal, *csikó*, *taul* elég. Ámde a' *paul* (12, 47; 21, 2.) mellett *poj* is van (9, 35; 14, 15.)

Az *ou* még ritkább, mint *nuol* hús, de *novl* is, *čour* lilium, ha ez igazán *vogul* szó.

Az *eu* az éjszaki nyelvben is ritka, mint *keur* bél (kähler, a' déliben *kacher*, *kaher*), *keurn* ben, *keurne* belé, *keurnel* belől.

[*ou* ikerhangzó csak az éjszakiban fordul elő, mint *uos* város, az evangéliumban *uš*; *nuop* nőszés, az evangéliumban *nu*.]

Az *aj* *oj* *uj* *ej* ikerhangzókrul nincs egyéb észrevétel annál, hogy az evangéliumi kiadás mássalhangzók előtt így írja: *ai oi ui ei*, mint: *aip* ivó, de magánhangzók előtt így: *aj*, *oj* stb, mint: *ajuchv* inni; tehát *jeis* jött és *jejan* jöjjetek, — én ellenben mindenkor *aj* *oj* *uj* *ej*-nek írom.

85. A' mássalhangzókat, a' toroktul indulva, így lehet osztályozni:

torokhangok: k ch g
 ínnyhangok: j l' n; l n
 nyelvhangok: č š ž s z; r
 foghangok: t t
 ajakhangok: p v m.

De a' betűk alakjait tekintve a' magánhangzókat így rakjuk egymásután: k ch g j l' n č s š z ž r t t' p v m. A' z és ž csak néhány orosz szóban fordul elő, ezek tehát nem jelölnek *vogul* hangokat. Ezekről általában következőket jegyezzük meg:

86. 1) A' *k* mint előhang, inkább az éjszaki nyelvben uralkodik, helyette a' déliben gyakran *ch* lévén, mint: *kul* piscis *chul*, *kal* köz *chal*, *korom* három *churum* stb. lásd a' 9. lapot. A' déli *vogul*, legalább az evangéliumi nyelv, e' hangra nézve, úgy szólván, a' magyar nyelv álláspontján van, mint *korom* *churum* és *churm* régi magyar *charm* (harm-adik). Egyébiránt a' *k* és *ch* vál-

takoznak is az előhangban, mert az evangeliumban van kum és chum férfi, kan és chan hely, tér; ke és che ha.

Az utóhangban *ch* szeret lenni, a' melly azután rendesen, magánhangzós képző vagy rag előtt *k*-vá, néha *g*-vé is változik, mint: čach só, čak-en sós; krech bün, krek-et bünök, krek-en bünös; lich száлка, lig-en szálkás. De az utóhangban is találattik: lonch és lonk út, mert van lonch-el (2, 12.) és lonk-el (8, 28.). Egyébiránt ritkább az utókangu *k*, mint: lančik zsák (ha igazán vogul szó), sak gyöngy, čak csecs.

kv gyakran találattik az előhangban, de az utóhangban is, mint: kval ház, kval kél, kvan ki, kvart ing; jekv (jechv) szökdös, tánczol, jekv-es tánczolt. 'S minthogy *kv*, *chv* a' szenvedőség képzője is (lásd a' 41.), az nagyon gyakori mind a' bel- mind az utóhangban.

kt, *cht* is a' szenvedőség képzője lévén (lásd a' 42.) ezen hangcsoport is a' legszokottabbak közzé tartozik.

2) *g* vogul szónak előhangjában nem fordul elő, tehát csak bel- és utóhangban szerepel, mint agem betegség, agti hiszen, maginti nevet, šagri vág, sager tehén, negli (nejli) látszik; mag méz. Ezen *g* hang az éjszaki nyelvben u-nak vagy j-nek felel meg, mert ott aum betegség, aüti hiszen, mauinti nevet, šajri vág, saur tehén, nejli látszik; mau méz.

Ezen okbul, t. i. mert j-bül vagy magánhangzóbul keményedett meg, tűnik elő olly gyakran az igeszókban a' *g*, mint: teg eszik, vig veszen, viszen, mig ád, varganel csinálják azt, punganem teszem azokat, ošgem birok, 's az, legalább a' vig, mig igék származékaiban is megmarad, mint: miglem adom azt, viglen veszed azt, miglalenkve adogattatik.

Előtűnik névszóknban is, minek példáját az *i* végüeknél már 83. 6). felhoztuk; jáni jänget, tari targe stb. Nevezetes példái még a' ma föld, hely és va erő szóknak ragosai, mint: magi helylyé (21, 13.), maganel földjök, országuk (2, 12.); vag-en erős. A' vogul *ma* szónak eredeti töje tehát mag; a' finn *maa*-nak hosszú (kettős) *a*-ja is egy elveszett hangrul tanúskodik. A' vogul *va*, éjszakiban *vau*, finnben *voi*-da tehetni.

3) A' *j* írásmódunk szerint két magánhangzó közt mássalhangzó, mint a-j-uchv inni, je-j-an jöjjetek; a o u e után pedig az *i*-s ikerhangzókat jelöli.

4) Az *l* és *n* mindenütt előfordúlhat, elő- bel- és utóhangban, mint lajl láb, nan tí stb. A' kettős *l*-et, úgy látszik, kerüli a' kiejtés ott is, a' hol szükséges volna. Ennek tulajdonítom azt a' tüne-
ményt, hogy az evangéliumi nyelvben onto-lov, onto-lovt kilencz, kilenczed áll, holott ontol-lov, ontol-lovt kellene, mint van is ontol-
šat kilenczven. Regulynál is úgy van rendesen. Én azonban a' szókat tekintvén ontol-lov-ot írtam.

Az *n* mint belhang érdemel figyelmet, a' mennyiben hol ki van téve hol nincs, mint: ut és unt ül, ültet, oš és onč bir, kiš és kinš keres, chaš és chanš tud, chot és chont talál, lach és lanch beszéd, lus és lunč sírás, noch és nonch fel, šuš és šunš néz stb. Ezen példákbul azt lehetne kihozni, hogy azokban az *n* nem gyöki elem, hanem más okbul került beléjük; ugyan az tetszik ki, ha a' vogul szókat a' megfelelő magyar szókkal vetjük össze, mert a' chang-nak a' magyar hág, a' vogul magint, mauint-nak a' magyar mevet = nevet, a' vogul chont, chant (kant)-nak a' magyar had felel meg. Ezen nem többeli *n* az ajakhangok előtt *m*-mé változik, innen amp = eb, chump = hab stb.

Az *l'* és *n'* előhangban és belhangban fordulnak elő; az *l'* utóhangban is, mint kul' ördög, lu' rossz. — Az *n'* mint utóhang talán csak a' náń-ban találtatik meg.

5) Az evangéliumi kiadás a' č-t így írja: tš, minélfogva a' c ts volna. A' c hang nem fordul elő, de a' č előfordúul mind előhangban, mind utóhangban p. o. čak csec, čach só, čač kedves, kač öcs, ič nén stb. Ha már ezeket tš-vel írják, az előforduló ts-et c-nek kellene olvasni, például a' 21, 8. rastset vetettek (nem ras-cet) vagy a' 26, 4-ben: oj varleset vichv Isusme matsir amelel i aluchv tanakodának, megfogni Jézust valami moddal és megölni. Matsir annyi volna mint macir, 's így is írja Castrén a' megfelelő osztják mecir szót. Ámde az nem helyes, mert macir, mecir két szóból áll: mat-sir, met-sir = mi-szer, miféle. A' č hang a' szó elején bizonyosan egyszerű hang, 's ha a' belhangban és utóhangban a' szófejtegetés t š külön hangelemeket nem mutat, ott sem lehet más jegyet, mint č-t alkalmazni. Egyébiránt még egy oka van, a' miért ne írjuk tš-nek, az, hogy neki az éjszaki nyelvben š felel meg, mint: anšuh = ančuh öreg, anši onči bir, káš kač öcs, šach čach só, šeš čač kedves és farkas.

A' déli š-nek gyakran s felel meg az éjszaki nyelvben,

mint: sem šam szem, sim šim szív, uos uš város, sat šat száz stb. šunzi šunši néz, tas taš kész, tas toš száraz stb. Ezen példákból az is kitetszik, hogy e' š mind elő- mind utóhangban szerepel; lásd még šaňš térd, šaš, šoš omlík stb.

Ugyanezt mondhatni a' déli s-rül is, mint: saj ajándék, sak gyöngy, sag szó, sager téhén, sat hét, sat imád kíván; sis szúr, choles halandó, jomas jó stb.

Ellenben az s csak néhány előhangban tűnik elő, mint šar igaz és származékaiban, meg šart ken.

Az r csak úgy szerepel az előhangban, mint a' bel- és utóhangban is, p. o. rast vet, rat ver, räch eső, ret csalás, rig hőség stb. er ér és kell, oter úr, ur vár és őrz, char valaki, jor hely, čor bú stb. kvart ing, šart ken stb.

Egyébiránt az előhangu r az ugor-finn nyelvek sajtásága a' török nyelvek irányában, a' mellyekben nincsen r előhangu szó.

6) A' t mind előhangban mint utóhangban nagyon gyakran fordul elő. Előhangu példákat a' szótár felesen ad; utóhangu példákul legyenek csak a' számnevek: at öt, chot hat, sat hét, šat száz; belhangu példa legyen šoter ezer.

Annál kisebb szerepü a' t, melly a' tať atya és turma torony szókon kívül alig találattik még előhangban; utóhangban is ritkán fordul elő, mint vat közel, vati helyett.

7) Az ajakhangok p v m mint elő- bel- és utóhangok gyakoriak.

87. A' magánhangzókról általában megjegyzendő, hogy az ü-n kívül valamennyi előfordul az előhangban, 's az o-n kívül mindegyiknek van helye az utóhangban is.

88. A' vogul szók a' mássalhangzók összetorlását nem kerülik, mert nemcsak *čukvme* (anyát), *čašehti* tudatik, jelent, hanem *kvaltkt* (válík) féléket is eltür. Néha azonban lágyít a' hangok torlásán, kiugratván valamelyiket, 's így mondja *čuktä* anyja *čukvtä* helyett, vagy *morchvan* *mortchvan* helyett. Az m-t a' t előtt nem változtatja meg n-né, mint a' magyar *hint*-et mond *himt* helyett, a' *him*-lik igéből. A' *numt*, *hovmt*, *sujmt* félék tehát a' magyar *teremt*-hez hasonlíthatók.

HARMADIK RÉSZ.

M o n d a t - t a n .

89. A' mondattannak két feladata van: I. mutatni, hogy a' szók mint szerkeződnék össze a' mondatban, II. mutatni, hogy a' mondatok mind szerkeződnék össze a' beszédben.

I.

A' szók mint szerkeződnék össze a' mondatban.

90. A' tulajdonság-név, mint jelző (attributum), a' tárgy név előtt nem veszen föl se viszonyító se számbeli ragokat. Isus teles judejskoj Vifleemt Jézus született a' judeai Bethlehembben. — chott alpel telem judejskoj naer hol az új született zsidó fejedelem? — tan čagtset šak jāni čagtelpel ök örvendének igen nagy örömmel. 2, 10 — atinarel viš at olen judejskoj ušetnel semmivel kisebb nem vagy a' judeai városoknál. 2, 6; — šocho Jordan kitpalt olep charet kvaletet tav pochane minden a' Jordanon kétfelől lakó emberek menének ő hozzá. 3, 5.

2) A' szám- és sokaságot jelentő nevek is rag nélkül állanak a' tárgyi nevek előtt, 's ezeket az egyes számban tartják. tončuvt jejmīti aul naerlach aku ton lov a; — at tan keurt oles numten, i at sajttal akkor lesz a' mennyország mint a' tíz leány; — öt belőlők volt eszes és öt esztelen. 25, 1; — šochen tochem Avraammel David moše nilekujplov tochem minden nemzetség Ábráhámtul Dávidig tizennégy nemzetség. 1, 17; — šochen jejv at telap jomas urlech šagrve minden fa, nem termő jó gyümölcsöt, elvágatik. 3, 10; — šav atem um jejpalt laves chańčachtetpetne unšuchv mot palne sok embert látván utána, monda a' tanítványoknak általkelni más oldalra. 8, 18.

Természetesen, mikor a' számnév nem jelző, ragokat veszen föl, 's ekkor kitűnik a' magyar két és kettő, meg a' vogul kit és kitag külömbsege, a' két és kit jelzők, kettő és kitag pedig kettős számbeli raguak lévén. kalen aku tocho i kit talant vim char chontes mot kitag epen úgy a' két talentumot vett ember talált más

kettőt. 25, 17; — chotcharme kitagnel nürilan mellyiket. a' Kettőből akarjátok? 27, 21.

3) De vannak kivételek is. vovelam tak paltä kit kujplo v chañtachtepan mis tavane va lu' asrajt tarmelne hiván magához tizenkét tanítványait (nem tanítványát = chañtachtepame) ada nekik erőt a' rossz ördögök felett. 10, 1; — šav charet jomat toul sok emberek mennek azon. 7, 13.

A' *kit* két, szó is a' kettős számot kívánja maga után. Isus chotsa kit jegepüvinčagme Jézus láta két atyafiát. 4, 18.

A' *šocho* mind, a' tárgyiférv vagy annak helyettese után áll, nem illetve annak számbeli különbsége által. chun nag šamen pasen, núolen pel šocho pasenag oli ha te szemed világos, tested is mind világossá lesz. 6, 22; — titetme šocho miganem nagnane ezeket mind adom neked. 4, 9.

Hogy a' visszamutató névmás (relativum) a' tárgynak többes számát fejezi ki, azt a' magyar nyelv is követi; de hogy az egyes számbeli sokasági név a' mondományt többes számba is teszi, azt a' magyar nyelv nem követi. ton čuvt jejmti naerlach aku ton lov a, chotcharet vim tank je v vaj putanel kvaletet ženich lačh akkor lesz a' mennyország mint a' tíz leány, a' kik vevén a' magok olajos méceiket menének a' völgevény eleibe. 25, 1; — os šav atem nörtiletet tank mašnanel lonch tarmelne, os to jechteletet jejvetnel niret i rastset lonch mant de sők ember *terítének* ruhájukat az útra, és némelly *vágának* a' fákrul vesszőket's veték az út hosszába. 21, 8; — os pascha pojrem kašel uš urp inra moš taretales aku polen charme, chotcharme mir nurganel de a' pascha ünnep kedviért a' helytartó mindenkor elbocsátott egy foglyot, kit a' nép akar. 27, 15.

4) Jelzőknek lehet tekinteni az alanyi (személyi) névmásokat is, mikor birtokragos szó előtt állanak, mert változatlanok, mint a' magyarban. at jorelam, ištobi nag tusen am kvaletme, os nachke laven lačh, i jālti am chušem nem vagyok méltó, hogy bemenj én házamba, de csak mondj egy szót, 's meggyógyul én szolgám. 8, 8; tak angeletne lati nag mosen a' maga angyalainak szól te végetted. 4, 6; — Rachil lünci tak püvanne, ton mos tan atimet Ráhel síratja ő fiait, mert azok nincsenek. 2, 18.

5) Rag nélkül, tehát jelző gyanánt áll az anyag is, a' miből valami lett, 's a' személynek hivatala, foglalatossága vagy czime,

amaz (az anyag) a' készítmény előtt, ez a' személy után, mint: Joan perne-punep János keresztelő, Isai nájt Jézsaías próféta, p. o. net ponštam charetnel jáni atim oles Joan perne-punepnel a' nők szülte emberek közt nagyobb nem volt keresztelő Jánosnál. 11, 11; — chontes mot kit jegépüvinčagme chapt Zevedej jeganel jot talála ipás két atyafiut a' hajóban Zebedeus atyjokkal. 4, 21; — aku tocho lulemtoveset i nájtet nan elanpalt olem charet azonképen szidalmaztattak a' próféták is, tí élöttetek élt emberek. 5, 12; — súj'ergap char mat, lalptan lonch pőjrechšne szó kiáltó a' pusztában, készísetek utat az úrnak, 3, 3. — choloch unlep charet jeipeš mat chotsanel jáni pasme a' nép, ülök setét helyen, láttak nagy világosságot. 4, 16. — Az anyagra nézve lehetnek példák: Joan ončes mašne verblud šaretnel, enteptalechtes nūr entepel Jánosnak volt ruhája teve szőrökbül 'š övedzik vala bőr övvel. 3, 4. — De néha meg is van mondva, hogy miből lett valami, mint: i chulpme sagem jutpen jejvnel punsanel tav pankä tarmelne 's hálót, szött(et) tuskés fábul tevének a' fejére. 27, 29.

Genitivusi viszony.

91. A' birtokviszonyt az alanyi névmás, és az avval egyező birtokragos szó feje ik ki: de mikor az alanyi névmás helyett tárgy névszó van, a' viszony különbözőleg fejeztetik ki.

1) A' tárgyi szó (alany) mellé a' vele birtoki vagy genitivus viszonyban álló másik szó, vagy szók *rag nélkül* kerülnek, mint: apüv lil kišp charep lochčeset a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 30; — tončuyt šarmes Jeremej náit latelp akkor bételjesedék Jeremiás próféta mondása. 2, 17; — tak šarme nájtet latelp így teljesedik be a' próféták mondása. 2, 23; — jomas tajm naerlach püvet, os takenaket asraj püvet a' jó mag a' mennyország fiai, de a' konkolyok az ördög fiai. 13, 28; — tuštestä tavame torem kval lep tarmelne állatá őt az isten házának tetejére. 3, 5; — elemcholes püv onči va šemel mat taretachv kreket az ember fíjának van hatalma a' földön, megbocsátani a' bűnököt. 9, 6; — David ponštestä Solomonme Urija nenel Dávid nemzette Salamont Urija nejétöl. 1. 6.

2) Vagy *birtoki* raggal kerülnek ahhoz, mint a' magyarban. Isus Kristus telem ašä oles timif amelcl Jézus Kr. születése volt

illy móddal. 1, 18; — aku lat a kachrat činkli egyszer egy lány méhében fogad. 1, 23; — tocho jejmti i elemcholes püv jejne ašā így tesz az emberfijának jövelete is. 24, 39.

3) Vagy *ne* raggal, 's ekkor a' birtokos rendesen utána áll, mint: Isus Kristus, chotchar püv Davidne, os David püv Avraamne Jézus Krisztus, a' ki fija Dávidnak, 's Dávid fija Ábráhamnak. 1, 1; — nag Viffeem ma Judane te Betlehem földje a' Judának. 5, 6.

4) Vagy *nel* raggal, melly ragos szó hasonlóképen utána áll, mint: angel toremnel ulmiachtes Josifne angyala istennek megjelenék álomban Józsefnek. 2, 19; chun nag püv toremnel, rastchaten jolal ha te fija vagy istennek, vesd magadat lefelé 4, 6.

Hogy ez a' *nel* rag tól, től-t is jelenthet, már a' 33. lapon β) alatt láttuk, minél fogva ez: Matpinel jälpen jomas lachel azt teheti: Mátétul (való) szent jó beszéd, de azt is: Máténak szent jó beszédje. Jeles példa: matanel pilmes mirnel országának félt a' népétül. 14, 5.

Idő-viszony.

92. Az idő-viszony is sokszor rag nélkül van kifejezve, mint: vistä apüvme i tav čukvä jej vevé a' gyermeket és ő anyját éjtszaka. 2, 14; — pičeles nilmen chotel i nilmen jej böjtöle negyven nap és negyven éj. 4, 2; — ton chotelet jochtes Joan perne punep a' napokban jöve János a' keresztelő. 3, 1; — nar nan tit puš chotel tunčine aštal mit ti itt egész nap álltok dologtalan? 20, 6.

De *t* raggal is ki van az fejezve, mint: kvane kvalem churmit čas chant chotsan mot charetme kimenvén a' harmadik óra tájban találta másokat. 20, 3; — Isus jomites rovtém tepkanet lachve subote chotelt Jézus méne vetett földeken keresztül szombat napon. 12, 1; — ton mos subotat pel jomas varuchv taji azért szombaton is jót tenni lehet. 12, 12.

Hasonlítási viszony.

93. A' hasonlítási viszonyt látszólag ugyan azon rag fejezi ki, melly a' magyarban, mint: lil téne charnel jāniüv, i nóul mašnanel a' lélek az ételnél nagyobb és a' test a' ruhánál. 6, 23.

Nem is kell, hogy a' fokozás képzője (úv lásd 21. a' 40. lapon) ki legyen téve, mint: chotchar kaš viš sochen tajmnel, os

chun teli, tončuvt jejmti šochen telne charnel jängag a' melly akár legkisebb minden magnál, de ha megnő, akkor lesz minden növényénél nagyobb. 13, 32; — net ponštam charetnel jani atim oles Joan perne punepnel, os tavanel višnūv aul naerlacht jani a' nők szülte emberek közt nagyobb nem volt János keresztelőnél, de nálánál kisebb is a' mennyországbán nagy. 11, 11; — jejentap am jejmpalt amnanel űogre a' jövő én utánam nálamnál erősebb. 3, 11.

A' hasonlítási viszonyt kifejező *nel* azomban, jelentésére nézve, azonos a' tól, től raggal, a' melly hajdan nálunk is azt a' viszonyt kifejezte, így: attul nagyobb = annál nagyobb: *mendtül nagyobb* máig szokásban van. De az, hogy a' dolog mivel kisebb vagy nagyobb egy másiknál, a' vogulban is úgy fejeztetik ki, mint a' magyarban, p. o. atinarel viš at olen judejskoj ušetnel semmivel kisebb nem vagy a' judeai városoknál.

Alany és mondomány.

94. Az alany és mondomány megegyeznek egymással a számra nézve. ton chalt, chun tav unles sut varne matat, tav netä ketes tavane latuchv a' közben, hogy ő ül vala az ítélő széken, ő neje küldé neki hírt. 27, 19; — šagrep jejv pocht kuji; šochen jejv at telap jomas urlech šagrve i rastve tautne a' fejsze a' fán fekszik; minden fa, nem termő jó gyümölcsöt elvágatik és vettetik tűzbe. 3, 10. — os arkepet i mir jänget mirme kujtsanel, vovuchv Varávamme de a' főpapak és a' nép nagyjai a' népet ösztözzék, kérni Barabást. 27, 20; — vajlen tin olsi chul-kišpi mert ők (ketten) valának halászok. 4, 18; — tä chari kerechlova pojrechšne e' két (dolog, állat) kell az úrnak. 21, 3. Az utolsó két példa a' ketős számot mutatja fel.

Azomban a' kettős számbeli alany többes számbeli mondománnyal is jár, mint: tat kit šamtal lonch jatt unlem pümtset ojguchv latem: akilimlan minmen; os atemetne erkelovesi tin, istobi ul őišga, os tin toul kümen pümtsi ojguchv; Isus laves: narne nin amnanel űurine? ot két vak az út közepén űlvén kezdnek kiáltani mondván: szánj meg minket; de az emb r k által eltiltatának, hogy ne kiáltanak, de ők annál inkább kezdenek kiabálni; Jézus monda: mit akartok tőlem? 20, 30. 31. 32. Itt pümtset, űurine a'

többes számban vannak; erkelovesi, čišga, pümtsi pedig a' ketősben.

Jegyzet. A' mondomány természet szerint olyan ragos szót követel, a' millyen rag neki megfelel. De a' *va jochti* = erő jut, erő van, a' kinek kérdésre felelő szót rag nélkül fejezi ki. *vatä jochti torem tä kavetnel pel püvet peltachv ereje jut istennek e' kövekbül is fiakat támasztani.* 3, 9; *atichon vatä at jochti sluzitluchv kit naerne senkinek nincs ereje szolgálni két úrnak.* 6, 24; — *ul pilan alpetnel nóulan, chotcharet vaganel at jochti lil aluchv ne féljetez a' testeitek öljöjítül, a' kiknek nincs hatalmuk a' lelket megölni.* 10, 28; — *nar mos man vaov at jochtes ketuchv kvane asrajtme? miért nincs hatalmunk kihajtani az ördögöket?* 17, 19; — *os tan vaganel at jochtes tavame jältaptachv de nekik nincs hatalmuk öt meggyógyítani.* 17, 16.

A' mondomány vonzása.

95. A' mondomány, ha kiható ige, a' közvetetlen vonzást, az az kihatást, vagy magában is kifejezi vagy nem fejezi ki.

Kifejezi úgy, hogy 1) maga a' mondományi igeszó tárgyi raggal van, a' mellynek a' tárgy-névvel járó *me* viszonyító a' számra való tekintet nélkül felel meg, 's hogy 2) a' mondományi igeszónak tárgyi ragja a' vonzott név ragjával a' számra nézve is megegyez. Példák:

1) *tav kvaes, vistä apüvme ö felkele 's vevé a' gyermeket.* 2, 21; — *kvalen, vajalen apüvme i tav čukvä i tulen Jegipetne, ton mos čovleti Irod kinšuchv apüvme istobi aluchv tavame kelj fel 's vedd a' gyermeket és ö anyját 's fuss Egyiptomba, mert Herodes fogja keresni a' gyermeket, hogy megölni azt.* 2, 13; — *jejpeš mat unlep charet chotsanel jäni pasme setét helyen ülő emberek látták a' nagy fényt.* 4, 16; — *os tin ton lat chulteptesten chapme de ök (ketten) azonnal elhagyták a' hajót.* 4, 22. — *Jakov ponštestä Judame i tav kačan Jákob nemzé Judát és ö öccseit.* 1, 2; — *punšilem priččet keurt am tusem megnyitom példákban én számat.* 13, 35.

Jegyzet. a) A' tárgy egész mondat is lehet, mint: *cholestä, išto Joan majves urchetne hallá, hogy János fogságba adatott.* 4, 12;

nan choleslan, isto elnen chanšem oli ti hallottátok, hogy előbb irva van. 5, 21.

β) Maga helyén (59.) jegyeztük meg, hogy a' névi módok, mert valóságos névszók, az ige tárgyi ragozásában nem részesülhetnek. tončuvt Irod tulmechag vovelam volchetme, kalemtes tananel, chun negles sov akkor Heródes titkon híván a' bölcseket megtudakozá tőlök, mikor látszott a' csillag. 2, 7; tonmos čovleti Irod kinšuch apüvme istobi aluchv tavame mert Heródes fogja keresni a' gyermeket, hogy megölni azt. 2, 13.

γ) Sokszor az ige nincsen tárgyi raggal, bár kellene, azt sok példából láttuk már, legközelebb ebből is: kalemtes tananel, chun negles sov, kalemtestä helyett.

2) Arra való példák, hogy a' mondományi igeszónak tárgyi ragja számra nézve is megegyez a' vonzott név ragjával, a' 65. — 70. vannak felhozva, azért itt csak egyet kettőt. ul pel jonchtachtat, istobi am tanme jälteptesanem ne is térjenek meg, hogy én őket meggyógyítsam. 13, 15. Itt *tanme* és *jälteptesanem* a' számra nézve is megegyeznek. = chun multesan priččet Isus, menes toul tocho midön elvégezte Jézus a' példabeszédeket, elmene onnan úgy. 13, 53. — Hogy sok a' kivétel, a' *prirečet* szó is bizonyítja, a' melly *prirečetme* helyett áll.

Jegyzet. A' tárgyszó után néha a' számra nézve egyező magyarázat következik, a' melly nem tudom, ige-e vagy igés-név? P. o. Isus galilejskoj sariš vati jomentanat ujl chotsa kit jegepüvinčagme, *machtanta* chulpet sarišne Jézus a' galileai tenger partjára menvén talála két atyafiat, vetöt a' hálókat tengerbe. 4, 18; Joan chontem šav farizejt i saddukejt *jomentat* tav pochane laves tanane János látván sok farizeusokat és szadduceusokat, jövöket ő hozzája, monda nekik. 3, 7; — kvane kvalem churmit čas chant chotsan mot charetme vatelane mat pälen *tunčat* kimenvén a' harmadik óra tájban talála másokat a' vásárhelyen szabadon állókat. A' *machtanta* (kettős szám), *jomentat*, *tunčat* (többes szám) jelen időbeli alakok, nem igésnevek, mit a' *jomentanat* és *jomentat* külömbsege mutat. *) Ide tartozik ezen példa is: vitmelapet tank

*) Mert *jomentem* jövök, megyek, *jomenten* jösz, *jomenti* jö; *jomentov* jövünk *jomentan* jöttek, *jomentat* jönnek. Ellenben *jomentane* jövö. *jomentanem* jövöm *jomentanen* jövöd, *jomentanü* jövöje, *jomentanat* jövöjében.

choranettel pel peltachtat, ištobi šunštachv cholesetne *pičelat a'* képmutatók a' magok képeit is elváltakatják, hogy mutassák az embereknek bűjtölésüket. 6, 16.

96. A' kiható ige, mint mondomány, nem fejezi ki magában a' kihatást, midőn tárgyi rag nélkül van; 's ekkor a' vonzott tárgy 1) vagy az illető viszonyító raggal van, 2) vagy a' nélkül. Példák:

1) kaven mat rovtem tajm chašcti ľach chontlapme a' köves helyen elvetett mag jelent szó hallgatót. 13, 20; nurmeltachtep char vares titme az ellenséges ember tette azt. 14, 28; — šochen charme lates Isus priččel mindent mondott Jézus példabeszédben. 13, 34.

2) mot pričče mis tanane; mot amel mis tanane más példabeszédet adott nekik; más példát adott nekik. 13, 24. 31; — ančuch! jomas eren tajm rovtsen nag nank kanent, uram, jó magot nemde vetettél te a' magad földjébe? 13, 27. stb.

Úgy látszik, különösen a' többes szám szereti elhagyogatni a' *me* viszonyítót, mint: takenaket nirem ul nirktet tan jortelan i putit konkolyokat nyövén ki ne nyövensenek búzák is. 13, 29; — putit čaptan am tep-kvalemne a' búzákat tegyétek én gabonaházamba. 13, 30; — tonet rovtem kalen asraj (az) azokat vető épen az ördög. 13, 39.

De a' többes számban is előfordúl a' *me*, mint: Isus atemetme taretam tus kvalne Jézus az embereket eleresztvén bémene a' házba. 13, 36.

97. Némelly igeszó, mint: *urchat* váraozik, *chošg* kér, könyörög, *lunč* sír, sírat, *ěagt* örvend, *jort* hasonlít, *pil* fél, *šuš* néz, *ńur* akar, stb. a' *ne* viszonyítót szereti. nevoj p justelne nan urchatine millyen jutalomra váraoztok. 5, 46' — nak toremenne chošgen i aku tavane služiten te istenednek könyörögj 's egyedül neki szolgálj. 4, 9; — chošgeset tavane, aulnel šunštachv tanane pos kérék őt, az égrül mutatni nekik jelt. 16, 1; — Rachil lunči tak püvanne Ráhel síratja fiait. 2, 18; — aul naerlach jorti čaptan totemne tepkant, chotcharme elemcholes chontem tujtestä, i tonne čagtem menes a' mennyország hasonlít a' mezőben elrejtett kincshez, a' mellyet egy ember találván elrejtett, 's neki örvendvén elemene. 13, 44; — pupine šušp charet bálványimádók. — miloštne ńuram, ati pel jurne irgalmasságot akarok, nem áldozatot. 9, 13; šötenet ńurep charet šar ašne boldogok a' kik az igazságot akar-

ják. 5, 6; = atichonme at retan, ton mos isto nag at pilan atine cholesnel senkit sem csalsz, mert te nem felsz senkitől az emberek közöl. 22, 16.

A' *nur* azomban *me* viszonyítót is kívánhat, mint: chotchar-me kitagnel *nur*ilan, *istobi* am taretlesem nanane? melyiket a' kettőből akarjátok, hogy elbocsássam nektek? 27, 21; — chotcharme mir *nurganel* a' kit a' nép akar. 27, 15.

98. Még feltetszőbb, hogy a' szenvedő ige a' *ne* viszonyítóval fejezi ki azt, a' kitül vagy mitül szenved, mint: ton chotel i ton čas chonne at *chašve*, ati aul angeletne azon nap és azon óra ki által sem tudatik, nem az égi angyalok által sem. 24, 36; — *urchatan*, *istobi* *materne* ul *retankvan* őrizkedjete, hogy valami által meg ne csalassatok. 24, 4; — *inra* *moš* ul *telenkun* nag *pulne* soha ne teremjél te bogyóval. 21, 19; — *atemetne* erkelovesi *tin*, *istobi* ul *čišga* emberek által eltiltatának (ketten), hogy ne kiabáljanak. 20, 31; — am am *asrajne šak* *mučtove* én leányom az ördög által nagyon kínoztatik. 15, 22.

De az l (el) rag is kifejezi a' szenvedőséget, például: *akilimlalen* am *püvem*, *tav* *jälpel* *jonchep* *pank* *oščti* *asrajl* könyorülj én *fiamon*, az új holdkor az ördögtől leletik. 17, 15.

99. Az adni, mutatni jelentésű igék, a' mutatott vagy adott dolgot *el* = vel viszonyítóval fejezik ki, 's a' személyt, a' kinek az adás vagy mutató történi, a' ki-esetbe teszik, ha szenvedő a' mondat, a' kit-esetbe pedig, ha nem szenvedő az. *Chon* *nan* *chalant* *oli* *timil* *choles*, *chotchar*, *chun* *tav* *püvä* *voveli* *tavanel* *nañ*, *majepitä* *tavame* *kavel*? *i* *chun* *voveli* *chul*, *migtä* *tavame* *pupichurel*? *ki* *tí* *kőztetek* *ollyan* *ember*, a' *ki*, *ha* a' *fija* *kér* *tőle* *kenyeret*, *ád* *neki* *követ* (megadja *öt* *kövel*)? 's *ha* *kér* *halat*, *ád* *neki* *kigyót*? 7, 9. 10; — *os* *jochtem* *elol* *char* *numseset*, *isto* *tan* *majvet* *šavelnöv*; *os* *majveset* *i* *tan* *aku* *tončuvel* 's *jóvé*n az *elsők*, *azt* *gondolják* *vala*, *hogy* *megadtnak* *többel*, *de* *megadattak* *ők* *is* *ugyanannyival*. 20, 10; — *šunštelan* *anem* *ochčel*, *chotcharel* *josech* *punine*; *tan* *tachtepesanel* *tavame* *denariel* *mutassatok* *nekem* *pénzt*, a' *melylyel* *adót* *fizettek*; *ők* *nyujtának* *neki* *egy* *denárt*. 22, 19.

I g e h a t á r o z ó k.

100. Sok ragos szó, azokon kívül is, a' melyek a' 37-ben fel vannak hozva, igehatározóul jár, mint: *akvane*, *akvat* együtt,

latne, čuvne, pušne, vane, višne (višne mont); a' puzta, ragatlan szó is azul járul. chulteptan *akvat* jänimachv urelanel moš hagyjátok együtt nōni aratásokig. 13, 20; utset Isus i chañtachtetp charantel *akvane* leülének Jézussal és tanítványaival együtt. 9, 10; — te'es oslem to char šat, to chotpen os to kus *latne* terme gyümölcsöt ki száz, ki hatvan 's ki húsz annyit. 13, 8; — kit sajttal *tičuvne* šimenag, išto aku choles pilem ton lonkel at jales két esztelen annyira haragos, hogy egy is az úton félve nem ment. 8, 28; — šochen uš amne kval tak nute urtchatep *pušne* at unli minden város vagy ház magában megoszló épen nem marad. 12, 25; — pa'el *vane* chontlat füllel nehezen hallanak. 13, 15; — višne montel am tā ašetnel urchatsan kis koromtul fogva én azoktul tartózkodtam. 19, 20.

šak va tuchv pojne aul naerlachne nagy erő (nagyon erősen = nehéz) bémenni gazdagnak a' mennyországba. 19, 23.

101. A' viszonyítók mondatbeli szereplése általában olly világos a' 19. számban (lásd 31—47 lapot) felhozott példakbul, hogy talán nem szükséges itt azokrul értekezni.

Idő határozásai.

102. A' vogul ige csak két idő-alakot mutat fel, a' képzőnélkülit: *varem* teszek, csinállok, 's a' képzőt: *varsem* tettem; de összetétel utján más alakokat is teremt magának. Az összetett időalakok az *oli* van, *fejmti* lesz, *pümti* fog igékből és a' névi módbul szerkeződnék; még pedig úgy, hogy *oli* és *fejmti* az *m*-es névimóddal, *fejmti* és *pümti* a' *chv*-s névimóddal tesznek időalakokat, így: *varem oli* téve van, *varem oles* téve volt; *latuchv fejti* és *latuchv pümti* beszélni fog. Szokás szerint tehát az *oli*, *fejmti* és *pümti* igéket, a' mennyiben idő-fogalmak kifejezésére szolgálnak, *se,éd-igéknek* nevezhetjük.

A' vogul nyelv tehát, mint látjuk, következő idő-alakokat használja: *varem* teszek, *varsem* tettem, *varem olem* téve vagyok, vagy tettem, *varem olem* téve voltam vagy tettem volt, *varem fejmtem* és *varem fejmtsem* ugyanaz; *varuchv fejmtem* és *pümtem* tenni fogok.

1) A' *varem* idő-alak mind jelent mind jövendőt fejez ki: Rachil *lunēi* tak püvanne i at *nuri* taremtaptechtuchv Ráhel siratja fiait 's nem akar vigasztalódní. — at *taji* ušne tujtchatuchv, unlemne

tunčen ach tarmelt nem lehet városnak rejtőznie (titkolódnia), ülőnek magas hegyen. — i *lati* tinane: jejan am jejmpalt, am *vargam* ninen alislachv elemcholeset és mond nekik (kettőnek): jőjjetek én utánam, én teszlek (foglak tenni) titeket fogni embereket. — A' *varem* alaknak időjelentése azonos a' magyar megfelelő alakéval.

2) A' *varem* idő-alak valamennyi multat: a' végzetlent (imperfectum), a' történetit (praeteritum historicum) és az általánost (perfectum), sőt még a' régmultat is jelölheti. A' III. fejezet (pank) négy első szakában mind a' három időjelölést együtt találjuk meg: ton chotelet *jochtes* Joan perne punep, i *lati*: últan, ton mos išto *vatmes* (általános mult) aul naerlach. Vajlen tav ton, chotcharme *laveltestü* (régmult) Isaj nájt latem: suj ergap char mat. Os ton Joan *cnčes* (végzetlen mult) mašne verblud šaretnel, *enteptalechtes* (végzetlen mult) nür entepel. A' napokban jöve János keresztelő és mond: térjetek meg, mert hogy elközeledett a' mennyország. Tudniillik ő az, a' kit Jézus próféta mondott volt, szólván: szó hangzó a' pusztában. De az a' János bír vala ruhát teve szőrökből és övedzik vala bőr övvel.

3) A' *varem olem* és *varem olsem* vagy *varem jejmtem* és *jejmtem* alakok jelentései a' következő példákból tetszenek ki: os tav laves pari: choren palt *chanšem oli*: ati náinél akve lilenag jejmtil elemcholes de ő monda viszont: az írásban írva van: nem egyedül kenyérből lesz élővé az ember. — elemcholes püv *pertem jejmtil* pernane tagetachv az ember fija el lesz adva a' keresztre feszíteni. — tončuvt Isus *tatem oles* lilnel char mane akkor Jézus vittetett volt a' lélektől a' pusztába.

Az *ol* igéhez néha a' *ke*, *che* = ha föltételező járul, így: *chanšem ol-che* ha írva volna, 's ekkor az a' különösség is előállhat, hogy a' névszónak számbeli ragja, melly a' névi módhoz illenék, nem ehhez, hanem a' föltételező szócskához ragad, p. o. *choltem oli* ki van jelentve, *choltem olche* ha ki volna jelentve, 's *choltem olchanel* ha ki volnának jelentve. Chun Tirt i Sidont *choltem olchanel* nanane chotilalem erket, tont chočatnöv tan laučiketel maškatem i chuľmel pujktam jochnat toremne = ha Tirusban és Szidonban jelentődtek volna a' nektek kijelentett csudák, akkor ők régen zsákokba öltözve és hamuval béhintve jönnének istenhez, 11, 21.

'S az *olche* ha volna, nemcsak névimódhoz járul, hanem van-

nak *olnov olche* ha voltunk volna. 24, 30; *chašchat olche* ha tudna, a' hol rejtélyes a' *chašchat*; *multan olche* ha elmúltak volna a' minek *multan*-ja, hihető, csak szedési hibából van ott, *multam* helyett. Nan chančilan, išto kvalen chum chašchat olche. *chot čast* tulmech jevy, ton at kujni i at minitā jolech chaluchv tak kvaletame = tí tudjátok, hogy ha a' házi ember tudná, melly órában jő a' tolvaj, ő nem fekünnék le 's adná aláásni a' maga házát. 24, 43; — chun ton chotelet at multan (*multam*) olche, tončuvt atinar at chultni ha azon napok nem mulnának, akkor semmi sem maradna meg. 24, 22.

4) A' *varuchv jejmtem* és *pümtem* alakra szolgáló példák imezek: chun *jejmtat mičhv* nanen, ul tuštan, chumle i nar latuchv ha fognak ki dni benneteket, ne aggódjatok, hogyan és mit beszélni; — ati pel nan *latuchv pümtine*, os nan jegan lil *pümti latuchv* nan keurant nem is tí fogtok beszélni, hanem a' tí atyátok lelke fog beszélni tí bennetek. 10, 19. 20.

II.

A' mondatok mint szerkeződnék össze beszédben.

103. A' mondatok külömbégeit az igemódok fejezik ki; a' mondatok összeszerkesztését a' mondatviszonyítók és a' visszamutató névmás eszközlik.

A' módok, mint láttuk, *jelentő*, *parancsoló*, *föltételező*; *foglaló* nincs, legalább képző által feltűnő nincsen, azt is tehát a' *jelentő* fejezi ki. A' parancsolónak sincs képzője ugyan, de azt némileg az alanyi ragok külömböztetik meg a' *jelentő* módtul; ha pedig tagadó, az *ul* ne jelöli, minélfogva *at* nem, a' *jelentő*, *ul* pedig a' parancsoló (és foglaló) móddal jár.

A' mondatviszonyítók következők: *amne* vagy, *i* és (orosz) *ištobi* hogy (orosz szó), *os* és *de*, *kaš* akár, *choče* ámbár, *chošetag* azért, az által, *che*, *ke* ha, *chun* hogy, *pel* is; továbbá *ton mos* azért, mert, 's igen sok igehatározó, mint *vajlen* tudniillik, *eren* nemde stb.

A' visszamutató névmások, a' mellyek a' mondatok összeszerkesztésében szerepelnek: *chotchar* a' ki, *chot-t* a' hol, *chun* ha, hogy, *chumle* hogyan, a' hogyan stb.

104. A' mondatok külömbégeit, a' mennyiben azokat a' módok fejezik ki, 's összeszerkesztésüket, keresetlen példa mutathatja

meg, például 6, 16—21. a' hol *chun, ul, vajlen, pel, ištobi, os, i, chotchar, chot* (chott) mondatviszonyítók, 's *chun pičeline* ha böjtöltök, *ul tuštan* ne szomorkodjatok, *ul chańčinkven* ne láttassatok, *visanel justelme* elvették a' jutalmat, — módbeli külömbségek fordulnak elő.

Os chun pičeline, *ul tuštan* chumle vitmelapet, *vajlen tan* tank choraneltel *pel* peltachtat, *ištobi* šunštachtuchv cholesetne pičelat: šariš latam nanane, tan voš justelme visanel tanknane.

Os nag pičelanan mant panken šartalen *i* űolšamen lovtalen; *ištobi* cholesetne *ul chańčinkven* pičelapi, *os* nag jegen elpalt, *chotchar* tulmech mat; *i* nag jegen vojťa tulmechag pičelanan, jonchititá nagnane šam chalt.

Ul achten nagnane jomaslach ma tarmelt, *chott* chortetne *i* similne cholchve, *i chott* tulpet chalechtat *i* tulmentat.

Os achten nagnane jomaslach ault, *chott* at chortetne ati similne at cholchve, *i chott* tulpet at chalechtat *i* at tulmentat.

Vajlen *chott* oli jomaslachan, nan šiman pel *tov* meni.

Jegyzet. 1) Az *ištobi*, orosz létire, gyakran utánozza az orosz nyelvszokást, a' multat vevén magához, holott annak nincs ott helye, p. o. urehatan michv torem mos choloch šam chalt, ton mos, *ištobi* tan nanen *usanel*. — Itt *usanel* a' mult időben áll, a' kellő tárgyi raggal.

2) A' *chon* és *chotchar* visszamatatók között nem igen van külömbség, p. o. *i* ton šochen charme, *chon* chontli titá am lanchem *i* ton chojtet vari, joltilem numten sajten chumi, *chotchar* utestá tak kvalá kav tarmelt 's tehát mindenkit, a' *ki* hallgatja ezt az én beszédemet, 's a' szerint teszen, hasonlítok eszes okos emberhez, a' *ki* építette a' maga házát köre.

105. Hogy a' nyelv a' mondatok összeszerkezésére alkalmas, e' példából is világos. *chon* nan chalant oli timil choles, *chotchar*, *chun* tav püvä voveli tavanel náń, majepitá tavame kavel? *ki* tí köztetek olyan ember, a' *ki* midőn ő fija kér tőle kenyeret, ad neki követ (megajándékozta őt kövel)?

T o l d á s o k .

1) A' 16. lapon a' magyar dualis nyomait a' *kettő* és *monó* szókban jelöltem meg, a' nélkül, kogy a' 37. lapon erre megemlékeztem volna. A' déli vogul dualisi képzője *ag, i*, a' magyaré *nó, nő*, mellynek *n*-je a' *kettő*ben *t*-hez hasonult, így *keht-nő*. A' *keht*-bül (finn *kaht*) lett nálunk *két*, a' voguloknál *kit*.

2) A' 43. lapon a' *tav* = *ő* szónak csak *tavatel* alakját hoztam fel, pedig a' rendes és szabályos *tavanel* oda való, a' melly p. o. 7, 11; 14, 2; 17, 18. fordul elő.

A' 46. lapon a' második személyü birtokraggal járó határozó *t-t* a' VI. 2)-ben is ki kellett volna emelni, ott lévén a' *šimenantel* példa.

3) Az 51. lapon azt mondom, hogy *ti* magában nem fordul elő, csak ragosaival és összetételekben. Ezekhez alkalmasint *ti-tü* ez az, is tartozik.

4) Az 53. lapon a' viszonzyszók közül elmaradt az *ujl*, melly nyilván az, jóllehet nem bírom értelmezni. Az *l*, úgy látszik, maga is viszonyi rag.

MÁTÉ EVANGELIUMA.

A' TOBOLSZKI KORMÁNYZÓSÁGBELI KONDAI VOGULOK NYELVÉRE

FORDÍTOTTA

P O P O V G.

(A' Bonaparte Lucian költségén 1869-ben eszközölt Londoni kiadásnak jogos utánnomata.)

A' lapok alján a' három első fejezet végéig a' Londoni kiadásnak írásbeli különbségei és nyomtatási hibái vannak kitéve; azontúl csak nyomtatási hiba-félék és változtatások találhatók.

MÁTÉ EVANGELIUMA.

Matpinel jälpen jomas Pachel.

I. Pank.

1. Choren Isus Kristos telem aš mos, chotchar püv Davidne, os David püv Avraamne.

2. Avraam ponštestä Isaakme, Isaak ponštestä Jakovme, Jakov ponštestä Judame i tav kačan ;

3. Juda ponštestä Faresme i Zarme Famarnel, Fares ponštestä Esromme, Esrom ponštestä Aramme ;

4. Aram ponštestä Aminadavme, Aminadav ponštestä Naassonne, Naasson ponštestä Salmonme ;

5. Salmon ponštestä Voozme Rachavnel, Vooz ponštestä Ovidme Rufnel, Ovid ponštestä Jessejme ;

6. Jessej ponštestä David naerme, David ponštestä Salomonme Urija nenel ;

7. Salomon ponštestä Rovoamme, Rovoam ponštestä Avijame, Avija ponštestä Asame ;

8. Asa ponštestä Josafatme, Josafat ponštestä Joramme, Joram ponštestä Ozijame ;

9. Ozija ponštestä Joafamme, Joafam ponštestä Achazme, Achaz ponštestä Jezekijame ;

10. Jezekija ponštestä Manassijame, Manassija ponštestä Amonme, Amon ponštestä Josijame ;

11. Josija ponštestä Joakimme, Joakim ponštestä Jechonijame, i tav kačan olmiamanel elpalt Vavilonne ;

---

2. ponšteste. katšan. 5. Jesseime.

12. Os olmiamanel jejpalt Vavilonne Jechonija ponštestä Salafilme, Salafil ponštestä Zorovavelme;

13. Zorovavel ponštestä Aviudme, Aviud ponštestä Eliakim-
me, Eliakim ponštestä Azorme;

14. Azor ponštestä Sadokme, Sadok ponštestä Achimme,
Achim ponštestä Eliudme;

15. Eliud ponštestä Eleazarme, Eleazar ponštestä Matfanme,
Matfan ponštestä Jakovme;

16. Jakov ponštestä Josifme Maria kumme, chotcharnel šamne
pates Isus laveltane Kristos.

17. I tont šochen tochem Avraamnel David moše nilekujplov
tochem, i Davidnel Vavilonne olmiamanel moše nilekujplov tochem,
i olmiamanel jejpalt Vavilonne Kristos moše nilekujplov tochem.

18. Isus Kristos telem ašä oles timil amelel: tolel peľtachte-
mat jejpalt tav čuktä Maria Josif jot, ton elpalt atipel tin olmiesi
akvane, nejles, išto tav onči kachrat jälpen lilnel.

19. Os Josif, tav kumtä, oles jomas, i at nürem palimtachv
tavame, numelmates pali kvalktuchv tavatel tulmechag.

20. Chun tav tocho numses, tončuvt angel toremnel ulmiach-
tes tavane i lates: Josif, püv Davidne! ul pilen vichv nak vanten
Mariame; ton mos činklam char tav kachretat oli jälpen lilnel.

21. Ončitä püv, i namtilen tavane nam „Isus“, ton mos išto
tav krekanelnel multitä tak mirame.

22. Ton mos tocho jejmtes, tak šarme latelp toremnel újjt
choncho, chotchar lati:

23. Aku lat a kachrat činkli i onči püv, i namtganel tavame
namel „Emmanuil,“ nar chašhti: „man jotov torem.“

24. Kinčem ulemnel Josif vares tocho, chumle laves tavane
angel toremnel, i vistä tak netame.

25. I at chančestä tavame, chumle voš ivolt tav ončes elol
püv taknane, i tav namtes tavane nam „Isus.“

II. Pank.

1. Os chun Isus teles Judejskoj Vifleemt, ton lat oles naer
Irod, jochtset Jerusalmne volchvet chotel pakepane palnel i latat:

---

12. jejpalt. 17. nilekuiplöv. 18. čukte. 19. kumte. 21. ončite. multite. 24.
viste. 25. chančeste.

2. Chottalpel telem Judejskoj naer? man uslov tav sovä chotel pakepane palt, tont jejsov pank chuteltuchv tavane.

3. Tonme cholem naer Irod očes i šocho Jerusalim tav jot.

4. I achtem šocho arkepet i nepek chašpet mir keurnel, kiti-les tananel: chott karech teluchv Kristusne?

5. Tan lavset tavane: Judejskoj Vifleemt. Vajlen najt chanši tocho:

6. I nag, Vifleem ma Judane, atinarel viš at olen Judejskoj ušetnel, vajlen nagnanel kvali pank, chotchar uritä am mirem Izrailme.

7. Tončuvt Irod tulmechag vovelam volchvetme, kalemtes tananel, chun negles sov.

8. I ketem tanme Vifleemne laves: menan i lani kalemte- lan püvme, i chun chontilan tavame, suj latan amnane, am pel jeigem pank chuteltuchv tavane.

9. Tan naerme chontlam jutejset, tončuvt sov, chotcharme usanel tan chotel pakepane palt, lachves tan elanelpalt, voš ivolt jochtes i tunčpes ton mat, chott oles apüv.

10. Os sovme chontem tunčpamatä tan čagtset šak jani čagtelpel.

11. Kvalne tum chotsanel apüvme tav čuktä Maria jot, i patem pank chutelteset tavane, i tank pojlachanel punšem naremte- sanel tavame sajt, suřn, ladan i smirna.

12. Lavveset ulem pätet at jonkuchv Irod pochne, mot lonchel menuchv tank maganelne.

13. Tan menemanel jejpalt tončuvt angel toremnel ulmiachtes Josifne i lati: kvalen, vajalen apüvme i tav čukvä i tulen Jegipetne, i olen tat, chun at latam nagnane, ton mos čovleti Irod kinšuchv apüvme ištob aluchv tavame.

14. Tav kvaless, vistä apüvme i tav čukvä jej, i menes Jegipetne.

15. I oles tat Irod lochšne moše, tak šarme latelp toremnel najt choncho, chotchar lates: Jegipetnel vovislem am ank püvem.

16. Tončuvt Irod kačelam, išto tav peritoves volchvetne, šak

---

2. judeiskoi. jeisov. sove. 5. vailen. najt. 6. urite. 7. tontšuvt. 8. sui. jeigem. 9. juteiset. chot. 10. tuntšpamate. tšagtet. 11. pollachanel. sait. 13. tšovleti. 14. viste. jei.

očes, i ketes aluchv Vifleemne i ton ma kitpalt šocho apüvet kum sir charet, kit elnel i jolech, ton mos kitiles volchvetnel.

17. Tončuvt šarmes Jeremej najt latelp, chotchar lati:

18. Suj numen cholves, luš i jani ochter; Rachil lunči tak püvanne i at nuri taremtaptechtuchv, ton mos tan atimet.

19. Os Irod lochčem jejpalt, tončuvt angel toremnel ulmiachtes Josifne Jegipett,

20. i lati: kvalen, vajalen apüvme i tav čuktä, i jomen Izrail mane, ton mos apüv lil kišp charet lochčeset.

21. Tav kvales, vistä apüvme i tav čuktä i jochtes Izrail mane.

24. Os cholestä, išto Archelaj naerag oli Judejt tak jegä jort, pilmes tov menuchv, os ulem pätet lavves menuchv Galilejskoj kepletne.

23. I tov jochtem olmies ušne laveltane Nazaretne, tak šarme najtet latelp, išto tav Nazorejag namtacht.

III. Pank.

1. Ton choetelet jochtes Joan perne punep i najtechli Judejskoj char mat,

2. I lati: nultan, ton mos išto vatmes aul naerlach.

3. Vajlen tav ton, chotcharme laveltestä Isai najt latem: suj ergap char mat, lałptan lonch pojrechšne, varan lonch tavane.

4. Os ton Joan ončes mašne verblud šaretnel, enteptalechtes nür entepel, tav tene charä oles akridet i char ma mag.

5. Tončuvt Jerusolim, šocho Judej i šocho Jordan kitpalt olep charet kvaleset tav pochane.

6. I pernel punechteset tavanel Jordan keurt nulteptacht.

7. Os Joan chontem šav Farisejt i Saddukejt jomentat tav pochane pernel puneltachtuchv, lates tanane: pupichur tochem! chon lates nanane, išto nan tuline jejmtuchv nürepe očinel?

8. Tatan jomas urlech lałptam ašnel.

9. Ul sovetachtan latuchv: man jeg ončov Avraam. Vajlen

---

16. otšes. apüvt. 17. Jeremei. 18. sui. 19. lochštem. 20. lochtšeset. 22. judeit. galileiskoi. 3. pojrechšne. 4. chare. 7. farizeit. jeimtuchv. otšinel.

latam nanane, išto vatä jochti torem tä kavetnel pel püvet pel-tachv Avraamne.

10. An i šagrep jeyv pocht kuji, šochen jeyv at telap jomas urlech, šagrve i rastve tautne.

11. Am pernel punganem nanen vitel nultenkvane kašel, jejentap am jejmpalt amnanel nogre, am at tajam tavane polechs alimentuchv; tav nanen čovleti pernel punuchv jälpen lilel i tautel.

12. Chortep tav katat, i tav lištitä tak artenantä i achtitä tan putiatä purane, os solomme teltitä chariletal tautel.

13. Tončuvt jochtes Isus Galilejnel Jordanne Joan pochane pernel puneltachtuchv.

14. Os Joan tav vatge jochtnat elpalt lates: amnane karech pernel puneltachtuchv nagnanel, nag os jejsen am pochemne?

15. Isus laves tanane pari: taretalen, ton mos tocho karech minane varuchv šochen šar ašme. Tončuvt Joan rovelantitä tavame.

16. I pernel punehtam Isus kvales aku ton lat vitnel, tončuvt pušichteset tav numäpalt aulet, i Joan chontestä lil toremnel vojlanthem jormant kapter sochti tav tarmeletane;

17. I tončuvt lachel aulnel sujti: tit tenanki am ereptane püvem, chotchar keurt am erpem.

IV. Pank.

1. Tončuvt Isus tatem oles lilnel char mane chašne kašel asrajnel.

2. I pičeles nilmen chotel i nilmen jej, voš ivolt techv jejmtes.

3. Vatge tunčelmantam ton pochane asraj laves: chun nag püv toremnel, laven, ištobi tä kavet jejmteset náni.

4. Os tav laves pari: choren palt chanšem oli: ati nánnel akve lilenag jejmte elemcholes, os šochen lachnel kvalepnel torem tusnel.

5. Tončuvt vistä tavame asraj jälpen ušne i tuštestä tavame torem kval lep tarmelne,

6. I lati tavane: chun nag püv toremnel, rastchaten jolał; vajlen choren lati: tak angeletne lati nag mosen, i katel viganel nagen, tont at tachnan kav ali nak lajntel.

---

9. pellachv (úgy kell a' szótárban is). 10. kui. jeiv. rasve. 11. jeimpalt. 12. lištite. artenante. achtite. putiate. 15. rovelantite. 16. numepalt. chonteste. voilantem. 1. lilel. asrainel. 2. pičeles. 3. te.

7. Isus laves tavane : choren palt aku tocho chanšem oli : ul peritalen tak pojrechš toremen.

8. Os vistä tavame asraj šak tunčen achne i sunštian tavane čar lachve olep ušet i tan sujanel.

9. I lati tavane : titetme šocho miganem nagnane, chun patem chošgan amnane.

20. Tončuvt lati tavane Isus : ele menen amnanel, satano ! vajlen chanšem oli : nak toremenne chošgen i aku tavane služitlen.

11. Tončuvt chulteptestä tavame asraj, i aku ton lat angelet jochtem pümtset služitluchv tavane.

22. Os cholestä Isus, isto Joan majves urechetne, menes Galilejne,

14. I chulteptem Nazaretme jejs i čovletes oluchv sariš vatä Kapernaum ušt Zevulon i Neffalim keplet keurt.

14. Tak šarme Isaj najt latelp, chotchar lati :

15. Zavulon ma i Neffalim ma lonchašt sarišne Jordan mant pupine šušp charet Galilej,

19. Choloch unlep charet jejpeš mat chotsanel jani pasme, i unlep charetne ačelen mat pastes pas.

17. Ton latnel čovletes Isus chañčtachv i latuchv : nultan, ton mos vatemes aul naerlach.

18. Os Isus Galilejskoj sariš vati jomentanat ul chotsa kit jegepüvinčagme, Simonme laveltemme Petr i Andrejme tav kačame, machtanta chulpet sarišne, vajlen tin olsi chul kišpi.

19. I lati tinane : jejan am jejpalt, am vargam ninen alislachv elemcholeset.

20. Tin ton lat chulpet chulteptam jomesesi tav jejpalt.

31. Tovul ele patemanel jejpalt chontes mot kit jegepüvinčagme, Jakov Zevedejvme i Joan tav kačame, chapt Zevedej tank jeganel jot, chotcharet juntseset tank chulpanel, i vovelesa tinme.

22. Os tin ton lat chulteptesten chapme i tink jegen, menesi tav jejpalt.

23. I multestä Isus Galilejme jäntetatel, chañčtam tan chañčachtne maganelt i laveltestä latelpme naerlachnel, i jälpteptes šochen agem i šochen moš choloch chalt.

24. I tatechtes tav sujä Siri lachve, i tatiloveset tav pochane

šocho agmeltap charet, ošp charet šavsir agmet i jetteket, asraj ošp charet, lunatiket i paštal charet, i tav jálteptalsan tanme.

25. I jejset tav jota šav atem Galilejnel i lov ušnel i Jerusalimnel i Judejnel i Jordan alem palnel.

V. Pank.

1. Os mirme chontem tav changes achne, i chun untes, tončuvt lakveseset tav pochane chaňtachtetet.

2. I tav pušša tak pitmä čovletes chaňtachtav tanme latem :

3. Šotenet jorlit lilel, tanane oli ault naerlach.

4. Šotenet lušp charet, vajlen tan čagtat.

5. Šotenet sout charet, tan chotganel mame.

6. Šotenet nurep charet šar ašne, vajlen tan tantat.

7. Šotenet jomas varp charet, tanane jejmti jomas.

8. Šotenet šar šimep charet, tan toremme chotganel.

9. Šotenet mir ponštapet, tan torem püvetel lavektat.

10. Šotenet vojentap charet šar ašme, tanane oli ault naerlach.

11. Šotenet nan, chun pümtvan rušgeltachv, ketuchv i šavsirinči čoritachv narmechtal am mosem.

12. Čagtan i čurčimlan, vajlen jáni nanane justel ault. Aku tocho luľemtoveset i najtet nan elanpalt olem charet.

13. Nan čach mane, os chun čach attal pati, tončuvt narel varilen tavame čakenag? tav ati chotal tončuvt at taji, mantem rastuchv kvane choles lajl jolpalne.

14. Nan pas mirne; at taji ušne tujtchatuchv, unlemne tunčen ach tarmelt.

15. I pelemtam čamme at utelalganel tavame ane jolpalne, aku ton pel pute tarmelne, i pasti kvalt olep šavetne.

16. Aku tocho paste nan pasan atem elpalt, ištobi tan chot-sanel nan jomas ašetme i sujteltesanel ault nan jegme.

17. Ul numsan, išto am jejsem poštlachv zakon amne najtet; am poštlachv at jejsem, os varuchv.

18. Vajlen šariš latam nanane, jonchi aul i makan, os aku jota amne jašmel zakonnep olp at muli tontaľ, chun šarmi šocho.

19. I tont chon pełti aku lach tä latelpetnel i chańčtian tocho elemcholesetme, ton char viši lavekti aul naerlach keurt; os chon lałpti i chańčti, ton jąngi lavekti aul naerlacht.

20. Vajlen latam nanane, chun nan šaranme nonchal at pattilan nepekenet i Farisejt lałch, tončuvt at tuvne aul naerlachne.

21. Nan choleslan, isto elnen chanšem oli: ul alen, chon ali, ton sutne pati.

22. Os am latam nanane, šochen küchštap tak jurtä tari chajerel, joreli sutne; os chon jurtetame lavitä raka, joreli num sutne; os chon lavi: eseremtal, joreli chariletal tautne.

23. I tont chun tatilen nak sajn torem elpalne, ton mat numelmatgen, isto nag jurten simti nagnane,

24. Chulŕeptalen nak sajn tatem matetat, i menen elpalt čopeltachten nak jurten jot, i tončuvt jejm vinčt punalen sajn toremne.

25. Čopeltachten jerte jovchstam charentel, aku šam chalt olnen mant loncht, isto bi tav nagen at mistä suten chumne, ton jejpalt suten chumne ul minkun ŕurma urepne, chotchar ale nagen tatitä ŕurmane.

26. Šariš latam nagnane, at kvalan tovul, ton moše chun elol ligen pal pel kvane miglen.

27. Nan choleslan, isto elnen latem oli: mot ne jot ul chajerlen.

28. Os am latam nanane, šochen char, chon chajer numtel šunšpi nene, ton char jormant chajerles tavatel šimä keurt.

29. Chun jomas pal šamen nagen kujtitä, kvane manemtam rastalen ele; ton mos nagnane jomasńuv, chun choleli nagnanel aku lomet, atipel šocho nag nõulen rastkati chariletal tautne.

30. Chun jomas pal katen kujtitä nagen, šagrepalen ele i rastalen; ton mos nagnane jomasńuv, chun choleli nagnanel aku lomet, atipel šocho nag nõulen rastkati chariletal tautne.

31. Latem oli aku tocho: chon pali kvaltkti tak netatel, ton maje tavane nepek.

32. Os am latam nanane, chon pali kvaltkti netatel narmechtal, ton kujtitä tavame chajerlachv, i chon vantı vigtä kvalektam charme, ton chajerli.

33. Aku tocho choleslan nar latem oli: núlme ul unšalen, šarmelalen, nar mos núlšen torem elpalt.

34. Os am latam nanane, inra moš ul núlтан; at aulel, ton mos tav toremne jálpen pasen;

35. Ati mal; ton mos tav lajla tušne ma; ati Jerusalimel, ton mos išto tav jáni naer uš.

36. Nak pankentel pel ul núlтан, ton mos išto aku pank át varne amelen atim ati sajrenag ati šemelag.

37. Os núlтан tocho: tá tá, toma toma. Tánel arine oleske, ton char asrajnel.

38. Nan choleslan nar latem oli: šam mos šam, tus keur pank mos aku ton vojp pank.

39. Os am nanane latam: nerep char tari ul neren; mantem chun chon junititá nagen jomas pal votmannel, šachtalen tavane mot palen.

40. I nurep charne perektačv nag joten i vichv nagnanel kvartme, majalen tavane i chulen.

41. I chon joselitá nagen jomuchv tav jotá aku ajgel, jomen tav jotá kitag.

42. Nagnanel vovep charne majen, nagnanel ečlachv nurep charnel ul tulen.

43. Nan choleslan, išto latem oli: ereptalen nak vať cholesen, jachstalen nak targen nerep charme.

44. Os am latam nanane, ereptan nan targan nerep charetme, ereptan nanen nerep charetme, jomas varan nauen jachstap charetne, i chošgan obiditlap charet i nurelap charet mos.

45. Tocho varsanke, jejtine púvi ault olep jeganne, ton mos išto tav lavi pakepachv tak chotelne lulet i jomaset tarmelne, i ketsi ráč šar charet i chajer charet tarmelne.

46. Mantem chun nan ereptačv púmtine nanen ereptap charetme, nevojp justelne nan urchatine? I pareš varpet pel aku tocho varat.

47. Mantem os latine nachke nilmenčam nank jurtetne, nar arine varine? i pupine šušp charet aku tocho varat.

48. Jeimtan nan šari, chumle šar ault olep nan jegan.

VI. Pank.

1. Urchatan michv torem mos choloch šam chalt, ton mos ištobi tan nanen usanel; motentši oleske, at jejmti nanane justel ault olep jegannel.

2. I tont chun migen torem mos, ul vitmelen nakventel, chumle vitmelapet varat sinagoget keurt i paulkant, ištobi ešchenkvet tan cholesetne; šariš latam nanane, tan justelme nochpel visanel.

3. Nag os majen torem mos tocho, ištobi nag alem pal katen ul chañčitā, nar vari jomas pal.

4. Tak jejmtē torem mos mine charen tulmechag, i ault olep jegen vajtā tulmechag, mine charen jonchitā nagnane šam chalt.

5. I chun chošgan, ul jejmtē vitmelapet chojtel, chotcharet erptat mir chalt i paulkant tunčpam chošguchv, ištobi tan unkvē cholesetne; šariš latam nanane, tan nochpel visanel justelme.

6. Os nag, chun chošgan, tujen nak chušepenē, i jejtenpalent av tov pantem chošgen nak jegenne chaštal mat olep charne, i nag jegen učintalep tulmechag chošgenen, justitā nagen šam chalt.

7. Chošgenen čuvt šav ul satechten, chumle pupine šušp charret varlalget; vajlen tan numsat, išto tan šav latnanel mos cholvet.

8. Tanane ul šunšun; ton mos nan jegan chañčitā, narne mončem oline nan tavane jolesanan elpalt.

9. Os chošgan nan tocho: Man ault olep jegov! tak jälpenlachte nag namen;

10. Tak jejmtē nag naerlachen, tak jejmtē nag erken šemel mat chumle ault;

11. Man šochen lat našov majalen tā chotel kašel;

12. I chulčepten manane man arentenov, chumle i man chulčeptilov mank arenten charenovne;

13. I ul tulen manov krechne, os uren manov asrajnel. Ton mos nag naerlachen i van i sujn inra oli. Amin.

14. Os chun pūmtine taretachv cholesetne tan krekanē, ton čuvt tareti i nanane ault olep jeg.

---

4. vaičē, talān jobb: vajitā. 8. nan jegen. 14. kašel,

15. Os chun at pümtine taretachv cholesetne kreket, i nan jegan at taretian nan krekan.

16. Os chun pičeline, ul tuštan chumle vitmelapet, vajlen tan tank choraneltel pel pełtachtat, ištobi šunštachtuchv cholesetne pičelat; šariš latam nanane, tan voš justelme visanel tanknane.

17. Os nag pičelanen mant panken šartalen, i nółšamen lovtalen,

18. Ištobi cholesetne ul chańčinkven pičelapi, os nag jegen elpalt, chotchar tułmech mat; i nag jegen vojta tulmechag pičelanen, jonchtita nagnane šam chalt.

19. Ul achten nagnane jomaslach ma tarmelt, chott chortetne i similne cholchve, i chott tulpet chalechtat i tulmentat.

20. Os achten nagnane jomaslach ault, chott at chortetne ati similne at cholchve, i chott tulpet at chalechtat i at tulmentat.

21. Vajlen chott oli jomaslachen, nan šiman pel tov meni.

22. Pas nóulne oli šam; i tont, chun nag šamen pasen, nóulen pel šocho pasenag jejmti.

23. Os chun nag šamen luł, tončuvt pel nóulen šocho jejpešag jejmti. I tont, chun keurent olep pas jejpeš, ton jejpeš šak moše?

24. Ati chon vata at jochti služitluchv kit naerne; ton mos ale elol charme jachstachv pümtita os motit charme ereptachv, amne elol charne jomas šimel oli os motit charne šivelachv pümti. At tajne ereptachv toremme i mamonme.

25. Ton mos latam nanane, ul tuštan nauk šimenantel, nar techv i nar ajuchv, at nóulan eseplan, narel maštachv. Lil tene charnel janińuv, i nóul mašnanel.

26. Šunšpan tigelap ujtne, tan at rovtat, at urelat, at achtat šep kvaletne, i ault olep nan jegan titgan tanne. Nan vojp toul jomasetńuv-olne?

27. I chon nananel tuštem janimachv níuri kašpel aku lokotne?

28. I mašnane pel nar tuštine? šunšpan char ma čouretne, chumle tan janimat; at nergesat, at tachtat.

29. Os am nanane latam, isto i Solomon šochen slavetat tocho at maškatile, chumle šochen char ton charetnel.

30. Os chun ojtkan pumme, chotchar ta chotel janimi os chołt

rastove kūr keurne, torem tocho mašti, toul kūmen nanen, agttal charet?

31. Ul tuštān tocho latem: nar man teve, nar man ajov, amne nar mašov?

32. Ton moš išto šocho tā amelet kišvet pupine šušp charretne, i tonme šocho chañčitā nan ault olep jegan, išto nan tonme šocho karechlilan.

33. Kinšan voš elolt torem naerlach i tav šar ašetme, i tā aš šocho punechti nanane.

34. I ton mos ul numselan cholt chotelme. Tont cholt chotel tuštuchv pūmti tak ašetne. Šochen chotel taulelavle tak ašetne.

VII. Pank.

1. Ul luptachtan, ištobi nank ul luptankvan.

2. Ton mos chumle luptachtine, aku tocho luptovan, i chumle mortine, aku tocho nank morchvan.

3. I nar nag šunšan kačen šamt olep lichme, nak šament norme at vajlen?

4. Amne chumle lavan nak kačenne: tig, am viglem kvane nag šament olep lichme, tončuvt oli nak šament nor.

5. Vitmelap! vajalen elolt nak šament olep norme i tončuvt chontilen, chumle vichv lichme nak kačen šannel.

6. Ul miglan jālpen mater ampetne, i ul rastan nank tinen sakan pureset elpalne, ištobi tan lajlel ul űakanel amne pari jonchem nanen ul manitanel.

7. Vovan i mikti nanane; kinšan i chontine; puvtan, i pušchti nanane.

8. Ton mos šochen vovep char vig, i kišp char choati, ilochtap charne pušchti.

9. Chon nan chalant oli timil choles, chotchar, chun tav pūvā voveli tavanel űaň, majepitā tavame kavel?

10. I chun voveli chul, migtā tavame pupichurel?

11. I tont chun nan, kūchčit olne, chašine jomas mater michv nank pūvenanne, toul kūmen nan ault olep jegan mig jomas vovepne tavanel?

12. I toňt šochen ašt, chumle űurine ištobi olset nan jortelan

choleset, aku tocho olan i nan tan jortelan; ton mos tušget zakon i najtet.

13. Tutelan marem avetel, ton mos išto lačt avet i panchun lonchet tatat ačelne, i šav charet jomat toul;

14. Nar mos aše av i marem lonch, tatp charet lilen toremne, i chumle šavne at chotvet tan!

15. Urkatan chajer najtetnel, chotcharet jejvet nan paltan oš chorel, os keuranelt tan kühči čačet.

16. Tan ašetnel chašlilan tanme. Achtat amne ati ininel vinograd, amne chanelachnel smokvet?

17. Tont šochen jomas jejvnel teli jomas urlech, os luľ jejvnel teli luľ urlech.

18. At taji jomas jejvne telachv luľ urlech, os luľ jejvne jomas urlech.

19. Šochen jejv at telap jomas nrlech šagrove i tautne rastove.

20. I tont urlechnel chašlilan tanme.

21. Ati pel šochen char latep amnane: pojrechš, pojrechš! tuv aul naerlachne, os ton, chotchar vari am jegem erch, chotchar oli ault.

22. Ton chotelt šav char lati amnane: pojrechš, pojrechš! nag namentel eren man najtechlesov? i nag namentel eren asrajtme ele pošilesenov? i nag namentel eren šav amel varsov?

23. I tončuvt choltilem nanane: am ati chun chaššanem nannen; ele menan amnanel, luľ varem charet.

24. I tont šochen charme, chon chontli ti tä am lanchem i ton chojteli vari, joltilem numten sajten chumi, chotchar utestä tak kvalä kav tarmelt.

25. I püntes räkuchv, i vit kvales, i pišchemeset votet, i taretset kalen ton kvalne, i tav at rägetes, ton mos išto utem oles kav tarmelt.

26. I šochen chontlep am tä lanchem i ton chojteli at varp joltilem numt-sajttal cholesi, chotchar utestä tak kvaletame šopocht tarmelt.

27. I püntes räkuchv, i vit kvales, i pišchemeset votet, i vortpeset ton kvalne, i ton kval pates, i tav patem oles jäni.

28. Chun Isus ponšlesant tä lanchet, choloch pakseset tav chañčtane ašetne,

29. Ton mos tav chañčtesan tanme jormant erch ošp, ati pel nepekenet i Farisejt chojtel.

VIII. Pank.

1. Chun tav achnel jole vajles, tav jejtápalt jomes šav atem.

2. Tat tav pochane jomes noltén, i chošgem tavane laves: pojrechš, chun núrnenke, van jochti anem lištuchv.

3. Isus kat naritem puvestä tavame i laves: núrnam, lištítachtén. I tav ton lat lištítachtés noltetnel.

4. I lati tavane Isus: šunšen, atichonne ul laten, aú menen, choltchatén popne i taten jur, nevojp lavem oli Mojsej zakont, por charet šušne mos.

5. Os chun tus Isus Kapernaumne, jomes tav eltápalne šat-pank, i jolentestä tavame,

6. Latem: pojrechš, chuš am paltem jun kuji agmeltam, i šak mučtachtí.

7. Isus lati tavane: am jejvem pušmelilem tavame.

8. Os šat-pank pari tavane laves: pojrechš, at jorelam, ištobi nag tusen am kvalemne; os nachke laven lach, i jälti am chušem.

9. Kaš am pel erch jolpal elemcholes, os ošgem jolempalt chont chumet; lavam elol charne: menen, i meni, i motit charne: jejen, i jochti, i amk chušemne: varalen tonme, i vari.

10. Tonme cholem Isus pakses, i tak jejtápalt jomp charetne laves: šariš latam nanane, Izrailit pel tičuv agtne aš am at chotsem.

11. I latam nanane, išto šavet jejvet chotel pakepap i matp jurchetnel i olmiat Avraam, Isaak i Jakov jot aul naerlacht,

12. Os šemel ma naerlach püvet rastvet jejpeš mane; tat jejmí luš i pank jachštane.

13. I laves Isus šat-pankne: jomen, i chumle nag agtsen, ton chojtel jejmte nagnane. I tav chuš jältes aku ton lat.

14. I jochtem Isus Petr kvalne chontestä tav akvtetame cholol chojtnat.

15. I vistä tavame katanel, i agem chul̄tepestä tavame; tav kvales, i pümtes služitluchv tavane.

16. Et pala tatveset tav pochane šav sajttal, i tav sirsan asrajtme aku lachel, i šocho chojtep charetme jälteptesan.

17. Tak šarme Isai najt latelp, chotchar lati: tav visan man agmenov i permelesan tanme.

18. Isus tak kitäpaletat šav atem um jejpalt laves chañčtachtepetne unšuchv mot palne.

19. I vatge jomem aku nepek char laves tavane: chañčtap, menam am jejtäpalent, kaš chote menen.

20. Isus lati tavane: ochšeret ončat voncheset, i tigdelep ujchulet pišet, elemcholes püv chumle at chonti olne ma?

21. Motit char tav chañčtachtepetnel laves tavane: pojrechš, lavalen anem elolt jaluchv i čaptachv amk jegem.

22. Os Isus pari laves tavane: jomen am jortelem, i chul̄tepeten ačelen charetne čaptachv tank motavanel.

23. I chun tav tus kerepne, chañčtachtepet pel jortelat jejsset.

24. Ratgen sarišt votemles jáni isgen tičuvne, išto korep amertalves chumpetne; os tav olm kujes.

25. Tav chañčtachtepan tav pochane menem pümtset kinšiltachv tavame latem: pojrechš, akilimlalen manov, tä cholov.

26. Tončuvt laves tanane: narne pilmesan, agttalet? Tončuvt kvalem jole erkelesan votetme i sarišme, i jerte taventes.

28. Elemcholeset paksam latset: chon tit, išto votet i sariš chontlat tavane?

28. I chun unšes tav sariš alem palne Gergesinskoj mane, chajtchatset tav laltä kit sajttal chomeletnel kvane kvalem chari, tičuvne šimenag, išto aku choles pilem ton lonkel at jales.

29. I ratgen ojgemesi tin tocho latem: ne ašen oli patem minane, Isus torem püv? pos elpalt jejsen mučtachv minmen?

30. Chočatñuv ton manel jáni pures ane urecthes.

31. I asrajt chošgeset tavane tocho latem: chun ketilan manov kvane, tončuvt laven manane tuchv pures anene.

32. I laves tanane: menan. Tan kvare kvalem tuset pures anene, i ratgen šumem pures ane rastkates sarišne i čarkepes vitne.

33. Urep charet chajtemleset, i. užne jochtem latsanel pali sajtaletme.

34. I ratgen už jānetatel kvaless Isus laľch ; i tavame chontem chošgeset, ištobi tav ele menes maganelnel.

IX. Pank.

Tončuvt tav tus kerepne, i pari unšem jochtes tak užetane.

2. Ton mat tatsanel tav eltäpaletane chojtem palkant kujp charme. I tan agtne ašme chontem Isus laves chojtep charne : kvalen püv, taretachtat nag krekan.

3. I tat aku materet nepek chašpetnel lavset tulmechag : tav toremme ľulemtitä.

4. Os Isus tan numtan chaňcem laves : nar mos nan keurt ľul numbine ?

5. Ton mos nar kigneňuv, lavuchv : taretachtat nag krekan, amne lavuchv : kvalen i jomiten ?

6. Ton mos nan chaňčelan išto elemcholes püv onči va šemel mat tartelachv kreket. Tončuvt lati chojtep charne : kvalen, vajalen kujne man, i menen nak kvalenne.

7. I tav kvaless, vistä kujne matetame i jomes tak kvaletane.

8. Os mir titme chontem pakses i ešchestä toremme mipme tičuv va cholesetne.

9. Toul jomem Isus chontes attech atne mat unlep cholesme nametatel Matpime, i laves tavane : jomen am jortelem. I tav kvalen jomes tav jejtäpaletat.

10. I chun Isus unles pasent tav kvaletat, ton lat jejšet šav attech atpet i krekan charet i utset Isus jot i chaňčachtetp charantel akvane.

11. Farisejt tonme chontem lavset chaňčachtetpet tari : nar mos nan chaňčepan teg i aji oslem varpet i krekan charet jot ?

12. Os Isus tonme kačelam tanane laves : ati pel puš charet karrechlat lekarme, os agmeltap charet.

13. Menan, chaňčachtan, nar onči keurt ľach : miloštne ňuram, ati pel jurne. Vajlen am jejšem at šaretme, os krekan charetme vovuchv ňulteptachv.

14. Tončuvt jejsset tav paltä Joan chañtachtepet i latat: nar mos man i Farizejt šav pičelov, os nag chañtachtapan at pičelat?

15. Isus laves tanane: tajat amne ati mujt tuštuchv, chun tan jortelan pank? Os jejmtat chotelet, chun niremtachti tan paltan pank, i tončuvt pümtat pičelachv.

16. Atichon at lalsali jälpel lomtme peš mašne charne; ton mos jälpel lalte manemtachti mašne charnel, i as jejmti alpelnel jängag.

17. At puntlalve aku tocho jälpel oroch peš teremne, os motenči oleske, manemtachtat čamperet, kvane šaši oroch i teremt cholilat. Ton mos jälpel oroch puntlalve jälpel teremne, i pušmelachti i ton i mot char.

18. Chun tav lates titme tanane, aku mater panketnel jejs, i chošgem tavane lates: am am aň cholenti; jejen, punalen nag katen tav tarmelne, i tav lilii.

19. I kvalem Isus jomes tav jortelat, i tav chañtachtapan.

20. Ton chalt aku chojtep ne kelp niglene agmel kitkujplov tal, i palnel jomlitam sartitachtes tav mašnane.

21. I tončuvt lates tav tak keuretät: chun am sartitachtam tav mašnane, jältam.

22. Isus pari jonchem i chontem tavame laves: ñogremtachten, a! agtne ašen jälteptestä nagen. I ne jältes aku ton čast.

23. I chun jochtes Isus ton pank kvalne, i chontes poricharpetme i čorne patem cholesetme,

24. Tont laves tanane: kvane menan, vajlen tä a at choles os kuji. I magiñteset tavane.

25. Os chun elemcholeset kvane ketveset, tav jomlitam vistä tavame katetanel, i viš ne jältes.

26. I tä ľach kvales ton čar ľachve.

27. Chun Isus jomes toul tocho, kit šampaltal tav jejtäpalt čišgeset i latset: akilimlen minmen, Isus David püv.

28. I chun tav jochtes kvalne, tončuvt japešteset tavane ton šampaltalet. I lati tanane Isus: agtlachtine, išto am va ončam titme varuchv? Tin lata tavane: agtimen, pojrechš!

29. Tončuvt tav tin šami sartitam laves: agtne ašan chojtel jejmte ninane.

17. motenči. 21. mašname. 24. kui. 27. minnen.

30. I pušcheset tin šamanel. I nógreš pimentesan tinme Isus : šunšan, ati chonne chaňčinkve tä aš.

31. Os tin kvane kvalem sujntesanel tavame ton čar lachve.

32. Tin kvane kvalentam čuvt tatves tav eltäpalne asraj ošp tus-nilemtal choles.

33. I asrajme kvane ketem jejpalt tus-nilemtal latemtes. I mir paksam lates : atichun tit at učintoves Izrailt.

34. Os Farisejt latset : tav asrajtme ketgan asraj oter jolel.

35. I multesan Isus šocho ušetme i pojletme, chaňčtam mir achtkatne kvalt tanme i latem naerlach latelp i pušmelam šochen agem i šochen moš elemcholeset keurt.

36. Atemet chontem jejpalt akilimlesan tanme, išto tan mučtachtem i lachve kvalem urch oštal ošet chojtelp olat.

37. Tončuvt lati tak chaňčtachtapan tari : urlech šav, os urelap morče.

38. I ton mos jolentelan tepkan pankme, ištobi ketsan urelap charetme tak kanetane.

X. Pank.

1. I vovelam tak paltä kitkujplov chaňčtachtapan mis tanane va luľ asrajt tarmelne, ištobi ketuchv tanme, jälteptachv šochen agem i šochen moš.

2. Os kitkujplov ketem namanel oli tocho : elol char Simon namtam Petrag i Andrej tav kačä ; Jakov Zevedejev i Joan tav kačä ;

3. Filip i Varfolomej, Foma i Matpi pareš varp ; Jakov Alfeev i Levvej namtam Faddej ;

4. Simon Kananit i Juda Iskariot, chotchar i pertestä tavame.

5. Tä kitkujplov ketsan Isus i pimentesan tanme latem : Pupine šušp charet palt ul jalan, i Samarianskoj ušne ul tujan ;

6. Os menan cholem ošet pal Izrail kvalne :

7. I chotaľ jochtine sujtelan latem : vatmes aul naerlach.

8. Chojtelp charetme pušmelan, noltenet lištan, lochčemet jälteptan, asrajt ele ketan ; narmechtalt visan, narmechtalt i majan.

9. Ul vajan jot ati suřn, ati alen, ati argen entepan keurne;

10. Ati churi lonchne jot, at kit mařne, at polechs, at su-jeyv.
 Aku tonpel nergesap char tenane choji.

11. Kař nevojv uřne amne paulne nan tuvne, kalemtan, chon
 tav keurt jomas, i tat olan mennan moř.

12. Os kvalne tunan řuvt paře varan latem : jomas tã kvalne
 jejimte.

13. Amelen kval jejmti lař, nan satne jomasan jochti tavane;
 amelen naleval, ton satilam jomasan nanknane jonchi.

14. Amelen chon at tulgan nanen i at chontli nan ľanhanne,
 tonřuvt kvane kvalem ton kvalnel amne ton uřnel ele parketan
 lajlne chanem poreřme.

15. řariř latam nanane, Sodomskoj i Gomorskoj mane kigne-
 řuv jejmti sut varne chotelt, ati pel ton uřne.

16. Ař am ketganem nanen jormant ořet řačet chalne, i tont
 jejmtan amelenag pupichur chojtel i sovti aku ton kapteret.

17. Urchatan cholesetnel, tan pũmtat michv nanen sut kva-
 letne i tank mir kvalt vonchuchv nanen.

18. I tatganel nanen sutetne i naeranel pochane am mořem,
 tonuchlachv tan elanelpalt i pupine řuřpet elpalt.

19. Chun jejmtat michv nanen, ul tuřtan, chumle i nar la-
 tuchv; ton lat mikti nanane, nar latuchv.

20. Ati pel nan latuchv pũmtine, os nan jegan lil pũmti la-
 tuchv nan keurant.

21. Migtã aluchv jegepũv kačame i jeg pũvame, i laľch kvalat
 pũvet jeganel tari i řovletat aluchv.

22. I jejmtine erptal řochen charne am namem mos; pernep
 char pãtane jãlti.

23. Os chun řovletat jachstachv nanen aku uřt, tulan mot
 uřne. řariř latam nanane, at ařtine multachv Izrail uřetme, tonřuvt
 elemcholes pũv jochti.

24. Čaňčtachtep jãni ati čaňčtapnel, i čuř jãni ati tak
 pojeretanel.

25. Tauli čaňčtachtep kařel, iřtobi tav oles chumle tav
 čaňčtapã, i čuř kařel, iřtobi tav oles chumle tav pojerã- Chun

kvalen chumme namtesanel Veelzevuli, toul kúmen tav kvalen charan?

26. I ton mos ul pilan tananel; atinar ati jole čaptam, ištobi pali ul pate, i tujtem, ištobi ul kačelankve.

27. Nar latam am nanane jejpeš mat, tonme latilan pasen mat, nar latam nanane paľne, nan sujteltilan lep tarmelt.

28. Ul pilan alpetnel noulan, chotcharet vaganel at jochti lil aluchv; os pilan tonnel, chotchar lil i noul teltitá onch putt.

29. Eren kit čaneš pertachta aku assari mos? i tonetnel aku pel at pati ma tarmelne nan jegantal.

30. Os nan pank ätet pel šocho loventam olat.

31. Ul pilan aku tocho; nan tinenet olne šav čanešetnel.

32. I ton mos šochen charme, chon laveltitá anem choleset elpalt, i am latilem tavame jegem elpalt, chotchar ault oli.

33. Os chon ele kvali amnanel choleset elpalt, i am pel tavan- nel ele vortpachtam ault olep jegem elpalt.

34. Ul numsan, išto am jejssem olmel tatem ma tarmelne; am jejssem ati olmel tatem os širi.

35. Vajlen am jejssem pali urtuchv elemcholesme tak jegatel, i ame tak čukvatel, i mänme tak akvtatel.

36. Chajeret elemcholesne tak kvalen charan.

37. Erptap tak jegame amne čukvame amnanel jängiš, at choji amnane; i erptap püvä amne atá amnanel jängiš, at choji amnane.

38. I chon at vigtá tak pernetame i at meni am jejtempalemt, ton at choji amnane.

39. Tak liletame urp char choltilitá tavame, os am mosem lilá choltilap char chontitá tavame.

40. Nanan tulilap char anem tulilitá, os anem tulilap char anem ketem charme tulilitá.

41. Najtme tulilap char najt namel chontitá justel najtnel; šar charme tulilap char šar namel chontitá justel šarnel.

42. I chon ajtitá tá višetnel aku ane ačerem vitel chaňčach- tep namel, šariš latam nanane, at chuľti tak justeletanel.

XI. Pank.

1. I chun Isus multesan lanchet tak kitkujplov chañčachtapan tari, menes toul tocho chañčachtachv i latuchv tan ušetne.

2. Os Joan turmat kačelam Kristos varne ašet, ketes kit char tak chañčachtepetnel,

3. I laves tavane: nag eren ton, chotchar jejhv nürsen, amne mot char manane uruchv karech?

4. Isus laves tanane pari: menan, latan Joan tari, nar choline i vaine.

5. Šantalet šušpi jejmtat, lajlalet jomitat, noltenet liškakat pařtalet cholat, cholem charet jältentat i jorlitne lani latat.

6. I jomas, chon at telili am mosem.

7. Tan sare menemanel jejpalt pümtes Isus latuchv Joan mos mirne: Nar šunšuchv jalsan nan char mane? mantem vote nouttam niret?

8. Os nar šunšuchv nan jalsan? mantem tinen ulemtel maškatem cholesme? tinen mašne ošp charet olat naer kvalt.

9. Os nar nan šunšuchv jalsan? najtme? Tocho latam am nanane, i najtnel pel jáni.

10. Ton mos tit kalen ton, chotcharme choren laveltitä: aň am ketam amk latepem nag eltenpalent, chotchar lařpitä lonch nagnane jochten elpalt.

11. Šariš latam nanane, net ponštam charetnel jáni atim oles Joan perne punepnel, os tavanel višnúv aul naerlacht jáni.

12. Joan perne punep choteletnel aň moš aul naerlach val vikti, i šimeniš kišpet chontilalganel tonme.

13. Ton mos šocho najtet i zakon Joan elpalt latset.

14. I chun nan nürine chañčuchv, tav Ilija, karechlap jochtuchv.

15. Pař ošp char chontlachv tak chontle.

16. Os chonne esepilem am tä tochemme? tav jormant viš charet, chotcharet posert unlenanel uil vovat tank jurtnel,

17. I latat: man poricharesov nan mosan, i nan at jechvsan; man ergesov nan mosan luš erit, i nan at lušsan.

18. Joan jejmet jejpalt at tes, at ajes, i latat: tav keurat asraj.

19. Jejs elemcholes püv, teg i aji i latat : tit elemcholes, chotchar erpti techv ajuchv jurt ochče atpetne i krech varpetne. Os amel püvet miset tavane šar ašme.

20. Tončuvt pümtes tav lülemtachv ušetme, chotcharet keurt kümeniš choltem oles tav erkä, ton mos išto tak at jochtset toremne.

21. Tuš nagnane, Chorazin ! tuš nagnane Vifsaida ! chun Tirt i Sidont choltem olchanel nanane chotilalem erket, tont chočatnöv tan lañčiketel maškatem i chuřmel pujktam jochtnat toremne.

22. Ose pel latam tanane, Tirne i Sidonne kigneñuv jejmti sut varne chotelť ati pel nanane.

23. I nag, Kapernaum, kaltkatem aul moš, patgen jol naerlachne, ton mos chun Sodomne choltem olchanel nag keurent chotilalem erket, tav oľni aň tä chotel moš.

24. Ose pel latam nanane, Sodom čarne kigneñuv jejmti sut varne chotel čuvť, ati pel nagnane.

25. Ton ront latentam ľach Isus laves : sujltilem nagnane, řat, pojrechš aulne i řemel mane, išto nag tujteslen titme amelen i numten sajten charetnel i choltislen tonme apüvetne.

26. Šariš, řat ! nag jomas erptanen tocho oles.

27. Šocho mim oli jegnel amnane, i atichonne čašvu püv jegnel targe, i atichonne čašvu jegä püvnel targe, i chonne püv pali latuchv numelmatitä.

28. Jejan am paltem šocho mučtachtepet i tarvitne patem charet, i am sajmelianem nanen.

29. Vajelan amnanel igo nanknane, i čaňčachtan amnanel ; am sovť i kameľť řimp olem, i chontilan nank lilan tavetme.

30. I tont am igo jomas i tarvitem kigne.

XII. Pank.

1. Kalen ton ront jomites Isus rovtem tepkanet ľachve subote chotelť ; tončuvť tav čaňčachtatepan techv jejmtset, i pümtset ľanitachv tep-panketme i techv.

2. Farisejt tonme chontem ľavset tavane : řunřen, nag čaňčachtatepan varat, nar varuchv at řaji subote olep chotelť.

3. Tav pari laves tanane: ań moš nan at loventaleslan, nar vares David, chun techv jejmtes tak i tavatel olep charet?

4. Aku mat chalt tav tus torem kvalne i tes juren nańet, chotcharet at tajset techv ati tavane ati tav jortelat olep charetne, šochen aku popetne tajnat?

5. Amne at loventeslan zakont, isto popet torem kvalt subote chotelt at urganel subotame, ton mos vojp vinovat at ončat?

6. Os latam nanane, isto tit ton, chotchchar torem kvalnel jani.

7. Os chun nan chašchelan, nar onči keurt lach: akilimne nưram ati pel jurne, tont at pümtnine luptachtuchv ochtal charet tari.

8. I tont elemcholes püv pank i subotane.

9. I toul ele menem tus sinagogne.

10. Tat oles tošem katp choles, kitepesanel Isusme: kaš chon taji pušmelaptuchv subotat? İstobi tavame mater keurt vinovatne pattuchv.

11. Tav laves tanane: chon nananel, ončem aku ošä, i chun ton oš subote chotelt pati vojehane, chumle at vıgtä noncho?

12. Os ošnel elemcholes nečuvne jomas? I ton mos subotat pel jomas varuchv taji.

13. Tončuvt lati ton cholesne: naritalen tak katen, i tav naritestä, i jältes katä mot pal kat chojtel.

14. Farisejt kvane kvalem varset tav lařtä oj, matsir amelel choltılachv tavame; os Isus kačelam menes toul tocho.

15. I nıultachtes tav jejtäpalt šav atem, i tav tanme jälteptesan.

16. I jole erkeles taname pali latuchv.

17. Tak jejmte Isai najt latelp, chotchchar lati:

18. Tit am püvem, chotchcharme am perieslem; erptachv pümtem charem, chotchchar keurt am šimemnel šochen jomas erch. Pünillem amk lilem tav tarmeletane, i taremtitä atemetne sutme.

19. Pari at latemti, at čišgemi, i ati chonne at cholve tav lanchä lonch lachve togem mat.

20. Nurem su-jejmte at šajmtitä, i pelemtam ponlame at charititä tav šar ašä nonchal patnat elpalt.

21. I nametane šunšuchv pümtat čar atemet.

22. Tončuvt tatves tav paltä asraj ošp char, šamtal i tus-

nilemtal char, i pušmelaptestž tavame, tocho isto ton šamtal i tusnilemtal char püntes i latuchv i šunšilachv.

23. I pakses mir jäntetatel i lates: tit eren atim Christos David püv?

24. Os Farisejt titme kačelam lavset: tav asrajtme kvane ketsan asrajt oter Veelzevul jolel.

25. Os Isus tan numtan chañem laves tanane: šochen naerlach tak nütä pali urtchatep tatlane jejmti, i šochen uš amne kval tak nütä urtchatep pušne at unli.

26. Chun asraj asrajtme jachstitä, tončuvt tav urtchates tak jortelat; ton jejpalt os chumle tunči tav naerlach?

27. I chun am Veelzevul val asrajtme ketganem, os nan püvan chon val ketat? Ton chočetag tan jejmtat nanane suti.

28. Os chun am torem lilel ketganem asrajtme, tont aku ton pel kišmovesan nan torem naerlachne.

29. Mantem chumle chon tuv vagen chum kvalne i pümti nirišlachv tav jomaslach, alpel at persestäke ton vagen charme? tončuvt šochen tulmentitä tav kvalä.

30. Chon am jortelem atim, ton char am laitem; i chon am jortelem at ačiti, ton char choltili.

31. Ton chočetag latam nanane, šochen krech i luľ taretachtat cholesetne, os luľ jälpen lil tari at taretachtı cholesetne.

32. I chun aku mater luptachtı elemcholes püv tari, taretachtı tavane, os chon luptachtı jälpen lil tari, at taretachtı tavane ati pasen mat zti jol mat.

33. Mantem nan numtanne pati, isto jejv jomaske, tont i urlechata jomas; mantem os tav luľ, tončuvt i tav urlechata luľ; ton mos jejv chašchtı urlechnel.

34. Pupichur tochem! chumle tajne latuchv jomasme ojpenet olne? šim keurt numpane charme tus lati.

35. Jomas choles jomas lachnel neltitä jomasme, os luľ choles luľ lachnel neltitä luľme.

36. Am latam nanane, isto šochen narmechtal lach mos choles latne kitilove sut chotel čuvt.

37. Tont tak lanchatel šarmelachtı i tak lanchatel sutne pati.

38. Tončuvt aku materet nepek chašpetnel i Farisejtnel

lachelne tum lavset: chańčtap, man űurov nagnanel uchv mat-sir pos ?

39. Os tav pari laves tanane ; chajer puch kinši amnanel pos, i pos tavane at mikti Jona űajt numpal posnel.

40. Ton mos chumle Jona chul kachrā keurt oles churum chotel i churum jej, aku tocho i elemcholes pűv űemel mat oli churum chotel i churum jej.

41. Ninevifanet tunčpat sutne titā puch jot i jolchag pattian tavame ; ton mos tan Jonanel lach cholem jejpalt jochtset toremne, os tit Jonanel jāni.

42. Chotel pal naer vant tunčpi sut elpalt tā puch jot, ton mos iűto tav jejs el manel chontlachv Solomon amelet, os tit Solomonnel jāni.

43. Chun asraj elemcholesnel kvane kvali, tončűvt jali vittal mat olne ma kinšem, i at chonti.

44. Tončűvt lati : menam amk kvalemne. I juv jochtem chontitā tavame tatlane, liűtem i laĽptam.

45. Ton jejpalt meni i vig tak jortelat sat mot asraj taknanel kűchčitme, i juv tum olmiat tov ; i jejmti ton cholesne alpelnel jol aű luĽ. Aku tocho jejmti i tā chajer puchne.

46. Tav aku tocho latentanat mant mirne, tav čűkvā i kačan tuűset kvan űurem tav jortelat latuchv.

47. I aku mater laves tavane : tit, nag čűkven i kačan tunčat paulkant, i űurat latuchv nag jortelen.

48. Os tav tā latep charne pari laves : chon am čűkvem i chon am kačanem ?

49. I katel choltpam tak chańčtachtepan laves : tit am čűkvem i am kačanem. Ton mos chon pűmti varuchv ault olp am jegem erch, ton am kačem i ičem i čűkvem.

XIII. Pank.

1. Kvalnel kvane kvalem ton chotelĽ Isus untes sariű vatane.

2. I achtkates tav paltā űav atem, tocho iűto tav kerepne kvalem untes tov ; os mir űocho tunčes sariű vatat.

3. I chańčtesan tanme űav sirel latem : Tit, kvales rovtep char rovtuchv.

4. I tav rovtemat čuvt to šam pates lonch vatane, i toulen ujt jochtem tavame nachvsanel.

5. To pates kaven mane, chott šemel ma oles morče; i jerte kvales, ton mos isto ma oštúv oles.

6. Os sach išem núvne čarloves, i tarne at telemat mos tošes.

7. To pates ini savne, i jänimeset inget, i šetesanel tavame.

8. To char pates jomas ma tarmelne i teles oslem to char šat, to chotpen os to kus latne.

9. Paľ ošp char chontlachv, tak chontle.

10. I vatge jomem chaňčachtetpet lavset tavane: nar mos pričel tanane latan?

11. Tav pari laves tanane: ton mos isto nanane majves chaňčuchv naerlach tujtem ašet, os tanane at majves.

12. Chon onči, ton charne miktí, i šavmelachti; os chon at onči, ton charnel ele niremtachti i ton, nar onči.

13. Ton mos am tanane kalen at latam, isto tan um at vaganel i cholem at cholganel i at numspanel.

14. I šarmelachti tan tarmelanelt Isai latelp, chotchar lati: paľel cholilan i at chašlilan, i šamel šunšine i at vajlan.

15. Ton mos isto nógrimes tä elemcholeset šim, i paľel vane chontlat i tank šamanel patsanel, istobi ul ujanel šamel i ul cholanel paľel, šimel pel at numelmatat, i ul pel jonchtachtet, istobi am tanme jälteptesanem.

16. Os nan šamenan jomaset, nar šunšat, i nan paľenan, nar chontlat.

17. Šariš latam nanane, šav nájt i jälpen núrset šunšuchv, nar nan vajne i at usanel, i chontlachv, nar chontline, i at cholsanel.

18. Os nan chontlelan pričame rovtep char mos.

19. Šochen naerlach lach chontlap i at numsap char pochane jeyv asraj i tulmentitá rovtem tajm tav šimetat; tit ton, chotchar keurne rovtves lonch vatat.

20. Os kaven mat rovtem tajm chašchti lach chontlapme, i akutat agtem vipme tavame čagtem;

21. Os ton at telves tarne, ton mos nógre at onči, os chun jejmí luš i variš lach mos, jerte telili.

22. Os rovtem char ingetne chašchti chontlap lachme, chot-

š, chot, 17. vaine, talán jobb vajine.

char keurt tuš olne lachnel i erp pojlachne charititā lachme, i tav jejmti urlechthal.

23. Os rovtem char jomas maġkant chašchti chontlap lachme i numsap, chotchar i jejmti urlech jot, tocho išto ton char tati oslem šat latne, to chotpen i to kus.

24. Mot pričče mis tanane latem : aul naerlach jorti rovtep cholesne jomas tajm tak kanetat.

25. Os elemcholeset kujne mant jochtes tavame nurmeltam char, i rovtes takenaket putit chalne i menes.

26. Chun tep kvales i ojtes, tončuvt niglepeset takenaket.

27. Os chušet juv jochtem latset kožajjne : ančuch ! jomas eren tajm rovtsen nag nank kanent ? chotel jejsset takenaket ?

28. Tav laves tanane : nurmeltachtep char vares titme. Os chušet pari lavset tavane : nuran eren, man tov menem lištsenov ?

29. Os tav laves : toma, ištobi takenaket nirem ul nirktet tan jortelan i putit.

30. Chušteptan akvat jänimachv urelananel moš, i tončuvt am latam urelap charetne : achtan elolt takenaket i nelan tanme puchčag teltnanel kašel ; os putit čaptan am tep-kvalemne.

31. Mot amel mis tanane latem : aul naerlach jorti gorčičnoj tajmne, chotcharme elemcholes vim rovtestā tak kanetat,

32. Chotchar kaš viš šochen tajmnel, os chun teli, tončuvt jejmti šochen telne charnel jängag, i jejmti jejvi, tocho išto toulen ujt tinglelat i tujtchatilat ton jejv talet chalt.

33. Mot pričče laves tanane : aul naerlach jorti kuššane, cbotcharme ne vim punestā churum mortes tolchen keurne, i chulteptestā šocho pajeltanat moš.

34. Šochen charme lates Isus priččel, i priččetal atinar at lates tanane.

35. Tocho jejmtes najt latelp, chotchar lati : punšilem priččet keurt am tusem, sujteltilem tujtem charme čar joltem jejpalnel.

36. Tončuvt Isus atemetme taretam tus kvalne, i tav pochane jomlitam tav chaňtachtepan lavset : punšalen manane amelme, nar tepkant takenaket.

37. Tav pari laves tanane : jomas tajm rovtep char elemcholes püv.

38. Vajlen tepkan čar, os jomas tajm naerlach püvet, os takenaket asrajt püvet ;

39. Os nurmeltachtem tonet rovtem kalen asraj, os urelane pos ochersom jochtne, os urelap charet angelet.

40. Chumle achtkatat takenaket i tautel teltkatat, ton chojtel jejmti i ochersom jochtne čuvt.

41. Ketí elemcholes pív tak angelan i achtganel tav naerlachnel šocho luř numten i chajer varem charetme.

42. I rastganel tanme tauten kúrne; tat jejmti luř i panket jachštane.

43. Tončuvt šar charet chotlat jormant chotel tan jeganel naerlacht. Pař ořp char chontlachy, tak chontle.

44. Os aul naerlach jorti čaptam tottemne tepkant, chotcharme elemcholes chontem tujtestä; i tonme čagtem menes, i šocho nar ončes, pertestä i jovtestä ton kanme.

45. Os aul naerlach jorti tin chumne, nürp charne tinen sakne,

46. Chotchar aku tinen sak chontem menes i pertestä šocho nar ončes, i jovtestä ton charme.

47. Os jorti aul naerlach jolemne, sarišne rastem charne i ašertam charne šochen sir chulme,

48. Chotcharme, chun tantes, mane tatsanel, i jomas chulet achtsanel teremetne, os luřet rastsanel kvane.

49. Tocho jejmti i ochersom jochtne čuvt; kvalget angelet, i pali urtganel jomaset luřetnel,

50. I rastganel tanme tauten kúrne; tat jejmti luř i pank jachštane.

51. Jolt kitepesan tanme Isus: chašleslan eren titme? Latat tavane: chašlesloy, pojrechš.

52. Os tav laves tanane: tä aš chočetag šochen nepeken chaňčtam chorenethel aul naerlachme jorti kožajjne, chotchar nelti tak ochčemoletanel jälpel charme i is charme.

53. I chun multesan priččet Isus, menes toul tocho.

54. I tak telem matetane jochtem chaňčtesan tanme tan mirkvalenant, tocho išto tan pakseset i latset: chotel tav vis timil amel i va?

55. Tav eren jejv-mašterlap pív? i tav čuktä Mariag eren lavektí, i tav kačan Jakov i Josi i Simon i Juda?

56. I tav ičan šocho man chalovat eren? os chotel tav vistä titme?

57. I šochtelachtset nütä tav mosä. Os Isus laves tanane: atichott tičuv morčane najt at jorlove, chumle tak telem matat i tak kvalat.

58. I at vares tat šav amel tan at-agtnanel mos.

XIV. Pank.

1. Ton lat cholestä Irod nilevlastnik lachel Isus mos.

2. I laves tak chušetne: tit Joan perne punep; tav lilies cholem charetnel, i tou mos amelet varktat tavanel.

3. Aku mat chalt Irod Joanme vim persaptestä i utestä furmane jegepüv vant Irodiada mos,

4. Ton mos išto Joan lates tavane: nag at tajan ončuchv tavame.

5. I aluchv tavame nurem matanel pilmes mirlnel, ton mos išto tavame eseplesanel najti.

6. Os Irod namen chotel čuvt jekves Irodiada a choloch elpalt, i ermiles Irodne.

7. Tont tav nultem laves michv tavane, kaš nar kišme.

8. Os tav čuktane čaňctamatä chojtel laves: majalen amnane aň pat anane punem perne punep Joan pankme.

9. Naer tušne pates; os nul ašä mos i ajp jortet olne uil laves michv tavane.

10. I ketes furmane šagrepachv Joan pankme.

11. I tatsanel tav pankä pat ane tarmelt, i narentesanel ane, os tav tatestä čuktane.

12. Os tav čaňčtachtepan jejm visanel nouletame i ramsanel tavame; i meneset, latset Isusne.

13. I tonme cholem jejpalt Isus ele menes toul tocho kerep tarmelt cholestal mane nachkat. Mir tonme kačelam jomeseset tav jejtäpalt ušetnel lajlel.

14. I kvane kvallem Isus chontes šav atem, akilimlesan tanme i jälteptesan tan agmeltap charetme.

57. nute. atichot.

15. Et pala tav chańčachtępan lakveset tav pochane, lavset : ma tit tatel i tov etlaltes ; taretalen mirme, ństobi tan meneset pojletne i jovtset tanknane tene char.

16. Isus laves tanane : nar kńšuchv tan menget ? majan nan tanane tene char.

17. Os tan latat tavane : man nachke tit ončov at ńań i kit chul.

18. Ton laves : tonetme tatan tig am pocheinne.

19. I laves mirne untuchv pum tarmelne, i vis at ńań i kit chulme, i šunšęs aulne, sachtam i šajmtam, misan ńańetme chańčachtępetne, os chańčachtępet mirne.

20. I teset šocho i tanteset : i achtset toul aritam šulit kitkujplov tupel tagle.

21. Os tem choles oles at šoter vati, netnel i viš charetnel targe.

22. I aku ton lat erkelesan Isus tak chańčachtępan tuchv kerepne i menuchv tav eltąpalt tat palne, tav mirme taretanat mant.

23. Mir taretam jejpalt kvales achne chošguchv nachkat ; i eti tav chultes tat nachkat.

24. Ton mant voš jochtes kerep sariš jatne, i činčimtoves chumpetne, ton mos ńšto lalch vot oles.

25. Jej jat čuvt Isus vinčt jomeses tav paltanel sariš mant.

26. Chańčachtępet tavame chontem sariš mant jomnat, pilileset i latat : tit piktove ; I pilmam čišgelteset.

27. Os Isus ton lat suj vares tanane i laves : ńogremtachtan, tit am, ul pilan.

28. Os Petr laves tavane pari : pojrechš, chun tit nag, laven amnane jomuchv vit tarmelt nag pocheinne.

29. Tav laves : jejen. I Petr kerepnel vojlem jomes vit ońnel, ństobi jochtuchv Isus pochane.

30. Votme ńograg kačelam pilmes, čarkepaleltes i čišgeltes : pojrechš, jńlteptalen anem !

31. Isus ton lat naremtestń katetame, puvestń tavame, i lati tavane : agttal, nar mos pililesen ?

32. I chun tusi tin kerepne, tončuvt vot lašketes.

33. Os kerept olem charet vatge jomlitam chošgemeset tavane i lavset : šariš nag torem pńv olen.

24. I unšem jochtset Gennisareckoj mane.

35. I kačelam tavame tat olep charet ketset sujtouchv kitpal charetme, i tatsanel tav pochane agmeltap charet šocho,

36. I jolentesanel tavame, ištobi šochen laves sartitachtuchv tak mašnane ; i tonet, chotcharet sartitachteset, jältset.

XV. Pank.

1. Tončuvt Jerusalem nepek chašp charet i Farisejt Isus el-palne jomlitam latař :

2. Nar mos nag chaňčachtapan peľtat peš tasteret ? Vajlen náň tenanel čuvt tank katanel at lovtat.

3. Os tav pari laves tanane : os nan nar mos peľtilan torem lavem ašme nank tasteran kašel ?

4. Vajlen torem elnen pimentam laves : jorlalen jegen i čukven, ton mos išto jachstap jegme amne čukvme ačelel choli.

5. Os nan latine, mantem chon lavi jegne amne čukvne : tonme, narel nag amnanel justkatgen, am majantilem saj toremne,

6. Ton charne taji at jorlachv tak jegme amne čukvme. Ton chojtel nan rasteslan torem lavem ašme nank tasteran kašel.

7. Vitmelapet šariš nájtechles nan mosan Isai latem :

8. Lachkvatat am pochemne tä elemcholeset tank tusaneltel, i jormanel anem nilmel, os tan šimanel amnanel chočat oli.

9. Os chajerag eseplianel anem cholochme jocht ašne chaňčatananel čuvt.

10. I mir vowelam laves tanane : chontlan i numeslan.

11. Ati pel ton, nar tuv tusne, lulemtitá cholesme, os nar tusnel kvane kvali, ton lulemtitá cholesme.

12. Tončuvt tav pochane jejm chaňčachtetpet lavset tavane : chaňčilen eren, išto Farisejt tä lach cholem telileset ?

13. Os tav pari laves : šochen jänimap, chotcharme ati pel am aul jegem rovtestá, ose cholili.

14. Chulteptan tanme ; tan tank šamtalet os šamtal charetme tatilianel, os chun šamtal vantemlitá šamtalme, tončuvt aku jot pata vonchane.

14. Os Petr chontlam laves tavane : pali latalen manan tä priččame.

16. Isus laves ! nan pel os iúat chaňčilan ?

17. Os pel inat chaňčilan, isto šochen tusne tune char meni kachrane i rastkati toul kvane ?

18. Os tusnel kvane kvalne char šimnel kvali, i ton ľulemtitā cholesme.

19. Vajlen šimnel kvalat ľul numtet, alne ašet, ne jot chajerlane ašet, chajerel tonuchlane ašet i ľulemtane ašet.

20. Titne ľulemtove choles ; os tene aš lovttal katel at ľulemtitā cholesme.

21. I toul tocho kvane kvalem Isus menes Tirskej i Sidonskej paletne.

22. Tat Chananejskej ne kvane kvalem ton matnel ojge tavane latem : akilimlalen anem, pojrechš, David pŭv ! am asrajne šak mučtove.

23. Os tav at lates aku lach tavane. I jomlitam tav pochane chaňčachtepan joleset tavame latem : taretalen tavame, ton mos isto ojgi man jejtāpalovt.

24. Os tav pari laves : am ketvesem nachke cholem ošet palt Izrail kvalnel.

25. Os tav jomlitam chošges tavane latem : pojrechš ! nota-len anem.

26. Os tav laves pari : ati jomas nirimtachv apŭvetnel náňme i rastuchv ampetne.

27. Os tav laves : tocho, pojrechš ! ampet pel tet pasennel patem jovet tank kvalen charetnel.

28. Tončŭvt [Isus laves tavane pari : Jomas ne, jāni nag agtne ašen ; jejmte nagnane űnurnen chojtel. I jāltes tav atā aku ton čast.

29. Toul menem Isus jochtes Galilejskej sariš vatane ; i achne kvalen tav untkates.

30. I lachveset tav pochane šav atemet, chotcharet ončat tank jortelanel lajpalet, šamtalet, tus-nilemtal i šochen sir agmen mošen charetme, i punsanel tanme Isus [lajli pochne, i tav pušmelesan tanme,

31. Tocho isto [mir pakses chontem tus-nilemtal charetme latepag, mošen charetme puši, lajpaletme jomitapi i šamtaletme šunšilapi ; i sujteltesanel Izrail toremme.

32. Os Isus vovelam tak chaňčachtepan laves : tā mir amnane akilmi oli, isto churum chotelag olanel jejmtes am pocheht,

i at ončat nar techv; os tetal taretachv am at nurganem, ištobi loncht paštal ul jejmtet.

33. Tav chaňčachtapan latat tavane: chotel vichv char mat tičuv náń, ištobi tituchv tá šav charetme?

34. I lati tanane Isus: nečuv náń nan paltan? Tan lavset: sat i ale nečuv chul.

35. I laves mirne untuchv ma tarmelne.

36. I vim sat náń i chuletme, sachtam šajmtesan i misan tak chaňčachtapanne, os chaňčachtepet mirne.

37. I teset šocho i tanteset; i ton jejpalt sat pajp lomtel acht-veset tagle moš.

38. Os tem choles oles nile šoter, netnel i viš charetnel targe.

39. I mir taretam Isus tus kerepne, i jochtes Magdaľskoj matne.

XVI. Pank.

1. I vatge jomem Farizejt i Saddukejt retetalem chošgeset tavane, aulnel šunštachv tanane pos.

2. Os tav pari laves tanane: eti lavine, jejmti jomas chotel, ton mos išto aul kelpi oli;

3. I cholge pala: tá chotel ľul torem, ton mos išto aul šeme-lag oli. Vitmelapet! nan mašteret chaňčuchv aulme, os poset mar-etnel chaňčuchv va at ončine.

4. Chajer i tajtal puch pos kinši, i pos at mikti tavane Jona nájt posnel targe. I chulęptam tanme jomes toul tocho.

5. I tav chaňčachtapan mot palne unšemanel čvvt náń vichv jorevleset.

6. Isus laves tanane: šunšan, urchatan Farisejskoj i Saddu-kejskoj kuššanel.

7. Os tan numseset keuranelt latem: tit chašhti ton, išto man náń at visov.

8. Tonme kačelam Isus laves tanane: nar numesine keurenant, agttalet, išto náń at visan?

9. Os pel inat eren chaňčilan i at numsilan at náńme i at šoter cholesme, i nečuv tupel nan achtsan?

1. šunštachv tavane pos.

10. Ati pel sat náume, nile šoter cholesme, i nečuv pajp nan achtsan?

11. Chumle numtne at vlgan, isto am ati pel nañ mos lavsem nanane, istobi urchatuchv Farisejskoj i Saddukejskoj kuššanel?

12. Tončuvt numlechtesanel, nar tav lates tanane, istobi urchatuchv ati pel nañ kuššanel, os Farisejskoj i Saddukejskoj chañčtane ašnel.

13. Os Isus jochtem Kesarija Filip matne, kitilesan tak chañčachtapan latem: chonag eseplianel elemcholeset anem, elemcholes püvme?

14. Tan lavset: aku materet Joan perne punepi, mot charet Ilii, os to charet Jeremii amne aku materag najtetnel.

15. Isus lati tanane: os nan chonag anem eseplilan?

16. Simon Petr pari latem laves: nag Christos lilen torem püv.

17. Tončuvt Isus laves tavane pari: šoten nag, Simon Joan püv! ton mos isto ati noul ati kelp tonme cholteset nagnane, os ault olp am jegem.

18. Latam i am nagnane, nag Petr, i tä kav tarmelt, am untilem amk torem kvalem, i jol naer av jolchag at pattitá tonme.

19. I nagnane miganem aul naerlach ochšeset, i nar negan šemel mat, ton mavnetatel jejmti ton charne i ault, os nar ojtılan šemel mat, ton ojtacht i ault.

20. Tončuvt Isus jole erkelesan tak chañčachtapan, istobi atichonne ul latet, isto tav Isus Christos.

21. Tigil elal pümtes Isus choltuchv tak chañčachtetetne, isto tavane karech menuchv Jerusalmne i šav pakuchv panketnel i arkepetnel i nepeken charetnel, i jejmtuchv alemag i churmit chotelt jältuchv.

22. I eleñuv vowelam tavame Petr pümtes laleh latuchv tavane latem: torem uri, tä aš nagnane at jejmti, pojrechš!

23. Os tav pari jonchem laves Petrne: menen amnanel, asraj, nag anem kujtilen per ašne, ton mos isto nag numsan ati ton, nar torem char, os nar elemcholes char.

24. Tončuvt Isus laves tak chañčachtetetne: chun chon nuri

---

10. cholesme. 23. mar torem char. 24. talán igy kellene: vajale tak pernetä i jome am jortelem.

menuchv am jortelem, taktag pel ul lavekte, vajalen nak pernen i jomen am jortelem.

25. Ton mos chon nuri tak liletame jälteptachv, ton char choltilitä tavame, os chon choltilitä liletame am mosem, ton chontitä tavame.

26. Ton mos nesir jol cholesne, chun tav i puš čar tavti, os liletame choltilitä? amne nesir elemcholes tak liletame pari jovtitä?

27. Chun jeyv elemcholes püv tak jegä namel tak angelan jot, tončuyt mig šochen charne tav ašan mos.

28. Šariš latam nanane, aku materet tit tušpetnel at vaganel ačelme elemcholes püvme unanel elpalt mennat tak naerlach keurt.

XVII. Pank.

1. I chot chotel menem jejpalt vis Isus Petrme i Jakovme i Joanme tav kačetame i tatsan tunčen achne tanme.

2. I peftachtes tan eltäpalanelt, i chotles tav vešä jormant chotel, i tav mašnanel jejmstset sajrenag jormant pas.

3. I tat choltchatsi tanane Mojsej i Ilija tav jortelat unlepag.

4. Ton lat Petr laves Isusne: pojrechš, jomas manane tit; chun nuran, varov churum seü, aku nagnane i aku Mojsejne i aku Ilijane.

5. Chun tav lates titme, ratgen pasen tul nigles tan numtäpalant, i tat suj tulnel latep: tit am erptane püvem, chotchar keurt am šochen jomas erkem, tavame chontlan.

6. Toume kačelam chaüčtachtepet chomi patset i šaküuv pilmeset.

7. Os Isus vatge jomem chojltachtes tanme i laves: kvalan i ul pilan.

8. Os šamanel pali punšem tan atichonne at chotsanel Isusnel targe.

9. I achnel jolaľ vojlenanel uil, erkelesan tanmē Isus latem: atichonne ul latan, nar nan usan elemcholes püv ačelnel nonchal jältnat elpalt.

10. I kitepesanel tavame tav chaüčtachtepan latem: nar mos nepek chašp charet latat, išto Ilijane apel jejhv karech?

7. tanane.

11. Isus laves tanane pari: kert, Ilijane alpel jejchv karech i šocho laľptachv.

12. Os am nanane latam, išto Ilija jochtes, i at chašsanel tavame, os varset tav jortelat, chumle nurset; tocho i elemcholes pŭv mučtachtı tananel.

13. Tončŭvt chaňčtachtepet numspanel, išto tav lates tanane Joan perne punepme.

14. I chun tan jochtset mir pochane, tončŭvt vatge jomlitam tav pochane aku choles, i šanši patem tav eltäpalne

15. Laves, pojrechš, akilimlalen am pŭvem, tav jälpel jonchep pank ošchti asrajl i tarviteniš mučtachtı, tot rastelachtı tautne i vatchal vitne.

16. Am tatileslem tavame nag chaňčtachtepan pochne, os tan vaganel at jochtes tavame jälteptachv.

17. Isus pari latem laves: chajer puch! chun moš nan jortelan olem? chun moš permam nananel? tateľan amnane tig tavame.

18. I erkelestä tavame Isus, i asraj kvaľes tavanel, i viš chum jältes aku ton lat.

19. Tončŭvt chaňčtachtepet vatge jomem Isus elpalne nachke mat lavset: nar mos man vaov at jochtes ketuchv kvane asrajme?

20. Isus laves tanane: nank at-agtnan mos. Šariš latam nanane, chun nan pŭmtine ončuchv agtne ašme gorčičnoj tajm jäntne, i lavine tä achne: lachven tigil mot mane, tončŭvt tav meni; i atınar at jejmtı nanane va-jochttal.

21. Os tä tochem ketchti šochen pišel i chošgene ašel.

22. Tan Galilejt olanel mant laves tanane Isus: elemcholes pŭv pertachtı elemcholes katne.

23. I alganel tavame, i churmit chotelt jältı. I tušne patset šak.

24. Os jochtset tan Kapernaumne, tončŭvt torem kvalne ochče atpet jomliteset Petr elpalne i lavset: nan chaňčtapan at mig eren kit drachmme?

25. Petr lati: mig. I chun tav tus kvalne, tav eltäpalat laves Isus: chumle nag numten, Simon? šemel ma naeret chonnel viget josech amne attech? tank pŭvetnel amne mot charetnel?

26. Petr lati tavane: mot charetnel. Isus laves tavane: i ton mos pŭvet pälen.

27. Os ištobi manane at telitachv tanme, menen sarišne, rastalen vonpme, i elol chulme, chotchar nopesi, vajalen, i tav tusä pali punšem chontan statirme; ton char vim majalen tanane am mosem i nak mosen.

XVIII. Pank.

1. Tončuvt vatge jomem chañčachtetpet Isus elpalne latset : chon jäni aul naerlacht ?

2. I vovelam Isus viš apüvme tuštěstä tavame tan chalanelne,

3. I laves : sariš latam nanane, chun at jonchine i at jejmtine viš apüv chojtel, at tuvne aul naerlachne.

4. I ton mos chon viši varkti tä viš apüv chojtel, ton i jäni-ñuv aul naerlacht.

5. I chon tulitä aku timil viš apüv am namem mos, ton char anem tulitä.

6. Os chon teplitä aku charme tä viš charetnel amnane šušpetnel, ton charne jomasñuv olni, chun tagetakat meñnica kavel šip-lutanel, i rastat tavame sariš milne.

7. Tuš čarne teplane ašetnel ! vajlen karech jejmtuchv i tep-lane ašetne, os tuš ton cholesne, chotcharnel teplane aš jejmti.

8. Os chun nag katen amne nag lajlen kujtitä nagen, šagrepalen tavame i rastalen naknanel ; jomasñuv nagnane tuchv lilne lajl-pali amne katpali, ati pel kit kat jot amne kit lajl jot rastnag jejmtuchv charilatal tautne.

9. I chun nag šamen kujtitä nagen, manemtalen tavame i naknanel ele rastalen ; jomasñuv nagnane tuchv lilne šampali, ati pel kit šam jot rastnag jejmtuchv charilatal tautne.

10. Urchatan jachstachv aku materme tä višetnel, ton mos latam nanane, išto tan angelanel ault šochen lat vaganel am ault olep jegem vešme.

11. Ton mos elemcholes püv jejs kinšuchv i jälteptachv cholilam charme.

12. Chumle nan esepant ? chun aku mater ončes šat oš, i ton charetnel aku choliltepes, at chulteptsan eren tav ontelšat ontollov acht, i at meni kinšuchv cholilam ošme ?

13. I chun julechti chontuchv tavame, tont šariš latam nanane, čagti tav mosä arinuv, ati pel ontolšat ontollov teplachtal charet mos.

14. Timil erch ati ault olep nan jegnel, ištobi choliles i aku titä višetnel.

15. Mantem krech vari nag laŕten nag kačen, menen i latkaten nütä por cholestal; chun chontemli nagnane, tončuvt nag chonteslen nak kačen.

16. Os chun at chontemli, vajej jortelen os aku amne kit charme, ištobi kitag amne churum tonuch tusel nógremtachtessochen aš.

17. Šariš latam nanane, nar nan negine šemel mat, negem jejmti i ault, i nar taretine šemel mat, ton taretachti i ault.

18. Os chun at chontemli tanane, choltalen torem kvalne; i torem kvalne at chontemeske, tončuvt tav jejmti nag eltenpalent jormant pupine šušp amne mitar.

19. Aku tocho šariš latam nanane, chun nananel kit char šemel mat latkata varuchv materme, ton šocho mikti tanane ault olp am jegemnel.

20. Chun akvane achtkatat am namemne kitag amne churum, ton mat i am tan chalanelt.

21. Tončuvt tav pochane jomem Petr laves: pojrechš, nečuv kes amnane karech taretachv amk kačemne, chun tav krech var am laŕtem? taretachv amne at sat kes?

22. Isus latä tavane: at latam nagnane sat kes, os sat satlov kes.

23. Ton mos aul naerlach jorti naerne, chotchar jejmtes tak cholochan jot lovtachtuchv.

24. Os chun pümtes tav lovtachtuchv, tav eltäpalne tatem oles aku mater, chotchar arent ončes tavane šat churi talant.

25. Os tončuvt tav at ončes, narel teletachv; ton naer laves tavame pertuchv i tav vantä i apüvan i šocho, nar tav ončes, i teletachv arent.

26. Os ton char pates i chošgem tavane lates: naer, morče uren, i šocho teletilem nagnane.

27. Naer akilimlam ton cholesme taretestä tavame, i arentan šocho rastsan.

28. Kvane kvalem ton char chontes aku charme tak jurtetnel, chotchar tavane arent ončes šat dinari; i kvanmitam tavame šetilam laves: am arentem majalen.

29. Tav jurtä tav lajletane patem joleses tavame i lates morče urchaten, i šocho teletilem nagnane.

30. Os tav tocho at künem menes i utestä tavame turmane arentat teletanat moš.

31. Tav jurtan tä ašet um šaknuv očeset, i jochtem latset šocho tank naeranelne, nar oles.

32. Tončuyt tav naeratä vovelestä tavame i lati tavane: chajer chum! am amk arentem nagnane rasteslem šocho, ton mos išto nag joleseslen anem.

33. At eren karech oles i nagnane taretachv nak jurten, chumle i am nagen taretleslem?

34. I ton jejtäpalt naer očem mistä tavame mučtap charetne šocho teletanat moš, nar onči tavane.

35. Tocho i am aul jegem vari nan jortelan, chun šočen char at tareti šimetatel tak jurtetane lu! ašetme.

XIX. Pank.

1. Chun multesan Isus tä lanchet, tončuyt menes Galilejnel, i jochtes Judejskoj mane Jordan alem palt.

2. Tav jejtäpalt šav atem jomes, i tat jälteptalsan tanme.

3. I jomem tav eltäpalne Farisejt teplalsanel tavame i latset tavane: šočen aš mos eren taji elemcholesne pali kvaltktachv tak netatel?

4. Tav laves tanane pari: chumle aü moš nan at lovntalilan, išto elol telem cholesme teltam char chumme i neme joltes tanme?

5. I laves: tit mos chulteptitä elemcholes jegme i čukvme i varkti tak netä nüpel, i jejmät kitag aku nüuli.

6. Os ton mos tin ati pel kitag, os aku nüul. I tont torem akvane nar negés, tonme elemcholes pali ul manitate.

7. Latat tavane: nar mos Mojselj elnen lates michv taretane nepek i kvaltktachv tav jortelat?

8. Lati tanane: Mojsej nan šiman oči olne chojtel laves nanane kvaltktachv nank nenantel; os ovletat tocho at oles.

9. Os am latam nanane, chon pali kvaltkti tak netatel, ati chajerat mos, i mot charme vanti vigtä, ton char tak chajerli; i kvalem neme vanti vim char, ton pel chajerli.

10. Tav chañčachtapan lavset tavane: chun timil aš chum netatel, tocho moš vant at vichv.

11. Os tav laves tanane: šochen char vatä at jochti permelachv titme, os tonet, chotcharetne majves.

12. Vajlen olat skopcet, chotcharet čukve kachranel jejmtset tocho; i olat skopcet, chotcharet jejmtset skopcag cholesnel; i olat skopcet, chotcharet tankvame tank varsanel skopcag aul naerlach mos. Chon vatä jochti permelachv, ton perme.

13. Tončuvt tatem olset tav eltäpalne apüvet, ištobi tav tan tarmelanelne punes kat i chošges; os chañčachtepet jole erkelesanel tanme.

14. Os Isus laves: apüvetme taretan i ul erkelan tanme at jejchv am pochemne, ton mos išto aul naerlach tanane oli.

15. I tan tarmelanelne kat punem menes toul tocho.

16. Tat aku mater vatge jomem laves tavane: šim chañčtap, nesir jomas am varem, ištobi chontuchv jälpen chotel?

17. Tav laves tavane: nar mos anem jomasag lavilen? ati chon jomas toremnel targe. Os chun nuran tuchv jälpen chotelne, uren zakonet.

18. Lati tavane: nesir zakonet? Isus laves: ul alen, ul chajerlen, ul tulmenten i chajerel ul tonuchlen,

19. Erpten nak jögen čukven, i erpten vati cholesen chumle nakven.

20. Chum lati tavane: višne montel am tä ašetnel urchatsem; os nar at tauli amnane?

21. Isus laves tavane: chun nuran jejmtuchv chojpi, menen, perten šochen olne charan i majen jorlitne, i chontan jomaslach ault, i jejen, jomen am jejtäpalemt.

22. Tä lach cholem ton chum tuštem ele menes, ton mos išto ončes jäni pojlach.

23. Os Isus laves tak chañčachtepetne: šariš nanane latam, šak va tuchv pojne naerlachne.

24. I os nanane latam, kigneñuv puptachv juntepne veľbludne, atipel tuchv pojne torem naerlachne.

25. Tonme kačelam tav chañčachtapan šak pakseset i latset: os chonne vinčt tuchv aul naerlachne ?

26. Isus šunšpam tanane laves: elemcholes vatā at jochti, os toremne šocho taji.

27. Tončuvt Petr pari laves tavane: man ań chulštepteslov šocho i jomesov nag dejtāpalent; nar vinčt manane jejmti ?

28. Isus laves tanane: šariš latam nanane, nan am jortelem jejm charet elk toremt, chun unti elemcholes pūv tak sujp jālpen pasenetat, untine i nan kitkujplov jālpen pasent, suditlachv kitkujplov Izrail tochemme.

29. I šochen char, chon chulšteptian kvaletme amne kačan amne ičan amne jegme amne čukvme amne vantetame amne apūvan amne magan am namem mos, jonchtove šat pišel i inra lilme chontitā.

30. Os jängetnel šav char jejmtat viši i višetnel jängag.

XX. Pank.

1. Aul naerlach jorti kožajne, chotchar alpel kvalem menes metelachv met chum tak vinogradnik keurt varuchv.

2. Os latkatem met charet jot teletachv tanane chotel pankne denariel ketsan tanme tak vinogradniketane.

3. I kvane kvalem churmit čas chant chotsan mot charetme vatelane mat pālen tunčat.

4. I laves tanane: menan i nan vinogradnikemne, i nar karech jejmti, am miglem nanane.

5. Tan meneset. Os tav kvane kvalem chotit i ontolovt čas chant aku ton vares.

6. Jolt kvane kvalem akukujplov čas chant chontes mot charet aštal tušpet, i lati tanane: nar nan tit puš chotel tunčine aštal ?

7. Pari latset tavane: man atichonne at metelovesov. Lati tanane: menan i nan am vinogradnik keurne, i nar karechline, vajelan.

8. Os chun etmes, lati kozajn vinogradnikne tak kval urpetane: voven met charetme i majen tanane met jovetam jol charetnel elol charet moš.

9. I jochtem metelam charet akukujplov čas chant viset os char dinari.

10. Os jochtem elol charet numseset, išto tan majvet šavelnův; os majveset i tan aku tončůvel.

11. I vim pũmtset luptachtuchv kozajn tari,

12. Latem: titä jolt jejm charet varset aku čas, i nag tuštsan tanme aku esepne man jortelov, chotcharet varsov puš chotel i permesov rig.

13. Os tav pari latem laves aku charne ton charetnel: šim jurt! am nagen at obiditlilem. Dinarine eren latkatsen nag am jortelem?

14. Vajalen nag charen i menen; os am nůram titä jol charne michv tončův, nar i nagnane.

15. Mantem at tajam varuchv amk charemtel, nar nůram? amne ton mos nag šamen ušmen, išto am jomas olem?

16. Tocho jejmtat jol charet elol chari, i elol charet jol chari, vajlen vovem char šav, os periam char morče.

17. I jomentam Isus Jerusalemne targe vovelam kitkujplov chaňčtachtepan to charetnel laves tanane:

18. Anũ tuvov Jerusalemne, i elemcholes pũv pertem jejmti arkepetne i nepeken charetne, i sut punat tavame aluchv.

19. I miganel tavame jazičniketne amplachv i vonchuchv i pernane tagetachv, i churmit chotel jälti.

20. Tat vatge jomes tav pochetane čůkv Zevedejev pũvetnel tak pũvan jortel, chošgem i ale nar vovem tavanel.

21. Tav laves tavane: narne nag nůran? Tav lati tavane: laten, ištobi titä am kit pũvem utset nag pochent aku jomaske palne os moten almech palne nag naerlachent.

22. Isus pari tit tari laves: at chaňčilan, nar vovine. Vagan jochti amne ati ajalachv ane, chotcharme am ajuchv pũmtilem, i punktachv pernel, chotcharel am punktam? Tin lata tavane: jochti.

23. I lati tanane: am ajne anem ajilan, i perne punne ašel, chotcharel am punktam, pũmtine punktachv; os ištobi untuchv am pochemne jomaske pal i almech pal katne, ati amnanel oli michv titne nanane, os chonne taštem oli am jegemnel.

24. Kačelam titme aritam lov chaüčtachtep oceset kit jege-püvinč tari.

25. Os Isus vatge vovelam tanme laves : nan chaüčilan, isto elemcholes oteret urat atemetme, i jáni charet ošganel tanme.

26. Os nan chalant at taji tocho oluchv, os chon nananel nuri jángi oluchv, ton char nanane chušli,

27. I chon nuri nananel panki oluchv, ton jejmti nanane chuš.

28. Aku ton chojtet, chumle elemcholes püv jejs ati ton mos, ištobi tavane služitleset, os ton mos ištobi služitlachv i michv tak liletame šav char jovtne mos.

29. I chun jomeseset tan Jerichonnel, tav jejtäpalt jomes šav atem.

30. Tat kit šamtal lonch jatt unlem i kačelam, isto Isus jomi ton ma mant, pümtset ojguchv latem : akilimlan minmen, pojrechš, David püv !

31. Os atemetne erkelovesi tin, ištobi ul čišga, os tin toul kümen pümtsi ojguchv latem : akilimlan minmen, pojrechš, David püv !

32. I jole tunčpam Isus vovelesan tinme i laves : narne nin amnanel nuri ne ?

33. Lata tavane : pojrechš ! ištobi min šamenamen pušchtesi.

33. Os Isus akilmat jejm sartitesa tin šamenan, i aku ton lat šunšpeset tin šamet, i tin jomesesi tav jej äpalt.

XXI. Pank.

1. Chun vatmeset Jerusolimne i jochtset Vifsfagiane eleonskoj ach chanetne, tončuvt Isus ketes kit chaüčtachtep,

2. Latem tinane : menan paulne, chotchar unli nin eltäpalant, i aku ton kant chontine negem oslicame i tav jortelat püvä, ele pešetam tatelan am pochemne.

3. I chon chun ninane mater laveske, pari latan, isto tä chari karechlova pojrechšne, i aku ton lat tin taretova.

4. Tit šocho oles ton mos, ištobi šarmelachti najt latelp chotchar lati :

---

30. Talán jobb : akilimlan.

5. Latan Sion ane : ań, nag naeren jeJV nag pochenne sovta-lem aš varp oslică náur tarmelt.

6. Cbańčachtępa menesi i tocho varsi, chumle laves tinane Isus.

7. Tatsanel oslicame püvetatel i punsanel titme tink mašne-
nantel i utsanel tavame tin tarmelne.

8. Os šav atem nórtileset tank mašnanel lonch tarmelne, os to jechtleset jeJVetnel niret i rastset lonch mant.

9. Os atem elpalt i jeVPalt jomem ergem lates : osanna David püvne ! blagoslovitlam jomp char pojrechš namel ! osanna numen !

10. I chun tus tav Jerusalimne, uš jántetatel numtel telilam latset : tit chon ?

11. Os mir lates : tit Isus, nájt Galilejskoj Nazaretnel.

12. Isus torem kvalne tum kvane sirsan šocho pertepet i jov-
tepet torem kvalt, i cholitesan vatelap chumet pasenetme i kapter
pertepet unlep jeJVetme.

13. I lates tanane : chańšem oli : am kvalem chošgene kvali
lavekti, os nan tavame vareslan olne magi chorochšetne.

14. I jeVset tav pochane torem kval keurt šamtalet i lajpalet
i pušmelesan tanme.

15. Os arkepet i nepekenet tá amelet šunšem, chotcharet tav
vares, i ergep püvetme torem kvalt i latepetme : osanna David
püvne, jachsteset,

16. I lavset tavane : eren cholilen, nar tan latat ? Os Isus lati
tanane : tocho ! mantem nan ań moš atichun at lovtalsan chorent :
apüvet tusnel i čakupetnel vareslen ešchene ašme ?

17. I chulčęptam tanme ušnel menes kvane Vifaniane i mul-
testă tat aku jeVme.

18. Os mot chol pari jomem ušne techv jeVmtes.

19. I lonch vati chontem aku smokovnicame vatge jomes tov,
i atinar tav tarmelat at chontem luptanel ari lati tavane : inra moš
ul telenkun nag pulne. I smokovnică aku ton kant tošes.

20. Titme chontem chańčachtępet pakseset i latset : chumle
smokovnică jerte tošes ?

21. Os Isus tanane pari laves : šariš latam nanane, chun šariš
agtuchv oline i mot numt at vigne, tončuvt ati pel tičuv varine,
chumle varves smokovnică jot, os chun i tá achne lavine : lachven i
pačen sarišne, i ton pel jeVmti.

22. I šocho, nar voveline ačintam chošgenan čuvt, mikti nanane.

23. I chun jejs ton torem kvalne i chañčetes, tončuvt lachveset tav pochane arkepet i mirnel jāni charet i latset: nesir erkel nag tocho varan? i chon nagnane mis timil va?

24. Isus pari laves: kitepam i am nananel aku ašme; chun tonme amnane latilan, tončuvt i am nanane latam, nesir val am tocho varam.

25. Joan perne punne aš chotel oles? aulnel amne elemcholesnel? Os tan tank chalanelt kenešlam latset: chun lavov: aulnel, tončuvt tav lavi manane: nar mos at agteslan tavame?

26. Os chun latov: elemcholesnel, tončuvt pilov mirnel, ton mos išto šocho eseplanel Joanme űajti.

27. I lavset pari Isusne: at chañčov. Laves tanane i tav: am pel nanane at latam, nevojp val am tocho varam.

28. Os nan esepant chumle? aku elemcholes ončes kit pűv, i vatge jomem elol char pochane tav laves: čač! menen, varen tā chotelt am vinogradnikemt.

29. Os tav pari laves: at űuram. Os jotel numsahtem menes.

30. I vatge jomem mot char pochane lates aku tonme. Tav lates pari: menam, šim tat! i at menes.

31. Kitagnel chotchar vares jegā erch? Latat tavane: elol char. Isus lati tanane: šariš latam nanane, mitaret i bludnicet nan elañpalt tuvot torem naerlachne.

32. Vajlen jejs nan pochanne Joan šar fonchel, i nan at agteslan tavame; os mitaret i bludnicet agtset tavame; os nan tonme uman čuvt, pari at numsahtan, ištobi tavame agtuchv.

33. Chontlan mot priččame. Oles aku mat kvalen chum, čotchar utes vinogradnik, i multestā tonme četel, i chales ton keurt jol torem vit vonchā pod točilo, i utes kval, i mistā tavame vinograd varpetne, os tak ele menes.

34. Os chun vatmes pul achtne lat, ketsan tak chušan vinograd varpet pochanelne vichv tak urlechan.

35. Vinograd varpet tav chušan puvem to charme vochsanel, os to charme alesanel kavel.

36. Os tav ketes mot chušet alpelnel šav; i varset tan jortelanel aku ton chojtel.

37. Voš jolt tak püvä ketes tan paltanel latem : esermovet am püvemnel.

38. Os vinograd varpet püvme chontem lavekteset tank íutä : tit püvä ; menov, alilov tavame i vigenov tavane patne charet.

39. I puvem tavame tatsanel kvane vinogradniknel i alesanel.

40. I ton mos chun jochti ton jejvet utelam chum, nar vari ton vinograd varpet jot ?

41. I latat tavane : tä lu' varp charetme teren açelne migam, i utelam vinogradnikme migtä mot vinograd varpetne, chotcharet pümtat michv urlechet tavane kalen latat.

42. Isus lati tanane : an' moš chumle nan at lovtalsan chorent : kav, chotcharme rastsanel varp charet, kalen ton jejmtes sam panki ; pojrechšnel tä aš jejmtes, i jängag oli man šamenovt ?

43. Ton mos latam nanane, íšto ele vikti nananel torem naerlach i mikti jomas urlech tatem mirne.

44. I ton, chon pati tä kav tarmelne, jovli, os tav, chon tarmelne pati, ton charme pali ínachčetaptitä.

45. Arkepet i Farisejt tav amelan chontlam numelmatset, íšto tan mosanel tav lati.

46. I numseset puvuchv tavame, os pilmeset mirlnel, ton mos íšto tavame eseplesanel íajti.

XXII. Pank.

1. Isus elol latentam ameletel laves tanane :

2. Aul naerlach jorti naerne, chotchav vares íupen pur tak püvä kašel.

3. I ketes tak chušan vovuchv vovem charet purne ; i tan at íurset jejchv.

4. Os mot charet ketes latem : latan vovem charetne : tene am varsem, am sagerpüvanem i, nar am jänemtesem, šocho alem olat ; jejan pur ajuchv i techv.

5. Os tan jachstesanel tonme, i meneset, to tak kanetane, os to vatelane matetane.

6. Os to charet tav chušan puvem íoritesanel tanme i jole alesanel.

8. Tõn naer tonme kačelam očes ; i tak chontan ketem choltilaptsan tan alep charetme i ton ušme tautel teltestä.

8. Tončuvt lati tak chušan tari : pur tene ajne taš, os vovem charet at jejm̄tset chojpi.

9. I ton mos menan lonch togem matne, i šochen charme, chonme chontitä, vovan purne.

10. I kvane kvalem ton chušet lonchetne achtsan šocho, nečuv chontset, lulet i jomaset, i kval akum tantes elemcholesel.

11. Naer šunšuchv tum unlep charetme chontes tat elemcholesme ati pel purne jejm̄ charet chojt̄el maškatem.

12. I lati tavane : am jurtem ! nar mos tig jejsen pur-mašnetal ? Tav suj at vares.

13. Tončuvt laves naer chušetne : tä char kata i lajla akvane negem vajelan tavame, rastelan jejpeš mane ; tat jejm̄ti lu i panket jachštane.

14. Ton mos išto vovem char šav, os periam morče.

15. Tončuvt meneset Farisejt i latkatset, matsir amelel teplachv tavame lančan keurt.

16. I ketset tav pochane tank jurtanel Irodianet jortel, i tan latat : chaňčtap ! chaňčilov, išto nag šar, i šariš torem lonchne chaňčtan, i atichonme at retan, ton mos išto nag at pilan atine cholesnel.

17. I ton mos laten manane, nag esepent chumle oli ? taji michv kesarne josech amne ati.

18. Os Isus tan chajeranel chaňčem laves : nar teplilan anem, licemeret ?

19. Šunštelan anem ochčel, chotcharel josech punine. Tan tachtepesanel tavame denariel.

20. I lati tanane : chon chor i nam tig chontem oli ?

21. Latat tanane : kesar charet. Tončuvt lati tanane : tit mos majan kesar charme kesarne i torem charme toremne.

22. Titme cholem pakset, i tavame chulteptam meneset.

23. Ton chotelt jejsset tav paltä Saddukejt, chotcharet latat, išto at jejm̄ti elk torem, i kitepesanel tavame,

24. Latem : chaňčtap ! Mojsej laves : chun chon choli apüv oštal, tončuvt tav kačetane vichv karech tav vantä i kvaltuchv urlechme tak jāpetane.

25. Man paltov oles sat jegepüv, i jäni char vant vimat jejpal choles, i apüv at ončem chuľteptestä kačetane tak netame.

26. Aku ton chojtel i mot char i churmit char satit charne jochtne.

27. Tan cholemanel jejpalt choles i ne.

28. Vinět chotcharne sat charnel jejmti tav vanti elk toremt ? išto tav šochen char palt vant i oles.

29. Isus tanane pari lates : tepgeline choren i torem lavem ašme chaňčtal.

30. Ton mos elk toremt ati vant viget, ati chumiat, os olet chumle torem angelet ault.

31. Cholp charet noncho jältname at lovntaleslan, nar oli nanane latem toremnel, chotchar lati :

32. Am olem Avraam torem i Isaak torem i Jakov torem. Torem ati pel cholem charetne, os torem lilene charetne.

33. I titme kačelam atem pakseset tav chaňčtanane.

34. Os Farisejt kačelam, išto tav eseremtesan Saddukejtme achtkatset akvane ;

35. I tananel olp aku zakon chaňčep kitepes retotalem tavame i latem :

36. Chaňčtap ! zakont chot pimetpe jäniiuv ?

37. Isus laves tavane : erptalen nak pojrechš toremme nak šimentel i nak šochen lilentel i nak šochen numtentel.

38. Tenanki elol i jäniiuv pimetpe.

39. Os mot char tavane chojp : erptalen šochen cholesme, chumle nakven erptilen.

40. Titä kit pimetpe keurt tunči šochen zakon i najtet.

41. Os chun achtkatset Farisejt, tončuvt kitepesan tanme Isus,

42. Latem : nar nan numsine Christos mos ? tav chon püv ?

Latat tavane : David püv.

43. Lati tavane : nar mos David lavitä najtechlam tavame tormi, latem :

44. „Laves pojrechš pojrechšemne : unten am jomaske pallemne, nagnane luľ varpetme lavnem moš nag lajlan jolpalne ?“

45. I ton mos chun David lavitä tavame pojrechšag, vinčt nar mos tav püv tavane ?

46. I atichon tavane pari lavne ľach at chontes ; i ton chotelnel elol šochen char pilmes tavame kitilachv.

XXIII. Pank.

1. Tončuvt Isus jonchtestä lachme mir tari i tak chańčtach-tepan tari,

2. I laves : Mojsej unlep jejvne utset nepekenet i Farisejt,

3. Šocho, nar tan lavat nanane uruchv, uran i varan, os tan ašanel chojtél ul varan ; vajlen latat i at varat.

4. Negsat tarviten i ustal chutet i puntlat choles vojnet tarmelne, os tank tolel pel chojltachv tanme at úrganel.

5. Os tank šochen ašanel varganel tont, íštobi šunštachv tankvame mot charetne ; pali punganel tank šumechanel, i kváltianel tank mašne char kepletme.

6. Aku ton chojtél erptat mulgel untuchv ajne kvált i sinagoget keurt,

7. Íštobi tanane chošgeset mir achtkatne mat, i íštobi elemcholeset latset tanane : chańčtap, chańčtap !

8. Os nan ul lavektan chańčtapi, ton mos íšto nán paltan aku chańčtap, Christos, os nan šocho jegepüvinčet.

9. I atichonme nanknane jegi ul lavan šemel mat, ton mos íšto nan paltan aku jeg, chotchar oli ault.

10. I ul lavektan choltilapi, ton mos íšto nan paltan aku choltilap, Christos.

11. Nan keurt chon jáni, jejmte nanane chuši.

12. Ton mos íšto kašpelap char jolchag pati, os jolchag olp char nonchal pati.

13. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemeret ! íšto pantilan aul naerlachme elemcholesetnel ; ton mos íšto i nank at tuvne, i tuchv úrp charetme at taretilan.

14. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemeret ! votp kvalet tenan mos, i licemerno chošgine choče ; tit mos patine tarviten sutne.

15. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemeret ! nar multine sarišme i tošem mame, íštobi jonchtachv kaš pel aku charme, i chun jonchtilan, tončuvt varilan tavame kul naer püvi kit piš luši nanknanel.

16. Tuš nanane, lonch choltilap šamtalet, latepet : chun

chon núlti torem kvalel, ton atinar; os chun chon núlti torem kval suŕnel, ton vinovat.

17. Sajttalet i šamtalet! nar jáni, suŕn amne torem kval jálpenlap suŕnme?

18. Aku ton chojtel: chun chon núlti jur pasenel, ton atinar, os chun chon núlti jurel, chotcharet tav tarmelat, ton vinovat.

19. Sajttalet i šamtalet! nar jáni, jur amne jur paseu jálpenlap jurme?

20. I ton mos chon núlti jur pasenel, núlti i šochen charel, nar tav tarmelat.

21. I chon núlti torem kvalel, núlti tavatel i keuretat olp charel.

22. I chon núlti aulel, núlti torem jálpen pasenel i tav tarmelat unlep charel.

23. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemeret! išto migne lovt urtme matanel, anisnel i tminanel i chultepteslan juren ašme zakont, šar sut i akilimlane i agtne ašme; tit karech oles varuchv i mot ašetme at chulteptachv.

24. Šamtal lonch choltlapet! lomime ele sisilan, os verbludme juv nátilan.

25. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt licemeret! išto lištlan šochen anet kvanpalme, ton mant tan keuranel chajerel i retel tagle.

26. Šamtal Farisej! lištalen apel anet keuranel, ištobi i kvanpalanel lištem oli.

27. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemeret! joltchatine aššen chomeletne, chotcharet kvanel šušne čvut choremenet, os keuranel motav lušemetal i šochen lušetel tagle.

28. Aku tocho nan pel kvanel cholesetne šušnan čvut šaret olne, os keurenant licemeriel i chajerlane ašel tagle.

29. Tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemeret! nar mos varine chomelet nájtetne i choremeni vargan šopenet šaretne,

30. I latine: chun man jegenov olne lat čvut olnov olche, ton-čvut tan kenešanel keurt at olnov, ištobi šošuchv nájtet kelpme.

31. Ton mos nankven nank tonuchlilan, išto nan püvet ton charetnel, chotcharet nájtetme alesanel.

32. Os taultelan nan nank jegenan mortesme.

33. Pupichuret, urlech pupichurnel! chumle tuline nan inra olep tautnel?

34. Ton mos aú am ketilem nan paltan úajtetme amelen i nepeken charetme, i nan tanme jole algan i pernane vochgán, os to charetme vonchuchv púmtian nank sinagogant i ketuchv úšnel mot úšne.

35. Tak jochte nan tarmelanne šochen šar kelp ma tarmelt šošem char šar Avel kelpnel Zachari Varachi püv kelp moš, chotcharme nan aleslan torem kval i jur pasen kitchalt.

36. Šariš latam nanane, tá aš šocho jejmti tá tochemne.

37. Jerusalem, Jerusalem, úajtet alp i kavel alptap nag pochenne ketem charetme ! nečuv kes am úursem achtuchv nag püvan, chumle toulén uj achtitá tak püvan marka jolpalne, i nan at úursan.

38. Aú, chušteptachtí nanane nan kvalan tatlane.

39. Ton mos latam nanane, at vajlan anem tigil montel ton moš, chun lavine : blagoslovitlam jomp torem namel.

XXIV. Pank.

1. I menem Isus jomes torem kvalnel ele, i vatge jomeset tav pochane chaúchtachtepan, ištobi šunštachv tavane torem kval vartul.

2. Os Isus laves tanane : vagan amne ati tá vartulet ? šariš latam nanane, tá charet šocho porti ratvet, tocho išto at chufti tit kav tarmelt kav.

3. Os chun unles tav eleonskoj ach tarmelt, tončuvt vatge jomem tav pochane chaúchtachtepet jejnkem mat kitepeset : laten manane, chun tá aš jejti, i nesir pos nag jochtnen i ochersom jochtne elpalt jejmti ?

4. Isus laves tanane pari : urchatan, ištobi materne ul re-tankvan.

5. Ton mos išto šav char jejvet am namemtel latem : am Christos, i šav charme retianel.

6. Aku ton chojtél cholilan chontetme i chontlachtne ašetme ; šunšan, ul pilan, ton mos išto karech ton ašne jejmtuchv, os ton ati pel ochersom jochtne.

7. Ton mos išto kvalget atemet tarmelne atemet i naerlach tarmelne naerlach, i jejmti tetal, cholentul i to mat ma úovne.

8. Tä aš šocho ovle agmetne.

9. Tončuvt michv pümtovan mučtachv i alptachv i jejmtine ertal šochen atemetne am namem mos.

10. I tončuvt šav charet teplachtat, i moten motenme michv jejmtitä, i jachstat nütä.

11. I šav chajer najt kvali, i retat šav charme.

12. I luľ šavmane jejpalt šav choles erp poli.

13. Os pätet moš permep char jälti.

14. I jejmti latemag tä jälpen lach naerlachnel šochen čar lachve tonuchi šochen atemetne; i ton jejpalt jejmti ovle.

15. I tont, chun šamne pati luľ tatelpamne ašnel, chotcharme latestä najt Daniil, išto tuštves jälpen ma tarmelt — lovntap char numsache —

16. Tončuvt Judejt olp charet chajtet achetne,

17. I chon lep tarmelt, jole ul vojle vichv mater tak kvaletanel;

18. Os chon tep-kanetat, pari ul jonche vichv tak mašnan.

19. Os tuš tarviten lajpetne i čakvtap netne ton chotelet čuvt.

20. Chošgan, ištobi ul jejmti nan menne ašan teli amne subotat.

21. Ton mos išto ton lat jemti jani nimituj, ton vojp at olilales ma sonchemlam montel aň moš i jotel at jejmti.

22. I chun ton chotelet at multan *) olche, tončuvt atinar at chuľni, os šochen periam charet mos multachtat ton chotelet.

23. Tončuvt chon nanane lati, tä tit Christos, amne tat, ul agtan.

24. Ton lat taulat chajer Christet i reten najtet, i varat jani poset i amelet, ton mos ištobi retachv, tajeske, i periam charetme.

25. Am aň alpelnuv nanane latam.

26. I tont chun lavat nanane: „tit tav char mat“, ul menan, „tat tit kval keurt,“ ul agtan.

27. Chumle sali pakepap chotelnel matp chotel jurch moš, ton chojtel jejmti elemcholes püv jejne ašä.

28. Ton mos chott jejmti chole, tov achtkatat markešet.

29. I ratgen nimituj chotelet mulne jejpalt chotel jole jejnki, i jonkep tak pasä at migtä, i sovet patat aulnel, i aul va novmti.

*) Talán : multam

30. Tončuvt choltchati elemcholes püv posä ault, i tončuvt lunčiltachtat šochen čar atemet, i chotganel elemcholes püvme jejnät aul tulet tarmelt jäni va i suj jot.

31. I ketgan tak angelan sujn porgem jot, i achtianel tav periam charan nile vot jurchetnel elol chur aulnel mot chur moš.

32. Tonuchi vajelan smokovnicame: chun tav niran jejmteset kameľtag i čirketset luptet, tončuvt chaňčilan, išto tujmach jejmtes.

33. Tončuvt i nan, chun chontilan šocho titme, chaňčilan, išto vatgen av pochet.

34. Šariš latam nanane, at muli tä tochem tä aš šocho jejmtnat moš.

35. Aul i šemel ma peľtachtı, os am ľachem at peľtachtı.

36. Os ton chotel i ton čas chonne at chašve, ati aul angeletne, aku am jegemnel targe.

37. Os chumle oles Noi chotelet lat čuvt, ton chojtel jejmı i elemcholes püv jejne čuvt.

38. Ton mos chumle potop chotelet čuvt teset, ajset, vant višet i chumne miset ton chotel moš, chun Noi tus kerepne,

39. I at numsesanel vit kvalname i šochen char cholne ašme, tocho jejmı i elemcholes püv jejne ašä.

40. Tončuvt negla kitag tep-kant; aku char vive, os moten chuľti.

41. Kit ne kav chartep: aku char vive, os moten chulťeptove.

42. I tont urchatan, ton mos išto at chaňčilan, chot čast nan pojrechšan jochti.

43. Os nan chaňčilan, išto kvalen chum chašchat olche, chot čast tulmech jejv, ton at kujni i at minitä jolech chaluchv tak kvaletame.

44. Ton mos i nan tašne olan, vajlen chot čast at numsine, jochti elemcholes püv.

45. Os chon šar i numten ľach cholp, chotchar tak pojeretane tušťves chušan numpalne, ištobi tene charel miglalen kvet posetat.

46. Šoten ton ľach cholp, chun tav pojeratä jejm chontitä tavame aš varpi.

47. Šariš latam nanane, šochen ochče-molä tarmelne tušťitä tavame.

48. Os chun ton lach cholp`ojpen, lavi tak šimä keurt: jerte at jeyv am pojerem,

49. I pümti aluchv tak jurtan i techv i ajuchv ajpet jot,

50. Ratgen jochti ton lach cholp pojeratä ton chotelt, chot chotel tav at uredä, i ton čast, chun tav at pel numsestä,

51. I pali šagrepitä tavame i pattitä tavame licemeret jot aku čuvne; tat jejmti luš i pank jachštane.

XXV. Pank.

1. Tončuvt jejmti aul naerlach aku ton lov a, chotcharet vim tank jeyv vaj putanel kvalet ženich lačh.

2. At tan keurt oles numten, i at sajttal.

3. Tä sajttalet tank vaj putanel visanel, os vaj jot at viset.

4. Os numtenet viset vaj teremet keurt tank putanel targe.

5. I chun ženich račes, tončuvt šocho oljmatveset.

6. Os jej jatt sumles lach: an ženich vinčt jeyv, kvanu tav lačtā.

7. Tončuvt kvalet ton at numten šocho, i pelemtesanel tank putanel.

8. Os sajttalet numtenetne lavset: majan manane nanknanel vaj, ton mos išto man putenov charilachv jejmtset.

9. Numtenet pari lavset: ištobi ul jejmtē mošne aš manane i nanane, tocho mos menan pertep charet palt i jovtan nanknane.

10. Os chun meneset tan jovtuchv, ženich jochtes, i taš charet tuset tav jortelatä purne, i av tovrachtēs.

11. Jotel jochtset i aritam at i latset: pojrechš, pojrechš! punšen manane.

12. Os tav pari laves: šariš lačam nanane, at čašganem nanen.

13. I tont urchatan, ton mos išto at čaučilan ati chotel ati čas, chun jochti elemcholes püv.

14. Ton mos aul naerlach jorti elemcholesne, chotchare me-nuchv jejmtēs choče lonchne, vovsan tak chušan i puveltestä tanane tak ochčē-molä.

---

2. Ton keurt. 9. tocho moš.

15. I mis elol charne at talant, mot charne kitag, churmit charne aku, os charne vatä čuv; i aku ton lat menes.

16. At talant vim char menes, choltilesan tonet ašne, i chontes tonetel mot at talant.

17. Kalen aku tocho i kit talant vim char chontes mot kitag.

18. Os aku talant vim char menes i ramestä tonme ma keurne, i tujtestä tak pojerat alen.

19. Choče mare mulem jejpalt pari jochtes ton chumet pojerranel i kišmes tananel vim charan.

20. I vatge jomlitam at talant vim char tates mot at talant i lati: pojer! nag misen amnane at talant; tit am tonetel chontsem at talant.

21. Tav pojerat laves tavane: lañ, jomas i šar chuš! morčel nag olsen šari, šav numpalne tuštilem; tujen nak pojeren jot, čagtuchv.

22. Aku tocho jejs i kit talant vim char i laves: pojer! nag amnane misen kit talant; tit am tonetel chontsem kit talant.

23. Tav pojerat laves tavane: lañ, jomas i šar chuš! morčel nag olsen šari, šav numpalne nagen tuštilem; tujen nak pojeren jot čagtuchv.

24. Ton jejpalt jejs aku talant vim char i laves: pojer! am chañčilem nagen, išto nag kühči elemcholes; urelan, chott at rovtsem i achtan, chott at miglesen.

25. I pilmam menesem i tujteslem nag talanten mane; tenanki nag charen, vajalen.

26. Os tav pojerat laves tavane pari: chajer i šiven chuš nag chašsen, išto am urelam, chott at rovtsem, i achtam, chott at miglesem;

27. Ton chočetag nagnane tajni am alnem michv tin chumetne, i am pari jochtem vinilem am charem argetatel.

28. I ton mos ele vajelan tavanel talantme i majelan lov talant ošp charne.

29. Šochen ošp charne mikti i šavmelacti; os oštal charnel vikti i ton, nar ončes.

30. Ton mos tajtal chušme rastelan onch putne; tit jejmti

luš i panket jachštane. Titme latem laves : pal' ošp char chontlachv tak chontle.

31. Os chun jochti elemcholes püv tak joretat i šocho jälpen angelan tav jortelatä, tončuvt unti sujtep jälpen pasenetane.

32. I achkatat tav elpalne čar atemet, i urtgan tanme moten motennel, tocho chumle urep pali urtgan ošetme kozletnel,

33. I tuštian ošetme jomas pal kat nupel, os kozletme almech palne.

34. Tončuvt lavi naer tak jomaske palt tušp charetne : jejan, blagoslovitlam am jegemnel ! tujan laľptam nanane naerlachne atem sonchemlam montel.

35. Chun techv jejmtelesem, nan anem titeslan ; ajuchv jejmtelesem, i nan anem ajteslan ; el ma chari olsem, i nan anem tuleslan ;

36. Narne olsem, i nan mašteslan anem ; agmeltesem, i nan tulileslan anem ; furmat unlesem, i nan jejsan am pochemne.

37. Tončuvt šar charet latem tavane lavat : pojrechš ! chun man nagen uslov techv nürpi i titeslov, amne ajuchv nürpi i ajteslov ?

38. Chun aku ton chojtet nagen uslov el ma chari i tulileslov amne narne i mašteslov ?

39. Chun aku ton chojtet uslov man nag agmeltanen, amne furmat i jalsov nag pochenne ?

40. Naer lavi tanane pari : šariš latam nanane, kaš nan varsan titme aku viš charne am tä kačanemnel, aku ton amnane varsan.

41. Tončuvt lavi i almech palt tušp charetne : menan ele amnanel, erem charet, charilatal tautne laľptam charne asrajne i tav jurtanne.

42. Chun am techv nürsem, nan anem at titeslan ; ajuchv nürsem, i anem at ajteslan ;

43. Olsem el ma chari, i at tuleslan anem : olsem narne, i anem at mašteslan ; agmetlesem i furmat olsem, at jalsan am pochemne.

44. I tan tončuvt lavet tavane pari : pojrechš ! chun uslov man nagen techv nürpi, amne vit ajuchv nürpi, amne el ma chari, amne narne, amne agmeltami, amne furmat i at sluzitlesov nagen ?

45. Tončuvt lavi tav tanane : šariš latam nanane, at varsan tä viš charetnel aku materne, ton amnane at vareman čuv.

46. I menget titet inra mučtachtuchv, os šaret inra olp pasen mane.

XXVI. Pank.

1. Chun multesan Isus tä lachet šocho, tončuvt laves tak chančtachtepanne :

2. Nan chančilan, išto kit chotel mulem jejpalt jejmti pascha, i elemcholes püv pertem jejmti pernane tagetachv.

3. Tončuvt arkepet i nepekenet i mir panket achtkatset Kajaf arkep kvalne ;

4. I oj varleset, vichv Isusme matsir amelel i aluchv.

5. Os latset: ati pel pojrem čuvt, ištobi ul jejmti šivtlach mir keurt.

6. Os chun Isus oles Vifaniat nólti Simon kvalt,

7. Tončuvt jejs tav pochane ne kav terem jot, chotchar keurt oles šak tinen miro, i šošestä unlep charne pank tarmelne.

8. Tonme um tav chančtachtepan šalileset latem : nar mos tičuv chotili taknanel ?

9. Tocho mos tä vaj jani tinel ele pertnove, os ton ochče jormitne urnove.

10. Os Isus titme kačelam laves tanane : narne teplilan tä neme ? tav jomas aš vares amnane.

11. Ton mos išto jormit šochen lat olat nan jortelan, os am inra at olem.

12. Tä vaj šošem am nóvlem tarmelne tav anem jole čaptane chojtel laľptestä.

13. Šariš latam nanane, chott latuchv pümtove tä latelp kaš šochen čart, i ton, nar tav vares, latove tavame arilam.

14. Tončuvt kitkujplov chančtachtep keurnel aku, Juda Iskarioti lavem char, menes arkepet pochanelne,

15. I laves : nar mieh v urine amnane, am pertilem tavame ? Tan lavset tavane : vat manet.

16. I ton latnel ures tajpen lat tavame mieh v.

17. Os elol pojrem chotel jejsset chančtachtepet Isus palt latem tavane : chott laven naknane laľptachv paschame ?

18. Tav laves : menan ušne tä namp char pochane i latan

tavane: chaňčtap lati: am posem vatmes, nag pochent mulilem paschame amk chaňčtachtepanem jot.

19. Chaňčtachtepet varset tocho, chumle laves tanane Isus, i laľpteset paschame.

20. Os chun etmes tav untes kitkujplov chaňčtachtepan jot.

21. I chun tan teset, tav laves: Šariš latem nanane, ak char nananel migtä anem.

22. I jáni tušne patem tananel šochen char pümtes kitilachv: am eren atim, pojrechš?

23. Os tav laves pari: am jortelem pat anane katä magintam char, ton anem migtä.

24. Ton mant elemcholes püv ele meni ton chojtel, chumle tav mos chanšem oli: jáni tuš ton cholesne, chotchar elemcholes püvme migtä; jomasnúv olni at teluchv ton cholesne.

25. Tat Juda, tavame mip, aku tocho laves: pojrechš! am eren ati? Isus lati tavane: nag lateslen.

26. I chun tan teset, Isus náňme vim i blagoslovitlam šajm testä i urtem chaňčtachtepetne laves: vajan, tajan, tit am nóvlem.

27. I vim aname, sachtam mistä nanane latem: šocho tä charnel ajan.

28. Titit am kelpem jálpel zakonnel, šav mos šošchtam krekchet chulšteptane kašel.

29. Os latam nanane, isto tigil elol at ajam vinograd oroch ton chotel moš, chot chotelt ajgem nan jortelan jálpel oroch amk jegem naerlacht.

30. I ergem meneset eleonskoj achne.

31. Tončuyt lati tanane Isus: nan šocho tä jej am mosem numtel teliline; ton mos chorent chanšem oli: urpme alilem, i lachve menat ošet.

32. Os am noncho jáltňem jejpalt chontchatine am jortelem Galilej ušt.

33. Petr laves tavane pari: chun i šocho telilat nag mosen, am atichumle at telilam.

34. Isus laves tavane: šariš latam nagnane, aku tä jej tochoch ergemanä elpalt churum kes núltan, isto anem at chaňčilen.

35. Petr lati tavane: chun i cholne aš jejmti nag jortelen,

am targe at tunčpam nagnanel. I šocho chañčachtetepet lavset aku tonme.

36. Tončuvt jejs tan jortelanel Gefsimania paulne, i lati chañčachtetepetne: unlan tit am jejnem mant tat chošguchv.

37. I vim tak jortelat Petrme i Zevedejev püvi aku jot pümtes čarguchv i tuštuchv.

38. Tončuvt lati tanane Isus: am lilem šak moš čargi; tit olentan i chošgan am jortelem.

39. I morče eleñuv jomem pates nólšamá tarmelne chošgem i latem: šim faf! chun taji, anem multatä tä ane; ton mant ati tocho, chumle am nüram, os chumle nag nüran.

40. I pari jochtem chañčachtetepet palt chotsan tanme kujmag, i lati Petrne: nar mos at urchatsan aku čas čuv am jortelem?

41. Chošgan i urchatan, ton mos at jejmtine retamag; lil vagen, os nòvl paštal.

42. Ton jejpalt menes motentag i chošges latem: šim faf! chun at taji multachv anem tä anane ištobi am tavel ul ajem, jejnte nag erken chojtel.

43. I pari jochtem os chotsan tanme kujmag, ton mos išto tan šamanel tarvitenag jejmtset.

44. I chulteptam tanme menes os i chošges churmentag latem aku ton lachet.

45. Tončuvt pari jochtem tak chañčachtetepan palt lati tanane: nan aku tocho kujne i vančachtine! aň vatmes čas, i elemcholes püv mikti kreken katetne.

46. Kvalan, menov! vatmanti anem mip.

47. Os tav latentanat mant jochtes Juda i tav jortelat šav atem širi i ovte katel arkepetnel i mir jängetnel ketem charet.

48. Os tavame mip mis tavane chañčuchv latem: chonme am pačelilem, ton tenanki, tavame vajelan.

49. I ton čas vatge jomem Isus pochane laves: pojrechš! pače olen! I inilestä tavame.

50. Os Isus laves tavane: am jurtem, narne tig jejsen? Tončuvt vatge jomset i katanel almesanel Isus tari, i visanel tavame.

51. I tat aku olemetnel Isus jot katä naritam tak širietame levetestä i junitam tonel arkep chušme šagrepestä tav palä.

52. Tončuvt Isus lati tavane: punalen nak širien sipeletane, ton mos išto šocho širi almepet širiel cholat.

53. Amne numsan, išto am vam at jochti jolentachv amk jegem, tocho ištobi tav kete amnane šavnúv ati pel kitkujplov legeon angel?

54. Os chumle šarmi choren latelp, išto titne jejmtuchv karech?

55. Ton čast laves Isus mirne: jormant nan choročš puvuchv jejsan širi i ovte katel, išto anem vichv. Šočen chotel am nan jortelan unlesem torem kvalt chančtam, i nan at vislan anem.

56. Šoče tā aš jejmtes ton mos, ištobi šarmet nájt latelpet. Tončúvt chančtachtepet šočo tavame chulteptam lachve tulset.

57. Vim charet Isusme tatsanel tavame Kajafa arkep palt, chotal ačtkatset nepekenet i mir panket.

58. Os Petr jomentes chočatúv tan jejtápalt arkep kval moš, i uš keurt tum untes chušet jot, ištobi šunšuchv, tā aš chumle muli.

59. Arkepet i mir panket i sut jānetatel kišset retel tonuchlapme Isus pankne, ištobi tavame jole aluchv,

60. Os at chotset; i šav choče negliles retel tonuchlap, at chotset. Voš jolt jejsi kit retel tonuchlapi,

61. I lavset: tav lates: vam jochti porti ratuchv torem kvalme i churum chotel noncho varuchv tavame.

62. Arkep tučpam laves tavane: nar mos nag atinar pari at latan? cholilen eren, nar tin nag pankenne tonuchla?

63. Isus sujtal oles. Arkep laves tavane: erilem nagen lilen toremel, laten manane, nag eren Christos, torem pív?

64. Isus lati tavane: nag lavsen. Ton mos latam nanane, tigil elal chontilan elemcholes pívme unlenat torem va jomaske palt i mennat aul tulet tarmelt.

65. Tončúvt arkep manitesan tak mašne charan latem: tav torem tari lúl lati, osne tonuch manane karech? ań nan choleslan torem tari nernat.

66. Nan numtan chumle? Tan lavset pari: ačelne choji.

67. Tončúvt sałgesanel tav nólšamá i vochsanel tavame votmast, os to charet pojtanel junitam

68. Latset: laven manane, Christos, chonne junitovesen?

69. Os Petr unles kvan, i tav pochane jomlites aku inki i laves: i nag olseu Isus Galileanin jot.

70. Os ton jole varetestá šočen char elpalt latem: at chańčilem, nar nag latan.

71. Os chun tav kvales uš av kval palne, chontestä tavame mot char, i lati tat olpetne : i tav oles Isus Nazarej jot.

72. I os jole varetestä nultem, išto at chančitä cholesme.

73. Morče račem jejpalt vatge jomem tat tušpetnel lavset Petrne : aku ton pel i nag ton charetnel, tak latelpenne choltven

74. Tončuvt pümtes takvame erem nultuchy, išto at chančitä tä cholesme, i ratgen ergemes tochoch.

75. I numelmates Petr Isus latem lachme, išto tochoch er gemanä elpalt churum kes artkatgen amnanel. I kvane kvalem šak lunčes.

XXVII. Pank.

1. Mot chotel chotlam čuvt šocho arkepet i mir panket varset oj, ištobi Isusme jole aluchv.

2. I persam tavame tatsanel uš urp pank Pontiskoj Pilat pochane.

3. Tončuvt Juda, tavame mim, chontestä, išto polane pattroves, i pari numelmatem misan vat manet arkepetne i mir jani charretne,

4. Latem : krech varsem am vinovattal kelp minem čuvt. Os tan lavset : man ne ašov oli ? nak chontilen.

5. I manetet rastem torem kvalt kvane kvales, i menem početachtes.

6. Arkepet manetet vim lavset : tä charet at tajat punuchv torem kval chosnane, ton mos išto ton tin kelpne.

7. Os keneš varem jovtset tonetel suľ-put varpnel ma el ma cholem charet čaptane kašel.

9. Ton mos i lavekti ton ma aň moš kelp tin magi.

9. Tončuvt šarmes Jeremej najt latelp, chotchar lati : I am visem vat manet, sonetam char tinä, chotchar sonetoves Izrail püvetne.

10. Os tan misanel tonetme suľ-put varp chum ma mos, ton ašne choltvesem am pojrechšne.

11. Os Isus tunčpes uš urp pank elpalne, i kitepeštä tavame uš urp pank latem : nag eren Judejt naer ? Isus tavane laves : nag latan.

12. I chun tavame retel pošchesanel arkepet i mir panket, tan pari atinar at lates.

13. Tončuvt lati tavane Pilat: at cholilen, nečuv nag pankenne tonuchlat?

14. I aku ľachne pel pari at lates tavane, tocho išto uš pank šaķ pakses.

15. Os pascha pojrem kašel uš urp inra moš taretales aku polen charme, chotcharme mir úrganel.

16. Tončuvt oles aku polen char laveltane Varavva.

17. I tont, chun tan achtkatset, tončuvt kitepesan tanme Pilat: chonme úrilan, ištobi am taretalem nanane, Varavvame amne Isusme laveltane Christosme?

18. Vajlen tav chańčestä, išto misanel tavame ušmanel pätet.

19. Ton chalt, chun tav unles sut varne matat, tav netä ketes tavane latuchv: atine ľul ul varen tä šarne, ton mos am an šav mučtachtsem ulmem pätet tav mos.

20. Os arkepet i mir jänget mirme kujtsanel, vovuchv Varavvame, os Isusme aluchv.

21. Uš urp kitepesan tanme: chotcharme kitagnel úrilan, ištobi am taretalem nanane? Ton pari lavset: Varavvame.

22. Pilat lati tanane: os nar am varem Isus Christos jot? Latat šocho tavane: pernane vonchalen tavame!

23. Uš urp laves: os nesir ľul vares tav? Os tan kümeniš čišgeset latem: vonchalen pernane tavame!

24. Pilat kačelem, išto tav ľachä at chontlove, os kümen nonchal pattat, vis vit, lovtsa kata mir šamt latem: am vinovattal olem tä šar kelpne, nank vajlan.

25. I pari latem mir jántetatel laves: tav kelpä pate man tarmelovne i püvenov tarmelne.

26. Tončuvt taretestä tanane Varavvame, os Isusme ratem mistä vonchuchv pernane.

27. Tončuvt uš urp Pilat chont chumet Isusme vim uš sut kvalne achtves chont kavem šocho.

28. I ele anchvsam maštesanel tavame šemel mašne charel,

29. I chulpme sagem jutpen jejvnel punsanel tav pankä tarmelne, i misanel tavame jomas pal katetane su-jejvel; i tav eltä-palt šanš totemtam vachnitesanel tavame latem: pače olen, Judejt naer!

30. I polchel saġgesanel tavame, i su-jejv vim vochsanel tavame pankanel.

31. I chun úartelam pošsanel tavame, anchvsesanel šemel mašname i maštesanel tavame tak mašnetel i tatsanel tavame pernane vonchuchv.

32. Loncht lałch chojesanel Simon Kireneaninme, chotcharme joselesanel almuchv tav pernane.

33. I kanne jocthem laveltane Golgofa, nar chašcti lobnoj mane,

34. Misanel tavame ajuchv uksusel vočerem jot telitam, i ormelam ajuchv at tanchestä.

35. Os tavame pernane lichtentam charet tav mašne charan urtsanel šerep rastem,

36. I jole untem ursanel tavame tat.

37. I chašsanel tav pankä numpalne ľanchet chašctachv tocho : tit tenanki Isus Judejt naer.

38. Tončuyt pernane vohvesi tav jortelat kit chorochš, aku jomaske palne, moten almech palne.

39. Tigil toul jejp charetne tav ľulemtoves, pankanel úalcheltam

40. I latem : torem kval ratp i churum chotelt noncho varp ! nakven nak jälteptalen ; chun nag torem püv, vojlen pernanel.

41. Aku tocho i arkepet, nepekenet i mir panket vachnitam latset :

42. Mot charet jälteptesan, os takvame vatä at jocti jälteptachv. Chun tav Izrail naer, tak ań vojlen pernanel, i agtilov tavame.

43. Tav toremne šunšes tav, ań ojtate tavame, chun tav joren tavane ; tav vajlen lates : am torem püv.

44. Aku ton chojtel i chorochši tav jortelat pernane vonchem chari tavame vachnitesten.

45. Chotit časnel jejnem oles čar lachve ontollovt čas moš.

46. Ontollovt čas chant ojgemes Isus sujniš latem : ili, ili ! lama savachfani ? tit ton : am toremem, am toremem ! nar mos anem chultepteslen ?

47. Aku materet tat tušpetnel tonme cholem latset : Ilijame tav vovitä.

48. I aku ton lat chajtemles tananel aku char, vis šeni, uksusel tuteltestä, i su-jevne naltam ajtestä tavame.

49. Os to charet latset: sesar, šunšilov, jeyv amne ati Ilija jälteptachv tavame.

50. Os Isus montentag ojgemam sujniš lilä chartes.

51. I tončuvt torem kval jälpen av chašep pali manemtachtes numel jole moš, i ma tornes, i kavet chalpeset;

52. I chomelet pušchteset, i šav pičen jole cholem charetnel kvales.

53. I kvane kvalem chomeletnel tav jältemat jejpalt tuset jälpen ušne i choltchatset šav cholesne.

54. Os šat-pank i tav jotä Isus urpet kačelam ma tornene i olem aš šocho, šak pilmeset i latset: šariš torem püv oles tav.

55. Aku tocho tat olset i chočanel šušset šav ne, chotcharet jejšet Isus jot Galilejnel tavane služitlam.

56. Tav chalanelt oles Maria Magdalina i Maria, Jakov i Josi čukvanel, i čukv Zevedejev püvetne.

57. Os chun jole jejnkes, jochtes aku poj chum Arimafejnel, namä Josif, chotchar aku tocho chaňčachtet Isusnel.

58. Tav Pilat elpalt menem vovestä lochčem Isusme: tončuvt Pilat lavestä michv tavame.

59. Josif tavame vim manitestä tavame laň sajren torel,

60. I punestä tavame tak varem jälpel chomeletane, chotcharme šagrestä kav keurt; i pagertam jáni kavme chomel av pochane menes.

61. Aku tocho tat olsi Maria Magdalina i mot Maria, i unlesi chomel laľch.

62. Pätnice mot chotelt achtkatset arkepet i Farisejt Pilat pochane,

63. I latset: ančuch: man numelmatsov, išto tä chajer lile-nag olemat čuvt lates: churum chotel mulne jejpalt jältem.

64. I ton mos laven uruchv chomelme churmit chotel moš, iš-tobi tav chaňčachtetpan jej menem ul tulmentanel tavame i ul palimtet mirne, išto tav jältes, i jejmti jot ret elol charnel kümenag.

65. Pilat laves tavane: vajan urpet; menan, uran, chumle chančine.

66. Tan meneset i pečetet punset tav tarmelne, tuštset cholmel pochne urpet.

XXVIII. Pank.

1. Subote mulem jejpalt sat elol chotel chotlaltam čuvt jejsi Maria Magdalina i mot Maria šunšuchv chomelme.

2. I oles jani ma tornene aš, ton mos išto angel toremnel aulnel vojlem vatge tunčepes, kavme ele pagertestä chomel avnel, i unles tav tarmelat.

3. Tav chorä oles jormant salne char, i tav mašnatä oles jormant tujt.

4. Tavanel pilmam rochtset urpet i tunčepeset jormant chotel.

5. Angel püntes latuchv i laves negiane: ul pilan, am chañčilem, išto nan kinšilan aləm Isusme.

6. Tav tit atim, tav jältes, chumle laves; vatge joman ton mane, šunšelan, chott kujes pojrechš.

7. I menan jerte, latan tav chañčachtepanne, išto tav ačelnel jältes, i chontchati nan jortelan Galilejt; tat tavame chontilan, am nanane latam.

8. Tin molemtachtem kvalesi chomeinel pilem i čagtem, chajtemlesi palimtuchv tav chañčachtepanne.

9. Os chun jomesi palimtuchv tav chañčachtepanne, tončuvt Isus chontchates tin jortelan i laves: čagtan! Tin vatge jomlites, puvktesi tav lajlame i chošgemesi tavane.

10. Tončuvt lati tavane Isus: ul pilan! menan, palimtelan am kačanemne, ištobi tan jomset Galilejne; tat anem tan chotganel.

11. Os chun tin jomesi, tončuvt aku materet urpetnel jochtset ušne, latset arkepetne šochen olem ašme.

12. I tonet achtkatset mir jänget jot, i varset keneš, šav ochče miset urpetne,

13. Latem: latan, išto tav chañčachtepan jej jejsset, i tulmentesanel tavame man kujmov lat.

14. Os chun titme cholestä uš urp, man jolentilov tavame, i nanen polanel ojtilov.

15. Tan ochtčame vim varset, chumle kujtveset; i tus ton lach Judejt chalne aú moš.

8. tan; de minthogy kvalesi következik, azért tettem tin-tä 9. lallane

16. Os akukujplov chaňčachtap jomeset Galilejne ach tarmelne, chumle laves tavane Isus.

17. I tavame chontem chošgemeset tavane; os to charet kit chalne patset.

18. I vatge jomlitam Isus laves tanane: majves amnane šochen erch ault i ma tarmelt.

19. I aň menan, chaňčtan čar atemetme, tanme perne punem jeg, pŭv i jálpen lil namne,

20. Tanme chaňčtam uruchv šocho, nar am choltsem nanane, i aň, am nan jortelan šochen chotelet ochersom jochtne moš. Amin.

SZÓ-TÁR.

A' vogul nyelv és nép történeteinek szorosabb ismerete kívántatnék meg annak meghatározására, hogy melly idegen szó honnan és mi úton került a' nyelvbe. Ollyan ismeret hijával lévén e' szótár, benne tehát a' szók után ez: (or.) azt jelenti, hogy az illető szót az orosz nyelvből valónak veszi, akár igazán orosz, akár nem. (A' *gorčičnoj, lobnoj* félek tulajdonságnevek, tehát: mustári, koponyai, de a' szótár nem volt erre tekintettel.)

A' szók után meg ez: (tör.) azt jelenti, hogy a' szótár az illető szót a' török-tatár nyelvből valónak véli, akár legyen az török-tatár, akár arab, akár perzsa.

Mert a' vogul nyelv a' közel orosz és török-tatár nyelvekből olyan szókat is vett föl, mellyek ott is idegenek. Bizonyos ugyan, hogy az arab szók a' muhammedán török-tatároktól kerültek a' vogulba: ámde a' vogulok vajjon közvetlenül és mikor érintkeztek-e a' perzsákkal, az nem bizonyos.

Az igeszók *uchv, achv*-féle alakja ki van téve, ha előfordúl.

A' czikkek után rekeszben a' megfelelő éjszaki vogul szók vannak kitéve.

Végre a' számok az evangelium fejezeteit és verseit idézik. De bár itt-ott nincsenek is meg a' számok, a' kitett szó vagy mondat, mégis az evangeliumban előkerül.

A.

a lány, szüz. *aku lat a kachrat činkli i onči püv* egy időben egy szüz méhében fogad 's fiat szül. 1, 23. — *latan Sion ane: an nag naeren jev nag pochenne* mondjátok meg Szion leányának: *im te fejedelmed jö te hozzád.* 21, 5. — *am, an, atü* lányom, -od, -ja. *am am asrajne šak mučtove* az én lányom az ördög által nagyon kínoztatik. 15, 22. — *i jültes tav atü aku ton čast 's meggyógyula a' lánya egy-szeriben.* 15, 28.

a-püv lány-fiu = gyermek. *ton-čuvt sov tunčpes ton mat, chot oles a-püv* akkor a' csillag megállapodék ott, a' hol volt a' gyermek. 2, 9. — *Irod ketes aluchv Viflemne i ton ma kitpalt šocho apüvt kum sir charet, kit elnel i jolech* Herodes küldte megölni Bethleembe és azon helynek környékébe minden gyermeket, férfi valókat, két évtől (fogva) és alább. 2, 16.

(*áj* lány; *áj-pi* lány-fiu, gyermek.)

aj iv, iszik, *ajuchv* inni; *ajuchv jejmü* ihatnék, szomjas. — *ajuchv nürsem* inni akartam.

ajam és *ajgem* iszom. *tigil elol at ajam vinograd oroch ton chotel moš, chot chotelt ajgem nan jortelan jülpel oroch amk jegem naerlacht e' naptól fogva* nem iszom a' szőlő borát (arakját) azon napig, melly napon iszom veletek új bort én atyám országában. 26, 29 *Joan jejmet jejpalt at tes at ajes, i latat: tav keurat asraj.* János a' jötte után nem evett, nem ivott, 's mondják vala: ő benne ördög. 11, 18.

ajp ivó, *ajp jort* ivó társ, vendég. *os nül ašü mos i ajp jortet olne ujl laves michv tavane* de esküvéseért és vendégei otléte miatt monda adni neki. 14, 9.

ajt itat. *chon ajtitü tü višetnel aku ane ačerem vitel a' ki itatja e' kicsinyeknek egyét (egy) pohár hideg vízzel.* 10, 42. *ajuch jejm-*

telesem i nan anem ajteslan szomjas lettem 's ti engem itattatok. 25, 35. *chun man nagen uslov ajuchv iurpi i ajteslov* mikor mi téged tudtunk inni akarónak 's itattunk? 25, 37.

(*äj, äjungve* inni; *äj* itat).

ajgel kiáltás, kégy, mélyföld. *chon joselitä nagen jomuchv tav jotä aku aigel, jomen tav jotä kitag a'* ki kényszerít téged menni ő vele egy kégyet, menj vele kettőt. 5, 41.

(*ajji, ajgi* kiált, *ajjav* kiált, messzire kiált; *ajgel* tehát kiáltás, a' régi kégy; azután távolság, a' mennyire a' kiáltás elhallik).

aul menny. *aul naerlach* mennyország. *nultan, ton mos isto vatmes aul naerlach* térjete meg, mert elközeledett a' mennyország. 3, 2. — *tončuvt pušičteset tav numüpalt aulet* akkor megnyílnak ő felette az egek. 3, 16.

akilim irgalom. *akilimne iuram ati pel jurne* irgalmat akarok nem pedig áldozatot. *tä mir amnane akilmi oli e* nép nekem irgalommá van = keserülöm, sajnálom e' népet. 15, 32.

akiliml irgalmaz, könyörül. *akilimlen minmen* könyörül rajtunk (kettőnkön). 9, 27. *akilimlalen anem* könyörül rajtam, ments meg engem. 15, 22. — *akilimlalen manov* ments meg minket. 8, 25. — *atemet chontem jejpalt akilimlesan tanme* embereket látván megette megszáná őket. 9, 36.

akilimlane aš irgalmasság. *juren aš zakont, šar sut i akilimlane i agtne aš* áldozatos (fő) dolog a' törvényben, igaz ítélet és irgalmasság és hit. 23, 23.

(*akel* és *akilm* okos, jószívü, könyörületes, *akel nametpe ne* okos, eszes nő: ellentéte *tušmen*. Ennélfogva e' szó török-tatár nyelvből valónak látszik.)

aku egy.

aku jot együtt. *chun šamtal vantemlitä šamtalme, tončuvt aku jot pata vonchane* ha vak vezet vakot, akkor együtt esnek a' gödörbe. 15, 14.

aku lat egyszer, ime, most. — *aku lat a kachrat činkli* ime egy lány viselő. 1, 23.

aku ton ugyanaz. *kvane kvalem i ontollovt čas chant aku ton vares* kimenvén tizenegyedik óra-tájban is ugyanazt tevė. 20, 5.

aku ton čuv ugyanannyi. *os majveset i tan aku tončuvel* 's megadatának azok is (megfizete azoknak is) ugyan annyival. 20, 10.

*aku ton pël igazán, valóban. chun am torem lilël ketganem as-
rajtme, tont aku ton pël kišmoversan nan torem naerlachne* ha én isten
lelkével hajtom ki az ördögöket, akkor valóban elközeledtetek
isten országához. 12, 28.

*aku ton chojtël azonképen. aku ton chojtël elemcholes pïv jejs
azonképen* jött az emberija.

aku ton kan azon hely; *aku ton kant* legott. *aku ton kant chon-
tine oslicame* legott találtok szamarat. 21, 2.

aku ton lat azon idő. *aku ton lat tin taretova* azonnal e' bocsát-
tatnak. 21, 3.

aku tocho így, egyképen. *choren palt aku tocho chanšem oli* az
írásban így van írva.

aku čuv egy hely, egy minőség. *i pali šagrepitü tavame i pat-
titü tavame licemeret jot aku čuvne 's* felvágja (elszakasztja) azt 's a'
képmutatókkal egyenlővé veti. 24, 51.

aku tat egyszeribe. *os kaven mat rovtem tajm chašchti lach chont-
lapme i aku tat agtem vipme tavame čagtem* és a' köves földön elvetett
mag jelenti a' beszéd-hallgatót és egyszeriben hívén azt örömmel
ellevőt (befogadót). 13, 20.

aku mat chalt egy helyt közt = egyszer, helylyel-közzel.

akve egyedül; *ati nannel akve lilenag jejmü elemcholes* nem ke-
nyérből egyedül elevenné lesz (él) az ember. 4, 4.

akvane és *akvat* együtt. *chulteptan akvat jänimachv urela-
nel moš* hagyjátok együtt nőni aratásokig. 13, 20. *utset Isus jot
chančtachtëp charantel akvane* ülének Jézussal és tanítványaival
együtt. 9, 10.

aku-kujp-lov tizenegy. *os aku kujplov chančtachtëp jomeset Gali-
lejne ach tarmelne* és a tizenegy tanítvány menének Galiléába (egy)
hegyre. 28, 16.

akum mind, egészen? *i kvane kvalem ton chušet lonchetne acht-
san šocho, nečuv chontset, lülët i jomaset, i kval akum tantes elemcholesel*
és kikelvén (menvén) a' szolgák az utakra, egybegyűjték mind, a'
mennyit találtak, roszakat és jókat 's a' ház egészen megtelt embe-
rekkel. 22, 10. (Az *akum* a' *tantes*-hez tartozik; az oroszban nincs
megfelelője: *i pir napolnilsja vozležaščimi*).

(*akve* egy.)

akve napá, *akvtetü* és *akvtü* napája. *vajlen jejsëm pali urtuchv
mänme tak akvtatel* mert jöttem elválasztani a' menyet a' napától.

16, 35. — *i jochtem Isus Petr kvalne chontestü tav akvtetame chole chojtnat* 's menvén Jézus Péter házába találá ő napáját betegem fekvöt. 8, 14.

(*anip napá.*)

akrid (or.) sáska. — *tav tene charä oles akridet* ő enni valója vala sáskák. 3, 4.

ach hegy. *os mirme chontem tav changes achne* és népet látván ő felhága (egy) hegyre. 5, 1. — *chun tav achnel jole vojles, tav jejtü palt jomes šav atem* midőn ő a' hegyről leszállott, ő utána jöve sok ember. 8, 1. — *at taj ušne tujtchatuchv, unlemne tunčen ach tarmelt* nem lehet városnak titkolóznia (rejtőznie), ülőnek magas hegyen. 5, 14.

(*äh hegy.*)

acht, *achtuchv* gyűjteni, szedni. *chon am jortelem at ahti, ton char choltili* ki én velem nem gyűjt, az veszteget (tékozol). 12, 30. *achtat amne ati ininel vinograd, amne chanelachnel smokvet?* szednek-e avagy nem tövisről szőlőt, vagy bojtörjéről figét? 7, 16. — *nečuv kes am šursem achtuchv nag püvan, chumle toulen vj ahtitü tak püvan marka jolpalne* hányszor akartam gyűjteni te fiaidat, mint tollas állat (madár) gyűjti fiait szárnya alá. 23, 37. *keti elemcholes püv tak angelan i achtganel tav naerlachnel šocho lu' numtet i chajer varem charetme* küldi az ember fija a' maga angyalait, 's összeszednek az ő országából minden rosszát gondolkozó és hamisságot cselekvő embert. 13, 41. *achtset toul aritam šulit kitkujplov tupel tagle* gyűjték azután a' fölös morzsákat tizenkét kassal teli. 14, 20. *achtsan šocho, nečuv chontset* szedék, egybegyűjték mind, a' hányat találtak. 22, 10.

achtem gyűjtött.

achtkat gyülekezik. *os chun achtkatset Farisejt, tončuvt kitepesan tanne Isus* és midőn egybegyülekeztek a' farizeusok, akkor kérdé őket Jézus. 22. 41. *chumle achtkatat takenaket i tautel telkatat, ton chojtel jejmü ochersom jochtné čvut* a' mint (össze)gyűjtetik a' konkoly 's tüzzel égettetik meg, azonképen lesz a' végnek jöttekor. 13, 40.

achtkatne ma gyülekező hely, vásár. *ištobi tanane chošgeset mir achtkatne mat* hogy őket dicsérje a' nép a' vásárhelyen. 23, 7. — *achtkatne kval* gyülekeháza.

(*ätkäti, gyülekezik. ütkätungve.*)

agem betegség. *jälteptes šochen agem* meggyógyta minden betegségét. 4, 23. — *tav visan agmenov* ő elvette betegségünket. 8, 17.

agmen kinek betegsége van, beteg; *agmen, mosen charet* betegek, nyavalyások. *chotcharet ončat tank jortelanel šochen sir agmen mošen charetme* kik tartanak vala magokkal mindenféle betegeket, tehetetleneket. 15, 30.

agmelt betegl. *agmeltesem, i nan tulileslan anem* beteg voltam 's ti elfogadtatok. 25, 36.

agmeltam betegült, beteg; *chun uslov man nagen agmeltami* mikor tudtunk téged betegnek. 25, 44.

agmeltap beteglő, beteg; *agmeltap char* beteg (*pūs char* egészséges). — *tatiloveset tav pochane šocho agmeltap charet* vitetének ő hozzá minden betegek. 4, 24. *ati pel puš charet karechlat lekarme, os agmeltop charet* nem is egészségesek szükségelnek orvost, hanem betegek. 9, 12.

(*aum* betegség, *auming* beteg, *aumelt* betegl.)

agt hi', *agtuchv* hinni. — *chun šariš agtuchv oline i mot numt at vigne* ha igazan hinnétek és nem kételkednétek. 21, 21. *chun tav Izrail naer, tak an vojle peranel, i agtilov tavame* ha ő Izrael fejedelme, tehát most szálljon le a' keresztről, 's hiszszük őt. 27, 42.

agtem hitt, hívén. *os kaven mat rovtam tajm chašcti lach chontlapme i akutat agtem vipme tavame čagtem 's a' köves földön vetett mag* jelenti a' szó-hallgatót 's egyszeriben hívén azt örömmel vevőt. 13, 20.

agtna aš hitel, hit. *a! agtne ašen jälteptestä nagen leány!* hited meggyógyított téged. 9, 22. — *šariš latam nanane, Izrailt pel tičuv agtne aš am at chotsem* bizony mondom nektek, Izraelban is annyi hitet én nem találtam. 8, 10.

at-agtne hitetlenség. *nar mos vaov at jochtes ketuchv kvane asrajme? Isus laves tanane: nank at-agtnan mos* miért nincs erőnk kihajtani az ördögöt? Jézus monda nékiek: a' ti hitetlenségtek miatt. 17, 19. 20. — *i at vares tat šav amel tan at-agtnanel mos* és nem tön ott sok csudát ü nem hívésök miatt. 13, 58.

agttal hitetlen. *nar num sine keurenant, agttalet, išto nan at visan* mit gondoljátok magatokban, hitetlenek, hogy kenyeret nem vittek. 16, 8.

agtlacht hisz. agtlachtine, isto am va oncam titme varuchv. Tin lata tavane: agtimen, pojrechš! hiszitek-e, hogy eröm van azt tenni? Ók (ketten) mondák neki: hisszük, uram! 9, 20.

ale majd, valami. — *ton jejpalt suten chumne ul minkun turma urepne, chotchar ale nagen tatitü turmane azután a' bíró ember által ne adassál a' tömlöcz-örnek, a' ki majd elviszen téged a' tömlöczbe. 5, 25. — ton mos ale elol charme jachstachv pümtitü, os motit charme ereptachv azért majd az elsöt gyüölölni fogja, de a' másikat szeretni. 6, 24. tat vatge jomes tav pochetane čukv Zevedejev püvetnel tak püvan jortel, chošgem i ale nar rovem tavanel tehát közelede ő hozzá a' Zebedeus fiak anyja maga fiaival, könyörögvén 's valamit kérvén tőle. 20, 20.*

ale nečuv valami kevés. — nečuv naň nan paltan? tan lavset: sat i ale nečuv chul hány kenyér van nálatok? ók mondának: hét és egynéhány h l. 16, 34.

(ále, áleg? majd, alig).

alem bal. *Jordan alem palnel a' Jordan bal feléről. 4, 25. — joch es Judejskoj mane Jordan alem palt juta a' Judeai földre a' Jordan balfelén. 18, 35.*

almech bal. laten, isto bi tite am kit jüvem utset nag pochent aku jomaske, alne os moten almech palne nag naerlachent mondd, hogy emez én két fiam üljön nálad, az egyik jobbfe'öl 's a' u'ásik balfelől te országodban. 20, 21.

(alem bal, alempoal bal oldal.)

ali hoz, rá; *kav ali köre, köbe. tak angeletne lati nag mosen, i katel viganel nagen, tont at tachnan kav ali nak lajlentel maga angyalainak meghagyja miattad, 's (azok) kezökön visznek téged, hogy ne érints köbe te lábaddal. 4, 6.*

al, *aluchv* ölni. — *ul alen, chon ali, ton sutne pati ne ölj, a' ki öl, az itéletbe esik. 5, 21. — i alganel tavame, i churmit chotelt jälti 's megölik őt és harmad napon föléled. 17, 23. nan püvet ton charetnel, chotcharet nájtetme alesanel ti fiaí azoknak, kik a' prófétákat megölték. 23, 31.*

aluchv ölni, verni; *i pümti aluchv tak jurtan i techv i ajuchv ajpet jot 's kezdi verni maga társait, 's inni enni az ivókkal. 24, 49.*

alem ölt. *Isus pümtes choltuchv tak chančtuchtepetne, isto tavane karech jejmtyuchv alemag i churmit chotelt jältuchv Jézus kezdé jelenteni tanítványainak, hogy neki kell halva lennie (meghalnia)*

's harmad napon feltámadnia. 16, 21. — *am chańčilem, isto nan kinšilem alem Isusme én tudom, hogy ti keresitek a' megölt Jézust.* 28, 5.

alne aš ölés, gyilkolás. vajlen šimnel kvalat lu' numtet, alne ašet mert a' szívből kelnek ki a' rosz gondolatok, gyilkolások. 15, 19.

alp, alep ölt. *ul pilan alp-tnel űoulan, chotcharet vaganel at jochti lil aluchv ne féljetez a' testetek öljítöl, a' kiknek nincs hatalmuk a' léket ölni.* 10, 28. — *chotilaptsan tan alep charetme megöleté azokat a' gyilkosokat.* 22, 7.

jole ali megöl. *űoritesanel tanme i jole ales-nel szidalmazák őket 's meg is ölék.* 22, 6. — *nan tunne jole algan* ti azokat megölték. 23, 34. — *oj varset istobi Isusme jole aluchv tanácsot tartának Jézust megölni.* 27, 1.

alpt, alptachv ölni. *űajtet alp i kave' alptap nag pochenne ketem charetme a' p' ödé'ákat ölö 's a' hozzátok küldötöket kövel ölö.* 23, 37.

alislachv fogni. *fejun om fejmpolt, am vargam ninen alislachv elemcheset jöjjetek én utánam, én teszlek úteket fogni embe- reke.* 4, 19.

(*äl, älungve* ölni; *älš, älsungve* fogni, keresni.)

alen, *aln* (ón) ezüst, pénz. *ul vajun jot ati sarń, ati alen, ati argen entepan keurne* ne vigyetez vel(etek) se aranyat, se ezüstöt, se rezet öveit kben. 10, 9.

(*aln* ón, ezüst).

alpei új, előbb, korán. — *chot alpel telem judejskoj naer* hol az új született zsidó fejedelem? 2, 2. — *Iljune alpel jejchv karech* Illyésnek előbb kell jönni. 17, 10. — *mantem chumle chon tuv vagen chum kva ne i pümti niršl-ichv tav jomaslach, alpel at perestäke ton vagen charme?* vajjon hog, an mehet valaki egy erős ember házába 's kezdheti ragadozni jószágát, előbb ha nem kötözte meg az erős embert. 12, 29. — *as fejnti alpnel jängag a' lyuk lesz az előbbi- nél nagyobb.* 9, 16. — *os tav ketes mot chušet alpnel šav 's ő küldé más szolgálakat, az előbbieknél többet.* 21, 36. — *aul naerluch jorti kožainne, chotchar alpel kvalem menes metelachv met-chum a' mennyország hasonlít egy gazdához, ki reggel kelvén mene bérelni béres embert.* 20, 1.

alpelhuv előbb, előbbre. *am ań alpelhuv nanane latam én most eleve nektek mondom.* 24, 25.

(*alpel puot* reggeli fazék, azaz reggeli evés.)

alm emel, *almuchv* emelni. *toncht lalch chojesanel Simon Kireneaninme, chotcharme joselesanel almuchv tav pername* az útban előtalálák a' Kireneabeli Simont, kit kényszerítének emelni (vinni) ő keresztjét. 27, 32. — *tončuvt vatge jomset i katanel almesanel Isus tari* akkor közel jövének 's kezeiket fölemelék Jézus ellen. 26, 50.

almep emelő. *šocho širi almepet širiel cholat* minden kard-emelők karddal hálnak meg. 26, 52.

alment emel, viszen, *almentuchv* vinni. *am at tajam tavane polechs almentuchv* én nem vagyok méltó neki sarut viselni (az ő saruját viselni), 3, 11.

(*alm, almungve* emelni).

alšen mázolt. *joltchatine alšen chomeletne, chotcharet kvanel šušne čvot choremet* hasonlítottok mázolt sirokhoz, mellyek kívül nézve szépek. 23, 27.

(*olp, alép* festék).

anä edény, csésze, pohár. *pelemtam čamme at utelalganel tavame anä jolpalne* a' meggyújtott gyertyát, nem teszik azt edény alá. 5, 15. — *i vim aname, sachtam mistä tanane latem* 's vevén a' csészét, 's imádkozván (hálát adván) odadá nekik mondván. 26, 17. — *chun at taj multachv anem tä anane* ha nem lehet mulnia engemet e' csészének, pohárnak. 26, 42.

(*änä* csésze, tál).

ane sereg, nyáj. *chočatluuv ton manel jāni pures ane urechtes. Chun ketilan manov kvane, tončuvt laven manane tuchv pures anene* messzibb azon helytől nagy disznó nyáj őriztetik vala. Ha kihajtasz minket, akkor hagyd meg nekünk bémenni a' disznó nyájba. 8, 31. — *tan kvane kvalem tuset pures anene* ők kimenvén béménének a' disznó nyájba. 8, 32.

(*ähe* rakás, sokaság).

anem engemet, I. *am* én. *chun techv fejmtelsem, nan anem titeslan; ajuch fejmtelsem, i nan anem ajteslan; el ma chari olsem, i nan anem tuleslan* midőn megéheztem, tik engemet étettetek; megszomjaztam, 's ti engem itattatok; elfölddéd (útonjáró) voltam, 's ti engem befogadtatok. 25, 35.

anis (or.) ánis. *migne lovt urtme matanel, anisnel i tminanel* adtok tizedrészt méntából, ánisból és köményből. 23, 23.

angel (or.) angyal. *i aku ton lat angelet jochtem pümtset služitluchv tavane* 's azonnal angyalok jöven kezdének szolgálni né-

kie. 4, 11. — *tak angeletne lati nag mosen, i katel viganel nagen maga angyalainak mondja te végetted, 's kézen visznek téged.* 4, 6.

ančuch öreg, gazda, úr. *i latset : ančuch! man numelmatsov, išto tä chajer lilenag olemat čuvt lates 's* mondák: uram, mi emlékezünk hogy a' hamis az élő volta-kor (életében) monda. 27, 63.

(*anšuh* öreg, *vuar anšuh* erdei öreg, medve).

anchvs vetkőzik. *i ele anchvsam maštesanel tavame šemel mašne charel 's levetköztetvén felöltözteték ötöt fekete ruhával.* 27, 28. — *anchvsesanel šemel mašname i maštesanel tavame tak mašnetel levetközteték fekete ruháját, 's felöltözteték őt a' maga ruhájával.* 27, 31.

(*angvém, angšém* levetek ruhát).

an' ime, most, de, már. *aň tuvov Ierusalimne ime, megyünk Jéruzsálembe.* 20, 18. — *am am aň cholenti* én lányom most haldoklik. 9, 18. — *atichonne ul laten, aň menen, choltchaten popne* senkinek ne mondd meg, de menj, mutasd meg magadat a' papnak. 8, 4. — *majalen amnane aň pat anane punem perne punep Joan pankme* add nekem most tátra tevén a' keresztelő János fejét. 14, 8.

(*aň* most, ime).

ačel (tör.) halál. *jorlalen jegen i čukven, ton mos išto jachstap jegme amne čukme ačelél choli* tiszteld atyádat és anyádat, azért mert a' ki gyűlöli az atyát vagy anyát, halállal hal meg. 15, 4. — *tä lül varp charetme teren ačelne migan e' rosz műveseket gonosz halálba adja.* 21, 41.

ačelen halálos, halálhoz tartozó, homályos. *unlep charetne ačelen mat pastes pas* az ülőknek halálos (sötét) helyen világosság fénylett ki. 4, 16.

ačelen char holt, holt ember. *chultepten ačelen charetne čaptachv tank motavanel* hagyd a' holtaknak, eltemetni magok másait. 8, 22.

ačerem hideg, fris. *chon ajtitä tä višetnel aku ane ač-rem vitel chančtachtetp namel, šariš latam nanane, at chulti tak justeletanel* a' ki itatja ezen kicsinyek egyét is egy pohár hideg vízzel, a' tanítvány nevében, bizony mondom néktek, nem veszti a' maga jutalmát. 10, 42.

(*äčerm* hideg).

ačint

ačintam bizván, hívén. *šocho nar voveline ačintam chošgenan čvrt, mikti nanane* mindent a' mit kértök reménykedvén könyörgéstök-kor, megadatik nektek. 21, 22.

as lyuk. *ton mos jülpel lolte manemtachtí mašne charnel, i as jejmí alpeline jängag* mert az új folt leszakad a' ruháról 's a' lyuk lesz az előbbinél nagyobb. 9, 16.

(*äs* lyuk, nyílás; *sop-äs* szájnnyílás, száj).

as'e szoros. *nar mos ase av i marem lonch, tatp charet lilen toremne* milly szoros az ajtó és keskeny az út, vivök az élő istenhez. 7, 14.

(*asä, osä* szük).

aš 1. dolog. — *šochen ašt, chumle nurine ištobi o'set nan jortelan cholese, aku tocho olan i nan jorvelan* minden dologban, a' mint kívánja ok, hogy legyenek ti veletek az emberek, úgy legyetek tik is ő velök. 7, 12. *ištobi šunšuchv, tä aš chumle muli* hogy látni, e' dolog mint a' ulik. 26, 58.

igenévhöz járul, p. o. *te e aš* evés, étel; *lulen tane aš* rágalom, káromlás; *alne aš* ölés; *chajer'ane aš* hamiskodás, különösen paráz naság; *chajerel tonuchlane aš* hamissal tanúskodó dolog, hamis tanúság; *telem aš* születés dolga, születés. *choren Isus Kris os telem aš mos* könyv J. z. Kriszt. születése végett = J. Kr. születésének könyve. 1, 1. — *Isus Kristus telem ašä ves tunil omelel J. Kr. születése volt il'y* móddal. 1, 18.

j'cht aš jött dolog, emberi dolog. *chajerag eseplianel anem, cho'ochme jocht ašne chančtamanel čvrt* hijába tisztelnék engemet, a' népet emberi dologra tanítván (tanításukkor). 15, 9.

varne aš tett. Joan turmit kačelam Kristus varne ašet, ketes kit char tak chančtachtepetnel János a' fogságban látván Kriszt. tetteit, küldte kettőt tanítványából. 11, 2.

akilimlane aš irgalmasság; *agtné aš* hitel, hit. *agtné ašan chojtel jejmte ninane* hitetek szerint legyen nektek. 9, 20.

chošgene aš imádság. *tä tochem ketchi šochen pišel i chošgene ašel e'* nemzetség kihajtatik sok bűjtöléssel és imádsággal. 17, 21. — *vajlen šimnel kovalat lu' numtet, alne ašet, ne jot chaj'rlane ašet, chajerel tonuchlane ašet i lulemtane ašet* mert a' szívből jönnek ki ros z gondolatok, ölések, növel paráznalkodások, hamis tanúságok és rágalmazások. 15, 19.

névszóhoz is járul; *jomas aš jóság, šar aš igazság; nan jomas ašetme ti jóságtokat.*

2. ok; *šočen aš mos eren taj elemcholesne pali kvaliktachv tak netatel* minden ok miatt vajjon szabad-e embernek elválnia maga nejétől? 19, 3.

3. gyümölcs; *tan ašetnel chašlilan tanme* azok gyümölcseről ismeritek meg őket. — *urlechnel chaslilan tanme a' gyümölcseről ismeritek meg őket.* 7, 20.

aštal dologtalan. *chontes mot charet aštal tušpet, i lati tanane: nar nan tit puš chotel tunčine aštal* talála másokat dologtalan állókat, 's mond nekik: mit ti itt egész nap álltok dologtalan? 20, 6

ašt dolgozik, végez. Šariš latam nanane, at ašline multachv Izrail ušetme, tončuvt elemcholes püv jochti bizony mondom nektek, nem végzitek bójárni Iszrael városait, akkor az ember fia eljő. 10, 23.

ašert. *ašertam char* bétakarított, befogott valami. *os jorti aul naerlach jolemne, sarišne rastem charne i ašertam charne šočen sir chulme* és hasonlít a' mennyország gyalomhoz, tengerbe vetetthez, mely befogott mindenféle halat. 13, 47.

asraj (tör.) ördög. *tončuvt Isus tatem oles lilel char mane chašne kašel asrajnel* akkor Jézus elvittetett volt a' lélek által a' pusztába, megkisértés végett az ördögtől. 4, 1. — *asrajt ele ketan* ördögöket hajtsatok ki. 10, 8. — *tav asrajtme ketgan asraj oter jolel* ő az ördögöket kihajtja az ördög-fejedelem által. 9, 34.

arent adósság. *tav eltüpalne tatem oles aku mater, chotchar arent ončes tavane šat churi talant* ő eleibe hozatott valaki, a' kinek adóssága volt száz zacskó talentum. 18, 21. — *kvanmitam tavame šetilam laves: am arentem majalen* megfogván ötet fojtogatván mondá: én adósságomat add meg. 18, 28. — *utestü tavame turmane arentat teletanat moš* ülteté ötet tömlöczbe adóssága fizetéséig. 18, 30.

arenten adós. *chultepten manane man arentenov, chumle i man chulieptilov mank arenten charenovne* bocsásd meg nekünk mi adósságunkat, mint mi is megbocsátunk magunk adóssainak. 6, 12.

ari sok. *tänel arine oleske, ton char asrajnel* ennél több(re) ha volt, az az ördögtől. 5, 37. — *mantem os latine nachke nilmenčam tank jurtetne, nar arine varine* 's ha beszéltek nyájasan csak társaitoknak, mit tesztek többet? 5, 47.

arihuv több. *čagti tav mosü arihuv, ati pel ontolšat ontollov teplachttal charet mos örül azon többet, mintsem a' kilenczvenkilencz tévedetlenezken.* 18, 13.

arilam? — *chot latuchv pümtove tä latelp kaš šochen čart, i ton, nar tav vares, latove tavame arilam a' hol hirdetni kezdetik e' beszéd (evangelium) akár az egész világon, az is, mit ő tett, hirdettek ötet említvén.* 26, 13.

aritam többi. *i teset šocho i tanteset, i achtset toul aritam šulit kit-kujplov tupel tagle 's evének mindnyájan 's megelégedének, 's öszszegyűjték (az) abból felmaradt morzsákat tizenkét kassal tele.* 14, 20. — *kačelam titme aritam lov chačtachttep očeset kit jegepüvinč tari látván ezt a' többi tíz tanítvány megharaguvának a' két testvér ellen.* 20, 24. — *jotel jochtset i aritam i latset utoljára jövének a' többiek is és mondának.* 25, 11.

(*ári sok*).

arg (*ari?*) *arge*, 3. személyraggal: *argetü nyereség*, a' mivel több lett a' dolog. *ton chočetag nagnane tajni am alnem nichv tin chumetne, i am pari jochtem vinilem am charem argetatel* azért néked kellene pénzemet adnod árus embereknek 's én visszajövénném az enyimet nyereséggel. 25, 27.

argen réz. *ul vajjan jot ati suřn, ati alen, ati argen entepan keurme* ne vegyetek magatokkal se aranyat, se ezüstöt, se rezet öveitekben. 19, 9.

artene szérü. *hortep tav katat, i tav lištiti tak artenati lapát* ő kezében 's ő tisztítja a' maga szérüjét. 3, 12.

artkat elfordúl, megvet, eltagad? — *numelmates Petr Isus latem lachme, isto tochoch ergemanü elpalt churum kes artkatgen amnanel* megemlékezik Péter Jézus mondott szavára, hogy a' kakas szólása előtt háromszor elfordúlsz tőlem. 26, 75.

at iz, *attal* ízetlen.^s — *nan čach mane, os chun čach attal pati, tončurt narel varilen tavame čakenag?* ti (vagytok) sava a' földnek, 's ha a' só ízetlen lesz, akkor mivel teszed azt sóssá? 5, 13.

(*üt íz, szag*).

at öt. *at numšilan at řařme i at šoter cholesme* nem gondoljátok az öt kenyeret és öt ezer embert (nem emlékeztek . . . re). 16, 9.

(*üt öt*).

at nem. *Rachil at huri taremtaptechtuchv* Rachel nem akar vigasztalódni. 2, 18. — *at vares tat šav amel tan at-agtnanel mos* nem tön ott sok csudát azok nem-hívésök miatt. 13, 58.

ati semmi.

ati . . . *at* semmi . . . nem.

ati . . . *ul* semmi . . . ne.

atine semmivel. *atine lul ul varen tü šarne* semmivel roszat ne tégy az igazságosnak. 27, 19.

atichon senki. — *atichonne ul laten* senkinek ne mondd.

antinar semmi. — *I nag, Vifleem, ma Judane, atinarel viš at olen judejskoj ušetnel* 's te Bethlehem, Judának földje, semmivel kisebb nem vagy a' judeabeli városoknál. 2, 6.

atichot sehol.

ati cho'tal' sehová, semmire. *chun čach attal pati, tav ati chotal' tončuvt at taj* ha a' só izetlen lesz, az semmire akkor nem ér. 5, 13.

atichun soha. *atichun tit at učintoves Izrailt* soha ez nem látott Izraelben. 9, 33.

atipel hogysen, nem pedig. *nagnane jomášuv, chun choleli nagnanel aku lomet,* *atipel šocho nag houlen rastkati chariletal tautne* neked jobb, ha elvész tőled egy tag, hogysen egész te tested vetessék olthatatlan tűzbe. 5, 29. — *ton mos tav chančtesan tanme jormant erch ošp, ati pel nepekenet i Farisejt chojtet* mert ő tanítá őket mint erővel bíró, nem pedig a' könyvesek és farizeusok módjával. 7, 29.

atim nincs, *atimet* nincsenek. *Rachil lunči tak püvanne i at huri taremtaptechtuchv, ton mos tan atimet* Rachel siratja maga fiait, 's nem akar vigasztalódni, mert azok nincsenek. 2, 18.

atim oles nem volt. *net ponštam charetnel jani atim oles Joan perne punepnel* a' nők születte emberek közt nagyobb nem volt János kereszstelőnél. 10, 11.

(*át* nem, *átim* nincs).

at szed,

atne szedő, szedés, *atne ma szedő hely; attech atne ma vámszedő hely.* *Isus chontes attech atne mat unlep cholesme* Jézus találta a' vámszedő helyen ülve egy embert. 9, 9.

atp szedő, *atpet* szedők. *ton lat jejsset šav attech atpet i kreken charet i utset Isus jot* akkor jöve sok vámszedő és bünös ember és üle Jézussal. 9, 10.

(*üt szed, gyűjt*).

atem (tör.) ember. *Chun tav achnel jole vojles, tav jejtüpalt jomes šav atem* midőn ő a' hegyről alászállott, ő utána jöve sok ember. 8, 1.

attech (?) vám. — *šemel ma naeret chonnel viget josech amne attech?* e' föld (fekete föld) fejedelmei kitől vesznek adót avagy vámot? 17, 25.

attech atne ma vámszedő hely. *toul jomem Isus chontes attech atne mat unlep cholesme* onnan menvén Jézus talála a' vámszedő helyen egy ülő embert. 9, 9.

av ajtó, kapu. *nag Petr, i tü kav tarmelt am un'ilem amk torem-kvalem, i jol naer av jolchag at pattitü tonme te* (vagy) Péter 's e' köre én ültetem magam egyházát 's az alfejedelem kapuja alá nem ejtheti azt. 16, 18. — *nar mos ase av i marem lonch, tatp charet lilen toremne* mi szűk az ajtó és keskeny az út, vezetők az élő istenhez. 7. 14. — *tutelan marem avetel* menjetek bé a' keskeny ajtón. 7, 13.

av kval kapu-ház, tornác. *Os chun tav kvaes uš av kval palne* 's midőn ő kikele a' város kapuháza felé. 26, 71.

(*av, avi* ajtó).

am én, amk magam. *Jegipetnel vovislem am amk püvem* Egyiptomból hittam én az én fiamat. 2, 15.

anem engem,

amnane nekem,

amnanel tőlem. *ele menen amnanel, satano* menj el tőlem, sátán. 4, 10. — *titetme šocho miganem nagnane, chun patem chošgan amnane* ezeket mind adom neked, ha leesvén tisztelsz nekem (engemet).

4, 9. — *os chajerag eseplianel anem cholochme jocht ašne chačtananel čvot* és hijába tisztelnek engem, a' népet jött dologra (emberi parancsra) tanítván. 15, 9.

(*äm* én, *ämki* magam).

amel (tör.) 1. mód, kép. *Isus Kr. telem ašü oles timil amelel* J. Kr. születése volt ilyenképen. 1, 18.

2. dolog. *šocho tü amelet kišvet pupine šušp-charetne* mind e' dolgok kerestetnek a' balványba bízők, nézők (bálványozók) által. 6, 32.

3. tehetség, bölcsesség, csuda. *aku pank-ät varne amelen atim ati sajrenog ati šemelag* egy fej-hajat csinálni tehetséged nincsen,

se fejjérré se feketévé. 5, 36. *tav jejs el-manel chontlachv Solomon amelet* ő jöve messze földről hallgatni Salamon tehetségeit, bölcseségét. 12, 42. *nag namentel eren šav amel varšov te neveddel* nemde sok csudát tettünk? 7, 22. *i at vares tat šav amel tan at-agtnanel mos 's* nem tőn ott sok csudát az ő nem-hivésök miatt. 13, 58. — *tít Joan perne punep; tav lilies cholem charetne'*, *i ton mos amelet vark-tat tavanel* ez János, a' keresztelő; ő föléledett a' holtakból 's azért csudák történnek általa 14, 2.

4.) példabeszéd. *mot amel mis tavane latem* más példabeszédet ada nekik mondván. 13, 31.

os amel de, ámde. tit elemcholes, chotchar erpti techv ajuchv jurt ochče atpetne i krech varpetne. Os amel püvet miset tavane šar ašme ez ember, a' ki szeret enni inni (mint) társa a' pénzszedőknek és bünösöknek. Ámde a' gyermekek adtak neki igazságot. 11. 19.

Amelen 1. gondos, bölcs. *amelen char* bölcs ember. *nag tujtes-len titme amelen i numten-sajten charetnel* te eltitkoltad azt bölcs és eszes-józan emberektől. — *añ am ketilem nan paltan řajtetme, amelen i nepeken charetme* im én küldöm hozzátok a' prófétákat, bölcs és tudós embereket. 23, 34.

amelenag okossá. *Añ am ketganem nanen jormant ošet čačet chalne, i tont jejmtan amelenag pupichur chojtet i sovti aku ton kapteret* ime én küldlek titeket mint juhokat farkasok közzé, 's tehát legyetek okossá kigyó módjával 's szelíddé mint a' galambok 10, 16.

2. mint mondatkötő, *ha. amelen kval jejmti lañ, nan satne jomasan jočhti tavane; amelen naleval, ton satilam jomasan nanknane jonchi. Amelen chon at tulgan nanen i at chontli nan l'anchanne, tončuvt . . . ha a' ház lesz méltó, a' ti kívánt jótok reá jut, ha nem méltó, a' ti kívánt jótok vissza fordul reátok. Ha valaki nem fogad titeket, 's nem hallgatja a' ti beszédeteket, akkor . . .* 10, 13, 14.

amert merít,

amertal meritget,

amertalves bémerült. *ratgen sarišt votemles jáni isgen tičuvne, išto kerep amertalves chumpetne* hirtelen a' tengeren támada nagy háboruság, annyira, hogy a' hajó elmerítettett a' habok által. 8, 24.

(*amer* merül, *amert* merít).

amne vagy. *amne chumle lavan nak kačenne : tig, am viglem kvane nag šament olep lichme* vagy hogy mondod öcsédnek : ide, én kiveszem te szemedben lévő szálkát? 7, 4.

amne ati vagy sem. *achtat amne ati ininel vinograd gyűjtenek-e* avagy sem tövisről szőlőt?

amnane nekem, *am én. amnane karech pernel puneltachtuchv nagnanel* nekem kell megkeresztelkednöm tőled. 3, 14.

(*ánomne* nekem).

amp eb, *ampet ebek. ati jomas nirimtachv a-püvetnel haime i rastuchv ampetne* nem jó elvenni a' gyermekektől a' kenyeret, és vetni az ebeknek. 15, 26.

(*amp eb*).

amplachv megcsúfolni. *i miganel tavame jazičniketne amplachv,* 's adják ötet a' pogányoknak csúfolni. 20, 19.

ät hajszál. *ton mos išto aku pank-üt varne amelen atim ati sajrenag ati šemelag* mert hogy egy fejhaj(szál) tevő módod nincs se fejérré se feketévé (mert nem vagy képes egy hajszálat is fejérré vagy feketévé tenni). 5, 36. — *os nan pank-ütet pel šocho loventam olat* és ti fejeitek hajszálai is mind meg vannak olvasva. 10, 30.

E.

el el,

ele elé, el. *ele menen amnanel* menj el tőlem. 4, 10. *asrait ele ketan* ördögöket üzzetek el. 10, 8. — *chun jomas pal šamen nagen kujitü, kvane manentam rastalen ele* ha jobb félszemed téged kísért, kiszakítván vedd el. 5, 29. — *nag namentel eren asraitme ele pošilesenov* te neveddel nemde ördögöket hajtottunk el (ki)? 7, 22.

elnen az előtt, hajdan. *nan choleslan, išto elnen latem oli : mot ne jot ul chajerlen* ti hallottátok, hogy hajdan mondatott: más nővel ne paráználkodjál. 5, 27. — *vajlen torem elnen pimentam lates* mert isten az előtt (hajdan) parancsolván monda. 15, 4. — *nar mos Mojsej elnen lates mičhv taretane nepek* miért Mózes hajdan mondta, adni elbocsátó levelet. 19, 7.

ele-ñuv előbb, elébb. *i eleñuv vovelam tavame Petr pümtes talch latuchv tavane latem : torem uri* 's elébb (külön) híván Peter kezdde ellene szólni: isten őrizzen! 16, 22.

elol (elől) túl, 's azért utolsó is; előlső, első. — *ton chotelnel elol šochen char pilmes tavame kitilachv* azon naptól elől (fogva) mindenki félt őt kérdezni. 22, 46. — *at kvalen tovul, ton moše, chun elol ligen pal kvane miglen* nem mégy ki onnan, addig, hogy utolsó szálad felét kiadod. 5, 26. *i at chaščestü tavame, chumle voš ivolt tav ončes elol piv taknane* és nem ismeré meg őt, míg végre ő szülé első fiját magának. 1, 25.

elol char első. *os kit-kujplov ketem namanel oli tocho: elol char Simon namtam Petrag* de a' tizenkét követ nevei így valának: első Simon, nevezetett Péternek. 10, 2.

elol . . . . motit első . . . . másik; egyik . . . . másik. *ton mos ale elol charme jachstachv pümtitü, os motit charme ereptachv; amne elol charne jomas šimel oli os motit charne šivelachv pümti* mert majd az egyiket gyűlölni fogja, de a' másikat szeretni; vagy az egyiknek (íránt) jó szívvvel lesz, de a' másikat restelni fogja. 6, 24.

elolt előbb, elsőben. *kinšan voš elolt torem naerlach i tav šar ašetme* keressétek előbb isten országát és ő igaz dolgait (igazságát). 6, 33.

el-pal el fel; *elpalt* előtt. *Joakim ponštestü Jechonijame i tav kačan olmiamanel elpalt Vavilonne* Joakim nemzé Jechoniát és öcseit lakásuk (költözésök) előtt Babyloniába. 1, 11. — *os Joan tav vatge jochnat elpalt lates* de János ő közel jövése előtt monda. 3, 14.

elpalne elébe, hozzá. *chun tatilen nak sajn torem elpalne* ha viszed te ajándékokat isten elébe. 5, 23. *tončuvt Jerusalim nepek-chašp charet i Farizejt Isus elpalne jomlitam latat* akkor Jeruzsálem irástudóji és farizeusai Jézushoz lépven mondják. 15, 1.

elenpalt és *eltenpalent* előtted. *tončuvt tav fejmti nag eltenpalent jormant pupine šušp* akkor ő lesz te előtted mint bálványba bízó (pogány). 18, 18.

eltüpalt előtte, hozzá. *os chun tus Isus Kapernaumne, jomes tav eltüpalne šat pank* és midőn bément Jézus Kapernaumba, jöve ő hozzá egy százfej (százados). 8, 5. — *šanši patem tav eltüpalne térdre esvén ő előtte*. 17, 14. — *chun tav tus kvalne, tav eltüpalat laves Isus* midőn ő bément a' házba, előtte (neki) monda Jézus. 17, 25.

elanpalt előttetek. *n'ajtet nan elanpalt olem charet* próféták, ti előttetek élt emberek.

elanelpalt és *eltüpalanelt* előtték. *tatganel nanen sutetne i naeranel pochane am mosem, tonuchlachv tan elanelpalt i pupine šušpet elpalt* visznek titeket az ítéletekbe és fejedelmeikhez én érettem, tanúságot tenni ő előttök és a' bálványba bizók (pogányok) előtt. 10, 18. — *peľtachtet tan eltüpalanelt* elváltózik ő előttök. 17, 2.

el-ma tulsó, utolsó föld, idegen föld, messzeföld. *tav jejs elmanel chontlachv Solomon amelet* ő jött messze földről hallgatni Salamón bölcsességét. 12, 42.

el-ma char idegen, utazó. *el-ma chari olsem, i nan anem tuleslan* utazó, úton járó voltam, 's ti engen befogadtatok. 25, 35. *os keneš varem jortset tonetel sul'-put varpnel ma, el-ma choiem charet čaptane kašel* és tanácsot tevén vevének rajtuk (pénzeken) az agyag-fazékokat csinálónak földjét, az idegen holtak temetésére. 27, 7.

elal' előfelé, túl. *tigil elal' pümtes Isus choltuchv tak chančtachtepetne, iš'o tavane karech menuchv Ierusalimne* ettől fogva kezdé Jézus jelenteni ő tanítványainak, hogy neki kell menni Jeruzsálembe. 16, 21.

el-k tulsó. *elk torem* tulsó világ. *nan am jortelem jejm charet elk toremt, chun unti elemcholes püv tak sujp jälpen pasenetat, untine i nan kit-kujplov jälpen pasent* ti én velem jött emberek a' tulsó világban, midőn az ember fija a' maga dicsőséges szent székében fog ülni, tük is ültök tizenkét szent székben. 19, 28. — *ton chotelt jejsset tav paltü saddukeit, chotcharet latat, išto at jejmü elk torem a' napon jövének ő hozzá szadduceusok, kik mondják, hogy nem lesz tulsó világ. 22, 23. — chotcharne jejmü tav vanti elk toremt* kinek lesz az feleségül a' tulsó világban? 22, 28. — *ton mos elk toremt ati vant viget, ati chumiät* mert a' tulsó világban se feleséget nem vesznek, se férjhez nem mennek. 22, 30.

(*el el, eli* első, *el-poal* el-fél).

el év. *ketes aluchv Vifleemne i ton ma kitpalt šocho apüvt kum sir charet kit elnel i jolech, ton mos kitiles volchvetnel* küldé ölni Betlehembe 's azon fölül két felén (környéken) való gyermekeket, a' két évnek férfi gyermekeit és alább, a' mint megkérdezte (volt) a' bölcséktől. 2. 16.

elemcholes ember, *elemcholes püv* ember fija. *ati šüvnel akve lilenag jejmü elemcholes* nem kenyérből egyedül élővé lesz (él)

az ember. 4, 4. — *chon chahčtian tocho elemcholesetme a' ki tanitja így az embereket.* 5, 19. — *ton mos isto noigrimes tü elemcholeset šim* azért mert megerősödött (keményedett) az emberek szive 13, 15. — *elemchols piv chumle at chonti olne ma* az ember fija se-hogy sem talál lakó helyet. 8, 20.

(*elemkales, elmkals* ember).

entep őv. *ul vajan jot ati surň, ati alen, ati argen entepan keurne* ne vegyetek vel(etek) se aranyat, se ezüstöt, se rezet öveitekben. 10, 9.

enteptalecht övedzik. *Os ton Joan enteptalechtes iur entepel* és azon János övedzett bőr övvel. 3, 4.

(*entep* őv.)

ečlachv kölcsönözni. *nagnanel vovep charne majen, nagnanel ečlachv nurep charnel ul tulen* töled kérő embernek adj, töled kölcsönözni akarótól ne fordulj el. 5, 42,

eserem, *eserm* szemérem, szégyen, eszmélet.

eseremtal esztelen. *chon lavi: eseremtal, joreli chariletal tautne a' ki mondja:* esztelen, méltó az ölthatatlan tüzre. 5, 22.

esermov szégyenkezik, tartózkodik. *vos jolt tak pivü ketes tan paltanel latem: esermovet am pivemnel* utoljára maga fijas küldő hozzájok mondván: tartózkodnak én fiamtól. 21, 37.

eseremt szégyenit. *os farizeit kačelam, isto tav eseremtesan sad-dukeitme achtkasat akvane 's* a farizeusok látván, hogy ő megszegyenítötte a szadduczeusokat, egybe gyülekezének. 22, 34.

(*eserm, esem* szégyen, *esmung, esming* szégyenes).

esep gondolat, vélemény, dij. *nag esepent chumle oli* véleményedben hogy van, mit vélsz? 22, 17. — *chumle nan esepant?* mint (van) ti gondolatokban? mint látszik nektek? 18, 12. 21, 28. — *nag tučsan tanme aku esepne man jortelov* te állítod őket egy díjra mi velünk. 20, 12.

esepl hasonlít valamit valamihez, vél, tart, aggódik, tisztel. *chonne esepilem am tü tochemme* kihez hasonlítsam én e' nemzetséget? 11, 16. — *tavame eseplesanel nájti* ötöt tartották prófétának. 14, 5. — *os chun latov „elemcholesnel“, tončuvt pivov mirnel, ton mos isto šocho eseplianel Joanme nájti* és ha mondjuk: embertől, akkor félünk a' néptől, mert mind tartják Jánost prófétának. 21, 26. *ul tučtan nank šimenanel, nar techv i nar ajuchv, at noulan eseplan, narel maštuchv* ne aggódjatok sziveitekben mit enni 's mit inni,

se testeteket (ne) gondoljátok mivel ruházni. 6, 25. — *os chajerag eseplianel anem, cholochme jocht asne chančitananel čuvt és hijába tisztelnek engem, a' népet jutott dologra (emberi parancsra) tanítván. 15, 9.*

ešch, ešk dics. *os mir titme chontem pakses i ešchestü toremme mipme tičuv va cholesetne de a' nép azt látván elcsudálkozik és dicsőíté istent, adót annyi hatalmat az embereknek. 9, 8.*

ešchene aš dicséret. *mantem nan aš moš atichun at lovtalsan chorent: apüvet tusnel i čakupetnel vareslen ešchene ašme? de tük eddig soha nem olvastátok az írásban: a' gyermekek szájából és a' csecsemőktől készítettéd a' dicséretet? 21, 16.*

ešchenkv dicsértet(ik). *ištobi ešchenkvet tan cholesetne* hogy dicsértessenek ők az emberek által. 6, 2.

(*esiém dicsérek, esgilém dicsérem, esikatém dicsekedem*).

er

erem átkozott. *erem charet* elátkozottak. *menan ele amnanel, erem charet, charilatal tautne l'al'ptam charne asraïne* menjetek el tőlem, elátkozottak, az olthatatlan tűzbe, elkészítettbe az ördög által. 25, 41. *tončuvt pümtes takvame erem űltuchv* akkor kezdé, magát átkozván, esküdni. 26, 74.

erilem átokkal kényszerítlek. *Arkep laves tavane: erilem nagen lilen toremel, laten manane, nag eren Christos, torem püv? a' fő pap monda neki: kérve kényszerítlek az élő istenre, mondd meg nekünk, te (vagy)-e Krisztus, isten fija? 26, 63.*

eri kiáltás, ének. *luš eri* gyászének, siralmas dal.

erg énekel. *man ergesov nan mosan luš erit, i nan at lušsan* mi énekelünk miattatok sír-énekeket, 's ti nem sirtatok. 11, 17.

ergap kiáltó. *suj ergap char mat, l'al'ptan l'onch pojrechšne* szó káltó a' pusztában, készítetek utat az úrnak. 3, 3.

ergep kiáltó. *os arkepet i nepekenet tä amelet šunšem, chot-charet tav vares, i ergep püvetme torem kvalt i latepetme: osanna David püvne, jachteset* de a' főpapok és könyvesek e' csudákat látván, mellyeket ő tett, 's a' kiáltó fiukat az egyházban, és mondókat: *osianna Dávid fjának, megharagvának. 21, 15.*

ergem kiáltván, énekelvén. *Os atem elpalt i jejpalt jomem ergem lates 's a' nép előtte és utána jövé, kiáltván monda. 21, 9.* — *šarš latam nagnane, aku tä jej tochoch ergemanä elpalt churum kes űltan, išto anem at chančtilen* bizony mondom néked, ez

éjtszaka, a' kakas szólása előtt, háromszor esküszöl, hogy engem nem ismeresz. 26, 34. — *i ergem meneset eleonskoj achne* 's énekelvén menének az Olaj-hegyre. 26, 30.

(*éri ének, ériem énekelek*):

er ér, kell, tetszik, szeret, akar.

eren (kellesz) vajjon, nemde, talán. *nag eren ton, chotchar jejhv úrsen* te-e az, ki jönni akartál? 11, 3. — *nag namentel eren man úajtechlesov* te neveddel nemde mi jövendőltünk? 7, 22. — *šočen aš mos eren taj elemcholesne pali kvaliktachv tak netatel?* minden ok miatt vajjon szabad-e embernek elválnia maga nejétől (nejével). 19, 3. — *dinarine eren latkatsen nag am jortelem* egy denarban nemde megegyeztél te én velem? 20, 13. — *i júni tušne patem tananel šočen char pümtes kitilachv: am eren atim, pojrechš?* 's nagy szomorúságba esvén azoknak mindegyike kezdé kérdezni: én talán nem, uram? 26, 22.

ertal szeretet nélkül, gyűlölt. *jejmtine ertal šočen atemetne am namem mos* lesztek gyűlölt(ek) minden ember előtt én nevem miatt. 24, 9.

er-k, er-ch, erch erő, akarat, hatalom, csudatétel; *erket* csudák. *kaš am pel erch jolyal elemcholes* akár én is hatalom alatti ember (vagyok). 8, 9. *majves amnane šočen erch ault i ma tarmelt adattott* nekem minden hatalom az égben és a' földön. 28, 18. — *timil erch ati ault olepnan jegnel* olyan akarat nincs égben levő atyátoknál. 18, 14. — *chotchar vari am jegem erch a'* ki megteszi én atyám akaratját. 7, 21. — *tak jejmtie nag erken šemel mat chumle ault* úgy legyen te akaratod a' földön mint a' mennyben. 6, 10. — *jemjte nag erken chojtel* legyen te akaratod szerint. 26, 42.

erkel erőtöt, tilt; gyakran *jole*-val. *apüvetme taretan i ul erkelan tanme at jejhv am pochemne* a' gyermekeket eresszéték 's ne tiltsátok őket nem jönni én hozzám. 19, 14. — *erkelestä tavame Isus, i asrai kvaless tavanel* megdorgálá őt Jézus, 's az ördög kimené belőle. 17, 18. — *atemetne erkelovesi tin, ištobi ul čišga* az emberek által eltiltának (ketten), hogy ne sivítsanak. 20, 31. — *kvaless jole erkelesan votetme i sarišme* kelvén letiltá (lecsendesíté) a' szeleket és a' tengert. 8, 26. — *i jole erkeles taname pali latuchv* és eltiltá: őket megmondani. 12, 16. — *os chančtach'epet jole erkelesanel tanme* de a' tanítványok eltilták őket. 19, 13.

er-k, er-ch szeretet, -akarat. *tit am erptane püvem, chotchar keurt am šochen jomas erkem, tavams chontlan ez én szeretett fiam, a' kiben minden jó akaratom, azt hallgassátok.* 17, 5.

erp szerető, szeretet. *chotchar keurt tuš olne lachnel i erp poj-lachne charütü lachme a' kiben az igétől való baj és a' gazdagság szeretete eloltja az igét.* 13, 22. — *i lul' šavmanü jejpalt šav choles erp poli's a' rosznak sokasodása után sok ember szeretete meghül.* 24, 12.

erpt, erept szeret, *ereptachv. chotchar erpti techv ajuchv a' ki szeret enni inni. at tajne ereptachv toremme i mammonme* nem lehet szeretni istent és mammont. 6, 24. — *erptalen šochen cholesme, chumle nakven erptilen* szeress minden embert a' mint magadat szereted. 22, 39. — *ereptalen nak val cholesen* szeresd te felebarátodat. 5, 43. *chotcharet erptat mir chalt chošguchv a' kik szeretnek a' nép közt imádkozni.* 6, 5. — *ereptan nan targen nerep charetme, ereptan nanen nerep charetme* szeresd az ellened haragvókat, szeresd a' téged gyűlölőket. 5, 44.

erptane szerető, szeretett; szeretet, kedv. *tit tenanki am erptane püvem, chotchar keurt am erpem* im ez az én szeretett fiam, kiben én szeretetem (van). 3, 17. — *sariš t'at'! nag jomas erptanen tocho oles* bizony atya, te jó kedved így volt. 11, 26.

ereptap szerető. *mantem chun nan ereptachv pümtine nanen ereptap charetme, nevojp justelne nan urchatine* mert ha tük szeretni fogjátok a' bennetek szeretőket, millyen jutalomra vártok. 5, 46.

ermil tetszik. *Irod namen chotel čuvt jekves Irodiada a choloch elpalt, i ermiles Irodne* Herodes neve napján tánczola Herodiada leánya a' nép előtt, és megtetszék Herodesnek. 14, 6.

(*éri* kell, *érne* kellő, *éreptém* szeretek).

et est, estvel; *et pala* est felé. *et pala tatveset tav pochane šav sajttal* est felé vitetek hozzá sok ördöngös. 8, 16. *eti lavine: jejmüti jomas chotel, ton mos išto aul kelpi oli* estvel mondjátok: jó nap lesz, mert az ég veres. 16, 2.

etm esteledik. *os chun etmes tav untes kikujplov chahčachtapan jot* és midőn esteledett, ő leüle tizenkét tanítványával. 26, 20. — *chun etmes, lati kož'ain vinogradnikne mid'n* esteledett, mondja a' szőlő kert ura. 20, 8.

etlalt esteledik. *et pala tav chahčachtapan lakveset tav pochane, lavset: ma tit tatel i tov etlal'es* este felé ő tanítványai közele-

dének ő hozzá, mondák: a' hely itt puszta, 's oda (reánk) elestele-
dett. 14, 15.

(ét iét estve).

I.

i és (oroszl).

igo iga (oroszl). *vajelan amnanel igo nanknane* vegyének tö-
lem az igát (az én igámat) magatokra. 11, 29.

ini tövis, *inget* tövissek. *achtat amne ati ininel vinograd* szed-
nek-e avagy nem, tövisről szőlőt. 7, 16. — *to pates ini-savne, i jänim-
meset inget i šetesanel tavame* némely esett tövis-bokorba 's meg-
növekedtek a' tövissek és elfojták azt. 13, 7.

(*ini* csipkebokor).

inil nyakba borul, ölel. *i inilestä tavame 's megölelé ötet.*
26, 49.

(*änil* csókol).

inki szolgáló leány. *tav pochans jomlites aku inki ő* hozzá
lépe egy szolgáló leány 26, 69.

(*enke, enk-áj* szolgáló, szolgáló leány).

inra örök, mindég (in-ra?). *ton mos nag naerlachen i van i
sujn inra oli* mert te országod, te hatalmad, te dicsőséged örökké
való. 6, 13. — *chumle tuline nan inra olep tautnel* hogy futtok tik
az örökké való tüztől? 23, 33. — *i menget titet inra mučtachtuchv,
os šaret inra olp pasen mane* és mennek ezek örökké gyötrődni,
de az igazak az örök fényes helyre. 25, 46.

inra at nem mindég, a' *šochen lat* ellentéte. *jormit šochen lat
olat nan jortelan, os am inra at olem szegények mindég* vannak ve-
letek, de én nem mindég vagyok. 26, 11.

inra moš mindég. *os pascha pojrem kašel uš urp inra moš tare-
tales aku polea charme* de a' pascha-ünnep miatt a' város őrző min-
dég elbocsátott egy fogoly embert. 27, 15.

inra moš ul soha. *os am latam nanane, inra moš ul šultan* de
én mondom nektek, soha se esküdjetek. 5, 34. — *inra moš ul te-
lekun nag pulne* soha ne nevedjél bogyó által (soha ne nőjön
rajtad bogyó). 21, 19.

in'at nem, még nem (in-at?). *nan pel os inat chaňčilan? os
pel inat chaňčilan, išto šochen tusne tune char meni kachrane i rastkati*

toul kvane ti mégsem értitek? és nem is tudjátok, hogy minden a' szájba bemenő, a' hasba megyen, 's kivettetik onnan? 15, 16. 17. — *os pel ihat eren chahčılan i at numsilan at nahime i at šoter cholesme, i nečuv tupel nan achtsan*, vajjon nem tudjátok-e 's nem emlékeztek az öt kenyérré és öt ezer emberre, 's hány kassal tük gyűjtöttetek? 16, 9.

ič nén. *chon pümti varuchv ault olp am jegem erch, ton am kačem i ičem i čukvem a'* ki fogja tenni a' mennyben való atyám akaratját, az én öcsém, néném és anyám. 12, 49. — *i tav ičan šochoman chalovat eren?* 's ő nénei mind mi közöttünk nemde? 13, 56.

is ó, régi. *chotchar nelti tak ochče-moletanel jülpel charme i is charme a'* ki előveszen kincséből új dolgot és ó dolgot. 13, 52.

(*jis* idő, *jising* koros, idős).

igen háború, szélvész. *ratgen sarišt votemles jani igen tičuvne, isto kerep amertalves chumpetne* hirtelen a' tengeren megszelesedék nagy háború (támadá nagy szélvész), annyira hogy a' hajó elmerítetett a' habok által. 8, 24.

išem hőség. *os sach išem iuvne čarčoves, i tarne at telemat mos tošes de a'* napfény hőségének nagysága által megégo 's gyökérbe nem növekedvén elszáradá. 13, 6.

(*išem* melegszem, *isim* melegség).

išto hogy (orosz).

ivolt, *voš ivolt* utoljára, végre, míg (*jolt* helyett, mint *elolt*?). *at chahčestü tavame chumle voš ivolt tav ončes elol püv taknane* nem ismeré meg őt míg szülte a' maga első fiját. 1, 25. — *sov lachves tan elanelpalt, voš ivolt jochtes i tunčpes ton mat, chot oles apüv a'* csillag mene előttök, míg eljutott 's megállapodott ott, hol vala a' gyermek. 2, 9. — *i pičeles nilmen chotel i nilmen jej, voš ivolt techv jejmtes* 's bójtele negyven nap és negyven éj, végre megéhezék. 4, 2.

O.

oj tanács; *oj varuchv* tanácskozni. *Farisejt kvane kvalem varset tav lačü o, matsir amelč choltilachv tavame a'* farizeusok kivmenvén, ellene tanácskoznak, miképen megölni őt. 12, 14. — *i oj varleset, vichv Isusme matsir amelč i aluchv* 's tanácskoznak, megfogni Jézust valamiképen és megölni. 26, 4.

oĵg kiált, *oĵguchv*. *oĵgi man jejtäpalovt* kiált mi utánunk. 15, 23.

oĵgem kiált. *ontolovt čas chant oĵgemes Isus sujniš* tizenegyed órában felkiálta Jézus hangosan. 27, 46. — *Os Isus motentag oĵgemam sujniš lilä chartes* és Jézus másodszor kiáltván fel hangosan, lelkét kilehelé. 27, 50.

oĵlmat elalszik; lásd *olm* és *ulem*, *ulm* álom. — *chun ženich račes, tončuvt šocho oĵlmatveset* midőn a' völegény késett, akkor mindnyájan elalvának. 25, 5.

(*oĵlmütém* elalszom).

oĵt 1. öld. — *tav an oĵtatä tavame* az most oldja el, szabadítsa őt. 27, 43. — *os chun titme cholestü uš urp, man jolentilov tavame, i nanen polanel oĵtilov 's* ha ezt meghallotta a' város örzője (tiszttartó), mi kérjük őt 's titeket a' bajból kiszabadítunk. 28, 14.

oĵi feslik, virágzik. *chun tep kvaes i oĵtes, tončuvt niglepeset takenaket* midőn az élet kikelt és virágzott (feslett, fejet eresztett), akkor megtetszék a' konkoly. 13, 26.

oĵtkan virág helye, rét? *oĵtkan pum* a' rétnék (mezőnek) füve. *os chun oĵtkan pumme torem tocho mašti, toul kümen nanen, agtal charet 's* ha a' rét fűvét isten úgy öltözteti, mennél inkább benneteket, hitetlenek? 6, 30.

oĵtacht oldódik. *nar oĵtilan šemel mat, ton oĵtachtü i ault a'* mit megoldotok a' földön, az oldódik az égben is. 16, 19.

(*oĵt* old, fizet; *oĵtel* oldogat, fizet, kifog; *lu kot oĵtelaus* a' ló kifogatott.)

oĵp.

oĵpen rossz. *os chun ton lach cholp oĵpen 's* midőn a' beszéd hallója rossz. 24, 48. — *chumle tajne latuchv jomasme oĵpenet olne* hogyan mondhattok jót, rosszak lévén? 12, 34.

och ok?

ochtal ártatlan. *chun nan chaščelan, nar onči keurt lach: akilimne ĩuram ati pel jurne, tont at pümtnine luptachtuchv ochtal charet tari* ha ti tudnátok, mit tart magában e' szó: könnyörület akarok 's nem áldozatot, akkor nem fognátok itélni ártatlanok ellen. 12, 7.

ochersom világ vége, idő vége. — *nesir pos nag jochtnen i ochersom jochtnen elpalt jeĵmti* millyen jel lesz a' te jötted és a világ végének jötte előtt? 24, 3. — *ochersom jochtnen moš* a' világ végéig.

28, 20. — *ochersom jochtné čuvt a' világ végének jöttékor.* 13, 40.
urelane pos ochersom jochtné az aratás ideje a' világ végének jötte.
 13, 39.

ochče pénz (tör.). *tit elemcholes, chotchár erpti techv ajuchv jurt ochče atpetne i krech carpetne* ez ember, ki szeret enni inni a' pénz-szedőkkel és bűn-tevőkkel. 11, 19. — *šunštelan anem ochčel, chotcharel josech punine* mutassatok nekem pénzt, a' mellyel adót fizettök. 22, 19.

ochče-mol pénz-kincs? puveltestä tanane tak ochče-molä kezökbe adá nekik a' maga pénz-kincsét. 25, 14. — *šočen ochče-molä tar-melne tuštütü tavame* minden pénz-kincsére állítja őt. 24, 41. *chotchár nelti ochče-moletanel jälpel charme i is charme* ki vesz elő kincséből újat és régít. 13, 52.

ochšes kulcs (tör.). *nagnane miganem aul naerlach ochšeset* neked adom a' mennyország kulcsait. 16, 19.

ochšer róka; *ochšeret ončat voncheset a' rókák birnak göd-röket.* 8, 20.

(*ohser* róka. *ohser jaut* róka íj, azon íj, a' mellyel rókát lönek).

ochter zokogás. *suj numen cholves, tuš i jáni ochter* szó hangzott fent, sirás és nagy zokogás. 2, 18.

ol val (van), *oluchv* lenni, lakni. 1. magában való. *ton mos činklam char tar kachretat oli jälpen lilnel* mert a' mi az ő méhében született, az a' szent lélektől van. 1, 20. — *olen tat, chun at latam nagnane* légy ott, míg nem mondom neked. 2, 13. — *chumle oles Noi chotelet čuvt* mint volt Noe napjai-kor. 24, 37. — *čovletes oluchv sariš vate Kapernaum užt* kezdé lakni a' tenger partjára (partján), Kapernaum városban. 4, 13. — *tänel arine oleske tan char asrainel* ennél több ha volt, az az ördögtől (van). 5, 37.

2. mint segéd ige, a' mikor a' *ke, che* mondatkötő hozzásimul, sőt belé is olvad. *choren palt chanšem oli* a' könyvben irva van. 4, 4. — *vajlen chanšem oli* mert irva van. 4, 10. — *elnen latem oli: mot ne jot ul chajerlen* hajdan mondatott: más nővel ne paráználkodjál. 5, 27. *chun ton chotelet at multan olche, tončuvt atinar at chul'tni* ha azon napok nem mulnának, akkor semmi se maradna. 24, 22. — *os nan chančılan, išto kvalen chum chašchat olche, chot čast tulmčh jejev, ton at kujni de ti tudjátok, hogy a' házi ember (gazda) ha tudná, melly órában a' zsvány jö, az nem fekünnék le.* 24, 43. — *chun Sodomne choltem olchanel nag keurent choltilalem*

erket, tav olni ań tá chotel moš ha Sodomának jelentek volna a' ben-
ned jelengetett csudák, az volna még e' napig. 11, 23.

olep, olp levő. *pasti kvalt olep šavetne* fénylik a' házban levő
soknak. 5, 15. — *os aku jota amne jašmel zakonnal olp at muli* de a'
törvénynek lévő egy jotája vagy pontocskája sem múlik el. 5, 18.
nar nag šunšan kačen šamt olep lichme mit nézed te az öcséd szemé-
ben levő szálkát. 7. 3. *lati tat olpetne: i tav oles Isus jot* mondja az
ott lévőknek: ez is volt Jézussal. 26, 71.

olne való, lévő, lakó. *čopeltachten jerte jovchstam charentel,*
aku šam chalt olnen mant loncht békülj meg hamar haragosoddal
(ellenségeddel) egy szemközt léted alatt az úton (míg vele szem-
közt vagy az úton). 5, 25.

olne ma lakó hely. *elemcholes püv chumle at chonti olne ma* az
ember fija sehogy nem talál lakó helyet. 8, 20. — *am kvalem choš-*
gene kvali lavekti, os nan tavame vareslan olne magi chorochšetne én
házam imádkozó háznak mondatik, 's tí azt zsványok lakó he-
lyévé tettétek. 21, 13.

olne lat élet-idő, kor. *chun man jegenov olne lat čuvt olnov ol-*
che, ton čvrt tan kenešanel keurt at olnov, ištobi šošuchv űajtet kelpme
ha mi atyáink idejében éltünk volna, akkor tanácsukban nem
volnánk (voltunk volna), hogy kiönteni a' próféták vérét. 23, 30.

olem volt, lévén. *aku materet urpetnel jochtset ušne, latset ar-*
kepetne ščhen olem ašme némelyek az örökből menének a' városba,
mondának a' főpapoknak minden lett dolgot. 28, 11. *aku olemetnel*
Isus jot katü naritam tak širietame levetestü egye a' Jézussal levők-
nek kezét kinyujtván kardját rántá ki. 26, 51.

olent van, marad. *am lilem šak moš čargi; tit olentan i choš-*
gan am jortelem én lelkem nagyon (nagyig) szomorú; itt legyetek
's imádkozzatok velem. 26, 38.

olilal. ton mos išto ton lat jejmti jāni nımtuj, ton vojpp at olila-
les ma sonchemlam montel ań moš i jotel at jejmti mert akkor lesz
nagy nyomorúság, a' millyen nem volt a' föld kezdetétől fogva
mostanig, 's utóbb sem leszen. 24, 21.

olm él, lakik. *šavet jejvet chotel pakepap i matp jurchetnel i*
olmiat Avraam, Isaak i Jakob jot aul naerlacht sokan jönnek a'
napkelet és nyugot végeiről, 's laknak Ábrám, Izsák és Jákob-
bal a' mennyországban. 8, 11. *ton elpalt atipel tin olmiesi akvane*
az előtt nem ők (ketten) éltek együtt. 1, 18. — *i tov jochtem olmies*

ušne laveltane Nazaretne 's oda jövéen lakék egy városba(n), Nazaretnek nevezettben. 2, 23. — *i juv tum olmiat tov* és bémenvén laktak oda (ott). 12, 45.

olmiam lakás, költözés. *Joakim ponštestü Jechonijame i tav kačan olmiamanel elpalt Vavilonne* Joachim nemzé Jechoniát és ő öcsseit Babylonba való költözésök előtt. 1, 11.

(*ol van, olungve* lenni).

olm-el béke. *ul numsan, išto am jejssem olmel tatem ma tarnele; am jejssem ati olmel tatem os širi* ne gondoljátok, hogy én jöttem békét hozván a' földre, én jöttem nem békét hozván, hanem kardot. 10, 34.

olm álm, alvás, l. *ulem*. — *os tav olm kujes* és ő álmot (alva) feküdt. 8, 24.

(*olom* álm; *pong jáhtne hangrü olom kujilém* a' fej-vágó erős álmot fekszem).

onch szurok, *onch put* szurok-katlan, gyehenna. *ton mos tajtal chušme rastelan onch putne* azért a' méltatlan szolgát vessétek a' szurok-katlanba. 25, 30.

onč, *ončuchv* bir, van neki, szül; l. *oš. tav onči kachrat jälpen lilnel* ő visel méhében a' szent lélektől. 1, 18. — *ončitü püv, i namtilen tavane nam Isus* szüli fiát, 's nevezed neki Jézus nevét. 1, 21. — *nar onči keurt lach* mit foglal benn a' beszéd? — *agtlachtine, išto am va ončam titme varuchv* hiszitek-e, hogy van erőm azt tenni? 9, 28. — *nag at tajan ončuchv tavame* te nem birhatod őt (feleségül). 14, 4.

(*aňši* bir, van neki).

onto-lov (*ontol-lov*) kilencz.

ontolovt kilenczed. *chotit časnel jejnkem oles čar lachve ontolovt čas moš* hatod órától setét volt a' világon kilenczed óráig. 27, 45.

ontolšat kilenczven; *ontolšat ontolov* kilenczven kilencz. *tont sariš latam nanane, čagti tav mosü ariňuv, ati pel ontolšat ontolov teplachtal charet mos* akkor bizony mondom nektek, örül azon többet, mintsem a' kilenczven kilencz tévedetlenen. 18, 13.

(*antel-lu* kilencz, *antel-sat* kilenczven.)

oči harag, kemény, durva. *Mojsej nan šiman oči olne chojtel laves nanane kvaltktachv nank nenantel* Mózes ti szíveitek kemény volta szerint mondta nektek elválni nejeitektől. 19, 8. — *ňurep oči*

akaró harag, jövendő harag. *chon lates nanane, isto nan tuline jejm-tuchv urep očinel* ki mondta nektek, hogy kerüljétek a' jövendő haragot? 3, 7.

oč háborodik, haragszik. *tonme cholem naer Irod očes i šocho Jerusalim tav jot* azt hallván Heródes fejedelem megháborodék 's egész Jeruzsalem ő vele. 2, 3. — *tončuvt Irod kačelam, isto tav peritoves volchvetne, šak očes* akkor Heródes látván, hogy megcsalott a' bölcsek által, nagyon megharagvék. 2, 16. *ton naer tonme kačelam očes a' fejedelem azt látván megharaguvék.* 22, 7.

(*osti, uosti* felindúl, haragszik).

os és, de, hanem, meg. *os David puv Avraamne 's Dávid Ábrám fia.* 1, 1. — *os ton Joan očes mašne* és annak a' Jánosnak volt ruhája. 3, 4. — *os Joan tav vatge jochtnat elpalt lates: amnane karech pernel puneltachtuchv nagnanel, nag os jejsen am pochemne 's János ő közel jövése előtt monda: nekem kell megkeresztelkedni tőled, te pedig jöttél én hozzám.* 3, 14. — *ati nañnel akve lilenag jejmti elemcholes, os šochen tachnel, kvalepnel torem tusnel* nem kenyérral egyedül él az ember, hanem minden igével, kelővel az isten szájából. 4, 4.

ose mege. *ose pel latam nanane* meg is mondom nektek. 11, 24. — *šochen jänimap, chotcharme ati pel aul jegem rovtestä, ose cholili* minden növény, mellyet nem mennyei atyám vetett, meghal. 15, 13.

osne meg-re, mégis. *tav torem tari luł lati, osne tonuch manane karech?* ő isten ellen rosszat szól (istent káromolja), mégis tanú kell nekünk? 26, 65.

(*as* és, még; 's).

oslem bűn (gyümölcs). *oslem varp buntevö. nar mos nan chañčtepan teg i aj oslem varpet i kreken charet jot* minék tí tanítótok eszik és iszik bűntevőkkel. 9, 11. — *to char pates jomas ma tarmelne i teles oslem to char šat, to chotpen, os to kus latne* némelly esett jó földre 's terme gyümölcsöt, némelly száz, némelly hatvan, némelly húsz annyit. 13, 8.

oslicä szamár (or). *aku ton kant chontine negem oslicame* legott találtok egy oda kötött szamarat. 21, 2.

oš juh. *chotcharet jejvet nan paltan oš chorel a' kik jönnek ti hozzátok juh-képpel.* 7, 15. *chumle urep pali urtgan ošetme kozletnel* mint az ör elosztja (választja) a' juhokat a' kosoktól. 25, 32.

(oš juh).

oš szín, felszín. *Petr kerepnel vojlem jomes vit ošnel Péter a' hajóból kiszállván, a' viz színén mene.* 14, 29.

(as szín, felszín).

ošt vékony.

oštúv vékonyabb. jerte kvalet, ton mos isto ma oštúv oles hamar kele, mert a' föld vékonyabb vala. 13, 5.

(oš vékony).

oš l. onč, bir, tart, van neki. *kaš am pel erch jolpal elemcholes, os ošgem jolempalt chont chumet* akár én is hatalom alatti ember (vagyok) 's birok magam alatt had embereket. 8, 9. — *nan chańčilan, isto elemcholes oteret urat atemetme, i jani charet ošganel tanme* tí tudjátok, hogy az ember-fejedelmek tartanak embereket 's nagyok birják őket. 20, 25.

ošp biró, a' kinek van, *ošp char* biró ember, kinek van.

oštal ki nem bir, *oštal char* kinek nincs. *chun chon choli apüv oštal, tončurt tav kačetane vichv karech táv vantü* ha ki meghal gyermek nélkül, akkor ő öccsének el kell venni a' feleségét. 22, 24. *šočen ošp charne mikti, i šavmelachti, os oštal charnel vikti i ton, nar ončes* mindennek a' kinek van, adatik és megszorítatik, de a nem birótól (attól kinek nincs) elvétetik az is, a' mivel bir. 25, 29. — *pal' ošp char chontlachv tak chontle* fület biró hallgatni (a' kinek füle van hallgatni) tehát hallja. 25, 30. *určh oštal oš őrző nélküli juh.* 9, 36. — *tin kvane kvalentam čurt tatves tav eltäpalne asrai ošp tus-nilemtal choles* ők (ketten) kimenvén akkor hozaték eleibe ördögöt biró néma ember. 9, 32.

ošcht biratík. *akilimlalen am püvem, tav jälpel jonchep pank ošchti asrail* könyörülj meg én fiamon, az újhold-kor az ördögtől biratík (az ördög leli). 17, 15.

(ańši és aši bir; ańštal és aštal ki nem bir).

oroch (tör. arak) bor. *at puntlalve jälpel oroch peš teremne* nem öntetik új bor ó tömlőbe. 9, 17.

vinograd oroch bor. *tigil elol at ajam vinograd oroch ton chotel moš, chot chotelt ajgem nan jortelan jälpel oroch amk jegem naerlacht* mától fogva nem iszom bort azon napig, mely napon iszom veletek új bort atyám országában. 26, 29.

ormel izel. *misanel tavame ajuchv uksusel vočerem jot telitam,* *i ormelam ajuchv at tanchestü* adának neki inni ezetet epével vegyítettet, 's megizlelvén inni nem akará. 27, 34.

oter fejedelem. *elemcholes oteret urat atemetme az ember-fejedelmek birnak embereket.* 20, 25. — *tav asrajtme ketgan asraj oter jolel* ő az ördögöket kihajtja az ördög-fejedelem által. 9, 34. (*ater* úr, fejedelem).

ovle kezdet. *tü aš šocho ovle agmetne e' dolog* mind kezdete a' fájdalmaknak. 24, 8. — *i ton jejpalt jejmü ovle* 's azután lesz kezdete. 24, 14. — *os ovletat tocho at oles de eleinte* (kezdetében) így nem volt. 19, 8.

(*aul, aulä* kezdet).

ovte dárda, fustély. *jochtes Juda i tav jortelat šav atem širi i ovte katel jöve* Juda és ő vele sok ember, kard és dárda kézzel (kezdében). 26, 47.

(*aut, autä* hegy, csücs, dárda).

obiditl (or.) sért, háborgat. *šim jur, am nagen at obiditlilem szív-társ* (barátom), én téged nem sértlek. 20, 13. — *chošgan obiditlap charet i nurelap charet mos imádkozatok a' háborgatókért és üldözőkért.* 5, 44.

U.

u, uj, uchv látni, tudni. *chañčtap, man űurov nagnanel uchv matsir pos* tanító, mi akarunk töled látni valami jelt. 12, 38. — *ištobi ul ujanel šamel i ul cholanel palel* hogy ne lássanak szemmel, 's ne halljanak füllel. 13, 15. — *man uslov tav sovü chotel pakepane palt* mi látók ő csillagát a' napkelet felől. 2, 2. — *atichonne ul latan, nar nan usan* senkinek ne mondjátok meg, a' mit láttatok. 17, 9. — *tončvvt sov, chotcharme usanel tan chotel pakepane palt, lachves tan elanelpalt* akkor a' csillag, melyet láttak volt ők napkeleten, méne ő előttök. 2, 9. — *ton mos ištobi tan nanen usanel* azért hogy ők benneteket lássanak. 6, 1.

une látó, látás. *unanel elpalt* látásuk előtt.

um látott, látva. *tav jurtan tä ašet um šaküuv očeset* ő társai e' dolgokat látván nagyon megindulának. 18, 31. — *tonme um tav chañčtachtepan šalileset* azt látván ő tanítványai rosz néven vevék. 26, 8. — *os nan tonme uman čvvt, pari at numsačtsan, ištobi tavame*

agtuchv 's tí ezt látástokkor (látván) nem tértetek meg azután, hogy neki hinni (kell). 21, 32.

unkv láttatik. *erptat mir chalt i paul-kant tunčpam chošguchv, ištobi tan unkvret cholesetne* szeretnek a' nép közt és falu piaczon állva imádkozni, hogy láttassanak az emberek által. 6, 5.

uj vad, állat; *uj-chul* (vad-hal) vad; *tiglesap ujhul* szárnyas vad, madár. — *ochšeret ončat voncheset, i tiglesap ujhulet pišet a' rókák* vallanak gödröket és a' madarak fészkeket. 8, 20.

ujl időt és okot kifejező viszonyzó. *achnel jolal' vojlenanel ujl erkelesan tanme Isus a' hegyről lefelé mentőkben (mentők után?) eltiltá őket Jézus (megtiltá nekik Jézus).* 17, 9. — *os Isus Galilejskoj sariš vati jomentanat ujl chotsa kit jegepüvinčagme* de Jézus a' galileai tengerhez menvén találta két atyafiat. 4, 18. — *tav jormant viš charet, chotcharet posert unlenanel ujl rovot tank jurtanel* ő (olyan) mint a' gyerekek, kik a vásáron ülvén (üléskor) hijják társaikat. 11, 16. — *naer tušne pates, os űul ašā mos i aj jortet olne ujl laves mičhv tavane a' király szomorúságba esék (elbúsúla), de esküjeért 's vendégei (ott) volta miatt megparancsolá adni neki.* 14, 9.

uksus (or.) eczet. *misanel tavame ajuchv uksusel vočerem jot telitam* adának neki inni eczetet, epével vegyültet. 27, 34.

ul ne. *ul pilen vichv nak vanten Mariame* ne félj venni magad feleségedet (feleségét) Máriát. 1, 20. — *elnen chanšem oli: ul alen hajdan írva van: ne ölj.* 5, 21.

(*ul ne*).

ulem álom (*olem*). *kinčem ulemnel Josif vares tocho* fölserkenvén az álomból József tőn így. 1, 24. — *am aň šav mučtachtsem ulmem pätet tav mos* én ime sokat szenvedtem álomban ő miatta. 27, 19.

ulmiacht álomban megjelen. *chun tav tocho numses, tončvut angel toremnel ulmiachtes tavane* midőn ő így gondolkodnék, akkor isten angyala megjelenék neki álomban. 1, 20. — *angel toremnel ulmiachtes Josifne* isten angyala álomban megjelenék Józsefnek. 2, 13.

(*ulm, ulom, ulum* álom).

ulem öltő, ruha. *os nar šunšuchv nan jalsan? mantem tinen ulemtel maškatem cholesme? tinen mašne ošp charet olat naer kvalt* és mit nézni mentetek tí? talán becses öltőkkel ruházott embert? becses ruhát bírók fejedelem házában vannak. 11, 8.

unkvet láttatnak, l. u, *uchv* látni, tudni.

unl ül. *chun tav unles sut varne matat* midőn ül vala az itélő helyén (székén). 27, 19. — *menan paulne, chotchar unli nin eltepalant* menjetek a' faluba, melly ül (van) tí előttetek. 21, 2.

unlep ülő. *toul jomem Isus chontes attech atne mat unlep cholesme* onnan menvén Jézus találá a' vámszedő helyen egy ülő embert. 9, 9. — *i tat choltchatsi tanane Mojsey i Ilija tav jortelat unlepag* 's ott megtetszének nékiek Mózes és Ilyés ő vele ülők. 17, 3.

unlep jeyv ülő fa, szék. *Mojsey unlep jeyvne utset nepekenet i Farisejt* Mózes székébe ülték az írástudók és farizéusok. 23, 2.

unlem ült, ülve. *tat kit šamtal lonch jatt unlem pümtset ojguchv* ott két vak az út közepén ülvén kezdé kiáltani. 20, 30.

(*unlém* ülők).

unš, *unšuchv* általmenni, visszamenni. *chun unšes tav sarış alem paulne* midőn általment ő a' tenger bal felére. 8, 28. — *laves chaňčtachtepetne unšuchv mot paulne* meghagyá a' tanítványoknak általmenni a' másik oldalra. 8, 18.

pari unšuchv visszafordulni. *tončuvt tav tus kerepne, i pari unšem jochtes tak ušetane* akkor ő bémene a' hajóba 's visszafordulván juta ő városába. 9, 1. — *šulme ul unšalen* az esküt át ne lépd, ne szegd meg. 5, 33.

unt, *untuchv* ülni, ültetni. *chun unti elemcholes püv tak sujp jülpen pasenetat, untine i nan* ha ül az emberfija a' maga dicső szent székén, tik is ültök. 19, 28. — *chun untes, tončuvt lakveseset tav pochane chaňčtachtepet* midőn leült, akkor jövének ő hozzá a' tanítványok. 5, 1. — *aku ton chojpel erptat mulgel untuchv ajne kvalt* azonképen szeretnek főhelyen ülni az ívóházban (vendégségben). 23, 6. — *tä kav tarmelt am untilem amk torem kvalem e'* kövön építem én az én egyházamat. 16, 18.

untem ült, ülve. *jole untem ursanel tavame tat* leülvén őrzék őt ott. 27, 36.

untkat ül, leül. *i achne kvalem tav untkates* és egy hegyre fölmenvén ő leüle. 15, 29.

(*untém* ülők, ültetek).

učint lát, tapasztal. *i mir paksam lates: atichun tit at učintoves Izrailt 's a'* nép elálmétkodván monda: soha ez nem láttatott Izraelben. 9, 33.

učintal néz. i nag jegen učintalep tulmechag chošgenen, justitü nagen šam chalt 's te atyád nézven titokban imádságotat, megjutalmaz téged szemközt (nyilván). 6, 6.

ustal elviselhetetlen. *negsat tarviten i ustal chutet i püntlat choles vojnet tarmelne* kötöznek nehéz és elviselhetetlen terhet 's teszik az emberek vállaira. 23, 4.

uš város, *ušet* városok. *i tov jochtem olmies ušne, laveltane Nazaretne 's oda menvén lakott városban, Nazaretnek nevezettben. 2, 23. — ton ušme tautel teltestü a' várost tüzzel megégeté. 22, 7. — pari unšem jochtes tak ušetane* visszatérvén juta maga városába. 9, 1. — *šunštian tavane čar lachve olep ušet* mutatá neki a' világban lévő városokat. 4, 8.

(*uos* város).

ušem irigység. *vajlen tav čaiščestü, išto misanel tavame ušmanel pätet* mert tudta, hogy irigységökből adták által. 27, 18.

ušmen irigy. *amne ton mos nag šamen ušmen, išto am jomas olem* vagy azért te szemed irigy, hogy én jó vagyok? 20, 15.

(*uš, uoš* harag, *ušmém* haragszom, indúlok).

ur, *uruchv* várni. *nag eren ton, chotchar jejchv űursen, amne mot čar manane uruchv karech?* te vajjon az, ki jönni akartál, vagy mást kell nekünk várni? 11, 3. — *naer, morče uren, i šocho teletilem nagnane* uram, keveset várj, 's mindent megfizetek neked. 18, 26.

urchat várakozik. *morče urchaten, i šocho teletilem nagnane* keveset várakozzál 's mindent megfizetek néked. 18, 29. — *mantem chun nan ereptachv pümtine nanen ereptap charetme, nevojp justelne nan urchatine?* hanem ha ti szeretni fogjátok a' benneteket szeretöket, millyen jutalmat vártok? 5, 46.

ur, *uruchv* őrizni, tartani, vigyázni. *torem uri, tä aš nagnane at jejmte, pojrechš* isten őrizz, e' dolog neked ne történjék, uram. 16, 22. — *uren manov asrajnel* őrizz minket az ördögtől. 6, 13. — *chun űuran tuchv jälpen chotelne, uren zakonet* ha akarsz bémenni az örök életbe, tartsd meg a' törvényeket. 19, 17. — *elemcholes oteret urat atemetme, i jāni charet ošganel tanme* ember-fejedelmek hatalmuk alatt tartanak embereket 's a' nagyok bírják őket. 20, 28. — *vajlen nagnanel kvali pank, chotchar uritü am mirem Israilme* mert belőled jó ki fejedelem, ki őrzi én népemet Izraelt. 2, 6. — *popet torem kvalt subote chotelt at urganel subotame* a' papok az egyházban szombatnapon nem tartják a' szombatot. 12, 5 — *ton latnel ures*

tajpen lat tavame michv azon időtől fogva lese (vára) alkalmas időt őt eladni. 26, 16. — *jole untem ursanel tavame tat* leülvén őrzék őt ott. 27, 36.

urp, urep őrző. *urpme alilem i lachve menat ošet* az őrt meg-
 ölöm 's széllyelmennek a' juhok. 26, 31.

uš urp pank a' várost őrző fej, főember, tisztartó.

kval urp házörző, felügyelő. lati koz'ain vinogradnikne tak kval
urpetane mond a' szőlőkert ura a' maga ház-felügyelőjének. 20, 8.

urep char őrző. *urep charet chajtemleset i ušne jochtem latsanel*
pali sajtaletme az őrzők elfutának s a' városba jutván feljelenték
 az ördögösöket. 8, 33. — *ul mimkun turma urepne* ne adassál át a'
 tömlőcz-őrnek. 5, 25.

urech őrző, őr. *os cholestä Isus, išto Joan majves urechetne, menes*
Galilejne de hallá Jézus, hogy János a' fogságba adatott, elmene
 Galileába. 4, 12.

urchat és *urkat* őrizkedik, vigyáz. *urchatan michv torem mos*
choloč šum chat őrizködjetek adni alamizsnát a' nép szeme előtt.
 6, 1. — *nar mos at urchatsan aku čas čuv am jortelem* miért nem
 vigyáztok egy óráig énvelem. 26, 40. — *urkatan chajer hájtetnel,*
chotcharet jevvet nan paltan oš chorel őrizködjetek a' hamis próféták-
 tól, kik jönnek hozzátok juh-alakban. 7, 16.

urecht őriztetik. *chočatiuv ton manel jáni pures ane urechtes*
 messzibb azon helytől egy nagy dísznő nyáj őriztetik vala. 8, 30.

(*urem* várók, őrzők; *urne kum* őrző ember, nyájörző; *urne* váró,
 őrző; hely, a' hol a' bálványokat tartják).

urel vág, arat. *urelan, chot at rovtšen, i ačtan, chot at migle-*
sen aratsz, a' hol nem vetettél, és gyűjtesz, a' hol nem szórtál. 25, 24.
 — *šunšpan tiglelap ujtne, tan at rovtat, at urelat* nézzetek a' mada-
 rakra, azok nem vetnek, nem aratnak. 6, 26.

urelane arató, aratás. *chulteptan akvat jänimachv urelanel moš*
 hagyjátok együtt nőni aratásokig. 13, 30.

urelap arató. *urlech šav, os urelap mörče* az aratás sok, de az
 arató kevés. 9, 37.

urelap char arató ember. *tončuvt am latam urelap charetne*
 akkor én mondom az aratóknak. 13, 30.

urlech gyümölcs, aratás? *tatan jomas urlech lalptam ašnel hoz-*
 zátok jó gyümölcsét a' megújulásnak, megtérésnek. 3, 8. — *man-*
tem nan numtanne pati, išto jev jomaske, tont i urlechati jomas; man-

tem os tav lul, tončurt i tav urlechatü lul; ton mos jeju čaščti urlechnel tehát jusson eszetekbe, hogy ha a' fa jó, akkor gyümölcse is jó; ha pedig rossz, akkor ő gyümölcse is rossz; mert a' fa ismertetik meg a' gyümölcsről. 12, 33. — *chotchar pümtat michv urlechet tavane* kik fognak neki adni gyümölcsököt. 21. 41. — *šochen jomas jejuvel teli jomas urlech, os lul' jejuvel teli lul' urlech* minden jó fáról lesz jó gyümölcs, de rossz fáról lesz rossz gyümölcs. 7, 17.

urlechtal gyümölcstelen. *erp pojlachne charititü lachme, i tav jejmü urlechtal a' gazdagság szeretete eloltja a' szót, 's az lesz gyümölcstelen.* 13, 22.

urt osztály, rész.

lovt urt tized rész, tized. migne lovt urtme matanel, anisnel i tminanel adtok tizedet méntából, anisz-kaporból és köményből. 23, 23.

urt, urtuchv osztani. *tocho moš tä vaj jani tinel ele pertnove, os ton ochče jormitne urtnove* úgy ez olaj nagy árért adatnék el és a' pénz a' szegényeknek kiosztatnék. 26, 9.

pali urtuchv felosztani, elválasztani. *i urtgan tanme moten motennel tocho, chumle urep pali urtgan ošetme kozletnel* és elosztja őket egyiket a' másiktól úgy, mint az őrző elválasztja a' juhokat a' bakoktól. 25, 32.

urthcat osztakodik, oszlik. *chun asraj asrajme jachstitü, tončurt tav urthcates tak jortelat* ha az ördögöt ördög hajtja ki, akkor meghasonlott magával. 12, 26. — *urthcatem* megoszlott, meghasonlott.

urthcatep oszló. *šochen naerlach tak šute pali urthcatep, tatlane jejmü, i šochen uš amne kval tak šute urthcatep pušne at unli* minden ország, magában meghasonló, pusztává lesz, 's minden város avagy ház, magában meghasonló, épségben nem marad. 12, 25.

ut (*unt*) ül, ültet. *ton lat jejsset šav attech atpet i krekem charet i utset Isus jot* akkor jövének (jöve) sok vámszedő és bűnös ember, 's ülének le Jézussal. 9, 10. — *joltilem numten sajten chumi, chotchar utestü tak kvalü kav tarmelt* méltatam okos eszes embernek, a' ki ültette (építette) ő házát kővön. 7, 24.

utem ültetett, építetett. *kval at rägetes, ton mos išto utem oles kav tarmelt a' ház* nem rogyott le, mert hogy építve volt kővön. 7, 25.

utel ültetget. *chun jochti ton jejuvet utelam chum, nar vari ton vinograd varpet jot* midőn eljö a' fákat ültetett ember, mit tesz (majd) a' szőlőművesekkel? 21, 40.

utelal ültetget, tesz. *pelemtam čamme at utelalganel tavame ane jolpalne* meggyújtott gyertyát, nem teszük azt tál alá. 5, 15.

K.

kacher has, méh. *tav onči kachrat jälpen lilnel ö bir a' méhében a' szent lélektől.* 1, 18. — *ul pilen vichv nak vanten Mariame; ton mos činklam char tav kachretat oli jälpen lilnel* ne félj venni te feleségedet Máriát, mert a' született valami ö méhében a' szent lélektől van. 1, 20. — *šoohen tusne tune char meni kachrane* minden a' szájba bemenő, a' hasba megyen be. 15, 17.

(*kähr, kuhr* has, méh).

kal?

kalen ép, igenes, kellő. *i pümtes räkuchv i vit kvales i pišchemeset votet, i tareteset kalen ton kvalne, i tav at rägetes, ton mos isto utem oles kav tarmelt 's kezde esni, 's a' víz kikele 's megindulának a' szelek 's bocsátkozának igenest a' háznak, 's az nem omlale, mert ültetve volt köre.* 7, 25. — *ton mos tit kalen ton, chotcharme choren lavelitü* azért ez épen az, a' kit az írás mond. 11, 10. — *kalen ton ront jomites Isus rovtem tepkanet tachve subote chotelt* épen azon időben mene Jézus vetett földeken által szombat napon. 12, 1. — *ton mos am tanane kalen at latam* azért én nekik igenest (példabeszéd nélkül) nem szólok. 13, 13. — *os nurmeltachtem tonet rovtem kalen asraj 's az ellenség, azokat vető, ('s az azokat vető ellenség) az ördög.* 13, 39. — *tä lul' varp charetme teren ačelne migan i utelam vinogradnikme migtü mot vinograd varpetne, chotchar pümtat michv urlechet tavane kalen latat* a' rossz munkásokat nemde halálba adja, ültetett szőlőjét pedig adja más szőlőmiveseknek, kik a' gyümölcsöt neki kellő időben fogják megadni. 21, 41. — *kav, chotcharme rastsanel varp charet, kalen ton fejmtes sam panki a' kö, melyet elvetettek a' munkások, építők, épen az lett szegélet fejévé.* 21, 42.

kalen aku tocho ép' azonképen. *kalen aku tocho i kit talant vim chontes mot kitag* ép' azonképen a' két talantumot vett ember talál (szerzett) más kettőt. 25, 17.

kalemt kérd. *toučvut Irod kalemies tananel, chun negles sov* akkor Herodes kérdé tőlök, mikor látszott meg a' csillag. 2, 7.

kalemtel kérdez. *menan i lani kalemtelan püvme* menjetek 's szorgalmasan kérdeztétek a' fiút. 2, 8.

kalkatem (l. *kval, kvalt, kvaltkt*) emelkedett. *Inag, Kapernaum, kalkatem aul moš, patgen jol naerlachne* 's te, Kapernaum, emelkedvén az évig, leesel az al-országba (pokolba). 11, 23.

kan, (*chan*) hely, köz, tér, mező. *aul naerlach jorti rovtep cholesne jomas tajm tak kanetat a' mennyország hasonlít vető emberhez jó magot a' mezejére*. 13, 24. — *i meneset to tak kanetane, os to vatelane matetane* 's elmenének ki a' maga mezejére, ki meg vásárhelyére. 22, 5. — *i kanne jochtem laveltane Golgofa, nar chašcti lobnoj mane* 's eljutván, Golgothának nevezett helyre, mi koponya helyet jelent. 27, 33.

paul-kan falu köze, tere. *chotcharet erptat mir chalt i paulkant tunčpam chošguchv* kik szeretnek a' nép közt és a' falu téren megállapodván imádkozni. 6, 5.

tep-kan gabonaföld, *rovtem tepkan* vetett gabonaföld. 12, 1. — *jolentelan tep-kan pankme ištobi ketsan urelap charetme tak kanetane* kérjétek meg a' gabonaföld urát, hogy küldjön aratókat mezejére. 9, 38.

ton kant azon helyen, azonnal, ottan. *i smokovice aku ton kant tošes* 's a' fügefafa azonnal, ottan, megszárad. 21, 19. — *menan paul i aku ton kant chontine negem oslicame* menjetek a' faluba, 's legott találtak egy oda kötött szamarat. 21, 2.

ma-kan föld tere, kereksege. *jonchi aul i ma-kan, os aku jota zakonnel olp at muli* fordul (elfogy) az ég és a' föld, de a' törvényből való egy jota sem múlik. 5, 18. — *rovtem char jomas ma-kant chašcti chontlop lachme* a' jó földben elvetett mag jelenti a' szó hallgatóját. 13, 23.

(*kä* valaminek tere, helye).

kač öcs. *nečuv kes umnane karech taretachv amk kačemne* hányszor kell nekem megbocsátani öcsémnek? 18, 21. — *os Isus chotsa kit jegepüvinčagme, Simonme laveltemme Petr i Andrejme tav kačame* és Jézus talála két atyafiat, Simont, nevezettet Péternek, 's Andrást ő öccsét. 4, 18. — *tav kačetane vichv karechv tav vantü* öccsének el kell vennie ő feleségét. 22, 24. — *Jakov ponštestä Judame i tav kačan* Jakob nemzé Judát és ő öccseit. 1, 2.

(*käš, käši* öcs).

kačel lát, hall, tud. *Irod kačelam, isto tav peritoves volchvetne, šak oces* Herodes látván, hogy ő megcsalott a' bölcsek által, nagyon megharagvék. 2, 16. — *os Isus tonme kačelam tanane laves* 's Jézus azt hallván nekik monda. 9, 12. — *os Joan turmat kačelam Kristos varne ašet, ketes kit char tak chaňčachtetpetnel* 's János a' fog-ságban hallván Krisztus tetteit, küldte kettőt a' tanítványaiból. 11, 2.

kačelankv tudatik, láttatik. *atinar ati jole čaptam, isto bi pali ul pate, i tujtem, isto bi ul kačelankve* semmi nincs elrejtve, hogy föl ne tessék, 's eltitkolva, hogy meg ne tudassék. 10, 26.

(*küšém* tudok).

kaš kedv; *kašel* kedvvel, kedvért, végett; nézve-rá. *am pernel punganem nanen vitel űltenkvane kašel én* megkerestellek titeket vízzel, megtéréstök végett. 3, 11. — *tauli chaňčachtetpet kašel, isto bi tav oles chumle tav chaňčapü, i chuš kašel, isto bi tav oles chumle tav pojerü* elég a' tanítványra nézve, hogy olyan mint ő tanítója, 's a' szolgára nézve, hogy olyan mint ő ura. 10, 25. — *man šochen lat haňov majalen tä chotel kašel mi* mindenkori kenyerünket add meg e' napra. 6, 11. — *titit am kelpem jülpen zakonnél šav mos šošchtam, kreket chul'teptane kašel ez az én vérem, az új törvényé, sokakért kiontott (vérem), a' bűnök megbocsátására.* 26, 28. — *nan nar mos peltilan torem lavem ašme nank tasteran kašel ti* miért változtatjátok meg az isten törvényét a' ti rendeléstök miatt? 15, 3.

kaš magában is, de más szóval is: akár. *kaš am pel erch jolpal elemcholes* akár én is hatalom alatti ember (vagyok). 8, 9. — *chotch- char kaš viš šochen tajmnel a'* melly akár legkisebb is minden mag közt. 13, 32. — *naer lavi tanane pari: šariš latam nanane, kaš nan varsan titme aku viš charne am tä kačanemnel, aku ton annane varsan a'* fejedelem mondja nekik viszont: bizony mondom nektek, akár ti tettétek azt egy kicsinynek az én öcséim közül, ugyanazt nekem tettétek. 25, 40. — *chon nanel tuštem jänimachv űuri kašpel aku lokotne ki* közöletek aggódva növekedni kíván akár egy réfre? 6, 27.

kaš chon akárki. *kaš chon taj pušmelaptuchv subotat* akárkinek szabad-e gyógyítani szombatot? 12, 10.

kaš chot akárhol. *menam am jejtepalent, kaš chote menen* megyek én utánad, akár hová még. 8, 19.

kaš nar akármi. *laves michv tavane kaš nar kišme* monda, igére, adni neki, akármit kér is. 14, 7.

kaš nevojp akármilyen. *kaš nevojp usne amne paulne nan tuvne, kalemtan, chon tav keurt jomas* akármilyen városba vagy faluba ti bémentek, kérdeztétek, ki abban jó. 10, 11.

(*kas* kedv, öröm; *kastal* kedvetlen, örömtelen).

kašpel, emelkedik, magasztalódik. *ton mos isto kašpelap char cholchag pati, os jolchag olp char nonchal'pati* azért a' magasztalódó ember alább esik, 's az alázatos ember fölfelé esik. 23, 12.

(*kasém* felhúzok).

karech kell. *karech jejmti* kellő lesz. *nar karech jejmti, am miglem nanane* mi kellő lesz, én adom nektek. 20, 4.

karech oles kellett. *at eren karech oles i nagnane taretachv nak jurten* vajjon nem kellett-e neked is elengedni magad társának? 18, 33.

karechl szükségel, kell. *nar karechline, vajelan* a' mi nektek kell, elveszitek. 20, 7. — *tü chari karechlova pojrechšne* e' kettő kellő az úrnak. 21, 3. — *tonme šocho chañčitü nan ault olep jegan, isto nan tanme šocho karechlilan* azt mind tudja ti menyeyi atyátok, hogy ti azokat mind szükséglitek. 6, 32. — *ati pel puš charet karechlat lekarme* nem is egészségesek szükségelnek orvost. 9, 12.

karechlap kellő. *chun nan ĩurine chañčuchv, tav Ilija, karechlap jochtuchv* ha ti tudni akarjátok, ez Illyés, a' jönni kellő. 11, 14.

kat kéz. *chortep tav katat* szóró lapát az ő kezében. 3, 12. — *vistä tavame katanel* vevé őt kezével. 8, 15.

pal kat félkez. *i tuštian ošetme jomas pal kat ĩupel, os kozletme almech palne* és állatja a' juhokat jobb félkeze felől, de a' kosokat balra. 25, 33. — *i jältes katü mot pal kat chojtel* 's egészségesse lön a' keze a' másik félkeze módjára. 12, 13.

katp kezü. *tošem katp* megszáradott kezü. *tat oles tošem katp choles ott* volt megszáradt kezü ember. 12, 10.

kattal kezetlen.

katpal félkezü. *jomasĩuv nagnane tuchv lilne lajlpali amne katpali* jobb neked bémenni az életbe féllábunak vagy félkezünek. 18, 8.

(*kát* kéz).

kapter galamb. *Joan chontestü lil toremnel vojlantem jormant kapter sochti tav tarmeletane* János látá Isten lelkét leszállót mint galamb igenesen ő reája. 3, 16. — *tont jejmtan amelenag pupichur chojtel i sovti aku ton kapteret* azért legyetek okossá kigyó módjával,

's szeliddé mint a' galambok. 10, 16. — *i cholitesan vatelap chumet pasenetme i kapter pertepet unlep jejevteme 's felforditá a' kereskedő emberek asztalait (padjait) 's a' galamb-árusok ülő fáit (székeit).* 21, 12.

kav kö, köv. *vatü jochti torem tü kavetnel pel püvet pellachv Avraamne ereje van istennek e' kövekből is fiakat támasztani Ábráhámnak.* 3, 9. — *nag Petr, i tü kav tarmelt am untilem amk torem kvalem, i jol naer av jolchag at pattitü tonme te Peter, 's e' kövön épitem magam egyházát, 's az alsó fejedelem kapuja le nem ejti azt.* 16, 18.

kaven köves; kaven ma köves föld. to pates kaven mane, chot šemel ma oles morče némelly esett köves földre, a' hol a' fekete föld kevés volt. 13, 5.

kavem sereg. *tončuvt uš urp Pilat chont chumet Isusme vim uš sut kvalne, achtves chont kavem šocho* akkor a' városi őr Pilatus hadi emberei Jézust a' város itélőházába vivén, egybegyüle a' hadsereg egészen. 27, 27.

kamel't gyenge, alázatos, zsenge. *am sovt i kamelt šimp olem én szelid és alázatos szivü vagyok.* 11, 29. — *chun tav nirun jejm telteset kameltag* midőn ő veszeji lettek zsengévé. 24, 32.

(*kamilt lágy*).

ke, *che* ha, az illető szóhoz ragad, sőt belé is olvad az igébe. — *i torem kvalne at chontemeske, tončuvt tav jejmü nag eltenpalent jormant pupine šušp 's az egyházra ha nem hallgat, akkor ő lesz előtted mint bálványba bízó (pogány).* 18, 18. — *tocho varsanke, jejmtine püvi ault olep jeganne úgy ha tettetek, lesztek fiaivá a' mennyei atyátoknak.* 5, 45. — *untan am jomaske palemne* ülj én jobb oldalomra. 22, 44. — *varat jáni poset, ton mos ištobi retachv, tajeske, i periam charetme* csinálnak nagy jeleket, azért hogy megcsalni (megcsalják), ha lehet, a' választottakat is. 24, 24. — *chun man jegenov olne lat čvvt olnov olche, tončuvt tan kenešanel keurt at olnov* ha mi atyáink idejében lettünk volna, akkor tanácsukban nem volnánk (voltunk volna). 23, 30. — *chun Türt i Sidont choltem olchanel nanane choltilem erket, tont chotčathv tan jochtnat toremne* ha Tyrusban és Szidonban jelentek volna a' nektek jelentgetett csudák, akkor régen jönnének (jöttek volna) az istenhez (megtértek volna). 11, 21.

(*ke ha*, p. o. *vit-kuling^mmát tüke, vitkul ünne jüniti jünimes* halas helyen ha ő (volna), halat fogó nagyra nőtt meg (annyira megnőtt, hogy halat foghatna).

keur bél, ben, l. *kacher, kaher, kähler, kuhr* szót. *keurt* ban, ben. *tan kenešanel keurt at olnov* ü tanácsokban nem volnánk. 23, 30.

keurne belé, ban, ben. *ül vajjan jot ati suřn, ati alen, ati argen entepan keurne* ne vegyetek vel (magatokkal) se aranyat, se ezüstöt, se rezet öveitekbelé (ben). 10, 9.

keurnel belől, böl. *i achtem šocho arkepet i nepek chašpet mir keurnel kitiles tananel* és egybegyűjtván minden főpapot és könyvtudókat (tudósokat) a' népből, kérdeze tőlök. 2, 4.

Fölveszi a' birtokos ragokat: *keurem, keuren, keurä* és *keuretä* bennem, benned, benne. *chun keurent olep pas jeppes ha a' benned* való világosság sötét. 6, 23. — *i tončuvt lates tav tak keuretat 's akkor* monda ő magában. 9, 21. — *tav keurat asraj ő benne* ördög van. 11, 18.

keuran beletek; *nan keurant* bennetek. *nan jegan lil pümti latuchv nan keurant* tí atyátok lelke fog szólni tí bennetek. 10, 20.

keurenan beleitek; *nan keurenant* tí belsőitekben. *nan pel kvanel cholesetne šušnan čvrt šaret olne, os keurenant licemeriel i chajerlane ašel tagle* tí is kívülről az embereknek nézésekor igazságosak vagytok, de belsőitekben képmutatással és roszasággal teli (vagytok). 23, 28.

keuranel belök, beleik; *tan keuranel chajerel i retel tagle* ü belsejök álnoksággal és csalással teli. 23, 25. — *tan keuranelt* ü bennök. *os tan numseset keuranelt latem: tit chaščti ton, išto man narš at visov* de ők gondolák magokban: ez azt teszi, hogy mi kenyeret nem vittünk (magunkkal). 16, 7.

(*keur* bél, ben).

kelp vér, veres. *titit am kelpem jälpel zak'nnel, šav mos šoščtam kreket chul'teptane kašel im én vérem, az új törvényé, sokakért kiontya a' bűnök megbocsátása végett.* 26, 28. — *kelp niglene a gem* vér-látszó betegség, azaz vérfolyás; *aku chojtep^mne kelp niglene agmel kit kujplov tal* egy beteg nő vérfolyással, tizenkét tél (egy tizenkét télíg = évig, vérfolyással beteg nő). 9, 20. — *aul kelpi oli* az ég veres. 16, 2.

(*kélp* vér).

keneš tanács. *Os keneš varem jovtset tonetel sulput varpnel ma és tanácsot tevén vevének azon agyag-fazék-csinálótól földet.* 27, 7. — *chun man jegenov olne lat čuvt olnov olche, tončuvt tan kenešanel keurt at olnov, ištobi šošuchv űajtet kelpme* ha mi atyáink korában éltünk volna, akkor ő tanácsokban nem volnánk (voltunk volna) kiontani a' próféták véréét. 23, 30.

kenešl tanácskozik. *os tank chalanelt kenešlam latset 's ók magok közt tanakodván mondának.* 21. 25.

kes szor, szer. *nečuv kes amnane karech taretachv amk kačemne? taretachv amne at sat kes? Isus lati tavane: at latam nagnane sat kes, os sat satlov kes* nekem hányszor kell megbocsátani az én ücsémnek? megbocsátani (kell-e) avagy nem, hétszer? Jézus mond neki: nem mondom neked hétszer, hanem hét hetvenszer. 18, 21. — *nečuv kes am űursem achtuchv nan püvan* hányszor akartam gyűjteni fiaidat. 23, 37.

kesar (or.) császár. *chon chor i nam tig chontem oli? Latat tavane: kesar charet. Tit mos majan kesar charme kesarne, i torem charme toremne* ki képe és neve találatik itt? Mondják neki: a császáré. Ezért adjátok meg a' császáréét a' császárnak 's az istenét istennek. 22, 20, 21.

kerep hajó. *teset ajset, vant viset i chumne miset ton chotel moš, chun Noi tus kerepne* ettek ittak, nőt vettek, férjhez adtak azon napig, midőn Noé bément a' hajóba. 24, 38.

(karap hajó, karáblí kis hajó).

kert bizony. *kert, Ilijane alpel jejchv karech i šocho lalptachv* bizony Illyésnek előbb kell eljönni, 's mindent helyreállítani. 17, 11. (kért igaz).

ket, *ketuchv* küldeni, üldözni. *am ketilem nan paltan űajtetme* küldöm hozzátok a' prófétákat. *os to charetme vonchuchv pümtian i ketuchv užnel mot užne 's némellyeket* ostorozni fognak és üldözni városról városra. 23, 34. — *tav asrajtme ketgan asraj oter jolel* az az ördögöket az ördög-fejedelem által hajtja ki. 9, 34. — *chun am Veelzevul val asrajtme ketganem, os nan püvan chon val ketat* ha én a' Belzebub erejével üzöm ki az ördögöket, de tí fiaid kinek erejével üzik? 12, 27. — *am ketvesem nachke cholem ošet palt Izrail kvalnel* én küldettem csak Izrael házának elveszett juhaihoz. 15, 24.

kets küld. tav lavi pakepachv tak chotelne tulet i jomaset tarmelne i ketsi rüch sar charet i chajer charet tarmelne ő parancsol a' napnak kelni roszakra és jókra 's küld esőt igazokra és hamisokra. 5, 45.

ketcht küldetik, üzetik. os tä tochem ketchti šochen pišel i choš-gene ašel e' nemzetség üzetik ki sok bűjtöléssel és imádsággal. 17, 21.

(*kiet követ, küld.*)

kepel vidék, határ, szél. *pilmes tov menuchv, os ulem pätet laves menuchv Galilejskoj kepletne* féle oda menni, de álomban mondatott (neki) a' Galileabeli vidékekbe menni. 2, 22. — *Zavulon i Neffalim keplet keurt* Zabulon és Naphtalim határaiban. 4, 13. — *Os tank šochen ašanel varganel tont, ištobi šunštachv tankvame mot charetne; pali panganel tank šumechnel i kvaltianel tank mašne char kepletme 's* magok minden dolgait teszik azért, hogy mutassák magokat az embereknek, és szélessé teszik a' magok filakteriumait 's kikeltik a' magok ruhájának széleit. 23, 5.

kigne könnyü. *tont am igo jomas i tarvitem kignz* mert én igám jó, és terhem könnyü. 11, 30.

kignešuv könnyebb. *kignešuv puptachv juntepne vešbludne, atipel tuchv pojne torem naerlachne* könnyebb általbujni a' tün a' tevének, hogysem bémenni gazdagnak isten országába. 19, 24.

(*kinegu könnyü.*)

kinč, *kinš* serken, ébred.

kinčem fölserkent, ébredt. *kinčem ulemnel Josif vares tocho* fölserkenvén az álomból József úgy tön. 1, 24.

kinšilt, kinšiltachv ébreszt, költ. *tav pochane menem pümtset kinšiltachv tavame* ő hozzá menvén kezdék felkölteni őt. 8, 25.

(*kensém, kinšém* ébredék).

kiš, *kišuchv* keres, lásd *kiš. ul pilan, am chaičilem, išto nan kinšilan alem Isusme* ne féljete, én tudom, hogy keresitek a' megölt Jézust. 28, 5. — *kinšan voš elolt torem naerlach i tav sar ašetme* keressétek tehát elsöben az isten országát és ő igazságait. 6, 33.

kiš keres; lásd *kinš. arkepet i mir panket kišset retel tonuchlapme Isus pankne* a' főpapok és a' nép fejei keresének csalással tanúskodót Jézusra. 26, 59. — *šochó tä amelet kišv t pupine šušp charetne* mindezek kerestetnek a' pogányok által. 6, 32.

kišp kereső. kišp char chonti kereső ember talál. 7, 8. — *chul kišp halkereső, halászó; vajlen tin olsi chul kišpi* mert ők (ketten) valának halászok. 4, 18.

kišm kér. tont tav űultem laves michv tavane, kaš nar kišme akkor ő esküvén monda neki adni, akármit kér is. 14, 7. — *choče mare mulem jejpalt pari jochtes ton chumet pojeranel i kišmes tananel mim charan* hosszú idő multa után visszajöve az emberek ura, 's kéré azoktól az adottjait. 25, 19.

(*kinzém és kisém kérek, kereselek*).

kišmov közelít. *chun am torem lilel ketganem asrajtme, tont aku ton pel kišmovesan nan torem naerlachne* ha én isten lelkével üzőm ki az ördögöket, akkor igazán közel értetek isten országhoz. 12, 28.

kitag kettő; *kit két. chon joselitü nagen jomuchv tav jotü aku ajgel, jomen tav jotü kitag a'* ki kér téged menni vele egy kégyet (mélyföldet), menj vele kettőt. 5, 41. — *chotcharme kitagnel nurilan, ištobi am tarateslem nanane* mellyiket a' kettő közül akarjátok, hogy elbocsássam nektek? 27, 21. — *sariš vati jomentanat ujl chotsa kit jegepüvinčagme a'* tengerhez mentében találá két atyafiát. 4, 18.

kit chalt kétközt, közte; chotcharme nan aleslan torem kval i jurpasen kitchalt a' kit megöltetek az egyház és az áldozó asztal (oltár) közt. 33, 35.

kit palt kétfelől, környék; ketes aluchv Vifleemne i ton ma kitpalt šocho apüvt kum sir charet kit elnel i jolech küldé megölni Bethlehembe és a' föld környékén minden gyermeket, férfiféléket, két évnél is alább. 2, 16. — *Jordan kit palt olep charet a'* Jordan körül való emberek. 3, 5. — *ketset sujtuchv kitpal charetme* küldének hírt a' körülvalóknak. 14, 35.

tak kitepaletat maga körül. *Isus tak kitepaletat šav atem um jejpalt laves* Jézus maga körül sok népet látván, azután (nép látása után) monda. 8, 18.

kitkujplov tizenkettő; kitkujplov ketem tizenkét küldött, apostol; *kitkujplov chaňčachtet tizenkét* tanítvány. 10, 12.

(*kitäh, kiti kettő; kit két*).

kit kérd.

kitil, kitilachv kérdez, *kitiles* kérdeze. *ton chotelnel elol šochen char pilmes tavame kitilachv* azon naptól fogva mindenki félt őt kérdezni. 22, 46.

latne kitilove szó kérdeztetik, felel. *am latam nanane, isto šochen narnechtal lach mos choles latne kitilove sut chotel čvrt én* mondom nektek, hogy minden hiába való szóért felelős az ember az ítélet napján. 12, 36.

kitep kérd. *Isus pari laves: kitepam i am nananel aku ašme* Jézus viszont monda: kérdek én is tőletek egy dolgot. 21, 24. — *kitepesanel Isusme: kaš chon taj pušmelaptuchv subo:at* kérdek Jézust, ha ki(nek) szabad gyógyítani szombaton? 12, 10.

(*kitém* kérdek, *kitepém* kérdek).

koz'ajn (or.) úr, házi gazda. *chun etmes, lati koz'ajn vinogradnikne tak kval urpetane* midőn estve lett, a' szőlő gazdája monda háza felügyelőjének. 20, 8. — *aul naerlach jorti koz'ajne a' mennyország* hasonlít egy gazdához. 20, 1.

kozel (or.) kos. *i achkatat tav elpalne čar atemet, i urtgan tanme moten motennel, tocho chumle urep pali urtgan ošetme kozletnel* 's egybegyűlnek előtte a' világ emberei, 's elválasztja egyiket a' másiktól, úgy mint az őrző elválasztja a' juhokat a' kosoktól. 25, 32.

kuj fekszik, alszik. *kvalen chum chašchat olche, chot čast tulmech jeju, ton at kujni a' házi gazda* ha tudná, melly órában a' zsi-vány jó, nem fekünnék le. 24, 43. — *nan aku tocho kujne i vančachtine tik egyre* aludtok és pihentek. 26, 45.

kujne ma fekvő hely, ágy. kvalen, vajalen kujne man i menen nak kvalenne. I tav kvalen, vistü kajne matetame kelj fel és vedd ágyadat 's menj házadba. 'S ő felkele, vevé ágyát. 9, 6. 7.

kujne mant fekvés, álvás alatt. Os elemcholeset kujne mant jochtes tavame nurmeltam char de az emberek alvása alatt jöve az őt gyűlölő ember (ellensége). 13, 25.

kujm aludt, aludva. *tav chañčachtapan jej jejsset, i tulmentesanel tavame kujmov lat ő tanítványai éjjel jövének 's eltolvajlák őt aludtunkkor.* 28, 13. — *chotsan tanme kujmag* találá őket alvónak (aludva). 26, 40.

(*kujém* lefekszem).

kujt kisért, ösztönöz. *chun jomas pal šamen nagen kujtiti, kvane manentam rastalen ele* ha jobb félszemed kisért, kiszakasztván vedd el. 5, 29. — *chun jomas pal katen kujtiti nagen . . .* ha jobb félkezed kisért téged. 5, 30. — *nan anem kujtilem per ašne* te engem kisértesz rossz dologra. 16, 23. — *os arkepet i mir jänget mirme kujtsanel, vovuchv Varavvane* de a' főpapok és a' nép nagyai

a' népet ösztönzék, kérni Barabást. 27, 20. — *tan ochčame vim varset, chumle kujveset* ők a' pénzt vevén tőnek, mint ösztönöztettek, taníttattak. 28, 15.

(*kujtém* kísérték; *kuľ tolmantung kujti* az ördög lopni kísért).

kuľ ördög, *kuľ-naer* ördög-fejedelem. *tončurt varılan tavame kuľ-naer püvi* akkor teszitek őt ördög-fejedelem fijává. 23, 15.

(*kuľ* ördög).

kus húsz. *i teles oslem kus latne 's terme* gyümölcs húszannyi. 13, 8.

(*kús* húsz).

kušša (or.) kovász. *šunšan, urchatan farisejskoj i saddukejskoj kuššanel* lássatok, őrizkedjetek a' farizeusi és szaddukeusi kovásztól. 16, 6.

kum férj; l. *chum*. — *Jakov ponštestü Josifme Maria kumme* Jakab nemzé Józsefet Mária férjét. 1, 16. — *Os Josif, tav kumtá, oles jomas de József, ő férje, volt jó.* 1, 18.

(*kum* ember, férj).

küchči rosz, gonosz. *pojer, am chaňčilem nagen, išto nag küchči elemcholes* uram, én ismerlek, hogy te rosz ember (vagy). 25, 24. — *keuranelt tan küchči čačet* belsejükben ők gonosz farkasok. 7, 15. — *nan, küchčit olne, chašine jomas mater michv nank püvenanne* tí roszak vagytok, tudtok adni jót tí fiaitoknak. 7, 11. — *vig tak jortelat sat mot asraj taknanel küchčitme 's veszen* magával hét más ördögöt, magánál rozszabbakat. 12, 45.

küchčap haragvó. *šočen küchčap tak jurtä tari chajerel, joreli sutne* minden haragvó a' társa ellen igazságtalanul, méltó az itéletre. 5, 22.

kün ? *künem* akart, akarva. *os tav tocho at künem menes i utedü tavame t'urmane arentat teletanat moš de ő* úgy nem akarván, mene és ülteté őt a' tömlöczbe adóssága fizetéséig. 18, 30.

kür kemenceze. *chotchar tä chotel jünimi, os cholt rastove kür keurne* melly ma nő, de holnap vettetik a' kemenczébe. 6, 30. — *rastganel tanme tauten kürne* vetik őket tüzes kemenczébe. 13, 42.

(*kür* kályha, kemenceze).

küm ? *kümen* inkább. *os chun ojtkan pumme, chotchar tä chotel jünimi, os cholt rastove kür keurne, torem tocho mašti, toul kümen nanen, agttal charet ? 's ha a' mezőnek fűvét, melly ma nő, de holnap a' kemenczébe vettetik, az isten úgy ruházza, annál inkább*

titeket, hitetlen emberek. 6, 30. — *i tont chun nan, küchčit olne, chašine jomas mater michv nank püvenanne, toul kümen nan ault olep jegan mig jomas vovepne tavanel 's tehát ha tí, roszak, fiaitoknak valami jót tudtok adni, annál inkább a' tí menyei atyátok ád a' jót kérőknek tőle. 7, 11. — os tin toul kümen pümtsi ojguchv de ök (ketten) annál inkább kezdének kiáltani. 20, 31. — Pilat kačelam, išto tav lachü at chontlove, os kümen nonchal' pattat, vis vit Pilatus látván, hogy ő szava nem hallatik, hanem inkább felebb ejtenek = nagyobb kiáltanak, vön vizet. 27, 24. — *fejmti jol ret elol charnel kümenag* lesz az utóbbi család az elsőnél nagyobbá. 27, 64.*

kümeniš inkább. *os tan kümeniš čišgeset latam: vonchalen pernanie tavame!* de ök inkább kiabálának, mondván: verd őt a' keresztre! 27, 23, 24. — *chotcharet keurt kümeniš choltem oles tav erkü a'* mellyekben leginkább nyilvánult volt ő hatalma. 11, 20.

krek, *krech* (or.) bűn. *tav krekanelnel multitü tak mirame* ő bűneitől megszabadítja ő népét. 1, 21. — *ul tulen manov krechne* ne vigy minket bűnbe. 6, 13. — *kvalen, püv, taretachtat nag krekankelj fel, fiam, megbocsáttatnak te bűneid. 9, 2.*

kreken bűnös. *ai vatmes čas, i elemcholes püv mikti kreken katetne* im elközeledett az óra, 's az ember fija áltadatik a' bűnösök kezébe. 26, 45.

kval ház. *chanšem oli: am kvalem chošgene kvali lavekti irva van: én házam imádkozó háznak mondatik. 21, 13.*

sut kval bírőház, ítélőszék. tan pümtat michv nanen sut kvalatne azok fognak adni titeket ítélőszékeknek (által). 10, 17.

mír kval nép háza, gyűlés helye. i tak telem matetane joctem chašičesant tanme tan mír kvalenant és születése helyére jövéntanítá őket ő nép-házokban. 13, 54.

torem kval isten háza, egyház. *Isus torem kvalne tum kvane sirs* Jézus az isten házába menvén kihajta. 21, 12.

kvalen kinek háza van; *kvalen chum házi gazda; kvalen char* házba való, háznép. — *chun kvalen chumme namtesanel Veelzevuli, toul kümen tav kvalen charan* ha a' házi gazdát Belzebulnak nevezték, annál inkább (nevezik így) házi népét. 10, 25. — *chajeret elemcholesne tak kvalen charan* ellenei az embernek a' maga háznépei. 10, 36. — *ampet pel tet pasennel patem jivet tanik kvalen charetnel* az ebek mégis eszik a' háznépök asztaláról leesett morzsákat. 15, 27.

(*kvöl* ház).

kval kél, megyen. *nagnanel kvali pank töled kél ki, jö ki, fejedelem. 2, 6. — at kvalan tovul nem mégy ki onnan. 5, 26. — ton mos isto kvalget atemet tarmelne atemet azért hogy támadnak emberekre emberek. 24, 7.*

ele kval elválík, eltagad. chon ele kvali amnanel choleset elpalt, i am pel tavanel ele vortpachtam jegem elpalt ki elválík tőlem az emberek előtt, én is tőle elfordúlok atyám előtt. 10, 33.

kvalt, kvaltuchv kelteni. kvaltianel tank mašne char kepletme kikeltik (szélesbítik) ruhájok széleit. 23, 5. — tav kačetane vichv karech tav vantü i kvaltuchv urlechme tak jöpetane öccsének elvenni kell ő feleségét és kelteni magzatot ő bátyjának. 22, 24.

kvaltkt, kvalekt, kvaltktachv és kvaltktuchv keletközni, elkeletközni, elválíni. chon vanti vigtü kvalektam charme, ton chajerli ki feleségül veszi az elváltat, az paráznaságot csinál. 5, 32.

pali kvalkt, pali kvaltktachv elválíni. chon pali kvaltkti tak netatel, ton maje tavane nepek a' ki elválík a' maga nejétől, az adjon neki levelet. 5, 31. — numelmates pali kvaltktuchv tavatel tulmechag gondolkozék elválíni tőle titkon. 1, 19. — šochen aš mos eren taj elemcholesne pali kvaltktachv tak netatel? minden miatt vajjon szabad-e embernek elválnia a' maga nejétől? 19, 3.

(*kvalem kelek, megyen*).

kvan ki, kvane kive. *tav ati chotal' tončuvt at taj, mantem rastuchv kvane choles lajl jolpalne az semmire akkor nem ér, hanem kivetni (való) az ember lába alá. 5, 13. — šariš latam nagnane, at kvalan tovul, ton moše, chun elol ligen pal kvane miglen bizony mondom neked, nem mégy ki onnan addig, hogy utolsó pénz felét kiadod. 5, 26.*

kvanel kívül, kívülről. chomelet, chotcharet kvanel šušne čvvt choremenet sírok, mellyek kívülről nézve szépek. 23, 27.

kvanpal (kifél) külső. lištilan šochen anet kvanpalme, ton mantan keuranel chajerel i retel tagle tisztítják minden pohár külsejét, azomban belsejük hamissággal és csalással (van) teli. 23, 25.

(*kvon ki, kün, kvone kive*).

kvanmit megfog. *kvanmitam tavame šetilam laves megfogván őt, fojtogatván monda. 18, 28.*

kvart ing, alsó ruha. *šurep charne perektachv nag joten i vichv nagnanel kvartme, majalen tavane i chulen a' veled perelni*

és tőled az inget elvenni akarónak, add oda neki felső ruhádat is. 5, 40.

(*kvärt ing, alsó ruha*).

Ch.

chajer 1. rosz, ellenség, álnokság, paráznság. *chajer chum!* am amk arentem nagnane rasteslem šocho rosz ember, én a' magam követelését neked (oda) vetettem mind. 18, 32. — *chajeret elem-cholesne tak kvalen charan* az embernek ellenségei a' maga házábeliei. 10, 36. — *os Isus tan chajeranel chañcem laves: nar teplilan anem* de Jézus álnokságukat ismervén, monda: mit tévesztetek (kisértetek) engemet. 22, 18. — *chon pali kvaltkti tak netatel, ati chajerat mos, i mot charme vanti vigtā, ton char tak chajerli a' ki* elválík a' maga nejtől, hanem ha paráznsága miatt, 's mást veszen nőül, az már paráználkodík. 19, 9.

2. hijába való, ok nélkül való. *šochen kűchčap tak jurtā tari chajerel, joreli sutne* minden, a' ki társa ellen hijába haragszik, méltó az ítéletre. 5, 22. — *os chajerag eseplianel anem cholochme jocht ašne chañčtananel čvvt* de hijába tisztelnék engemet, a' népet jött dologra (emberi dologra) tanítván. 15, 9.

chajerli, chajerluchv paráználkodni. *chon chajer numtel šunšpi nene, ton char jormant chajerles tavatel šimā keurt a' ki* rosz gondolatl néz egy nőre, az mintegy paráználkodott véle szívében. 5, 28. *chon pali kvaltkti netatel narmečhtal, ton kujtitā tavame chajerlachv, i chon vanti vigtū kvalektam charme, ton chajerli a' ki* elválík nejtől ok nélkül, az öt paráznságra kísérti, 's 'a ki feleségül veszi az elváltat, az paráználkodík. 5, 32. — *ul alen, ul chajerlen, ul tulmenten i chajerel ul tonuchlen* ne ölj, ne paráználkodjál, ne lopj 's hamiisan ne tanúskodjál. 19, 18.

(*kajer rosz, rágalmaszó; kaerlem hijába való*).

chajt fut, megyen, kél. *tončvvt Judejt olp charet chajtet achetne* akkor a' Judeában lévő emberek futnak a' hegyekre. 24, 16.

chajtempl fut. aku ton lat chajtemles tananel aku char, vis šeni egyszeribe futa közölök egy valaki, vön szívacsot. 27, 48. — *urep charet chajtemleset* az őrzők elfutának. 8, 33.

chajtchal megyen. *chajtchatset tav lalü kit sajttal chomeletnel kvane kvalem chari* mene ő eleibe két ördögös, a' sírokból kijött ember. 8, 20.

(*kajtém* járok, megyek).

chal köz; *chalt* között. *jälteptes šochen agem i šochen moš choloch chalt* gyógyítja minden betegséget és minden erőtleniséget a' nép közt. 4, 23.

aku mat chalt egyszer. *aku mat chalt Irod Joanme vim persaptestä* egyszer Hérodés Jánost vevén megkötözte. 14, 3.

ton chalt a' közben. *ton chalt chun tav unles sut varne matat, tav netü ketes tavane latuchv a'* közben, hogy ő az ítélő széken ült, ő neje küldte neki hírt, ízenetet. 27, 19.

vat chal néha. *tot rastelachtü tautne i vat chal vitne* akkor vetetik (veti magát) tűzbe 's néha vízbe. 17, 15.

šam chalt szem közt, nyilván. *tak jejmte torem mos mine charen tulmechag, i ault olep jegen mine charen jonchtitü nagnane šam chalt* úgy legyen alamizsnád titkos, 's a' mennyei atyád adományodat megtéríti neked nyilván. 6, 4.

aku šam chalt oluchv még szemközt lenni. *čopeltachten jerte jövchstam charentel, aku šam chalt olenen mant loncht* békülj meg hamar ellenségeddel, még szemközt létedben az úton. 5, 25.

chalne közzé. *i tus ton lach Judejt chalne aň moš 's* kiment a' beszéd (hír) a' zsidók közzé mostanig. 28, 15.

chalov közünk. *i tav ičan šocho man chalovat eren?* és ő hűgai mind mi közöttünk nemde? 13, 56.

chalan közetek. *chon nar chalant oli timil choles, chotchar, chun tav püvä voveli tavanel haň, majepite tavame kavel?* ki ti köztetek olyan ember, ki, ha ő fija kér tőle kenyeret, ad neki követ (megajándékozza kövel). 7, 9. — *os nan chalant at taj tocho oluchv* de ti köztetek nem szabad így lenni. 20, 26.

chalanel közök. *chun akvane achtkatat am namemne kitag amne churum, ton mat i am tan chalanelt* ha egybe gyülekeznek én nevemben ketten vagy hárman, ott én is ü közöttök (vagyok). 18, 20. — *i vovelam Isus viš apüvme tustestä tavame tan chalanelne* és előhíván Jézus kis gyermeket, allatá azt ü közükbe. 18, 2.

kit chal két köz, kettőnek köze. *chotcharme nan aleslan torem kval i jur pasen kitchalt a'* kit ti megöltetek az egyház és az oltár között. 23, 35.

kit chalne patuchv két közzé esni, kételkedni. i tavame chontem chošgemeset tavane; os to charet kitchalne patset 's ötöt meglátván imádák ötöt; de némellyek kételkedének. 28, 17.

(*kal köz*).

chal? has-ad?

chalp hasad. ma tornes, i kavet chalpeset a' föld megindúla 's a' kövek (kősziklák) meghasadának. 27, 51.

(*kali hasad, kalilém hasítok*).

chal, *chaluchv* ásni. *oles aku mat kvalen chum, chotchar utes vino gradnik, i multestä tonme četel, i chales ton keurt jol torem vit vonchä pod točilo, i utes kval volt valahol házi gazda, ki ültetett szőlőt 's megkörnyezé azt gyepüvel 's ása benne gödröt a' sajtó alatt 's építe házat. 21, 33.*

jolech chaluchv aláásni. *kvalen chum chašchat olche, chot čast tulmech jejr, ton at minitü jolech chaluchv tak kvaletame a' házbirtokos 'ha tudó volna, melly időben jö a' tolvaj, ő nem engedi aláásni a' maga házát. 21, 43.*

chalecht ás. *ul achten nagnane jomastach ma tarmelt, chot tulpet chalechtat i tulmentat ne gyüjtsetek magatoknak jószágot a' földön, hol tolvajok kiássák és ellopják. 6, 20.*

(*kälém, kelém, kilém* ások).

chan (*kan*) hely, tér, táj. 1. helyről. *chun vatmeset Jerusallimne i joch'set Vifsagiane olconskoj ach chanetne* midőn elközeledtek Jéruzsálemhez és eljutottak Betfágéba az olajos hegy tájé-kaira. 21, 1.

2. időről. *kvane kvalem churmit čas chant chotsan mot charetme* kimenvén harmad óra-tájban talála másokat. 20, 3. — *ontolovt čas chant ojgemes Isus sujniš* kilenczed óra-tájban felkiálta Jézus hangosan. 27, 46.

(*kän* tér, hely).

chan hozzá ragad. *tončuvt krane kvalem ton kvalnel amne ton ušnel ele parketan lajlne chanem porošme* akkor kimenvén azon házból vagy azon városból el (le) verjétek a' lábhoz ragadt port. 10, 14.

chanelach bojtortján. *achtat amne ati ininel vinograd, amne chanelachnel smokvot?* szednek-e avagy nem, tövisről szőlőt, vagy bojtortjánról figét? 7, 16.

(*kaném* hozzá ragadok).

chang hág. os mirme *chontem tav changes uchne* és népet látván ő felhága egy hegyre. 5, 1.

(*kangém hágok*).

chanč, *chančuchv* tudni, ismerni; lásd *chaš. os tavame mip mis tanane chančuchv* 's az őt eláruló ada nekik ismerést (ismerő jelt). 26, 48. — *at chančestü tavame, chumle voš ivolt tav ončes elol piv taknane* nem ismeré meg őt, míg nem szülte első fiját. 1, 25. — *chančilov, isto nag šar* tudjuk, hogy te igaz (vagy). 22, 16. — *vajan urpet, menan, uran, chumle chančine* vegyetek örököt, menjetek és őrizzétek meg, a' hogy tudjátok. 27, 65.

chančep tudó. *tananel olp aku zakon chančep kitepes retelalem tavame* közölök való egy törvénytudó kérdé, kísértvén őt. 22, 35.

chančinkv tudatik. *ul chančinkven pičclapi* ne láttassál bőjtelőnek. 6, 18. — *šogreš pimentesan tinme Isus: šunšan, ati chonne chančinke tä aš* erősen megparancsolá nekik Jézus: lássátok, senki által ne tudassék e' dolog. 9, 30.

chančt, *chančtachv* tanítani, tudatni. *ton latnel čovletes Isus chančtachv* azon időtől kezdé Jézus tanítani. 4, 17. — *šariš torem lovchne chančtan* bizonyosan isten útjára tanítasz. 22, 16. — *chun jejs ton torem kvalne i chančtes, tončurt lachveset tav pochane urkepet* midőn eljött az isten házába 's tanított, akkor elközeledének ő hozzá a' főpapok. 21, 23. — *tav chančtesan tanme jormant erch ošp* ő tanítá őket mint erővel bíró. 7, 29.

chančtap tanító. *chančtap, man šurov nagnanel uchv matsir* pos tanító, mi akarunk látni tőled valami jelt. 12, 38.

chančtane aš tanítás; aš nélkül is. *choloch pakseset tav chančtane ašetne* a' nép elcsudálkozik vala ő tanításain. 7, 28. — *titme kačelam atem pakseset tav chančtanane* ezt hallván az ember(ek) elcsudálkozásának ő tanításán. 22, 33.

chančtacht tanul.

chančtachtep vagy *chančtachtep* *čar* tanuló, tanítvány. *i covelum tak paltü kitkuplov chančtachtepan mis tanane va* 's híván magához tizenkét tanítványát ada nekik hatalmat. 10, 1.

chančtachtne ma tanuló hely. *i multestü Isus Galilejme jüntetatel, chančtam tan chančtachtne maganelt* 's megkerülé Jézus egész Galileát, tanítván tanuló helyeiken. 4, 23.

(*kanžém* ismerék, tudok; *kanštém* tanítok).

chanš ír, (lásd *chaš*). *vajlen najt chanši tocho* mert a' próféta ír így. 2, 5. — *choren palt chanšem oli* az írásban írva van. 4, 4.

(*kanzém irok; kanzä szín, tarkaság*).

chaš?

chašep kárpit, függöny. *tončuvt torem kval jälpen au chašep pali manemtachtes numel jole moš* akkor az egyháznak szent kapujának kárpitja felszakada felülről aláig. 27, 51.

(*kasep takaró, kárpit, függöny*).

chaš (l. *chašč*) 1. ismer, tud, kísért. *sariš latam nanane, at chašganem nanen* bizony mondom nektek, nem ismerlek titeket. 25, 12. — *chun nan chašine jomas mater michv nank püvenanne* ha ti tudtok valami jót adni fiaitoknak. 7, 11. — *am ati chun chašsanim nanen; ele menan amnanel, tul' varem charet* én soha nem ismertelek benneteket; menjetek el tőlem, rosztévők. 7, 23. — *nag chašsen, išto am urelam, chot at rovtsem* te tudtad, hogy aratok, a' hol nem vetettem. 25, 26.

čašne tudó, ismerő; tudás, kísértés. *tončuvt Isus tatem oles lilnel char mane chašne kašel asrajnel* akkor Jézus elvitetett volt a' lélektől pusztába, az ördög által való kísértés végett. 4, 1.

chašp tudó, nepek *chašp char* írástudó. *nar mos nepek chašp charet latat, išto Iijane alpel jejchv karech* miért mondják az írástudók, hogy Illyésnek előbb kell eljönni? 17, 10.

čaštal ismeretlen, titkos. *chošgen nak jegenne čaštal mat olep charne, i nag jegen justitü nagen šam čalt* imádkozzáll te atyádnak, ismérletlen helyen levőnek, 's te atyád megjutalmaz tégedet nyilván. 6, 6.

čašv tudatik, ismertetik. *ton chotel i ton čas chonne at čašve* a' nap és az óra ki által sem tudatik. 24, 36. — *ati chonne at čašve püv jegnel targe* senki által nem ismertetik a' fiú az atyán kívül.

čašch tud. *kvalen chum čašchat olche, chot čast tulmech jeju* a' házi gazda ha tudná, melly órában a' tolvaj jö. 24, 43.

čašcht, čašchtachv ismertetni, jelenteni. *ton mos jeju čaščhti urlechnel* azért a' fa ismertetik meg a' gyümölcsről. — *tit čaščhti ton, išto man naň at visov* ez jelenti azt, hogy mi kenyeret nem vitünk. 16, 7. — *i kanne jochtem laveltane Golgofa, nar čaščhti lobnoj mane* 's helyre jutván, nevezettre Golgothának, mi koponya helynek mondatik. 27, 33.

čašl ért. *tan ašetnel čašlilan tanme* dolgaitokról ismeríték meg őket. 7, 16. — *palet cholilan i at čašlilan* füllel halljátok és nem értitek. 13, 14. — *čašleslan eren titme? latat tavane: čašleslov, pojrechš* értettétek-e vajjon ezt? mondának neki: értettük, uram. 13, 51.

2. ír (l. *čanš*). *i čašsanel tav pankä numpalne lanchet čašchtachv tocho* és írának ő feje fölibe szókat jelenteni úgy. 27, 37.

char, mindenféle szóhoz járulván, a' „való“ jelentésének felel meg, p. o.

aku char egy, egy valaki,

ton char az,

chotchar a' ki. *kvane kvalem ton char chontes aku charme tak jurtetnel, chotchar tavane arent ončes šat dinari* kimenvén, az talál a egy valakit társaiból, a' ki neki tartozik vala száz dénárral. 18, 28.

elol char első, egyik,

mot char más, *motit char* másik. *ton mos ale elol charme jachtachv pümtitä, os motit charme ereptachv* azért majd az egyiket fogja gyűlölni, de a' másikat szeretni. 6, 24.

tä char ez. *tä charet at tajat punuchv torem kval chosnane* ezek (pénzek) nem arra valók, tenni az egyház kincstárába. 27, 6.

jovchstam char haragos, ellenség. *čopeltachten jerte jovchstam charentel* békülj meg hamar ellenségeddel. 5, 25.

tene char enni való.

nergesap char dolgozó.

činklam char született.

urp char őrző, felügyelő.

choltlap char vesztő, ölé.

kışp char kereső.

erem char elátkozott.

lalptam char elkészítettett.

vim char vívő.

met char napszámos, béres.

cholem char holt, halott.

jäni char nagy, idősbí.

viš char kicsiny, gyermek stb. stb.

(*kar, kär* valaki, valami).

char föld színe, puszta, mező. *char ma* puszta föld, mező. — *suj ergap char mat, lalptan lonch pojrechšne* szó kiáltó a' pusztában, készítetek utat az úrnak. 3, 3. — *tav tene charä oles akridet i char ma mag* ő enni valója volt sáska és pusztai méz. 3, 4. — *tončuvt Isus tatem oles lilnel char mane chašne kašel asrajnel* akkor Jézus vittetett volt a' lélektől a' pusztába az ördög által (való) kísértetés végett. 4, 1. — *šunšpan char ma čouretne, chumle tan jünimat* nézettek a' mező liliomaira, mint nőnek. 6, 28.

(*kärü ma* fátlan föld, ellentéte az *üng ma-nak* = fás földnek).

charil, *charilachv* aludni, oltódni. *man putenov charilachv jejmtset* méceink elaludtak. 25, 8.

charilatal és *chariletal* olthatatlan. *tav lištiti tak ardentü i ačhtiti tak putiti purane os solomme teltiti chariletal tautel* ő tisztítja szérűjét 's gyűjti buzáját esürbe, de a' szalmát elégeti olthatatlan tüzzel. 3, 12. — *chon lavi: eserental, joreli chariletal tautne* a' ki mondja: esztelen, méltó az olthatatlan tüzre. 5, 22. — *rastnag jejmtuchv charilatal tautne* vettetvén olthatatlan tüzbe. 18, 8. — *menan ele amnanel, erem charet, charilatal tautne lalptam charne asrajne i tav jurtanne* menjetek el én tőlem, elátkozottak, az olthatatlan tüzbe, elkészítettetett valóba az ördögnek és társainak. 25, 41.

charit olt. *erp pojlachne charititi lachme* a' gazdagság szerete eloltja a' szót. 13, 22. — *pelemtam ponlame at charititi* a' meggyújtott gyertyabelet nem oltja el. 12, 20.

(*karili* elalszik a' tüz; *karitém* oltok).

chart hús, hurezol. *Os Isus motentag ojgemam sujniš lilä char-tes* de Jézus másodszor kiáltván felszóval lelkét kihúzá (kilehelé életét). 27, 50.

chartep húzó, *kav chartep* követ húzó, örlő. *kit ne kav ckartep; aku char vive, os moten chulleptove* két nő követ húzó (két örlő nő); az egyik elvitetik, de a' másik meghagyatik. 24, 41.

(*kartém* húzok, hurezolok).

chap hajó. *chontes mot kit jegepüvinčagme chapt tank jeganel jot* talála más két atyafit, hajóban magok atyjával. 4, 21. — *os tin ton lat chulleptosten chapme i tink jegen, menesi tav jej-palt 's ök* (ketten) azonnal elhagyván a' hajót és atyjokat, menének ő utána. 4, 22.

(*káp* nyárfa, nyárfából készült csónak, hajó).

che ha, *l* után *ke* helyett, *ol-che* = *ol-ke*. *chun ton chotelet at multan olche* ha a' napok nem múltának. 24, 22.

choj érdemes, méltó. *nan numtan chumlc? Tav lavset pari: ačelne choj* mit gondoltok? Ők visszafelelének: halálra méltó. 26, 66. — *aku ton pel nergesap tenane choj* minden dolgozó az ételére érdemes. 10, 10.

chojpp méltó, érdemes, hasonló. *vovem charet at fejmtset chojpi* a' meghívottak nem lettek méltókká. 22, 8. — *chun úvan fejmtuchv chojpi, menen, pcrten šochcn olne charan i majen jorlitne* ha tökéletessé akarsz lenni, add el mindenedet 's osszd ki a' szegényeknek. 19, 21. — *os mot char tavane chojpp 's a'* másik (parancs) ahhoz hasonló. 22, 39.

choj talál. *loncht lalch chojesanel Simon Kireneaninme* az úton előtalálák Simont a' Kireneabelit. 27, 32.

chojt mód, kép. *chun chošgan, ul fejmten vitmelapet chojtet* midőn imádkoztok, ne legyetek a' képmutatók szerint. 6, 5.

aku ton chojt azon mód. *aku ton chojtet elemcholes püv jejs* azonképen az ember fija eljött. 20, 28.

chojt betegen fekszik. *jochtem Isus Petr kvalne chontestä tav akvetame cholél chojtnat* menvén Jézus Péter házába találá ő napát lázban fekvőt. 8, 14.

chojtem beteg. *ton mat tatsanel tav eltüpaletane chojtem palkant kujp charme* ott vivének ő hozzá egy beteget, hordozó széken fekvőt. 9, 2.

chojtep *char* beteg. *šochcho chojtep charetme jülteptesan* minden beteget meggyógyíta. 8, 16.

(*kojtém* beteg vagyok, szenvedek).

chojlt mozdít, *chojltachv* mozdítani. *ustal chutei puntlat choles vojnet tarmelne, os tank toel pel chojltachv tanme at úrganel* elhordozhatatlan batyúkat tesznek az ember vállaira, de magok újjal sem akarják megmozdítani azokat. 23, 4.

chol láz, *cholél* *chojti* lázban fekszik. *chontestä tav akvtetame cholél chojtnat* találá ő napáját lázban fekvőt, beteget. 8, 14.

chol hol, holval,

cholge holva, reggel. *eti lavine: fejmti jomas chotel, ton mos išto aul kelpi oli; i cholge pala: tä chotel lu' torem, ton mos išto aul šemelag oli* estvel mondjátok, lesz jó nap, mert az ég veres; 's reggel felé: ma rossz idő lesz, mert az ég sötét. 16, 2, 3.

mot chol másnap reggel. *os mot chol pari jomem usne techv jejntes* 's másnap reggel visszajövéen a' városba megéhezék. 21, 18.

cholt, cholt chotel holnap. *chotchar tü chotel jänimi, os cholt rastove kür keurne* melly ma nő, de holnap vettetik a' kemenczébe. 6, 30. — *ul numselan cholt chotelme* ne gondoljátok a' holnapipot(ra). 6, 34.

(*kolitü* holnap).

chol 1) hal. *chun choli apüv oštal* ha meghal egy gyermektelen. 22, 24. — *jäni char vant vimat jejpalt choles* a' nagy (idősebb), feleségvéése után meghala. 22, 25.

cholne aš halál. *chun i cholne aš jejmti nag jortelen* ha halál lesz is te veled. 26, 35.

cholem holt. tan cholemanel jejpalt choles i ne azok halála után meghala a' nő is. 22, 27. — *torem ati pel cholem charetne, os torem lilen charetne* istene nem a' holtaknak, hanem istene az élőknek. 22, 32.

cholp holt, cholp char u. a. *cholp charet noncho jältname at lovntaleslan* a' halottak föléledését nem olvastátok? 22, 31.

chole holt, dög. ton mos chot jejmti chole, tov achtkatat markešet azért a' hol van dög, oda gyülekeznek a' keselyük. 24, 28. — *tunč-peset jormant cholet lőnek* mint holtak. 28, 4.

choles halandó, ember (*elemcholes*). *tav ati chotal' tončuvt at taj, mantem rastuchv kvane choles lajl jolpalne* az semmire akkor nem ér, hanem vetni ki az ember lába alá. 5, 13. — *elol telem cholesme tellam char chumme i neme joltes tanme* az első lett embert teremtett férfit és nőt csinálta őket. 19, 4.

cholestat ember nélküli. *menen i latkaten hute por cholestat* menj és egyezkedjél magával tanú nélkül. 18, 15. — *cholestat ma kietlen pusztá. tonme cholem jejpalt Isus ele menes toul tocho kerep tarmelt cholestat mane nachkat* azt hallván Jézus elmene onnan úgy, hajón kietlenbe magában. 14, 13.

elem-choles ember; *elemcholes püv* ember fija.

vati choles vagy *vat' choles* felebarát. *erptalen nak vat' cholesen* szeresd te felebarátodat. 5, 42.

cholent hal. *am am aš cholenti* én lányom most meghal. 9, 18.

cholentul halál. *ton mos išto kvalget atemet tarmelne atemet i naerlach tarmelne naerlach, i jejmti tetal, cholentul i to mat ma šovne*

azért kelnek (támadnak) emberek ellen emberek 's ország ellen ország, 's lesz éhség, halálozás és néhol földindulás. 24, 7.

cholt öl.

choltil, choltilachv ölni. *varset tav l'altü oj, matsir amelel choltilachv tavame* csinálának ő ellene tanácsot, miféle módon megölni őt. 12, 14.

choltilapt ölet. *tak chontan ketem choltilaptsan ton alep charetme* maga hadait küldvén megöleté a' gyilkosokat. 22, 7.

chol 2) vész. *pojrechš, akilimlalen manov, tü cholov* uram, szánj meg minket, itt veszünk. 8, 25.

cholem veszett. *menan cholem ošet palt Israil kvalne* menjetek veszett juhaihoz Izraél házának. 10, 6.

cholt költ, vesz,

choltil költöget, veszteget. *chon am jortelem at ahti, ton char choltili* ki én velem nem gyűjt, az veszteget. 12, 30. — *choltilesan tonet ašne, i chontes tonetel mot at talant* elkölté azokat dologba (kereskedésbe) 's nyere rajtok más öt talentumot. 25, 16. — *choltilap* vesztegető. *tak liletame urp char choltilitü tavame, os am mosem lilü choltilap char chontitü tavame* a' maga lelkét őrző elveszti azt, de én érettem a' lelkét elvesztő megtalálja azt. 10, 39.

cholil és *cholel* vész, téved. *nagnane jomasšu, chun choleli nagnanel aku lomet* néked jobb, ha elvész tőled egy tag. 5, 30. — *šochen jünimap, chotcharme ati pel am aul jegem rovtestü, ose cholili* minden növény, mellyet nem az én atyám vetett, mege (el) vész. 15, 13. — *šimil erch ati ault olp nan jegnel, ištobi choliles i aku titü višetnel* olyan akarátja nincs mennyei atyátoknak, hogy egy is elveszen ez kicsinyekből. 18, 14.

cholilam ő eltévedt juh.

choliltep elvész, eltéved. *chun aku mater ončes šat oš, i ton charetnel aku choliltepes, at chulteptsan eren tav ontolšat ontollov acht, i at meni kinšuchv cholilam ošme* ha valakinek volt száz juha, 's azokból egy eltévedt, nem hagyta-e a' kilenczvenkilenczet a' hegyen 's nem megyen-e keresni az eltévedt juhót? 18, 12.

cholchv vész, vesztetik. *ul achant nagnane jomaslach ma tarmelt, chot chortetne i similne cholchve* ne gyűjtsetek magatoknak jószágot a' földön, hol molyok és rozsdá által emésztetik el. 6, 19.

(*kolém* halok; *kolém* veszek, fogyom. Magyarban van *hal* és *köl*, *kel*, mitől *költ* = fogyaszt. Finnben *kuolen, kuolla*

halni; *kulun, kulua* fogyni, veszni, mitől *kulutan, kuluttaa* költeni, fogyasztani).

chol hall. *aku ton chojtet cholilan chontetme i chontlachte ašetme* azonképen halljátok a' hadakat és hadakozásokat. 24, 6. — *šav šajt i jülpen šurset chontlache nar chontline, i at cholsanel* sok próféta és szent akarta hallani, a' mit tük hallotok, és nem hallották. 13, 17. — *palel cholilan i at chašlilan, i šamel šunšine i at vajlan* füllel halljátok és nem értitek, 's szemmel néztek, és nem látjátok. 13, 14.

cholem hallott, hallván. *tan um at vaganel i cholem at cholangel* ök látván nem látnak, és hallván nem hallanak. 13, 13.

cholp halló, *lach cholp* szóhallgató, szolgál. *chun ton lach cholp oppen, lavi tak šimü keurt: jerte at jevu am pojerem* ha a' szolgál rossz, mondja szívében: hamar nem jö meg én uram. 24, 48.

cholvet. vajlen tan numsat, išto tan šav latnanel mos cholvet mert ök (azt) gondolják, hogy ü sok beszédők miatt meghallgatatnak. 6, 7.

(*kólém* hallok. Tehát egyhanguak: *chol* hal, *chol* köl, fogy, *chol* hall; fiunben: *kuol* hal, *kuol* köl-ik, fogy, *kuul* hall).

cholit felfordít. *Isus torem kvalne tum kvane sirsan šocho per-tepet i joutepet torem kvalt, i cholitesan vatelap chumet pasenctme i kapter pertepet unlep jevjetme* Jézus az egyházba menvén kihajta minden árulókat és vevőket az egyházban, 's felfordítá a' kereskedő emberek asztalait és a' galambárusok székeit. 21, 12.

choloch (tör.) nép. *cholo*ch *unlep charet jeipes mat* nép, ülök, sötét helyen. 4, 16. — *chajerag eseplianel anem cholochme jocht ašne chašētananel čvrt* hijába tisztelnek engem, a' népet jött dologra (emberi dologra) tanításukkor. 15, 9. — *ton mos aul naerlach jorti naerne, chotchar jejmtes tak cholochan jot lovtachtuchv* azért a' mennyország hasonlít egy fejedelemhez, ki számolni akart a' maga népével. 18, 23.

cholt nyilvánít, jelent, mutat, rendel, vezet. *šoten nag, Simon Joan püv, ton mos išto ati űoul ati kelp tonme cholteset nagnane* boldog te, Simon János fija, mert se test se vér azt nem jelentették neked. 16, 17. — *tončvrt choltilem nanane: am ati chun chaššanem nanen* akkor kijelentem nektek: én soha sem ismertelek titeket. 7, 23. — *tanme chašētam uruchv šochv, nar am choltsem nanane* azokat tanítván tenni mind, a' mit én rendeltem nektek. 28, 20. —

os *chun at chontemli tanane, choltalen torem kvalna* 's ha nem hallgat rájuk, jelentsd be az egyháznak. 18, 18.

cholto jelentetik, rendeltetik. *aku ton pel i nag ton charenel, nak latelpenne cholven* vajjon nem te is azok közül való vagy-e, beszéded által jelentetel ki. 26, 73. — *os tan misanel tonetme sulput varp chum ma mos, ton asne choltvesem am pojrechšne* 's ők adák azokat agyag-fazék csináló ember földjeért, a' mire parancsoltattam uram által. 27, 10.

choltem nyilvánult.

choltil jelent, vezet.

choltilap vezető, mester; *tonch choltilap* útvezető. *ul lavektan choltilapi, ton mos isto nan paltan aku choltilap, Christos* ne mondasatok mestereknek, mert nálatok egy a' mester, Krisztus. 23, 10.

choltilal jelenget. *chun Tirt i Sidont choltem olchanel nanane choltilalam erket* ha Tyrusban és Sidonban nyilvánultak volna a' neked kijelentgett csudák. 11, 21.

choltechat, cholchat mutatkozik, jelenkezik, kiviláglik. *tončuvt cholchati elemcholes piv posü ault* akkor mutatkozik az ember fiának jele az égen. 24, 30. — *i tat cholchatsi tanane Mojsej i Ilija tav jortelat unlepag* és ott jelenkezének nékiek Mózes és Illyés ő vele ülve. 17, 3. — *choltechaten popne i taten jur, nevojpp lavem oli Mojsej zakont* mutasd magad a' papnak, 's vigy áldozatot, millyen mondva van Mózes törvényében. 8, 4. — *i tuset jülpen usne i cholchatset šav cholešme* és bemenének a' szent városba és mutatkoznak sok embernek. 27, 53.

choltp mutat. *katel choltpam tak चाहतेपान लaves* kezével muttván tanítványait, monda. 12, 49.

(*kultém* mutatok).

chon ki. *chon vatü jochti permelachv, ton perme* kinek ereje van túrni, az túrjön. 19, 12.

chonag kinek. *chonag eseplianel elemcholeset anem* kinek tartanak engem az emberek? 16, 13.

ati chon senki. *ati chon jomas toremnel targe* senki sem jó istenen kívül. 19, 17. — *ati chonne ul laten* senkinek ne mondd. 8, 4.

choncho által. *ton mos tocho fejmtes, tak sarme latelp toremnel hajt choncho* azért úgy lett, hogy teljesejék isten mondása a' próféta által. 1, 22.

chont had. *tak chontan ketem chontilaptsan ton alep charetme* maga hadait küldvén megöleté a' gyilkosokat. 22, 7.

chont chum hadi ember, katona. *ošgem jolempalt chont chumet* bírok magam alatt katonákat. 8, 9. — *tončuvt uš urp Pilat chont chumet Isusme vim uš sut kvalne achtves chont kavem šocho* akkor a' város őrzőjének, Pilatusnak, hadi emberei Jézust elvivén a' város törvényszékére, egybegyülekezék sok hadi sereg. 27, 27.

chontlacht hadakozik; *chontlachtne aš* hadakozás. *aku ton choj-tel cholilan chontetme i chontlachtne ašetme* azonképen halljátok a' hadakat és hadakozásokat. 24, 6.

(*kant* had; *kantlaht* hadakozik).

chont, *chontuchv* találni, látni, lásd *chot. kinšan i chontine* keressetek és találtok. 7, 7. — *chun julechti chontuchv tavame* midőn megcsik találni azt. 18, 13. — *os sorve chontem tunčpamatä, tan čagtset šak jüni čagtelpel* és a' csillagot megállapodni látván, ök örülének igen nagy örömmel. 2, 10. — *chun chontilan tavame, suj latan amñane* midőn megtaláljátok őt, hírt mondjatok nekem. 2, 8.

chontilal találgat. *šimeniš kišpet chontilalganel tonme* az erősen keresők találgatják azt. 11, 12.

chontčhat találkozik. *os am noncho jältnem jejpalt chontchatine am jortelem Galilej ušt 's* én feltámadásom után találkoztok velem Galilea városában. 26, 32.

(*kantém* talállok, nézek).

chontl, *chontlachv* hallgatni, hallani. *pal' ošp char chontlachv tak chontle* fület bíró ember hallgatni, úgy hallja. 11, 15. — *os nan chontlelan prütčame rovtep char mos de tük* hallgassátok a' példabeszédet a' vető emberről. 13, 18. — *tan naerme chontlam jutejset* ök a' fejedelmet hallván elmenének. 2, 9. — *šav űajt i jälpen űurset šunšuchv, nar nan väine i at usanel, i chontlachv, nar chontline, i at cholsanel* sok próféta és szent akarta látni, mit tük láttok, és nem látták, 's hallani, mit tük hallotok, és nem hallották. 13, 17.

chontlap hallgató. *os kaven mat rovtem tajm chašchti lach chontlapme* de a' köves földön elvetett mag a' szó-hallgatót jelenti. 13, 20.

chonteml hallgat egyszer. *chun chontemli nagnane, tončuvt nag chonteslen nak kačen* ha hallgat reád, akkor te megnyerted (találtad) te öcsédet. 18, 15.

(*kontlém, kvontlém* hallgatok; finnül *kuuntelen, kuuntella* hallgatni).

chočä hosszú, messzi. *chotchar menuchv fejntes chočä lonchne* a' ki menni készült hosszú útra. 25, 14. — *aku tocho tat olset i chočanel šašset šav ne* azonképen ott vala és messziről néze sok nő. 27, 55.

chočat messze, régen. *jormanel anem nilmel, os tan šimanel amnanel chočat oli* tisztelnek engem nyelvel, de szívök tőlem messze van. 15, 8.

chočatíuv messzibb, régebben. *Petr jomentes chocatíuv tav fej-tüpalt arkep kval moš* Péter távolabbról mene utána a' főpap házáig. 26, 58. — *chočatíuv ton manel jüni pures ane wrechtes* messzibb azon helytől egy nagy disznónyáj őriztetik vala. 8, 30. — *chun Tírt i Sidont choltem olchanel nanane choltíalem erket, tont chočatíuv jochtnat toremne* ha Tirusban és Szidonban nyilvánultak volna a' nektek kinyilatkozott csudák, akkor régebben megtérnének (tértek volna) Istenhez. 11, 21.

(*kosü* hosszú = hosszú).

choče ámbár. *kíšset retel tonuchlapme Isus pankne, ištobi tavame jole aluchv, os at chótsset*; *i šav choče negliges retel tonuchlap, at chotset* keresének hamis tanít Jézusra, hogy megöljék őt, de nem találának; 's sok bár előtünt hamis tanu, nem találának. 26, 59, 60.

chočetag által, azért. *ton chočetag fejntat nanane suti* ez által lesznek bírátokká. 12, 27. — *ton chočetag nagnane tajni am alnem michv tin chumetne* azért kellene neked én pénzemet adnod árusoknak. — *tü aš chočetag šochen nepeken chańčtam chorenetnel aul naerlachme jorti koz'ainne e'* dolog által (ezért) minden tudós, tanítván az írásból a' mennyországot, egy gazdához hasonlít. 13, 52.

(*koš, kvoš, kveš* ámbár; *tikvoš* azért. Vajjon kapcsolatban van-e *kaš*-sal, 's véletlen-e találkozása az orosz *chotja*-val?)

chošg, *chošguchv* imádkozik, kér. *nak toremenne chošgen i aku tavane služíten* istenedet imádd, és egyedül neki szolgálj. 4, 10. — *títetme šocho miganem nagnane, chun patem chošgan amnane* ezeket mind odadom neked, ha leesvén tisztelsz engemet. 4, 9. — *i tavame chontem chošgeset, ištobi tav ele menes tan maganelnel 's őt meglátván* kérék, hogy elmenne földjeikről. 8, 34. — *erptat paulkant tunčpam chošguchv* szeretnek a' falutéren állva imádkozni. 6, 5.

chošgene imádkozó, imádkozás. *chošgene aš* imádság. *am kvallem chošgene kvali lavecti* én házam imádság-háznak neveztetik. 21, 13. — *os tü tochem ketchti šochen pišel i chošgene ašel* de e' nemzetség kihajtatik sok bűjtöléssel és imádsággal. 17, 21.

chošgem imádkozik. *tin vatge jomlitesi, puctesi tar lajlane i chošgemesi tavane* ők (ketten) közel lépének, leesének lábához, és imádkozának hozzá. 28, 9.

chosnā (or.) kincstár. *Arkepet manetet vim lavset: tü charet at tajat punuchv torem kvol chosnane a' főpapok a' pénzeket* vevén mondák: azok nem kellők (azokat nem szabad) tenni az egyház kincstárába. 27, 6.

chor kép, alak. *tav chorü oles jormant salne char, i tav maš-nate oles jormant tujt* ő képe volt olyan mint villám, 's ruhája olyan mint hó. 28, 3. — *urkatan chajer újjetnel, chotcharet jejvet nan pal-tan oš chovel örködjetek a' hamis prófétáktól, a' kik jönnek tí hoz-zátok juhképpel.* 7, 15. — *os chun pičelíne, ul tuštan chumle viime-lapet, vajten tank choraneltel pel peltachtat 's midőn böjtöltök, ne szomorkodjatok mint a' képmutatók, mert azok képeiket is elvál-toztatják.* 6, 16. — *chon chor i nam tig chontem o'í?* ki képe és neve van ide (itt) látva? 22, 20.

(kur alak).

choremen szép. *chotcharet kvinel šušne čvrt choremenet* mellyek kívül nézéskor szépek. 23, 27. — *nar mos varine chomelet újjetne i choremeni vargan šopenet s'aretne* minek csináltak sírokat a' prófé-táknak 's széppé teszitek oszlopait az igazaknak. 23, 29.

choren írás, könyv. *choren telem aš mos* könyv a' születési dolog végett (nemzetségi könyv). 1, 1. — *choren palt chanšem o'í* az írásban írva van. 4, 4.

chorochš lator, zsvány. *jormant nan chorochš puvuče jejsan širi i orte katel mintha tik zsványt fogni jöttetek, kard és dárda-kézzel.* 16, 55. — *tončvct pernane rochvesi tac jortelut kit chorochš* akkor keresztire vereték ő vele két zsvány. 27, 38. — *nan tavame vareslan olne magi chorochšetne* tí azt tettétek lakó helyévé a' latrok-nak. 21, 13.

chort moly. *ul achten nagnane jomaslach ma tarmelt, chot chortetne i similne cholchve* ne gyűjts magadnak jószágot a' földön, hol molyok és rozsda által emésztetik. 6, 20.

chortep szóró lapát. *chortep tav katat* szóró lapát ő kezében van. 3, 12.

chot ki, melly. *zakont chot pimetpe jänituv?* a' törvényben melly parancs legnagyobb? 22, 36.

chotchar a' ki. *ton*, *chotchar vari am jegem erch*, *chotchar oli ault* az, a' ki teszi én atyám akaratját, a' ki az égben van. 7, 21.

chotal' kire, mire. *tav ati chotal' tončuvrt at taj*, *mantem rastuchv knane choles lajl jolpalne* az semmire akkor nem való, hanem kivetni (való) az ember lába alá. 5, 13.

(*kot* ki, *melly*, *koti* a' *melly*, *kotál'* *melly* felé).

chot hol, *chote* hová, *chotel* honnan. *chot alpel telem judejskoj naer* hol az újdön született zsidó király? 2, 2. — *menam am jejtēpalent*, *kaš chote menen* megyek én utánad, bár hová mégy. 8, 19. — *chotel jejset takenak.t* honnan jöttek a' konkolyok? 13, 27. — *Joan perne punne aš chotel oles?* János keresztsége honnan volt? 21, 25.

chotal' hovafelé. *vim charet Isusme tatsanel tavame Ka'a/a erkep palt*, *chotal' achikatset nepekenet* a' Jézus megfogói vivék őt Kajasz főpaphoz, a' hová gyültek volt az írástudók. 26, 57.

chot, *chont* talál, lát. *kvalne tum chotsanel apüeme tav čuktü Maria jot* a' házba menvén találák a' gyermeket ő anyjával, Máriával. 2, 11. — *sariš vati jomentanat ujl chotsa kit jegepürinčagme* a' tenger partjára mentében akkor láta két atyafiat. 4, 18. — *šotenet sout charet*, *tan chotganel mame* boldogok a' szolídek, mert ők megtalálják (öröklík) a' földet. 5, 5. — *šotenet s'ar šimep charet*, *tan toemme chotganel* boldogok az igaz szívűek, ők istent meglátják. 5, 6. — *chumle šarne at chotvet tan* mi sokak által nem találtatnak azok. 7, 14.

chot hat. *chot chotel menem jejpalt vis Isus Petr* hat nap elemte után Jézus vevé Pétert. 17, 1.

chotit hatod. *chotit časnel jejnem oles čar lachve ontolovt čas moš* hatod órától fogva setét volt a' világon kilenczed óráig. 27, 45.

chotpen hatvan. *teles oslem to char šat*, *to chotpen os to kus latne terme* gyümölcsöt, ki száz, ki hatvan és ki húsz annyit. 13, 8.

(*kat* hat, *katit* hatod, *katpen* hatvan).

chotel nap. *eti lavine: jejmü jomas chot-l*, *ton mos iš'ö aul kelpi oli* estvel mondjátok: lesz jó nap, mert az ég vörös. 16, 2. — *os Isus rovelam tak chotčachtēpan laves: tä mir amnane akilmi oli, iš'ö churum chotelag obnanel jejmü s am pochemt, i at ončat nar techv* 's Jézus híván tanítványait, monda: e' nép nekem száanalomra van, hogy három napig volt nálam, 's nincs mit ennie. 15, 32.

chotel pakepane, nap kelte, *chotel pakepap* kelet. *volchvet jochtset Jerusalinne chotel pakepane pálnel* bölcsek jövének Jéruzsálembe napkelet felől. 2, 1. — *man uslov tav sovü chotel pakepane palt* mi láttuk ő csillagát napkeleten. 2, 2.

chotel matp jurech(k) napnyugati vidék.

chotel pal dél, nap-dél. *chotel pal naer vant twněpi sut elpalt tü puch jot a' dél királynéja áll az ítélet előtt e' nemzetséggel.* 12, 42.

chotel pankne nap fejében. *os lathatem met charet jot teletachv anane chotel pankne denariel, ketsan tanme tak vinogradnik keurt varuchv 's megegyezvén a' napszámosokkal fizetni nekik nap fejében egy denárral, elküldé őket a' szölejében dolgozni.* 20, 2.

tü chotel ma. *man šochen lat nákov majalen tü chotel kašel* mi mindenkori kenyereünket add meg mára. 6, 11. — *tü chotel kul' torem, ton mos isto aul šemelay* ma rosz idő, mert az ég sötét. 16, 3.

chotl fénylik. *tončuvt s'ar charet choilat jormant chotel tan jeganel naerlacht* akkor az igazak fénylenek mint a' nap ü atyjok országában. 13, 43. — *mot chotel chotlam čvrt šocho arkepet varset oj* más nap világosodtakor minden főpap tanácsot tön. 26, 1.

chotlalt világosodik, virrad. *Subotü mulem jejpalt sat elol chotel chotlaltam čvrt jejsi Maria Magdalina i mot Maria šunšuchv chomelme* Szabat elmulta után a' hét első napjának virradtakor jöve Maria Magdolna 's a' másik Mária nézni a' sírt (koporsót). 28, 1.

(*katl* nap, *katlent* nappalodik).

chom arcz. *tonme kričelam chačētachtepet chomi patsel i šaknuv pilmeset* ezt látván a' tanítványok arczul esének és nagyon féltének. 17, 6.

chomel sir, koporsó. *jejsi šunšuchv chomelme* jövének nézni a' sírt. 27, 1. — *nar mos varine chomelet nájetne* minek csináltok sírokat a' prófétáknak. 23, 29. — *joltchatine alšen chomeletne* hasonlítottok mázolt sírokhoz. 23, 27.

chul hal. *nečv náh nan paltan? tan larset: sat i ale nečv chul* mennyi keuyér van nálatok? ők mondának: hét 's néhány hal. 15, 34. — *rastalen vonpme, i elol chulme, chotchar úopesi, vajalen* vesd bé a' horgot 's az első halat, a' melyly reáakad, vedd. 17, 27.

ujchul vad állat, *tiglesap ujchul* szárnyas vad, madár. *tiglesap ujchulet ončat pišet* a' madaraknak vannak fészkeik. 8, 20.

chul-kišp hal-kereső, halász. *rajlen tiň olsi chul-kišpi* mert ők (ketten) valának halászok. 4, 18.

(*kul* hal, *ujä-kul* vad).

chulp 1. háló. *tin ton chulpet chulteptam jomesi tav jeppalt* 's ök a' hálókat elhagyván menének ő utána. 4, 20. — *chotcharet junt-seset chulpanel a'* kik varrák hálójokat. 4, 21.

2. koszoru, korona vagy fejkötő. *i chulpme sagem jutpen jevnel punsanel tav pankü tarmelne* és koszorút (fejkötőt) szövén tövisfából tevék azt ő fejébe. 27, 29.

(*kulp* háló).

chul' felső ruha. *i űurep charne perektiche nay joten i richv nagnanel kvartme, rajalen tavane i chul'en* akarónak pörölni veled (a' veled pörölni akarónak) 's elviinni tőled az alsó ruhát, add oda neki felső ruhádat is. 5, 40.

(*kul'* daróc, aba posztó; *kul' taul* egész ruha).

chult marad, hagyatik. *at chulti tit kav tarmelt kav* nem marad ott kövön kő. 24, 2. — *eti tav chultes tat nachkat* estig ő marada ott magában.

chultept, chulteptachv bocsátani, hagyni, marasztani. *i chultepten manane man arentenov, chumle i man chulteptilov mank arenten charenovne* bocsásd meg nekünk a' mi adósságunkat, a' mint mi is megbocsátjuk a' mi adósainknak. 6, 12. — *titit mos chulteptitü elemcholes jegme i űukvme* ezért hagyja el az ember atyját és anyját. 19, 5. — *migne lovt urtme matanel, i chulteptestan juren ašme zakont; tit karech oles varuchv i mot ašetme at chulteptachv* adtok tizedrészt méntából, 's elhagyjátok az áldozatos dolgot a' törvényben: ezt tenni kellett 's más dolgokat sem elhagyni. 23, 23. — *titit am kelpem jälpel zakonnel, šav mos šoštam, kreket chulteptane kašel* ez én vérem az új törvényről, sokért kiontott, a' bűnök megbocsátására. 26, 28. — *chulteptalen nak sajn tatem matetat* hagyd (ott) ajándékodat a' hozás helyén (az oltáron). 5, 24.

chulteptacht hagyatik, marad.

(*kulém* maradok, *kultém* hagyok).

chulem, *chulm* hamu. *tont chočathuv lan chulmel pujktam jochnat toremne* akkor régen ök hamuval behintve tértek volna az istenhez. 11, 21.

(*kulm* hamu).

chun mikor, midőn, hol. *kalemtes tananel, chun negles sov tudakozá tölök, mikor látszott a' csillag* 2, 7. — *chun multesan Isus tä lanchet* midőn elvégezte Jézus a' beszédeket. 19, 1. — *olen tat,*

chun at latam nagnanc légy ott, míg nem mondom neked. 2, 13. — *tocho i am aul jegem vari nan jortelan, chun šochen char at tareti šimetatel így én menyeyei atyám teszen veletek, ha mindenki nem bocsát meg szívében.* 18, 35.

*atichun soha. am ati chun chašsanem nanen én sohasem ismer-
telek titeket.* 7, 23.

chumle hogyan. Josif vares tocho, chumle laves tavane angel
József tőn úgy, mint monda néki az angyal. 1, 24. — *chumle*
aň moš nan at lovtalilan hogyan, eddig nem olvastátok? 1°, 4.
— *chumle voš ivolt tav ončes elol puv teknane* míg ő szülte első
fiját. 1, 25.

(*kuň* ha, midőn).

chuš szolga. *chuš am paltem kuj agmeltam* (egy) szolga ná-
lam fekszik betegen. 8, 6. — *nachke laven tach, i jälti am chušem*
csak mondj egy szót, 's egészséges lesz én szolgám. 8, 8. — *chon*
*ňuri nananel panki oluchv, ton fejnti nanane chuš a' ki akar közüle-
tek fővé lenni, az legyen nektek szolga.* 20, 27.

chušl szolgál. *chon nananel ňuri jängi oluchv, ton char nauane*
chušli a' ki közöletek akar nagyinak lenni, az nektek szolgál. 20, 26.

(*kuš* szolga).

chušep kamara, rejtek ház. *os naq chun chošgan, tujen nak*
chušepenne, i fejtenpalent av tov pantem chošgen nak jegenne chaštal
mat olep charne 's te, midőn imádkozol, menj be te kamarádba 's
utánad az ajtót ott betevén, imádkozzál te atyádnak, ismeretlen
helyen levőnek. 6, 6.

chur ebben *pupi-chur*; *pupichur tochom* kigyó fajzatja. 3, 7.

chur vég, határ. *elol chur aulnel mot chur moš* az ég első vé-
gétől a' másik végéig. 24, 31.

(*kuri* oldal).

churi zacskó; száz. *ul vajan ati churi lonchue jot no* vegye-
tek zacskót sem az útra vel(etek). 10, 9. — *šat churi* száz zacskó
= 10,000. *oš chun pümetes tav lovtachtuchv, tav eltepalne tatem*
oles aku mater, chotchar arent ončes tavane šat churi talant és mi-
dőn elkezdte számot vetni, elibe hozatott vala egy valaki, a' ki
tartozott neki száz zacskó talentummal = 10,000 talentummal.
18, 24.

(*kuri* zsák, zacskó. A' tatároknál egy zacskó = 100).

churum három. *tochoch ergemane elpalt churum kes hultan, isto anem at ch' n'čilen a' kakas szólása előtt háromszor esküszöd, hogy nem ismeresz engem.* 26, 34.

churmit harmad. *Kvane kvalem churmit čas chant chotsan mot charetme* kimenvén harmad óra tájban találta másokat. 20, 3.

churmentag harmadszor. *i chulliptam tanme menes os i chošges churmentag latem aku ton lachet 's ott hagyván őket elmene megint 's imádkozék harmadszor mondván ugyanazon szókat.* 26, 44.

(*kórom* három, *kormit* harmad).

chut teher, batyú. *negsat tarviten i ustal chutet, i puntlat chiles vojnet tarmelne* kötnek terhes és elviselhetetlen batyúkat 's teszik az ember vállaira. 23, 4.

(*kont* batyú, *sis-kont* hát-batyú, háton viselhető kas).

chutelt, *chuteltuchv* hajtani. *i patem pank chutelleset tavane 's leosvén fejet hajtának neki.* 2, 11. — *tont jejsor pank chuteltuchv t'wane* azért jöttünk fejet hajtani neki. 2, 2.

(*kótém*, *kuotém* hajtok).

chum ember, férfi, l. *kum. joch'es aku poj chum Arin'afejnel* jöve egy gazdag ember Arimatheából. 27, 57.

chont chum had-ember, katona. *ošgem jolempalt chont chumet* tartok magam alatt katonákat. 8, 9.

chumi férjhez megyen. *ton mos elk toremt ati vant viget, ati chumiat* mert a' túlvilágban se feleséget nem vesznek, se férjhez nem mennek. 22, 30.

(*kum* férfi, ember, férj).

chumle hogyan, l. *chun*.

chump hab. *rutgen sarišt votemles jáni isgen tičuvne, isto kerep amertalves chumpetne tüstént a' tengeren megszelesedék nagy zivatar annyira, hogy a' hajó elmerítettett a' habok által.* 8, 24.

(*kump*, *kup* hab).

G.

gorčičnoj (or.) mustár. *aul naerlach jorti gorčičnoj tajmne* a' mennyország hasonlít mustár maghoz. 13, 31.

J.

jachst, *jachstachv* gyűlölni, üldözni, rágalalmazni, megvetni, haragunni. *urchatan jachstachv aku materme tä višetnel örízkedjete* megvetni egyet e' kicsinyekből. 18, 10. — *nan choleslan, isto latem oli: ereptalen nak val' cholesen, jachstalen nak targen norep charme* ti hallottátok, hogy mondva van: szeresd te felebarátodat, gyűlöld te ellened akarót. 5, 42. — *os tan jachstesanel tonme i meneset, to tak kanetane, os to vatelane. matetane 's* ők megveték őt, 's menének ki a' maga mezejére ki a' kereskedő helyécre (vásárára). 22, 5. — *chun asraj asrajne jachstüä ha* az ördög ördögöt üldöz. 12, 26. — *arkepet tä amelet šunšem . . . jachsteset a'* főpapok e' dolgokat látván, megharaguvának. 21, 15.

jachstap gyűlölő. *jomas varan nanen jachstap charetne* jót tegyetek a' titeket gyűlölőknek. 5, 44.

jachšt

jachštane, pank jachštane fog-csikorgás. *tat jejmti luš i pank-jachštane.* 8, 12. — *tat jejmti luš i panket jachštane* ott lesz sírás és fogak csikorgása. 22, 13.

(vajjon e' szó összevethető-e a' *jüsem* örlök, Loszva vidéki szóval?)

jal, *jaluchv* menni. *lavalen anem elolt jaluchv i čaptachv amk jegem* hagy engem előbb menni és eltemetni én atyámat. 8, 21. — *chun aku ton chojtet uslov man nag t'urmat i jalsov nag pochenne* mikor így tudtunk mi tégedet fogságban 's mentünk te hozzád? 25, 39. — *agmetesem i t'urmat olsem, at jalsan am pochenne* beteg voltam és fogságban, nem jöttetek én hozzám. 25, 43.

(*jälém* járok, megyek).

jašmel vonás. *vajlen šariš latam nanane, jonchi aul i makan, os aku jota amne jašmel zakonnel olp at muli* mert bizony mondom nektek, elfogy az ég és föld, de egy jota vagy vonás a' törvényből való (de a' törvények egy jotája vagy vonása) sem múlik el. 5, 18.

(*jaš* útjelezés a' fákon, *jašmel* vonás, csik, *jašmeling* csikos).

jazičnik (or.) pogány.

jat közép. *ton mant voš jočtes kercp sariš jatne* azalatt a' hajó eljuta a' tenger közepére. 14, 24. — *kit šimtal lonch jatt unlem pümtset ojguchv* két vak az út közepén ülvén kezde kiáltani. 20, 30.

fej jat éj közepe, éjféli; fej jat čuvt éjfélikor. fej jat čuvt Isus vinčt jomeses tan paltanel sariš mant éjfélikor Jézus mene hozzájuk a' tengeren. 14, 25.

(*jät közép*).

japešt közeled. *i chun tav jochtes kvalne, tončuvt japešteset tavane ton šampaltalet 's midön ö bejött a' házba, akkor közelodének neki (hozzá) a' vakok. 9, 28.*

(*läpä közel*).

jält gyógyul, éled. *os nachke lavan tach i jälti am chušem de csak mondj (egy) szót, 's meggyógyul én szolgám. 8, 8. — churum chotel mulne jeppalt jältem három nap mulva föléledek. 27, 63. — i tav chuš jältes aku ton lat 's ö szolgája meggyógyult azon időben. 8, 13.*

jältne (noncho-val) feltámadás. cholp charet noncho jältname at lovtaleslan a' holtak feltámadását nem olvastátok? 22, 31. — os am noncho jältnem jeppalt chontchatine am jortelem Galilej űšt de feltámadásom után találkoztok én velem Galileai városban. 26, 32.

jältept, jälteptachv gyógyítani, menteni. jälteptes šochen agem gyógyíta minden betegséget. 4, 23. — šocho chojtep charetme jälteptesan minden beteg embert meggyógyíta. 8, 16. — pojrechš, jälteptalen anem uram, ments meg engem. 14, 30. — nakven nak jälteptalen magadat magad mentsd meg. 27, 40. — chon nuri tak liletame jälteptachv, ton char choltilitü tavane, os chon choltilitü liletame am mosem, ton chontitü tavame a' ki akarja maga lelkét megtartani, az elveszti azt, de a' ki elveszti lelkét én érettem, az megtalálja azt. 16, 25.

jälteptal gyógyítgat. i tav jälteptalsan 's ö meggyógyítá (öket). 4, 24.

jältent feléled, feltámad. cholem chart jältentat a' halottak feltámadnak. 11, 5.

(*jältém éppé tesztek*).

jälpel új. *tü aš chočetag šochen nepeken chaňčtam chorenemel aul naerlachme jorti koz'ainne, chotchar nelti tak ochče-moletanel jälpel charme i is charme azért minden tudós tanítván az írásból a' mennyországot, hasonlít gazdához, ki pénztárából hoz elő új és ó dolgot. 13, 52.*

jälpel jonchep pank újhold eleje. am pücem jälpel jonchep pank ošhti asrajl én fiam újholdkor bíratik az ördöggel. 17, 15.

(*Jälpil, lelpil új*).

jälpen szent, *jälpen lil* szent lélek. *nejles išto tav onči kach-rat jälpen lilnel látszék, hogy méhében visel a' szent lélektől. 1, 18.*

jälpen jomas lachel szent jó beszéd, hír (evangélium). — *Mat-pinel jälpen jomas lichel* Máténak szent jó be-zéde (evangéliuma).

jälpen chotel örök élet. *tat aku mater vatge jomem laves tavane : šim chončtap, nesir jomas am varem, ištobi chontuchv jälpen chotel?* *Tav laves tavane : chun šuran tuchv jälpen chotelne, uren zakonet* akkor egy némelly közel jövén monda neki : szív (jó) tanító, mi jót csináljak én, hogy megtaláljam az örök életet? Ó felele neki : ha bé akarsz menni az örök életbe, tartsd meg a' törvényeket. 19, 16. 17.

jälpen pasen szent szék. *ul šuktan aulel, ton mos tav toremne jälpen pasen* ne esküdjél az égre, mert az Istennek szent széke. 5. 34.

jälpenlacht szenteltetik. *tak jälpenlachte nag namen* úgy szenteltessék te neved. 6, 9.

jälpenlap szentelő. *nar jáni, suřn amne trem keal jälpenlap sur'ume* mi nagyobb, az arany-e vagy az Isten háza, szentelő az aranyat. 23, 19.

(*jälping* az éjszaki vogul hitregékben hozzá nem férhető, kiválót, kitűtőt 's ennél fogva szentet jelent).

jáni nagy, *jänget* nagyok. *jochtes Juda i tav jortelat šav atem, mir jängetnel ketem charet jöve Juda 's ő vele sok ember a' nép nagyaitól küldöttek. 26, 47.*

jängi naggyá, nagynak ;

jängag naggyá. *chun teli, tončvvt jejmti šochen telne charnel jängag* ha megnől, akkor lesz minden növevényneél naggyobba. 13, 32. — *chon nananel šuri jängi oluchv, ton char nanane chušli a' ki közö.* letek naggyobbnak akar lenni, az nektek szolgáljon. 20; 26.

jängiš naggyobban. *erptap tak jegame amne čukvame amnanel jängiš, at choj amnane a' ki szereti atyját vagy anyját nálamnál jobban (jobban mint engemet), nem méltó reám. 10, 37.*

jäntne nagynyi. *chun nan pümtine ončuchv agtne ašme gorčič-noj tajm jäntne* ha ti fogtok birni hitet egy mustár magnyit. 17, 20.

jänihuv naggyob. *lil tene charnel jänihuv, i šoul masnanel a' lélek az ételnél naggyob 's a' test a' ruhánál. 6, 25.*

jäntetatel egészével, egész. *i ratgen us jäntetatel kval's Isus talch 's tüstént a' város egészével kimene Jézus elibe.* 8, 34. — *us jäntetatel numtel telilam latset: tit chon? a' város egészével* (az egész város) megindulván, mondá: ez ki? 21, 10. — *mul'estä Isus Galilejme jäntetatel megkerülé Jézus Galileát egészen.* 4, 23. — *arkepet i mir panket i sut jäntetatel kišset retel tanuchlapme Isus pankne a' főpapok 's a' nép nagyjai 's az egész tanács keresének hamis tanut Jézus fejére* (Jézus ellen). 26, 59. — *i pari latem mir jäntetatel laves: tav kelpä pate man tarmelovne i püvenov tarmelne 's felelvén az egész nép monda: ő vére essék mi reánk és fiainkra.* 27, 25.

jänim, jänimachv nőni. *chon nananel tuštem jänimachv nuri kašpel aku lokotne? ki közöletek aggódva akar nőni akár egy singre?* 6, 27. — *tä chotel jänimi, os cholt rastoce kür keurne ma nő,* de holnap vettetik a' kemenczébe. 6, 30. — *šunšpan char ma čouretne, chumle tan jänimat nézzetek a' mező liliomáira, mint nőnek.* 6, 28.

jänimap növény. *šočen jänimap, chotcharme ati pel am aul jegem rovtestä, ose cholili* minden növény, mellyet nem a' mennyei atyám vetett, kivész. 15, 13.

jänemt nevel. *am sager-püvanem i nar am jänemtesem, šocho alem olat én borjaim 's a' mit én fölneveltem, mind le van ölve.* 22, 4.

(*jäni* nagy; *jänimém* nővök; *jänmeltém* nevelek).

jäp (*jäpe?*) bátya. *Mojsej laves: chun chon choli apüv oštal, tončuvt tav kačetane vichv karech tav vantä i kvaltuchv urlešme tak jüpetane* Mózes monda: ha ki gyermek nélkül hal meg, akkor öcsésének kell elvennie a' feleségét és támasztani gyümölcsöt (magzatot) a' maga bátyjának. 22, 24.

jej éj. *tav kvales, vis'ä apüvme i tav čukve jej, i mence Jegipetne* ő felkele, vevé a' gyermeket és ő anyját éj(jel), 's mence Egyiptomba. 2, 14. — *i multestä tat aku jejme* és mulata ott egy éjet. 21, 17.

jejpeš sötét. *unlep charet jejpeš mat* ülök sötét helyen. 4, 16. — *rastelan jejpeš mane* vessétek őt sötét helyre. 22, 13. — *chun nag šamen luš, tončuvt pel noulen šocho jejpešag jejnti* ha te szemed rossz, akkor meg tested mind sötétté lesz. 6, 22.

jejnk sötétedik, homályosodik. *i ratgen nimtuj chotelet mulne jejpalt chotel jole jejnki, i jonkep tak pasä at migtü, i sovet patat aul-*

nel, i aul va növmti 's mindjárt a' nyomorúságos napok elmulta után a' nap elsetétedik 's a' hold a' fényét nem adja 's a' csillagok leesnek az égről 's az ég hatalma megháborodik. 24, 29. — chun jole jejnkes, jochtes aku poj chum Arimafejnel, namä Josif midön első-tétedett, jöve egy gazdag ember Arimathiából, neve József. 27, 51.

jejnkiem oles sötét lett.

jejnkiem mat sötét helyen, magánosan. tončvvt vatje jomem tav pochane čaričtachtepet jejnkiem mat kitepeset akkor közeledvén hozzája a' tanítványok magánosan kérdék. 24, 3.

(ét éj).

jej utó, *jejpalt* után. *tin ton lat chulpet chulteptami jomesesi tav jejpalt* ök (ketten) azonnal a' hálókat elhagyván menének ő utána. 4, 20.

jejnpalt utánam. *jejan am jejnpalt, am vargam ninen abislachv elemcholeset jöjjetek* én utánam, én teszek fogni embereket. 4, 19.

jejtepalemt utánam. *jejen, jomen am jejtepalemt jer, menj* én utánam. 19, 21.

jejtempalemt utánam. *chon at vigtū tak pernetame i at meni am jejtempalemt, ton at choj amnane a' ki nem veszi föl a' maga keresztjét, 's nem megyen én utánam, nem méltó hozzám. 10, 38.*

jejtepalemt utánad. *man aš chultepteslov šocho i jomesov nag jejtepalemt mi im elhagyunk mindent, 's jöttünk te utánad. 19, 27.*

jejtenpalemt utánad. *tujen nak chušepenne i jejtenpalemt av tov pantem chošgen menj a' te kamarádba, 's utánad az ajtót betévén imádkozzál. 6, 6.*

jejtüpalt utána. *chun tav achnel vojles, tav jejtüpalt jomes šav atem midön ő a' hegyről leszállott, ő utána mene sok ember. 8, 1.*

jejtüpaletat utána. *tav kvaem jomes tav jejtüpaletat 's ő fölkelvén mene ő utána. 9, 9.*

jejtepalovt utánunk. *taretalen tavame, ton mos išto ojgi man jejtepalovt* becsásd el őt, mert kiált utánunk. 15, 23.

(*juj* utó, *juj poalt* után).

jej(v), *jejchv* jönni. *aš nag naeren jeje nag pochenne im, te fejedelmed jó te hozzád. 21, 5. — am jejvem, pušmelilem tavane* én jövök (megyek) és meggyógyítom őt. 8, 7. — *lavam motit charne: jejen, i jochti* (ha) mondom a' másinak: jöjj, és jő. 8, 9. — *šavet jejvet chotel pakepap i matp jurchetnel* sokan jönnek napkelő és

nyugvó végekről, 8, 11. — *suĵ latan amnane, am pel jejgem pank chuteltuchv tavane* hírt mondjatok nekem, én is menjek fejet hajtani neki. 2, 8. — *jejan am jejmpalt, am vargam ninen alislachv elemcholeset* jőjjetek én utánam, én teszek benneteket halászni embereket. 4, 19. — *šočen naerlach ľach chontlap i at numsap char űochane jejv asraj* minden a' mennyország híret hallóhoz és nem értőhöz jó az ördög.

jejm jött, jöve. *Joan jejmet jejpalt at tes ot ajes* János az eljötté után nem evett nem ivott.

jejne (aš) jövetel. *ton chojtet jejmti elemcholes püv jejne ašü* azonképen lesz az emberfijának jövetele. 24, 27. — *i chotĵanel elemcholes püvme jejnat aul tulet tarmelt* és látják az emberfiját, jövéen az ég felhőin. 24, 30.

jejent jő. *jejentap am jejmpalt amnanel űogre a' jövü* én utánam nálamnál erősebb. 3, 11.

(*ĵim* jövök, *ju* jő).

jejv fa. *an i šagrep jejv pocht kuj*; *šočen jeje at telap jomas urlech, šagreve i rastve tautne* már is a' fejsze a' fán fekszik; minden fa nem termő jó gyümölcsöt leváгатik és vettetik tűzbe. 3, 10.

jejv-vaj fa olaj. *tončurt jejmti aul naerlach aku ton lor a, chotcharet vim tank jejv-vaj putanel kraleset ženich ľalch* akkor lesz a' mennyország mint tíz lány, kik vevén a' magok faolaj lámpásait menének a' vőlegény eleibe. 21, 1.

unlep jejv szék (*pasen* szék és asztal). *i cholitesan vatelap chummet pasenetme i kapter-pertepet unlep jejvetme* 's felfordítá a' keresztű emberek asztalait, 's a' galamb-árusok székeit. 21, 12.

(*ĵiu, iu* fa).

jejmt, *jejmtuchv* lesz, fog. *jejmtan nan šari, chumle šar ault olep nan jegau* legyenek tük igazzá, millyen igaz a' mennyben lévő atyátok. 5, 48. — *laven, ištobi tü kavet jejmtset řaři* mondjad, hogy e' kövek legyenek kenyérré. 4, 3. — *elemcholes püv pertem jejmti pernane taĵetachv* az ember fija el lesz ad va a' keresztre feszíteni 26, 2. — *chun jejmtat michv nanen, ul tuřtan, chumle i nar latuchv* midőn (által) fognak adni titeket, ne aggóđjatok, hogyan és mit beszélni. 10, 19. — *tavane karech jejmtuchv alemag* neki kell megöletnie. 16, 21. — *pupichur tochem! chon lates nanane, iřto nan tuline jejmtuchv řurep očind* kígyó fajtája, ki mondta nektek, hogy futni fogtok az akaró haragtól. 3, 7.

menuchv jejntes menni készült, elment.

tehv jejntes megéhezék. 4, 2.

jejntel, tehv jejntel megéhezik. *chun tehv jejntelem, nan anem titeslan, chun ajuchv jejntelem, i nan anem ajteslan* midőn megéheztem, ti engem étettetek, midőn szomjaztam, 's ti engem itattatok. 25, 35.

jejntelt lesz, nől. *chun tar niran jejntelteset kameltag* midőn ő veszeji lettek zsengévé. 24, 31.

(*jehtëm, jehtëm* leszek).

jekv, *jehv* szökdös, tánczol. *man poricharesov nan mosan, i nan at jehvsan* mi sípoltunk nektek 's ti nem tánczoltatok. 11, 17. — *os Irod n-men chotel čvrt jekves Irodiađu a choloch elpalt de Hérodés* neve napján szökdöse (tánczola) Herodiada leánya a' nép elött. 14, 6.

(*jeğvém, jeğvauém* szökdösöm, tánczoló).

jeg atya. *Archelai naerag oli Judejt tak jegü jort* Archelaus királlyá van Judeában atyja helyett. 2, 22. — *chonne taštem oli am jegemnel kinek készítve van én atyámtól.* 20, 23. — *man ault jegov, tak jätpenlachte nag namen* mi mennybeli atyánk, úgy szenteltessék te neved. 6, 9.

jegepüv atyafi, testvér. *man paltov oles sat jegepüv* nálunk volt hét atyafi. 22, 25.

jegepüvinč atyafi. *kačelam titme aritam lov chačtachtęp očęset kit jegepüvinč tari* látván azt a többi tíz tanítvány, megharagvának a' két testvér ellen. 20, 24. — *nan šocho jegepüv nčęt* ti mind testvérek. 23, 8. — *Isus Galilejskoj sariš vati jomentanat vjl chotsa kit jegepüvinčagme* Jézus a' Galileabeli tenger partjára menvén, talála két atyafiat. 4, 18.

(*jäg* atya, *jäu-pi* atyafi).

jecht vág

jechtel vagdal. *os to jechtleset jejevnel niret i rastset lonch mant* de némelyek vagdalanának a' fákról vesszőket 's veték azokat az útra. 21, 8.

(*jähtëm* vágok, szelek, *jähtlém* szegdelek).

jerte mindjárt, hamar. *chumle smokovicü jerte tošęs* hogy a' figefa hamar elszáradt. 21, 20. — *čopeltachten jerte jovčstam charentel, aku šam chalt oľnen mant loncht* egyesüljél hamar haragos embereddel, míg szemközt vagy az úton. 5, 25. — *to pates karen*

mane, chot šemel ma oles morče; i jerte kvaes, ton mos isto ma oštúur oles némelly esék köves földre, a' hol a' fekete föld volt kevés; 's hamar kikele, mert a föld vékony vala. 13, 5. — i jerte tarentes és mindjárt lecsendesedék. 8, 26.

jettek. — *tailoveset tav pochane šocho asraj ošp charet šavsir agmet i jetteket* (hozatanak ő hozzá mind a' vallók sokféle betegséget és gyötrelmet) *vittek ő hozzá mindazokat, kiknek sokféle betegségek és gyötrelmök vala. 4, 24.*

jocht jö. *tončurt jochtes Isus Galilejnel Jordanne Joan pochane* akkor jöve Jézus Galileából a' Jordánra, Jánoshoz. 3, 13. — *os chun Isus teles Judejskoj Vifleemt, ton lat oles naer Iro!, jochtset Jerusalinne volč'vet chotel pakepane palnel* és midőn Jézus született volt Judeabeli Bethlehembe, akkor vala király Herodes, jövének Jéruzsálembe bölcsék napkelet felől. 2, 1.

va jocht erő van. ram jochti porti ratuchv torem kralme erőm van lerontani Isten házat. 26, 61.

va jochttal lehetetlen. ati nar at jejmti nanane va jochttal semmi sem lesz nektek lehetetlen. 17, 20.

pári jocht visszajö. am pári jochtem vinilem am charem argetatel én visszajövénnem az enyimet nyereséggel. 25, 27.

jocht aš jött dolog, emberi dolog. cholochme jocht ašne chaičtananel čurt a' népet jött-dologra (emberi parancsra) tanításuk. kor. 15, 9.

jochtne jövetel. nesir pos nag jochtnen i ochersom jochtne elpalt jejmti micsoda jele leszzen a' te jövedelednek 's a' világ vége jövedelednek? 24, 3. — os Joan tav vatge jochtnat elpalt lates és János ő közel jövése előtt monda. 3, 14.

(*jóhtém jutok; vajen-ke jóhti ha erőd van*).

jol haszon, nyereség, hatalom. *ton mos nesir jol cholesne* azért mi haszna az embernek. — *tav asrajtme ketgan asraj oter jolel ő az ördögöket kihajtja az ördög-fejedelem erejével, hatalmával. 9, 34. — tav asrajtme keane ketsan asrajt oter Veelzebul jolel ő az ördögöket kihajtja az ördögök ura, Bélzebul, által. 12, 24.*

jol al; *jole* alá, le, meg, el. *chun tav achnel jole vojles, tav jejlepalt jomas šav atem* midőn ő a' hegyről alászállott, ő utána jöve sok ember. 8, 1. — *os chaičtachtepet jole erkelesanel tanme de a' tanítványok le (el) tartóztaták őket. 19, 13. — i jole tunčpam Isus rovelesan tinma 's megállván Jézus hívá a' kettőt. 20, 22. — os to charet tav*

chušan puvem noritesanel tanme i jole alesanel de némellyek ő szolgájit megfogván, szidalmazák őket és megöleék. 22, 6. — os ton jole varetestü šochen char elpalt latem: at chaitüem, nar nag latan de ő eltagadá minden előtt, mondván: nem tudom, mit te mondasz. 26, 70.

jolal' lefelé. chun nag puv toremnel, rastchaten jolal' ha te isten fija, vesd magadat lefelé, alá. 4, 6. — achnel jolal' vojlenanel ujl erkelesan tanme Isus latem: atichonne ul latan a' hegyről alászállván eltiltá őket Jézus mondván: senkinek ne szóljatok. 17. 9.

jolech, jolchag alá. ketes aluchv Vifleemne šocho apürt kum sir charet kit elnel i jolech küldé megölni Bethlehembe minden gyermeket, férfiféleket, két évnek és alább (valóit). 2, 16. — at minitü jolech chaluchv tak kvaletame nem engedi aláásni ő házat. 24, 43. — tü kav tarmelt am un'ilem amk torem kvaem, i jol naer av jolchag at pattitü tonme e' kövön ültetem (építem) én egyházamat, 's az alfejedelem kapuja alá nem veti azt. 16, 18.

jol naer al fejedelem, alvilág fejedelme; jol naer av alsó fejedelem kapuja.

jol torem alvilág, föld; jol torem vit föld vize. chales ton keurt jol torem vit vonche pod točilo ásá abban a' föld vízének kútját a' sajtó alatt. 21, 33.

jol ma al-föld, föld (mint pasen ma fényes föld, ég). chun aku mater luptachtü elemcholes puv tari, taretachtü tavane, os chun luptachtü jülpen lil tari, at taretachtü tavane ati pasen mat ati jol mat ha valaki zúgolódik (itél?) az ember fija ellen, megbocsáttatik neki, de ha zúgolódik a' szent lélek ellen, nem bocsáttatik meg neki se az égben, se a' földön. 12, 32.

jolpal al-fél, alatti. kaš am pel erch jolpal elemcholes akár én is hatalom alatti ember (vagyok). 8, 9.

lajl jolpal láb alatti, gyalogszék (zsámoly). unten am jomaske palemne, nagnane lul' varpetme lavnem moš nag lajlan jolpalne ülj én jobbomra, míg a' gonosztevéket lábaid gyalogszékének teszem. 20, 44.

jolpalne alá. tav ati chotal' tončurt at taj, mantem rastuchv kvane choles lajl jolpalne az semmire akkor nem ér, hanem kivetni (való) az ember lába alá. 5, 13.

jolpalt alatt; jolempalt alattam. ošgem jolempalt chont chumet bírok alattam (magam alatt) katonákat. 8, 9.

jol utol, utolsó. *voven met charetme i majen tanane met jovetam jol charetnel elol charet moš hijjad a' béreseket 's add meg nekik a' bért elkezdvén az utolsóktól az elsőig.* 20, 8.

jol aš utó dolog, utóbbi állapot. *ton jejpalt meni i vig tak jortelat sat mot asraj taknanel küchcítme i juv tum olmiat tov ; i jejmti ton cholesne alpe'nel jol aš lu' azután megyen és viszen magával hét más ördögöt, magánál rosszabbat, 's vissza bémenvén laknak ott ; 's lesz azon embernek utolsó dolga rosszabb az előbbinél.* 12, 45.

jol char utolsó. *tocho jejmtat jol charet elol chari, i elol charet jol chari* így lesznek az utolsók elsővé 's az elsők utolsóvá. 20, 16.

jolt utoljára. *jolt kvane kvalem akukujplov čas chant chontes mot charet aštal tušpet* utoljára kimenvén a' tizenegyedik óra tájban, találta másokat dologtalanul állókat. 20, 6. — *jolt kitepesan tanme Isus : chašleslan eren titme?* végre megkérde őket Jézus: értették-e azt? 13, 51.

jol kér, imádkozik. *joleset tavame* kérék őt.

joles kér, könyörög. *ton mos nan jegan chaševitü narne moščem oline nan tavane jolesanan elpalt* mert a' ti atyátok tudja mire szorultok a' ti neki (való) imádkozástok előtt. 6, 8. — *tav jurtä tav lajletane patem joleses tavame lates : morče urchaten* ő társa ő lábaihoz esvén könyörge neki 's monda: keveset várakozzál. 18, 29. — *am amk arentem nagnane rasteslem šocho, ton mos išto nag joleseslen anem* én a' magam követelését neked elengedtem mind, mert te kértél engemet. 18, 32.

jolent kér. *jomes tav elüpalne šat-pank, i jolentestü tavame* jöve ő eleibe (egy) száz-fej (százados), 's kéré őt. 8, 5. — *jolentelan tepkan pankme, ištobi ketsan urelap charetme tak kanetane* kérjétek a' gabonamező urát, hogy küldjön aratókat a' mezejére. 9, 38. — *man jolentilov tavame, i nanen polanel ojtilov* mi megkérjük őt, 's benneteket a' bajból kiöldünk. 28, 14.

jolem gyalom. *jorti aul naerlach jolemne* hasonlít a' mennyország (egy) gyalomhoz. 13, 47.

jolt 1) mond, teremt. *chumle aň moš nan at loventalilan, išto elol telem cholesme telltam char chumme i neme joltes tanme* hogyan, eddig ti nem olvastátok, hogy az első lett embert teremtvén, férfiat és nőt teremte őket. 19, 4. — *punšilem pritčēt kourt am tusem, sujteltilēm tujtem charme čar joltem jejpalnel* megnyitom példabeszédekben számat, kihirdetem a' titkot a' világ teremtése óta. 13, 35.

jolt 2) hasonlít. *chon chontli titü am lanchem i ton chojtel vari, joltilem numten sajten chumi a' ki hallja e' beszédemet 's a' szerint cselekszik, (azt) hasonlítom eszes okos emberhez. 7, 14.*

joltchat hasonló lenni. *tuš nanane, nepekenet i Farisejt, licemetret! joltchatine alšen chomeletne* jaj nektek, írástudók és farizeusok, képmutatók! hasonlók vagytok szép koporsókhöz. 23, 27.

(*joltém* parancsolok, teremtek, mint *lavém* mondok, teremtek).

jonch, *jonkuchv* fordúlni, múlni. *jonchi aul i makan, os aku jota umne jašmel zakonnel olp at muli* elmúlik ég és föld, de a' törvénynek egy *jotája* vagy vonása sem múlik el. 5, 18. — *lavceset ulem päätet at jonkuchv Irod pochne* megparancsoltatának álomban, nem fordúlni Herodeshez. 2, 12. — *Isus pari jonchem i chontem tavame lavcs* Jézus visszafordulván és látva öt monda. 9, 21.

jonchep forduló, múltó, hold.

jülpel jonchep: *pank* új hó, hold ujság. *am püvem jülpel jonchep pank oščiti asrajl* én fiam új holdkor bíratik az ördögtől. 17, 15.

joncht, *jonchtachv* fordítani, téríteni. *tak jejmte torem mos mine charen tulmechag, i ault olep jegen vajtū tulmechag, mine charen jonchtitü nagnane šam chalt* úgy lesz az isten miatti adományod titkossá 's az égben való atyád megtudja titkon, adományodat megfordítja (megadja) neked szemközt (nyilván). 6, 4. — *tončuvt Isus jonchtestü lachme mir tari i tak chañčachtetapan tari* akkor Jézus fordítja a' beszédet a' nép felé és tanítványai felé. 23, 1. — *nar mul-tine sarišme i tošem mame, ištobi jonchtachv kašpel aku charme, i chun jonchtilan, tončuvt varilan tavame kul-naer püvi* mit kerülittek el a' tengert és száraz földet, hogy megtéríteni akár egyet is, 's ha megtérítitek, akkor teszitek öt ördög-fejedelem fíjává. 23, 15.

jonchtacht fordul, fordítja magát, megtér. *ištobi ul pel jonchtachtet, ištobi am taume jülteptesanem* hogy ne is térjenek meg, hogy őket meggyógyítsam. 13, 15.

(*jangém* fordúlok, *jangtém* fordítok, *jonkop*, *jonkp* hold).

josech (or.) adó; *attech* rovás. *taj michv kesarne josech amne ati* kell-e adni a' császárnak adót avagy nem? 22, 17. — *šunštelan anem ochčel, chotcharel josech punine* mutassatok nekem pénzt, a' mellyel adót fizettök. 22, 19.

josel kényszerít. *chon joselitü nagen jonuchv tav jotü aku ajjel, jomen tav jotü kitag a' ki kényszerít téged menni vele egy*

kégyre (mélyföldre), menj ő vele kettőre. 5, 41. — *loncht lalch chojesanel Simon Kireneaninne, chotcharme josclesanel almuchv tav pername* az uton előtalálák a' Kireneabeli Simont, kit kényszerítének emelni (vinni) ő keresztjét. 27, 32.

jor hely, dicsőség, méltóság. *os cholestü, isto Archelaj naerag oli Judejt tak jegü jort* és hallá, hogy Archelaus királyul van Judeában, atyja helyett. 2, 22. — *chun jochti ele : choles püv tak joretat i scho jálpen angelan tav jortelatü* midőn jő az ember fija ő dicsőségében 's minden szent angyala ő vele. 25, 31.

joren méltó, kedves. *tav ań ojtatü tavame, chun tav joren tavane* az oldja meg őt, ha ő kedves neki. 27, 43.

jorel 1) méltó lesz. *sochen küchštap tak jurtü tari chajerel, joreli sutne ; os chon jurtetame lavitü : raka, joreli num sutne ; os chon lati : eserental, joreli chariletal tautne* minden, a' ki társára ok nélkül haragszik. méltó ítéletre, 's a' ki társát nevezi: raka, méltó felső ítéletre, 's a' ki mond: szemtelen, méltó az olthatatlan tüzre. 5, 22. — *pojrechš, at jorelam, istobi nag tusen am kvalcmne* uram, nem vagyok méltó, hogy bójójj én házamba. 8, 6.

2) *jorel, jorluchv* tisztelni. *jorlalen jegen i čukven* tiszteld atyádat anyádat. — *ton charne taj at jorluchv tak jegme amne čukvme* annak szabad nem tisztelni a' maga atyját avagy anyját. 15, 6.

jorem tisztel. *lachkvatat am pochemne tü clemcholeset tank tusaneltel, i jormanel anem nilmel* közelednek én hozzám ez emberek szájokkal 's tisztelnek nyelvvel. 15, 8.

jormant gyanánt. *ton char jormant chajerles tavatel šimü keurt* az mintegy paráználkodott vele szívében. 5, 28. — *Joan chontestü lil toremnel vojlantem jormant kapter sochti tav tarmeletane* János látá Isten lelkét repülőt mint galambot igenesen ő reá. 3, 16.

(*jor* 1) hely, 2) büszke, *jorelahtém* dicsekszem, büszkélkedem).

jorevl felejt. *tav chańčtachtapan mot palne unšemanel čvut šań vichv jorevleset* ő tanítványai másik oldalra áltmenvén kenyeret vinni elfelejtének. 16, 5.

(*jorulém* felejték, *kot jorulém* elfelejték).

zorli szegény, alacsony. *šotenet zorlit lil, tanane oli ault naerlac' boldogok a' lélekkel szegények, övék lesz a' mennyben az ország.* 5, 3. — *cholem chart jältentat, i zorlitne lani latat a' halottak felélednek, 's a' szegényeknek szorgalmasan prédikálnak.* 11, 5.

zorlov megvettetik. atichot tičuv morčane řajt at zorlove, chumle tak telem matat i tak kvalat sehol annyira próféta nem vettetik meg, mint maga születési helyén és házában. 13, 57.

jort hasonlít. *aul naerlach jorti koz'ainne, chotchav alpel kvallem menes metelachv met chum a'* mennyország hasonlít egy gazdához, ki reggel fölkelvén mene bérleni béres embert. 20, 1. — *os aul naerlach jorti tin chumne. Os jorti aul naerlach jolemnue 's a'* mennyország hasonlít árus emberhez. 'S hasonlít a' mennyország gyalomhoz. 13, 45. 47.

jortel vel. *ketsset tav pochane tank jurtanel Irodianet jortel* küldék ő hozzá maguk társait a' Herodianusokkal. 22, 16.

jortelem velem. chon am jortelem atim, ton char am laltem a' ki én velem nincs, az ellenem (van). 12, 30.

jortelat vele. aku ton kant chontine negem oslicame i tav jortelat püü ottan találtok egy oda kötött szamarat és ő vele fiját. 21, 2.

jortelatü vele. os chun jochti elemcholes püv tak joretat, i šocho jülpen angelan tav jortelatü 's midön jő az ember fija a' maga dicsőségében, 's mind a' szent angyalok ő véle. 25, 31.

jortelanel velök. os tav ketes mot chušet alpelnel šav; i varset tan jortelanel aku ton chojtel de ő küldé más szolgálakat, az előbbieknél többeket; 's tőnek velök azonképen. 21, 36.

(jurt társ, jurtel vel; jurtlom, jurtlen, jurtlü velem, -ed, -e).

jot vel. *kvalne tum chotsanel apüvme tav čuktü Maria jot a'* házba bémenvén találák a' gyermeket ő anyjával Máriával. 2, 11.

jotü vele. i jejsset tav jotü šav atem Galilejnel és mene ő vele sok nép Galileából. 4, 25.

jotov velünk. man jotov torem mi velünk isten. 1, 23.

(jot vel, p. o. nētü jot, piü jot jis nejevel, fijával jött; *äk jot olét* együtt élnek).

jotel utóbb (mint *alpel* előbb). *os jotel numschtem menes* de utóbb gondolkodván mene. 21, 29. — *ton vojpp at olilales ma sonchenlam montel aň moš i jotel at fejmti* olyan nem volt a' föld kezdetétől fogva mostanig, 's utóbb sem lesz. 24, 21.

(jotl azután, jotlen utóbb).

jov morzsa. *ampet pel tet pasennel patem jövet tank kvalen charetnel* az ebek is eszik a' házok népe asztaláról leesett morzsákat. 15, 27.

jovl romlik, morzsává lesz. *chon pati tü kav tarmelne, jovli a' ki esik e' köre, megromlik.* 21, 44.

(*jau* morzsa).

jovet kezd. *majen tanane met, jovetam jol charetnel elol charet moš* adj nekik bért, elkezdvén az utolsóktól az elsőkig. 20, 8.

jovchst haragszik. *čopeltachten jerte jovchstam charentel* egyezkedjél hamar megharagutt embereddel (ellenségeddel), 5, 25.

jovt, *jovtuchv* venni (emere). *chun meneset tan jovtuchv ženich jochtes* midőn mentek azok venni, a' vőlegény eljőve. 25, 10. — *šocho, nar ončes, pertestü i jovtestü ton kanme* mindent a' mivel bírt, elada, 's vevé azt a' mezőt. 13, 44. — *tocho mos menan pertep charet palt i jovtan nanknane* azért menjetek az árusokhoz és vegyetek magatoknak. 25, 9.

jovtne váltság. *e'emcholes piv jajs michv tak liletame šav char jovtne mos* az ember fija jött adni ő lelkét sokak váltságáért. 20, 28.

(*joutém* veszek, vásárlók).

jomas jó. *jomas lachel* jó beszéd, hír, evangelium. *Josif oles jomas* József volt jó. 1, 19. — *jomas manane tit* jó nekünk itt. 17, 4.

jomas pal jó fél, jobb; *jomas kat* jó kéz, jobb kéz.

jomasšuv jobb. *nagnane jomasšuv, chun choleli nagnanel aku lomet* neked jobb, ha elvész tőled egy tag. 5, 29. — *nan vojp toul jomasetšuv olne tik* ollyannál jobbak vagytok. 6, 26.

jomaslach jószág. *vajlen chot oli jomaslachen, nan šiman pel tov meni* mert a' hol vagyon jószágtok, ti szívetek is oda megyen. 6, 21. — *ul achten nagnane jomaslach ma tarmelt ne* gyűjts magadnak jószágot a' földön. 6, 19. — *chontan jomaslach ault* megtalálad a' jószágot, kincset, az égben. 19, 21.

(*jomas* jó).

jom, *jomuchv* jönni, menni. *jomen Izrail mane* menj Izrael földére. — *chon joselitü nagen jomuchv tav jotü aku ajjel, jomen tav jotü kitag* a' ki kér téged menni ő vele egy mélyföldet, menj ő vele kettőt. 5, 41. — *laven ammane jomuchv vit tarmelt nagen pochenne* mondd nekem, menni a' vizen te hozzád. 14, 28. — *jomes tav eltü-palne šat-pank* jöve ő eleibe (egy) százados. 8, 5.

jomp jövő, menő. *tak jejtüpalt jomp charet* maga után menők, jövők. *tonme cholem Isus pakses, i tak jejtüpalt jomp charetne laves* azt hallván Jézus elesudálkozáék, 's a' maga után jövőknek monda. 8, 10.

jomit jár. kvalen i jomiten kelj fel és járj. 9, 5.

jomitap járó. mir pakses chontem lajlpaletme jomitapi a' nép csudálkozék látván a' fellábuakat (sántákat) járónak. 15, 31.

joment megyen. Ioan chontem šav Farisejt i Saddukejt jomentat tav pochane laves János látván sok farizeust és szadduceus jövöket ő hozzá, monda. 3, 7.

jomlit lép. i vatge jomlitam at talant vim char tates mot at talant 's közel lépvén az öt talentumot vett ember, hoza más öt talentumot. 25, 20. — *tav pochane jomlites aku inki* ő hozzá lépe egy szolgáló leány. 26, 69.

jomes megyen. jej jat čvrt Isus jomeses tan paltanel sariš mant éjfélkor Jézus mene hozzájok a' tengeren. 14, 25.

julecht történik (?). *i chon julechti chontuchv tavame, tont sariš latam nanane, čagi* 's midőn megcsik találnia őt, akkor bizony mondom néktek, örül. 18, 13.

ju be; *jun* benn, hon. *čuš am paltem jun kuj agmeltam* egy szolgáló nálam hon (benn) fekszik betegen. 8, 6.

juv bele, bé, meg. *tončvrt lati: menam amk kvalemne. I juv joctem chontitü tavame tatlane, lištem i talptam* akkor mondja: megyek házamba. 's visszajövéen találja azt üresnek, tisztának és késznek. 12, 44. — *šamtal lonch choltilapet! lomime ele sisilan, os verbludme juv štaltilan* vak út-vezetők! a' szűnyogot elszűritek, 's a' tevét elnyelitek. 23, 24.

(*ju* be, *jun* ben, hon, *ju* belé, haza).

junit üt, csap. *chun chon junititü nagen jomaspal votmennel, šachtalen tavane mot palen* ha ki megüt tégedet jobb orczádra, fordítsd neki a' másikat is. 5, 39. — *i tat aku olemenetnel Isus jot katü naritam tak širietame lvetestü i junitam tonel arkep čušme šagrepestü tav palü* 's akkor egyike a' Jézussal levőknek kinyújtván a' kezét, a' kardját kihúzá, 's megütvén avval a' főpap szolgáját elvágá ő fiülét. 26, 51. — *tončvrt vochsanel tavane votmast, os to charet pojtanel junitam latset: laven manane, Christos, chonne junitovesen* akkor arczul üték őt, de némellyek pofáját megcsapván, mondák: mondd meg nekünk, Krisztus, ki által ütettél meg? 26, 67. 68.

(*junitém* ütök; *vuotmest juniteslem* pofon ütöttem őt).

junt ölt, varr.

juntep tü. kignčuv puptachv juntepne verbludne könnyebb általbújni a' tün a' tevének. 19, 24.

junts varr. *chontes mot kit jegepüvinčagme chapt tank jeganel jot, cho'charet juntsetet tank chulpanel* talála más két atyafiat hajóban magok atyjával, kik varrják vala hálójokat. 4, 21.

(*juntém, juontém* varrok).

just jutalmaz. *nag jegen učintalep tulmechag chošgenen, justitü nagen šam chalt* te atyád, látó titokban inádságotat, megjutalmaz téged szemközt (nyilván). 6, 6.

justel bér, jutalom. *motenči oleske, at jejmti nanane justel ault olep jegannel* másképen ha volt, nem lesz nektek jutalom az égben való atyátoktól. 6, 1. — *Šariš latam nanane, tan justelme nochpel visanel* bizony mondom nektek, ők a' jutalmat fölösen is elvették. 6, 2.

justkat jutalmaztatik. *tonme, narel nag amnanel justkatgen, am majantilem saj toremne* azt, mivel te tőlem jutalmaztatol, én ajándéku adom az istennek. 15, 5.

jur áldozat. *milostne šuram, ati pel jurne* irgalmat akarok 's nem áldozatot. 9, 13. — *nar jüni, jur amne jur pasen jülpenlap jurme* mi nagyobb, az áldozat, vagy az oltár (áldozati asztal), szentelő az áldozatot. 23, 17.

jur pasen áldozó asztal, oltár. *chun chon šulti jur pasenel, ton atinar* ha ki esküszik az áldozó asztalra, az semmi. 23, 18.

juren áldozatos. *migne lovt urtne matanel, i chulštepslan juren ašme zakont* adtok tizedrészt a' méntából, 's elhagyjátok az áldozatos dolgot (földolgot) a' törvényben. 23, 23.

(*jur, jir, ir* áldozat).

jurch tájék. *chumle sali pakepap chotelnel matp chotel jurch moš, ton chojtet jejmti elemcholes püv jejne ašü* mint a' villám a' támadó naptól a' leáldozó nap tájékaig, azonképen lesz az emberfijának eljövetele. 24, 27. — *šavet jejvet chotel pakepap i matp jurchetnel* sokan jönnek a' napkelet és nyugat tájékairól. 8, 11. — *achtianel tav periam charan nile vot jurchetnel elol chur aulnel mot chur moš* összegyűjtik ő választottjait a' négy szél tájékáról, az égnek egyik végétől a' másikáig. 24, 31.

jurt társ. *am jurtem! nar mos tig jejsen pur-mašnetal?* barátom, miért jöttél ide lakadalmi ruha nélkül? 22, 12. — *nag jurten simti nagnane* te társad haragszik reád. 5, 23. — *chon jurtetame lavitü raka* a' ki társát nevezi rakának. 5, 22. — *ketset tav pochane tank jurtanel* küldék ő hozzá magok társait. 22, 16.

(*jurit társ*).

jutej megyen. *tan naerme chontlam jutejset* ők a' fejedelmet meghallgatván elmenének. 2, 9.

jutep szűrő, lásd *juntep* tü.

jutpen szűrős, tövises; *jutpen jeju* tövisfa. *chulpme sagem jutpen jejuvel* fejkötőt (koszorút, hálót) szövén tövisből. 27, 29.

juv bele; lásd *ju* be.

juv haltem be-, lenyelek. *lomime ele sisilan, os verbludme juv haltilan* a' szünyogot megszuritek, a' tevét pedig elnyelitek. 23, 24.

L.

lajl láb. *inra moš ul haltan . . . ati ma', ton mos tav lajla tušne ma* soha se esküdjettek . . . se a földre, mert az (két) lábának álló helye. 5, 35. — *angelet katel viganel nagen, tont at tachnan kav ali nak lajlentel* az angyalok kézzel visznek téged, tehát nem ütökzöl köbe te lábaddal. 4, 6.

lajlet lábbal, gyalog. *mir tonme kačelam jomeseset tav jejtüpalt ušetnel lajlet* a' nép azt látván menének ő utána a' városokból gyalog. 14, 13.

lajpal fellábu, sánta. *mir pakses chontem tus-nilemtal chare'me latepag, mošen charetme puši, lajlpaletme jomitapi* a' nép elcsudálkozék, látván a' némákat szólónak, a' nyavalyásokat egészségesnek, a' sántákat járónak. 15, 31.

lajltal lábatlan, sánta. *šantalet šušpi jejmtat, lajltalet jomitat* a' vakok látóvá lesznek, a' sánták járnak.

(*lajl* láb).

lakves, *lachves* közelít, hozzá lép. *chun untes, tončuvt lakveseset tav pochane chaičachtepet* midőn leült, akkor hozzá lépének ő tanítványai. 5, 1.

lach világ. *os rovtem char ingetne chašchti chontlap lachme, chotchar keurt tuš olne lachnel i erp pojlachne charititü lachme 's* a' vetett mag tüskékbe (a' tüskékbe vetett mag) jelenti a' szó hallgatóját, a' kiben gondja a' világnak és szeretete a' gazdagságnak eloltja a' szót. 13, 22.

lachve világra, világgá, széllyel, körül. *urpme alilem i lachve menat ošet* az őrt megölöm 's széllyel mennek a' juhok. 26, 31. —

i tatechtes tav sujä Siri lachve és elvitetett (elterjede) ő híre Siria körül, Síríában. 4, 24. — *Isus jomites rovtem tep kanet lachve* Jézus mene a' vetett gabona-földek közt. 12, 1.

čar lachve széllyel, a' világon széllyel. *šunštian tavane čar lachve olep ušet* mutatá neki a' világon széllyel lévő városokat. 4, 8. — *tü lach kvales ton čar lachve e'* szó (hír) kiméne a' világon széllyel. 9, 26. — *fejmti latemag tü jülpen lach naerlachnel čar lachve* hírül lesz e' szent beszéd az országról (az ország evangéliuma) az egész világon. 24, 14.

(*lak, lah* kör, kerék, köz; *lakve minung* körülmenni, széllyel-menni; *lak urtung* széltosztani).

lachkv közelít. *lachkvatat am pochemne tü elemcholeset tank tusanettel, i jormanel anem nilmel, os tan šimanel amnanel chočat oli* közelítenek hozzám az emberek magok szájával, és tisztelnék engem nyelvvel, de szívök én tölem messzi van. 15, 8.

(*lah, loah* köz?)

lachv megyen, közelít. *tončuvt sov, chotcharme usanel tan chotel pakepane palt, lachves tan elanelpalt* akkor a' csillag, mellyet láttak volt napkeleten, méne előttök. 2, 9. — *os chun i tü achne lavine: lachven i paten sarišne, i ton pel fejmti 's ha e'* hegynek is mondjátok: menj, 's essél a' tengerbe, az is megtörténik. 21, 21. — *tončuvt lachveset tav pochane arkepet i mirnel jáni charet i latset: nesir erkel nag tocho varan?* akkor közeledének hozzá a' főpapok 's népnek nagyjai 's mondának: millyen erővel cselekszel így? 21, 23.

lachves, lásd *lakves*. *i lachveseset tav pochane šav atemet 's menének ő hozzá sok emberek. 15, 30.*

lal

lalsal foltoz. *atichon at lalsali jülpel lomtme peš mašne charne* senki sem foltoz új darabot ó ruhára. 9, 16.

lalte folt. *ton mos jülpel lalte manemtachtí mašne charnel, i as fejmti alpnel jängag* mert az új folt leszakad a' ruháról, 's a' lyuk lesz az előbbinél nagyobb. 9, 16.

(*lalitém* foltozok, *lalte* folt).

lani szorgalmatos. *menan i lani kalemtelan püvme* menjetek és szorgalmasan tudakozzátok a' fiút. 2, 8. — *paltalet cholat, cholem chart jültentat i jorlitne lani latat a' fületlenek (siketek) halla-*

nak, a' holtak feltámadnak, 's a' szegényeknek szorgalmatosan prédikálnak. 11, 5.

lanitachv szaggatni. *tav chañčachtapan pümtset lanitachv tep panketme i techv* ő tanítványai kezdenek szaggatni gabonafejeket és enni. 12, 1.

laní méltó, jó, helyes. *tav pojerat laves tavane: laní, jomas i sar chuš* az úr monda neki: helyes, jó és igaz szolgál. 25, 21. — *Josif tavame vim manitestü tavame laní sajren torel* József őt vevén bétakará őt nagyon fejér vászonnal. 27, 59.

lančik zsák. *tont chočathuv tan lančiketel maškatem jochnat toremne* akkor régen ők zsákokkal öltözve tértek volna istenhez. 11, 21.

lačt tágas, bő. *tutelan marem avetel, ton mos išto lačt avet i panchun lonchet tatat ačelne* menjetek bé a' szűk ajtókon, mert tágas ajtók és széles utak visznek a' veszedelembe. 7, 13.

(*lažit nyit, kot lažitém felnyitok; kvolü kot lažitestü házát felnyitotta.* — *Lačt avet* nyitlak az ajtók).

lašket csendesedik. *i chun tusi tin kerepne, tončuvt vot lašketes 's midön bémentek* (ketten) a' hajóba, akkor a' szél lecsendesedik. 14, 32.

lat kor, idő. *chumle oles Noi chotelet lat čuvt, ton chojtel jejmti i elemcholes piv jejne čuvt* mint volt Noé napjai idejében, úgy lesz az emberfija jöttekor. 24, 37. — *aku lat a kachrat činkli egy időben egy leány méhében fogad.* 1, 23. — *ton latnel čovletes Isus chañčachtav* azon időtől fogva kezdé Jézus tanítani. 4, 17. — *ton lat* azonnal, akkor; *aku ton lat* egy azon idő, egyszeribe. *chun Isus teles, ton lat oles naer Irod* midön Jézus született, akkor volt király Herodes. 2, 1. — *os tin ton lat chulteptesten chapme i tink jegen 's* ők azonnal elhagyák a' hajót és atyjokat. 4, 22. — *i pernel pünchtam Isus kvales aku ton lat vitnel 's* megkeresztelkedvén Jézus kikele egyszeribe a' vízből. 3, 16.

kalen lat kellő idő. *chotchar pümtat michv urlechek tavane kalen latat a' kik fogják neki adni a' gyümölcsöket kellő idejében.* 21, 41.

šočen lat minden idő, mindenkor. *tan angelanel ault šočen lat raganel am ault olep jegem vešme* az angyalaik az égben mindenkor látják az én mennyei atyám képét. 18, 10. — *man šočen lat nahov majalen tü chotel kašel* mí mindenkori kenyereket add meg a' mai napra (e' nap kedvéért). 6, 11.

olne lat élet-idő, élet-kor. *chun man jegenov olne lat čvrt olnov olche* ha mi atyáink életök korában éltünk volna. 23, 30.

latne annyi. *to char pates jomas mā tarmelne i teles oslem to char šat, to choṭpen, os to kus latne* némelly esék jó földbe 's terme gyümölcsöt, némelly száz, némelly hatvan, 's némely húsz annyit. 13, 8.

(*lat sor, rét. korom latpe sas* három rétü nyirhéj).

lat, *latam, latuchv* mondani. *vajlen sariš latam nanane* mert bizony mondom nektek. — *nar mos nag atinar pari at latan?* miért te semmit vissza nem mondasz, nem felelsz? 26, 62. — *i tončvrt lates tav tak keuretat* 's akkor monda az magában. 9, 21. — *nar mos varine chomelet űajtetne, i latine:* *chun man jegenov olne lat čvrt olnov olche* minek csináltok sírokat a' prófétáknak, 's mondjátok: ha atyáink élete idejében éltünk volna. 23, 29. 30.

latne szó, mondás; *latne kitilove* szó kérdeztetik, felelős. — *šochen narnechtal lach mos choles latne kitilove sut chotel čvrt* minden hijába való beszédért felel az ember az ítélet napján. 12, 36. — *vajlen tan numsat, išto tan šav latnanel mos cholvet* mert ők vélik, hogy sok szavuk miatt meghallgattatnak. 6, 7.

latem mondván, mondott. *os mot charet ketes latem: latan vovem charetns* de másokat küldé, mondván: mondjátok meg a' hívtaknak. 22, 4.

jejm̄ti latemag hirdettetik. *i jejm̄ti latemag tū jālpen lach naerlachnel šochen čar lachve tonuchi šochen atemetne* 's hírül lesz e' szent beszéd az országról minden tartománynak szerte, minden ember tanúságául. 24, 14.

latep mondó, hírmondó. *aú am ketam amk latepem nag eltenpalent* im én küldöm én hírmondómat előtted. 11, 10. — *m̄r pakses chontem tus-nilemtal charetme latepag* a' nép csudálkozók látván a' némákat beszélleni. 15, 31.

latep char mondó, szóló. *Os tav tū latep charne pari laves de ō* a' szólónak felele. 12, 48.

latel;

latep mondás, parancs, beszéd. *tak sarme latep torennel űajt choncho, chotchar lates* hogy bizonyossá legyen isten kimondása a' próféta által, ki mondta. 2, 15. — *laveltestū latepme naerlachnel* hirdeté az ország hírét, evangeliumát. 4, 23. — *aku ton pel i nag ton charetnel, nak latepenne choltven* egy az is (valóban) te is azon

emberek közül (való), te beszéded által ismerszel meg. 26, 73. — *chon pelti aku tach tä latelpetnel a' ki változtat egy szót ezen parancsokból.* 5, 19.

latent beszéll. *tav aku tocho latentanat mant mirne, tav čukvü i kačan tušset kvan* ő még úgy beszéltében (míg úgy beszél vala) a' népnek, ő anyja és öccsei állának kün. 12, 46. — *ton ront latentam tach Isus laves* akkor folytatván a' beszédet monda Jézus. 11, 25. — *Isus elol latentam ameletel laves tanane* Jézus az első mondott példa-beszédekkel monda nekik. 22, 1.

latem megszólal. *asrajme kvane ketem jejpalt tus-nilemtal latemtes* az ördögöt kiűzvé, azután a' néma megszólamlá. 9, 33.

(*latém, loatém* szölok, hirt terjesztek).

latkat (szóval) egyesül. *chun nananel kit char šemel mat latkata vovuchv materme, ton šocho mikti tanane* ha közöletek két ember a' földön egyesül kérni valamit, az mind megadatik nekik. 18, 19. — *menen i latkaten iute por cholestal* menj és egyezkedjél tanú-ember nélkül (tanú nélkül). 18, 15. — *os latkatem met charet jot teletachv tanane chotel pankne denariel, ketsan tanme 's* egyezkedvén a' béressekkel fizetni nekik nap fejében egy denárral, elküldé őket. 20, 2. — *dinarine eren latkatsen nag am jortelem* denárba nemde egyezködtél te én velem? 20, 13. — *latkatsset, mat-sir amelel teplachv tavome lanchan keurt* megegyezének, millyen módon ejteni meg öt beszédeiben. 22, 15.

(*latkatém* szóval egyezkedem).

lav, *lavuchv* mondani, parancsolni, nevezni. *lavam elol charne : menen ! i meni* mondom az elsőnek : menj ! és megyen. 8, 9. — *šocho, nar tan lavat nanane uruchv, uran i varan* mind, a' mit ők mondanak nektek tartani, tartsátok és tegyétek. 23, 3. — *nar mos Davi' lavitü űajtechlam tormi* minek Dávid nevezi (öt) jövendőlvén istennek? 22, 43. — *at vajlen anem tigil montel ton moš, chun lavine* nem láttok engemet mostantól fogva addig, mikor mondjátok. 23, 39. — *Isus tanane pari laves* Jézus nekik viszont monda, felele. — *laven, ištobi tü kavet fejmtset űani* mondd, hogy e' kövek legyenek kenyérré. 4, 3. — *atichonne nanknane jegi ul lavan šemel mat* senkit atyátoknak ne nevezetek a' földön. 23, 9. — *ulem pätet lavves menuchv Galilejskoi kepletne* álomban mondatott (parancsoltatott), menni Galilea vidékéibe. 2, 22. — *lavveset ulem pätet at jonkuchv Irod pochne* parancsoltattak álomban nem fordúlni Herodeshez. 2, 12.

lavne mondó; *pari lavne* visszamondó, felelő. *atichon lavane pari lavne lach at chontes* senki neki felelő szót nem találta. 22, 46. — *nar kigneňuv, latuchv: taretachtat nag krekam, amne lavuchv: kvalen i jomiten?* mi könnyebb, mondani: megbocsáttatnak te büneid, vagy mondani: kelj fel és menj. 9, 5.

lavekt neveztetik. *am kvalem chošgene kvali lavekti* az én házam imádság házának mondatik. 21, 13. — *šotenet mir ponštapet, tan torem püvetel lavektat* boldogok a' békeszerzők, ők isten fiainak mondatnak. 5, 9. — *taktag pel ul lavekte* magáénak ne mondassék. 16, 24. — *os nan ul lavektan chaňctapi* de ti ne neveztesetek tanítónak. 23, 8.

lavelt mond, vall, nevez. *šochen charme, chon laveltitü anem choleset elpalt, i am latilem tavame jegem palt* mindenkit, a' ki engemet vall az emberek előtt, én is vallom azt atyám előtt. 10, 32. — *vajlen tav ton, chotcharme laveltestü Isaj űajt* mert ő az, a' kit megneveze Ézsásjás próféta. 3, 3.

laveltane mondató, neveztetett. *Maria, chotcharnel šamne pates Isus laveltane Krıstos* Mária, kitől született Jézus, mondatott Krisztosnak. 1, 16.

laveltem mondatott. *chotsa kit jegepüvinčagme, Simonme laveltemme Petr i Andrejme tav kačame* talála két atyafiat, Simont, ki neveztetik Péternek, 's Andrást ő öccsét. 4, 18.

(*lavém* mondok).

lekar (or.) orvos. *ati pel puš charet karechlat lekarme* nem is egészséges emberek szükségelnek orvost. 9, 12.

legeon légio. *tocho ištobi tav kete amnane šavňuv ati pel kit kujplov legeon angel* úgy hogy küldjön nekem többet, hogysen tizenkét légio angyalt. 26, 53.

lep lep, fedél, tető; *kval lep háztető. tončuvt vistü tavame asraj jülpen ušne i tuštü tavame torem kval lep tarmelne* akkor vivé őt az ördög a' szent városba, 's állitá őtet az egyház tetejére. 4, 5. — *chon lep tarmelt, jole ul vojle* ki a' tetőn (van), alá ne szálljon. 24, 17.

(*lepém* lepek, fedek; *lepil* lepel, fedél).

levet kihúz, elöránt. *aku katü naritam tak širietame levetestü* egy kezét kinyújtván maga kardját kirántá. 26, 51.

(*leutém, levetém, leuvätém* levetek, vetköztetek).

lich (lig?) száka, szög. *amne chumle lavan nak kačenne: tig, am vıglem kvane nag šament olep lichme, tončuvt oli nak šament nor*

vagy hogyan mondod te öcsédnek: ide, én kiviszem te szemedben való szálkát, mikor van te szemedben gerenda. 7, 4.

ligen pal szálkás félfillér (or. poluška, a' kopekának $\frac{1}{4}$ része). *at kvalan tovul, ton moše chun elol ligen pal kvane miglen* nem mégy ki onnan, míg az első (utolsó) felszálkát, fillért, is ki nem adod. 5, 26.

licht szögez,

lichtent szögez. *os tavame lichtentam charet tav mašne charan urtsanel, šerep rastem 's az öt felszögező emberek ő ruhájit eloszták, sorsot vetvén.* 27, 35.

(*lig, lij, li* fark, szög).

lil lélek; *jälpen lil* szent lélek. *erptalen nak pojrechš toremme nak šimentel i nak šochen lilentel* szeresd te úr-istenedet te szíveddel 's te egész lelkeddel. 22, 37.

lilen lelkes, élő; *lilen torem* élő isten, élő ég, örök élet. *erilem nagen lilen toremel, laten manane, nag eren Kristus?* kényszerítlek téged az élő istenre, mondd meg nekünk, te vagy-e Krisztus? 26, 63.

lilenag fejmti élővé lesz, él. *ati nánnel akve lilenag fejmti elemcholes* nem kenyérből (csak) egyedül él az ember. 4, 4.

lili elevenedik, föléled. *punalen nag katen tav tarmelne, i tav lilii* tedd te kezéd ő reája, 's ő feléled. 9, 18. — *tit Joan perne punep; tav lilies cholem charetnel, i ton mos amelet varktat tavanel* ez keresztelő János; ő föléledt a' holtakból 's azért csodák történnek tőle. 14, 2.

(*lil* lélek, lehelet, élet; *liliiém* lehelek, lélekszem, élek).

licemer (or.) képmutató,

licemerno képmutatás. *tuš nanane, nepekenet i farisejt, licemeret! votp kvalet tenan mos, i licemerno chošgine chočä* jaj nektek, irástudók és farizeusok, képmutatók, hogy megeszitek az özvögyházakat, 's képmutatásból hosszát imádkoztok. 23, 14.

lišt, *lištuchv* tisztítani. *chortep t-iv katat, i tav lištiti tak artenatä* lapát ő kezében 's ő megtisztítja szérűjét. 3, 12. — *noltencet lištan* poklosokat tisztítsatok. 10, 8. — *tuš nanane, išto lištılan šochen anet kvanpalne, ton mant tan keuranel chajerel i retel tagle. Šamtal farizej! lištalen alpel anet keuranel, ištobi i kvanpalanel lištem oli* jaj nektek, hogy megtisztítjátok minden pohárnak külsejét, holott azok belseje hamissággal és csalással teli. Vak farizeus, tisztítsd

meg előbb a' poharak belsejét, hogy külsejük is tiszta legyen. 23, 25. 26.

lištilacht tisztul. *pojrechš, chun űursenke, van jochti anem lištuchv. Isus kat naritem puvestä tavame i laves: űuran, lištitchten. I tav ton lat lištitchtes űoltetnel* uram, ha akarod, hatalmad van engem megtisztítani. Jézus a' kezét kinyújtván megfogá őt és monda: akarom, tisztúlj meg. 'S az a' perczen megtisztult pokloságától. 8, 2. 3.

lišts tisztít. *űuran eren, man tov menem lištsenov* akarod-e vajjon, mi odamenvén kitisztítsuk? 13, 28.

lištkat tisztul. *űoltenet lištkatat* a' bélpoklosok megtisztúlnak. 11, 5.

lokot (or.) könyök. *chon nananel tuštem jänimachv űuri kašpel aku lokotne* ki közületek aggodással akar nőni akár egy könyökre is? 6, 27.

lochš, *lochč* hal. *apiv lil kišp charet lochčeset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20.

lochšne halás, halál. *i oles tat Irod lochšne moše 's* vala ott Herodes haláláig. 2, 15.

lochčem holt, halál. *tav Pilat elpalt menem covestä lochčem* *Isusme* az Pilatushoz menvén kéré a' meghalt Jézust. 27, 58. — *os Irod lochčem jejpalt, tončuvt angel toremnel ulmiachtes Josifne Jegipett* de Herodes holta után akkor az isten angyala megjelenék álomban Józsefnek Egyiptomban. 2, 19. — *űoltenet lištan, lochčemet jálteptan* poklosokat tisztítsatok, holtakat elevenítsetek. 10, 8.

locht kopog.

lochtap kopogó. *lochtap charne pušchti* a' kopogónak nyittatik. 7, 8.

lov tíz. *tončuvt jejmte aul naerlach aku ton lov a* akkor lesz a' mennyország mint tíz leány. 25, 1. — *šav atem Galilejnel i lov ušnel* sok nép Galileából és a' tíz városból. 4, 25.

lovt tized. *migne lovt urime* adtok tized részt. 23, 23.

ontolov (ontol-lov) kilencz; *ontolovt* kilenczedik.

ontolšat kilenczven.

lovent, *lovnt* olvas, számol. *nan pank-ütet pel šocho loven tam* *olat* a' tí fejhajatok mind meg van olvasva. 10, 30.

lovntap olvasó. *lovntap char numsahte* az olvasó gondolkodjék. 24, 15.

lovntal olvasgat. *nan ań moš atichun at lovntalsan chorent ti* eddig soha nem olvastátok az írásban? 21, 16. — *chumle ań moš nan at lovntalilan* hogyan mostanig nem olvassátok? 19, 4.

lovntaleslan olvastátok.

lovntacht, lovntachtuchv számot vetni. *aul naerlach jorti naerne, chotchar fejmtes tak cholochan jot lovntachtuchv a'* mennyország hasonlít egy fejedelemhez, ki népével számot akart vetni. 18, 23.

(*lavintém* olvasok).

lovt mos. *vajlen nań tenanel čuvt tank katanel at lovtat* mert kenyér-evésükkor ők kezeiket nem mossák. 15, 2. — *os nag pičelanen mant panken sartaleni i nošamen lovtalen* és te bűjtölésedkor fejedet kend meg és arczodat mosd meg. 6, 17. — *vis vit, lovtsa kata mir šamt vón* vizet, mosá két kezét a' nép szemében (szeme előtt). 27, 24.

lovttal mosdatlan. *tene aš lovttal katel at lulemtitü cholesme* az evés mosdatlan kézzel nem fertézteti meg az embert. 15, 20.

(*lautem* mosok).

lom (or.) darab, morzsa. *ton jejpalt sat pajp lomteli achtveset tagle moš* azután hét kas gyűjtetett megtelésig a' morzsákkal. 15, 37. — *atichon at lalsali jülpel lomtme peš mašne charne senki sem* foltoz új darabokat egy régi ruhára. 9, 16.

lomet tag? darab? *ton mos nagnane jomasnıv, chun choleli nagnanel aku lomet, atıpel šocho nag noulen rastkati chariletal tautne* mert neked jobb, hogy elveszen tőled egy tag, hogysen egész te tested vettessék az olthatatlan tűzbe. 5, 29.

lobnoj (or.) koponya. *i kanne jochtem, laveltane Golgoja, nar chašhti lobnoj mane* s eljutván Golgothának nevezett helyre, mi koponya-helyet jelent. 27, 33.

lunatik (or.) holdkórságos. 4, 24.

lušem tetem. *os keuranel motav lušemetel i šochen luletel tagle* de belsejök különbben tetemekkel és mindenféle rosszal teli. 23, 27.

(*lu* csont; *lušm* csont, *kul lušm* hal csont = száлка; *kuhr pong lušm* has-oldal csont = borda).

lupte levél. *čirketsel luptet csiráztak, sarjastak* levelek. 24, 32. — *atınar tav tarmelat at chontem luptanel ari, lati tavane*:

inra moš ul telenkun nag pulne semmit ő rajta nem találván levelei-nél egyebet, mond neki: soha se teremjél te gyümölcsessel. 21, 19.
(*luopt, luoptä* levél).

lupt itél; *luptov* itéltetik; *luptankv* itéltetik.

luptacht, luptachtuchv itélni, morogni, ellene szólni. *ul luptachtan, ištobi nank ul luptankvan. Ton mos chumle luptachtine, aku tocho luptovan* ne ítéljetez, hogy ti se ítéltessetek. Azért a' mint ítélők, úgy íteltettetek. 7, 1. 2. — *vim pümtset luptachtuchv kožajn tari* vevén elkezdének morogni a' gazda ellen. 20, 11. — *chun aku mater luptachtü elemcholes püv tari, taretachtü tavane, os chun luptachtü jülpen lil tari, at taretachtü tavane ati pasen mat, ati jol mat* a' ki valamit szól az emberfija ellen, megbocsáttatik neki, de a' ki szól a' szent lélek ellen, nem bocsáttatik meg neki se az égben, se a' földön. 12, 32.

lach szó, beszéd, l. *lanch. ati náánel akve lilenag fejmti elemcholes, os šochen lachnel kvalcpnel torem tusnel* nem kenyérrel egyedül él az ember, hanem minden szóval, kijövövel isten szájából. 4, 4. — *tü lach cholem ton chum tuštem ele menes e'* szót hallván az ember, elszomorodva elmene. 19, 32. — *Pilat kačelam, išto tav lachä at chontlove* Pilatus látván, hogy szava nem hallatik meg 27, 24.

lachel szózat, szó; *jomas lachel* jó hír, evangelium. *Matpínel jülpen jomas lachel* Mátétól szent evangelium. — *tončuvt lachel aulnel sujti: tit tenanki am ereptane püvem* akkor szó hallatszik az égből: ez az én szeretett fiam. 3, 17. — *lachelne tum lavset* beszédbe ereszkedvén mondanak.

(*lah* szó).

lalch ellen, elő, eleibe. *mičtä aluchv jegepüv kačame i jeg püvame, i lalch kvalat püvet jeganel tari* odadja ölni a' bátya az öccsét, 's az atya a' fiját, 's ellenök kelnek a' fiak atyaik ellen. 10, 21. — *chun nan šaranme nonchal' at pattilan nepekenet i Farisejt lalch* ha igazságokat feljebb nem emelítez az írástudók és farizeusok ellenében. 5, 20. — *toncht lalch chojesanel Simon Kireneaninme* az úton előtalálák Simont a' Kireneabelit. 27, 32. — *i ratgen uš jüntetatel kvalas Isus lalch* 's mindjárt az egész város kimene Jézus eleibe. 8, 34.

lalt ellen, elő; *laltem, lalten, laltü* ellenem stb. *chon am jortelem atim, ton char am laltem* ki én velem nincs, az én ellenem (van).

— *chajchatset tav laltü kit sajttal chomeletnel kvane kvalem chari* menének ő eleibe két ördögös, a' sírokból kijött emberek. 8, 28.

(*lält ellen; lält nepek (nápák)* ellenpapir, irás = nyugtatvány).

lälpt, *lälptachv* készíteni, ujitani, teljesíteni. *lälptan lonch pojrechšne* készítetek utat az úrnak. 3, 3. — *chot laven naknane lälptachv paschame* hol parancsolod néked készíteni (hogy néked készítsük) a' paschát. 26, 18. — *chaič'apet varset tocho, chumle laves tanane Isus, i lälpteset paschame* a' tanítványok tevének úgy, mint nekik Jézus mondta, 's elkészíték a' paschát. 26, 19. — *os chon lälpti i chaič'ti, ton jängi lavékti aul naerlacht de* a' ki teszi és (úgy) tanít, az nagnak mondatik a' mennyországban. 5, 19. — *chotchar lälptitü lonch nagnane jochtnen elpalt* a' ki elkészíti az utat neked eljötted előtt. 11, 10.

lälptam aš újulás, újjászületés; készítettett. *tatan jomas urlech lälptam ašnel* hozzátok a' megújulás jó gyümölcsét. 3, 8. — *tujan lälptam nanane naerlachne* menjetek bé a' nektek készített országba. 25, 34.

lanch, *lach* beszéd. *chun multesan Isus tü lanchet, tončuvt menes* midőn elvégezte Jézus o' beszédekét, akkor elmene. 19, 1. — *tak lanchatel ša-melachti, i tak lanchatel sutne pati* a' maga beszédével igazoltatik, 's a' maga beszédével esik itéletbe (ítéltetik meg). 12, 37.

lonch, *lonk* út. *tuš nanane, lonch choltilap šamtalet jaj nektek, út-mutató vakok.* 23, 16. — *lavreset ulem pätet, at jonkuchv Irod pochne, mot lonchel menuchv tank maganelne* megintetődtek álomban, nem térni vissza Herodeshez, hanem más úton menni a' magok országába. 2, 12. — *aku choles pilem ton lonkel at jales* egy ember (is) félvén azon úton nem mene. 8, 28.

lonchašt úton, út mellett. *Zavulon ma i Neffalim ma lonchašt sarišne, Jordan mant pupine šušp charet Galilej Zabulon földje és Neftalim földje a' tenger útja mellett, Jordánon túl, Galileabeli bálványimádók.* 4, 15.

(*lang* út).

lomi szűnyog. *šamtal lonch choltilapet! lomime ele sisilan, os verbludme juv šaltilan* vak útvezetők, a' szűnyogot elszűritek, de a' tevét lenyelitek. 23, 24.

(*lam* szűnyog).

luł rossz, fertelmesség. *šimnel kwalat luł numet a' szívből jönnek ki a' rossz gondolatok.* 15, 12. — *os keuranel motav lušemetel i šochen lułetel tagle de belsejük külömben csontokkal és minden rosszzal teli.* 23, 27.

lułemt rosszá tesz, káromol, bánt, fertéztet. *i tat aku materet nepek chašpetnel lavset tulmechag: tav toremme lułemtitü 's akkor némellyek az írástudók közül mondák titkon: az az istent káromolja.* 9, 3. — *ati pel ton, nar tuv tusne, lułemtitü cholesme, os nar tusnel kvane kvali, ton lułemtitü cholesme* nem is az, mi bémegyen a' szájba, fertézteti meg az embert, hanem a' mi a' szájból kijő, az fertézteti meg az embert. 15, 11. — *titne lułemtove choles* ez által fertőzik meg az ember. 15, 20. — *tigil toul jejp charetne tav lułemtoves* innen onnan jövök által szidalmaztaték, káromoltaték. 27, 39. — *aku tocho lułemtoveset i hajtet nan elanpalt olem charet* azonképen bántattak a' próféták is, kik tí előttetek voltak. 5, 12.

lułemtane aš rágalmazás, káromlás. *šimnel kwalat luł numtet, i lułemtane ašet a' szívből kelnek a' rossz gondolatok és káromlások.* 15, 19.

(*luł* rossz, álnok).

luñc és *luš* sír. *Rachil luñci tak püvanne* Ráhel sír a' fiai miatt (siratja fiait). 2, 18. — *i kvane kvalem šak luñces* és kimenvén nagyon síra. 26, 75.

luñciltacht siránkozik. *tončuvt choltchati elemcholes püv posü ault, i tončuvt luñciltachtat šochen čar atemet* akkor jelenkezik az ember fijának jele az égen, 's akkor siránkoznak minden vidék emberei. 24, 30.

luš sirás, nyomorúság. *suj numen cholves, luš i jáni ochter* szó hallatszik felől, sirás és nagy zokogás. 2, 18. — *tat jejmti luš i pank jachštane* ott lesz sirás és fogcsikorgatás. 8, 12. — *chun jejmti luš i variš luch moš, jerte telili* midön lesz nyomorúság és üldözés a' szó (evangelium)ért, hamar megbotráncózik. 13, 21.

luš sír. *nan at lušsan* tí nem sírtatok.

lušp síró, *lušp charet* sírók. *šotenet lušp charet, vajlen tan čagtat* boldogok a' sírók, mert i k örülni fognak. 5, 4.

(*luñšém* sírók).

N.

naer fejedelem, király. *ton lat oles naer Irod* akkor volt király Heródes. 2, 1. — *Archelaj naerag oli Judejt* Archelaus királyul van Judeában. 2, 22. — *Jeszej ponštestü David naerme* Jeszei nemzé David fejedelmet. 1, 6.

naer vant fejedelemasszony.

naerlach fejedelemség, ország; *aul naerlach* mennyország; *jol naerlach* al-ország, pokol; *šemel ma naerlach a' fekete föld* országa. — *šultan, ton mos išto vatmes aul naerlach* térjete meg, mert elközeledett a' mennyország. 3, 2. — *šemel ma naerlach püvet rastvet jejpeš mane a' földi ország fiait kivettettek sötét helyre.* 8, 12. — *nag, Kapernaum, patgen yol naerlachne te, Kapernaum, aláesel a' pokolba.* 11, 23.

(*naer* fejedelem, csár).

nak magad l. *nag* te. *tont at tachnan kav ali nak lajlenel* akkor nem ütközl köbe magad lábával. 3, 6. — *man ne ašov oli? nak chontilen* nekünk mi dolgunk az? magad lásd. 27, 4.

nakven magadat. *erptalen šochen cholesme, chumle nakven erptilen* szeress minden embert, a' mint magadat szereted. 22, 39.

(*nängki* magad, csak te).

nachke csak. *mantem os latine nachke nilmenčam nank jurtetne, nar arine varine?* ha pedig beszéltek csak nyájasan tí társaitoknak, mi felest tesztek? 5, 47. — *man nachke tit ončov at náa' i kit chul* mi itt bírunk csak öt kenyeret 's két halat. 14, 17. — *am ketvesem nachke cholem ošet palt Izrail kvalnel* én küldtettem csak elveszett juhaimhoz Izraél házának. 15, 24. — *os nachke laven lach, i jálti am chušem* de mondj csak egy szót, és meggyógyul én szolgám. 8, 8.

nachke ma külön hely. *chaňchtachtepet vatge jomem Isus elpalne nachke mat lavset a' tanítványok hozzá menvén Jézushoz külön helyre, mondának.* 17, 19.

nachkat magában. *i tonme cholem jejpalt Isus ele menes toul tocho kerep tarmelt cholestal mane nachkat 's azt hallván Jézus, elmene onnan úgy hajón, ember nélküli helyre, magában.* 14, 13. — *mir taretam jejpalt kvalnes achne chošguchv nachkat; i eti tav chultes tat nachkat a' nép elbocsátatása után felmene egy hegyre imádkozni magában; 's estig ott marada magában.* 14, 23.

nachv elkap. *toulen ujt jochtem tavame nachvsanel a' madarak jövéen elkapdosák azt.* 13, 4.

nag te; *nak* te magad.

nagen téged,

nagnane néked,

nagnanel töled. *i nag atinarel viš at olen Judejskoj ušetnel, vajlen nagnanel kvali pank 's te semmivel kisebb nem vagy a' judeai városoknál, mert töled, belőled, kél ki fejedelem.* 2, 6. — *katel viganen nagen* kézzel visznek téged. 4, 6. — *olen tat, chun at latam nagnane* légy ott, míg nem mondom neked. 2, 13.

(*näng* te).

naleval méltatlan. *amelen kval jejmti lañ, nan satne jomasan jochti tavane; amelen naleval, ton satilam jomasan nanknane jonchi ha a' ház méltó lesz, a' tí kívánt jótok neki jut; ha nem méltó, a' kívánt jótok reátok fordul vissza.* 10, 13.

nalt feltesz, felszúr. *aku ton lat chajtemles tananel aku char, vis šeni, uksusel tuteltestä, i su-jejvne naltam ajtestü tavame* azon időben elmene közölök valaki, vön gombát, eczettel bemártá 's botra szúrván, megitatá őt. 27, 48.

nan tik, tí.

nanane nektek

nanen titeket

nananel töletek. *chon 'lates nanane, išto nan tuline jejmtuchv űurep oćinel?* ki mondta nektek, hogy kerüljétek a' jövendő haragot? 3, 7. — *ereptan nanen nerep charetme, jomas varan nanen jachstap charetne* szeressétek a' titeket gyűlölköket, 's tegyetek jót a' titeket bántóknak. 5, 44.

nank magatok,

nanknane magatoknak,

nankven magatokat. *atichonme nanknane jegi ul lavan šemel mat, ton mos išto tan paltan aku jeg, chotchar oli ault* senkit magatok atyjának ne nevezzetek a' földön, mert nálatok egy atya, ki az égben van. 23, 9. — *ton mos nankven nank tonuch'ilan, išto nan püvet ton charenel, chotcharet 'hajtetme alesanel* mert magatok magatokat tanúsítjátok, hogy fiai vagytok azoknak, kik a' prófétákat megölték. 23, 31.

(*nan* tí, *nanki* magatok).

nazaret Nazaret.

nazarej nazarénus. i tov jochtem olmies usne lave'tane Nazaretne, tak sarme hajtet late'lp, isto tiv nazorejag namtacht'i 's oda jutván élni kezdé városban, Nazaretnek nevezettben, hogy bételjesedjék a' proféták mondása, miszerint nazarénusnak neveztetik. 2, 23.

nar mi; *ale nar* valami; *ati-nar* nem-mi, sem-mi; *nar mos* miért. *tončuvt tav at ončes narel teletachv* akkor annak nem volt mivel fizetnie. 18, 25. — *chošgem i ale nar vovem tavanel* könyörögven 's valamit kérven tőle. 20, 20. — *atinarel viš at olen* semmivel kisebb nem vagy. 2, 6. — *nar mos man i farizejt šav pičelov* miért mi és a' farizeusok bűjtelnk sokat. 9, 14.

narem

naremt nyujt, ajándékoz. *Isus ton lat naremtestä katetame, püvestä tavame* Jézus azonnal kinyújtá kezét, megfogá őtet. 14, 31. — *i tank poj'uchanel punšem naremtesanel tavame sajt, sur'n, ladan i smirna 's a' magok jószágait (kincseit) megnyitván, nyujtának, ajándékozáának, neki ajándékokat, aranyat, ladant és szmirnát. 2, 11.*

narmech adomány.

narmechtal adomány nélkül, ingyen, ok nélkül, ha-zontalan. *chon pali kvaltki netatel narmechtal, ton kujitü tavame chajerlachv a' ki elválik nejtől ok nélkül, az kísérti azt paráznságra. 5, 32. — šochen narmechtal lach mos choles latne kitilove sut chot-l čvvt* minden haszontalan szóért az ember szó kérdeztetik (felelős) az itélet napján. 12, 36. — *normechtal visen, narmechtal i majan* ingyen vettetek, ingyen is adjatok. 10, 8.

narit nyujt. *i tat aku olemetnel Isus jot aku katü naritam tak širietame levetes 's ott egye a' Jézussal voltakna, egyik kezét kinyujtván a' maga kardját kirántá. 26, 51. — Isus kat naritem püvestä tavame* Jézus kezét kinyujtván megfogá őt. 8, 3. — *naritalen tak katen. I tav naritestä* nyújtad ki kezedet. 'S ő kinyújtá. 12, 13.

nam név. *añ menan, chañčan čar a'emetne, tanme perne punem jeg, püv i jülpen lil namne* most menjetek tanítván a' világ embereit, megkeresztelvén őket az atya, fiú és szent lélek nevében. 28, 19. — *nag namentel eren man hajtechlesov te nevedben nemde* mi jövendőltünk? 7, 22.

namem, namen, namü és nametatü nevem stb.

namen neves, namen chotel neves nap, névnap. Irod namen chotel čuvt Herodesz neve napján. 14, 6.

namp nevü, namp chař nevü ember. menan ušne tä namp char pochane menjetek a' városba, e' nevü emberhez. 26, 18.

namt nevez. tav namtes tavane nam Isus ő nevezte neki nevet Jézust (nevezé Jézus-névvél). 1, 25. — *ončitü püv, i namtilen tavane nam Isus szül fiút, 's nevezed annak nevét Jézusnak.* 1, 21. — *namtganel tavame namel Emmanuil nevezik őtet Emmanuel névvel.* 1, 23.

namtacht neveződik. nazorejag namtacht i nazarénusnak neveztetik. 2, 23.

(*näm* név).

ne mi. *ne ašeu oli patem minane, Isus torem püv?* mi dolgod van (esve) nekünk (velünk), Jézus, isten fija. 8, 29.

ne-sir mifele, millyen. nesir erkel nag tocho varan? millyen hatalommal teszel így? 21, 23. — *am nanane latam, nesir val am tocho varam* én néktek megmondom, millyen erővel teszek így 21, 24.

ne-vojp millyen. am pel nanane at latam, nevojp val am tocho varam én sem mondom meg nektek, millyen erővel teszek úgy 21, 27. — *nevojp lavem oli Mojsej zakont* mit parancsolt volt Mózes a' törvényben.

ne-čuv mekkora, mennyi, hány; nečuv kes hányszor. nečuv kes karech tare'achv hányszor kell megbocsátani. 18, 21. — *ošnel elemcholes nečuvne jomas?* a' juhnál az ember mennyivel jobb?

(*ne-mät* semmi).

ne még-e? *tav torem tari luř lati, os-ne tonuch manane karech?* ő isten ellen káromkodik, mégis (régiesen: es még) tanu kell nekünk? 26, 65. — *man-ne ašov oli?* a' mi dolgunk-e? 27, 4.

ne nő, *netä neje, netame nejét; dual. negia. i vistä tak netame* 's vevé maga nejét. 1, 24. — *David ponštestä Salomonme Urija nenel* David nemzé Salomont Urija nejétől. 1, 6. — *chon pali kvalkti tak netatel, ton maje tavane nepek* a' ki elválík a' nejétől, az adjon neki levelet. 5, 31. — *angel pümtes latuchv i laves negiane* az angyal kezdte szólni 's monda a' két nőnek. 28, 5.

(*né* nő).

neg, *nej köt. nar negan šemel mat, ton mavnetatel jejmti ton charne i ault* a' mit megköttök a' földön, az kötve lesz neki az ég-

ben is. 16, 19. — *nar nan negine ſemel mat, negem fejmti i ault a' mit megköttök a' földön, kötve lesz az égben is.* — *tü char kata i lajla akvane negem vajelan tavame, rastelan fejpeš mane* annak két kezét lábát összekötván, vigyétek őt, vassétek sötét helyre. 22, 13. — *i tont torem akvane nar neges, tonme elemcholes pali ul manitatü 's azért isten eggyé a' mit kötött, azt ember föl ne bontsa.* 19, 6. — *achten elol takenaket i nelan tanme puchčagtelnanel kašel* gyűjtések elsöben a' konkolyokat, 's kössétek kévébe elégetésök végett. 13, 30. — *negs köt. negsat tarviten i ustal chutet i puntlat choles vojnet tarmelne* kötnek terhes és hordozhatatlan csomókat 's teszik az ember vállaira. 23, 4.

negl, (*nejl*) látszik, tetszik. *nejles, isto tav onči kachrat jülpen lilnel* látszott, hogy viselős (bir hasában) a' szent lélektől. 1, 18. — *tončuvt Irod tulmechag vovelam volchvetme, kalemtes tananel, chun negles sov* akkor Heródes titkon híván a' bölcseket megtudakozá tőlek, mikor tetszett fel a' csillag. 2, 7. — *tončuvt negla kitag tep kant: aku char vive, os moten chulvi* akkor kettő látszik (találkozik) a' mezön: az egyik elvitetik, 's a' másik marad. 24, 40.

nelt (*nejlt, neglt*) mutat, előhoz. *jomas choles jomas lachnel neltitü jomasme, os lül choles lül lachnel neltitü lülme* jó ember a' jó szóból a' jót hozza elő, de rossz ember a' rossz szóból a' rosszat hozza elő. 12, 35. — *koz'ajñ, chotchar nelvi tak ochče-moletanel jülpel charme i is charme* gazda, ki a' maga pénzkincséből kihoz újat és őt. 13, 52. (*nejlém, nélém feltünöm, feltetszem*).

ner haragszik, szid,

nerep haragos, szidó. *os am nanane latam, nerep char tari ul neren* de én nektek mondom, a' haragos ellen ne haragudjál. 5, 39. — *añ nan choleslan torem tari nernat most* halottátok isten elleni szidását. 26, 65.

nerges dolgozik, munkálkodik. *šunšpan char ma čouretne, chumle tan jänimat; at nergesat, at tachtat* nézzetek a' mező liliomaira, mint nőnek; nem dolgoznak, nem fonnak. 6, 28.

nergesap dolgozó. *aku tonpel nergesap char tenane choj* igazán a' dolgozó ember étére méltó. 10, 10.

nepek könyv, levél; *nepek chašp* könyvtudó, írástudó. *ach'em šocho arkepet i nepek chašpet mir keurnel, kitiles tananel* összegyűjt-
vén minden főpapot és írástudót a' népből, kérde tőlök. 2, 4. —

chon pali kvalkti tak netatel, ton maje tavane nepék a' ki elválik a' nejétől, az adjon neki levelet. 5, 31.

nepeken könyves, kinek könyve van, tudós; *nepeken char* tudós. *elemcholes piv pertem fejmti arkepetne i nepeken charetne* az ember fija el fog árultatni a' főpapoknak és írástudóknak. 20, 18.

nigl (negl, nejl) tetszik, látszik. *chun tav lates titme, ratgen pasen tul nigles tan numtäpalant* midőn ezt mondotta, hirtelen fényes felhő tetszék meg felettök. 17, 5. — *chojtep ne kelp niglene agmel* beteg nő, vér-tetsző betegséggel. 9, 20.

niglep tetszik. *chun tep kvaales i ojtes, tončuvrt niglepeset takenaket* midőn a' gabona kikelt és feslett (fejet eresztett), akkor meg-tetszék a' konkoly. 13, 26.

nile négy; *nile šoter* négy ezer. 16, 10.

nile-kujp-lov tizennégy. *I tont šochen tochem Avraamnel David moše nilekujplov tochem* 's így minden nemzetség Ábráhámtól Dávidig tizennégy nemzetség. 1, 17.

nilevlastnik (or. četverovlastnik, tetrarcha) negyedlő. *ton lat cholestä Irod nilevlastnik lachel Isus mos* azon időben halla Heródes, a' negyedlő, hírt Jézusról. 14, 1.

nilmen negyven. *i pičel s nilmen chotel i nilmen fej* és bőjtölő negyven nap és negyven éjjel. 4, 2.

(*nile* négy, *nelimen* negyven; *nelit* negyedik).

nilm, *nilem* nyelv. *jormanel anem nilmel* tisztelnek engem nyelvvel. 15, 8.

nilmtal nyelvtelen, néma.

tus-nilemtal néma. *chotcharet ončat tank jortelanel tus-nilemtal charetne* kik tartanak vala magokkal néma embereket. 15, 30.

(*nilm* nyelv, *nelmtal* nyelvtelen, néma).

nil'meč nyájaskodik. *man'em os latine nil'menčam nank jurtetne, nar arine varine?* ha nyájasan csak a' társaitoknak szóltok, mi felest tesztek? 5, 47.

nin tük (ketten),

ninane nektek (kettőtöknek). *ag'tne ašan chojtel fejmti ninane* hitetek szerint legyen meg nektek. 9, 29.

(*nén* ti ketten).

nir vessző, nád, bot. *os to jechtleset fejvetnel nir t i rastset lonch mant* de némelyek vagdalanak a' fákról vesszőket 's veték (azokat) az útra. 21, 8. — *nar šunšuchv jalsan nan char mane, mantem*

votel *houltam niret*? mit nézni mentetek a' pusztába, talán széltől hajtott nádakat? 11, 7.

nir nyöv, szakít; *nirem szaggatván*; *nirkt szaggattatik. toma, ištobi takenaket nirem ul nirktet tan jortelan i putit* ne, hogy a' konkolyokat szaggatván ne szaggattassanak velek a' búzák is. 13, 29.

nirimtachv és niremtachv elszakítani, elvenni. *ati jomas nirimtachv apüvetnel náhme i rastuchv ampetne* nem jó elvenni a' gyermekektől a' kenyeret és vetni az ebeknek. 15, 26. — *chon at onči, ton charnel (le niremtachti i ton, nar onči* a' kinek nincs, attól elvételik az is, a' miije *vau*. 13, 12.

nirišl, nirišlachv ragadni. *mantem chumle chon tuv vagen chum kvalne i pümti nirišlachv tav jomaslach, alpel at persestáke ton vagen charme?* mert hogyan megyen valaki az erős ember házába és fogja elragadni jószágát, előbb ha meg nem kötözte az erős embert? 12, 29.

nimtuj nyomorúság. *ton lat jejmti jáni nimituj, ton vojpp at obilales ma sochemlam montel* akkor lesz nagy nyomorúság, a' millyen nem volt a' föld kezdetétől fogva. 24, 21.

noch pel (nog-pel; nonch) felesen, nagyon. *šariš latam nanane, tan justelme nochpel visanel* bizony mondom nektek, azok a' jutalmat már elvették. 6, 2. 5.

nonchal felfelé, feljebb. *chun nan šavanme nonchal at pattilan* ha a' ti igazságokat feljebb nem emelitek. 5, 20. — *nurem su-jejvme at šajmtitá i pelemtam ponlame at charivivá tav šar ašš nonchal patnat elpalt* a' meghajlott botot nem törí el 's a' meggyúlt fonalat nem oltja el ő igazságának feljebbre esése (győzelme) előtt. 12, 20. — *atichonne ul latan, nar nan usan, elemcholes püv ačelnel nonchal jáltnat elpalt* senkinek ne mondjátok, a' mit ti láttatok, az emberfijának a' halálból feltámadása előtt. 17, 9.

noncho fel, *noncho jältne* feltámadás. *Os am noncho jältnem jejpalt chontchatine am jortelem Galilej všt* de én feltámadásom után találkoztok én velem a' Galileai városban. 26, 32. — *vam jochti porti ratuchv torem kvalme i churum chotelt noncho varuchv tavame* erőm van lerontani isten házát, 's három napon felépíteni azt. 26, 61.

(*nong* fel; *nonge, nongo* felé; *nongäle* felé, fölfelé).

nor gerenda. *tončuvt oli nak šament nor* akkor van te szemedben gerenda. 7, 4. — *vajalen elolt nak šament olep norme* vedd ki előbb a' te szemedben való gerendát. 7, 5.

(*nor gerenda*).

nurem megtörött, hajlott. *nurem su-jejvme at šajmtitü a' meg-hajlott botot el nem töri.* 12, 20.

nurel üldöz; *nurelap* üldözö. *chošgan nurelap charet mos* imádkozzatok az üldözőkért. 5, 44.

nurmelt haragos, ellenséges. *elemcholeset kujne mant jochtes tavame nurmeltam char* az emberek altában eljőve az ő ellenségek. 13, 25.

nurmeltacht ellenségeskedik; *nurmeltachttep* ellenségeskedő. *nurmeltacht'ep char vares titme* ellenségeskedő ember tette ezt. 13, 23.

num fel, felső. *joreli num sutne* méltó a' felső bíróra. 5, 22. — *torem kval jälpen av chašep pali manemtachtes numel jole moš* az egyház szent kapujának kárpítja elszakada felül aláig. 27, 51.

numen fent. *suj numen cholves* szó hallatszott fent. 2, 18. — *osanna numen* hosánna a' magasságban. 21, 9.

numpal felső, felül, egyéb. *chajer puch kinši amnanel pos, i pos tavane at mikti Jona hájt numpal posnel a'* hamis nemzetség jelt kér tőlem, 's jel neki nem adatik egyéb Jónás próféta jelenél. 12, 39.

numäpalt felette; *numtäpalant* felettök. *tončuvt pušič'iteset tav numäpalt aulet* akkor megnyílnak ő felette az egek. 3, 16. — *ratgen pasen tul nigles tan numtäpalant* tüstént fényes felhő tetszék meg felettök. 17, 5.

(*num* fel, föl, *numen* fölött, *nume'* felől; *numi* felső, *numi tarom* felső ég, felső isten).

numelmat gondol, gondolkodik, emlékezik. *atichonne chašvu jege püvnel targe, i chonne püv pa'i latuchv numelmat'itü* senki által nem ismertetik meg az atya, a' fián kívül, 's a' kinek a' fiu meg akarja jelenteni. 11, 27. — *Farisejt tav amelan chontlam numelmatset, išto tan mosanel tav lati* a' farizéusok ő beszédeit hallván megérték, hogy miattok beszéll ő. 21, 45. — *Josif tav kumtü at nurem palimtachv tavame, numelmates pali kvaltkuchv tavatel tulmechag* József ő férje nem akarván őt nyilvánítani (megszégyeníteni), gondolkodék elválni tőle lopva. 1, 19. — *chun tatilen nak sajn torem elpalne, ton mat numelmatgen išto . . .* mikor hozod ajándékokat istennek, akkor megemlékezel hogy . . . 5, 23.

numlecht ért. *to: čuvt numlechtsanel, nar tav lates tanane, ištobi urchatuchv ati pel hañ kušsanel, os . . .* akkor megértötték, mit mon-

dott nekik, hogy örködni (kell) nem a' kenyér kovászatól, hanem . . . 16, 12.

numš gondol, emlékezik. *ul numšan išto am ješem poštlachv zakon amne hájtet* ne gondoljátok, hogy jöttem eltörteni a' törvényt vagy a' prófétákat. 5, 17. — *nar nan numšine Christos mos?* mit gondoltok ti Krisztus felől. 22, 42. — *jochtem elol charet numšeset, išto tan majvet šavelhuv* jövén az elsők gondolák, hogy ők adatnak (ajándékoztattatnak) többel. 20, 10. — *nar mos nan keurt lu' numšine* minek gondoltok ti bennetek rosszat. 9, 4. — *os pel íhat even at chaščilan i at numšilan at hášme i at šoter cholesme* még is nem értitek, 's nem emlékeztök az öt kenyérré és öt ezer emberre? 16, 9. — *os tan numšeset keuranelt latem: tit chaščti ton, išto man háš at visov* de ők azt gondolták magokban, mondván: ez azt jelenti, hogy mi kenyeret nem vittünk. 16, 7.

numšane char gondolat, gondolt valami. *šim keurt numšane charme tus lati* a' szívben gondolatot beszél a' szája. 12, 34.

numšap értő. *rovtem char jomas ma-kant chaščti chon'lap lachme i numšap* a' vetett mag jó földben (a' jó földben elvetett mag) jelenti a' szó-hallgatót és értőt. 13, 23.

numšacht gondolkodik. *lovntap char numšachte* az olvasó gondolkodjék. 24, 15. — *jotel numšachtem menes* utóbb gondolkodván elmene. 21, 19.

numt elme, gondolat, emlékezet. *tan numtan chaščtem laves* gondolatjukat ismervén monda. 9, 4. — *chumle numtne at viglan, išto am ati pel háš mos lavsem nanane?* hogyan észbe nem veszitek, hogy én nem a' kenyér miatt szóltam nektek? 16, 11. — *nan numtan chumle?* ti gondolatotok hogy = mit gondoltok? 26, 66.

chajer numt gonosz kívánság. *šochen char, chon chajer numtel šunšpi nene* mindenki, a' ki gonosz kívánsággal néz egy nőre. 5, 28.

mot numt kételkedés, kétség. *šaris latam nanane, chun šariš agtuchv oliv e i mot numt at vigne, tončuvt ati pel tičuv varine* bizony mondom nektek, ha igazán hívők volnátok 's kétséget nem vinnétek (tartánátok), akkor nemcsak annyit tennétek. 21, 21.

numten eszes, okos. *chon chon'li tite am lanchem i ton chojtet vari, joltilem numten sajten chumi* a' ki hallja ezt az én beszédemet 's a' szerint cselekszik, azt eszes okos embernek tartom. 7, 24. — *at ton keurt oles numten, i at saj'tal* öt közte volt okos, 's öt esztelen. 25, 2.

(*namt*, *nomt* elme, gondolat, emlékezet; *namting*, *nomting* eszes, okos; *namtital* esztelen).

N.

nájt bővölő, jövődölő, próféta. *vajlen nájt chanši tocho* mert a' próféta így ír. 2, 5.

nájtechl prédikál, jövődöl. *ton chotelet jochtes Joan perne punep i nájtechl Judejskoj char mat* a' napokban jöve János keresztelő és prédikál Judea pusztájában. 3, 1. — *nag namentel eren man nájtechlesov* te nevedben nemde mi jövődöltünk? 7, 22. — *nar mos David lavitá nájtechlam tavame tormi* miért nevezi David jövődölve őtet istennek? 22, 43.

(*nájt* bővös, бүбайос).

náur fiatal, csikó. *latan Sion ane: ań nag naeren jeju nag pochenne sovtalem aš varp, oslicü náur tarmelt* mondd Sion leányának: íme te fejedelmed jő hozzád, szelidséget tevő, számarcsikón. 21, 5.

(*nár* gyenge, fiatal; *náurem* gyermek).

nák tapos. *ul vastan nank tinen sakan pureset elpalne, iš'tobi tan lajlel ul nákanel* ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók elibe, hogy lábbal el ne tapossák. 7, 6.

náchčetapt tipor. *ton, chon pati tá kav tarmelne, jövii, os tav, chon tarmelne pati, ton charme pali náchčetaptitü* az, ki e' köre esik, elvész, 's az, a' kire reászik, azt eltiporja. 21, 44.

nálchelt ráz, int. *tigil toul jejp charetne tav lulemtoves, pan-kananel nálcheltam* innen onnan jövök által káromoltatott, fejeiket rázván. 27, 39.

nált nyel. *šamtal lonch choltlapet! lomime ele sisilan, os verbludme juv náltilan* vak útvezetők! a' szűnyogot elszűritek, de a' tevét bényelitek. 23, 24.

nán (tör.) kenyér. *laven, iš'tobi tá kavet jejmset náni* mondd, hogy e' kövek kenyérré legyenek. 4, 3. — *ati nánel akve lilenag jejmte elemcholes* nem kenyérral egyedül él az ember. 4, 4. — *man šochen lat nánov majulen tá chotel kašel* mi mindenkori kenyereünket add meg e' nap kedviért (mára). 6, 11.

(*nán* kenyér).

ńar csupasz, mesztelen. *ńarue olsem, i nan mašteslan anem* csupasz (csupasznak) voltam 's tí ruházatok engem. 25, 36.

(ńar csupasz, kopasz).

ńartel? — *i chun ńartelam pošsanel tavam, anchvsesanel šemel mašname* 's midőn — megcsúfolták őt, levetkőzteték fekete ruháját. 27, 31.

ńoul hús, test. *l. ńoul. pas ńoulne oli šam; i tont, chun nag šamen pasen, ńoulen pel šocho pasenag oli a' test világa a' szem; 's ha te szemed világos, tested is mind világossá lesz. 6, 22. — jejmtat kitag aku ńouli* lesznek ketten egy testté. 19, 5. — *lil ńogre os ńoul paštal a' lélek erős, de a' hús tehetetlen. 26, 41.*

— (ńaul hús).

ńoult mozzgat. *nar šunšuchv jalsan nan char mane? mantem votul ńoultam ńiret* mit nézni jöttetek tük a' pusztába? talán széltől hajtogatott vesszőket. 11, 7.

ńoultacht utána mén, következik. *i ńoultachtes tav jejtápalt šav aten, i tav tanme jálteptesan* 's utána méne sok ember 's ő azokat meggyógyítja. 12, 15.

(ńaul nyom; ńaulém nyomába járok valakinek, követem, üldözöm).

ńogre erő, erős. *jejentap am jejmpalt amnanel ńogre a' jövő én utánam nálamnál erősebb. 3, 11. — os ton at telves tarne, ton mos ńogre at onči* és ez nem növekedett gyökérbe, azért ereje nincs. 13, 21.

ńograg erősnek. *votme ńograg kačelam pilmes a' szelet erősnek látván megijede. 14, 30.*

ńogreš erősen. *ńogreš pimentesan tinme Isus* erősen parancsola nekik Jézus. 9, 30.

ńogrim erősödik, vastagodik. *ton mos išto ńogrimes tā elemcholeset šim, i pael vane chontlat* mert íme megvastagodott ez emberek szive, 's füllel erősen, bajosan, hallanak. 13, 15.

ńogremtacht erősödik, bizik, bátor. *ńogremtachten a! agtne ašen jálteptestä nagen* bizzál lány! a' te hited meggyógyítja téged. 9, 22. — *ištobi kitag amne churum tonuch tusel ńogremtachtes šochen aš* hogy két vagy három tanú szájából erősítették meg minden dolog. 18, 16.

(ńangre erős, ńangrem erősödik; *ti marts vuat ńangrems anynyira a' szél megerősödék.*)

ńol orr

ńol-šam orr-szem = arcz, kép. *morče elčuv jonum pates ńol-šamä tarmelne chošgem* kevés elébbre menvén leesék arczára imádkozván. 26, 39. — *panken šartalen i ńolšamen lovtalen* fejedet kend meg és arczodat mosd meg. 6, 11.

(*ńal, ńol* orr).

ńolt belpoklosság. *i tav ton lat lištitchtes ńoltetnel* 's ő azonnal megtisztúla belpoklosságától. 8, 3.

ńolten poklos. *tav pochane jomes ńolten* ő hozzá jöve belpoklos. 8, 2. — *os chun Isus oles Vifaniat ńolten Simon kvalt* 's midőn Jézus volt Bethániában, belpoklos Simon házában. 26, 6.

ńorit szidalmaz, boszusággal illet. *os to charet tav chušan puvem ńoritesanel tanme i jole alesanel* de némellyek ő szolgáljit megfogván szidalmazák őket 's megöleék. 22, 6.

ńort terít, ágyaz,

ńortil tereget. *os šav atem ńortiles:t tank mašnanel lonch tarmelne* és sok ember teregeté ruháját az útra. 21, 8.

ńopes ráakad, belékap. *elol chulme, chotchar ńopesi, vajalen* az első halat, a' melly reáakad, vedd. 17, 27.

ńot segít. *ńotalen anem* segíts engem. 15, 25.

ńov indul, mozog.

ma ńovne földindulás. *ton mos išto kvalget atemet tarmelne atemet i naerlach tarmelne naerlach, i fejmti tetal, cholentul i to mat ma ńovne* azért kelnek fel emberek ellen emberek, ország ellen ország, 's lesz éhség, halál, 's néhol földindulás. 24, 7.

ńovmt háborog. *jonkep tak pasü at migtä, i sovet patat aulnel, i aul va ńovmti a' höld a' maga világát* nem adja, 's a' csillagok leesnek az égről 's az ég ereje megháborodik. 24, 29.

ńovl test, l. *ńoul*. *tü vaj šošem am ńovlem tarmelne e' zšir* öntve én testemre. 26, 12. — *vajan, tajan, tit am ńovlem* vegyétek, egyétek, ez én testem. 26, 26.

(*ńaul* hús).

ńul eskü, *ńul aš* eskü. *ńul ašü mos i ajp jortet olne ujl laves michv tavane* esküvése miatt és a' vendégek otléte miatt monda adni neki. 14, 9.

ńul esküszik? *ńulme ul unšalen, šarmelalen, nar mos ńulsen* (*ńultsen?*) *torem elpalt* az esküt át ne lépd, teljesítsd a' miért esküd-tél isten előtt. 5, 33.

nult, nultuchv eskünni. *inra moš ul nultan* soha ne esküdjeteK. 5, 34. — *i os jole varetestü nultem, isto at chančitü cholesme* 's megint eltagadá, esküvén, hogy nem ismeri az embert. 26, 72. — *tončuvt pümtes takvame erem nultuchv, isto at chančitü tä cholesme* akkor kezdé magát elátkozván eskünni, hogy nem ismeri az embert. 26, 74. — *chon nulti aulel, nulti torem jülpen pasenel a' ki esküszik az égre, az esküszik isten szent székére.* 23, 22.

(*nül* eskü).

nult megtér (talán *vall?* gyón?). *nultan, ton mos isto vatmes aul naerlach* térjeteK meg, mert elközeledett a' mennyország. 3, 2, 4, 17.

nultenkv megtér. *am pernel punganem nanen vitel nultenkvane kašel* én megkeresztelleK vízzel, a' megtérés végett. 3, 11.

nulteptacht meggyón, megtér. *i pernel punehteset tavanel Jordan keurt nulteptachtem* 's megkeresztelkődének tőle a' Jordánban, (bűneiket) meggyónván. 3, 6. — *vajlen am jejssem at šaretme, os kreken charcme vovuchv nulteptachv* mert én jöttem nem az igazságosokat, hanem a' bűnösöket hini a' megtérésre. 9, 13.

nür bőr. *Joan enteptalechtes nür entepel* János övedzkeDék bőr övvel. 3, 4.

nür akar. *Rachil at nüri taremtaptechtuchv* Ráhel nem akar vigasztalódni. 2, 18. — *pojrechš, chun nürsenke, van jochti anem lištuchv. Isus laves: nüram, lištítachten* uram, ha akarnád, hatalmad van engem megtisztítani. Jézus monda: akarom, tisztúlj meg. 8, 2, 3. — *at nurem palimtachv tavame, numelmates pali kvaltktuchv tavatel* nem akarván nyilvánítani őt, gondolkodék elválni tőle 1, 19. — *tetal taretachv am at nürganem* étlen eleresztteni én nem akarom őket. — *pascha pojrem kašel uš urp inra moš taretales aku polen charme, chocharme mir nürganel a' paschaünnep* kedviért a' város tisztartója mindég elbocsátott egy foglyot, kit a' nép akar. 27, 15. — *chun am techv nürsem, nan anem at titeslan* midőn én enni akarom, ti engem nem étetteteK. 25, 42.

nürp, nürepe akaró, kereső. *aul naerlach jorti tin chumne, nürp charne inen sakne a' mennyország* hasonlít árus emberhez, keresőhöz becses gyöngyöt. 14, 45.

techv nürp enni akaró, éhező,

ajuchv níurp inni akaró, szomjas. *chun nan nagen uslov techv níurpi, i titeslov, amne ajuchv níurpi, i ajteslov* mikor láttunk téged éhezőnek és etettünk, vagy szomjasnak, 's itattunk? 25, 37.

núrep oči jövendő harag. *chon lates nanane, isto nan tuline jejmtechv núrep očinel?* ki monda nektek, hogy fussatok a' jövendő haragtól? 3, 7.

núte nál? magában? *šočen naerlach tak núte pali urtchatep tallane jejmti, i šochen uš amne kval tak núte urtchatep pušne at unli* minden ország magában (maga magánál) meghasonló, üressé (pusztává) lesz 's minden város vagy ház, magában meghasonló, épen nem marad. 12, 25. — *mantem krech vari nag lalten nag kačen, mennen i latkaten núte por cholestal* ha bünt követ el te ellened te öcséd, menj és dorgáld meg magánosan ember nélkül (tanu nélkül). 18, 15. — *os vinograd varpet pivme chontem lavekteset tank núte: tit pivä, menov, alilov tavame 's a' szőlőművesek a' fiját látván mondák magok közt, magoknál: ez fija, menjünk, öljük meg.* 21, 38. — *tončuvot šav charet teplachtat, i moten motenme nichv jejmtitü i jachstat núte* akkor sok ember megtéved (megbomlik), 's egyik a' másikat el fogja adni, 's haragusznak egymásra. 24, 10. — *šohtelachtset núte tav mosü* megbotrátkozának magokban miatta. 13, 57.

núp nőszés, házasság. *tit mos chulteptitü elemcholes jegme i čukme i varkti tak netü nupel, i jejmtat kitag aku hóuli* azért elhagyja az ember atyját és anyját 's tevődik maga neje házassággal (egyesül házasság által a' nejével) 's lesznek ketten egy testté. 19, 5. — *i tuštian ošetme jomas pul kat nupel, os kozletme almech palne 's állatja a' juhokat jobb kéz felől a' vendégségben (?), de a' kosokat bal felől.* 25, 33.

núpen menyegzői; *núpen pur* menyegzői vendégség, lakadalom. *aül naerlach jorti naerne, chotchar vares nupen pur tak pivü kašel a' mennyország hasonlít fejedelemhez, a' ki csinált menyegzői vendégséget maga fija kedvéért.* 22, 2.

(*núop* nőszés, házasság).

núv nagyság; mint fokozó képző: több, inkább. *os sach išem núvne čar'loves, i tarne at telemat mos tošes* és a' nap meleg nagysága által elége, 's gyöker-nem növése miatt elszárad. 13, 6. — *jerte kvales, ton mos isto ma oštíuv oles* hamar kikele, mert a' föld vékonyabb vala. 13, 5. — *lil tene charnel jünííuv az élet (lélek) az ételnél nagyobb.* 6, 25. — *nan vojp toul jomasethuv (-hóu) olne ti*

sokkal jobbak vagytok annál. 6, 26. — *numseset, išto tan majret šavelhuv* gondolák, hogy többel adatnak meg (hogy többet adnak nekik).

Č.

čak csecs

(*čakv* szopik, emik)

čakup csecsemő. *apüvet tusnel i čakupetnel vareslen ešchene ašme* a' gyermekek szájából 's a' csecsemők által csináltad meg a' dicsőséget. 21, 16.

čakvt szoptat,

čakvtap szoptató. *tuš čakvtap netne ton chotelet čunt jaj* a' szoptató nőknek a' napokon. 24, 19.

(*šäk* csecs).

čach só

čaken sós. *nan čach mane, os chun čach attal pati, tončuvt narel varilen tavame čakenag?* tik a' föld sava, 's ha a' só ízetlenné lesz, akkor mivel teszed azt sóssá? 5, 13.

(*šah* só).

čagt, *čagtuchv* örülni.

čagtelp öröm. *tujen nag pojeren jot čagtuchv menj* be a' te uraddal örvendeni. 25, 21. — *čagtan i čurčimlan, vajlen jüni nanane justel ault* örüljetekek és vígadjatok, mert nagy nektek a' jutalom (jutalmatok) az égben. 5, 12. — *Isus chontchates tin jortelan i laves: čagtan* Jézus találkozik velök (kettővel) 's monda: örüljetekek (= üdvözlek). 28, 9. — *os sorme chontem tunčpamatü, tan čagtset šak jüni čagtelpel* 's 'a' csillagot látván megállapodót, ök örülének igen nagy örömmel. 2, 10.

čač kedves. *aku elemcholes ončes kit püv, i vatge jomem elol char pochane tav laves: čač!* menen, varen tü chotelt am vinogračnikemt egy embernek volt két fija, 's hozzámenvén az elsőhöz, monda: kedves, menj, dolgozzál ma szőlőmben. 21, 28.

(*šés, šiš* kedves, fiu).

čač farkas. *ač am ketganem nanen jormant ošet čašet chalne im* én küldlek benneteket mint juhokat farkasok közzé. 10, 16.

(*šés* farkas).

čaneš veréb. *eren kit čaneš pertachta aku asari mos* nemde két veréb vétetik egy aszarért? (fillérért?) 10, 29. — *nan tinenet olne šav čanesetnel ti* becsesebbek vagytok sok verébnél. 10, 31.

čas (or.) idő, percz. *at chaščilan, chot čast nan pojrechšan jochti* nem tudjátok, melly időben jó uratok. 24, 42.

čar tartomány, vidék, világ. *Sodom čarne kignešuv fejmti sut varne chotel čvrt, ati pel nagnane* Sodoma földjének könnyebb lesz az ítélet napjakor, mintsem neked. 11, 24. — *šunštian tavane čar lachve olep ušet* mutatá neki a' világon szélyel levő városokat. 4, 8. — *tü lach kval's ton čar lachve* a' hír, beszéd, kimene a' világon szélyel. 9, 26. — *vajlen tepkan čar, os jomas tajm naerlach püvet, os takenaket asraj püvet* mert a' gabonaföld a' világ, 's a' jó mag a' (menny)ország fiai, de a' konkoly az ördög fiai. 13, 38.

čarguchv szomorkodni. *i vim tak jortelat Petrme i Zevedejev püvi, aku jot pümtes čarguchv i tuštuchv. Tončvvt lati tanane Isus: am lilem šak moš čargi 's* vevén magával Petert 's Zebedeus két fiját együtt kezdte szomorkodni és aggódni. Akkor mond nekik Jézus: én lelkem nagyon szomorkodik. 26, 37. 38.

čarkep fül. *tan kvane kvalem tuset pures anane, i ratgen šumem pures ane rastkates sarišne i čarkepes vitet* ők kikelvén bemenének a' disznónyájba, 's hamar mind a' disznónyáj vetteté a' tengerbe, 's elfúlt a' vízben. 8, 32.

čarkepalett merülget, kezd elmerülni. *vošme šograg kačelam pilmes, čarkepaletes i čišgeltes: pojrechš, jülteptalen anem* a' szelet erősnék látván megijede, merülgete és kiabála: Uram, segíts. 14, 30.

čarl' el-ég, elaszik. *os sach išem šurne čarloves, i tarne at telemat mos tošes* és a' nap melegének nagysága által elége, 's gyökere nem növése miatt elszárad. 13, 6.

čapt, *čaptachv* rejtteni, temetni. *lavalen anem elolt jakuchv i čaptachv amk jegem* mondj engem (parancsolj nekem, hagyj engem), előbb menni és eltemetni én atyámat. 8, 21. — *atinar ati jole čaptam, ištobi pali ul pate, i tujtem, ištobi ul kačelankve* semmi sincs elrejtve, hogy fel ne essék (fedeztessék), 's eltitkolva, hogy meg ne tudassék. 10, 26.

čaptane temető, temetés. *jole čaptane chojt eltemetés módja. tü vaj šošem am šovlem tarmelne tav anem jole čaptane chojtet lalptestü e'* zsirt öntvén testemre ő engem mint temetésre készített el. 26, 12. — *os keneš varem jovtset tonetel suš-put varpnel ma, el ma*

cholem charet čaptane kašel 's tanács-tartván vevék azokon (pénzen) agyagfazék-csinálónak földjét, az idegen halottak eltemetésére. 27, 7. — *os putit čaptan am tep kvaemne de a'* búzákat tegyék el a' gabonaházamba. 13, 30.

čam (tör.) gyertya. *i pelentam čamme at utelalganel tavame ane jolpalne* 's a' meggyújtott gyertyát, nem teszük azt edény alá. 5, 15.

čamper tömlő. *at puntlalve aku tocho jülpel oroch peš toremne, os motenči oleske, manemtachtat čamperet, kvane šaši oroch i teremet chobilat* nem tevődik azonképen új bor ó tömlőbe, de különben ha történt, elszakadnak a' tömlők, kiomlik a' bor, 's a' tömlők elvesznek. 9, 17.

čet gyepeü. *oles aku mat kralen chum, chotchar utes vinogradnik, i multestti tonme četel* volt egy helyen házi úr, ki ültetett szőlőt, 's megkörnyékező azt gyepeüvel. 21, 33.

činkl fogad, szül. *aku lat a kachrat činkli, i onči püv* ime egy lány méhében fogad, 's szül fiút. 1, 23. — *ton mos činklam char tar kachretat oli jülpen lilnel* mert a' mi fogantatott ő méhében, a' szent lélektől van. 1, 20.

činčimt hányatik, háborodik. *ton mant voš jochtes kerep sariš jatne, i činčimtoves chumpetne, ton mos išto lalch vot oles* az alatt már eljutott a' hajó a' tenger közepébe, 's hányattaték a' haboktól, mert ellenes szél vala. 14, 24.

čišg kiabál. *chun Isus jomes toul tocho, kit šampaltal tav jejtü-palt čišgeset i latset* midőn Jézus eljött onnan, két vak ő utána kiabála és monda. 9, 27. — *atemetne erkelovesi tin, ištobi ul čišga* az emberek által eltiltatának (ketten), hogy ne kiáltsanak. 20, 31.

čišgelt kiabál. *pilmam čišgetset* félvén kiabálának. 14, 26.

čišgem kiált. *pari at latemti, at čišgemi* ellene nem szól, nem kiált. 12, 19.

čirket csirkázik, serked, serdül. *chun tar niran jejmteleset kameltag i čirketset luptet* midőn ő veszeji lettek zsengevé 's csirkáztak a' levelek. 24, 32.

čour liliom. *šunšpan char ma čouretne, chumle tan jänimat* nézzetek a' mező liliomaira, mint nőnek. 6, 28.

čor bú. *chontes čorne patem cholesetme* találá búba esett, búsongó embereket. 9, 2

čoritachv rágalmazni, búsítani. *šotenet nan, chun pümtvan rušgettachv, ketuchv i šavsirinči čoritachv narmechtal am mosem bol-dogok tik, ha fogtok szidalmaztatni, üldöztetni és sokképen rágalmaztatni (búsíttatni) én miattam.* 5, 11.

čopeltacht békül, egyezkedik. *menen elpalt čopeltachten nak jurten jot menj előbb, 's békülj meg te társaddal.* 5, 24. — *čopeltachten ferte jovchstam charentel, aku šam chalt olen mant loncht békülj meg hamar ellenségeddel, míg szembe vagy vele az úton.* 5, 25.

čovlet igyekezik, fog, kezd. *olen tat, chun at latam nagnane, ton mos čovleti Irod kinšuchv apüvme, ištobi aluchv tavame légy ott, míg nem mondom neked, mert igyekszik Heródes keresni a' gyermekket, hogy megölje.* 2, 13. — *tav nanen čovleti pernel punuchv jülpen lilel i tautel* az titeket fog megkeresztelni lélekkel és tűzzel. 3, 11. — *jejs i čovletes oluchv jöve és kezdé lakni.* 4, 13.

čukv anya. *čukvem, čukven, čukvä és čuktü.* *tav čukvä i kačan tušset kvan ö anyja és öccsei állottak künn.* 12, 46. — *jorlalen jegen i čukcen, ton mos išto jachstap jegme amne čukvme ačelel choli tisz-teld atyádat és anyádat, mert a' ki rágalmazza az atyát vagy anyát, halállal hal.* 15, 4. — *tav čuktane čaňčematüi chojtel laves ö az anyja által taníttatása szerint monda.* 14, 8. — *chon am čukvem i chon am kačanem* ki én anyám és kik én öcséim. 12, 48. — *kvalen, vajalen apüvme i tav čukvä i tulen Jegipetne* kelj, vedd a' gyermekket és ö anyját, 's fuss Egyiptomba. 2, 13. — *tan chalanelt oles Maria Magdalina i Maria Jakov i Josi čukvanel, i čukv Zevedejev püvetne közöttök vala M. M. és Maria, Jakabnak és Josénak anyjok, és a' Zebedeus fiainak anyjok.* 27, 56. — *tav čuktü Mariag eren lavekti ö anyja Máriának nemde neveztetik.* 13, 55.

čurčiml vigad. *čagtan i čurčimlan, vajlen nanane jüni justel ault örüljetek és vigadjatok, mert nektek nagy a' jutalmatok az égben.* 5, 12.

čuv mennyiséget, kort, arányt jelent. *čošgenen čuvt šav ul satechten* imádkozásodkor sokat ne mondj. 6, 7. — *tin kvane kvalentam čuvt tatves tav eltüpalne asrai ošp tus-nilemtal choles a' kettőnek kimentekor, hozaték eleibe egy ördög-birta néma ember.* 9, 32. — *mis elol charne at talant, mot charne kitag, churmit charne aku, os charne vatü čuv* adott az elsőnek öt talentumot, a' másodiknak kettőt, harmadiknak egyet, kinek-kinek tehetsége szerint. 25, 15. — *šariš lašam nanane, at varsan tü viš charetnel aku materne, ton am-*

nane at vareman čuv bizony mondom nektek, nem tettétek egyikének is e' kicsinyek közül, az nekem nem tevéstekkor (a' mit ugyanakkor nekem nem tettetek volna). 25, 45.

aku čuv egyenlő. *i pattitü tavame licemeret jot aku čuvne 's veti* (teszi) őt a' képmutatókkal egyenlővé. 24, 51.

aku čas čuv egy órányi. *nar mos at urchatsan aku čas čuv am jortelem?* miért nem vigyáztok egy órányit velem? 26, 40.

ti-cuv annyi. *chotel vichv char mat tičuv náñ* hol venni puszta helyen annyi kenyeret? — *nar mos tičuv choltili taknanel* minek annyit veszteget hiába? 26, 8.

ne-čuv mennyi. *nečuv náñ nan paltan?* mennyi kenyér ti nálatok?

ale nečuv egynéhány. *sat i ale nečuv chul* hét és egynéhány hal. 15, 34.

ton-čuv annyi? *ton-čuvt* akkor. *chun tav tocho numses, tončuvt an'el* toremmel *ulmiachtes tavane* midőn ő úgy gondolkodnék, akkor isten angyala megjelenék neki álomban. 1, 20.

S.

saj ajándék. *chun tatilen nak sajn torem elpalne* midőn viszed ajándékokat isten elibe. 5, 23. — *tank pojlachanel punšem narentesanel tavane sajt, sur'n, ladan i smirna* gazdagságukat megnyitván adának neki ajándékokat, aranyat, ládánt és szmírnát. 2, 11.

(*saj* ajándék).

sajr fejér

sajren fejéres, fejér. *tav mašnanel jejmtset sajrenag jormant pas* ő ruháji lönek fejérré mint világosság. 17, 2. — *Josif tavame vim manitestü tavame lañ sajren torel* Józef őt vevén bégöngyölé őt igen fejér vászonnal. 27, 59.

(*sajr* fejér).

sajt eszmélet, ész

sajten eszes. *chon chontlititü am lanchem, i ton chojtel vari, joltilem numten sajten chumi* a' ki hallja én beszédemet 's a' szerint cselekszik, (azt) hasonlítom okos eszes emberhez. 7, 24. — *at ton keurt oles numten i at sajttal* őt benne volt okos és őt esztelen. 25, 2.

sajttal esztelen, ördögös. *sajttalet i šamtalet!* *nar jani, jur amne jur pasen jülpenlap jurme* esztelenek és vakok! mi nagy(obb),

az áldozat vagy az áldozati asztal, szentelő az áldozatot. 23, 19. — *et pala tatveset tav pochane šav sajital estefelč vitetek ő hozzá sok ördögös.* 8, 16.

(*sajk, sajah* érzék, értelem).

sajmel nyugtat, vigasztal. *jejan am paltem šocho mučtachtepet i tarvitne patem charet, i am sajmelianem nanen jőjjetek én hozzám mind a' szenvedők és bajba esettek, 's én megnyugosztalak benneteket.* 11, 28.

(*saj* hely, a' hová nap vagy szél nem ér).

sak gyöngy; *tinen sak* becses gyöngy. *ul vastan nank tinen sakan pureset elpalne* ne vessétek a' ti becses gyöngyeiteket a' disznók elibe. 7, 6. — *aul naerlach jorti tiņ chumne, űurp charne tinen sakne* a' mennyország hasonlít áruhoz, a' ki keres áros gyöngyöt. 13, 45.

sach napfény. *sach išem űurve čarloves i tarne at telemat mos tošes* a' napfény melegének nagysága által elége, 's gyökere nem növése miatt elszárad. 14, 6.

sag sző. *i chulpme sagem jutpen jevnel punianel tav pankä tarmelne* és koszorút (fejkötőt) szövén (fonván) tövis fából, a' fejébe tevék. 27, 29.

(*sügém* szövök).

sager tehén

sagerpüv tehénfü = borju. *am sager-püvanem, i nar am jānem-tesem, šocho alem olat* én borjaim 's a' mit fölneveltem, mind meg van ölve. 22, 4.

sal villámlik, villog.

salne char villámás. *tav chorü oles jormant salne char* az ő képe vala mint villámás. 28, 3.

sali villám. *chunle sali pakepap chotelnel matp chotel jurch moš, ton chojtet jejmte elemcholes püv jejne ašü* mint a' villám a' napkelettől a' napnyugatig, azonképen lesz az emberfijának jövése. 24, 27.

salg köp. *tončuvt salgesanel tav űol-šamü* akkor megköpék arczát. 26, 67.

sar el, első; *sare* ele (= *el, ele*), *tan sare menemanel jejpalt* azok elmente után. 9, 7.

(*sar* vagy *aul* első).

sariš tenger. *nar multine sarišme i tošem mame* minek kerültek meg a' tengert és a' száraz földet? 23, 15. — *chotsa kit jegepüvinčagme machtanta chulpet sarišne* talála két atyafit, vetőt a' hálókat tengerbe. 4, 18.

(*sariš* tenger).

sartit illet, dörzsöl. *tav tin šami sartitam laves* ő a' kettőnek két szemét megilletvén mond. 9, 29. — *os Isus akilmat jejm sartitosa tin šamenan, i aku ton lat šunšpeset tin šamet* és Jézus megkönyörülve jövéen megilleté a' kettőnek szemét, 's azonnal látának szemeik. 20, 34.

sartitacht érintkőzik. *i palnel jomlitam sartitachtes tav mišnane* és oldalról lépven hozzá érintkőzék ő ruhájához. 9, 20. — *chun am sartitachtam tav mašnane, jültam* ha én érintkőzöm ő ruhájához, meggyógyulok. 9, 21.

(*särtém* dörzsölök).

sat hét. *nečuv nani nan paltan? tan lavset: sat* mennyi kenyér ti nálatok? Ők mondának: hét. 15, 34.

sat elol chotel a' hét első napja. *subote mulem jejpalt sat elol chotel chotlaltam čvut jejsi Mariu Magdalena i mot Maria* a' szabat elmulta után a' hét első napjának virradtakor jöve Maria Magdaléna és más Maria. 28, 1.

šatlov hetven. *at latam nagnane sat kes, os sat satlov kes* nem mondom neked hétszer, hanem hét hetvenszer. 18, 22.

(*sat* hét, *sat-lav* hetven).

sat imád, kíván.

satil imádkozik. *amelen kval jejniti lani, nan satne jomasan jočti tavane; amelen naleval, ton satilam jomasan nanknane jonchi* ha a' ház lesz méltó, a' ti kívánt jótok neki jut; ha nem méltó, a' kívánt jótok reátok visszafordúl. 10, 13. 14.

satecht, satcht imádkozva mondani, áldani. *chošgenen čvut šav ul satechten* imádkozásodkor sokat ne mondj. 6, 7. — *i vim anane, satchtam mistü tanane latem: šocho tü charnel ajan* 's vevén a' poharat, megáldván, odadá nekik mondván: mind igyatok ebből. 26, 27. — *vim sat nani i chuletne satchtam šajmtesan* vevén a' hét kenyeret és a' halakat, megáldván megszegé. 15, 36.

(*sat* szerencse; *satém* szerzek, teremtek, szóval kívánok).

sav bokor.

ini-sav csipkebokor. *to pates ini-savne, i jänimeset. inget i šetesanel tavame* némelly esett csipkebokorba, 's megnöttek a' tövissek, 's elfojták azt. 13, 7.

sam szeglet. *kav, chotcharme rastsanel varp charet, kalen ton jejmtes sam panki a' kö,* mellyet elvetettek a' munkások, az szögelet fejévé lett. 21, 42.

(*sam* vidék, tájék, vég).

sen' (or.) szín. *jomas manane tit; chun űuran, varov churum seš, aku nagnane i aku Mojsejne i aku Ilijane* jó nekiünk itt; ha akarod, csináljunk három színt, egyet neked, egyet Mózesnek, 's egyet Illyésnek. 17, 4.

sesar? — *os to charet latset: sesar, šunšilov, jejr amne ati Ilija jälteptachv tavame* 's némellyek mondák: hadd lássuk, jö-e vagy sem Illyés megszabadítani őt. 27, 49.

sis szür. *šamtal lonch chottilapet! lomime ele sisilan, os ver-bludme juv űaltilan* vak útmutatók! a' szünyogot elszürítek, de a' tevét benyelitek. 23, 24.

sir féle, példa. *i ketes aluchv Vjtleemme i ton ma kitpalt šocho apüet kum sir charet* 's küldte megölni Bethlehembben 's azon föld környékén minden gyermeket, férfiféléket. 2, 16. — *i chaičtesan tanme šav sivel* 's tanítá őket sok példával. 13, 3.

ne-sir millyen. *nesir jomas am varem, ištobi chontuchv jälpen chotel* millyen jót tegyek, hogy megtalálni az örök életet? 19, 16.

šav-sir sokféle. *tatiloveset tav pochane ošp charet šavsir aymet* hozatának ő hozzá vallók (habentes) sokféle betegséget. 4, 24.

šav-sirinči sokféleképen. 5, 11. Lásd: *šavsirinči*.

mat-sir miféle. *matsir amelel chottilachv tavame* miképen megölni őt.

šochen sir mindenféle. *šochen sir agmen mošen charet* mindenféle beteg, tehetetlen emberek. 15, 31.

(*sir* faj, féle; *mot sir* másféle).

sir hajt. *tav sirsan asrajtme aku lachel* ő kihajtá az ördögöket egy szóval. 8, 16. — *Isus torem kvalne tum kvane sirsan šocho pertepet* Jézus az egyházba menvén, kihajtá mind az árusokat. 21, 12.

sipel tok. *punalen nak širien sipeletane* tedd a' kardodat a' tokjába. 26, 52.

simil rozsda. *ul achten nagnane jomaslach ma tarmelt, chot chortetne i similne cholchve* ne gyűjts magadnak jószágot a' földön, a' hol molyok és rozsda által emésztetik. 6, 19.

simt haragszik. *ton mat numelmatgen, isto nag jurten simti nagnane* ott megemlékezel, hogy te társad haragszik reád. 5, 23.

sout, *sovt* szelíd. *šotenet sout charet, tan chotganel mame* boldogok a' szelídek, ők megtalálják (öröklík) a' földet. 5, 5.

socht igenes. *Joan chontestü lil toremnel vojlantem jormant kapter sochti tav tarmeletane* János látá Isten lelkét leszállót mint galamb, igenesen ő reá. 3, 16.

(*sokt* igaz).

solom (or.) szalma. *solomme teltitü chariletal tautel* a' szalmát elégti olthatatlan tüzzel. 3, 12.

sonet becsül. *i am visem vat manet, sonetam char tinü, chot-char sonetoves Izraül pivetne* 's vettem harmincz pénzt, a' megbecsültnek árát, melly megbecsültötött Izraél fiai által. 27, 9.

sonchenl alapít, kezd? *ton lat fejmti jüni nımtuj, ton vojpp at olilales ma sonchenlam montel aü moš* akkor lesz nagy nyomorúság, a' millyen nem volt a' föld alapíttatásától mostanig. 24, 21. — *tujan lalptam nanane naerlachne atem sonchenlam montel* menjetek be a' nektek az emberek teremtésétől fogva készített országba. 25, 34.

sov csillag. *man uslov tav sovü* mi láttuk ő csillagát. 2, 2. — *sovet patat aulnel a'* csillagok leesnek az égről. 24, 30.

(*sau* csillag, fény).

sovt, *sout* szelíd. *fejmtan amelenag pupichur chojtet i sovti aku ton kapteret* legyetek okosak a' kigyó képén, 's szelídekké mint a galambok. 10, 16. — *am sovt i kamel' šimp olem én* szelíd és aláza-tos szívü vagyok. 11, 29.

sovtal szelíd, szelíden tesz.

sovtalem aš varp szelídséget tevő. *aü, nag naeren jeyv nag po-chenne sovtalem aš varp oslicü haur tarmelt* íme te urad jó te hozzád szelídséget (alázatos) tevő, számarcsikón. 21, 5.

sovetacht aggódik, gondolkodik. *ul sovetachtan latuchv: man jeg ončov Avraam* ne képzeljétek mondani: mi atyául bírjuk Ábrámot (mi atyánk Ábr.). 3, 9.

su bot,

su-jeyv bot-fa, bot. *i misanel tavame jomas pal katetane su-jejvel* 's megajándékozák őt jobb kezébe bottal = adának jobb kezébe

botot. 27, 29. — *nurem su-jevme at šajmlitü a'* megtörött botot nem rontja el. 12, 20.

(*sú* bot).

suj szó, hang, hír, dicsőség. *suj ergap char mat* szó hangzó a' pusztában. 3, 3. — *chun chontilan tavame, suj latan amnane* ha megtaláljátok öt, hirt mondjátok (izenjete)k nekem. 2, 8. — *suj numen cholves* hang hallatszott fent. 2, 18. — *ton mos nag naerlachen i van i sujn inra oli* mert te országod, hatalmad és dicsőséged örökké való. 6, 13. — *šunštian tavane čar lachve olep ušet i tan sujanel* mutatá neki a' világ (minden) városát, 's dicsőségöket. 4, 8.

sujp hírü, híres. *sujp jülpen pasen* híres szent szék. 19, 28.

sujn, suin hangos, híres. *i ketgan tak angelan suin porgem jot* 's küldi angyalait hangos trombitával. 24, 31.

sujniš hangosan. *Ontolovt čas chant ojgemes Isus sujniš latem* tizenegyed órájában felkiálta Jézus hangosan, mondván. 27, 46.

sujt, sujtučv szólni, hirdetni. *i kačelam tavame tat olep čaret ketset sujtučv kitpalt čaretme* 's látván öt az oda való emberek, küldének hírt a' körülvalóknak. 14, 35.

sujtep híres, hangzós, dicsőséges. *chun jočhti elemcholes püv tak joretat, tončuvt unti sujtep jülpen pasenetane* midön jö az ember fija a' maga tisztességében, akkor ül dicső szent székébe. 25, 31.

sujtal szóotalan, hangtalan. *cholilen eren, nar tin nag pakenne tonuchla?* Isus *sujtal oles* hallod-é, mit e' kettő te ellened (fejodre) tanúskodik? Jézus szóotalan vala. 26, 62. 63.

(*sujtel* hír, dicsőség).

sujtelt, sujtlit dicsér, hirdet. *nar latam nanane palne, nan suj-teltlan lep tarmelt a'* mit mondok nektek fülbe, ti hirdessétek a' tetőn. 10, 27. — *aku tocho paste nan pasan atem elpalt, ištobi tan chotsanel nan jomas ašetme i sujteltesanel ault nan jegme* úgy fénylőjék ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jó tetteiteket, 's dicsérjék az égben (való) atyátokat. 5, 16. — *sujtlitilem nagnane, tat, pojrečš aulne i šemel mane* dicsőitlek, atyám, a' mennynek és földnek ura. 11, 25. — *chotal jočhtine sujteltan latem: vatmes aul naerlach* 's hová jöttök, hirdessétek mondván: elközeledett az isten országa. 10, 7.

sujmt hirdet. *tin kvane kvalem sujmtesanel tavame ton čar lachve* ök kimenvén hirdetétek azt mind a' tartományban. 9, 31.

suml hangzik, hirlík. *os jej jatt sumles lach: aň ženich vinčt jeju de éjféiben* hangzék a' szó: im a' völegény jö. 25, 6.

sumt hangoztat, híresztel.

(*suj* hír, szó, hang; *sum*, *sujm* hír).

suł agyag;

suł-put cserép, agyagfazék.

suł-put varp agyagfazék-csináló, fazekas. *jovtset tonetel suł-put varpnel ma 's vettek azokon fazekasnak földét.* 27, 7.

(*sułém* olvadok).

sur'n arany. *chun chon nulti torem kвал sur'nel, ton vinovat* ha ki esküszik az isten háza aranyára, az bűnös. 23, 16.

(*sur'n* arany).

sut (or.) ítélet.

num sut felső ítélet. *chon ali, ton sutne pati a' ki öl, az ítélet alá esik.* 5, 21. — *chon jurtetame lavitü „raka“, joreli num sutne a' ki társát úgy nevezi „raka“, méltó a' felső ítéletre.* 5, 22.

sut varne chotel ítélet napja.

suten ítéletes, ítélő; *suten chum* bíró. *ištobi tav nagen at mistü suten chumne* hogy ő téged ne adott (legyen, ne adjon) a' bírónak. — *ton jejpalt suten chumne ul mimkun turma urepne* azután a' bíró által ne adassál a' tömlőcz-örnek. 5, 25.

subote (or.) szombat. *Isus jomites rovtm tep-kanet lachve subote chotelt* Jézus mene a' vetett gabonaföldek közt szombat napján. 12, 1. — *tont elemcholes püv pank i subotane* mert az emberfija a' szombatnak is ura. 12, 8. — *kaš chon taj pušmelaptuchv subotat?* vajjon kinek szabad gyógyítani szombaton? 12, 10.

skopec (or.) herélt; *skopcet* heréltek; *skopčag* heréltté. *vajlen olat skopcet, chotcharet čukve kachranelt jejmset tocho; i olat skopcet, chotcharet jejmset skopčag cholesnel* mert vannak heréltek, kik anyjok méhében lettek úgy, 's vannak heréltek, kik heréltekké lettek az emberek által. 19, 12.

slave (or.) dicsőség. *i Solomon šochen slavetat tocho at maškatileš 's Salomon minden dicsőségében nem öltözködött úgy.* 6, 29.

služitl, *služitluchv* (or.) szolgálni. *nak toremetne chošgen i aku tavane služitlen* istenedet tiszteld, és csak neki szolgálj. 4, 10. — *aku ton lat angelet jochtem pümtset služitluchv tavane* azonnal az angyalok eljövén kezdének szolgálni neki. 4, 11.

smokve (or.) fige. *achtal amne ati chanelachnel smokvet* szednek-e avagy nem, bojtörjéről fűgéket. 7, 16.

smokovnice (or.) figefa.

Š.

šar igaz, igazságos. *chun nan šaranne nonchal' at pattilan ha a' tí igazságokat feljebb nem emelitek.* 5, 20. — *šaret olne igazságosak vagytok.* 23, 28. — *nar mos varine chomelet űvjetne i choremenei vargan šopenet šaretne* miért csináltok sírokat a' prófétáknak, 's széppé teszitek az igazak oszlopait, emlékeit. 23, 29.

šar aš igazság. *tocho karech minane varuchv šochen šar ašme* úgy kell nekünk tenni minden igazságot. 3, 15.

šar šimep igaz szívü. *šotenet šar šimep charet* boldogok az igaz szívüek. 5, 8.

šariš bizonyosan. *šariš latam nanane* bizony mondom nektek

šarm igazzá lesz, teljesedik. *aku jota zakonnei olp at muli ton-tal', chun šarmi šocho a' törvénynek egy jotája való sem múlik ad-dig, míg teljesedik mind.* 5, 18. — *tak šarme latelp toremnel űajt choncho* hogy teljesedjék isten mondása a' próféta által. 1, 22. 2, 15. — *tončuvet šarmes Jeremej űajt latelp* akkor bételjesedék, valósúla, Jeremiás próféta mondása. 2, 17. — *šocho tü aš fejntes ton mos, ištobi šarmet űajt latelpet* mind az lett azért, hogy valósúljanak a' próféta mondásai. 26, 56.

šarmel bizonyossá tesz, teljesít; *šarmelalen* teljesítsd.

šarmelucht bizonyossá lesz, teljesedik. *ištobi šarmeluchi űajt latelp* hogy bételjesedjék a' próféta mondása. 21, 4.

šart ken. *os nag pičelanen man' panken šartalen i űol-šamen lovtalen* és te bűjtöléskor fejedet kend meg, és arcodat mosd meg. 6, 17. Lásd *sartit*.

Š.

šajmt szeg, tör. *chun tan teset, Isus űašme vim šajmtestü* midőn esznek vala Jézus a' kenyeret vevén megszegé. 26, 26. — *nurem su-jevme at šajmtitü a' törött botot nem töri el.* 12, 20.

šak nagyon. *tončuvet Irod kačelam, išto tav peritoves volchvetne, šak očes* akkor Heródes látván, hogy megsalattott a' bölcsek által, nagyon megharagvék. 2, 16. — *šariš nanane latam, šak va tuchv pojne aul naerlachne* bizony mondom nektek, igen erős (bajos) bé-enni gazdagnak a' mennyországba. 19, 23.

šakíuv több, nagyobb. *čaičtachtepet chomi patset i šakíuv pílmeset a' tanítványok arczul esének 's igen nagyon megijedének.* 17, 6.

šacht állat, nyujt. *mantem chun chon junititü nagen jomas votmennel, šachtalen tavane mot palen hanem ha ki téged jobb orczádon üt, nyujtsd neki másik feledet is.* 5, 39.

šagr vág. *šochen jejuv at telap jomas urlech šagrove i tautne rastove minden fa nem termő jó gyümölcsöt, leváгатik 's tűzbe vettetik.* 7, 19.

šagrep vágó, fejsze. *av šagrep jejuv pocht kuj; šochen jejuv at telap jomas urlech šagrove i rasve tautne már a' fejsze a' fán fekszik; minden fa, nem termő jó gyümölcsöt, elváгатik 's vettetik a' tűzbe.* 3, 10.

šagrep, šagrepachv vágni. *i junitam tonel arkep chušme šagrepesztü tav pallü 's megütvén vele a' főpap szolgáját, elvágá ő fülét.* 26, 51. — *chun jomas pal katen kujtítü nagen, šagrepalen ele ha jobb kezed kísért téged, vágd el.* 5, 30.

(*sajrém* vágók; *sajrep* sarló, fesse).

šalil méltatlankodik, nem helyesel. *tonme um tav čaičtachtepan šalileset latem: nar mos täčuv choltili taknanel ezt látván ő tanítványai, helyteleníték, mondván: minek veszteget annyif hiába? 26, 8.*

šanš térd. *tončuvt vatge jomlitam tav pochane aku choles, i šanši patem tav eltüpalne laves akkor közelítvén hozzá egy ember, 's térdre esvén előtte monda.* 17, 14. — *i tav eltüpalt šanš totemtam vachnitesanel tavame 's ő előtte térdet hajtván gúnyolák őt.* 27, 29.

(*šanš* térd).

šaš l. *šoš* omlik. *os motenči oleske, kvane šaši oroch* de különben ha történt, kiomlik a' bor. 9, 17.

šar szőr. *os ton Joan ončes mašne verblüd šaretnel* de János vall vala ruhát teve szőreiből. 3, 4.

šat száz

šat-pank százfő, százados. *os chun tus Isus Kapernaumne, jomes tav eltüpalne šat-pank* de midőn bement Jézus Kapernaumba, eljőve hozzá (egy) százados, 8, 5.

šat churi száz erszény, zacskó, azaz 10,000; tehát egy *churi* = erszény 100-at teszen. *šat churi talant* tízezer talentum. 18, 24.

(*sat* száz).

šav sok, *šavet* sokak. *pelemtam čamme . . . utelalganel tavame pute tarmelne, i pasti kvalt olep šavetne* a' meggyújtott gyertyát . . . ültetik azt a' mécsre, 's világít a' házban lévő sokaknak. 5, 15.

šav-sir sokféle; *tatiloveset tav pochane ošp charet šavsir agmet* vitetének ő hozzá sokféle betegségeket vallókat. 4, 24.

šavsirinči sokféleképen. *šotenet nan, chum pümtsan šavsirinči čoritachv narnechtal am mosem* boldogok, ha fogtok sokféleképen busítottani miattam. 5, 11.

šavm sokasodik. *i lu' šavmanü jejpalt šav choles erp poli 's a'* rossznak sokasodása után, sok ember szeretete megfagy. 24, 12.

šavmelacht szaporodik, bővelkedik. *chon onči, ton charne mikti, i šavmelachti* a' kinek van, annak adatik és (ő) megbővelkődik. 13, 12. — *šočen ošp charne mikti, i šavmelachti* mindennek, a' kinek van, adatik, és megbővelkődik. 25, 29.

(*sau, sao* sok).

šam szem; *šamem, šamen, šamä*; *šamenov* szemem, -ed, -e, szemeink; *šamenamen* két szemeink. — *chun nag šamen lu', tončuvet pel noulen šocho jejpešag oli* ha te szemed rossz, akkor meg tested mind setétté lesz. 6, 23. — *tig, am viglem kvane nag šament olep lichme ide, én kiveszem a' szemedben lévő szálkát.* 7, 5. — *pojrechš, ištobi min šamenamen pušchtesi. Os Isus akilmat jejm saritesa tin šamenan, i aku ton lat šunšpeset tin šamet* uram, hogy mi (kettőnk) szemeink megnyiljanak. 'S Jézus megkönyörülve jöven, megilleté szemeiket, 's azonnal látni kezdének szemeik. 20, 33. 34.

šam chalt szem közben, nyilván. *čopeltachten jerte jovchstam charentel, aku šam chalt olen mant loncht* békülj meg hamar ellenségeddel, míg szemközben vagy vele az úton. 5, 23. — *nag jegen, učintalep tulmechag chošgenen, justitü nagen šam chalt* te atyád, látó titkon imádkozásodat, megjutalmazza neked nyilván. 6, 6.

šamne pati szembeesik, születik. *chun šamne pati lu' tatelpamne ašel* midőn szembetünik a' pusztulás rosszsa. 24, 15. — *chotcharnel šamne pates Isus laveltane Kristus* a' kitől született Jézus, nevezetett Krisztusnak. 1, 16.

šamtal szemetlen. *šamtalet šušpi jejmtes* a' vakok látóvá lesznek. 11, 5. — *šamtal i tus-nilemtal char pümtes i latuchv i šunšilachv* a' vak és néma kezde beszélni és látni. 12, 22.

šampal félszem, félszemü.

šampaltal félszemetlen, vak. *chun Isus jomes toul tocho, kit šampaltal tav jejtüpalt čišgeset* midőn Jézus elment onnan úgy, két vak utána kiálta. 9, 27.

(*sem szem, semtál vak*).

šeni (or.) gomba, szivacs. *aku char vis šeni, uksussel tuteltetü i su-jejvne naltam ajtestti tavame* egy ember vőn szivacsot, eczetbe bémártá, 's botra szűrván. itatá ötet. 27, 48.

šerep (or.) sors ; *šerep rastuchv* sorsot vetni. *Os tavame pername lichtentam charet tav mašne charan urtsanel šerep rastem* és az ötet keresztre szögezők ruhanemüit eloszták, sorsot vetvén. 27, 35.

šet fojt. *to pates ini savne, i jänimeset inget i šetesanel tavame* némelly esett tüskés bokorba, 's megnöttek a' tüskék 's elfojták azt (a' magot). 13, 7.

šetil fojtogat. *kvanmitam tavame šetilam laves : am arentem majalen* megfogván öt, fojtogatván monda: adósságomat add meg. 18, 28.

šep? — *šep kval* gabonaház. *šunšpan tiglelap vjtne, tun at rovtat, at urelat, at achtat šep kvaletne* tekintsetek a' madarakra, azok nem vetnek, nem aratnak, nem gyűjtenek gabonaházakba. 6, 26.

šemel fekete, homályos.

šemel ma fekete föld (az ég ellenében), földi ország; föld. *tak jejmte nag erken šemel mat chumle ault* úgy legyen te akaratom földön mint égben. 6, 10. — *oš šemel ma naerlach püvet rastvet jejpeš mane de a' földi ország fiai kivettetnek sötét helyre.* 8, 12. — *elemcholes püv šemel mat oli churum chotel i churum jej* az ember fija a' földben lesz három nap és három éjtszaka. 12, 40. — *atichonne nanknane jegi ul lavan šemel mat* senkit magatok közül atyának ne mondjatok a' földön. 23, 9.

šemelag feketévé. *aku pank üt varne amelen atim ati sajrenag, ati šemelag* egy fejhajat tevő tehetséged nincs se fejérré se feketévé (nincs tehetséged egy hajszálat is se f. se f. tenni). 5, 36.

širi kard. *punalen nak širien sipeletane, ton mos išto šocho širi almepet širiel cholat tedd a' te kardodat a' tokba,* mert a' kardot emelők mind karddal halnak. 26, 52. — *katü naritam tak širietame levetestü kezét* kinyujtván a' kardját kihuzá. 26, 51.

šip nyak, *šip-lu* nyakcsont, nyak. *ton charne jomasüw olni, chun tagetakat melnica kavel šiplutanel* annak jobb volna, ha akasztanának malomkövet a' nyakára. 18, 6.

(*šip* nyak, *šip-lu* nyakcsont).

šiv restség,

šiven rest. chajer i šiven chuš! nag chassen, isto am urelam, chot at rovtsem rossz és rest szolgál! te tudtad-e, hogy aratok, a' hol nem vetettem.

šivel restell, megvet. elol charne jomas šimel oli, os mo'it charne šivelachv pümti az egyik ember iránt jó szívvvel lesz, de a' másikat restelleni, meg fogja vetni. 6, 24.

šivt?

šivtlach támadás, zenebona. *ati pel pojrem čvrt, istobi ul jejnte šivtlach mir keurt* csak nem ünnepkor, hogy ne legyen zenebona a' népben. 26, 5.

šim szív, indulat; *šimen, šimen, šimä, šimetä.* — *elol charne jomas šimel oli* az elsőhöz jó szívvvel van. 6, 24. — *ul tuštan nank šimenantel, nar techv* ne aggódjatok szíveitekben, mit emni. 6, 25. — *šočen char at tareti šimetatel* mindenki nem bocsát meg szívével = szívesen. 18, 35.

šim jur jó társ = társam,

šim chačtap jó tanító = tanítóm,

šim tat jó atya = atyám,

šim čač jó gyermek = fiam.

šimp, šimep szívü. *šotenet šar šimep charet, tan toremme chot-ganel* boldogak az igazszívüek, ök istent megtalálják. 5, 8.

šimen szives, indulatos.

šimenag indulatosná, -nak. *kit sajttal chari, tičurne šimenag, isto aku choles pilem ton tonkel at jales* két ördögös, annyira indulatosnak (-an), hogy egy ember sem ment félvén azon úton. 8, 28.

šimeniš indulatosan, erősen. *šimeniš kišpet chontilalganel tonme* az erősen keresők találgtják (megkapják) azt. 11, 12.

(*šim* szív).

šočh

šocho mind. *chun nag šamen pasen, houlen pel šocho pasenag oli* ha te szemed fényes, világos, tested is mind fényessé lesz. 6, 22.

šočen minden. *šočen tochem Avraammel David moše nilekujp-lov tochem* minden nemzetség Ábráhamtól Davidig tizennégy nemzetség. 1, 17.

šočen čar minden vidék, egész világ. *tončvrt lunčiltachtat šočen čar atemet* akkor siránkoznak minden vidék emberei. 24, 30.

šochen char mindenki. *šochen char at tareti šimetatel* mindenki nem bocsát meg szívével = szívesen. 18, 35.

šohtelacht botránkozik. *šohtelachtset řute tav mosü* 's megbotránkozásának . . . miatta. 13, 57.

šoš, *šošuchv* omlani, ontani, l. *šaš. tã vaj šošem am řovlem tarmelne, tav anem jole řaptane chojtet lalřtestü* ez olajt öntvén én teszemre, ő engemet eltemetésre készített el. 26, 12. — *tončuvř tan kenešanel keurt at oľnov, ištobi šosuchv řajtet kelpme* akkor tanácsukban nem volnánk, hogy kiontani a' próféták vérét. 23, 30. — *šošestã unlep charne pank tarmelne* önté az ülőnek fejére. 26, 7.

šošt ontatik. *titit am kelpem jãlpel zakonnel, řav mos šoščtam kreket chulřeptane kašel* ez az én vérem, az új törvényé, sokért kiontatott a' bűnök megbocsátása végett. 26, 28.

šot boldogság? áldás?

šoten boldog, áldott. *šotenet jorřit lilel, tanane oli ault naerlach* boldogak a' lélekkel szegények, övék a' mennyben az ország. 5, 3. (sat szerencse, sating szerencsés).

šoter ezer. *at numřilan at řařime i at šoter cholesme? ati pel sat řařime nile šoter cholesne?* nem gondoljátok az öt kenyeret és öt ezer embert? nem is hét kenyérét a' négy ezernek? 16, 9. 10. (sater ezer).

šopen oszlop, emlék. *nar mos varine chomelet řajtetne, i choremni vargan šopenet saretne* miért csináltok sírokat a' prófétáknak, és széppé teszitek emlékeiket az igazaknak. 23, 29.

šopocht homok. *chotchar utestü tak kvaletame šopocht tarmelt* a' ki ültette házát homokra. 7, 26.

šuli morzsa. *i achtset toul aritam řulit kitkujřlov tupel tagle* 's gyűjtének abból feles morzsákat tizenkét kassal teli. 14, 20.

šunš, *šunšuchv* nézni, bizni. *nar řunšan kačen řamt oleř lichme* mit nézed az öcséd szemében lévő szálkát? 7, 3. — *tanane ul řunšan* azokra ne nézzetek. 6, 8. — *nametane řunšuchv pümetat řar atemet* nevébe bizni, reményleni fognak a' nemzetségek. 12, 21. — *tav toremne řunšes, tav aň ořtatü tavame, chun tav joren tavane ő* istenbe bízott, az most szabadítsa őtet, ha az tetsző neki. 27, 43.

šunšp néző.

šunšil, *šunšilachv* nézegetni, látni. *ton řamtal i tus-nilemtal char pümetes i latuchv i řunšilachv* a' vak és néma ember kezdé

szólni és látni. 12, 22. -- *mir pakses chontem šantaletme šunšilapi a' nép csudálkozik, látván a' vakokat látónak.* 15, 31.

šunšt, šunštachv nézetni, mutatni. *šunštelan anem ochčel, chotcharel josech punine* mutassatok nekem pénzt, a' melylyel adót fizettek. 22, 19.

šunštachtuchv láttatni, mutatkozni.

šunšpi néz. *šunšpan char-ma čouretne* nézzetek a' mező (puszta) liliomaira. 6, 28.

šušp l. *šunšp* néző, bíró, hívó. *šušpi jejmtat* látókká lesznek. *pupine šušp* bálványba bizó, bálványozó. *šocho tü amelet kisvet pupine šušp charetne* mind e' dolgok kerestettetnek a' bálványozók által. 6, 32. — *chon teplitü aku charme tü viš charetnel amnane šušpetnel* a' ki megtéveszt egyet is eme' kicsinyek közül, bennem hívők közül. 18, 6.

šumem egész, mind. *i ratgen šumem pures ane rastkates sarišne i čarkepes vitet* 's mindjárt az egész dísznó nyáj veté magát a' tengerbe 's beléfula a' vízben. 8, 32.

šumech ? — *pali punganel tanč šumechanel* szélesbítik filaktériumjokat. 23, 5.

zakon (or.) törvény. *ul numsan, išto am jejsen poštlachv zakon amne najtet* ne gondoljátok; hogy én jöttem megrontani a' törvényt vagy a' prófétákat. 5, 17. — *aku jota amne jašmel zakonnal olp at muli* egy jota vagy vonás, törvényből lévő, nem múlik. 3, 18.

ženich (or.) vőlegény. *aň ženich vinčt jeju, kvalan tav laltü ihon jün* a' vőlegény, menjetez ki eleibe. 25, 6.

R.

rast vet. *chun jomas pal šamen nagen kujtitü, kvane manemtam rastalen ele* ha jobb szemed téged kísért, kiszakítván, vedd el. 5, 29. — *ton chojtel nan vasteslan torem lavem ašme nank tasteran kašel* e' képen tik elvetettétek az isten parancsolatját magatok rendelkezései miatt. 15, 6. — *naer akilimlan ton cholesme taretetü tavame, i arentan šocho rastsan* a' fejedelem megkönyörülván az emberen, elbocsátá őt, 's adósságait mind elveté (megsemmisité). 18, 27. — *kav, chotcharme rastsanel varp charet, kalen ton jejmtes sam panki* a' kő, melyet elvetettek a' mivesek, épen az lett szegelet fejvé.

21, 42. — *vajelan tarame, rastalen jejpeš mane* vegyéték őt, vessétek sötét helyre. 22, 13. — *chotchar tü chotel jänimi, os cholt rastove kür keurne* melly ma nől, de holnap vettetik a' kemenczébe. 6, 30. — *šochen jeju at telap jomas urlech šagrve i rasve (rastve?) tautne* minden fa nem termő jó 'gyümölcsöt, elvágatik 's vettetik tűzbe. 3, 10. — *os šemel ma naerlach pivet rastvet jejpeš mane* de a' föld országának fiai vettetnek sötét helyre. 8, 12.

rastne vető; *rastnag. jomašhuv nagnane tuchv lilne šampali, ati pel kit šam jot rastnag jejmtuchv chariletal tautne* jobb néked bémenni az életbe félszeműnek, hogysem két szemmel vettetned olthatatlan tűzbe. 18, 9.

rastelacht vettetik. *tot rastelachti tautne i vatchal vitne* akkor vettetik tűzbe, 's néha vízbe. 17, 15.

rastkat vetődik, vetközik. *ton mos nagnane jomasihuv, chun choleli nagnanel aku lomet, ati pel šocho nag ioulen rastkati chariletal tautne* mert neked jobb, hogy elvész tőled az egy darab, hogysem mind te tested vetessék olthatatlan tűzbe. 5, 30.

rastchat = *rastkat*. — *chun nag piv toremnel, rastchaten jolal* ha te isten fija (vagy), vetődjél be (vessd le magadat). 4, 6.

rat, *ratuchv verni. tončuvt taretestü tanane Varavvame, os Isusme ratem mistü vonchuchv pernane* akkor elbocsátá nekik Barabást, de Jézust megvervén odaadá szögezni keresztre. 27, 26.

porti ratuchv lerontani. tü charet šocho porti ratvet, tocho išto at chulti tit kav tarmelt kav ezek mind romba veretnek, úgy hogy nem marad itt kövön kő. 24, 2. — *tavlates: vam jochti porti ratuchv torem kvalme* ő mondotta: erőm van lerontani az isten házát. 26, 61.

ratgen (versz, ütsz) íne, tüstént. *ratgen pasen tul nigles tan numtupalant* ime fényes felhő mutatkozik ő felettök. 17, 5. — *ratgen sarišt votemles jani isgen tüstént a' tengeren megszelesedék nagy háború.* 8, 24. — *ratgen ojgemesi tin tocho latem* mindjárt kiáltának (ketten) így mondván. 8, 29. — *ratgen šumem pures ane rastkates sarišne* mindjárt az egész disznó-nyáj vetődék tengerbe. 8, 32. — *i ratgen uš jänetatel kvales Isus la'ch 's ime* az egész város kimene Jézus eleibe. 8, 34. — *i ratgen ergemes tochoch* és azonnal megszólala a' kakas.

(*rátém* verek; *ul ráteln* ne vord).

ratš késik. *chun ženich ratšes, tončuvt šocho ojlatveset* midőn a' völegény késnek, akkor mind elalmosodék. 25, 5.

ratšem késés, késve. *morče ratšem jejpalt vatge jomem tat tušpetnel lavset Petrne* kevés késés után közel jöven az ott állók közül mondák Peternek. 26, 73.

ram elás, eltemet.

ramestü elása. *os tav chančtachtepan jejm visanel nouletame ramsanel tavame* 's ő tanítványai eljövén vevék testét 's eltemeték azt. 14, 12.

räch eső. *ketsi räch sar charet i chajer charet tarmelne* küld esőt igazakra és hamisakra. 5, 45.

räkuchv esni (az eső). *i püntes räkuchv i vit kvales* 's elkezdett esni és víz támadt (kelt). 7, 25.

rüget rogy. *pišchemeset votet i tareteset kalen ton kvalne, i tav at rügetes* fűttak a' szelek és bocsá'koztak igenest a' házra, 's az nem rogyott le. 7, 25.

(*räh* eső).

ret csalás, tévelygés. *i jejmti jol ret elol charnel kümenag* 's lesz az utóbbi csalás az elsőnél rosszabbá. 27, 64. — *arkepet kišset retel tonuchlapme Isus pankne*. — *Voš jolt jejsi kit retel tonuchlapi* a' főpapok keresének hamis tanút Jézus fejére. — De végre jöve két hamis tanú. 26, 59. 60.

reten csaló, hamis, *reten najt* hamis próféta.

ret, retachv csalni, hitetni. *chančtap! chančilov, išto nag sar i saris torem lonchne chančtan, i atichonne at retan* tanító, tudjuk, hogy te igaz (vagy) 's igazán isten útjára tanítsz, 's senkit meg nem csalsz. 22, 16. — *šav chajer najt kvali, i retat šav charme* sok hamis próféta támad, 's megcsálnak sok embert. 24, 11. — *urchatan, ištobi materne ul retankvan* őrizkedjete, hogy senki által meg ne csalassatok. 24, 4. — *šav char jejvet am namentel latem: am Christos, i šav charme retanel* sokan jönnek az én nevemben, mondván: én Krisztus vagyok, 's sokakat megcsálnak. 24, 5. — *ton mos ištobi retachv periam charetme* hogy megcsalni a' választottakat. 24, 24.

retam csalatott, tévelygett. *chošgan i urchatan, ton mos at jejmtine retamag; lil vagen, os noul paštal* imádkozzatok és vigyázatok, hogy ne legyetek tévelygők; a' lélek erős, de a' test gyenge. 26, 41.

retet csalásba ejt,

retetal csalogat, álnokul hitet. *i vatge jomem farizejt i saduk-kejt retetalem chošgeset tavane, aulnel šunštachv tavane pos* 's közel

jöven a' farizeusok és saduceusok cselvetve könyörgének neki, mutatna nekik az égből jelt. 16, 1.

(*rét csel*).

rig hőség. *varsov puš chotel i permesov rig* dolgoztunk egész nap, 's állottunk ki hőséget. 20, 12.

(*rěj melegség*).

rocht retten. *tavanel pilmam rochtset urpet i tunčpeset jormant cholet* attól megijedvén elrettenének az örök 's állnak (elváltak) vala mint holtak, 28, 3.

ron idő?

ton ront akkor, azon időben. *ton ront latentam lach Isus laves* akkor folytatván Jézus a' beszédet monda. 11, 25. — *kalen ton ront jomites Isus rovtém tep-kanet lachve subote chotelt* épen azon időben mene Jézus a' vetett mezők közt szombat napján. 12, 1.

rovelant bocsát, békén hagy. *tončuvt Joan rovelantitá tavame* akkor János magához ereszté őt. 3, 15.

rovt, *rovtuchv* vetni. *šunšpan tiplelap ujtne, tan at rovtat, at urelat* nézzetek a' szárnyasokra, azok nem vetnek, nem aratnak. 6, 26. — *tít ton, chotchar keurne rovtves lonch vatat* ez az, kibevettett az út szélén. 13, 19.

rovtép char magvető. *tít, kcales rovtép char rovtuchv* íme, kíméne a' vető ember vetni. 13, 3.

rovtém tepkan bevetett föld, mező. *kalen ton ront jomites Isus rovtém tepkanet lachve subote chotelt* épen azon időben mene Jézus bévetett földeken (vetéseken) keresztül. 12, 1. — *i tav rovtémat čuvt to šam pates lonch vatane* és vetésekor némelly szem esék az út szélére. 13, 4.

rušgeltachv szidalmazni. *šotenet nan, chun pümtvan rušgeltachv, ketuchv i šavsirinči čoritachv narmechtál am mosem* boldogok tik, ha fogtok szidalmaztatni, üldöztetni és sokképen rágalmaztatni hijában én miattam. 5, 11.

T.

taj szabad, lehet, méltó. *ton mos subotat pel jomas varuchv taj* azért szombaton is jót tenni szabad. 12, 12. — *tav ati chotal' at taj* az semmire nem ér. 5, 13. — *at taj užne tujtchatuchv* nem lehet városnak elrejtőznie. 5, 14. — *am at tajam tavane polechs almen-*

tuchv nem vagyok méltó neki a' sarut emelni. 3, 11. — *at tajne ereptachv toremne i mamonne* nem lehető szeretni istent és mamont. 6, 24. — *elemcholes vatü at jochti, os toremne šocho taj* embernek nincs ereje, de istennek mind lehetséges. 19, 26. — *tajmich kesarne josech amne ati* kell-e adni a' császárnak adót vagy nem? 22, 17. — *nag at tajan ončuchv tavame* te nem tarthatod őt. — *aku mat chalt tav tus torem kvalne i tes juren űaűet, chotcharet at tajset techv ati tavane, ati tav jortelat olep charetne, šochen aku popetne tajnat* egyszer ő bémene isten házába 's évének áldozati kenyereket, mellyek nem szabadok enni se neki, se a' vele levőknek, mind egyedül a' papoknak szabad lévén. 12, 3. — *ton lat taulat chajer Christet i reten űaűtet, i varat jűni poset i amelet, ton mos ištobi retachv, tajeske, i periam charetme* akkor elég (sok) hamis Krisztus és csalfa próféta lesz, 's tesznek nagy jeleket és csudákat, hogy megtévesszék, ha lehet, a' választottakat is. 24, 24. — *ton chočetag nagnane tajni am alnem michv tin chumetne* azért neked kellene én pénzemet adni árus embereknek. 24, 27.

tajp érő, kellő,

tajpen kellős, alkalmas. *ton latnel ures tajpen lat tavame michv* azon időtől fogva várt alkalmas időt, őt eladni. 26, 16.

tajtal méltatlan, haszontalan. *tajtal chuš* haszontalan szolgál. — *ton mos tajtal chušme rastelan onch putne* azért a' méltatlan szolgát vessétek a' szurok-katlanba. 25, 30. — *chajer i tajtal puch pos kinši* a' rossz és méltatlan nemzetség jelt kér. 16, 4.

tajan egyetek, lásd: *te, teg, techv* enni. *vajun, tajan, tit am novlem* vegyétek, egyétek, ez én testem. 26, 26.

tajm mag, vetés. *šochen naerlach lach chonlap i at numsap char pochane jeju asraj i tulmentitü rovtem tajm tav šimetat* minden az ország beszédét hallóhoz és nem értőhöz jő az ördög, 's ellopja a' vetett magot ő szívében. 13, 19. — *chun nan pűmtine ončuchv aytne ašme gorčinoj tajm jűntne* ha bírnátok hitet, egy mustármag nagyságut. 17, 20.

taul elég, telik; *taulat* elegek, telnek. *nar at tauli amnane* mi nem elég nekem, (mi fogyatkozás van bennem?). 19, 20. — *ton lat taulat chajer Christet* akkor elegek (lesznek) a' hamis Krisztusok. 24, 24.

taulelavl telik, kielégítetik. *šochen chotel taulelavle tak ašetne* minden nap ki van elégítve a' maga dolgai által. 6, 34.

tault tölt. *os taulltetan nan nank jegenan mortemes* 's bétöltitek ti atyáitok mértékét. 23, 32.

(*tajl* teli, egész; elég).

taut tűz; *chariletal taut* olthatatlan tűz. *tav nanen čovleti pernel punuchv jälpen lilel i tautel* ő benneteket fog megkeresztelni szent lélekkel és tüzzel. 3, 11. — *solomme teltitü chariletal tautel a'* szalmát elégeti olthatatlan tüzzel. 3, 12.

tauten tüzes. *rastganel tanme tauten kürne* vetik őket tüzes kemenczébe. 13, 42.

(*taul* és *tol* tűz).

tak maga, *tav-k.* *vistü tak netame* vevé a' maga nejét. 1, 24. — *ton mos tav krekanelnel multitü tak mirame* mert ő bűneitől megszabadítja ő népét. 1, 21. — *tav ončes elol püv taknane* ő szüle magának első fiját. 1, 25.

taknanel magától, hijába, nálánál (több). *nar mos tičuv choltili taknanel* miért annyi költetik el hijába? 26, 8. — *vig tak jortelat sat mot asraj taknanel küchčitme* viszen magával hét más ördögöt, magánál rosszabbakat. 12, 45.

takt magáé? *chun chon űuri menuchv am jortelem, taktag pel ul larekte* ha ki akar menni én velem, magáénak ne mondassék. 16, 24.

(*täu* ő; *täki* maga).

tak (*ta*) úgy, hogy. *tak sarme űajtet latelp* hogy igazzá legyen a' próféták mondása. 2, 23. — *chon mot charme vanti vigtät, ton char tak chajerli a'* ki mást feleségül veszen, az úgy paráználkodik. 19, 9.

takenak konkoly. *os elemcholeset kujne mant jochtes tavame nurmeltam char, i rovtas takenaket putit chalne* de az emberek aluván jöve az őt gyűlölő 's vete konkolyt a' búza közzé. 13, 25.

tachn ér, ütközik. *tak angeletne lati nag mosen, i katel viganel nagen, tont at tachnan kav ali nak lajntel maga angyalainak parancsol te miattad, 's kézzel visznek téged, akkor nem ütközik köbe lábaddal.* 4, 6.

tacht fon, nyújt. *šunšpan char ma čouretne, chumle tan jänimat; at nergesat, at tachtat* nézzetek a' mezőnek liliumjaira, mint nőnek; nem dolgoznak, nem fonnak. 6, 28.

tachtep nyújt. *šunštelan anem ochčel, chotcharel josech punine. Tan tachtepesanel tavame denariel* mutassatok nekem pénzt, melylyel adót fizettök. Ők nyujtának neki egy denárt. 22, 19.

taget, *tagetachv* akasztani, szögezni. *i miganel tavame juzič-niketne amplanh i vonchuchv i pernane tagetachv* 's adják ötet a' pogányoknak, megcsúfolni és verni és keresztre akasztani. 20, 19. — *elemcholes püv pertem jejmti pernane tagetachv* az emberfija elárultatik a' keresztre feszítés végett. 26, 2.

tagetak (ch?) akaszt. *ton charne jomasnúv olni, chun tagetakat melnica kavel šiplutanel i rastat tavame sariš mülne* annak jobb volna, ha malomkövel akasztának nyakát (malomkövet akasztának nyakába) 's vetnék öt a' tenger mélyébe. 18, 6.

tagle = *taul* teli. *achtset toul aritam šulit kitkujplov tupel tagle* gyűjtének attól feles morzsákat tizenkét kassal teli. 14, 20. — *tan keuranel chajerel i retel tagle* belsejök álnoksággal és hamissággal teli. 23, 25.

(*tajl, taul* teli).

tal talan, nélkül. *šam-tal* vak, *nilem-tal, nilm-tal* néma, *lajltal* sánta, *sajttal* esztelen, ördöngös, *agttal* hitetlen stb. *eren kit čaneš pertachta aku asari mos? i tonetnel aku pel at pati ma tarmelne nan jegantal* nemde két veréb vétetik meg egy aszarért? 's azokból egy is nem esik a' földre, atyátok nélkül. 10, 29.

(*tál* talan, nélkül).

tal ág, gally. *jejmti jejvi, tocho išto toulen ujt tigdelet i tujtchati lat ton jeju talet chalt* lesz fává, úgy hogy a' szárnyasok (oda) repülnek és rejtőznek annak a' fának gallyai között. 13, 32.

tal tél, év; 1. tel. *ton chalt aku chojtep ne kelp niglene agmel kitkujplov tal* azonközben egy beteglő nő vér-látszó betegséggel tizenkét évig. 9, 20.

(*tal, tél* tél).

tan ök, *tanme* őket, *tanane* nekik, *tananel* tölök. *tan ašetnel chašlilan tanme* dolgaitokról ismeritek meg őket. 7, 16. — *tončurt laves tanane: narne pilmesan, agttalet?* akkor monda nekik: minek féltetek, hitetlenek? 8, 26.

tan l. *tav* magok, *tanknane* magóknak stb. *tan tank šamtalet* ő magok vakok. 15, 14.

(*tan* ök, *tanki* magok).

tanch akar. *misanel tavame ajuchv uksusel vočerem jot telitam, i ormelam ajuchv at tanchestü* adának neki ecztet, epével vegyítettet, 's megízlelvén inni nem akará. 27, 34.

(*tangém* akarok).

tant elégedik, telik. *šotenet űurep charet sar ašne, vajlen tantantat* boldogok, a' kik az igazságot kívánják, mert ők megelégednek. 5, 6. — *kval akum tantes elemcholesel* a' ház mind megtelék emberrel. 22, 10. — *os jorti aul naerlach jolemne, chotcharme, chun tantes, mane tatsanel,* 's hasonlít a' mennyország gyalomhoz, melyet, midőn megtölt, a' földre húztak. 13, 48. — *i teset šocho, i tanteset* 's evének mindnyájan 's megelégedének. 14, 20.

(*tajnti telik*).

taster hagyomány, parancs. *nar mos nag chañchtachtepan peltat peš tasteret?* miért te tanítványaid sértik a' régi rendeleteket? 15, 2. — *os nan nar mos peltilan torem lavem ašme nank tasteran kašel* 's tük miért sértegetitek az isten parancsolatját a' ti rendléstek kedviért? 15, 6.

taš kész. *pur tene ajne taš, os vovem charet at fejmtset chojpi* a' vendégségnek enni inni valója kész, de a' hívottak nem voltak méltók. 22, 8. — *ton mos i nan tašne olan, vajlen chot čas at num-sine, jochti elemcholes püv* azért tük is készek legyetek, mert a' melly órában nem gondoljátok, jö az emberfija. 24, 44.

tašt készít. *chonne taštem oli am jegemnel* a' kinek el van készítve én atyámtól. 22, 23.

(*tás* kész, áru; *tászém* készülök).

tar gyökér. *i tarne at telemat mos tošes* és gyökérbe nem növekedése miatt elszárad. 13, 6.

(*tár* gyökér, ér).

tari ellen; *targem, targen* stb. *am nanane latam, nerep char tari ul neren* én nektek mondom, a' haragos ellen ne haragudjál. 5, 39. — *jachstalen nak targen nerep charme* gyüöld a' te ellened haragvót. 5, 44.

targe ellenébe, külön, kívül. *tem choles oles at šoter vati, netnel i viš charetnel targe* az ett ember volt öt ezerhez közel, a' nőkön és kicsinyeken kívül. 14, 21. — *atichon jomas toremnel targe* senki sem jó istenen kívül. 19, 17. — *šocho mim oli jegnel amnane, i atichonne chašvu püv jegnel targe, i atichonne chašvu jegä püvnel targe, i chonne püv pali latuchv numelmatitü* minden adva van nekem az atyától, 's senki által nem ismertetik a' fiú, az atyán kívül, 's senki által ismertetik az atyja a' fiún kívül, 's a' kinek a' fiú meg akarja nyilvánítani. 11, 27. — *i jomentam Isus Jerusalimne targe vovelam*

kükujplov chančtachtepan to charetnel laves tanane 's menvén Jézus Jéruzsálembe külön híván tizenkét tanítványait némellyektől, monda nekik. 20, 17. — *chun i chalne aš jejnti nag jortelen, am targe at tunčpam nagnanel* ha halál lesz is veled, én el nem állok tőled. 26, 35.

taret, *taretachv* ereszteti, bocsátani, l. *chultept. chun pümtine taretachv cholesetne tan krekanel, tončurt tareti i nanane ault olep jeg* ha meg fogjátok bocsátani az embereknek ő bűneit, akkor megbocsát nektek is az égben levő atya. 6, 14. — *i nan jegan at taretian nan krekani* 's ti atyátok sem bocsátja meg ti bűneiteiket. 6, 15. — *taretalen* eressz engem. — *i chon chun ninane mater laveske, pari latan, išto tü chari karechlova pojrechšne, i aku ton lat tin taretova* 's ha ki nektek valamit mondana, viszont mondjátok, hogy ő két állat szükséges az úrnak, 's egyszeriben elbocsáttatnak. 21, 3. — *i pišchemeset votet, i taretaset (taretveset?) kalen ton kvalne* és fűttak a' szelek és rohantak igenesen a' házra. 7, 25.

taretane eresztő, bocsátó; *taretane nepek* elbocsátó levél.

taretacht bocsátkozik. *kvalen, püv, taretachtat nag krekani* kelj fel, fiam, megbocsáttatnak te bűneid. 9, 2. — *sariš latam nanane, nar nan negine šemel mat, negem jejnti i ault, i nar taretine šemel mat, ton taretacht i ault* bizony mondom nektek, a' mit ti megköttök a' földön, kötve lesz az égben is, 's a' mit megbocsáttok a' földön, az megbocsáttatik az égben is. 18, 16.

tartel, tartelachv megbocsátani. *ton mos nan chančelan išto elemcholes püv onči va šemel mat tartelachv krekani* azért tudjátok, hogy az emberfijának van hatalma a' földön, megbocsátani a' bűnökét. 9, 6.

taremt ereszt, bocsát. *punilem amk lilem tav tarmela'ane, i taremtitü atemetne sutme* teszem magam lelkét ő reá, 's (ő) kibocsátja az ítéletet az embereknek. 12, 18.

taremtaptecht eresztődni, vigasztalódni. *Rachil lunči tak püvanne i at nuri taremtaptechtuchv, ton mos tan atimet* Rahel síratja iait 's nem akar vigasztalódni, mert azok nincsenek. 2, 18.

(*táretém* ereszték, bocsátok).

tarvit terh, teher. *jejan am paltem tarvitne patem charet* öjjetek én hozzám a' bajba esettek. 11, 29. — *am igo jomas i taritem kigne* én igám jó és terhem könnyü. 11, 30.

tarviten terhes, nehéz; *tarviten lajlpe* nehéz lábu = terhes asszony. — *tuš tarviten lajlpetne ton chotelet čvrt jaj a'* terhes asszonyoknak a' napokon. 24, 19.

tarviteniš nehezen, nagyon. *am püvem ošcti asrajl i tarviteniš mučtacht* én fiam bíratik az ördög által 's nehezen kínlódik. 17, 15.

tarvitenag nehézzé. *i pari jochtem os chotsan tanme kujmag, ton mos išto tan šamanel tarvitenag jejmtset* 's visszajövéen megint találá őket aluva, mert szemeik nehézzé lettek. 26, 43.

(*tarvit* teher; *tarviting* terhes).

tarmel raj, *tarmelt* rajta, *tarmelne* reá. *tarmelem, tarmelen, tarmeletü, tarmelä.* *tuštestü tavame torem kval lep tarmelne* állítá őt az egyház tetejére. 4, 5. — *tunčen ach tarmelt* fenálló, magas, hegyen. — *punilem amk lilem tav tarmeletane* teszem én lelkemet ő reája. 12, 18. — *i atinar tav tarmelat at chontem luptanel ari lati* 's semmit ő rajta nem találván levélnél egyebet, mond. 21, 19.

(*tärmel* rajta).

tat ott, akkor. *tav jejtüpalt šav atem jomes i tat jälteptalsan tanme* ő utána sok ember mene 's ott gyógyítá őket. 19, 2.

(*tot* ott).

tat hoz. — *ton char tati oslem šat latne, to chotpen i to kus latne* némelly hoz gyümölcsöt száz annyit, némelly hatvan, 's némelly husz annyit. 13, 8. — *ele pešetam tatelan am pochemne* eloldván hozzátok én hozzám. 21, 2. — *tatsan tunčen achne tanme* vivé magas hegyre őket. 17, 1. — *tončvrt Isus tatem oles lilnel char mane* akkor Jézus elvittetett volt a' lélektől a' pusztába. 4, 1.

tatv hozatik. *et pala tatveset tav pochane šav sajttal* estve felé vitetének ő hozzája sok ördöngösök. 8, 16.

tatil hozogat, vezetget. *am tatileslem tavame nag chačtachtepan pochne* én hozogattam őt te tanítványaidhoz. 17, 16. — *tan tank šamtalet, os šamtal charetme tatilianel* magok vakok, 's vak embereket vezetgetnek. 15, 14.

tatecht vitetik, hozatik. *i tatechtes tav sujü Sivi lachve, i tati-loseset tav pochane šocho agmeltap charet* 's viteték ő hire Síróban széllyel, 's hozogatának ő hozzá mind a' betegeket. 4, 24.

(*tatém, totém* hozok, viszek).

tatel üres, puszta. *ma tit tatal a'* hely itt üres, puszta. 14, 15.

(*tatlem, tatlen*) *tatlä* ürese. *šochen naerlach tak hute pali urt-chatep tatlane jejmti* minden ország magában feloszló, pusztává lesz. 12, 25. — *an chulteptachti nanane nan kwalan tatlane im hagyatik, marad, tí házatok pusztán.* 23, 38. — *i juv jochtem chontitü tavame tatlane, lištem i lalptam* 's bójövén találja azt üresnek, tisztának és késznek. 12, 44.

tatelp; tatelpamne aš pusztulás. *i tont, chun šamne pati lul tatelpamne ašnel, chotcharme latestü hajt Daniil, išto tuštves jälpen ma tarmelt* 's akkor, ha szembe esik a' pusztulás rossza, mellyet mondott Daniel, midön állott a' szent helyen. 24, 15.

tav ő. *tav kvalas, vistä apüvme i tav čukvä jej* ő felkele, vevé a' gyermeket 's ő anyját éjjel. 2, 14. — *Irod očes i šocho Jevusalim tav jot* Herodes megháborodék 's egész Jeruzsálem ő vele. 2, 3.

tavane neki. jejsov pank chuteltuchv tavane jöttünk fejét hajtani neki. 2, 2.

tavame öt,

tavatel töle,

tan ök; *tank* magok. *tan naerme chontlam jutejsset* ök a' fejedelmet hallván, elmenének. — *lavveset menuchv tank maganelne* parancsoltattak menni magok földre.

tanane nekik. Isus laves tanane pari Jézus monda nekik vizsont.

tanme őket. *ketem tanme Vifleemne* küldvén őket Bethlehembe.

tananel tölök. *kalemtes tananel, chun negles sov* kérdé tölök, hol tetszett fel a' csillag. 2, 7.

tat ott. tat jejmti lus i pank jachštane ott lesz sírás és fogcsikorgatás. 8, 12.

(*täu* ő, *tot* ott; *tán* ök, *tán-ki* magok).

tavet béke, csendesség. *vajelan amnanel igo nanknane i chañčachtan amnanel; am sov i kamelt šimp olem i chontilan nank lilan tavetme* vegyétek fel tőlem az igát magatokra, 's tanuljatok tőlem; én szelid és alázatos szívű vagyok, 's megtaláljátok a' tí lelketek csendességét. 11, 29.

tavent csendesedik. *jole erkelesan votetme i sarišme, i jerte taventes* letiltá a' szeleket és a' tengert, 's mindjárt elcsendesedik. 8, 26.

(*tauenti* csendesedik).

tavt elér, nyér. *ton mos nesir jol cholesne, chun tav i puš čar tavti, os liletame choltilitä* azért miféle haszna az embernek, ha ő az egész világot megnyeri is, de lelkét elveszti. 16, 26.

tä ez. *vatü jochti torem tä kavetnel pel püvet pellachv Avraamne* hatalma van istennek, e' kövekből is fiakat támasztani Ábráhámnak. 3, 9. — *chun multesan Isus tä lanchet* midőn elvégezte Jézus e' beszédeket. 19, 1. — *nultan tocho: tä tä, toma, toma* esküdjetek ekképen: ez ez, nem az, nem az. — *tünel arine oleske, ton char asrajnel* ennél több ha volt, az az ördögtől (van). 5, 37.

tä chotel ma; cholt chotel hólnap. *pum, chotchar tä chotel jänimi, os cholt rastove kür keurne* fű, melly ma nő, de holnap vettetik a' kemenczébe. 6, 30.

(*tü, ti* ez).

te, *teg, techv* enni. *ampet pel tet pasennel patem jövet tank kvalen charetnel* az ebek mégis eszik a' háznép asztaláról leesett morzsákat. 15, 27. — *nar man teve, nar man ajov, amne nar mašov?* mit mi eszünk, mit mi iszunk, vagy öltünk. 6, 31. — *jejs elemcholes püv, teg i aj* jött az ember fija, eszik és iszik. 11, 19. — *nar mos nan charč-tepan teg i aj oslem varpet jot* minék ti tanítótok eszik és iszik büntetvökkel. 9, 11. — *Joan at tes at ajes* János nem evett nem ivott. 11, 18.

tene evö, evés, étel; tene char enni való. — *tene am varsem* ételt, enni valót készítöttem. 22, 4. — *aku ton pel vergesap char tenane choj* bizonyosan dolgozó ember az ételére méltó. 10, 10.

techv jejmt megéhezik. *i pičeles nilmen chotel i nilmen jej, voš ivolt techv jejmtes* és böjtöle negyven nap és negyven éj, azután megéhezek. 4, 2.

techv jejmtel u. a. *chun techv jejmtelesem, nan anem titeslan* midőn megéheztem, ti engem étettetek. 25, 35.

tep evö, étel, gabona. tep-kval gabonaház; *teppank* gabonafej; *tep kan* gabona-mező, vetés. *chon tep kanetat, pari ul jonche vichv tak mašnan* a' ki a' mezején (van), meg ne forduljon, vinni maga ruhájit. 24, 18.

tetal étlen, éhség. *i jejmti tetal, cholentul i to mat ma šovne* 's lesz éhség, halálózás és néhol földindulás. 24, 7.

tit étot, táplál. *ault nan jegan titgan tanme* az égben (való) ti atyátok táplálja őket. — *nan anem titeslan* ti engem étettetek. 25, 35. — *chun man nagen uslov techv nürpi i titeslov* mikor mi téged láttunk euni akarónak és étettünk (téged)? 25, 37.

(*tém eszem, téji eszik; tép étel*).

tel tél, 1. *tal. chošgan, ištobi ul jejmte nan menne ašan teli amne subotat* imádkozzatok, hogy ne legyen (futástok) menéstök télbe avagy szombaton. 24, 20.

(*tel, tal tél*).

tel szül-etik és szül, *teluchv* születni. *telachv* születtetni, szülni. *chot karech teluchv Kristosne* hol kell születnie Kristosnak. 2, 4. — *chun Isus teles* midőn Jézus született. 2, 1. — *šočen jomas jejvnel teli jomas urlech, os lul jejvnel teli lul urlech* minden jó fától lesz jó gyümölcs, de rossz fától lesz rossz gyümölcs. 7, 17. — *teles oslem terme gyümölcsöt.* 13, 8. — *at taj jomas jejvne telachv lul urlech* nem születethetik jó fa által rossz gyümölcs. 7, 18. — *ton at telves tarne* nem nőtt gyökérbe. — *inra moš ul telenkun nag pulne* soha ne nevelkődjél te gyümölcs által (soha ne nevelj gyümölcsöt). 21, 19.

telem született, *telem aš* születés. *Isus Kristos telem asü oles timil amelēl* Jézus Kr. születése volt ilyen módon. 1, 18. — *tarne at telemat mos tošeš* gyökérbe nem nevelkedése miatt elszárad. 13, 6. — *telem choles* lett ember; *elol telem choles* első lett ember.

telem ma születési hely; *telem matetane* születési helyére.

telap szülő, születve. *šočen jejv at telap jomas urlech* minden fa nem termő jó gyümölcsöt. 3, 16.

telt szül, teremt. *elol telem cholesme teltam char chumme i neme joltes tanme* az első lett embert teremtvén, férfiút és nőt teremté azokat. 19, 4.

(*télém leszek, születem; téltém szülök, teremtek*).

telet, *teletachv* fizetni. *os tončuvt tav at ončes, narel teletachv* 's akkor annak nem volt, mivel fizetni. 18, 25. — *naer, morče uren i šocho teletilem nagnane* uram, keveset várj, 's mind megfizetem néked. 18, 26. — *os tav menes i utestā tavame turmane arentat teletanat moš 's ō mene 's ülteté őt fogságba adóssága fizetéséig.* 18, 30.

telil fogódzik, botránkozik. *nan šocho ü jej am mosem numtel teliline* tik mind ez éjjel miattam észben megbotránkoztok. 26, 31. — *chun tus tav Jerusolimne, uš jänitatel numtel telilam latset: tit chon?* midőn bement Jeruzsálembe az egész város (a' város nagyságával) megháborodván, mondák: ki az? 21, 10. — *Petr laves tavane pari: chun i šocho telilat nag mosen, am ati chumle at telilam* Péter monda neki viszont: ha mind is megbotránkozik miattad, én sehogy sem botránkozom meg. 26, 33. — *jomas, chon*

at telili am mosem jó a' ki nem botránkozik miattam. 11, 6. — chančilen eren, isto Farisejt tá lach cholem telileset? tudod-e, hogy a farizeusok e' beszédet hallván, megbotránkoztak? 15, 12.

telit 1) botránkoztat, telitachv; 2) vegyit. os istobi manane at telitachv tanme, menen sarisne, rastaln vonpme 's hogy nekünk nem (kell) botránkoztatni őket, menj a' tengerbe, vesd a' horgot. 17, 27. — misanel tavame ajuchv uksusel vočerem jot telitam adának neki inni ecztet, epével vegyültet. 27, 34.

(télém fogódzom, keveredem, kul telili a' hal fogódzik; télitém keverek).

telt éget. *solomme teltitü chariletal tautel a' szalmát elégeti olthatatlan tüzzel. 3, 12. — pilan tonnel, chotchar lil i nóul teltitü onch putt féljetez attól, a' ki a' lelket és testet elégeti szurok-katlanban. 10, 28.*

teltkat ég. chumle achtkatat takenaket i tautel teltkatat, ton chojtel jejmü i ochersom jochne čvrt mint gyűlnek a' konkolyok és tüzzel égnék, úgy lesz a' világ vége jöttékor is. 13, 40. — achtan elott takenaket i nelan tanme puchčag teltnanel kašel gyűjtsétek elsöben a' konkolyokat 's kössétek kévébe az égetésre. 13, 30.

tenanki (*tänanki*) ez az (mind magában, mind a' *tit* és *ton* szókkal együtt). *tončvrt lachel aulnel sujti: tit tenanki am ereptane pivem, chotchar keurt am erpem akkor egy szó az égből hangzik: ez az én szeretett fiam, kibem szeretetem. 3, 17. — tenanki elol i jüninüv pimetpe ez az első és nagyobb parancs. 22, 38. — os tavame mip mis tanane chančtuchv latem: chonme am pačelilem, ton tenanki, tavame vajelan és az ötöd eladó jelt ada nekik, mondván: a' kit megcsókolok, az az, öt vegyétek. 26, 48. — tit tenanki Isus Judejt naer ez az Jézus a' zsidók királya. 27, 37.*

terem és *terim* edény, *teremet* edények; *kav terem* kő edény. *tončvrt jejs tav pochane ne kav terem jot akkor jöve hozzá egy nő, kő edénynyel. 26, 7. — numtenet viset vaj teremet keurt tank putanel targe az okosok vivének olajt (zsirt) az edényekben, mécsaikén kívül. 25, 4. — at puntlalve jülpel oroch peš terimne nem öntetik új bor ó edénybe. 9, 17.*

teren gonosz. *tü lül varp charetme teren ačelne migan, i utelam vinogradnikme migtü mot vinograd varpetne a' rosszat tevöket halálba adja 's az ültetett szőlöt adja más szőlöműveseknek. 21, 41.*

tepl, *teplachv* tévedni, tévesztetni, háborgatni, kísérteni. *ton-čuvt meneset Farizejt i latkaset, matsir amelel teplachv tavame lan-čan keurt* akkor elmenének a' farizeusok 's tanakodának, mi mód-dal megjteni (fogni) ötöt beszédeiben. 22, 15. — *os Isus tan chajevanel chahčem laves: nar teplilan anem?* 's Jézus ő hamisságokat ismervén, monda: mit kísértők engem? 22, 18. — *narne teplilan tä neme? tav jomas aš vares amnane* minek háborgatjátok e' nőt? az jót tett velem. 26, 10.

teplane aš botrány.

tepgl tévedez. *Isus tanane pari laves: tepgeline choren i torem lavem ašme chahčtal* Jézus nekik viszont monda: tévedtök az írást és isten mondott dolgát nem ismervén. 22, 29.

teplacht téved.

teplachtal tévedetlen. *tont čagti tav mosü arihuv, ati pel ontol-šat ontolov teplachtal charet mos* akkor örül a' végett jobban, mintsem a' kilenczven kilencz nem tévedtek miatt. 18, 13.

teplal kísért. *i jomem tav eltäpalne Farisejt teplalsanel tavame i latset tavane* és jövéen eleibe a' farizeusok megkísérték ötöt 's mondanak neki. 19, 3.

ti-;

ti-čuv annyi. *Izrailt pel tičuv agtne aš am at chotsem* Izraélban is annyi hitet én nem találtam. 8, 10.

tičuvne annyira. *kit sajttal, tičuvne šimenag, išto aku choles pilem ton lonkel at jales* két ördögös, annyira haragosan, hogy egy ember is félvén azon úton nem ment. 8, 28.

ti-mil ilyen, olyan. *Isus Kristus telem ašü oles timil amelel* Jézus Kr. születése volt ilyen móddal. 1, 18. — *timil erch ati ault olep nan jegnel, ištobi choliles i aku tite višetnel* olyan akarátja nincsen mennyei atyátoknak, hogy elveszen egy is e' kicsinyekből. 18, 14.

tig ide. *tig, am viglem kvane nag šament olep lichme* ide, én veszem ki a' te szemedben lévő szálkát. 7, 4. — *tonetme tatan tig am pochemne* azokat hozzátok ide én hozzám. 14, 18.

tigil innen, ettől. *tigil elal' pümetes Isus choltuchv tak chahčtach-tepetne* ettől fogva kezdé Jézus jelenteni tanítványainak. 16, 21. — *at vajlan anem tigil montel ton moš, chun lavine* nem láttok engem mostantól fogva addig, mikor mondjátok. 23, 39.

tigil toul innen onnan. *tigil toul jejp charetne tav l'ulemtoves* innen onnan jövő emberek által szidalmaztaték. 27, 39.

tít és *tite* ez. *uš jüntetatel numtel telilam latset: tit chon?* *Os mir lates: tit Isus* az egész város megháborodván, mondá: ez ki? 'S a nép mondá: ez Jézus. 21, 10, 11. — *tit mos chulteptitü elemcholes jegme i čukvme* ezért elhagyja az ember az atyját és anyját. 19, 5. — *šochen čar, chon chontli tite am lanchem* mindenki, a' ki hallgatja ezt az én beszédemet. 7, 24. — *titme* azt; *titet* azok, *titetme* azokat. *titetme tocho miganem nagnane* ezeket mind adom neked. 4, 9.

tít ime. tit, kvales rovtetp char rovtuchv ime, kiméne a' vető ember vetni. 13, 3.

(*ti* ez, *tíl* ezzel; *tít* ez, *títim* ez enyém, *entepem titimke tatén* ha övemet ezemet (ha ez övemet) viszed).

tiglel repül. *tocho išto toulen ujt tiglieat i tujtchatilat ton jeju talet chalt* úgy hogy a' szárnyasok (oda) repülnek 's rejtőznek azon fa ágai közt. 13, 32.

tiglelap repülő. *šunšpan tiglieap ujtne* nézzetek a' repülő vadakra = madarakra. 6, 26. — *tiglelap uj-chul* repülő vad, madár, l. *toulen uj* tollas vad, madár. — *tiglelap uj-chulet ončat pišet a' szárnyas vadak* (madarak) bírnak fészkeket. 8, 20.

(*tílemlém* repülök).

tín ár, becs. *tin chum* árus ember, kereskedő. — *ton chočetag nagnane tajni am alnem nichv tin chumetne* azért neked kellene én pénzemet adni kereskedőktek. 25, 26. — *ton tin kelpne* az a' vér ára. 27, 6.

tinen árus, becses. *chotchar keurt oles šak tinen miro a'* mellyben igen becses kenet vala. 26, 7. — *tinen mašne ošp charet olat naer kvalt* becses ruhával bíró emberek fejedelem házában vannak. 11, 10.

(*tín* ár, becs).

tin dual. o' kettő. *ton elpalt ati pel tin olmiesi akvane* az előtt hogysen ők (ketten) együtt voltak. 1, 18. — *os ton mos tin ati pel kitag, os aku ŋoul* azért ők (ketten) nem is kettő, hanem egy test. 19, 6. — *vajlen tin olsi chul kišpi* mert ők valának hal-keresők (halászok). 4, 18.

(*tén* o' kettő).

tit, *tituch* étetni, l. *te, tej, teg.*

to-, *to . . . to ki . . . ki . . . i teles oslem to char šat, to choipen os to kus latne* 's terme gyümölcsöt ki száz, ki hatvan 's ki húsz annyit. 13, 8.

to char némelly. Isus targe vovelam kitkujplov chanětachtepan, to charetnel laces tanane Jézus külön híván tizenkét tanítványait, némellyekből monda nekik (azoknak némellyének monda). 20, 17.

to mat néhol. i fejmti tetal, cholentul, i to mat ma řovne 's lesz éhség, halálozás 's néhol földindulás. 24, 7.

to šam némelly szem. to šam pates řonch vatame némelly szem esék az út szélére. 13, 4.

tov oda (bé). os cholestā, iřto Archelaj naerag oli Judejt, pilmes tov menuchv de hallotta, hogy Archelaus királyul van Judeában, féle oda menni. 2, 22. — *jeitenpalent av tov partem chořgen nek jegenne* magad után az ajtót bétévén (fedvén) imádkozzál te atyádnak. 6, 6.

tovul, toul onnan. at kcalan tovul ton moře, chun elol ligen pal pel kvane miglen nem még ki onnan eddig, hogy utolsó félfilléredet is kiadod. 5, 26. — *tigil toul jejp charet* innen onnan jövök. 27, 39.

tocho és aku tocho így. tocho i am aul-jegem vari nan jortelan így én mennyei atyám is teszen tí veletek. 18, 35. — *tocho iřto mir pakses chontem tus-nilemtal charetme latepag* úgy hogy a' nép elcsudálkozott látván a' néma embert szólónak. 15, 31.

A' *tocho*-val hasonló értelmű a' *tak* szó is, mint: *tocho fejmtes řajt latelp* úgy lett (bételjesedett) a' próféta mondása. 13, 35. — *tak fejmti Isaj řajt latelp* úgy lesz Jézus próféta mondása. 12, 17.

(*to-*, *tone* azért, *toko* úgy, *tot* ott).

toul tallu, tol.

toulen uj szárnyas, madár. *to šam pates řonch vatane, i toulen ujt jochtem tavame nachvsanel* némelly szem esett az út szélére, 's a' madarak eljövén azt elkapdosták. 13, 4. — *chumle toulen uj achtitā tak pūran marka jolpalne* mint madár gyűjti maga fiait szárnya alá. 23, 37.

(*taul* toll, *tauling* tollas).

tochem nemzetség, törzs. *I tont řochen tochem* Ábráámmal *David moře nilekujplov tochem* 's így minden nemzetség Ábráámtól Dávidig tizennégy nemzetség. 1, 17. — *kitkujplov Izrail tochem* Izrael tizenkét törzse. 19, 29. — *tā ař řochen fejmti tā tochemne e'* dolog mind lesz e' nemzetségnek. 23, 36.

tochó így, l. to.

tochoch tik, tyúk, kakas. *aku tü jej tochoch ergemanü elpalt churum kes hultan, isto anem at chañčilen* egy ez éj (ma éjjel) a' kakas szólása előtt háromszor megesküszöd, hogy engem nem ismeresz. 26, 34. — *i ratgen ergemes tochoch* 's mindjárt szóla a' kakas. 27, 74.

togem vált, oszlott. *pari at latenti, at čišgemi, i ati chonne at cholve tav lanchü lonch lachve togem mat* viszont nem szól, nem kiált, 's senki által nem hallatik ő szava az út széllyel oszló helyén. 12, 19. — *menan lonch togem matne* menjetek az utak fejeire.

tol újj. *negsat tarviten i ustal chutet i puntlat choles vojnet tar-melne, os tank tolel pel chojltachv tamme at šurganel* kötöznek terhes és hordozhatatlan batyúkat 's teszik az emberek vállaira, de magok újjal sem akarják megmozdítani. 23, 4.

tolel . . ? — *Isus Kristus telem aša oles timil amelēl : tolel peltachtemat jejpalt tav čuktü Maria Josif jot, ton elpalt ati pel tin olmiesi akvane, nejles, isto tav onči kachrat jülpen lilnel* J. Kr. születése így volt: miután eljegyeztetett ő anyja Maria Józseffel, mielőtt ők (ketten) együtt éltek, látszott, hogy viselő's a' szent lélektől. 1, 18.

tolchen liszt. *aul naerluch jorti kuššane, chotcharme ne vim punestü churum mortes tolchen keurne a' mennyország hasonlít kovászhoz, mellyet a' nő vevén, tett három mérő lisztbe.* 13, 33.

ton, l. to, az. *tonme cholem naer Irod očes azt hallván Heródes király, megháborodék.* 2, 3.

ton char az. *ton char pates i chošgem tavane lates* az leborúla 's könyörögvén neki monda. 18, 26.

ton elpalt az előtt

ton mat ott

ton mos azért, a' mint. *ton mos tin ati pel kitag* azért ők nem is kettő. 19, 6.

tončuvt akkor. *tončuvt Irod kačelam, isto tav peritoves volchvetne, šak oč's, i ketes aluchv Vifleemne i ton ma kitpalt šocho apüvt kum sir charet kit elnel i jolech, ton mos kitiles volchetnel* akkor Heródes látván, hogy megcsalattott a' bölcsék által, nagyon megharagvók, 's küldte megölni Bethleembe 's azon föld környékén (kétfelül) a' férfi gyermekeket két évnél is alább, a' mint kérdezte (volt) a' bölcséktől. 2, 16.

ton mant az alatt, pedig. *lištilan šochen anet kvanpalme, ton mant tan keuranel chajerel tagle* megtisztítják minden csésze külsejét, az alatt (pedig) belsejök álnoksággal teli. 23, 25. I. *mant*.

aku ton pel igazán, valóban. *tont aku ton pel kišmoresan nan torem naerlachne* akkor igazán közeledtetek isten országához. 12, 28.

tonet azok, *tonetnel* azokból. *i jortset tonetel sul-put varpnel ma* és vevék azokon a' fazekas földjét. 27, 7. — *os tan misanel tonetme sul-put varp chum ma mos* és ők adák azokat a' fazekas ember földjeért. 27, 10.

tont úgy, tehát, azért, akkor. *mar uslov tav sovä chotel pake-pane palt, tont jejsov pank chuteltuchv tarane* mi láttuk ő csillagát a' napkeleten, azért jöttünk fejte hajtani neki. 2, 2. — *i tont šochen tochem Avraamnel David moše 's* úgy minden nemzetség Ábráhámtól Dávidig. 1, 17. — *i tont urlechnel chašlilan tanme 's* azért a' gyümölesről ismeritek meg őket. 7, 20. — *chun choltem olchanel erket, tont chočathuv jochnat toremne* ha megjelentek volna csudák, akkor régen tértek volna istenhez. 11, 21.

tontal' addig, *at muli tontal', chun šarmi šocho* nem mulik addig, hogy bizonyossá lesz mind. 5, 18.

tonuch tanu. *ištobi kitag amne churum tonuch tusel nogrem-tachtes šochen aš* hogy két vagy három tanú szájából erősíttessék meg minden dolog. 18, 16.

tonuchl, tonuchlachv tanuskodvi. *ul alen, ul chajerlen, ul tulmenten i chajerel ul tonuchlen* ne ölj, ne paráználkodjál, ne lopj hamisan ne tanuskodjál. 19, 18. — *cholilen eren, nar tin nag pankenne tonuchla* hallod-e, mit azok (ketten) te fejedre tanuskodnak? 26, 62.

tonuchlane aš tanuság. *šimnel kvalat chajerel tonuchlane ašet* a' szívből kelnek ki a' hamis tanúságok. 15, 19.

tonuchlap tanúságot tevő, tanu. *šav choče negliles rétel tonuchlap, at chotset. Voš jolt jejsi kit retel tonuchlapi* sok ámbár előtűnt csalással tanuskodó, nem találának. De utoljára jöve két hamis tanú. 26, 60.

točilo (or.) sajtó. *chales ton keurt jol torem vit vonchä pod točilo 's* ása benne gödröt a' sajtó alatt. 21, 33.

toš szárad. *smokovicä aku ton kant tošes* a' figefa azonnal elszárad. 21, 19.

tošem száraz. *nar multine sarišme i tošem mame* miért kerülitek el a' tengert és száraz földet. 23, 15. — *tat oles tošem katp choles* ott volt száradt kezü ember. 12, 10.

(*tasém* aszom, száradok ; *tasem má* száraz föld).

tor vászon. *Josif tavame vim manitestü tavame laš sajren torel* József öt vevén bégöngyölé öt igen fehér vászonnal. 27, 59.

(*tar* vászon, kendő).

torem ég, menny ; időjárás, isten. *torem uri, tü aš nagnane at jejmte* isten örizz', e' dolog neked nem történik. 16, 22. — *nag Christos lilen torem piv* te Krisztus vagy, az élő isten fija. 16, 16.

jol torem föld. jol torem vit vonchü a' földi víz gödre. 21, 33.

torem kval egyház, isten háza, gyülekezet. *tü kav tarmelt am untilem amk torem kvalem e'* kövön építem a' magam egyházát. 16, 18.

lu' torem rossz idő. *cholge pala : tü chotel lu' torem, ton mos išto aul šemelag oli* reggel felé (mondjátok) : ma rossz idő lesz, mert az ég sötét. 16, 3.

torem mos michv alamizsnát adni (istenért adni) ; *torem mos mine char* alamizsna (istenért adott valami). *urchatan michv torem mos choloch šam chalt* őrizkedjete adni alamizsnát a' nép szeme előtt. 6, 1. — *tak jejmte torem mos mine charen tulmechag* így legyen alamizsnaadásod titkon. 6, 4.

(*tarom* ég, isten ; *numi tarom* felső ég, felső isten).

torn indul. *ma tornes a' föld megindúla.* 26, 51. — *os ša'-pank i tav jotü Isus urpet kačelam ma tornene i olem aš šocho, šak pilmeset de a' százados 's az ő véle Jézust örökök, látván a' földindulást 's a' történetet (lettet) mind, nagyon félenek.* 27, 54. — *oles jani ma tornene aš lön* nagy földindulás. 28, 2.

(*tariém, targém, torém* reszketek).

totemt hajt. *tav eltüpalt šanš totemtam vachnitesanel tavame* ő előtte térdet hajtván, gúnyolák őt. 27, 29.

tottem kincs. *aul naerlach jorti čaptam tottemne tepkant a'* mennyország hasonlít elrejtett kincshez a' mezőben. 13, 44.

(*totm, totem* hozomány, kincs).

tov, *toval* oda, onnan l. *to. sariš latam nagnane, at kvalan toval, ton moše chun elol ligen pal kvane miglen* bizony mondom ne-

ked, nem mégy ki onnan addig, míg az első (utolsó) szál felet nem adod ki (meg). 5, 26.

(*tä oda, tul attul*).

tovtacht záródik. *ženich jochtes, i taš charet tuset tav jortelatü purne, i av tovtachtes a' völegény jöve, 's a' kész személyek béménének ő vele a' vendégségbe, 's az ajtó bezáraték.* 25, 10.

toma nem úgy. *os űultan tocho: tä tü, toma toma de esküdjetekek akképen: úgy úgy, nem úgy, nem úgy (or. da, da, net, net).* 5, 37. — *ńuran ńren, man tov menem lišćenov? Os tav lavas: toma, ištobi takenaket nirem ul nirktet tan jortelan i putit akarod-e, mi oda menvén kitisztítsuk? De ő monda: nem úgy, hogy a' konkolyokat kiszaggatván, velök a' búzák is ne szaggattassanak ki.* 13, 28. 29.

tu, tuj, tuv, tuchv bémenni. *ati p.l šochen char latep amnane: pojrechš, pojrechš, tuv aul naerlachne* nem is mindenki mondó nekem: uram, uram! bemegyén a' mennyországba. 7, 21. — *os nag, chun chošgan, tujen nak chušepenne* de te, mikor imádkozol, menj be te kamarádba. 6, 6. — *ton mos i nank at tuvne, i tuchv űurp charetme at taretilan* mert magatok sem mentek bé, 's a' bémenni akarókat nem eresztitek. 23, 13. — *tus Jerusalmne* bémene Jérusálembe. — *taš charet tuset purne a' kész személyek béménének a' vendégségbe.* 25, 10.

tum bémenvén. *Isus torem kvalne tum kvane sirsan šocho pertepet* Jézus isten házába bémenvén, kihajtá mind az árusokat. 21, 12.

tune bémendő. *tusne tune char a' szájba bémendő.* 15, 17.

(*tuém, tuom* bémegyek).

tujt hó. *tav mašnatü oles jormant tujt ő ruhája vala mint hó.* 28, 3.

(*tujt hó*).

tujt tit-kol. *pilmam menesem i tujtsclem nag talenten mane félvén mentem és elrejtöttem te talentumodat földbe.* 25, 25. — *nag tujteslen titme amelen i numten sajten charetnel i cho'tislen tonne apüvetne* te eltitkoltad ezt a' gondos, okos emberek előtt, 's megjelentetted azt a' gyermekeknek. 11, 29.

tujtem titkolt, titok; *tujtem char* eltitkolt dolog; *tujtem aš* titok. *tocho fejmtes űajt latelp, chotchar lati: punšilem priččet keurt am tusem, sujteliem tujtem charme čar joltem jejpálnel* úgy lett a' próféta mondása, ki szól: megnyitom példabeszédekben én számat, kihirdetem az elrejtett dolgot a' világ teremtése után (ólta). 13, 35.

— *nanane majces chaňčuchv naerlach tujtem ašet* nektek meg van adva ismerni az ország titkait. 13, 11.

tujtchat, tujtchatuchv rejtőzni, titkolózni. *at taj ušne tujtchatuchv unlemne tunčen ach tarmelt* nem lehet városnak rejtőznie, ülőnek magas hegyen. 5, 14. — *fejmti jejvi, tocho išto toulén ujt tigdelet i tujtchatilat ton jejv talet chalt* lesz fává, úgy hogy a' szárnyasok repülnek 's rejtőznek a' fa ágai között. 13, 32.

(*tujtém* tit-kolok, rejtek).

tujmach nyár. *chun tav niran fejmtelset kameltag, i čirketset luptet, tončuvt chaňčilan, išto tujmach fejmtes* ha annak veszoji lettek zsengekké, és csirkáztak a' levelek, akkor tudjátok, hogy nyár lett.

(*tuj* nyár).

tul felhő. *ratgen pasen tul nigles tan numtupalant* hirtelen világos, fényes felhő látszott felettök. 17, 5.

(*tul* felhő).

tul fut, fordul, kerül. *vajalen apüvme i tov čukvä i tulen Jegi-petne* vedd a' gyermeket 's ő anyját 's fuss Egyiptomba. 2, 13. — *chon lates nanane, išto nan tuline fejmtuchv űvrep očinel* ki mondta nektek, hogy fussatok a' lenni akaró haragtól? 3, 7. — *chumle tuline nan inra olep tautnel* hogyan kerültek ki (távoztatjátok) ti az örökké való tüzet. 23, 33. — *nagnanel vovep charne majen, nagnanel ečlache űvrep charnel ul tulen* töled kérő embernek adj, töled kölcsönözni akarótól ne fordulj el. 5, 42. — *tončuvt chaňčachtetpet šocho tavame chulteptam lachev tulset* akkor a' tanítványok mind őt elhagyván széllyel futának. 26, 56.

tul befogad. *chon tulitü aku timil viš apüv namem mos, ton char anem tulitü* a' ki befogad egy ilyen kis gyereket nevem végett, az engem fogad be. 18, 5. — *amelen chon at tulgan nanen, i at chontli nan lachanne* ha ki nem fogad be titeket 's nem hallgat beszédetekre. 10, 14. — *el ma chari olsem, i nan anem tuleslan* (el-föld-emberre) idegen voltam, 's ti engem befogadtatok. 25, 35.

tulil fogad. *agmetesem, i nan tulileslan anem* beteg voltam, 's ti befogadtatok engemet. 25, 36.

tulilap befogadó. *nanen tulilap char anem tulilitü, os anem tulilap char anem ketem tulilitü* a' titeket elfogadó engem fogad el, 's az engem elfogadó az én küldömet fogadja el. 10, 40.

tul visz, lop, tol-v. *ul tulen manov krechne, os uren manov as-rajnel* ne vigy minket bünbe, hanem őrizz minket az ördögtől. 6, 13.

tulp vivö, tolv-aj. ul achten nagnane jomaslach ma tarmelt, cho chortetne i similne cholchve, i chot tulpet chalechtat i tulmentat ne gyüjtsel magadnak jószágot a' földön, hol mollyok és rozsdá által emésztetik, 's hol a' tolvajok kiássák és ellopják (azt). 6, 19.

tulm; tulmech titkos, titok, rejtett; tulmechag titkon, rejtotten. chañčinkven pičelapi nag jegen elpalt, chotchar tulmech mat; i nag jegen vojta tulmechag pičelanen tudassál böjtölőnek te atyád előtt, ki rejtett helyen van; 's te atyád tudja titkon böjtölésedet. 6, 18.

tulment lop, tolvajl. tav chañčachtapan jej jejsel i tulmentesanel tavame man kujmov lat ö tanítványai éjjel jövén ellopták őt mí aludtunkkor. 28, 13. — tončuvt šochen tulmentitü tav kvalü akkor mind ellopja ő házáat. 12, 29.

(*tulém viszek, haza hozok; tulmantuh lopni*).

tunč áll, feláll. *kvane kvalem churmit čas chant chotsan mot charetme vatelane mat pälen tunčat kimenvén harmad óra tájban talála másokat a' vásáron szabadon állván. 20, 3. — nar nan tit puš chotel tunčine aštal mit ti itt egész nap álltok dologtalan? 20, 6.*

tunčene felálló, magas; tunčen ach magas hegy. tatsan tunčen achne tanme vivé magas hegyre őket. 17, 1.

tunčp áll, állapodik, lesz; tunčpes megállapodék. chotcharet erptat mir chalt i paulkant tunčpam chošguchv kik szeretnek a' nép közt 's falutéren megállapodván imádkozni. 6, 5. — jole tunčpam Isus vovelesan tinme megállapodván Jézus hívá kettejüket. 20, 32. — os sovme chontem tunčpamatü tan čagtset šak jüni čagtelpel 's a' csillagot látván megállapodottat ök örülének igen nagy örömmel. 2, 10. — tavanel pilmam urpet tunčpeset jormant cholet attól elijedvén az örök lőnek mint holtak. 28, 4.

tunčelmant állapodik. vatge tunčelmantam tav pochane asraj laves közel állapodván hozzá (hozzá közeledvén) az ördög monda. 4, 3.

(*tunšem állok*).

tus száj. *ištobi kitag amne churum tonuch tusel nogremtachtēs šochen aš hogy két vagy három tanu szájából erősítették meg minden dolog. 18, 16. — lachkvatat am pochemne tü elemcholeset tank tusanettel közelednek én hozzám ez emberek magok szájával. 15, 8. — tav tusü pali punšem chontan statirme ő száját felnyitván találisz egy statert. 17, 27.*

tus-nilemtal (száj-nyelvetlen) néma. 15, 30. — *tatves tav eltä-palne asraj-ošp tus-nilemtal choles* hozaték eleibe ördögös néma ember: 9, 32.

(*tuos, tus* száj).

tuč, *tunč* áll, állat. *nag tučsan tanme aku esepne man jortelov* te állítod őket egy becsre mi velünk. 20, 12.

tuš baj, jaj, aggodalom. *tuš nagnane, Chorazin* jaj neked, Chorazin. — *tuš čarne teplane ašetnel* jaj a' világnak a' botrányoktól. — *tuš nanane, nep-kenet i Farisejt* jaj nektek, írástudók és farizeusok. 23, 13.

tušt, tuštuchv aggódni, szomorkodni. *ul tuštan tocho latem: nar man teve, nar man ajov, amne nar mašov* ne aggódjatok úgy, mondván: mit mi eszünk, mit mi iszunk vagy mit öltünk fel. 6, 31. — *i mašnane pel nar tuštine 's a'* ruhára is (ruha miatt) mit aggódtok? 6, 28. — *tajat amne ati mujt tuštuchv* lehet-e avagy nem vendégeknek szomorkodni. 9, 15. — *aku jot pümtes čarguchv i tuštuchv* együtt kezdé szomorkodni és aggódni. 26, 37.

tuštem szomorkodott, szomorkodva. *tü lach cholem ton chum tuštem ele menes e'* beszédet hallván az ember, szomorkodva elmene. 19, 22.

tuš, *tunč* áll. *chumte űurine, ištobi olset nan jortelan choleset, aku tocho olan i nan tan jortelan; ton mos tušget zakon i űajtet a'* mint akarjátok, hogy legyenek veletek az emberek, azonképen legyetek tik is ő velek; ebben állanak a' törvény és a' próféta. 7, 12.

tušne álló, *tušne ma* álló hely.

tušp álló, *tušpet* állók. *chontes mot charet aštal tušpet* találta másokat dologtalanul állókat. 20, 6.

tušim állatok. *asraj tuštestü tavame torem kval lep tarmelne* az ördög állatá őt az egyház tetejére. 4, 5. — *išto tuštves jülpen ma tarmelt* hogy állítatott (állott) a' szent helyen. 24, 15.

(*tušém* állók, l. *tunšém*).

tutel bemegy. *tutelan marem avetel* menjetek bé a' szük ajtón. 7, 13.

tutelt márt. *vis šeni, uksusel tuteltestü i sujejvne naltam ajtestü tavame* vön gombát, eczetbe bemártá, 's botra szúrván, megitatá őt. 27, 49.

tup kosár, kas; lásd *pajp*. — *achtset toul aritam šulit kit-kujplov tupel tagle* gyűjtének az attól feles morzsákat tizenkét kassal teli. 14, 20.

tmina (or.) tömény, kömény. *migne lovt urtme matanel, anisnel i tminanel* adtok tizedrészt méntából, kaporból és köményből. 23, 23.

tat atya.

turma (or.) torony, tömlőcz. *turma-urep* torony-, tömlőcz űr. *ton jejpalt suten chumne ul mimkun turma-urepne, chotchar ale nagen tatitü turmane* azután a' bíró által ne adassál a' tömlőcz-örnek, a' ki majd téged viszen a' tömlőczbe.

P.

pajp kosár, kas; lásd *tup*. — *i ton jejpalt sat pajp lomtel achtveset tagle moš* azután hét kosár darabokkal szedeték megteleésig. 15, 37.

(*pajp* kas, kosár).

paul falu,

paul kan faluköz, falu tere. *menan paulne, chotchar unli nin eltepalant* menjetek a' faluba, melly ül tí előttetek. 21, 2. — *tít, nag čukven i kačun tunčat paulkant i šurat latuchv jortelen im, te anyád és öcséid állanak az utcán és akarnak beszélni veled.* 12, 47.

(*paul* falu).

pakep, *pakepachv* fak-adni, kelni. *tav lavi pakepachv tak chotelne tul'tet i jomaset tarmelne* ő parancsol támadni maga napjának rosszszak éz jók fölé. 5, 45.

pakepane kelő; *chotel pakepane* napkelet. *man uslov tav sovü chotel pakepane palt* mi láttuk ő csillagát napkeleten. 2, 2. — *volchvet jochtset chotei pakepane palnel* bölcsék jövének napkelet felől. 2, 1.

pakepap kelet. *chumle sali pakepap chotelnel matp chotel jurch moš* mint a' villám a' kelő naptól (napkelettől) a' lenyugvó nap (napnyugat) tájékaig. 24, 28.

paks álmélkodik, csudálkozik. *títme cholem pakseset i tavame chultteptam menseset* ezt hallván elcsudálkozának, 's őt elhagyván el-

menének. 22. 22. — *choloeh pakseset tav chanětane ašetne a' nép csudálkozék tanításain.* — *tocho isto us pank šak pakses* úgy hogy a' város fejedelme nagyon álmélkodott. 27, 14.

pak, *pakuchv* szenvedni. *tigil elal' pümetes Isus choltuchv tak chanětachtepetne, isto tavane karech menuchv Jerusalmine i šav pakuchv panketnel* ettől fogva kezdé Jézus nyilvánítani maga tanítványainak, hogy neki kell menni Jéruzsálembe és sokat szenvedni a' fejedelmektől. 16, 21.

pagert gördít. *angel toremnel aulnel vojlem vatge tuněpes kavme ele pagertestü chomel avnel* az isten angyala az égből leszállván közel állván hozzá elgördíté a' követ a' sír ajtajáról. 28, 2. — *i punestü tavame tak varem jülpel chomeletane, chotcharme šagrestü kav keurt; i pagertam jüni kavme chomel av pochane menes* és tevé őt a' maga csinálta új sirjába, melyet vágott vala a' köben, 's gördítvén nagy követ a' sír ajtajához, elmene. 27, 60.

(*pauarém* forgok, *pauert* forgat).

pajelt kél, poshad. *aul naerlach jorti kuššane, chotcharme ne vim punestü churum mortes tolchen keurne, i chulteprestü šocho pajeltanat moš* a' mennyország hasonlít egy kovászhoz, melyet a' nő vevén tett három mérő lisztbe 's hagyta mindennek keléséig, poshadásáig. 13, 33.

(*pajelt* kezd, *jänimung ti pajelti* nőni kezd).

pal fél, oldal; *palt* félen, nál; *palne* felé, hoz; *palnel* felől, től. — *am paltem* nálam, *nan paltan* nálatok, *man paltov* nálunk. — *tirskoi i sidonskoi paletne* Tyrus és Szidon tartományába. 15, 21.

jomas pal jobb oldal; *almech pal* bal oldal. *laten ištobi tite am kit püvem utset nag pochent, aku jomaske palne, os moten almech palne* mondd, hogy e' két fiam üljön nálad, egyik jobbra és másik balra. 20, 21.

chotel pal dél.

pal šam félszem, *jomas pal šam* jobb szem,

pal kat fél kéz, *jomas pal kat* jobb kéz.

lajl-pal sánta (láb-fél). *šamtalet i lajlpalet* vakok és sánták.

elpal előfél, elő-; *elpalt* előtt, *elpalne* eleibe, elé, *elpalnel* elől stb. — *i chun tav tus kealne, tav eltäpalat laves Isus* 's midőn bément a' házba, előtte monda Jézus. 17, 25.

jolpal al-fél, alsó. *pelemtam šamme at utelalganel tavame ane jolpalne* gyújtott gyertyát nem ültetgetik azt csésze alá. 5, 15.

jeppal utófél, utol-, *man jejtepalort* mi utánunk.

kvan-pal külső. *lištilan šochen anet kvanpalme* megtisztítjátok minden esésze külsejét. 23, 25.

pali kvaltktuchv, vagy *kvaltktachv* elválni. *numelmates pali kvaltktuchv tavatel* gondolkodék elválni tőle. 1, 19.

pali punšem felnyitván. *os šamanel pali punšem tan atichonme at chotsanel* de szemeiket felnyitván, ők senkit sem látának. 17, 8.

pali latuchv felfedezni, megjelenteni; *pali lati* nyilvánít, *pali latalen* nyilvánítsd, magyarázd meg.

pali náchčétaptitü eltiporja, 21, 44.

pala; *et pala* éjfél, mint *chotel pal* dél. *et pala tav chančtachtapan lakveset tav pochane* éjfélkor (or. pod večer = este felé) ő tanítványai elközeledének hozzá. 14, 15. — *chotel pal naer vant tunčpi sut elpalt tä puch jotel* a' dél királynéja áll ítéletbe e' nemzetséggel. 12, 42.

(*poal*, *pál* fél).

palimt nyilvánít, megmond; *palimtachv* és *palimtuchv*. — *Josif oles jomas at niuren palimtachv tavame* József volt jó, nem akarván nyilvánítani ötet. 1, 19. — *tin molemtachtem kvalesi chomelnel pilem i čagtem, chajtemlesi palimtuchv tav chančtachtapanne* ők (ketten) sietvén kimenének a' sírból félve és örülve, menének megmondani tanítványainak. 28, 8. — *ul pilan, menan, palimtelan am kačanemne* ne féljetek, menjetek, mondjátok meg én öcsémnek. 28, 10. — *ištobi ul tulmentanel tavame i ul palimtet mirne, išto tav jültes* hogy el ne tolvajolják őt 's ne jelentsék a' népnek, hogy felátámt. 27, 64.

palkan (tör.) hordozó szék. *palkant kujp char* hordozó széken fekvő. *ton mat tatsanel tav eltäpaletane chojtem palkant kujp charme* ott vivének ő eleibe beteget, egy hordozó széken fekvőt. 9, 2.

pal' fül. *nar latam nane palne, nan sujteltitan lep tarmelt* a' mit mondok nektek fülbe, tük híreszteljétek a' tetőn. 10, 27. — *šagrepestü tav palä* elvágá ő fülét. 26, 51.

paltal fületlen, siket. *paltalet cholat* a' siketek hallanak.

(*pül'*, *pe'* fül).

pank 1. fej, fejedelem. *kalen ton (kav) jejmtes sam panki* épen az lett szögelet fejévé. 21, 42. — *suj latan amnane, am pel jejgem pank chuteltuchv tavane* hírt mondjátok nekem, én is megyek fejet

hajtani neki. 2, 8. — *nagnanel kvali pank, chotchar uritü am mirem Izrailme töled kél ki fejedelem, a' ki örzi én népemet Izraélt. 2, 6.*

2. völegény. *tajat amne ati mujt tuštuchv, chun tank jortelan pank?* szomorkodhatnak-e avagy nem a' vendégek, mikor velök van a' völegény? 9, 15.

3. fejezet. *I. pank* első fejezet.

(*pong, päng* fej).

pank fog. *nan choleslan, nar latem oli; šam mos šam, tus keur pank mos aku ton vojp pank tí* hallottátok, a' mi mondva van: szemért szem, a' szájban (lévő) fogért ugyanolylan fog. 5, 38.

(*ponk, pong* fog).

panchun széles, tágas. *panchun lonchet tatat ačelne, i šav charet jomat toul* széles utak visznek a' halálba 's sok ember jár avval (azon). 7, 13.

(*pang* szél, szélesség; *pangung* vastag).

pant fed, bétesz. *pantilan aul naerlachms elemcholesetnel* béteszitek a' mennyországot az emberek előtt. 23, 13.

pantem fedvén, *tov pantem* bétevén. *jejtenpalent av tov pantem chošgen nak jegenne* utánad (magad után) ajtó-bétevén imádkozzál te atyádnak. 6, 6.

(*pántém* fedek, *pántel, püntil* fedél).

pače köszöntés, csók. *os kvalne tunan čurt pače varan latem: joma: tü kvalne jejmti 's házba bémentetekkor köszöntést tegyetek* mondván: jó e' háznak legyen. 10, 12. — *pojrechš, pače olen* uram, üdvözlég. 26, 49.

pačel csókol, üdvözl. *chonme am pačelilem, ton tenanki, tavame vajelan a' kit én megcsókolok, az az, azt vigyétek.* 26, 48.

(*päs* üdv; *šun pašü* v. *šuning pašü* boldog üdv, boldogság).

pac húny. *noigrimes tü elemcholeset šim i palél vane chontlat, i tank šamanel pacanel* megkeményedett ez emberek szive, 's fülel nagyot (erősen) hallanak, 's szemeiket hunyják. 13, 15.

pas fény, világosság. *aku tocho paste nan pasan atem elpalt* így fénylnek a' tí világítok az emberek előtt.

pasen fényes, *pasenag* fényessé, világossá. *pas noulne oli šam, i tont chun nag šamen pasen, noulen pel šocho pasenag jejmti* világossága a' testnek a' szem, 's tehát ha te szemed világos, tested is mind világossá lesz. 6, 22.

pasen ma 1) világos föld, ég; ellentéte *šemel ma* fekete föld, a' föld, vagy *jol ma* al-föld.

2) örök élet. *i menget titet inra mučtachtuchv, os saret inra olp pasen mane* 's mennek ezek örök kinezni (kínra), de az igazak az örökkévaló fényes életbe. 25, 46.

past fénylik. *pasti kvalt olep šavetne* fénylik a' házban levő sokaknak. 5, 15. — *choloč unlep charet jejpješ mat chotsanel jünri pasme i unlep charetne ačelen mat pastes pas* a' nép, sötét helyen ülök, láttak nagy világosságot, és homályos helyen ülőknek fénylett világosság. 4, 16.

(*pas, pos* fény).

pasen asztal; *jälpen pasen* szent szék; *jur pasen* oltár. — *inra moš ul niultan, at aulel, ton mos tan toremne jälpen pasen* soha ne esküdjete, nem az égre, mert az istennek szent széke. 5, 34. — *chun unti elemcholes püv tak sujp jälpen pasenetat, untine i nan kitkujplov jälpen pasent* midőn ül az ember fija a' maga híres szent székében, ülni fogtok tük is tizenkét szent széken. 19, 28. — *i cholitesan vatalap chumet pasenetne i kapter pertepet unlep jejpvetme* 's felfordítá a' kereskedő emberek asztalait 's a' galamb-árusok ülő fáit. 21, 12. — *chun chon niulti jur pasenel, ton atinar* ha ki esküszik az oltárra, az semmi. 23, 18. — *nar jünri, jur amne jur pasen?* mi nagyobb, az áldozat-e vagy az oltár? 23, 19.

(*päsen* asztal).

paš erő, tehetség?

paštal gyenge, fogyatkozó. *lil vagen, os noul paštal* a' lélek erős, de a' test erőtelen. 26, 41. — *tetal taretachv am at šurganem, ištobi loncht paštal ul jejmte* étlen elereszteni én nem akarom őket, hogy az úton erőtlenek ne legyenek (el ne fogyatkozzanak). 15, 32. — *paštal char* gutaütött ember. *tatiloveset tav pochane paštal charet* hozatának ő hozzá a' gutaütöttek. 4, 24.

(*pašem* hajtok?)

pareš? — *pareš varp* vámszedő. *pareš varpet pel aku tocho varat* a' vámszedők is így tesznek. 5, 46.

(*pariš* nyereség, tör. *bariš?*)

pari vissza, viszont. *Isus laves tavane pari: taretalen* Jézus monda neki viszont: bocsáss engem. 3, 15. — *pari at latemti, at čisgemi* ellene nem szól, nem versenyg, nem kiált. 12, 19. — *pari numelmatem misan val manet arkepetne i mir jünri charetne* vissza-

gondolkozván (megbánván) odaadá a' harmincz pénzt a' főpapoknak és a' nép nagyainak. 27, 3. — *pari jochtem vinilem am charem argetatel* visszajöven vennem az enyimet nyereséggel. 25, 27. — *nar mos nag atinar pari at latan?* miért te semmit ellene nem szólni? 26, 62.

(*pär, per* meg, vissza).

parket ráz. *ton ušnel ele parketan lajlne chanem porešme* annak a' városnak rázzátok le a' lábra ragadt port. 10, 14.

(*pürgeltém* rázok; *sun kot pürgeltém* a' szánt lerázom (a' havat lerázom a' szánról).

pat fazék = *put?* *pat ane* tál. *majalen annane pat anane punem perne punep Joan pankme* add nekem tálra tett fejét a' keresztelő Jánosnak. 14, 8. — *i tatsanel tav pankü pat ane tarmelt 's* hozák ő fejét egy tálon. 14, 11. — *am jortelem pat anane katü magintam char, ton anem migtü* én velem a' tálba kezét mártó ember, az árul el engem. 26, 23.

(*pot* fazék).

pat lesz, esik. *chun čach attal pati* ha a' só izetlen lesz. 5, 13. — *ton moš išto kašpelag char jolchag pati, os jolchag olp char nonchal' pati* azért a' magasztalódó alább esik, (aláztatik) 's az alább való ember feljebb valóvá lesz. 23, 12. — *i nag, Kapernaum, kaltkatem aul moš, patgen jol naerlachne* 's te Kapernaum, emelkedett az égig, leesel az al-országba (pokolba). 11, 23. — *tít mos patine tarviten sutne* azért estek terhes ítéletbe. 23, 14. — *i patem pank chutelleset tavane* 's leösvén fejet hajtának neki. 2, 11.

patne char (valakire) eső dolog, örökség. *alilov tavame, i vigenov tavane patne charet* öljük meg őt, 's vegyük a' neki eső holmit (örökségét). 21, 38.

šanši pati térdre esik,

chomi pati arcra esik.

šamne pati szembe esik, születik. *Maria, chotcharnel šamne pates Isus lavelthane Kristos* Mária, kitől született Jézus, mondatott Krisztusnak. 1, 16.

šam pati a' szem becsukódik. *tank šamanel patsanel, ištobi ul ujanel šamel* szemek becsukódtak, hogy ne lássanak szemmel. 13, 15.

kit chalne pati két közzé esik, kételkedik. *i tavame chontem chošgemeset tavane; os to charet kit chalne patset* 's őt találván imádkák őtet; de némelyek kételkedének. 28, 17.

patem esés. *ton kval pates, i tav patem oles jüni a' ház aláesett,* és ő esése volt nagy. 7, 27.

patti, pattuchv ejteni. *chun nan sáranme nonchal' at pattilan ha* a' ti igazságtokat feljebb nem ejtitek (nem emelitek). — *os küimen nonchal' pattat* de annál feljebb ejtenek, annál nagyobbat kiáltanak. 27, 24. — *tončuvt Juda tavame mim chontestü, isto polane pattroves* akkor Judás, az őt áruló, látá, hogy bajba ejtetett. 27, 3.

(*pätém* lesznek, esem).

pälen szabad. *šemel ma naeret chonnel viget josech amne attech? tank püvetnel amne mot charetnel? Petr lati tavane: mot charetnel. Isus laves tavane: i ton mos püvet pälen* e' föld fejedelmei kitől vesznek adót avagy vámot? magok fiaitól vagy másoktól? Péter monda neki: másoktól. Jézus monda neki: 's azért a' fiak szabad(-ok). 17, 25. 26. — *chotsan mot charetme vatelane mat pälen tunčat* találá másokat a' vásárhelyen szabadon állókat. 20, 3.

päte vég. *permep char pätane jälti a' megálló végig* (a' végig megálló) üdvözül. 10, 22. — *os pätet moš permep char jälti de a' végéig megmaradó üdvözül.* 24, 13.

pätet végett? vajlen tav chačestü, isto misanel tavame ušmanel pätet mert tudta, hogy odadták őtet irigységök végett, miatt. 27, 18. — *am an šav mičtachtsem ulmem pätet tav mos* én már sokat szenvedtem álomban ő miatta. 24, 19.

ulem pätet álomban. *lavveset ulem pätet at jonkuchv Irod pochne* megintetének álomban nem fordulni Heródeshez. 2, 12.

(*pät* vég).

pätnice (or.) nagypéntek. *pätnice mot chotelt achtkatset arkepet* pénteken más napon egybe gyülekezének a' főpapok. 27, 62.

pel is. *am pel jejjem pank chuteltuchv tavane* én is megyek fejet hajtani neki. 2, 8. — *vatü jochti torem tä kavetnel pel püvet pel'lachv Avraamne* hatalma van istennek a' kövekből is fiakat támasztani Ábráhámnak. 3, 9. — *nak pankentel pel ul šulten* magad fejére se esküdjél. 5, 36. — *i pareš varpet pel aku tocho varat* a' vámszedők is ugyan úgy tesznek. 5, 46. — *vajlen chot oli jomaslachan, nan šiman pel tov meni* mert a' hol van jószágtok, szívetek is oda megyen. 6, 21. — *Izrailit pel tičuv agtne aš am at chotsem* Izraélben is annyi hitet én nem találtam. 8, 10. — *pelemtam čamme at utelalganel tavame ane jolpalne, aku ton pel püte tarmelne* meg-

gyújtott gyertyát nem ültetik azt csésze alá, igazán (hanem) fazékra (mécsre). 5, 15.

atipel nem is. *ton elpalt atipel tin olmiesi akvané* az előtt nem is éltek, voltak, együtt. 1, 18.

(*pel* is, *ti-pel* ez is).

pelemt füt, gyujt. *tončuvt kvaleret ton at šocho, i pelemtesanel tank putanel* akkor kelének az öt mind, 's meggyujták ő mécsseit. 25, 7. — *pelemtam ponlame at charititü a' meggyujtott gyertyabelet* nem oltja el. 12, 20.

(*pelém* fülök, *pelemtém* fütök, gyujtok).

pellachv támasztani. *vatü jochti torem tü kavetnel pel pivet pellachv Avraamne* hatalma van istennek a' kövekből is fiakat támasztani Ábráhámnak. 3, 9.

pel't változtat, ront. *tont chon pel'ti aku lach tü latelpetnel* tehát a' ki elváltoztat egy szót a' parancsolatokból. 5, 19. — *os nan nar mos pel'tilan torem lavem ašme nank tasteran kašel* de tik miért változtatjátok isten rendeletét ti hagyománytok kedvéért? 15, 3.

peltacht változik, eljegyeztetik. *i peltachtes tan eltüpalanelt* 's elváltozék ü előttök. 17, 2. — *ül tuštan chumle vitmelapet, vajlen tan tank choraneltel pel peltachtat* ne szomorkodjatok mint a' képmutatók, mert ők a' képeiket is elváltoztatják. 6, 16. — *aul i šemel ma peltachti, os am lachem at peltachti ég és föld elváltozik* (múlik), de az én beszédem nem változik. 24, 35. — *tolel peltachtemat jej-palt tav čuktü Mariu Josif jot* azután anyja Máriának Józseffel való eljegyzése (elváltozása) után. 1, 18.

pečet (or.) pecsét. *tan meneset i pečetet punset kav tarmelne, tuštet chomel pochne urpet* ők menének 's pecséteket tevének a' köre, állatának a' sír mellé öröket. 27, 66.

peš öreg, régi, kopott. *nar mos nag čaničachtepan pel'tat peš tasteret?* minek te tanítványaid változtatják meg a' régi hagyományokat? 15, 2. — *peš mašne čar ó ruha.* 9, 16. — *at pun'talve aku tocho jälpel oroch peš terimne* nem öntetik azonképen új bor régi edénybe. 9, 17.

(*peš* hajdani).

pešet (fes-) old. *aku ton kant chontine negem oslicame i tav jortelat pivü; ele pešetam tatelan am pochemne* ugyan a' téren találtok egy kötött szamarat 's ő vele fíját; eloldván hozzátok én hozzám. 21, 2.

(*päsém* és *pesém* feslem; *pesetém* fejtek; *päsmetém* fejtek).

per ferde, rossz. *nag anem kujtilen per ašne, ton mos išto nag numsan ati ton, nar torem char, os nar elemcholes char* te engem kísértesz rossz dologra, mert te gondolod nem azt, mi istené, hanem a' mi emberé. 16, 23.

(*per, pār* vissza, meg).

perekt perel, törvénykezik. *ńurep charne perektachv nag joten i vichv nagnanel kvartme, majalen tavane i chuēn a' veled perelni* 's tőled az ünget elvenni akarónak add felső ruhádat is. 5, 40.

(*perektém* forgatok).

peri választ. *tit am püvem, chotcharme am perieslem* ez én fiam, a' kit én megválasztottam. 12, 18.

periam választott. *vovem char šav, os periam char morče* a' meghívott sok, de a' választott kevés. 20, 16. 22, 14.

(*periem* választok; *periaui* választatik).

perit kísért, csal. *ul peritalen nak pojrechš toremen* ne kísértsd te uradat istenedet. 4, 6. — *Irod kač.lam, išto tav peritoves volchetne, šak očes* Heródes látván, hogy megcsalattott a' bölcsek által, nagyon megharagvék. 2, 16.

perne kereszt. *vajalen nak pernen i jomen am jortelem* vedd magad keresztjét 's jőjj én velem. 16, 24. — *chon at vigtū tak pernetame i at meni jejtēpalemt, ton at choj amnane a' ki* nem veszi maga keresztjét 's nem megyen utánam, az nem méltó reám. 10, 38.

perne puni keresztet tesz, keresztel; *perne punep* keresztelő. *ton chotelet jocthes Joan perne punep i űajtechli Judeskoj char mat* a' napok(ban) jöve János keresztelő, 's prédikál a' judeai pusztában. 3, 1.

pernel punuchv keresztelni, *pernel puneltachtuchv* keresztelkődni. *tav nanen čovleti pernel punuchv jülpen lilēl i tautel* az benneteket fog megkeresztelni szent lélekkel és tőzzel. 3, 11. — *amnane karech pernel puneltachtuchv nagnanel* nekem kell megkeresztelkődnöm tőled. 3, 14.

perne punep keresztelő. *numsanēl išto tav luces tanane Joan perne punepme* gondolák, hogy beszéllett neki János keresztelőről. 17, 13.

(*perne* kereszt).

pers köt. *alpel at persēstāke ton vagen charme* előbb ha meg nem kötötte az erős embert. 12, 29.

persam kötvén. *i persam tavame tatsanel uš urp pank Pontiskoj Pilat pochane 's kötözvén ök vivék a' város örző fejéhez, Pontius Pilátushoz.* 27, 2.

persapt köt. *aku mat chalt Irod Joanme vim persaptestü* egyszer Heródes Jánost megfogván, megbilincselé. 14, 3.

pert, *pertuchv* árulni. *ton naer laves tavame pertuchv* az úr parancsolá őt eladni. 18, 25. — *nar michv ħurine amnane, am pertilem tavame* mit akartok adni nekem, én elárulom őt. 26, 15. — *tocho moš tü vaj ħüni tinel ele pertnove, os ton ochče jormitne urtnove* úgy az olaj nagy árért eladatnék 's a' pénz a' szegényeknek osztatnék ki. 26, 9.

pertep árus. *Isus torem kvalne tum kvane sirsan šocho pertepet i joutepet torem kvalt* Jézus az isten házába bémenvén kihajtá mind az árulókat és vevőket. 21, 12.

pertacht árultatik. *eren kit čaneš pertachta aku assari mos?* nemde két veréb árultatik egy asszerért? 10, 29.

(*peritém* fordítok, *pertém* cserélek).

perm szenved, tür. *chun moš nan jortelan olem? chun moš permam nananel* meddig vagyok véletek? meddig türjelek? 17, 17. — *chon vatü jochti permelachv, ton perme* kinek ereje van kiállani, az állja. 19, 12. — *tav visan man agmenov i permelesan tanme* ő elvevé mi betegségeinket 's szenvedé azokat. 8, 17.

permep türő, megálló. *permep char pütane jälti a' végéig megálló, türő, üdvözül.* 10, 22.

permel, permelachv engedni, türni. *šochen char vatü at jochti permelachv titme, os tonet, chotcharetne majves* mindenkinek nem jut ereje kiállani azt, hanem azoknak, kiknek adatott. 19, 11. — *tav visan man agmenov i permelesan tanme* ő elvevé mi betegségeinket és elszenvédé azokat. 8, 17.

Petr Péter. *Simon, laveltem Petr* Simon, nevezett Péternek. 4, 18. — *Os kitkujplov ketem namanel oli tocho: elol char Simon namtam Petrag 's a' tizenkét küldött neve szerint így van: első Simon, nevezett Péternek.* 10, 2.

piktove tünemény. *čančtachtepet tavame chontem sariš mant jomnat, pilileset i latat: tit piktove!* a' tanítványok őt látván a' tengeren jövöt, ijedezének 's mondának: ez tünemény! 14, 26.

pil fél. *Josif, püv Davidne, ul pilen vichv nak vanten Mariame* József, David fija, ne félj venni te feleségedet Máriát. 1, 20.

pilil ijedez. *agttal, nar mos pililesen* hitetlen, miért ijedeztél? 14, 31.

pilm ijed. *votme nógrag kačelam pilmes* a' szelet erősnek látván megijede. 14, 30. — *pilmam čišgelteset* megijedvén felkiáltának. 14, 26. — *narne pilmesan* minek ijedtetek meg. 8, 26. — *pilmam menesem i tujteslem nag talanten mane* félvén mentem és elrejtöttem talentumodat földbe. 25, 25.

(*pelém, pilém félek*).

pičel, *pičelachv* böjtölni; lásd *piš* böjt. *os chun pičeline, ul tuštan chumle vitmelapet, vajlen tan tank choraneltel pel peltachtat, ištobi šunštachtuchv cholesetne pičelat* ha böjtöltök, ne szomorkodjatok mint a' képmutatók, mert azoknak képei is elváltoznak, hogy láttassanak az emberek által böjtölőknek. 6, 16. — *nar mos man i Farisejt šav pičelov, os nag chaňčachtapan at pičelat* miért mi és a' farizeusok sokat böjtölünk, 's a' te tanítványaid nem böjtölnek. 9, 14. — *os nag pičelanen mant panken šartalen i ňolšamen lovtalen* de te böjtöléskor fejedet kend meg, 's arcodat mosd meg. 6, 17. — *i pičeles nilmen chotel i nilmen jej* és böjtöle negyven nap és negyven éjjel. 4, 2.

pičelap böjtölő. *ištobi cholesetne ul chaňčinkven pičelapi* hogy az emberek által ne tudassál böjtölőnek. 6, 18.

pičen test. *i chomelet pušcheteset, i šav pičen jole cholem charetnel kvales* a' sírok megnyílnak 's sok teste az elhalt embereknek felkele. 27, 52.

piš fészek. *ochseret ončat voncheset, i tiglesap ujchulet pišet* a' rókák bírnak gödröket, és a' szárnyas vadak fészkeket. 8, 20.

(*pit* fészek).

piš fél, szer. *i šochen char, chun chul'teptian kvaletme, amne kačan . . . namem mos, jonchtove šat pišel i inra lilme chontitü* minden ember, ki elhagyja házait vagy öccseit . . . nevemben, megfordul neki százszor, és az örök életet leli. 19, 29.

(*pis, piš* szál; *äk pis* egy szál, egész; *äk pis saki* egy szál ruha).

piš, l. *pič* böjt. *os tä tochem ketchti šochen pišel i chošgene ašel* de e' fajta kihajtatik minden böjtöléssel és imádsággal. 17, 21.

pišchem fúj. *i pišchemeset votet, i taretset kalen ton kvalne* 's fűttak a' szelek 's rohantak igenest a' háznak. 7, 25.

pitem ajak. *i tav pušša tak pitmä čovletes chaňčotachv tanme* s ő megnyitá két ajakát (száját), kezdé tanítani őket. 5, 2.

piment fegyvez, int, parancsol. *i pušcheteset tin šamanel*; *i nóg-reš pimentesan tinme Isus*: *šunšan ati chonne chančinkve tü aš* 's megnyilvának a' kettőnek szemei, 's erősen megfenyegeté őket Jézus: lássátok, senki által ne tudassék meg e' dolog. 9, 30. — *Tü kitkujplov ketsan Isus i pimentesan tanme* e' tizenkettőt elküldé Jézus 's meghagyá nekik. 10, 5. — *vajlen torem elnen pimentam laves* mert isten előbb parancsolván mond. 15, 4.

pimetpe parancs. *chaňčotap, zakont chot pimetpe jänihuv?* tanító, a' törvényben melly parancs legnagyobb? 22, 36. — *tite kit pimetpe keurt tunči zakon i iajtet eme'* két parancsban állanak a' törvény és a' próféták. 22, 40.

poj gazdag, *poj chum* gazdag ember. *šak va tuchv pojne aul naerlachne* nagyon erős bémennni gazdag embernek a' mennyországba. 19, 23. — *chum jote jejnkes, jochtes aku poj chum Arimafejnel* midőn elsőtédett, jöve egy gazdag ember Arimathiából. 27, 57

pojlach gazdagság. *tü lach cholem ton chum tuštem ele menes, ton mos išto ončes jáni pojlach* e' beszédet hallván az ember, szomor kodva elmene, mert vala nagy gazdagsága. 19, 22. — *tank pojlachanel punšem narentesanel sajt* magok kincseit kinyitván adának ajándékokat. 2, 11.

(*poj, pog* gazdagság).

pojer (or.) úr. *chuš jáni ati tak pojeretanel* a' szolgálta nem nagyobb az uránál. 10, 24. — *tav oles chumle tav pojerä* ő volt mint ő ura. 10, 25.

pojrechš úr. *lalptan lonch pojrechšne, caran lonch tavane* készíttetek utat az úrnak, csináljatok utat neki. 3, 2. — *David lavitü tavame pojrechšag* David nevezi őt úrnak. 22, 45.

pojł, paul falu, *pojlet* falvak. *i multesan Isus šocho ušetme i pojletme* és megjárá Jézus mind a' városokat és falvakat. 9, 35. — *taretalen mirme, ištobi tan meneset pojletne* eresszd el a' népet, hogy menjenek a' falvakba. 14, 15.

pojrem (tör. bajram) ünnep. *os lutset: ati pel pojrem čvrt, ištobi ul fejnte šic!lach mir keurt* de mondák: csak nem ünnepen, hogy ne legyen zendülés a' nép közt. 26, 5.

pojte pof, pofa. *tončvrt salgesanel tav nól-šamä i vochsanel* *tavame votmast, os to charet pojtanel junitam latset* akkor megköpék

arczképét 's megüték arczul, némellyek meg pofon csapván mondanak. 26, 67.

(*pajt* pof, pofa).

poch oldal; *pochne* hoz; *pochem, pochene, pochä* oldalom stb. *pochemne* hozzám. *lavveset ulem pätet, at jonkuchv Irod pochne* megintetének álomben nem fordulni Heródeshez. 2, 12. — *tončuvt šocho Jordan kitpalt olep charet kvalet tav pochane* akkor mind Jordan környékén lévők kimenének ő hozzám. 3, 5. — *nag jejsen am pochemne te jöttél én hozzám.* 3, 14.

(*poag, pog* oldal).

pole baj. *tončuvt Juda, tavame mim, chontestä, isto polane pat'oves* akkor Judás, az őt eladó, látá, hogy bajba ejtetett. 27, 3. — *os chun titme cholestä už urp, man jolentilov tavame, i nanen polanel ojtilov* 's ha' ezt meghallotta a' város-örzö, mi megkérjük őt, 's benneket kimentünk a' bajból. 28, 14.

polen bajos, fogoly. *Os pascha pojrem kašel už urp inra moš taretales aku polen charme; tončuvt oles aku polen char laveltane Varava* 's a' pascha-ünnep kedviért a' városörzö mindenkor elbocsátott egy foglyot; akkor vala egy fogoly, neveztetett Barabásnak. 27, 15. 16.

pol fagy, hül. *i lu' šarmanä jejpalt šav choles erp poli* 's a' rossznak megsokasodása után sok embernek szeretete meghül. 24, 12.

(*poli* fagy).

polechs saru, csizma. *fejentap am jejpalt amnanel nógre, am at tajam tavane polechs almentuchv* a' jövő én utánam nálamnál erősebb, én nem vagyok méltó neki a' sarut emelni. 3, 11.

(*poloks, polahs* csizma).

polech nyál. *i polchel šalgesanel tavame* 's nyállal megköpék ötet. 27, 30.

(*palah* nyál).

pollach (*pojlach?*) kincs, jószág. *i tank pollachanel punšem narcmtesanel tavane sajt, sur'n* 's ő kincseiket megnyitván, adának neki ajándékot, aranyat. 2, 11.

ponel fonal-, gyertyabél; *ponlem, ponlen, pon'ä. ponlame* belét. *pelemtam ponlame at charititü* a' meggyújtott gyertyabelet nem oltja el. 12, 20.

(*ponel* kender).

ponš

ponšl végez. chun Isus ponšlesan tü lanchet, choloch pakseset tav chančtane ašetne midön Jézus elvégezte e' beszédeket, a' nép eelsudálkozik vala tanításain. 7, 28.

(*panšém béfejeződöm; panštém béfejezek, végzek.*)

ponšt nemz. *Avraam ponštestü Isaakme Ábrámham nemzé Izsá-* kot. 1, 22. — *Salmon ponštestü Voozme Rachavnel Szalmon nemzé Boozt Ráhábtól. 1, 5.*

ponštam született. *net ponštam charetnel jáni atim oles Joan perne punepnel a' nők szülöttei közt nagyobb nem volt kereszttelö Jánosnál. 11, 11.*

ponštap szülő, nemző; *mir ponštap békenemző, békítő. šotenet mir ponštapet, tan torem püvetel lavektat boldogok a' béke nemzőji (békéltetők), ők isten fiainak neveztetnek. 5, 9.*

(*panštém nemzek.*)

poč

početacht akaszokdik. i manetet rastem torem kvalt kvane kval- les, *i menem početachtēs 's a' pénzeket elvetvén az isten házában, kimenvén 's menvén felakaszokdék. 27, 5.*

pos 1) jel. *ton lat taulat chajer Christet i reten nájjet i varat jáni poset i amelet, ton mos ištobi retachv, tajeske, i periam charetme akkor telnek hamis Krisztusok (sok hamis Krisztus lesz), és csaló próféták, 's csinálnak nagy jeleket és csudákat, hogy megcsalják, ha lehet, a' választottakat is. 24, 24. — tončuvt choltchati elemcholes püv posü ault akkor feltünik az emberfijának jele az égen. 24, 30.*

2) idő. *chaččtáp lati: am posem vatmes, nag pochent mulilem paschame a' tanító mondja: az én időm elközeledik, nálam múlatom a' paschát. 26, 18. — pos elpalt jejsen mučtacho minmen idő előtt jöt- tél kínozni minket. 8, 29. — chon sar i numten lach cholp, chotchar tak pojeretane tuštves chušan numpalne, ištobi tene charel miglalenkvet posetat ki igaz és okos szóballgató (szolga), ki ura által a' szolgálji fölé állíttatott, hogy enni valóval láttassanak el idejében. 24, 45. — urelane pos ochersom jochtne az aratás ideje a' világvégének jöve- tele. 13, 39.*

(*pos idő, jel.*)

poser (tör.) vásár. *tav jormant viš charet, chotcharet posert unlenanel ujl vovot tank jurtanet ő gyermekek gyanánt, kik vásáron ülven híjják társaikat. 11, 16.*

poš csúfol? *chun hartelam pošanel tavame, anchresanel šemel mašname* 's midőn . . . megcsúfolták őtet, levetköztették fekete ruháját. 27, 31.

pošil hajt. *nag namentel eren asrajtme ele pošilešenov te neveddel* nemde az ördögöket elhajtottuk? 7, 22.

(*pasém, posém* hajtok; *pasilém* hajtogatok).

pošch? — *i chun tavame retel pošchesanel arkepet i mir panket, tav pari atinar at lates* 's midőn őt hamisan vádolták a' főpapok és nép fejei, ő viszont semmit nem szóla, 27, 12.

poštlachv eltörteni, elrontani, felforgatni. *Ul numsan, isto am jejssem poštlachv zakon amne najtet; am poštlachv at jejssem, os varuchv ne gondoljátok, hogy én jöttem elrontani a' törvényt vagy a' prófétákat; én rontani nem jöttem, hanem tenni (bétölteni).* 5, 1.7

por tanúság? tanu? *mantem krech vari nag kalten nag kačen, menen i latkaten nute por cholestal* ha bünt tesz te ellened te öcséd, menj 's egyezkedjél tanú-ember nélkül. 18, 15. — *taten jur, nevojp lavem oli Mojsei zakont, por charet šušne mos* hozz áldozatot, a' milylyen parancsolva Mózes törvényében, tanúságok látása miatt. 8, 4.

poreš por. *kvane kvalem ton kvalnel amne ton ušnel ele parketan lajlne chanem porešme* kimenvén abból a' házból vagy városból rázzátok le a' lábra ragadt port. 10, 14.

porichar sípol. *poricharesov nan mosan, i nan at jechusan* sípoltunk nektek 's tí nem tánczoltatok. 11, 17.

poricharp sípos. *Isus ton pank kvalne jochtes i chontes poricharpetme* Jézus a' főember házába jött és látá a' síposokat. 9, 23.

porgem trombita. *i ketgan tak angelan sujn porgem jot* és küldi ő angyalait hangos trombitával. 24, 31.

(*porgi* bög (az iramszarvas).

port? *porti ratuchv* lerontani. *vagan amne ati tü vartulet? sariš latam nanane, tü charet šocho porti ratvet, tocho isto at chulti tit kav tarmelt kav látjátok-e vagy nem e' csinálmányokat?* bizony mondom nektek, e' mind lerontatik, úgy hogy nem marad itt kövön kő. 24, 2. — *tav lates: vam jochti porti ratuchv torem kvalme i churum chotelt noncho varuchv tavame* ő mondta: hatalmam van lerontani az egyházat, 's három napon felállatni azt. 26, 61.

(*portentém* vízbe merülök, fülök).

pod (or.) alatt. *chales ton keurt jol torem vit vonche pod točilo* ása abban vízgödröt (kutat) a' sajtó alatt. 21, 33.

potop (or.) özönvíz. *ton mos chumle potop chotelet čuvt teset, ajsjet azért mint az özönvíz napjaiban ettek ittak.* 24, 38.

pu, *puč*, *pučuchv* fogni, l. *puv*.

(*puém* fogok).

pujkt hintetik? *tuš nagnane Chorazin! tuš nagnane Vijsaida! chun Tirt i Sidont choltem olchanel nanane choltil'alem erket, tont chočat'uc tan laičiketel maškatem i chu'mel pujktam jochnat toremne jaj neked Chorazin, jaj neked Bethsaida! ha Tirusban és Szidonban előtűntek volna a' nektek föltűnt csudák, tehát azok régen zsákkal ruházva 's hamuval behintve jönnének istenhez.* 11, 21.

puch nemzetség. *chajer puch! chun moš nan jortelan olen rossz nemzetség! meddig leszek tí veletek!* 17, 17.

(*poh* fiu?)

puchč, *pučeč* kéve. *uchtan elolt takenaket i nelan tanme puchčag teltnanel kašel gyűjtsétek előbb a' konkolyokat és kössétek azokat kévébe elégetés végett.* 13, 30.

pul bogyó, gyümölcs, fige, szőlő. *inra moš ul telenkun nag pulna soha ne teremjél meg gyümölccsel (soha ne teremjen rajtad gyümölcs).* 21, 19. — *os chun vatmes pul achtne lat, ketsan tak chušan vinograd varpet pochenelne vichv tak urlechan 's midön elközeledett a' szőlőszedő idő, elküldé szolgáljait a' szőlőmivésekhez venni a' maga gyümölceit.* 21, 34.

(*pil*, *pul* bogyó).

pun tesz, *punuchv* tenni. *punestü tavame tak varem jälpel cho-meletane 's tevé őt a' maga csinálta új koporsójába.* 26, 60. — *tat-sanel ošlicame püvetatel i punsanel titme tink mašnenantel elhozák a' szamarat a' fiájával (csikájával) 's megrakák azt a' magok (kettejök) ruhájával.* 21, 7. — *punalen nak širien sipeletane tedd kardodat a' tokjába.* 26, 52.

pali punuchv szélessé tenni. *os tank šochen ašanel varganel tont, ištobi šunštachv tankvame mot charetne; pali punganel tank šumechanel 's magok minden dolgait azért teszik, hogy mutassák magokat más embereknek; szélessé teszik filakteriumjokat.* 23, 5.

pernel punuchv keresztel megjegyezni, keresztelni. *am pernel punganem nanen citel iultenkvane kašel én megkeresztellek benneteket vízzel a' megtérés végett.* 3, 11.

perne punep keresztelő. *Joan perne punep* keresztelő János.

punecht tevődik; *pernel punecht* keresztelkedik. *kinšan voš elolt torem naerlach i tav sar ašetme, i tä aš šocho punechti nanane* keressétek tehát elsőben isten országát, 's e' dolog mind megtevédik (adatik) nektek. 6, 33. — *i pernel punechteset tavanel 's megkeresztelkedének általa.* 3, 6.

puneltacht tevődik. *Joan chontem šav Farisejt jomentat tav pochane pernel puneltachtuchv* János látván sok Farizeust jönni ő hozzá megkeresztelkedni. 3, 7.

punktachv tevődni. *vagan jochti amne ati ajelachv ane, chotcharme am ajuchv pumtilem, i punktachv pernel, chotcharel am punktam* erőd van-e vagy nincs inni azt a' kehelyt, a' mellyet én fogok inni, 's tevődni keresztel, mellyel én tevődöm. 20, 23.

(*puném, piném* tesztek).

punš nyit. *jotel jochtsset i aritam at i latset: pojrechš! pojrechš!* *punšen manane* utóbb jövének a' többi öt is, 's mondának: uram! uram! nyiss nekünk. 25, 12. — *os šamanel pali punšem tan atichonme at chotsanel 's szemeiket felnyitván* ők senkit nem látának. 17, 8. — *punšilem priččet keurt am tusem* megnyitom példabeszédekben számat. 13, 35. — *punšalen manane amelme, nar tepkant takenaket* nyisd (mondd) meg nekünk a' példaszót, mi a' vetésben a' konkoly. 13, 36.

(*punšém* nyitok).

puntl rak. *negsat tarviten i ustal chutet i puntlat choles vojnet tarmelne* kötnek terhes és hordozhatatlan batyut, 's teszik az emberek vállaira. 23, 4.

puntlal rakogat, öntöget?

puntlav öntetik. *at puntlavve jülpel oroch peš teremne* nem öntetik új bor ó edénybe. 9, 17.

puš ép, egész. *puš char* egészséges ember. *nar nan tit puš chot:l tunčine aštal?* mit ti itt egész nap álltok dologtalan? 20, 6. — *mür pakses chontem mošen charetme puši a' nép* elcsudálkozék látván a' betegeket épnek. 15, 31.

pušmel gyógyít. *pušmelilem* meggyógyítom. *jejsset tav pochane torem kval keurt šamtalet i lajlpalet, i pušmelesan tanme* jövének ő hozzá az isten házában vakok és sánták 's ő meggyógyítá őket. 21, 14. — *am jejvem pušmelilem tavame* én megyek (jövök), meggyógyítom őt. 8, 7.

pušmelacht épen marad meg. *ton mos jälpel oroch puntlalve jälpel teremne, i pušmelachti i ton i mot char* azért új bor töltetik új edénybe 's épen marad mind az, mind a' másik (a' bor). 9, 17.

pušmelapt, pušmelaptuchv gyógyítani. *kaš chon taj pušmelaptuchv subotat* ha ki(nek) szabad gyógyítani szombaton? 12, 10. — *tončuvt latves tav paltü šamtal i tus-nilemtal char, i pušmelaptestü tavame* akkor hozaték ő hozzá vak és néma ember, 's ő meggyógyította azt. 12, 22.

(*pus ép*).

puš I. *punš nyit. i tav pušsa tak pitmä* 's ő megnyitá maga ajkait. 5, 2.

pušicht nyilik. tončuvt pušichteset tav numäpalt aulet akkor megnyílnak ő felette az egek. 3, 16.

pušicht nyilik. puvtan, i pušichti nanane kopogjatok, 's megnyitattik nektek. 7, 7. — *pojrechš! ištobi min šamenamen pušichtesi uram!* hogy kettőnk (két) szemé megnyíljék. 20, 33.

pure csűr, *purane* csűrbe. *tav lištiti tak artentü i achtiti tak putiti purane* ő tisztítja szérijét 's gyűjti buzáját csűrbe. 3, 12.

pur vendégség, lakadalom. *jejan pur ajuhv i techv jöjjetek a' vendégséget inni és enni.* 22, 4. — *ketes tak chušan vovuchv vovem charet purne* küldé ő szolgálait hini a' meghívottakat a' vendégségbe. 22, 3. — *ženich jochtes i taš charet tuset tav jortelatü purne a' völegény jött 's a' készek bemenének ő vele a' vendégségbe.* 25, 10.

pur tene ajne vendégség, lakadalom (vend. evő ivó). 22, 8.

nüpen pur menyegzői vendégség. *vares nüpen pur tak pivä kašel csinála* menyegzői vendégséget a' maga fija kedvéért.

(*puri* áldozat).

pures disznó. *ul rastan nank tinen sakan pureset elpalne* ne vessétek a' ti becses gyöngyeiteket disznók elibe. 7, 6.

pures ane disznónyáj. *chočathuv ton manel jüni püres ane urechtes* távolabb azon helytől egy nagy disznónyáj őriztetik vala. 8, 30.

pute fazék, mécs. *pelemtam čamme at utelalganel tavame ane jolpalne, aku ton pel pute tarmelne* a' meggyújtott gyertyát nem teszük azt tál alá, hanem mécsre. 5, 15. — *tončuvt jejmti aul naerlach aku ton lov a, chotcharet vim tank jeju vaj putanel kvaletet ženich lälch*

akkor lesz a' mennyország mintegy tíz leány, kik vevén magok fa-olaj mécseiket kelének a' völegény ellen. 25, 1. — *man putenov charilachv fejmtset a' mi mécseink elaludtak.* 25, 8.

put katlan. *os pilan tonmel, chotchar lil i houl teltitü onch putt* de féljetez attól, ki a' lelket és testet elégeti szurok-katlanban. 10, 28. — *ton mos tajtal chušme rastelan onch putne* azért a' méltatlan szolgát vetik szurok-katlanba. 25, 30.

(*put* fazok).

puti búza (tör. bogdaj = búza). *achtitü tak putiatü purane* gyűjti búzáját csűrbe. 3, 12. — *rovtes takenaket putit chalne vete* konkolyokat a' búzák közzé. 13, 25.

pupi bálvány; *pupichur* kígyó. *i chun voveli chul, migtä tavame pupichurel's* ha kér halat, ad neki kígyót (megadja öt kígyóval). 7, 10.

pupichur tochem kígyó-nemzetség.

pupine šušp bálványra néző, pogány; *pupine šušp charet Galelej* Galileának pogányai. 4, 15. — *i pupine šušp charet aku tocho varat a' pogányok is úgy tesznek.* 5, 47.

(*pupi, publi, popi* báb, bálvány).

pupt, *puptachv* tűfokon által menni. *kigenešuv puptachv juntepne vel'bludne ati pel tuchv pojne torem naerlachne* könnyebb bémenni tübe egy tevének, hogysen bémenni gazdagnak isten országába. 19, 24.

(*pup* a' nyíl rovása; *puptém* befűzők).

puv, *puvuchv* fogni. *Isus ton lat naremtetü katetame, puvestü tavame, i lati tavane* Jézus akkor kinyújtá kezét, megfogá őt és mond neki. 14, 31. — *jormant nan chorochš puvuchv jejsan širi i ovte katel* mintha tí zsványt fogni jöttetek volna, kard és dárda-kézzel. 26, 53, — *vinograd varpet tav chušan puvem to charme vohsanel, os to charme alesanel kavel a' szőlő* mivesek ő szolgájit megfogván kit megverték, kit kövel agyon öltek. 21, 35.

puvkt megfog. *tin vatge jomlitesi, puvktesi tav lajlanü i chošgemesi tavane* ők közel lépének (ketten) hozzá, megfogák lábait 's imádák őtet. 28, 9.

puvelt kézbe adni. *aul naerlach jorti elemcholesne, chotchar menuchv fejmtes choče lonchne, vovsan tak chušan i puveltestü tanane tak ochče molü a' mennyország hasonlít emberhez, ki menni akart hosszú útra 's hívá szolgájit 's kézbe adá nekik pénzét.* 25, 14.

puvt zörget. *puvtan i pušcti nanane zörgessetek és megnyit-
tatik nektek.* 7, 7.

pum fű. *chun ojtkan pumme torem tocho mašti, toul kümen na-
nen, agttal charet?* ha a' rét (mező) fűvét isten úgy öltözteti, men-
nél inkább titeket, hitetlenek? 6, 30.

(*pom* fű).

pümt kezd, fog. *os chun pümtine taretachv cholesetne tan kre-
kanel 's ha meg fogjátok bocsátani az embereknek ő bűneiket.* 6, 14.
— *vagan jochti amne ati ajelachv ane, chotcharme am ajuchv pümti-
lem van-e erőtök vagy nincs inni a' esészt, a' mellyet én fo-
gok inni.* 20, 22. — *perne punne ašel, chotcharel am punktam, püm-
tine punktachv a' keresztre tevással, a' mellyel tevődöm, meg fogtok
tevődni.* 20, 23. — *pümtes rükuchv* elkezdett eső esni. *aku ton lat an-
gelet jochtem pümtset služiluchv tavane* egyszerűbe az angyalok jövé-
nének szolgálni neki. 4, 11. — *sariš latam nanane, chot latachv
pümtove tä latelp kaš šochen čart, i ton, nar tav vares, latove tavame ari-
lam* bizony mondom nektek, a' hol prédikálni kezdetik ez evangéliom
az egész világon, az is, mit ő tett, hirdetik (ő) továbbá. 26, 13. —
chun pümtvan rušgeltachv ha kezdődtek szidalmazni = ha szidál-
maztatni fogtok. 5, 11. — *tončvet michv pümtovan mučtachv* akkor
adni fogatok (adatni fogtok) nyomorításra. 24, 9. — *erptachv püm-
tem charem, chotchar keurt am šimennel šochen jomas erch* én szerel-
mesem, kiben szívemnek minden jó akaratja. 12, 18.

(*pümtém* fogok).

püv 1) fiu, *püvet* fiúk, fiak. *chotchar püv Davidne, os David
püv Avraanne a' ki David fija, 's David Ábrám fija.* 1, 2. —
torem püvetel lavektat isten fiainak mondatnak. 5, 9.

a-püv lány-fiú = gyermek. *sov tunčpes ton mat, chot oles apüv*
a' csillag megállta ott, hol a' gyermek volt.

jegepüvinč atyafi. *Isus Galilejskoj sariš vati jomentanat ujl chotsa
kit jegepüvinčagme* Jézus a' Galileabeli tengerhez menvén, akkor
talála két atyafit. 4, 18.

2) az állatfiakról is. *chontine oslicame i tav jortelat püvč* talál-
tok szamarat és ő vele fíját. 21, 2.

sager-püv tehéni, borju. *am sager-püvanem i nar am jänemte-
sem, šocho alem olat* én borjaim 's a' mit én felneveltem, mind meg
van ölve. 22, 4.

(*pi* fiu).

pričče (or.) példabeszéd

priččetal példabeszéd nélkül. *šočen charme lates Isus priččel*,
i priččetal atinar at lates tanane mindent mondott Jézus példabe-
széddel, 's példabeszéd nélkül nem mondott semmit nekik. 13, 34.

blagoslovitl (or.) áld. *blagoslovitlam jomp char pojrechš*
namel áldott a' jövő az úr nevével. 21, 9. — *blagoslovitlam jomp*
torem namel áldott a' jövő az isten nevével. 23, 39.

bludnic (or.) parázna asszony. *sarış latam nanane, mitaret i*
bludnicet nan elanpalt tuvet torem naerlachne bizony mondom nek-
tek, a' vámszedők és parázna asszonyok tí elöttetek mennek be az
isten országába. 21, 31.

V.

va erő, hatalom. *vam, van, vatü* eröm stb. *vaov* erönk, *vaga-*
nel erejük. — *ton mos nag naerlachen i van i sujn inra oli* mert te
országod és hatalmad és dicsőséged örökké való. 6, 13. — *Joan*
perne punep choteletnel ai moš aul naerlach val vikti keresztlő Já-
nos napjaitól fogva máig a' mennyország erővel vétetik. 11, 12. —
palel vane chontlat füllel erősen, bajosan hallanak. 13, 15.

vam jochti eröm van stb. *vatü jochti torem tü kavetnel pel püvet*
pellachv Avraamne hatalma van istennek e' kövekből is fiakat tá-
masztani Ábráhámnak. 3, 9. — *atichon vatü at jochti služutuchv kit*
naerne senkinek nincs ereje szolgálni két urnak. 6, 24. — *ul pilan*
alpetnel houlan, chotcharet vaganel at jochti lil aluchv ne féljetek a'
testetek öljötől, kiknek nincs hatalmuk a' lelket megölni. 10, 28
— *nar mos vaov at jochti ketuchv kvane asrajme* miért nincs hatal-
munk kihajtani az ördögöt? 17, 19. — *am tatileslem tavame nag*
chaičtachtepan pochne, os tan vaganel at jochtes tavame jälteptachv
én elvittem őt te tanítványaidhoz, de nem volt erejük őt gyógyí-
tani. 17, 16.

va jochttal lehetetlen. *atinar at jejmü nanane va jochttal* semmi
sem lehetetlen nektek. 17, 20.

va ončuchv tudni, bírni. *poset maretnel chančuchv va at ončine*
az idők jeleit nem tudhatjátok. 16, 3.

vagen erős, hatalmas. *lil vagen, os íul paštal a' lélek erős, de a' test gyenge.*

(*vau* erő).

vaj vaj, zsír; ír.

jeju-vaj fazsír, olaj; *jeju-vaj put* olaj-mécs, lámpás. *vim tank jejuvaj putanel kvaletet ženich lalt* vevén olajmécseseiket menének a' völegény eleibe. 25, 1. — *tocho moš tü vaj jüni tinel pertnove* úgy ez ír nagy árért adatnék el. 26, 9.

vajen végy, *vajalen* vedd, *vajan* vegyetek, lásd *vi, vichv* vinni, venni. *kvalen, vajalen apüvme i tont čukvü* kelj föl, 's vegyed a' gyermeket és ő anyját. 2, 13. — *ele vajelan tavanel talantme* vegyéték el tőle a' talentumot. 25, 28.

(*vajen* vigy, *vim* viszek).

vag, *vaj* lát, tud. *vagan amne ati tü vartulet* látjátok avagy nem e' csinálmányokat? 24, 2. — *nar choline i vaine a'* mit hallok és látok. — *ault olep jegen vajtü tulmechag a'* mennyben lévő atyád látja titokban. 6, 14. — *pateľ cholilan i at chašlilan, i šamel šunšine i at vajlan* füllel hallotok és nem értitek, szemmel néztök és nem látjátok. 13, 14. — *tan um at vaganel* ők látván nem látják. — *at vajlan anem tigil montel ton moš chun lavine* nem látok engem ettől fogva addig, mikor mondjátok. 23, 39. — *at vaganel ačelme* nem látják a' halált.

vajlen (tudod, latod) mert. *vajlen řajt chanši tocho* mert a' próféta ír így, 2, 5. — *vajlen vovem char šav, os periam char morče* mert a' meghívott sok, de a' választott kevés. 20, 16.

(*vauém* tudok, látok).

vachnit gúnyol. *aku tocho i arkepet, nepekenet i mir panket vachnitam latsset* azonképen a' főpapok is, irástudók és a' nép fejei gúnyolván mondanak. 27, 41. — *i tav eltápalt šanš totemtam vachnitesanel tavame* 's ő előtte térdet hajtván gúnyolák őtet. 27, 29. — *aku ton chojtel i chorochši tav jortelat pernane vonchem chari tavame vachnitesten* azonképen a' kč⁴ lator is, a' vele keresztre vert két ember, őt gúnyolá. 27, 44.

vančacht pihen, alszik. *nan aku tocho kujne i vančachtine tí* mindég feküsztek és alusztok! 26, 45.

vant feleség, nő. *ul pilen vichv nak vanten Mariame* ne félj venni te feleségedet, Máriát. 1, 20. — *chon vanti vigtü kvaletam*

*charme, ton chajerli a' ki feleségül veszi az elváltasztottat, az paráz-
nálkodik. 5, 32.*

*naer vant fejedelemasszony. chotel pal naer vant tunčpi sut
elpalt tä puch jot a' dél fejedelemasszonya törvény előtt áll e' nem-
zetséggel. 12, 42.*

(*voant asszony, nő*).

vanteml (*vant = vez-*) vezet. *os chun šamtal vantemlitü šam-
talme, tončuvt aku jot pata vonchane* és midőn vak vezet vakot,
akkor együtt esnek a' gödörbe. 15, 14.

(*vantém viszek, vezetek*).

var, *varuchv* tenni, csinálni. *kinčem ulemnel Josif vares tocho
felserkenvén álomból József tön így. 1, 24. — tocho varsanke, jejm-
tine piivi ault olep jegenne* így ha tettetek, lesztek fiaivá a' menny-
ben lévő atyátoknak. — *am poštlachv at jejsem, os varuchv* én bon-
tani nem jöttem, hanem tenni. 5, 17. — *jejan am jejmpalt, am var-
gam ninen alislachv elemcholeset* jöjjetek én utánam, én teszlek ben-
teket halászni embereket. 4, 19.

jole varem tagadok. *ton jole varetestü šochen char elpalt* ő elta-
gadá mindenki előtt. 26, 70.

noncho varem fölépítek. *vam jochti churum chotel noncho va-
ruchv tavame* erőm van három napon felépíteni azt. 26, 61.

varne tevő, csináló; *sut varne* ítélő, *sut varne ma* ítélőszék.
chun tav unles sut varne matat, tav netü ketes tavane latuchv midőn
ő ül vala az ítélőszéken ő neje küldé neki hírt. 27, 19.

varp csináló, tevő; *jomas varp char* jóltevő; *oslem varp* bün-
tevő, bünös. — *mistü tavame vinograd varpetne* 's adá azt a' szőlő-
műveseknek. 22, 33.

varem csinált, csinálva. *šariš latam nanane, at varsan tä viš
charetnel aku materne, ton amnane at vareman čvut* bizony mondom
nektek, nem tettétek e' kis emberek egyikének is akkor, ha nekem
nem tettétek. 25, 45.

varkt tevődik. *ton mos chon viši varkti tä viš apüv chojtel, ton
i jänituv aul naerlacht* azért, ki kissé tevődik e' kis gyermekképen,
az nagyobb is a' mennyországban. 18, 4. — *ton mos amelet varktat
tavanel* azért csudák tétetnek általok.

vartul csinálmány. *vatge jomeset tav pochane chaiütachtepan,
ištobi šunštachv tavane torem kval vartul. Os Isus laves tavane: vagan
amne ati tä vartulet?* közel jövének ő hozzá tanítványai, hogy mu-

tatna nekik az egyház csinálmányát (épületét). 'S Jézus monda nekik: látjátok avagy nem e' csinálmányokat? 24, 1. 2.

varlal csinálgat. *chošgenen čvrt šav ul satechten, chumle pupine šušp charet varlalget* imádkozásodkor sokat ne imádkozzál, mint a' bálványozók szoktak tenni. 6, 7.

(*voarém* tesztek, csinállok).

variš üldözés. *chun jejmvi luš i variš lach mos, jerte telili* midőn lesz nyomorúság és üldözés az evangéliumért, hamar megbotránkozik. 13, 21.

vat harmincz. *nar nichv űurine amnane, am pertilem tavame? Tan lavset tavane: vat manet* mit akartok nekem adni, én elárulom őt? Ők mondák néki: harmincz pénzt. 26, 15.

(*vuat, vát* harmincz).

vat 1) szél, part; *vatü* partja. *i lonch vati chontem aku smokovicame vatge jomes tov 's* az út szélén találván egy figefát közel mene oda. 21, 19. — *kvalnel kvane kvalem ton chotelt Isus untes sariš vatane. Os mir šocho tunčes sariš vatat* a' házból kikelvén az nap Jézus leüle a' tenger partjára. 'S a' nép mind áll vala a' tenger partján. 13, 1. 2. — *čovletes oluchv sariš vatü Kapernaum ušt* kezdte lakni a' tenger partján Kapernaum városban. 4, 13.

(*váta* part, szél).

vat 2) közel való;

vatge közel. *Joan tav vatge jochnat elpalt lates* János ő közel jötte előtt monda. 3, 14. — *vatge tunčelmantem tav pochane asraj laves* közel lépven ő hozzája az ördög monda. 4, 3.

vatgen közel, mint *ratgen* tüstént. *vatgen av pochet* közel (van) az ajtónál. 24, 33.

vat-chal néha. *akilimlalen am püvem, tav jülpel jonchep pank ošchi asrajl i tarviteniš mičtachtı, tot rastelachtı tautne i va:chal ritne* könnyörülj én fiamon, az újhold fején (elején) bíratik az ördög által, 's nagyon kínoztatik, néha vettetik tűzbe 's néha vízbe. 17, 15.

vati közeli, közelvaló. *vati choles* és *vat choles* proximus, der nächste, felebarát. — *erpten nak jegen čukven, i erpten vati cholesen chumle nakven* szeresd te atyádat anyádat, 's szeresd felebarátodat mint tenmagadat. 19, 19. — *ereptalen nak vat cholesen* szeresd te felebarátodat. 5, 43. — *Galilejskoj sariš vati jomentanat* a' Galileabeli tengerhez mentében. 4, 18. — *tem choles oles at šoter vati* az evett ember (a' ki ett) volt ötezer mintegy. 14, 21. — *os tem choles*

oles at šoter vati, netnel is viš charetnel targe 's az evett ember volt öt ezer közel, a' nőkön és kicsinyeken kívül. 14, 21.

vatem közeledik. *šultan, ton mos išto vatmes aul naerlach* térjetelek meg, mert elközeledett a' mennyország. 3, 2. — *šultan, ton mos vatemes aul naerlach* térjetelek meg stb. 4, 17.

vاتم közelít. *kvalan, menov! vatmanti anem mip* keljetelek, menjünk! elközelít a' ki engem elád. 26, 46.

(*vát* rövid).

vat szed,

vatel szedeget, kereskedik;

vatelane kereskedő, *vatelane ma* kereskedő hely, vásár. *i kvane kvalem churmüt čas chant chotsan mot charetnel mat pälen tunčat* 's kimenvén harmad óra tájban találta másokat a' vásáron szabadon állókat. 20, 3.

vatelap kereskedő, *vatelap chum* kereskedő ember. *cholitesan vatelap chumet pasenetne* felfordítá a' kereskedő emberek asztalait. 21, 12.

(*vátém* szedek; *váta-kum* kereskedő).

veš orcza. *vaganel am ault olep jegem vešme* látják én égben lévő atyám képét. 18, 10.

verblud (or.) teve.

vi, *vichv* vinni, venni. *ul pälen vichv nak vanten Mari-me ne* félj venni magad feleségét Máriát. 1, 20. — *šočen vovep char vig* minden kérő veszen. 7, 8. — *tig, am viglem kvane nag šament olep lichme* ide, kiviszem a' te szemedben lévő szálkát 7, 4. — *tak angelne lati nag mosen, i katel viganel nagen* maga angyalainak parancsolja végetted, 's kézzel visznek téged. 4, 6. — *aku char vive, os moten chülti* az egyik elvitetik, de a' másik marad. 24, 40. — *Josif vares tocho, i vistü tak netame* József tön így 's vevé maga nejét. 1, 24. — *tav visan man agmenov* ő vevé (fölvévé) a' mi betegségeinket. 8, 17. — *tä sajtalet tank vaj putanel visanel, os vaj jot at viset* az esztelenek magok méceit vivék, de olajt vele nem vivének. 25, 3. — *am pari jochtem vinilem am charem argetatel* én visszajövén venném az enyimet nyereségével. 25, 27.

vikt vétetik; *val vikti* erővel vétetik. 11, 12.

vip vivő, vevő. *akutat aplem vipme tavame čagtem* egyszeriben hívén azt örvendő elvevőt (fogadót). 13, 20.

mot numt vichv más gondolatot venni, kételkedni. *chun sariš agtuchv oline i mot numt at vigne* ha igazán hinnétek és nem kételkednétek. 21, 21.

(*vim* viszek, veszek).

vinograd (or.) szőlő. *achtat amne ati ininel vinograd* szednek-e avagy nem tüskéről szőlőt? 7, 16.

vinogradnik szőlőkert. *menes metelachv met chum tak vinogradnik keurt varuchv* mene bérelni bérest a' maga szőlőkertjében dolgozni. 20, 1. — *ketsan tanme tak vinogradniketane* küldé őket a' maga szőlőkertjébe. 20, 2.

vinograd oroch bór. 26, 29.

vionvat bűn, véték (or. *viña* ok, bűn, *vinovat* bűn). *popet torem kvalt subote chotelt at urganel subotame, ton mos vojp vinovat at ončat* a' papok az egyházban szombat napon nem tartják a' szombatot, azért méltó (?) bünt nem vallanak. 12, 5. — *ištobi tavame mater keurt vinovatne pattuchv* hogy őt valamiben (által) vétékbe ejtsék. 12, 10.

vinovattal ártatlan, büntelen. *krech varsem am vinovattal kelp minem čvvt* bünt tettem én, ártatlan vért eladásomkor (eladván). 27, 4.

vinčt? — *i tončvvt jejm vinčt punalen sajn toremne* 's akkor jövén . . . tedd ajándékokat istennek. 5, 24. — *jej jat čvvt Isus vinčt jomeses tan paltanel sariš mant* éjfélkor Jézus . . . jöve hozzájok a' tengeren. 14, 25. — *tonme kačelam tav charičetepan šak pakset i latset: os chónne vinčt tuchv aul naerlachne* ezt látván ő tanítványai nagyon elesudálkoznak és mondának, de kinek lehet (?) bémenni a' mennyországba? 19, 25. — *nar vinčt manane jejm ti mi dolog lesz nekünk.* 19, 27. — *vinčt chotcharne sat charnel jejm ti tav vanti elk toremt?* kinek a' hét közül lesz ő feleségül az örök életben? 22, 28. — *i ton mos, chun David lavitü tavame pojrechšag, vinčt nar mos tav püv tavane* 's tehát, ha David nevezi őt úrnak, miért ő neki fija? 22, 45. — *os jej jatt sumles lach: an ženich vinčt jejv, kvalan tav laltü* de éjfélkor hangzék a' szó: íme a' vőlegény jó, menjetek ő eleibe. 25, 6.

viš kicsiny. *viši larekti* kicsinynek mondatik.

viš char kis dolog, kis ember, gyermek.

viš ne kis nő (kisasszony), leány. *vištä tavame katetanel, i viš ne jáltes* megfogta öt kezénél 's a' kis nő (leány) fölélede. 9, 25.

viššuv kisebb. *tavanel viššuv aul naerlacht jäni* nálánál kisebb az, ki a' mennyországban legnagyobb. 11, 11.

višne mont kis kor. ifjúság. *višne montel am tä ašetnel urchatsem* kis koromtól fogva én ezektől őrizködtem. 19, 20.

(*viš, uš* kicsiny).

vit víz. *at numsesanel vit kvalname i šochen char cholne ašme* nem gondolták a' víz kelését (özönvizet) 's mindennek elveszését. 24, 39. — *am pernel punganem nanen vitel* én megkeresztellek beneteket vízzel. 3, 11.

vitén vizes

vittal vízetlen, *vittal ma* vízetlen hely, kietlen. *chun asrajelem-cholesnel kvane kvali, tončuvt jali vittal mat olne ma kinšem, i at chonti* midőn az ördög kihajtatik az emberből, akkor jár pusztába, lakó helyet keresvén, 's nem talál. 12, 43.

(*vit* víz).

vitmel mutat? *i tont chun migen torem mot, ul vit-nelen nak-ventel, chumle vitmelapet varat sinagoget keurt* 's akkor, midőn adsz isten végctt (alamizsnát), ne mutasd magadat, mint a' képmutatók tesznek a' sinagógákban. 6, 2.

vitmelap képmutató. *chun chošgan, ul jejmten vitmelapet chojtet* midőn imádkozol, ne légy a' képmutatók módjával. 6, 5.

vojent üldöz, keres. *šotenet vojentap charet šar ašme, tanane oli uult naerlach* boldogok, a' ki üldözik (keresik) az igazságot, övék a' mennyben az ország. 5, 10.

vojche gödör, kút. l. *vonche. chon nananel, ončem aku ošü, i chun ton aš subote chotelt pati vojchane, chumle at vištä noncho* ki közületek, bírván egy juhót, 's ha a' juh szombat napján kútba esik, hogyan nem veszi föl? 12, 11.

(*vuonga* gödör, kút).

vojl leszáll. *chun tav achnel vojles, tav jejtüpalt jomes šav atem* midőn ő a' hegyről leszálla, ő utána jöve sok ember. 8, 1. — *chun nag torem püv, vojlen peranel* ha te isten fija, szállj le a' keresztről. 29, 40. — *chon lep tarmelt, jole ul vojle* ki tetőn (van), alá ne szálljon. 24, 17.

vojlant leszáll. *i Joan chontestü lil toremnel vojlanter jormant kapter šochti tav tarmetanc* és János látá isten lelkét leszállva mint galamb igencsen ő reá. 3, 16.

vojn (*vojne*) váll. *negsat tarviten i ustal chutet i puntlat choles vojnet tarmelne* kötnek terhes és hordozhatatlan csomókat 's teszik az ember-vállakra. 23, 4.

(*vagn* és *ujn* váll).

voj, *vou tud, lát; lásd vaj, vau. nag jegen vojta tulmechag pi-šelanen, jonchitá nagnane šam chalt* to atyád látja titkon böjtölésedet, megadja neked szemközt (nyilván). 6, 18.

vojp féle. *nan vojp toul jomasetkou(úuv) olne? ti annál jobbak vagytok-e?* 6, 26. — *nan choleslan, nar latem oli: šam mos šam, tus keurt pank mos aku ton vojp pank ti hallottátok, a' mi mondva van: szemért szem, szájbeli fogért ugyanolyanféle fog.* 5, 38. — *ton mos išto ton lat jejnti jani nimituj, ton vojp at olilales ma sonchemlam montel ai moš i jotel at jejnti* azért akkor lesz nagy nyomorúság, a' millyon nem volt a' föld kezdetétől fogva mostanig, 's utóbb sem lesz. 24, 21. — *ton mos vojp vinovat at ončat* azért semmi bünt nem vallanak. 12, 5.

nevojp millyen. *nevojp justelne nan urchatine* millyen jutalomra vártok tik. 5, 46.

(*vojpi* féle; *mänr vojpil* miféle; *äm vojpitem* magam féle).

voch üt, ver, szegez; lásd *vonch. nan tanme jole algan i pernane vochgan* ti őket leölittek 's keresztre szegezték. 23, 34. — *tončuvt saljesanel tav nol-šamä i vochsanel tavame votmast* akkor megköpék a' képét, 's megüték ötet arczul. 26, 67. — *tončuvt pernane vochvesi tav jortelat kit chorochš* akkor keresztre vereték ő vele két zsivány. 27, 38.

vonch, *vonchuchv* ütni, ostorozni. *Isusme ratem mistü vonchuchv pernane* Jézust megvervén odadá szögezni keresztre. 27, 26. — *i nan tanme jole algan i pernane vochgan, os to charetme vonchuchv pümti n nank sinagogant 's ti leölittek 's keresztre veritek, de némellyeket ütni fogtok ti sinagogátokban.* 23, 34. — *latat šocho tavame: pernane vonchalen tavame* mondanak mind neki: keresztre verd ötet. 27, 22. — *i miganel tavame jazičniketne ampluchv i vonchuchv i pernane tagetachv 's adják öt a' pogányoknak megcsúfolni és ostorozni, 's keresztre függeszteni.* 20, 19.

(*vuongém kalapácsolok*).

vonch gödör. *jol torem vit vonchä* alsó föld vizének gödre, kútja. *i chales ton keurt yol torem vit vonchä pod točilo 's ása benne kutat a' sajtó alatt.* 21, 33.

vonches gödör, *voncheset* gödrök. *ochšeret ončat voncheset a' rókák*knak vannak gödreik. 8, 20.

volchv (*volchv?*) (or.) böles, búbajos. *jochtsset Jerusolimne volchvet chotel pakepane pamel* jövének Jéruzsálembe bölcsek napkeletről. 2, 1. — *tav peritoves volchvetne* ő megcsalatott a' bölcsek által. 2, 16.

vonp horog. *menen sarišne, rastalen vonpme menj* a' tengerre, 's *vesd a' horgot*. 17, 27.

(*vanep* halászó horog).

vočerem epe. *misanel tavame ajuchv uksusel, vočerem jot telitam* adának neki inni ecztet, epével vegyültet. 27, 34.

(*vošrem, ošerm* epe; zöld, sárga).

voš hadd, tehát? *ton mant voš jochtes kerep sariš jatne az* alatt tehát jöve a' hajó a' tenger közepére. 14, 24. — *kinšan voš elolt torem naerlach* keressétek tehát elsöben isten országát. 6, 33. — *voš jolt jejsi kit retel tonuchlapi* de utoljára jöve két hamis tanú. 26, 60.

voš ivolt míg, végre. *tončuvt sov lachves tan elanelpalt, voš ivolt jochtes, i tunčpes ton mat, chot oles apüv* akkor a' csillag méne elöttök, míg végre eljuta 's megállapodék azon helyen, hol volt a' gyermek. 2, 9. — *i at chančestü tavame, chumle voš ivolt tav ončes elol piv taknane* 's nem ismeré meg ötöt, míg elszülte első fiját. 1, 25. — *i pičeles nilmen chotel i nilmen jej, voš ivolt techv jejmtes* és böjtöle negyven nap és negyven éjjel, végre megéhezték. 4, 2.

(*vos* hadd, csak).

vortp ütközik. *i pišchemeset votet i vortpeset ton kralne* 's fütak a' szelek 's megütközének a' házba. 7, 27.

vortpacht elfordul? *chon ele kcali amnanel choleset elpa't, i am pel tavanel ele vortpachtam ault o'ep jegem elpalt* ki elválik én tőlem az emberek előtt, én is tőle elfordulok a' mennyben való atyám előtt. 10, 33.

vot szél, *votel* szelek. *achtianel tav periam charan nile vot jurchetnel* egybegyüjtik ő választottjait a' négy szél vidékeiről. 24, 31. — *jole erkelesan votetme i sarišme* lekényszeríté a' szeleket és a' tengert. 8, 26.

voteml szél fú. *ratgen sarišt votemles jáni isgen* hirtelen a' tengeren megindula nagy szélvész. 8, 24.

(*vuat* szél, szélvész).

votem, *votnem, votmen* arczom stb. *jomas pal votmen* jobb orczád. *votmast* orczául, arczul. *vochsanel tavame votmast* üték ötet arczul. 26, 67. — *chun chon junitid nagen jomas pal votmennel, sach-talen tavane mot palen* ha ki üt téged jobb orczádra, nyujtsd neki a' másik felet is. 5, 39.

votp özvegy. *tuš nanane votp kvalet tenan mos, tit mos patine tarviten sutne* jaj nektek az özvegyek házait evéstök miatt, azért estek súlyos ítéletbe. 23, 14.

(*vat'p* özvegy).

vov, *vovuchv* hí, hívni, kérni. *Ilijame tav vovitid* Illyést hívja. 27, 47. — *ketes tak chušan vovuchv vovem charet purne* küldé szolgálit hini a' hivatalosokat a' vendégségre. 22, 3. — *Jegipetnel vovislem am amk pivem* Egyiptomból hittam én magam fíját. 2, 15. — *vovan, i mikti nanane* kérjetelek, 's adatik nektek. 7, 7. — *chošgem i ale nar vovem tavanel* könyörögvén 's valamit kérvén tőle. 20, 20.

vovep hívó, kérő. *nagnanel vovep charne majen a' tóled kérőnek* adj. 5, 42.

vovel hivogat, kéreget. *chun voveli chul, migtid tavame pupichurel* midőn kér halat, ad neki kigyót. 7, 10. — *i šocho, nar voveline ačintam chošgenan čvrt, mikti nanane* 's minden, a' mit kérendetek bizván, hívén, imárástokkor, megadatik nektek. 21, 22. — *tončvrt Irod tulmechag vovelam volčhetme kalemtes tananel, chun negles sov* akkor Heródes titkon hivogatván a' bölcseket, megtudakozá tőlök, mikor látszott meg a' csillag. 2, 7. — *chontes mot kit jegepüvinčagne, chotcharet juntseset tank chulpanel, i vovelesa tinme* talála más két atyafiat, kik varrják vala hálóikat, 's hívá őket. 4, 21.

(*vouém* hívok).

M.

ma föld, hely; ország. *Judane ma* Judának földje. 2, 6. — *tunčpes ton mat, chot oles apiv* megállapodék azon helyen, hol volt a' gyermek. 2, 9. — *nan tavame vaveslan olne magi chorochšetne* tí azt tettétek a' zsiványoknak lakó helyévé. 21, 13. — *ton mos i lavekti ton ma aň moš kelp tin magi* azért hivatik a' föld mostanig vérdíj földjének. 27, 8. — *lavveset ulem pätet mot lonchel menuchv tank maganelne* meginteteitök álomban más úttal menni országukba,

vidékökbe. 2, 12. — *i multestä Isus Galilejme jäntetatel, chatčtam tan chatčtachtne maganelt* 's megkerülé Jézus Galileát egészen, tanítván ő tanuló helyeiken. 4, 23. — *i mir taretam Isus tus kerepne i jochtes magdal'skoj matne* és a' népet elbocsátván Jézus beménc a' hajóba 's eljuta a' magdalai határokba. 15, 39. — *i aluchv tavame nurem matanel pilmes mirnel* 's megölni akarván őt, országának féle népétől. 14, 5. (?) — *chulteptalen nak sajn tatem matetat, i menen elpalt čopeltachten nak jurten jot* hagyd te ajándékokat a' hozomány helyén, 's menj előbb, békülj meg te társoddal. 5, 24. — *šotenet sout charet, tan chotganel mame* boldogok a' szelídek, ők megtalálják (öröklík) a' földet. 5, 5.

ton mat ott. tont chun tatilen nak sajn torem elpalne, ton mat numelmatgen tehát ha hozod ajándékokat isten elé, 's ott megemlékezől. 5, 23. — *tat chananejskoj ne kvane kvalem ton matnel ojges tavane* ott egy kananeabeli nő kijövéen, onnan kiálta neki. 15, 22.

el ma idegen föld; *el ma char* idegen földi, jövevény. *el ma chari olsem, i nan anem tuleslan* jövevény voltam, 's tí engem béfogadtatok. 25, 35.

char ma puszta. *tončvvt Isus tatem oles lil el char mane chašne kašel asrajnel* akkor Jézus elvitetett volt a' lélektől egy pusztába kísértés végett az ördögtől. 4, 1.

jol ma alsó föld, föld. *chon luptacht i jalpen lil tari, at taretacht i tavane ati pasen mat, ati jot mat* ki vitatkozik a' szent lélek ellen, nem bocsátatik meg neki se a' mennyben, se a' földön. 12, 32.

šemel ma fekete föld, föld az ég ellenében. *nar negan šemel mat, ton mavnetatel jejnti ton charne i ault, os nar ojtlan šemel mat, ton ojtacht i ault* a' mit kötsz a' földön, az kötve lesz annak az égben is, 's a' mit oldasz a' földön, az oldódik az égben is. 16, 19.

pasen ma világos föld, menny. *menget saret inra olp pasen mane* menjetek igazságosok az örök mennybe. 25, 46.

tatem matä hozomány helye, oltár.

točem ma száraz föld, a' tenger, sariš, ellenében. *multine sariš-me i tošem mame* elkerülitek a' tengert és a' száraz földet. 23, 15.

ma-kan föld, föld tere. *jonchi aul i ma-kan, os aku jota amne jašmel zakonnel olp at muli* elfogy az ég és föld, de egy jota vagy vonás a' törvényből való nem múlik el. 5, 18. — *os rovttem char*

jomas ma-kant chašhti chontlap lachme i numsap 's a' vetett magjó földben jelentetik (azaz) a' szót hallgató és értelmes. 13, 23.

(*má föld*).

majen adj, l. *mi, michv adni. narmehtal vistä (vislen?), nar-mehtal i majan* ingyen vettétek, ingyen adjátok is. 10, 8. — *chon pali kvalttki tak netatel, ton maje tavane nepek a' ki elválík a' nejtől, az adjon neki levelet. 5, 31. — man šochen lat úariox majalen tã chotel kašel a' mi mindenkori kenyérünket add meg a' mai napra. 6, 11. — voven met charetme i majen tanane met hídd a' béreseket, 's adj nekik bért. 20, 8.*

majant ád, ajándékoz. *os nan latine, mantem chon lavi jegne amne čukvne: „tonme, narel nag ammanel justkatgen, am majantilem saj toremne“, ton charne taj at jorlachv tak jegme amne čukvme* 'de tí mondjátok, ha valaki mondja atyjának vagy anyjának: „azt, a' mivel te tőlem jutalmaztatol, én adom azt ajándékul istennek“, annak szabad nem szeretni atyját vagy anyját. 15, 5.

majep ajándékoz. *chotchar, chun tav püvä voveli tavanel náa, majepitã tavame kavel* ki, ha ő fija kér tőle kenyeret, megajándékozza azt kövel. 7, 9.

majv adatik. *Os jochtem elol charet numseset, išto tan majvet šavelhuv; os majveset i tan aku tončuvél* 'de az elsöben jöttek gondolák, hogy ök többel adatnak meg; 's adattak meg ugyanannyival (hogy többet adnak nekik stb.). 20, 10.

(*majen* adj, *mim* adok; *mint vajen, vim*).

macht l. *magint, márt, belé tesz. chotsa kit jegepüvinčagme machtanta chulpet sarišne* talála két atyafiat, vetöt a' hálókat ten-gerbe. 4, 18.

mag méz. *tav tene charü oles akridet i char ma mag* ő onni valója vala sáskák és pusztai méz. 4, 4.

(*mau* méz).

magi l. *ma, olne magi* lakó helynek. *am kvalem chošgene kvali lavekti, os nan tavame vareslan olne magi chorochšetne* én házam imádkozó háznak mondatik, de tí azt lakó házává tettétek a' zsvá-nyoknak. 21, 13.

magint l. *macht (magt) márt. am jortelem pat anane katã magintam char, ton anem migtã* én velem a' tálba kezét mártó, az ád el engem. 26, 23.

magiút mevet, nevet. *kvane menan, vajlen tä a at choles, os kuj: i magiúteset tavane* menjetek ki, mert e' leány nem halt meg, hanem alszik: 's nevetének rajta. 9, 24.

(*magiút* mevet, nevet).

man mi, *mank* mi magunk;

manov minket,

manane nekünk,

mananel tölünk. *man jotov torem* mi velünk isten. 1, 23. — *man uslov tav sovü chotel pukepane palt* mi láttuk ő csillagát napkeleten. 2, 2. — *chul'tepten manane man arentenov, chumle i man chul'teptilov mank arenten charenovne* bocsásd meg nekünk mi adóságot, a' mint mi is megbocsátjuk a' mi adósainknak. 6, 12. — *ul tulen manov krechne* ne vigy minket bűnbe. 6, 13.

(*mán* mi, *mánki* magunk).

manet (or) pénz. *nar michv úurine amnane, am pertilem tavame? Tan lavset tavane: vat manet* mit akartok nekem adni, én elárulom őt? Ők mondánák neki: harmincz pénzt. 26, 15. — *i manetet rastem torem kralt kvane kvalet 's a' pénzeket* (oda) vetvén az egyházban, kimene. 27, 5.

manit takar, göngyöl. *Josif tavame vim manitestä tavame laš sajren torel* József őt vevén betakará őt igen sejér vázszonnal. 27, 59.

(*manitém* göngyölök).

manit szakít, elvált. *torem akvane nar neges, tonme elem-choles pali ul manitate* isten egybe a' mit kötött, azt ember fel (el) ne szakítsa. 19, 6. — *tončuvt arkep manites-an tak mašne charan latem: tav torem tari lu' lati* akkor a' főpap elszakítá ruháját, mondván: ő isten ellen rosszat szól. 26, 65. — *ištobi tan lajlul ul nákané', amne pari jonchem nanen ul manitanel* hogy lábbal el ne tapossák, vagy visszafordulván téged meg ne szaggassanak. 7, 6.

manemt szakít. *chun jomas pal šamen nagen kujlitä, kvane manemtam rastalen le* midőn jobb szemed téged kísért, kiszakítván vedd el. 5, 29.

manemtacht szakad. *tončuvt torem kval jálpen av chašep pali manemtachtes numel jole moš* akkor az egyház szent ajtajának kárpítja (függönye) elszakada felülről lefeléig. 27, 51. — *manemtač' tat čamperet* elszakadnak a' tömlők. 9, 17.

(*mäneté, mänité, mänité* tépek, fosztok).

mant alatt, kor, közben, rá, mellett, azomban. *Jordan mant* a' Jordan mellett. — *kačelam, isto Isus jomi ton ma mant, pümtset ojguchv* megtudván, hogy Jézus azon hely felé jő, kezdének kiáltani. 20, 30. — *čopeltachten jerte jovchstam charentel, aku šam chalt olenen mant loncht* békülj meg hamar megharagudt embereddel egy szem közt voltad alatt az úton (míg vele szemközt vagy az úton). 5, 25. — *nag pičelanen mant panken šartalen* te böjtöléskor fejedet kend meg. 6, 17. — *os šav atem nörtileset tank mašnanel lonch tarmelne, os to jochtleset jejvetnel niret i rastset lonch mant* és sok ember terítgeté ruháját az útra 's némelyek vagdalanak a' fákról vesszőket 's veték az út mentiben (az út hosszában, végig az úton). 21, 8. — *unlan tit am fejnem mant tat chošguchv* üljetekek itt én menésem alatt (míg én megyek) ott imádkozni. 26, 36.

ton mant azonban, pedig, holott. *lištilan šochen anet kranpalme, ton mant tan keuranel chajerel i retel tagle* megisztítjátok minden csészének külsejét, holott belsejök álnoksággal és hamissággal teli. 23, 25. — *chun taj, anem mułtatä tü ane: ton mant ati tocho, chumle am nıram, os chumle nag nıran* ha lehet, muljon engem e' pohár: azomban nem úgy, mint én akarom, hanem mint te akarod. 26, 39.

mantem hanem, ha, mert, talán. *tav ati chotal' tončuvt at taj, mantem rastuchv kvane choles lajl jolpalne* az semmire akkor nem ér, hanem vetni ki az emberláb alá. 5, 13. — *nan latine, mantem chon lavi jegne anne čukene* ti mondjátok, ha valaki mondja az atyjának vagy anyjának. 15, 5. — *mantem chun nan ereptachv pümtine nanen ereptap charetme, nevojp justelne nan urchatine?* mert ha ti szeretni fogjátok a' benneteket szeretőket, miféle jutalomra vártok? 5, 46. — *nar šunšuchv jalsan nan char mane? mantem votel nıultam niret?* mit nézni jöttetek ti a' pusztába? talán széllel hajtott vesszőket? 11, 7. — *mantem nan ań mos ati chun at lorntalsan chorent* talán eddig soha nem olvastátok az írásban? 21, 16. — *mantem krech vari nag lalten nag kačen, menen i latkaten* ha bünt teszen te ellened öcséd, menj és egyezkedjél. 18, 15. — *mantem at tajam varuchv amk charentel, nar nıram* talán nem tehetek az enyimmal, a' mit akarok? 20, 15.

(*mánti* alatt, folytatában).

maš, *mašuchv* öltetni, öltözni. *nar man teve, nar man ajov, anne nar maš.v* mit eszünk, mit iszunk, vagy mit öltünk? 6, 31.

mašne öltöző, ruha. *i mašnane pel nar tuštine* 's ruhára is miért aggódtok? 6, 28. — *lil tene charnel janiñuv, i ñoul mašnanel* a' lélek az ennivalónál nagyobb, 's a' test a' ruhánál. 6, 25. — *tav mašnatü oles jormant tujt* ő ruhája vala mint hó. 28, 3.

pur-mašne lakadalmi ruha.

mašnetal ruhátlan, ruha nélkül. *am jurtem! nar mos tig jejsen pur-mašnetal* barátom, miért jöttél ide lakadalmi ruha nélkül? 22, 12.

mašt, *maštachv* öltöztetni. *os chun ojkan pumme torem tocho mašti, toul kümen nanen, agttal charet* és ha a' mezőnek (rétnek) fűvét isten úgy öltözteti, mennél inkább titeket, hitetlenek? 6, 30. — *ul tuštan nank šimenantel, narel maštachv* ne aggódjatok szívetekben, mivel öltöztetni (magatokat?). 6, 25. — *ñarne olsem, i nan mašteslan anem* csupasz voltam 's ti ruházatok engemet. 25, 36.

maškat öltözik. *chontes tat elemcholesme ati pel purne jejm charet chojtel maškatem* találta ott embert nem lakadalomba jött ember módjával öltözve. 22, 11.

maškatil öltözködik. *Solomon šochen slavetat tocho at maškati-les, chumle šochen char ton charetnel* Salomon minden dicsőségében úgy nem öltözködék mint azoknak mindegyike. 6, 29.

(*mäsi* öltöny (mez), *mäsém* öltök, *mästém* öltöztetek, *mäskätém* öltözködöm).

mašter (or.) mester. *nan mašteret chañčuchv aulme, os poset maretnel chañčuchv va at ončine* tí mesterek (vagyfok) tanítani az eget, de az idők jeleit ismerni nincs erőtök. 16, 3.

mašterl mesterséget üz,

mašterlap mesterséget üző; *jeje mašterlap* famesterséget üző, ács. *tav eren jeje-mašterlap püv* ő nemde az ácsmesternek fija? 13, 55.

mare idő. *choče mare mulem jejpalt pari jochtes ton chumet pojeranel i kišmes tananel mim charan* hosszú idő multa után visszajöve azon emberek gazdája, 's kéré tőlök adott pénzeit. 25, 19. — *poset maretnel chañčuchv va at ončine* az idők jeleit megismerni erőt (tehetséget) nem vallotok. 16, 3.

marek (*marech?*) szárny. *nečuv kes am ñursem ačtuchv nag püvan, chumle toulén uj ačtiti tak püvan marka jolpalne* hányszor akartam gyűjteni te fiaidat, mint madár gyűjti fiait szárnya alá. 23, 37.

(*märeh*, *märk* szárny).

marem szük. *tutelan marem avetel* menjetek bé a' szük ajtón. 7, 14. — *nar mos ase av i marem lonch mi keskeny* az ajtó és szük az út. 7, 15.

(*mürém* szorúlok, *mürem*, *mürm* szorúltság, szük).

markeš saskeselyü. *tot mos chot fejmti chole, tov achtkatat markešet* mert a' hol van dög, oda gyüleköznek a' saskeselyük. 24, 28.

mat mi,

mat-sir miféle, millyen. *oj varleset, vichv Isusme matsir amelel i aluchv* tanácsot tartának, venni (megfogni) Jézust miképen és megölni. 26, 4.

mater melly; *jälpen mater* szent valami, szent dolog. *aku materet egy némelлык.* — *aku materet Joan perne punepi, mot charet Ilii, os to charet Jeremii eseplianel, amne aku materag řajtetnel egy-némelлык keresztelő Jánosnak, mások Illyésnek, meg némelлык Jeremiásnak tartanak, vagy egy valamellynek a' próféták közül.* 16, 14. — *ištobi tavame mater keurt vinovatne pattuchv* hogy öt valamiben (által) bünbe ejteni. 12, 10.

(*müt* mi; *müter* mi, millyen).

mate (or.) ménta. *tuš nanane, išto migne lovt urtme matanel anisnel i tmínanel* jaj nektek, hogy adtok tizedrészt méntából, kaporból és köményből. 23, 23.

matp nyugat. *chotel pakepap i matp* napkelet és nyugat. *chumle sali pakepap chotelnel matp chotel jurch moš* mint a' villám a' kelő naptól fogva a' nyugvó napig. 24, 27.

matpi Máté. *Matpinel jälpen jomas řachel* Mátétól szent jó beszéd (Máté evangéliuma). — *Isus chontes attech atne mat unlep cholesme nametatel Matpime* Jézus talála a' vámszedő helyen ülve egy embert, nevével Mátét. 9, 9.

mavnetatel? — *nagnane miganem aul naerlach ochšeset, i nar negan šemel mat, ton mavnetatel fejmti ton charne i ault* néked adom a' mennyország kulcsait, 's mit megkötsz a' földön, az kötvé lesz annak az égben is. 16, 19.

män meny. *vajlen am jejsem pali urtuchv elemcholesme tak jegatel, i ame tak čukvatel i mänme tak akvtatel* mert én jöttem elválasztani az embert az atyjától 's a' lányt az anyjától 's a' menyét a' napától. 10, 35.

(*mäh* meny).

mel'nica (or.) malom. *mel'nica kav* malom-kő.

men, *menuchv* menni. *pilmes tov menuchv* féle oda menni. 2, 22. — *tav kvaes, i menes Jegipetne* ő felkele és mene Egyiptomba. 1, 14. — *ele menen amnanel, satano menj* el tőlem, Sátán. 4, 10. — *menan, latan Joan tari, nar choline i vajne* menjetek és mondjátok meg Jánosnak, a' mit hallotok és láttok. 11, 4. — *at meni am jejt-tempalemt* nem megyen én utánam. 10, 38. — *nar kinšuchv tan menget?* majan nan tanane tene char mit keresni menjenek ők? ad-jatok ti nekik enni valót. 14, 16. — *i menget titet inra mučtachtuchv, os saret inra olep pasen mane 's* mennek ezek örök kínra, de az igazak örökké való szent földre. 25, 46. — *tan menemanel jejpalt tončurt angel toremnel ulniachtes Josifne* ti elmentök után akkor az isten angyala álmódék (álomban megjelené) Józsefnek. 2, 12.

menne aš menés, futás. *chošgan, ištobi ul jejmte nan menne ašan* teli imádkozatok, ne legyen futástok télbe. 24, 24. — *tat olan menan moš ott legyetek* elmenéstekig. 10, 11.

(*miném* megyek).

met bér, *met chum* béres, *metel, metelachv* bérelni. *aul naerlach jorti koz'ainne, chotchar alpel kvaem menes metelachv met chum tak vinogradnik keurt varuchv a'* mennyország hasonlít egy gazdához, ki reggel fölkelvén kimene bérelni bérest szőlejében dolgozni. 20, 1. — *man atichonne at metelovesov* mí senki által nem béreltetünk meg. 20, 7.

metelam char bérelt ember, béres. *i jochtem metelam charvet akukujplov čas chant viset os char dinari 's a'* tizenegy óra tájban jött béresek vivének is egy denart. 20, 9.

(*mét* bér; *mét-kum* béres, szolgál; *mét-né* szolgáló nő).

mi, *michv* adni. *nan chačtapan at mig eren kit drachmme?* *Petr lati:* mig ti tanítótok nem ád-e két drachmát? Péter felel: ád. 17, 24. 25. — *migne lovt urtme matanel* adtok tizedrészt méntából. 23, 23. — *titetme šocho miganem nagnane chun patem chošgan amnane* ezeket mind adom néked, ha leesvén imádsz engemet. 4, 9. — *ul miglan jälpen mater ampetne* ne adjátok a' szentet az ebeknek. — *chun voveli chul, migtä tarame pupichurel* midőn kér halat, megajándékozza őt kigyóval. 7, 10. — *at kvalan tovul, ton moš chun elol ligen pal kvane miglen* nem mégy ki onnan addig, hogy az utolsó szálfelet megadod. 5, 26. — *čopeltachten aku šam chalt olen mant loncht, ištobi tav nagen at mistü suten chumne* békülj meg, mig

szemközt vagy (vele) az úton, hogy ő téged ne adott legyen (adjon) a' bírónak. 5, 25. — *at kujni i at minitü jo'ech chaluchv tak kvaletame* nem fekünnék le, 's nem adná alá ásní a házát. 24, 43.

michv torem mos adni istenért = alamizsnát adni. *tont chun migen torem mos, ul vitmelen nakventel* akkor, midőn alamizsnát adsz, ne mutasd magaddal. 6, 2.

mine adó, adás. *torem mos nine* alamizsna. *mine char* adomány. — *ault olup jegen mine charen jonchtitü nagnane šam chalt* az égben lévő atyád adományodat megadja neked nyilván. 6, 4.

mip adó. *Juda tavame mip* Judás, az őt eladó. — *ešchestü toremne mipme tičuv va cholesetne* dicséré istent, adót annyi hatalmat embereknek.

mim adva, adott; *mim char* adott mi.

mimkun adassál. *ištobi tav nagen at mistü suten chumne, ton jejpalt suten chumne ul mimkun turma urepne* hogy ő téged ne adjon a' bírónak, 's azután a' bíró által ne adassál a' tömlöczörnek. 5, 25.

mikt adatik. *rován i mikti nanane* kérjétek 's adatik nektek. — *chun jejmítat michv nanen, ul tuštan, chumle i nar latuchv; ton lat mikti nanane, nar latuchv* ha által fognak adni titeket, ne aggódjatok, mi képen és mit beszélni, akkor megadatik nektek, mit beszélni. 10, 19.

migl szór. *achtan, chot at miglesen* gyűjtesz, a' hol nem szórtál. 25, 24. — *nan chašsen, išto am urelam, chot at rovtsem, i achtam, chot at miglesem* te tudod, hogy aratok, a' hol nem vetettem, 's gyűjtök, a' hol nem szórtam. 25, 26.

miglal adogat

miglalenkv adogattatik. *os chon šar i numten luch cholp, chot-char tak pojeretane tuštves chušan numpalne, ištobi tene charel miglalenkvet posetat* de ki igaz és okos szófogadó, ki ura által ennek szolgálí fölibe állíttatott, hogy (ezek) enni valóval adogattassanak meg (hogy nekik enni valót adogasson) idejében. 24, 45.

(*mim* adok, *mingve* adni).

mil mély, mélység.

(*mil* mély).

miłošt (or.) irgalmasság. *miłoštne šuram, ati pel jurne* irgalmasságot akarok, nem pedig áldozatot. 9, 13.

min mí (dual).

minmen minket (dual). *ne ašen oli patem minane, Isus torem püv? pos elpalt jejsen mučtachv minmen?* mí dolgod van esve ne-

künk (mi közünk van hozzád), Jézus, isten fija? idő előtt jöttél kínozni minket. 8, 29.

minane nekünk kettőnknek. taretalen, ton mos tocho karech minane varuchv šochen šar ašme cressz, mert úgy kell nekünk tenünk minden igazságot. 3, 15.

(*mén mi ketten*).

mini adna, l. *mi, michv. ton at kujni i at minitü jolech chaluchv tak kvaletame* ő nem fekünnék le, 's nem engedné, adná aláásni a' maga házáat. 24, 43.

mir (or.) nép, *mirame* népét. *vajlen nagnanel kvali pank, chotchar uritü am mirem Izraïlme* mert töled kél ki a' fejedelem, a' ki örzi én népemet, Izraél. 2, 6.

mir (or.) béke, *mir ponštap* béke-nemző, békeszerző, békéltető. *šotenet mir ponštapet* boldogak a' békéltetők. 5, 9.

miro (or.) kenet. *chotchar keurt šak tinen miro oles* a' mellyben nagyon becses kenet vala. 26, 7.

mitar (or.) vámszedő.

mol? — *ochče-mol* pénztőke, marha. *vovsan tak chušan i puveltestü tanane tak ochče-molü* előhivá szolgájit, 's kézhez adá nekik maga pénzét. 25, 14. — *kožajn, chotchar nelti tak ochče-moletanel jülpel charme i is charme* gazda, ki erszényéből hoz ki ujat és őt. 13, 52. — *šochen ochčemolü tarmelne tuštitü tavame* minden vagyónára állítja, teszi, őt. 24, 47.

molemtacht siet. *tin molemtachtem kvalesi chomelnel pilem i čagtem* ök (ketten) sietve menének ki a' sírból, félvén és örvendővén. 28, 8.

(*molemtém* siettetek, *molemtaktém* sietek).

mont kor, idő. *višne montel am tü ašetnel urchatsem* kis koromtól fogva én ezektől őrizkődtem. 19, 20. — *at vajlan anem tigil montel ton moš, chun lavine: blagoslovitlam jomp torem nanel* nem láttok engem ettől fogva addig, míg mondjátok: áldott a' jövő, isten nevével. 23, 39.

(*mont* most, az imént; *mont tajl nängen lauém* épen most mondom néked).

mončem szorult, szorultság, szoruló. *mončem olem* szoruló vagyok. *nan jegan chañčitü, narne mončem oline nan tavane jolesa. nan elpalt* ti atyátok tudja, mire szorúltok ti nékie könyörgéstök előtt (mielőtt neki könyörögtök). 6, 8.

(*muš m* baj, nyomor).

mos vég, miatt, ért, felöl. *choren telem aš mos könyv a' születés végett* = nemzetségi könyv. — *ton lat cholestä Irod milevlastnik łachel Isus mos* akkor hallá Heródes negyedlő a' hírt Jézus felöl. 14, 1. — *šam mos šam szemért szem.*

nar mos miért.

ton mos azért. *nar mos pričel tanane latun? ... ton mos, išto nanane majves chaňčuchv naerlach tujtem ašet, os tanane at majves* miért példabeszéddel szólsz nekik? ... azért, hogy nektek megadatott ismerni az ország titkait, de nekik nincs megadva. 13, 11.

tocho mos azért. *tocho mos menan pertep charet palt i jovtan nanknane* azért menjetek az árusokhoz 's vegyetek magatoknak. 25, 9.

am mosem, nag mosen stb. *tav tusü pali punšem chontan stätirme; ton char vim majalen tanane am mosem i nag mosen* az ő száját felnyitván találsz egy statert, azt vevén add oda nekik én érettem és te éretted. 17, 27. — *tan mosanel tav lati ő rólok beszéll ő.* 21, 45.

(*môs, maos* mód, szerint).

moš -ig, tovább, több. *šochen tochem Avraamnel David moše* minden nemzetség Ábráhámtól Davidig. 1, 17. — *ton moše* míg. — *i tont, chun keurent olep pas jejpěš, ton jespes šak moše 's* akkor, ha a' benned való világosság sötét, e' sötét mennyivel több (lesz)? 9, 23

moš... at soha. chun timil aš chum netatel, tocho moš vant at michv ha ilyen dolog a' férj a' nejjével, úgy soha nem venni feleséget. 19, 10.

(*môš, maoš* vég, -ig).

moš tehetetlenség, gyengeség. *jülteptes šochen agem i šochen moš choloch chalt* gyógyíta minden betegséget és minden tehetetlenséget a' nép közt. 4, 23.

mošen tehetetlen. *mošen char* beteg, tehetetlen. 15, 30.

mošne fogyatkozó, kevés való; *mošne aš* fogyatkozás. — *numtenet pari latem lavset : ištobi ul jejmte mošne aš manane i nanane* az okosak felelvén, mondák : hogy ne legyen fogyatkozás nekünk és nektek. 25, 9.

(*moš* kevés, betegség).

morče kevés. *morčel nag olsen šari, šav numpalne tuštilem* kevéssel voltál igaz, sokra teszlek. 25, 21.

tičuv morče olly kevés. *atichot tičuv morčane najt at jorlove, chumle tak telem matut i tak kvalat sehol* olly kevésé a' próféta nem tiszteltetik, mint maga születése helyén és házában. 13, 57.

(*morš* kevés).

mort mér;

morchv (*mortchv*) méretik. *chumle morčine, aku tocho nank morchovan* a' mint mértök, úgy tí mérettök. 7, 2.

mortes mérték. *chotcharme ne vim punestä churum mortes tolchen keurne* mellyet az asszony vevén tett három mérték lisztbe. 13, 33. — *os taultelan nan nank jegenan mortesme de megtojtitek* atyáitoknak mértékét. 23, 32.

(*martém* mérek; *martes, marts* mérő).

mot más. *mot ne jot ul chajerlen* más nővel ne paráználkodjál. 5, 27.

moten másik. *laten, ištobi titä am kit püvem utset nag pochent aku jomaske palne, os moten almech palne* mondd, hogy e' két fiam üljön nálad, egyik jobbra, másik balra. 20, 21. — *tončuvt pernane vohvesi tav jortelat kit choročš, aku jomaske palne, moten almech palne* akkor keresztre szögeztették (dual.) ő vele két lator, egyik jobb felére, másik bal felére. 27, 38.

moten-moten egyik-másik. *tončuvt šav charet teplachtat, i moten motenme michv jejmítitä* akkor sokan megbotránkoznak, 's egyik a másikat el fogja árulni. 24, 10.

motentši másképen. *urchatan michv torem mos choloch šam chalt, ton mos ištobi tan nanen usanel; motentši oleske, at jejmítitä nanane justel aul olep jegannel* őrizkedjetek adni alamizsnát a' nép szeme előtt, azért, hogy benneteket lássanak; különben ha volt' nem lesz nektek jutalom a' mennyei atyátoktól. 6, 1.

motentag másodsor. *ton jejpalt menes motentag i chošges latem azután* mene másodsor 's imádkozék mondván. 26, 42.

motit másod.

motav más. *joltchatine alšen chomeletne, hotcharet kvanel šušne čvut choremenet, os keuranel motav lušemetel i šochen lušetel tagle* festett sírokhoz hasonlítottok, mellyek kívül nézve szépek, de belsejök különben tetemmel és minden rosszal teli. 23, 27. — *chultepten ačelen charetne čaptachv tank motavanel* hadd a' holtakat temetni magokat egymást (magok másait). 8, 22.

(*mót* más).

muj vendég, *mujt* vendégek. *tajat anne ati mujt tuštuchv chun tan jortelan pank?* szomorkodhatnak-e vagy nem a' vendégek, mikor velök a' fő (völegény). 9, 15.

(*muli* vendég).

mul mulik, mulat. *at muli* nem mulik. — *Petr jomentes chočatšuv tav jejtüpalt arkep kval moš, i uš keurt tum untes chušet jot, ištobi šunšuchv, tä aš chumli muli* Péter lépe távolabb utána a' főpap házáig 's a' városba bemenvén üle a' szolgálakkal, nézni, e' dolog hogyan mulik. 26, 58. — *čančtap lati* : *am posem vatmes, nag pochent mulilem paschame amk čančtachtepanem jot* a' tanító mondja : én idóm közeledik, te nálad múlatom a' paschámat én tanítványaimmal. 26, 18.

mulne muló, mulás. *mulne jejpalt* mulás után.

mulem mulva, mult. *nan čančilan, isto kit chotel mulem jejpalt jejmti pascha ti* tudjátok, hogy két nap elmulta után pascha lesz. 26, 2.

mult, *multachv* végezni, mulatni, kerülni. *tav krekanelnel multitü tak mirame* ő büneitől megszabadítja maga népét. 1, 21. — *šim tat!* *chun taji, anem multatü tü ane* szív atya, ha lehet engem muljon, kerüljön e' pohár. 26, 39. — *chun at taji multachv anem tä anane ištobi am tavame ul ajem, jejmti nag erken chojtel* ha nem lehet engem mulnia a' pohárnak, hogy azt ne igyam, legyen te akaratom szerint. 26, 42. — *tuš nanane, nepekenet, nar multine sarışme i tošem mame, ištobi jonchtachv kašpel aku charme* jaj nektek, írástudók, minek kerülitok meg a' tengert és száraz földet, hogy megtérítsetek akár egyet is. 23, 15. — *chulteptan tanme ušnel menes kvané Vifaniane i multestü tat aku jejme* elhagyván őket a' városból, kiméne Bethphaniába 's mulatott ott egy éjszakát. 21, 17. — *chun multesan Isus tü lanchet* midőn elvégezte Jézus e' beszédek. 19, 1.

multacht mulik. *chun ton chotelet at multan olche, tončuvv ati nar at chultni, os šochen periam charet mos multachtat ton chotelet* ha a' napok nem mulnának, akkor semmi sem maradna, de a' sok választott kedviért elmulnak a' napok. 24, 22.

(*mulém* mulok, *multém* kerítok, kerülök).

muli, *mulg* vendéghely, főhely; lásd *muj. aku ton chojtej erptat mulgel untuchv ajne kvalt i sinagoget keurt* azonképen szeretnek főhelyen ülni a' vendégházban és zsinagógákban. 23, 6.

mučt, *mučtachv* kínoz, gyötör.

mučtacht gyötretik, szenved, fárad. *tocho i elemcho'es piv mučtachtí tananel* így az ember fíja is szenved tölök. 17, 12.

mučtap kínzó, gyötörö. *mistü tavame mučtap charetné šocho tele-tanat moš* áltadá őt a' kínzóknak, míg mindent megfizet (minden megfizetéséig). 18, 34. — *am am asrajne šak mučtove* az én lányom az ördög által nagyon kínoztatik. 15, 22. — *tan mučtachtem i lachve kvalem urch oštal ošet chojtel olat* ők elfáradt és széllyel kelt (széledt), örzötöl megfosztott juhok gyanánt vannak. 9, 36.

(*mujstém* sértek, kínzok).

TOLDÁSOK.

Az **aj** czikkhez a' 4. lapon : *ajelachv* iddogálni. *vagan jochti amne ati ajelachv ane, chotcharme am ajuchv pümtilem* erőtök van-e vagy nincs iddogálni a' poharat, a' mellyet én fogok inni. 20, 22.

A' 14. lapon legyen **arkep** (or.) főpap; többször fordul elő p. o. 26, 3. 62, 63. Különös egyébiránt, hogy a' fordító az orosz archierej és pervosvätčennik szókat arkep szóval fejezi ki.

A' 26. lapon **išto** mellett legyen **ištobi, ištob** is.

Az 52. lapon legyen : *chajerlane aš* hamisság.

Az 57. lapon a' **char** czikk végéhez : *torem char* isteni, *elem-choles char* emberi. 16, 23.

A' 84. lapon a' *jortel* elibe tétessék : **jort** társ (lásd *jurt*); *ajp jort* ivótárs, vendég. *os nul ašü mos i ajp jortet olne ujl laves michv tavane* de esküvése miatt és a' vendégek jelenvoltáért parancsolá adni neki. 14, 9.

A' 84. lapon **jormant** mint, gyanánt. *jormant kapter* mint galamb. 3, 16. *ton char jormant chajerles tavatel šimü keurt* az mintha paráználkodott volna vele szívében. 5, 28. *jormant erch ošp* mint hatalmas. 7, 29.

A' 84. lapon legyen még : **jormi** szegény (lásd *jorli*); *ton ochče jormitne pertnove*; — *jormit šochen lat olat nan jortelan a'* pénzt a' szegényeknek osztatnék ki; szegények mindenkor vannak veletek. 26, 9. 11.

A' 108. lapon a' *numsacht* után legyen : *pari numsacht* megtér, gondolkozását megváltoztatja. *os nan tonne uman čuvt pari at numsachtan, ištobi tavame agtuchv te tí öt* megismervén meg nem tértetek, hogy benne hittetek volna. 21, 32.

A' 111. lapon a' *šov* előtt legyen : **ňoultacht** követ. *ňoultachtes tav jejtápalt šav atem* 's követe ő utána sok ember. 12, 15.

A' 112. lapon a' *ňultenkü* után következék *ňultept, űulteptachv* megtérni, 's azután *ňulteptacht, űulteptachtuchv* gyónni, megtérni. A'

9, 13-beli példa az előbbi, a' 3, 6-beli pedig az utóbbira vonatkozik.

A' 122. lapon a' *sovetcht* czikk után következzenek a' megfelelő éjszaki : (*savetavém* kizotatom).

A' 141. lapon a' *tav* czikkben *tavatel* helyett álljon *tavanel*, ezen példákkal : *tav lilies cholem charetnel, i ton mos amelet varktat tavanel* ő feléledt a' holtakbul 's azért történnek tőle csudák. 14, 2. — *asraj kvaes tavanel, i viš chum jültes aku ton lat* az ördög kiment tőle 's a' kis ember meggyógyula azonnal. 17, 18.

A' 157. lapon a' pali-val szerkesztett igék közzé juthat ez is : *pali punuchv* észélessé tenni. 23, 5.

A' 158. lapon felülről a' második sor után legyen ez a' példa is : *os latkatem met charet jot teletachv tanane chotel pankne denariel, ketsan tanme tak vinogradniketane* 's megegyezvén a' béresekkel, fizetni nekik nap fejében (napszámba) egy denárral, elküldé őket a' szőlejébe. 20, 2.

A' 177. lapon a' *var, varuchv* czikkül ki kell vetni ezt : *jole varem* tagadok, az utána következő példával együtt. Ellemben a' czikk végéhez a' 178. lapon *varel* alakot kell tenni, ezen példával : *oj varleset, vichv Isusme matsir amelel i aluchv* tanácsot tartogattak, megfogni Jézust valami móddal és megölni. Azután következék új czikkül :

varet, *jole varet* tagad, eltagad. *os ton jole varetestü šochen char elpalt latem : at chančilem, nar nag latan* de az eltagadá mindnyájok előtt mondván : nem tudom, mit beszéllesz. 26, 10. — *i os jole varetestü hultem, išto at chančitü cholesme* 's megint eltagadá, megesküvén, hogy nem ismeri az embert. 26, 72.

A' 192. lapon *mimkun* helyett legyen *minkun*, lásd a' *nye'v-tan* 69. lapj.

FÜGGELÉK.

Satigin fordításai.

Ámbár a' Bevezetésben a' Satigin Miatyánkját egybe hasonlítottam a' Popovéval, 's a' kettőnek nyelvbéli hasonlóságait és különbségeit felmutattam : mégis közlöm itt egész terjedelmében, a' mit a' „*Vogul föld és nép*“ című könyv 243—254. lapjain kiadtam, hogy együtt legyenek a' *vogul fordítások*, a' mellyeket eddig elé ismerünk. Közlöm pedig azért is újra, mert az evangéliumi fordítás segítségével egyet-mást jobban értek most, mint akkor érthettem. Satigin fordításai, — mind a' mellett, hogy ő az orosz viszonyzókat szerte oroszosan használja, hogy a' vogul birtokragozást alig ismeri 's a' tárgyi ragozásról szinte sejtelve sincs — tanúságosak mind a' hangtanra, mind a' szótárra nézve. Hogy ez kitéssék, a' fordítás szavai után oda tettem az evangéliumi kifejezéseket is. A szöveg aljában azon változtatásokat jegyeztem meg, a' mellyeket az értelem követel. A' *h-t* a' *kvoshin*, *kvoshuk*, *kvoshat* stb. szókban mindenütt *g*-vé változtattam, mert az evangéliumi nyelv arrul győz meg, hogy azokban nem lehet *h*, hanem csak *g*. Egyebütt a' *h* az evangéliumi *ch*, az *i* pedig *e* helyett van.

I.

O Torim kvosgin.

Kitilanc. Kumle karih vurtuh kvosgin Torim?

Latne. Na votne, sat votuh i slavoslovij.

K Kumle lovinkatü votne ás?

L. Taf man, kotih oli numin.

K. Narne Isos Kristos lavis votuh Torim fat namil?

L. Ton mas, etobi man tuncesov Torim ilpalt kvosgine kivirt ne tofke pilne jurtil, kumle juvtim kolis Torim ilpalt, no ereptane jurtil i asentane, kumle piv fat ilpalt.

K. Kumle lovinkati ilolt votne Torim kvosgin?

L. Da svätitsa name nag.

K. Nar man ajtil votov?

L. Votov tav notne ton mas, etobi manon lehkvang ineh, svät name tav sajt kivirt i latuh tusil, i tokve etobi svät asnil i olimnil notuh totuh tavetam kolis palt.

K. Kumle lovinkati motih votne Torim kvosgin?

L. Ju carstv nag.

K. Nar man ajtil votov Torim palt?

L. Votov notne Torim palt, etobi man kivirt at olis kirih no etobi lil Torim varis manov k lan ma oluh.

K. Kumle lovinkati kurmint votne Torim kvosgin?

L. Tokv' imti tav, nar nuri, kumle numin, tokve i ma tarmint.

K. Nar man ajtil votov?

L. Ajtil kitilane man totov vole man Torimne, i votov, etobi tav varis man jurtil, nar tav nuri, tav koncene, tokve etobi motih ilim-kolis kontlis tav vole ma tarmint, kumle sojintil kontlat tavne angel numin tarmint.

K. Kumle lovinkati nilint votne Torim kvosgin?

L. Nan man majn tehv ajta kotil.

K' Nar man ajtil votov?

L. Votov, etobi Torim po lan tav kotne mis manon tave, nar manon karih, etobi manon oluh, kumle to: tene, masne, kval; votov ajta na ti kotil, ton mas, ilolt at numseh; timil numsene as olis bi metenne *) Torimne.

*) motenne?

K. Kumle lovinkatī ātīt votne Torīm kvosgīn?

L. I kvultin*) manon arīnt man, kumle man kvultov, kon tar-
mīnt man arīnt inčov.

K. Nar man ajtīl votov?

L. Votov, čtobi Torīm kvultīs manon arīntman, kumle man
kvultov tonne, kotih-kor kirih varīs man ilpalt, ili obid' varīs
manon.

K. Nar manon imti, jesli man at kvultov motinne?

L. Timil aš kivīrt at karīh ašentah manon, čtobi Torīm kvul-
tīs, i ton mas karīh kvultuh obid' i oluh sokīn jurtīl mir kivīrt.

K. Kumle lovinkatī kotīt votne Torīm kvosgīn?

L. I vul totin manov iskušēnij kivīrne.

K. Nar man ajtīl votov?

L. Votov, čtobi Torīm ne mīs diavolne, man jurtīl matīr vur
varuh, i totuh kirih kivīrne.

K. Kumle lovinkatī satīt votne Torīm kvosgīn?

L. Urīn manov luñnil.

K. Nar man ajtīl votov?

L. Votov, čtobi Torīm urīs manov ot sokīn kirih, i nar man
jurtīl luñ imti.

K. Kumle lovinkatī slavoslovij Torīm kvosgīn?

L. Kumle oli nag carstvo i vag i slav sav talne. Amin.

K. Narne ajtā migkotī kvosgīne?

L. Ton mas, čtobi kvosgīn kolīs ne tolko votīs tavnone Torīm
palt vagīn i sokīn vari, no totīs tavnone slav, (nar) saj tavnone karīh.

K. Nisir lāh amin?

L. Lāh svāščēn; tav lati: tokve, ili tovli.

---

*) kvul'tin; de világos, hogy kvultin = hagyj, bocsáss, a' kvullucho igébtıl.

II.

O lov zapoved Torim.

K. Nisir ilolt zapoved Torim ?

L. Om olam nag Torim, vul imti nagnon *) motih Torim, kvone anim.

K. Nisinar lavı Torim ajtıl zapovedıl ?

L. Ajtıl zapovedıl Torim lavi manon :

1) manov sajtil končuh tavetam ;

2) manov simnil končuh tavetam asentahv tavnonil i ereptahv tave ;

3) man tusıl inčuh, i läh läh latuh ;

4) sokin olnil manon kvosguhv tavnone, i sokin vagnıl leńk vag varuh tavane ;

5) ajtıl akve Torim, motih sajt kivirt inčim ne končuh i ne ereptuh, akve Torimne ereptane vujne at mihv.

K. Kumle karıh latuh o ereptane svät angel i svät kolıs ?

L. Tav karıh ereptahv ne tokve, kumle Torim, no kumle kuš torim-kolıs, kotih-kor man kvosgıne totat Torim, poalt, i manon migıt blagedat tav ; ton mas i notne votuh karıh tavnonıl Torim palt.

K. Nisir motih zapoved Torim ?

L. Vul varın nagnon kumır, i sokve nisir oli, nisir numın i nisir mä tarmın, i nisir vit kivirt, jolın mä ; vul kvosgn tavnone, vul kuntlin tavetam.

K. Nisinar at lavı Torim ajtıl zapovedıl ?

L. At lavı kvosguh idolne.

K. Nisir timil idol ?

L. Iz nisir matır varım rod vuj, ili nisir matır sajtil varım torim, kotih-korne kvosgat v mesto sojin Torim.

*) *namon*, de azután többször *nagnon*.

K. Kumle karíh latuh o ereptane ikon ?

L. Ikon, timle oli, Torím núil kivírti svät tav, inčuh karíh ton leúk vag inčim Torím aš i svät tav, i kvosguh ton ilpalt karíh Torímne i svät tav. Ajtá-taj i svät ikon kvosgíne varkoti lu' ašne, idolo-služenij, kun kon k svät ikon sokve takv ereptane negi, i aš tavnonil ašentí, i ne totí sajt i sim ton poalt, nar tan inči.

K. Nisir kurmint zapoved Torím ?

L. Vul vajin Torím namä noprísne.

K. Nisinar at laví Torím ajtíl zapovedíl ?

L. At laví inčuh Torím namä noprísne.

K. Kun karíh inčuh Torím namä ?

L. Karíh inčuh Torím namä kvosgín kivírt, Torím kvorín kivírt i prisag, kun pank votí, i tončuh pilne jurtil.

K. A latin kivírt Torím namä lavat-li ?

L. To ne, ajtá at altí kurmunt zapoved Torím.

K. Nisir nilint zapoved Torím ?

L. Inčim numte *) sat posne katíl, kotih-kor svätít tav. Kot kotíl varín tav kivírt sokve aš nag, satít že kotíl Torímne.

K. Nisinar at laví Torím ajtíl zapovedíl ?

L. Kot kotíl kivírt ašletahv, ašleten aš, kon narne votvis ; a satít kotíl majin Torímne, timle oli, inčuh kvosgíne, končtane Torímne i Torím ereptane aš.

K. Narne Torímne karíh mihv satít kotíl ?

L. Ton mas, što Torím varís mir v kot kotíl, a v satít kotíl kvultís sokve takv aš.

K. Nisir soj-iz satít kotíl karíh at varuh ?

L. Peš olne kolís at varsít kotít kotíl, a kun Kristos kvaltís kristian Torím-kval, at varat satít kotíl.

*) *namä*, de minthogy nyilván ezt akarja mondani : *emlékezéél a' hét szent napjárul*, inčim numte kell ide.

K. Ne oli-li as kotil, kotih-kor karih mihv Torimne?

L. Oli. Iloit Torim jani kotil. Motih jani kotil presvatoj Torim suk. Kurmintag jani kotil svatih. Nilintag niset kotil, kotih-kor karih morče tehv, kumle lavis Torim-kval.

K. Nisir atit zapoved Torim?

L. Kontlin faf nag i suk nag, lah nagnon imti, i sav tal oluh pümtan mä tarmint.

K. Nisinar lav Torim ajtil zapovedil?

L. Lavi kontlah faf-suk, nar lavat, sokve varuh.

K. Akve-li faf-suk karih kontlahv?

L. A ajtil zapovedil karih kontlahv i ton, kotih-kor metinč tunčat man paltov faf i suk mas, timle oli:

- 1) Naerne, kumle faf sokve kolis i naermä;
- 2) pup i končtatil duhovnoj;
- 3) manov jani kolis;
- 4) kon manon tihtis i manon lah varis;
- 5) načalnik i jani kolis.

K. Nisir kotit zapoved Torim?

L. Vul alin.

K. Nar at lavi Torim ajtil zapovedil?

L. At lavi vihv kolis palt lil*) vagnil ili histrostil sokin asnil, at pilne i lah olne sokin kolis i ton ajta zapoved at lavi takže seritane, osehtane, at ereptane lul as.

K. Nisir satit zapoved Torim?

L. Vul varin prelubodejstvo.

K. Nar at lavi ajtil zapovedil?

L. Prelubodejstv, ili sokve lul nuvil ereptane, tokve i sokve, nar nuri varuh bezzakonnoje ereptane, kumle to: arikv ajne, lul i esermene lah i nuvil varne, lovintane lul kvorin nepih, ergene kontlane lul ergen, vojlene na lul matir voarne.**)

*) lig. **) *vegne*; de hovy *vogne* = látás, látvány ide való, az értelem mutatja.

K. Nisir íolov zapoved Torím ?

L. Vul tulmíntín.

K. Nar at laví Torím ajtíl zapovedíl ?

L. At laví vihv kolís inčím kor vagníl ili histrostíl.

K. Nisir ontalov zapoved Torím ?

L. Vul latin kolís tarmínt ásne, olne nag jurtíl.

K. Nar at laví ajtíl zapovedíl ?

L. At laví noprisne latuh motíh tarmín sud kivírt, ili ne sud kivírt, kon tarmín latuh luł lāh, šoritahv sam ilpalt ili mot kolísne i nisir bi mā at olís perilahv.

K. Nisir lov zapoved Torím ?

L. Vul áséntín angve *) ereptane kolís nag, vul áséntín kval ereptane nagín, **) ni kvalín mā tav, ni kvalín kolís tav, ni kvalín ne tav, ni osla tav, ni sokve vuj tav, ni sokve, nisir erepti nag kolís oli.

K. Nar at laví Torím ajtíl zapovedíl ?

L. At altí ne toľko varuh luł, no i luł íurne i luł numsíne, čto to luł numsenel i íurnel ne menuh do luł ásne.

K. Kumľe karíh leńkvag inčuh omk ot luł olńl i numsíńl ?

L. Karíh sokve sajt kivírt inčuh, čto svāt lāń sud Torím i vagín sokin kes manov vogi, ton mas numsíne karuh latuh Jozif jurtíl, pŭv Izrael : kumľe varam lāh luł motinne i kirih varam Torím ilpalt ?

Satigin, mint látjuk, az orosz viszonzyszókat oroszosan alkalmazza gyakran, p. o. kumľe karíh vurtuh kvosgín Torím ? Na votne, sat votuh stb. vagy : čtobi Torím varís manov k lāń mā oluh, vagy :

*) jegve, de tudomra, ez férjet, atyát jelent, nem feleséget. — **) tiédnek, az emberednek, felebarátodnak.

o ereptane ikon ; *o* Torim kvosgın stb. stb. Az evangéliumban vogul viszonyzóok állanak oroszosan, p. *o*, nar onči *keurt* lachv 9, 13 ; 12, 7. = mi van a' beszédben, e' helyett: nar onči lach *keurt* ; vagy: chotchar erpti techv ajuchv *jurt* ochče atpetne, e helyett: chotchar erpti techv ajuchv ochče atpet *jurt*.

Satigin a' birtokragokat is mellőzni szereti, úgy mondván: name nag, name tav a' helyett: namen, namä. Hasonló de még fölteszőbb az evangéliumban ez: chontilan nank lilan tavetme, e' helyett: chontilan nank lilanme. 11, 29. Egyebeket a' figyelmes olvasó maga veszen majd észre.

ajne (ajne) ivás, ivó ; *arıkv ajne* (oroch ajne) égettbor, arak ivás.

aj-tü az, *aj-ti* ez, *ajtil* azzal, *ajtä kotil* (tä chotl) ma.

akve egy, egyedül.

alin (alen, aln) ölj, *vul alin* ne ölj.

altü szabad, illik.

angve feleség, nő, anya.

as (os) még, és, is.

asentuh, *asentuhv* és *asentahv* (ačinti) reményleni ; *asenti* reményl, *asentiin* reménylj, akarj, kívánj.

as dolog (as), *votne as* megszólítás ; *as kivirt* ügyben, dologban.

ašletahv dolgozni, *ašleten as* dolog, munka-nap ; *ašleten as*, *kon narne votvıs* munka-nap, a' minnek neveztetett.

arıkv (oroch) arak, égett bor.

arınt (arint) adósság, *arınt man* adósságunk ; *arınt inčov* adósságunk van.

at (at) nem ; *at lavi* nem mond, nem parancsol, tilt.

at öt (at) ; *atit* (atit) ötöd, ötödik.

amin ámen.

ergen, *ergene* (eri ének, ergi énekel, kiabál) ének, éneklés.

erepti kedves.

ereptuhv és *ereptahv* (ereptachv) szeretni.

ereptane és *ereptane as* szeretet, kellet, tisztelet.

esermene (esermov szégyenkezik) szégyenletes.

- i* (or.) és
il (el) el.
il-palt (elpalt) előtt
ilol (elol) elől, első.
ilolt elsőben és első.
ili (or.) vagy.
ilim-kolis (elemcholes), ember
inčuh (ončuchv) tartani, birni, használni.
inčün tartás, használat.
inčim tartott, birt, képviselt.
inčim kor (ončam char) birtok; *nartav inči a'* mit az tart, képvisel.
iskušenij (or.) kísértet.
iz (or.)ból, *soj-iz* okbul; de ebben: *iz nisir matir varim rod vuj*; az osztják *izi* = *i-si* egy-az, az, szóval is azonos lehet.
idol (or.) bálvány; *kvosguh idolne* imádni bálványt.
idolo-služenij bálványozás.
imti (jejmti) lesz; *imti* (jejmta) legyen.
o és *ot* (or.)ról; *o torim kvosgin* isten imádságáru.
oluh (oluchv) lenni, élni.
olam vagyok; *oli* (ole) légyen.
oli van; *olis* (oles) volt.
olne élet, volta; *sokin olnil manon* egész voltunkbul.
ontalov kilencz (ontolov)
ošehane haragvás (*oči harag*).
osla (or.) számár.
ot ról, tól; *ot sokin kirih* minden büntől; *ot . . . do ról . . . be*.
obid (or.) sérelem.
om én (am).
omk magam (amk)
urin őrizz (ur, uruchv őrizni; *uris* őrzött (ures)
k (or.) ben
karih kell (karech)
kes szor, szer, *sokin kes* mindenkor, *nečuv kes* hányszor.
kirih (or.) bűn (krech)
kitilane kérés, kérdés (kitilachv kérdezni)
kivirt ben, *kvosgine kivirt* imádságban (keurt, chošgene keurt)
kivirne belé, *kirih kivirne* bűnbe (keurne)
kolis ember (choles), *kralin kolis* házi ember

- kon ki* (chon)
kon narne a' minek
kon tarmin a' kin
končuh tudni (chańčuchv)
končene tudás, bölcsesség
končtane tanító, tanítás (chańčtachv tanítani)
končtatil tanító
kontlah és *kontlahv* hallgatni; *kontlin* hallgass, *kontlat* hallgat-
 nak, *kontlis* hallgatott.
kontlane hallgatás (chontlachv hallgatni)
kot hat, kotit hatod (chot hat, chotit hatod)
kotih ki (chot)
kotih-kor a' ki (chotchar) *kotih korne a'* kinek
kotne hajtás, hajlandóság *län kotne* jó hajlandóság, kegyelem
 (éjsz. kuotem hajtók)
kun mikor, hogy (chun)
kuntlin hallgass l. *kontlin*
kuš szolga l. *juvtim kolis*; *kuš torim kolis* szolga isteni ember
 = isten szolgálója
kurmint harmad, *kurmint votne* harmadik kérés.
kurnintag harmadszor
kurmunt u. a.
kumir kép
kumle hogyan, miért hogy, (chumle)
kristian (or.) keresztyén
kval ház (kval); *kvalin kolis, kv. ne* házi ember, nő = házbeli
kvaltis keltett (kvaltuchv kelteni)
kvon kün (kvan); *kvane anim* kivülem
kvorin tanítás, tanítás; *kvorin nepih* tanító könyv (choren irás,
 könyv)
kvosguh imádkozni, könyörögni (chošguchv);
kvosgin imádkozó, imádság (chošgene)
kvosgn imádkozzál (chošgen)
kvosgat imádkoznak
kvultuh hagyni, bocsátani
kvultov hagyunk; *kvultin* hagyj, bocsáss
kvultis hagyott (chult marad, hagyatik)
histrost (or.) ravaszság, *histrostil* ravaszsággal.

jäni nagy, jäni kolis nagy ember, előkelő (jäni)

jegve? feleség, l. angve

jesli (or.) ha

jolin alsó, jolin ma alsó föld (jol al, jol ma alföld, alsó föld).

ju jöjjön (jerve)

jurt társ (jort), jurtil társsal, vele (jortel); pilne jurtil félelemmel

juvtim vett, juvtim kolis vett ember, szolga, lásd kuš (jovtem)

latuh mondani, szólni (latuchv szólni, latam)

lati mond, latin mondj, latin beszéd, latin kivirt beszédben

latne felelet

lavat mondanak

lavis mondott (laves)

lih szó (lach)

läni jó (lań)

leńk buzgó, leńk vag buzgó erő, ajtatosság, buzgóság.

lig száлка (lich, ligen)

lil lélek (lil)

lovintane olvasás (lovent olvas)

lovinkati mondatik, lovinkati?

luł rossz, lułnil rossztól

na (or.) ba, rá; na ti kotil e' napra

nag te, name nag neved (namen); nagon néked

nagin tiéd; vul ašentin kval ereptane nagin ne kívánd házát szeretni tiédnek (emberednek, felebarátodnak)

načalnik (or.) előljáró.

nar mi (nar)

nam név (nam), namil névvel (namel), name nag neved

ne (or.) nem, (at, ul)

ne nő (ne), kvalin ne szolgáló

negi köt (neg, nej)

nepih könyv (nepek), luł kvorin nepih rossz tanító könyv

nil négy (nile)

nilint negyed (nilit)

niset (or.) bőjt

nisir miféle (nesir)

nisinar millyen

no (or.) de

- noprisne* (or.) hijába
num felső, ég; *numin* égben, *num tarmint* égen, de *numin tarmint* is az
numsuh gondolni (*numsuchv*)
numsine gondolat (*numsane*); *numsine as* gond
nañ kenyér (*nañ*), *nañ man* kenyereünk (*nañov*)
notuh segíteni (*notuchv*)
notne segítő, segítség
holov nyolcz (*hol-lov*)
huri akas (*huri*); *hurne* akarat
huvil, *huil* test (*huvl*, *huul*); *huvil ereptane* testi szeretet; *huil*
kivirt testben
carstvo (or.) ország
čto, *čtobi* ! gy (*išto*, *ištobi*); mindenkor a' mult idővel.
saj igaz, igazság (socht igenes), lásd *soj*
sajt ész (sajt); *sajtil končuh* észszel ismerni, tudni; *manov*
sajtil eszünkkel
sat hét és a' hét; *sat posnel kotil* a' hétnek szent napja; *satit*
heted (*sat*, *satit*)
sav sok, *sav tal* sok év, *sav talne* örökké
sam szem (*šam*), *sam ilpalt* szem előtt, szemben
seritane veszekedés
soj igaz, ok, lásd *saj*; *soj-iz* okbul?
sojin igaz, *sojintil* valójában, okával
sokin mind (*socho*); *sokin jortil* mindennel
sud (or.) törvény, *sud kivirt* törvényben
slav (or.) dicsőség
slavoslovi (or.) dicséret
svät (or.) szent, *svätih* szenteké
svätit (or.) szentel; *svätitsa* szenteltetik
sväščen (or.) szentelt, szent
šoritahv rágalmazni (*čoritachv*)
šuk anya (*čukv*, *čuk*)
že (or.) de
rod (or.) nemzetség, féle
taj szabad, *ajtä-taj* egyébaránt (*taji* szabad)
šakv úgy, olly (*tak*)
takže (or.) szintén

tal tél, év (tal, tel) *sav talne* sok télre, örökké
tan azok (tan)
tarmint rajta, *mä tarmint* földön
tav = ö, az (tav), *name tav* neve; *tave, tavetam* azt, őt, *tavnone*
neki (tavnane) *tavnonil* tőle (tavanel és tavatel)
tehv enni (techv)
tene étel, evő (tene)
tíhtis táplált (tites)
timil ilyen, ez az (timil)
tokve, tokv úgy (tocho)
tolko, tolke (or.) anyyi, csak, *ne tolko* nemcsak
ton az (ton); *ton mas* azért (ton mos); *tonne* annak
tončuh állani (tončuchv),
torim isten (torem); *torim kval* egyház, *sojin torim* igaz isten
totuh vinni (tatuchv); *totat* visznek, *totin* vigy (taten), *totov*
 viszünk.

tulmintin lopj (tulmenten)
tunčuh állani, lásd *tončuh*; *tunčat* állanak, *tunčesov* állottunk
tus száj, *tusil* szájjal (tus, tusel)
toqli elég (tauli)
tat atya (fat), *tat man* atyánk (fatov)
da (or.) hadd
diavel (or.) (ördög; *diavalne* ördögnek
duhovnoj (or.) lelki
palt nál, től (palt); *kolis palt* embernél, ember előtt, *torim*
palt istennél, istentül; *paltov* nálunk
pank fej, fejedelem, tisztviselő (pank)
perilahv hazudni (per ferde, rossz)
peš régi, *peš olne kolis* régi ember (peš)
pil fél (pil); *pilne* félő, félelem
posne fénylő, szent, *posne kotil* szent nap, ünnep (posen fényes)
pup (or.) pap (pop)
püv fiu (püv)
pümtan fogsz (pümti fog, kezd), *sav tal oluh pümtan* sokáig
 fogsz élni.
prelubodejstvo (or.) paráznaság
presvätöj (or.) szent
prisag (or.) eskü

- bezzakonnoje* (or.) törvénytelen
bi (or.) p. o. *olis-bi* volna = (or. bolbi)
blagodat (or.) kegyelem, *blagodat tav* kegyelme.
v (or.) be, *v mesto* helyett
vajin végy (vajen)
vag erő, hatalom (va); *vagnil* erővel;
vagin erős (vagen)
varuh tenni, csinálni (*varuchv*), *varam* tesztek, *varat* dolgoz-
nak, *varin* tégy (varen), *varis* tett (vares), *varsit* tettek (varset)
varne tevés, tevő; *varim* csinált, *varim rod vuj* csinált féle állat
vari tehetség
varkoti csinálódik
vihv venni, vinni (*vichv*)
vajlene nézegetés (*vajlem* nézegetek)
vogi lát (vagi, vaji), *vogne* látás
voľe (or.) akarat, *voľe man* akaratunk
votuh híni, szólítani, kérni (*vovuchv*, *vouintuchv*); *voti* fel-
szólít; *votov* hívunk, kérünk
votne megszólítás, kérés; *votne as* kérés
votvis neveztetett
vuj állat, (uj), *vujne* állatnak
vul ne (ul)
vor csábítás
vurtuh osztani (*urtuchv*)
majin adj, (majen)
man mi (man), *man jurtil* velünk (*juritelov*); *man kivirt* ben-
nünk, *man kvoşgine* imádságunk, *man tusil* szájunkkal
manon nekünk (manane)
manov minket (manov); *manov sajtil* eszünkkel, *manov simnel*
szívünkbul
mas helyett, ért (mos); *tat i šuk mas* atya és anya helyett.
mašne ruha (mašne)
matir valami (mater)
mä föld, ország (ma)
mäjn adj (majen)
mesto (or.) hely, *v mesto* helyett
metinč ?
metenne ? metenne Torimne

mihv adni (michv); *migit adnak*, *mis adott*; *migkoti* adatik

mír (or.) béke, *mír kívírt* békében

mír (or.) világ

morče kevés

motih más, *második* (motit), *motih ilim-kolis* más ember.

motin más (moten), *motinne* másnak

Az állítólagos kún Miatyánkról.

A kún Miatyánk egy nyelvészeti curiosum, mely a tudós világnak figyelmét már mult században és még e század elején is magára vonta. Ezen csak néhány sorból álló nyelvemlékre azért szerettek annyi sulyt fektetni, mert azt akarták vele bebizonyítani, hogy a kúnok nyelve tatár lévén, sohasem lehetett azonos a magyarok nyelvével, és így a két nép egyugyanazon faj, de két különböző törzsnek ivadéka. Nekem nem lévén szándékomban a kún Miatyánk segítségével valamely történeti nézetet bizonyítani vagy megczáfolni, a jelen értekezésemben csak is a kérdéses nyelvemlék lehetőleg helyes nyelvészeti megfejtését tűztem ki feladatommul; tesszem ezt pedig különösen azért, mert kül- és belföldi elődeim a töröktatár nyelvek azon szójárásáról, melyben a Miatyánk ránkmarada kevés vagy épen semmi ismerettel rem bírtak, nem is birhattak a török-tatár nyelvészet akkori állásánál fogva; és fejtegetéseikben vadnál vadabb hibákat követtek el.

Hogy ezen Miatyánk nyelve a török-tatár nyelvcsoporthoz tartozik, az a legelső tekintetre szembe ötlík, noha az egészben tán egyetlen szó sincs, mely *helyes, tiszta* török eredetiségét megőrizte volna. Huzamosabb ideig idegen ajku emberek szájában forogván, másrészt pedig oly írók másolataiból maradván ránk, kik a tolluk alatti szövegből egy árva szót sem értettek, — nem kell nagyon csodálkoznunk, hogy az jelenleg egy tökéletesen eltorzított formában fekszik előttünk. Vegyük p. o. Jerneinek első szám alatt idézett és a debreczeni könyvtárból eredt szövegét, melyet magam is leghűségesebbnek tartván, fejtegetésem alapjául vettem. Ez így hangzik:

„ — *Bezen attamaz kenze kikte szen leszen szen adon. Doson szenküklön nicziegen gerde alikekte bezen oknemezne berbezge pitbüttör künqon. Ali bezen ménemezne neszembezde jermeszbezge utrogergenge*

iltme bezne algya manga kutkor bezne algya manna szen borszen boka csali bocson igye tengere —

Persze ilyen állapotban azt a világon senki sem fogja megérteni, noha azt épen ezen alakjában akarták elődeim megfejtetni, és képzelhető, micsoda elmefuttatásokon járatták az eszüket.

De ha már most a szöveget közelebről szemléljük, azt fogjuk észrevenni, hogy először a másoló toll pusztításait, másodsor a kiejtők rongálásait kell helyrehoznunk, hogy a célzt elérhessük. Az elsőt illetőleg, azt találtam, hogy a szók az idő folytával egészen szét szakítván, az egyes szótagok vagy az őket megelőző vagy az utánuk következő szókhöz helytelenül ragasztattak. Mindenek előtt tehát egy helyes szófelosztást kell eszközölnünk, mi véleményem szerint a következő módon történhetik:

„— *Bezen attamaz ken ze kikte szenleszen sen adon dosonszen küklön nucziegen gerde ali kekte bezen oknemezni ber bezge pit butör kungon ali bezen ménemezne neszen bezde jermez bezge utro gergenge iltme bezne al gyamanga kutkor bezne al gyamanna szen bov szen al boka csalli bocson igyi tengere —*“

Ha az ily módon helyreigazított szóbeosztást vesszük, akkor a leginkább hangzóilag eltorzított szöveg eredeti alakjára könnyen visszavihető, és az Urimádság lehetőleg helyes tatár fordítása következőkép áll elő.

„— Bizim atamiz kim sen kökte sentléssen seniü adin dözünsen könglün ničekim žerde eile kökte bizim ekmemizni ber bizge. . . . . küngön, al bizim günemizni nižen bizde žermiz bizge ötrü gelgenge, iltme bizni al žamanga kutkor bizni al žamandan sen bar sen iže tengri —“ melynek először szó szerinti magyar fordítását és utána nyelvészeti elemzését adjuk.

„Mi atyánk ki vagy a mennyben szent legyen a te neved . . . . . (jőjjön a te országod egészen hiányzik) érvényre jusson akaratom valamint a földön úgy az égben, a míkenyerünket add nekünk . . . . . napon, vedd a vétkünket a mint mi is elnézünk az ellenünk kikelőnek, ne vigyél bennünket a gonoszságba, ments meg bennünket a gonoszságtól, (hisz) te vagy az ur, az Isten—“.

A tatár Miatyánk elemzése.

Bizim = mienk, mi, birtokos névmás többes számu első személy, mely a birtokviszony nyomatékosabb kifejezésénél használtatik.

Atamiz = atyánk, *ata* = atya névszó a többes számu első személyü birtokraggal.

Kim = ki, a ki.

Sen vagy *sin* = vagy

Kökte = az égben kök, oszm. giök = ég és *de* vagy *te* = ban, ben.

Sentlessen = szentté legyen, szent legyen, a magyar *szent* és a török *laş leş* igeképző raggal. *Senin* = tied, a tatár tájbeszéd szerint helyesebb *sening*.

Adün vagy *adiñ* = neved; *ad, at* = név szoból.

Dözünsen helyesebb volna *tüzünsen* = eligazodjék, kiegyenesedjék, rendbe jöjjön, érvényre jusson, dözünmek, düzönmek s tüzünmek igéből.

Künglön s *könklün* = kedved, akaratod, mert *köngül*, *könkül* *kökül* csak elvont értelemben jelent szivet, miután eredeti jelentése *kedv*, *akarat*. *Kön* gyökszó a török-tatár nyelvekben még a következő neveket eredezteti. P. o. ujjur: *könenmek* = örvendezni; *könenž* = öröm; *köndürmek* = kielégíteni sat.

Ničekim vagy *nižekim* = mint, a mint.

žerde = földön, a krimiai tatár, baškir és kirgiz tájbeszédekben *žer žir* osm: *jer* = föld.

Eile = úgy, más szójárásokban *ijle*, *üjle* és *öjle* változással.

Ekmemizni = kenyerünket. *Ekme* a többi tájbeszédben *ekmek* most határozottan kenyeret, de alapfogalmában vetés és takarmányt jelent.

Ber = add, adjál, a *bermek* v *birmek* igének parancsolómódbeli jelen idejének egyes számu második személye.

Bizge = nekünk, *biz* = mi, többes első személyü névmás és *ge* tulajdonító rag.

Küngön = napon. E szoban a *g* hibás leírás folytán talált helyet, mert *kün* = napból csak *künön* = napon lehet. Megjegyzendő azonban, hogy ezen *on*, *ön*, *un*, *ün*, *idő* és helyviszonyokra vonatkozó rag csak az uigurban található.

Al = vedd az almak = venni, elvenni igéből, vétékét elvenni helyett *megbocsátani* még ma is használtatik.

Günemizni = vétükünket. A szövegbeli *méne* és az eredeti *güneh* v. *gunah* közti hasonlat nagyon is merésznek látszhatnék, ha megjegyezzük, hogy a turkoman is a *güneh* = véték szót *vüneh*-nek mondja. *Vüneh* és *mene* nem igen messze állnak egymástól.

Nižen gyakrabban *nižem* = mint, a mint, *nižekimnek* rövidítése.

Bizde mi is, *de* is, és kötszó a latin que módjára a szó végéhez csatolható.

žermiz = elnézünk *žeimék* v. *žaimak* = megelégedni, belényugodni, meg nem ütközni, elnézni avult igéből. Ma csak *osm. žaidirmek* = kibékíteni, rábeszélmi használatos.

Ötrü = szemközt, ellen.

Gelgeuge = jövőnek *gelmek* helyesebb *kilmek* jelenidejű igenévben tulajdonító raggal. *Ötrü* *gelmek* = szembe szállni, ellenségeskedni-féle összetett ige az egész törökségben ismeretes.

Iltme = ne vigyél, *iltmek* vinni igéből.

Al žaman két külön szó az egyik *álnok*ságot, *csalást*, a másik *gonoszságot* jelent.

Al fentebbi értelmében csak az *uigurban*, *žaman* a többi törökségben *jaman* = rossz, rosszaság értelmében használtatik.

Kutkor helyesebb *kutkar* = szabadíts, ments meg *kutkar*-mak igéből.

Iže = ur, birtokos, Isten, *csagatajul* ige ege és eje.

Tangri v. *tengri* = Mindenható, Isten. A *pitbütör*, valamint a *boka csali bocson*, mely utóbbi a „tied a hatalom“ helyett áll, egészen érthetetlen előttem.

A mondottok után a kérdéses nyelvemlék kiváló sajátosságaira áttérve a következők fogják figyelmünket magukra vonni: 1) hogy az eredeti *i* hangzó itt legtöbbször *e* vel felcseréltetett. p. o.

bezen, *bizim*; *bezge*, *bizge*; *ne*, *ni* helyett, mely utóbbi tatár tárgyesetet jelölő rag mindég e hibás alakban fordul elő, 2) hogy a *ž* részint egyes *g* vagy pedig *gy* által kifejezve találtatik, mi könnyen azon nézethez vezethet, hogy az, a ki a szöveget a tatár szóbeli előadása után leírta, nem magyar, hanem külföldi lehetett.

Ezen *ž* betüből, mely rendszeren az azonos *csagatai* és *oszmanli* szók *j* betüjét képviseli, kitétszik továbbá, hogy az állítólagos kún Miatyánk szójárásilag a *krimi* vagy a *baškiri* nyelvcsoporthoz

tartozik, ebben szerepelvén azon hangtani szabály, mely szerint a *j* kezdőhang mindég *ž*-re változik. P. o. osm: jimek, krimi tatár žimek = enni, osm: jalan k. tatár žalan = hazug sat. 3) Hogy a tatár, ki ezen Miatyánkat valoszinűleg a magyarból saját nyelvére fordította, egy az anyanyelvét irni olvasni *nem tudó*, és így az alsóbb osztályhoz tartozó egyén volt. Ez kitetszik abból, hogy a tatár miatyánk, mint a magyar eredetinek nagyon is szabad fordításában, az elvont fogalmu tétel „jőjjön a te országod“ egészen kimaradt. A jó tatár azt hitte, hogy egy országnak nem lévén lába, nem mehet, tehát nem is jöhet. Másodszor ő a fordításban a szorosan vett jargon kiejtéséhez tapadt. Így találjuk žamanna v. žamannan-t žamandan helyett, a népies kiejtésben a *n* egy *l* végbetűhöz csatolt rag előhangja mindég *l* vagy *n*-re változván. P. o. žarkindin = a rokontól helyett a kirgiz baškir és nogai mindég azt mondja žarkinnin. Harmadszor, hogy az egész Miatyánkban a *günah*-nak sejtett persa szón kívül *egy* idegen szó sem található, mi azért is feltűnő, mert ha egy irástudó tatár eszközölte volna a fordítást, ő bizonyosan az anyanyelvében már 900 év előtt elég dusan képviselt arab-perzsa nyelvkincset érintetlenül nem hagyhatta volna.

Mindezekből kitetszik tehát, hogy az állítólagos kún Miatyánk nem egyéb mint egy az újabb időben t. i a török uralom alatt hazánkban megfordult krimi tatár által készült fordítás, mert hogy csakugyan a reformáció után kelt az, kitetszik abból, hogy először az Üdvözet kihagyatott; másodszor hogy a „*tied a hatalom és az ország*“ féle, protestánsoknál használatban levő tétel, melyet az ismeretlen *boka csalli bocson* képvisel, benne találtatik. Kiténik ez továbbá a nyelvezet újabb alakjaiból is, mert a régi tatár lényegesen elűt a jelen nyelvjárástól. — Kár volt tehát, hogy a derék kiskunsgágiak egy időben nyakra-főre könyv nélkül tanulgatták, fűnek-fának elszavalták nemzetüknek eme régi nyelvemlékét, mert bizony az ő őseik abból egy szót sem értettek volna.

NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET
Növedék naplója
19. ~~50~~ Sz. ~~2112~~

F 4520/75

Pest. Nyomatott az Athenaeum nyomdájában. 1872.

Left.
1980.

Left. rev.

1965

A M. TUD. AKADEMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

- A MAGYAR NYELV RENDSZERE, 2-dik kiad. Buda 1847. 1 ft.
A MAGYAR HELYESIRÁS ÉS SZÓRAGOZÁS főbb szabályai. 10-ik kiadás. Pest 1853. 20 kr.
A MAGYAR HELYESIRÁS ügyében a M. Akad. Nyelvtud. Bizottmány Előterjesztése a Nyelvtudományi Osztályhoz. Pest 1856. 10 kr.
A MAGYAR SZÓKÖTÉS főbb szabályai, 2-dik kiadás. Pest 1852. 70 kr.
NYELVTUDOMÁNYI PÁLYAMUNKÁK. I. Csató és Nagy János: A m. nyelv ragai és szóképzői, Buda, 1834. 53 kr. — II. Engel és Nagy J. A m. nyelv gyökei. Buda, 1838. 53 l. — III. Szilágyi István: A m. szókötés szabályai. Pest 1846 1 ft. — IV. Szvorényi: Magyar ékes szókötés. Buda, 1846. 70 kr.
A DUNÁNTÚLI NYELVJÁRÁS. Vass József jutalmazott pályamunkája. Pest 1860. 60 kr.

- A MAGYAR NYELV SZÓTÁRA, készítették Czuczor és Fogarasi. IV. kötet, 3 ft. Pest 1862—70. Sajtó alatt az V. k. Minden kötet ára 5 ft.
MAGYAR ÉS NÉMET ZSEBSZÓTÁR. II-dik v. német-magyar rész, 2-ik kiadás. Buda 1843. 2 ft.
MAGYAR TÁJSZÓTÁR. Buda 1838. 70 kr.
MAGYAR TÖRVÉNYTUDOMÁNYI MŰSZÓTÁR. 2-dik kiad. Buda 1847. 2 ft.
MAGYARÍTÁS A TERMÉSZETTUDOMÁNYOKBAN, Szabó Józseftől. Pest 1861. 20 kr.

- RÉGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK. I. Halotti Beszéd. Régi Biblia. Buda 1838. 5 ft. — II. Kinizsi Pálné imakönyve. Vegyes m. iratok, Buda 1840. 5 ft. — III. Tatrosi Biblia. Vegyes m. iratok, 1842. 5 ft. — IV. I. Guazy-codex, Buda 1846. 1 ft. 93 kr. — V. Bátori Bibliája sajtó alatt.
MAGYAR LEVELESTÁR. I. Szalay Ágostontól. Pest 1864. 4 ft.
CORPVS GRAMMATICORVM I inŕuae Hung. Veterum. Toldy Ferencztől. Pest 1866. 4 ft.

- FINN NYELVTAN, Fábrián Istvántól. Pest 1859. 2 ft.
CHRESTOMATHIA FENNICA. Hunfalvy Páltól, Pest 1861. 3 ft.
ABUSKA. Csagatájtorók Szógyűjtemény. Vámbéry Armúntól. Pest 1862. 1 ft.
VOCABULARIUM CEREMISSICUM utriusque dialecti. Budenz Józseftől. Pest 1865. 1 ft.
REGULY ÁNTAL HAGYOMÁNYAI I. A vogul föld és nép. Pest 1864. 4 ft.

- M. AKADEMIAL ÉRTESÍTŐ. Új folyam: Nyelv- és Szépmud. Osztály. I. Pest 1860—61, 3 ft. — II. 1861—62, 3 ft. — III. 1863—65, 3 ft.
NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK. I—IX. k. Pest. 1862—70. Mindenik kötet ára 3 ft. Sajtó alatt a X. köt.

ÚJ MAGYAR-SZLÁV ÉS SZLÁV-MAGYAR SZÓTÁR, Jancsovics Istvántól. Szarvas 1848. 2 kiad. 3 ft. 36 kr.

HANGRENDI PÁRHUZAM ezer példában, Lugossy Józseftől. Pest 1858. 20 kr.

Pest. 1872. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdájában.